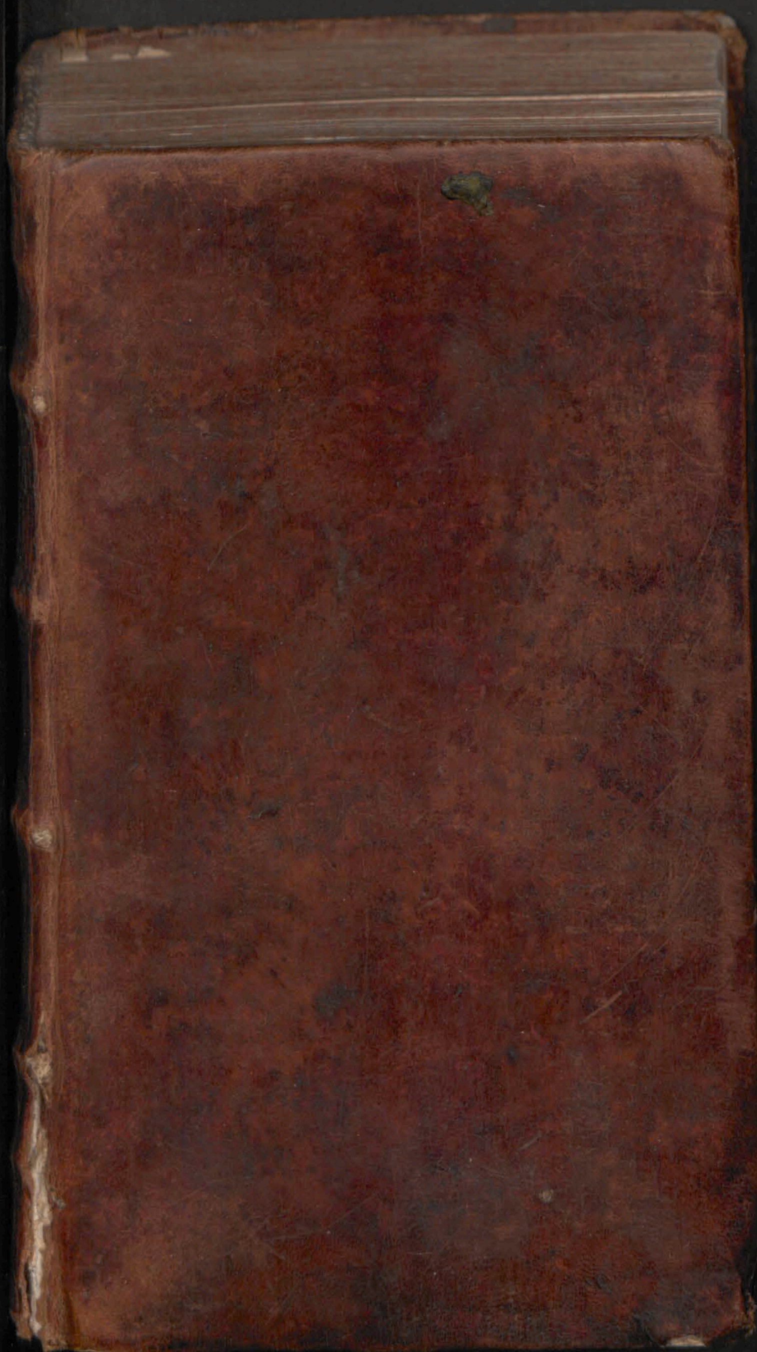
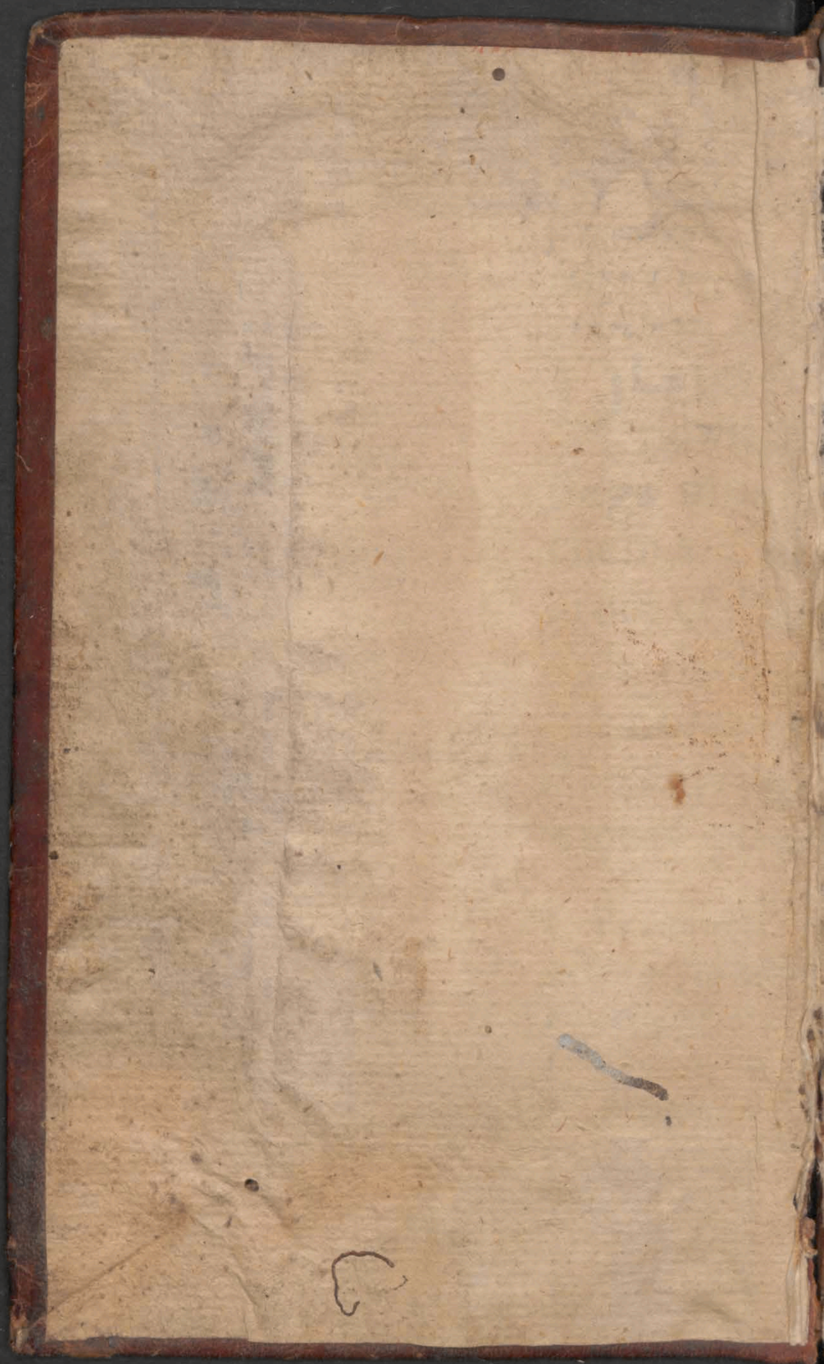

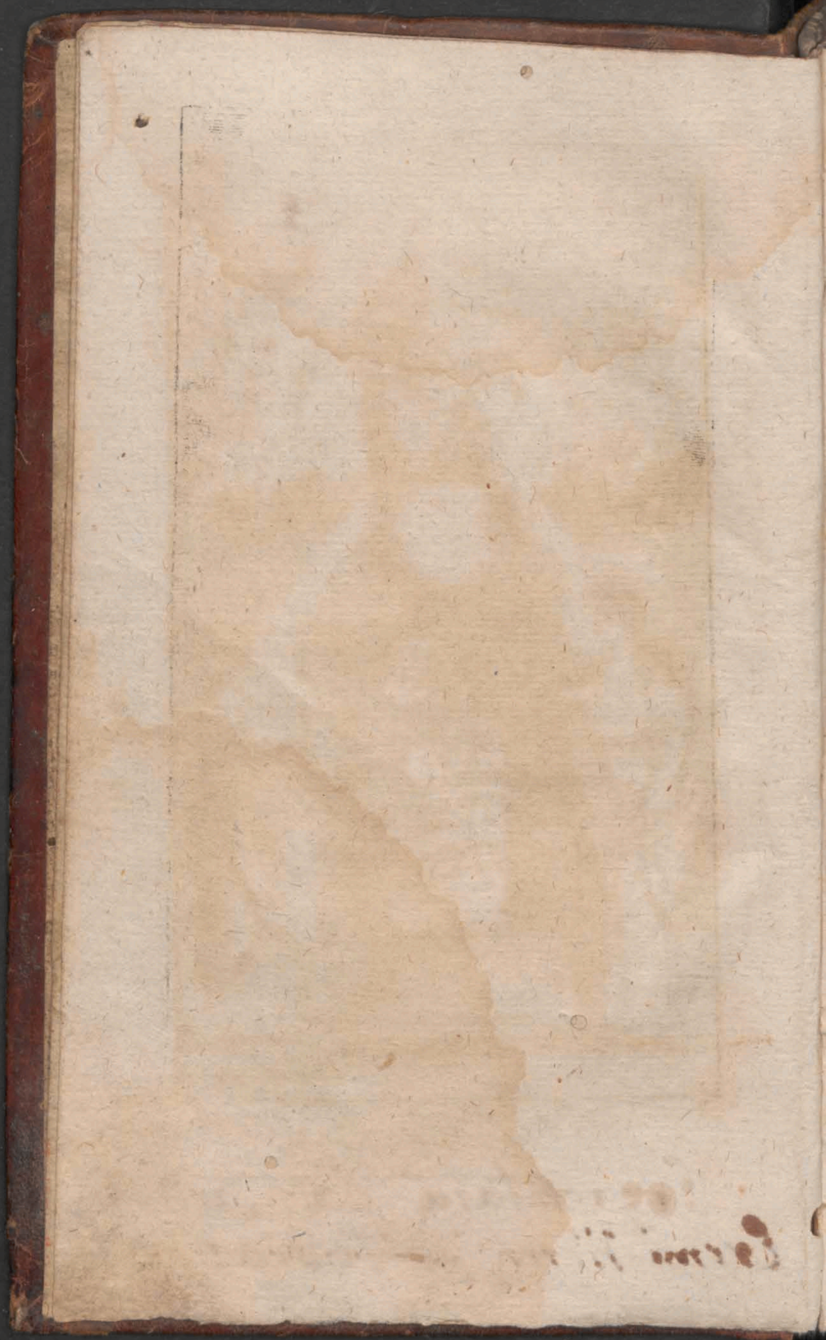

Wratislaviæ Typis Academicis Collegii Societatis JESU Anno M.DCCXXXIII.

Str. kowsky sc.

Eremitarii Camaldulenz

Eremi Vigren: F. Tobias

MEDULLA THEOLOGIÆ MORALIS,

FACILI AC PERSPICUA METHODO RESOLVENS

CASUS CONSCIENTIÆ,

Ex variis, probatísque Authoribus concinnata

A

R. P. HERM. BUSENBAUM,

è Societate JEsu, SS. Theologiæ Licentiato.

Pœnitentibus æquè, ac Confessariis perquam utilis

EDITIO NOVISSIMA

Recognita ab uno è Societate, & à multis mendis repurgata, quæ in præcedentibus irrepserant; Accedunt ptopositiones ab Alexandro VII. Innocentio XI. & ab Alexandro VIII. damnatæ; itèm Bulla Cœnæ, ac Constitutio *Unigenitus.*

Cum Privilegio Sac. Cæs. Reg. Majestatis, & Licentia Ordinarii.

WRATISLAVIÆ,
Typis Academicis Collegii Societatis JESU, per Joannem Casparum Bräuer Factorem,
A, M. DCC. XXXIII.

PRÆFATIO AD LECTOREM Benevolum.

ANni ſunt complures, *Amice Lector*, quando juſſus fui Coloniæ, eam Scientiam in compendium redactam tradere, quæ novis Sacerdotibus, in tanto munere digniùs exequendo (præſertim quoties in conſcientiæ tribunali Judices ſederent) præſidio foret. Duo hìc facilè videbam maximè à me poſtulari, ut & optima quæque ſeligerem, & in ordinem, uſui cujusque aptiſſimum diſpertirer, itáq; apiculas imitarer, quæ ex optimis floribus utiliſſima colligunt, & in alveari diſponunt in ordinem. Indè effecta eſt hæc *Medulla Caſuum Conſcientiæ*, (ùt ajunt) ſeu *Theologiæ Moralis* ſumma enchridio huic incluſa. Quæ cùm in manus, & oculos plurium perveniſſet, viſa eſt non improbari; iis præſertim, qui privato calamo eandem, non ſinè labore, moleſtia, & temporis jactura deſcripſerunt. Hinc evenit (cujus aliàs conſilii

nè cogitatio quidem unquam inciderat) ut plurium me preces identidem urgerent, & viri maximi authoritas, dignitásque impelleret, ac denique etiam Superiorum juberet voluntas, ut publici juris facerem. Limâ hìc aliquâ opus fuit, à qua perfectior prodiret in lucem, quæque Authorum nomina, antè desiderata, quotquot in promptu essent, adjungeret, (adjuncta sunt autem hac altera editione quàm plurima.) Nunc consilium tu meum, & ordinem accipe. Noto nomine, Casus Conscientiæ appello, varias species factorum, de quibus in foro conscientiæ Judex Sacerdos sententiam edicat, oportet, atque, vel ùt honesta approbet, vel ùt turpia condemnet. Medio tutissimus iturus, extrema plùs æquo, vel laxa, vel angusta declinare sum conatus. Quòd si quando declarem, ubi Doctores nonnulli benigniùs senserint, non ideo probo, vel suadeo ; sed illud affero, unde nonnunquam pendente judicio, conscientiæ Rector, vel Consultor dispiciat, an esse usui possit. In sexto quidem præcepto (utì & matrimonii Sacramento) animus fuerat, per viam adeò lutulentam celeriùs incedere, sed tamen plurium judicio, & hìc immorandum nonnihil fuit, nè quid praxis requireret.

Cæterùm nihil asserui, nisì vel ex commu-

muni Doctorum ſententia deductum, vel deſumptum ex probatiſſimorum Authorum libris, ſcriptíſve; eorum inprimis, qui hìc eximia cum laude verſati ſunt. Inter quos Principes extitêre, laudatiſſimi hujus Scientiæ Magiſtri, *P. Hermannus Nunning*, & *P. Fridericus Spe*, *uterque è Societate noſtra Sacerdos*, & in diverſis Academiis Theologiæ Moralis Profeſſor, quibus me debere plurimum libens profiteor: uterque enim caſuum ſummam confecit, & mirificè paſſim probatam, & publica luce dignam, quibus proinde liberaliter ſum uſus, ùt & ipſi ſimiliter antè fecerant: prior enim ex *P. Maximiliani Buchier*; alter ex utriusque viridario manu ſolerti, flores quàm plurimos decerpſerant. Unde hos omnes æquiſſimo animo, & jure, in fructûs laudis, quæcunque eſt, ſocietatem admitto: ità quidem, ut minimam ejus partem mihi vendicem. Quinam omnium fontes præcipui extiterint, Authores identidem allati indicabunt.

Methodus illa, & optima viſa fuit, & facillima, ut in quavis materia, ſeu dubio, in primis ex communi Doctorum ſententia reſpondeatur, quæ reſponſio, ceu regula quæpiam ſit, ex qua deinde (quoties id fieri poteſt) aut certè circa eam, caſus aliquot particulares reſolvantur, ut ſecundùm illos,

& reſponſionem dictam, alii ſimiles, cùm inciderint, reſolvi poſſint.

Quia verò doctrina hæc ferè omnis verſatur in cognoſcenda bonitate, vel malitia actuum humanorum, ſive moralium, (unde & *moralis Theologia* dicitur) illa verò cognoſci non poteſt ſinè regula, ad quam vel actus iſti rectè accedant, vel à qua pravè recedant, agitur

LIBRO I.

De actuum moralium regula, tum interna, hoc eſt: conſcientia : tum externa, hoc eſt: præceptis in genere.

LIBRO II.

De præceptis Fidei, Spei, & Charitatis, quæ ſunt quaſi præambula Decalogi.

LIBRO III.

De præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

LIBRO IV.

De præceptis certorum hominum ſtatui propriis.

LIBRO V.

De modo diſcernendi naturam, & gravitatem peccatorum, quæ contra dicta præcepta committuntur.

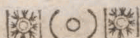
LIBRO VI.

De Sacramentis novæ Legis.

LIBRO VII.

De cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

INDEX

INDEX CAPITUM, ET DUBIORUM.

LIBER I.

De Regula Actuum humanorum.

TRACTATUS I.

De Regula interna, sive Conscientia.

TRACTATUS II.

De Regula externa Actuum humanorum, scilicet Lege.

LIBER II.

De Præceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATUS I.

De Præceptis Fidei.

TRACTATUS II.

TRACTATUS III.

De Præceptis Charitatis.

LIBER III.

De Præceptis Decalogi, & Ecclesiæ.

TRACTATUS I.

De I. Præcepto Decalogi.

TRACTATUS II.

De II. Præcepto Decalogi.

TRACTATUS III.

De III. & IV. Præcepto.

TRACTATUS IV.

De V. & VI. Præcepto.

TRACTATUS V.

De VII. Præcepto : *Non furtum facies.*

6. *De*

TRACTATUS VI.

De Præceptis VIII. IX. X. & Præceptis Ecclesiæ.

LIBER IV.

De Præceptis particularibus, certo hominum statui propriis.

6. *Ad*

LIBER V.

De Ratione cognoscendi, & discernendi peccata.

LIBER VI.

De Sacramentis.

TRACTATUS I.

De Sacramentis in genere.

TRACTATUS II.

De Baptismo, & Confirmatione.

TRACTATUS III.

De Euchariſtia.

2. *Quæ*

TRACTATUS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

TRACTATUS V.

De extrema Unctione, & Ordine.

TRACTATUS VI.

De Matrimonio.

LIBER VII.

De Censuris Ecclesiasticis, & Irregularitatibus.

CAP.

ME-

MEDULLA THEOLOGIÆ MORALIS.

LIBER PRIMUS.
De Regula Actuum humanorum.

TRACTATUS PRIMUS.
De Regula Interna, sive Conscientia.

CAPUT I.
Quid Conscientia, & an sequenda sit?

RESpondeo I. Conscientia est dictamen rationis, seu actus intellectûs, quo judicamus aliquid, hìc & nunc agendum vel omittendum esse, vel fuisse, tanquam bonum vel malum, idque vel per modum præcepti, vel consilii. Hæc communiter est recta, dictans quod verum est: aliquando tamen non est recta, dictans aliquid aliter quàm sit, v. g. esse bonum, quod est malum: dicitúrque erronea, quia contingit cum errore, idque vel vincibiliter, seu culpabiliter, quando scilicet error vitari potuit, ac debuit: vel invincibiliter, quando error moraliter vitari non potuit; ideóque nec voluntarius est, & consequenter non imputatur ad culpam, & hæc dicitur Conscientia recta, secundùm quid, sive in ordine ad nos. Ex D. Th. Laym. *lib.* 1. *tr.* 1. *c.* 2. *n.* 1. *& cap.* 3.

Respond. 2. Non tantùm Conscientia recta, sed etiam inculpabiliter erronea, dictans aliquid per modum præcepti, obligat, ut eam sequaris, & si contrà facis, peccas; & quidem peccato ejus speciei,

contra cujus virtutis ſpeciem intellectus peccare judicat. Ratio prioris eſt, quia Conſcientia recta eſt regula proxima voluntatis, derivata à prima & principali regula omnium actionum humanarum, ſcilicet lege divina & æterna. S. Thom. *l.* 2. *q.* 19. *art.* 3. Ratio poſterioris eſt, tum quia ſi intellectus voluntati proponit malum, eſto malum non ſit, ſi tamen putans eſſe malum, vult illud facere, jam voluntas verè conſentit in malum, habétque ſufficientem affectum ad peccatum illud, quod apprehendit; tum quia *omne quod non eſt ex fide*, hoc eſt (ùt à SS. Patribus communiter explicatur) quod non eſt ſecundùm conſcientiam, *peccatum eſt*, ùt dicitur ad *Rom.* 14. Par eſt ratio, ſi intellectus proponat aliquid ùt bonum & præceptum, eſto, non ità ſit, ſed malum; voluntas tamen illud liberè reſpuendo vel omittendo, conſentit in tranſgreſſionem præcepti, & peccat. Cujus ulterior ratio eſt, quia objectum tribuit actui ſpeciem, prout hìc & nunc ab intellectu proponitur. S. Thom. *loc. c. a.* 5.

Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus, & ſimiles.

1. Putans eſſe jejunium, quando non eſt, peccat contra temperantiam, ſi non jejunet. S. Thom. *loc. c.*

2. Si quis mentiatur ad liberandum proximum ex periculo vitæ, putans ſe ex miſericordia ad id teneri, actum bonum facit; & ſi non mentiatur, peccat contra miſericordiam. Laym. *l.* 1. *tra.* 1. *c.* 4.

3. Scrupuloſus licèt putet involuntarias diſtractiones eſſe peccata, non tamen peccat, quia non ſunt liberæ Bec. *in primam ſecundæ: tr.* 1. *c.* 4. *q.* 7. Laym. *loc. c.*

Reſpond. 3. Si ſit conſcientia culpabiliter erronea, judicans ex ignorantia vincibili aliquid prohibitum eſſe aut præceptum, quod non eſt, peccas, ſi contra eam, & ſi ſecundùm eam opereris; graviùs tamen (cæteris paribus) ſi contra. Breſſ. Bardi *d.* 3. *c.* 5. Ratio prioris eſt, tum quia non agis ſecun-

ſecundúm regulam humanorum actuum: tum quia voluntas, cùm per ſe ſit cæca, debet ſequi rationis judicium: ſi enim perſeverante illo judicio appetat alteram partem, non poteſt in eam ferri ſub ratione honeſti, cùm intellectus ſub ea ratione non propoſuerit. Ratio poſterioris eſt, quia ùt cum D. Thom. docetur communiter, ignorantia vincibilis non excuſat à culpa: cùm enim in noſtra poteſtate ſit, errorem vincibilem deponere, malum, quod fit ex conſcientia erronea, dictante illud eſſe faciendum, eſt indirectè voluntarium, ideóque imputatur ad culpam. S. Th. *loco cit.* Bon. *to.* 2. *q.* 4.

Unde reſolvuntur Caſus ſequentes.

1. Homo in tali caſu conſtitutus, v. g. qui ſibi mentiendum vel furandum putat, ut vitam proximi ſervet, etſi futurus ſit perplexus, & ex hypotheſi neceſſariò peccaturus, neceſſitate conſequente, eò quòd ſtante conſcientiâ erroneâ non poſſit effugere peccatum: abſolutè tamen & ſimpliciter non peccabit neceſſariò, quia nec ſequi talem conſcientiam debet, nec contra eam facere; ſed poteſt, & debet eandem deponere (cùm ſit error vincibilis & culpabilis,) & tunc operari. vide Laym. *hìc l.* 1. *t.* 2. *c.* 3. & Bec. *in* 1. 2. *t.* 1. *c.* 4. *q.* 7.

2. Qui peccavit ex Conſcientia erronea, etſi in rigore non teneatur, rectiùs tamen addet illam circumſtantiam in confeſſione, dicendo: feci hoc vel illud, putans me facere contra præceptum vel obligationem gravem. Card. de Lugo de Pœn. *diſp.* 16. *n.* 503.

CAPUT II.
De Conſcientia dubia.
DUBIUM I.
Quid ſit Conſcientia practice Dubia, & quid in ea agendum?

RESp. 1. Dubium, est suspensio assensûs circa objectum apprehensum. Idque est duplex. Speculativum seu Universale, quando in genere dubitatur, v. g. an contractus usurarius sit licitus; an die festo liceat venari, piscari, pingere, &c. Et Practicum, seu Particulare, cùm dubitatur, an his circumstantiis, v. g. hoc festo liceat mihi venari. Ex quo patet, quid sit Conscientia practicè dubia, scilicet, quæ practicè dubitat; Speculativè dubia, quæ speculativè. Ità Navar. Laym. Sanch. Bec. *t.* 1. *c.*4. *q.*8.

Resp. 2. Qui cum Conscientia practicè dubia operatur, peccat, & quidem peccato ejusdem rationis ac speciei, cujus est peccatum, de quo dubitat. Ità Sanch. Bon. 1. 2. *d.* 2. *q.* 4. *p.*7. Ratio prioris est, tum quia is exponit se periculo peccati: tum quia *quod non est ex fide, est peccatum*, id est, quod non fit cum determinato judicio conscientiæ esse licitum. Idque verum est, etiamsi speculativè non dubitet v. g. Certus sum, absolutè licitum esse die festo docere; dubito tamen, an hìc & nunc mihi liceat; pecco docendo. Ratio posterioris patet, tum ex ratione prima data; tum ex dictis de Conscientia erronea: quia habet affectum ad peccatum ejusdem rationis. Unde si dubites, an sit mortale, peccas mortaliter: an sit furtum, committis furtum, &c. Si dubites, sítne peccatum, (sive mortale, sive veniale,) ità ut malitia in confuso proponatur, dicit Vasq. 1. 2. *d.* 529 *c.* 3. *& alii*, esse mortale, quod negat Navar. Valent. &c. vid. Bonac. Laym. l. 2.

Resp. 3. Qui practicè dubius est circa aliquod opus, tenetur se resolvere. Et quidem non per solum affectum & voluntatem: (hoc enim non sufficere, rectè docent Vasq. Sanc. *l.* 1. *mor. c.* 9. *& alii communiter*, contra *Cajet.*) quia adhuc exponeret se periculo peccandi: sed per motivum rationabile, quale est, 1. Ratio probabilis, 2. Exemplum bonorum

rum virorum ſinè ſcrupulo ſic operantium. Sanch. Becan. *l. c.* 3. Auctoritas viri alicujus docti, & pii. Quòd ſi tamen dubium ſinè ratione & juſta cauſa temerè conceptum eſſet, poſſet etiam ſinè nova ratione deponi: & ità explicari poteſt Cajetanus.

Reſp. 4. Si dubium oriatur ex obligationibus, & præceptis contrariis, v. g. utrùm quis die feſto teneatur apud ægrotum manere omiſſo ſacro, an verò ſacrum audire, tenetur ſe reſolvere, & prudenter judicare, hìc & nunc alterum ſibi licitum eſſe: alioqui enim exponet ſe periculo peccandi. Ut verò id rectè fiat, hæc ſervanda ſunt. 1. Exquirat aliorum conſilia, ſi poteſt. 2. Si non poteſt, v. g. quia ſolus eſt, vel quia ex confeſſione rem intellexit, conſideret, quantum res & tempus fert, utrum ex duobus illis ſit, vel videatur minus malum, ídque eligat, & non peccabit; v. g. in caſu dicto minus malum eſt, omittere ſacrum, quàm deſerere infirmum; quia de ſacro audiendo, eſt præceptum affirmativum tantùm, & juris humani, at de infirmo, eſt negativum, & juris naturalis. Sanch. Bec. *l. c.* 3. Si utrumque videatur æquè grave, utrum volet, abſque peccato eliget ob defectum libertatis. Quod verum eſt, etiamſi culpabiliter in iſtam perplexitatem ſe conjeciſſet, modò de culpa præterita doleat. Ratio eſt, quia alioqui ad impoſſibile obligàremur, quod nec DEus exigit, nec fieri poteſt: ideóque tum ceſſat obligatio minor: vel ſi ſint, aut videantur æquales, utralibet. vide Lay. *lib. cit. cap.* 4. & 5. *Fil. t.* 21. *c.* 4. Bon. *lib. cit. p.* 6. *n.* 27.

DUBIUM II.

Quid agendum cum Conſcientia ſpeculativè dubia?

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ, & in utramque partem probabiles, quæ reddunt homi-

nem ſpeculativè dubium. Quæritur ergo hìc, an & quomodo ex talibus poſſit formari Conſcientia practicè certa?

Reſp. Abſque peccato licet ſequi opinionem probabilem, etiam alienam, & minùs tutam (hoc eſt quæ minùs remota videatur ab omni ſpecie peccati, quàm altera) relictâ probabiliore & tutiore propria: ſeclusâ tamen omni injuriâ, & periculo proximi, & dummodo opinio, quæ eligitur, adhuc ſit probabilis. Eſt communis Doctorum, quos citat & ſequitur Laym. & Bonac. 1. 2. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 9.

Ratio eſt, tum, quia qui ſequitur ſententiam gravi authoritate, vel non levis momenti ratione nixam, (hæc enim dicitur probabilis,) non agit temerè, ſed prudenter, ſequendo nimirum virorum prudentum, & artis peritorum conſilium. Tum quia eſſet onus intolerabile, multíſque ſcrupulis expoſitum, in omni re examinare, quid ſit probabilius & tutius.

Dixi in reſponſione, *etiam alienam*, quia parùm refert, quòd oppoſita ſententia ipſi operanti videatur probabilior ſpeculativè, ſpeculativum enim illud judicium, eò ipso quòd fortè incertum & falſum ſit, non debet eſſe regula operationis, cùm operans aliam regulam, eámque certam habeat quam ſequatur, ſcilicet hanc, quòd in dubiis quiſque operari poſſit ſecundùm ſententiam, quam viri docti ùt probabilem, & in praxi tutam defendunt. Neque tunc agit contra propriam conſcientiam, aut exponit ſe periculo peccandi formaliter.

Atque hinc colligitur reſolutio ſequentium caſuum.

1. Confeſſarius, aut alius vir doctus, poteſt conſulenti reſpondere ſecundùm probabilem aliorum ſententiam, ſi fortè ei hæc ſit favorabilior, prætermiſsâ etiam propriâ probabiliore, & tutiore: Ità Sanch. Bonac. Ratio patet, quia ipſe Confeſſarius poteſt e-

am

am prudenter agendo ſequi. Etſi ad inconſtantiæ notam fugiendam, expediat reſpondere ſemper ſecundùm eadem principia, ùt monet Sanch. *l. c. c.*19. Becan. *n.* 16.

2. Poteſt etiam Vir talis conſultus ſignificare conſulenti, opinionem à quibusdam doctis tanquam probabilem defendi, quam proinde ipſi ſequi liceat? quamvìs ipſe conſultus eandem ſpeculativè falſam eſſe judicet, & proinde in praxi ipſe ſequi non audeat. Ratio eſt, quia alter habet jus ſequendi ſententiam probabilem, & hoc jus ſuum illi indicare non prohibeor. Laym. *l.* 1. *t.* 1.*c.* 5. Bonac. *p.* 9.

3. Pœnitentem, qui ſecundùm probabilem opinionem operari vult, poteſt, imò ſecundùm communem ſententiam, debet Confeſſarius, & quidem ſi proprius ſit ſive Parochus, ſub mortali, abſolvere, licèt ipſe judicet doctrinam illam eſſe falſam: ideóque fruſtrà remittet ad alium Confeſſarium, qui ſit ejuſdem ſententiæ. Ratio eſt, quia rectè diſpoſito non debet negari abſolutio. Azor. Vaſp. Sanch. Laym. *l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 10. Additque Diana *p.* 2. *t.* 13. *R.* 11. ex Sanch. & Sancio, peccare mortaliter, ſi nolit abſolvere, quando de mortali confeſſio fit, tametſi non ſit proprius ejus Confeſſarius.

4. Non ſunt damnandi, qui adeunt varios Doctores, donec unum reperiant faventem ſibi; dummodo is prudens, ac pius, & non ſingularis habeatur. Ratio eſt, quia intendunt ſequi opinionem probabilem. Ità Sanch. *l.* 1. *c.* 9. *n.* 14. Bonac. & alii contra Navarrum.

5. Superiori præcipienti ſecundùm opinionem probabilem, ſubditus tenetur obedire, etiam contra propriam probabiliorem ac tutiorem, v. g. ſi paululum ægrotus, probabiliùs & tutiùs putes te teneri ad jejunium, comedere tamen debes, ſequendo Superioris ſententiam minùs tutam & probabilem. Ra-

tio eſt, quia in dubio præſumitur pro Superiore, Laym. *l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 11. *&* 12.

6. Poteſt Advocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ probabilis, etſi judicet contrariam probabiliorem, Ità Laym. Bonac. *q.* 4. *p.* 9. Ratio eſt, quia utraque pars habet jus proferendi ſuas cauſas in judicio. vid. *infrà lib.* 5. *c.* 3. *dub.* 3.

Dixi 2. in reſponſione, *ſeclusâ injuriâ*, quia ſi periculum ſit, nè proximo fiat damnum, aut injuria, locum habet axioma: *In dubio tutior via eligenda eſt. Unde reſolvuntur hi caſus.*

1. In adminiſtratione Sacramentorum non ſemper licet ſequi ſententias ſpeculativè probabiles, maximè circa valorem Sacramenti: ſed quoad ea, quæ à Miniſtro præſtanda ſunt, utendum eſt ſententiâ ſecuriore, & materiâ, ac formâ certâ, v. g. in Baptiſmo. Ratio eſt, quia licèt præcisè operationem ſpectando Miniſter non peccaret, ſequendo opinionem probabilem; nec Sacramento irrogaret irreverentiam: quia tamen effectus Sacramenti, ùt remiſſio peccatorum, & infuſio gratiæ, dependet à vera materia & forma, graviter proximo noceret; ideóque peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubiam. Excipitur tamen caſus neceſſitatis, in quo Sacramentum cum dubio valoris, poteſt præberi ſub conditione, v. g. Baptiſmus morituro in aqua roſaceâ mixta, ſi naturalis deſit, quia tunc proximus juvari debet, ùt poteſt: & ex duobus malis minus eligendum. Vid. Laÿm. hìc, & Suar. *t.* 4. *d.* 26. *ſect.* 6. Bec. *c.* 4. *q.* 9.

2. Medicus & Chirurgus ſequi debent tutiora & probabiliora: nec uti poſſunt, v. g. explorandi gratiâ, medicamento probabili, multóque minùs dubio, ſi certum habeant. Sanc. Bonac. *l. c.* Baldel. *de Conſcientia dubia.* vid. infrà *lib.* 4. *c.* 3. *dub.* 9.

Dixi; *ſi adhuc ſit Probabilis:* quia ſi probabilitatem

tem amiserit, ob aliquod decretum in contrarium, vel gravem censuram, vel rationem gravem de novo inventam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum responsio. *Unde resolvitur hic casus.*

Non licet nunc absolvere pœnitentem absentem, etsi plures Doctores antehac id senserint: horum enim sententia nunc est abolita, & probabilitatem, si quam habuit, amisit; præcipuè accedente decreto Clementis VIII. Bonac. *l. c. nu.* 17. *& alii communiter.*

DUBIUM III.

An in dubio tutior pars eligenda sit?

Resp. Qui in dubio constitutus, post diligens examen se nequit resolvere, non tenetur semper eligere partem tutiorem, sed potest amplecti partem faventem suæ libertati, (etiam minùs tutam) dummodo sit in possessione suæ libertatis; juxta illud axioma: *In dubio melior est conditio possidentis.* Ratio est, quia talis non agit temerè, cùm utatur suâ libertate: quod cuivis licet, quamdiu non constat esse eâ privatum; cùm eam, ùt cætera externa bona, possideat. Proindéque volenti obligationem imponere, quæ libertate privet, incumbit probatio obligationis contractæ, juxta *reg.* 11. *in* 6. Neque huic responsioni obstat axioma contrarium: *In dubio tutior via est eligenda;* quia intelligitur, si ex una parte sit dubium, ex altera certum, tunc hanc esse eligendam: quòd si autem utraque pars tuta sit, axioma universim non est præcepti, sed consilii; ùt Navar. Sanch. Bonac. *t.* 2. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 9. *n.* 21. Laym. *l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. §. 4. Fill. *n.* 157. *&* 160.

Porrò pro regula cognoscendi, quis sit possessor, attendendum est, pro quo stet præsumptio in foro externo: is enim censebitur possidere; præsumptio

autem censetur stare pro ea parte, quæ onus probandi in aliam transfert. Bardi. *d.* 5. *c.* 5. Unde cum Sanch. Laym. *l. c. & aliis, resolvantur Casus seq.*

1. Dubitatur, post sufficientem diligentiam adhibitam, an lex sit imposita, v, g. jejunii; itèm, an votum, vel juramentum sit emissum; non obligatur dubitans. Ratio est, quia cùm lex, & votum ut obligent, debeant sufficienter proponi, meritò hìc præsumitur non esse; ideóque dubitans manet in possessione suæ libertatis. Suar. Fill. Laym. Contrà verò si vovisse constet, & dubitetur, an satisfecerit, tenetur satisfacere, quia tunc votum est in possessione. Similiter dubitans an horas legerit, tenetur legere, quia præceptum est in possessione. Ità Sanch. Laym Bonac. *l. c.* Fill. *n.* 563.

2. Qui certus est de lege & voto, dubius tamen, an & quid comprehendatur lege, aut voto, ùt si sciat se vovisse religionem, dubitat autem, utrùm certam, an verò in communi tantùm: Itèm, vovit abstinere à copula, dubitat verò an omni, an ab illicita tantùm: non tenetur voto, quoad partem, de qua dubitat.

3. Si constet de lege, dubium autem sit, an recepta vel abrogata, vel tu ab ea eximaris: teneris lege. Ratio est, quia cùm constat de lege, pro ea stat præsumptio, & possessio, proindéque alleganti eam esse receptam, vel abrogatam, incumbit onus probandi, ideóque dum non probat, lege tenetur Laym. *l.* 1. *tra.* 4. *cap.* 3. Sanc. Fill. contra Salas & Azor. qui docent, si dubites, an lex sit acceptata, eâ te non teneri.

4. Qui dubitat, an vigesimum primum annum expleverit, non tenetur jejunio, quia libertas est in possessione. Contrà verò res habet, si dubites de ætate ad ordinem sacrum, vel beneficium requisita; quia præsumptio & possessio est pro præcepto; ideóque non potes recipere, donec de ætate constet. Lay. *l. c. n.* 35. Sanc. *d.* 40. & 41.

5. Si

5. Si cras ſit jejunium, & poſt examen dubitas, an ſit audita duodecima noctis hora, potes cœnare, & carnibus veſci: quia libertas eſt in poſſeſſione. Contrà verò, ſi hodie ſit jejunium, & dubitas, an ſit duodecima noctis, non licet; quia præceptum eſt in poſſeſſione: cùm conſtet hodiernum diem eſſe jejunii, & dubium ſit, an tranſactus. Sanch. Laym. *l. c.* Quæ omnia intellige de dubio ſtrictè ſumpto: ſi enim ſit ratio dubium deponendi, v. g. quia aliqua horologia ſonuerunt duodecimam, alia non, ceſſat ratio data. Cùm enim duo horologia ſint quaſi duo Doctores, ſeu opiniones probabiles, licet utrumlibet ſequi, nisì ſciam unum errare. Laym. & alii communiter.

6. Si dubites, utrùm mediam noctem cœnando exceſſeris, vel maſticando aliquid deglutiveris, non licet celebrare, vel Euchariſtiam ſumere. Sanch. *l.* 2. *de matrimon. d.* 41. *n.* 40. Fagund. *p.* 5. *l.* 3. *c.* 5. *n.* 18. tum quia lex jejunè ſumendi eſt in poſſeſſione: tum quia gravis eſt irreverentia. Quanquam contraria ſententia Laymanno *l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 36. probabilis; Dianæ verò *to.* 2. *tr.* 4. *de Sacram. R.* 29. tuta etiam in praxi videatur, eò quòd lex Eccleſiaſtica in caſu dubio, non videatur tam arctè conſtringere conſcientias: & in dubio factum præſumi non debeat: neque cenſeatur irreverens, qui juris præſumptionem ſequitur. Vide infrà *lib.* 6. *tr.* 3. *c.* 2. *d.* 2. *a.* 2. & Card. de Lugo *de Euch. d.* 15. *n.* 41.

7. Si poſt contractum bonâ fide matrimonium dubium de valore ſuperveniat, quod poſt veritatis inquiſitionem depelli non poſſit, debitum non tantùm reddi, ſed etiam exigi poteſt: quia dubium ſuperveniens, bonæ fidei poſſeſſori obeſſe non debet. vide Sanch. *l.* 2. *de matr. diſp.* 41. *num.* 47. Bonac. *loc. cit.*

8. Qui certus eſt de debito, & dubitat, an ſolverit,

tenetur

tenetur solvere. Suar. Vasp. Lugo. Dian. *p.* 2. *t.* 6. *misc. R.* 50. nisi etiam creditor dubitet: tunc enim, Tan. *in* 1. 2. *d.* 2. *q.* 6. *d.* 4. putat non teneri: quod Laym. *l.* 1. *tr.* 1. *c.* 6 ità limitat, ut teneatur non ad integram solutionem, sed ad partem ejus, pro qualitate dubii: quod Dia. *p.* 4. *t.* 3. *R.* 32. amplectitur ùt probabile.

CAPUT III.

Quid Conscientia scrupulosa, & quid in ea agendum?

RESpondeo I. Scrupulus, est inanis apprehensio, & hinc ortus timor & anxietas, alicubi esse peccatum, ubi non est. Ità communiter Navar. Azor & cæteri.

Resp. 2. Licet operari cum Conscientia scrupulosa manente scrupulo, dummodo judicetur esse scrupulus, & ùt talis contemnatur. Neque tamen opus est, ut ad singulos actus formetur hoc expressum judicium, quòd sit scrupulus; sed sufficit, quòd contra eum agat ex habituali vel virtuali judicio, ab experientia præteritorum actuum. Ratio est, quia talis nulli periculo se exponit, cùm ad bene operandum sufficiat judicium probabile aliquid licere: scrupulus autem cùm ex levi fundamento procedat, non tollit judicium probabile. Sanch. *l.* 1. *c.* 10. Reg. Becan. Fill. *num.* 176.

Resp. 3. Signa Conscientiæ scrupulosæ sunt: 1. Pertinacia judicii, quâ doctorum consiliis non acquiescunt: unde varios consulunt, & fatigant, ac tandem nullius judicio stant nisi suo. 2. Ex levi apparentia frequens judiciorum mutatio: unde oritur in agendo inconstantia. Sic v. g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt judicium, de lecto vel non lecto aliquo versiculo. 3. quod ex priore procedit

cedit

cedit, perturbatè agere, & cœco quodam modo in externis actionibus verſari. 4. Habere reflectiones extravagantes infinitarum circumſtantiarum. 5. Timere in omnibus peccatum, ac contra ſapientum, & proprium ſæpe judicium eſſe inquietum. 6. Si confeſſarius judicet te eſſe ſcrupuloſum. 7. In particulari ſigna ſcrupuli præſentis ſunt hæc duo. 1. Si per illum experiaris te nimiùm angi, & turbari. 2. Si aliàs expertus ſis, te ſimilia apprehendiſſe ſinè fundamento.

Reſp. 4. Remedia Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt I. Scrupulos contemnere, contra illos agere, nec cogitatione fovere. II. Judicio Confeſſarii, vel alterius viri docti ac pii acquieſcere, non recurrendo ad eum in ſingulis actionibus; ſic enim ſe, & illum fatigant, cum ſcrupulorum incremento; ſed accipiendo ab eo generalia principia, à quibus nullius ſcrupuli causâ, imò nullo modo, recedat. Etſi enim alterum errare contingeret: quia tamen hoc faciendo agit, quod in ſe eſt: non peccabit. III. Bonorum vitam & conſvetudinem, tanquam regulam intueri. S. Ant. Syl. IV. Aſſuefacere ſe ad ſequendas ſententias mitiores, & minùs etiam turas. Fill. *c.* 4. *n.* 122. V. Non judicare quidquam eſſe mortale, nisì certò ſciat. Azor. *l.* 2. *c.* 20. Vaſq. Sanch. Fill. *t.* 2. *c.* 4. VI. Nunquam otiari, quia otium implet phantaſiam cogitationibus ſcrupuloſis. VII. Deſtruere cauſas ſcrupulorum; v. g. melancholicus evacuet medicamentis atram bilem: pertinax frangat ſuum judicium: ſuperbus prudentiæ non confidat; rudis inſtructionem petat: timidus meditetur bonitatem Dei, quæ non imponit præcepta redigentia ad inſaniam. VIII. Noſſe ſcrupuloſorum privilegia, ùt 1. quòd non teneatur in agendo adhibere examen, & diligentiam, nisì valde mediocrem, nec tantam, quantam alii, & quòd dum angit ſcrupulus, nec ſuppetit conſilium,

poſſit

possit liberè agere, quod vult, nisì certum, & evidens sit esse peccatum. Vide Vasq. *in t.* 2. *d.* 57. 2. Quòd nihil teneatur repetere ex præteritis confessionibus, nisì certò sciat illud esse mortale, & se ritè confessum non esse. Non est autem certus, quamdiu dubitat. Unde suadet Laym. ut nunquam confiteatur dubia, & scrupulos. Et Sa. V. *dubium.* Sanch. Azor. &c. dicunt non teneri confiteri, nisì quæ jurare possit esse mortalia, & nunquam esse confessum. Ratio utriusque privilegii est, quia in scrupuloso ex nimio timore peccandi, turbatur ratio, ità ut non possit rectè rem examinare. Unde esto aliqua confessus non fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno, & periculo anxietatis perpetuæ, procurare integritatem confessionis, cùm ab ea minores sæpe difficultates excusent, ùt notant Konin. Laym. Bon. Azor. Bec. IX. Confessarius non permittat confiteri, vel proponere scrupulos, vel dubia (maximè, si semel ad satietatem audiverit) quia alioqui nunquam fontem scrupulorum exhauriet. Vid. apud. Laym. *hìc c.* 6. Fill. Sanch. *hìc & l.* 2. *de matr. d.* 4. Az. *t.* 1. *l.* 2. *c.* 20. Bress. *l.* 6. *toto.* Bec. *p.* 2. *t.* 1. *c.* 4. Bonac. *d.* 1. *q.* 4. *p.* 9.

TRACTATUS II.

De regula externa actuum humanorum, scilicet lege.

CAPUT I.

De natura & obligatione Legis in genere.

DUBIUM I.

Quid sit Lex sive Præceptum?

RESpondeo, Lex, & Præceptum, prout hìc indistinctè accipitur, est recta agendorum, aut omittendo,

dorum ratio. Interim, cùm à Superiore non Communitati, ſed alicui tantùm, aut aliquibus in particulari aliquid præcipitur, non appellatur Lex, ſed præceptum tantùm. Suar. Laym. Bon. *d.* 1. *q.* 1 *p.* 1. Unde reſolves.

1. Ad Legem, ſeu Præceptum quis tenetur; non ad Conſilium: cùm hoc tantùm dirigat, illud verò obliget. *ibidem.*

2. Cùm iniqua lex eſt, & contra rationem, non obligat. quia deficit à rectitudine. *ibid.*

3. Cùm dubium eſt de juſtitia, teneris lege: quia legislator poſſidet jus præcipiendi: idémque regitur altiore conſilio; ac poteſt habere rationes ſubditis occultas. Addit Suarez, etiam obligare, licèt contra juſtitiam legis ſint rationes probabiles: quia aliàs nimia daretur licentia legibus non parendi, cùm vix poſſint eſſe tam juſtæ, quin aliqua apparens ratio dubitationem movere poſſit. Suar. *l.* 1 *c.* 9. Bon. *p.* 8. *n.* 11.

4. Leges & ſententiæ latæ à Tyrannis, obligant, ſi ii pacificè regna poſſideant, & à Republica tolerentur. Nec obſtat; quòd ſententia judicis illegitimi dicatur eſſe nulla: id enim verum eſt de ſententia, prout eſt præcisè à tyranno; non autem, prout eſt à voluntate, ſaltèm interpretativa & implicita Reipublicæ, quæ dum tyrannum, & judices ab eo conſtitutos repellere nequit, tacitè confert iis poteſtatem gubernandi, eorúmque leges & acta ratificat. Leſ. *l.* 2. *c.* 29 *d.* 9. Sal. *d.* 10 *ſ.* 3 *n.* 14.

5. Non tenetur quis ad legem, niſi promulgata ſit, ſive denunciata. D. Th. *p.* 2. *q.* 90. Laym. *l.* 1. *t.* 4. *c.* 3. Molina, Salas, Suarez & alii communiter.

DUBIUM II.

Quotuplex eſt Præceptum.

RESpondeo. Præceptum dividitur 1. univerſaliter in

in Affirmativum, & Negativum. Illud est, quod bonum præcipit; hoc, quod malum prohibet. Differunt inter se; quod Affirmativum obliget quidem semper, sed non ad semper, seu, non pro omni tempore, v. g. Honorandi sunt parentes; non semper, sed suo tempore. Negativum obligat, & semper, & ad semper. Vid. Bec. *in* 1. 2. *t.* 3. *c.* 1. *q.* 3.

2. In Naturale, & Positivum. Præceptum Naturale, sive juris naturæ, est dictamen, seu judicium nostræ rationis, quo per lumen nobis ab autore naturæ impressum statuimus, quid agendum, & quid vitandum sit; quale est illud: Bonum est faciendum; malum fugiendum. Ex quo præcepto generali particularia. v. g. Deum esse colendum, nemini faciendam esse injuriam, imò omnia præcepta Decalogi (exceptâ circumstantiâ Sabbati) multáque alia derivantur. Præceptum Positivum, seu juris positivi est, quod liberâ Dei, vel hominum voluntate positum est, & ex eadem dependet, v g. præceptum de Baptismo, jejunio quadragesimali, &c.

Porrò quomodo Præcepta Positiva mutari, & variari possint, ac soleant, Naturalia verò semper maneant, vide apud Scholasticos & Less. *l.* 2. *de Jure & Iust. c.* 2. *d.* 2.

Resp. 2. Præceptum Positivum dividitur in Præceptum Juris divini, quod scilicet a Deo traditum est; & in Juris humani, quod ab homine. Positivum divinum dividitur in præcepta Veteris & Novæ Legis. Lex vetus continebat præcepta moralia, cæremonialia, & judicialia, de quibus vid. D. Th. 1. 2. *q.* 3. Lex nova continet præcepta supernaturalia fidei, & Sacramentorum. Positivum humanum dividitur in præceptum Juris Ecclesiastici, sive Canonici, quod authoritate Ecclesiæ scilicet, summi Pontificis, aut Concilii statutum est: & Juris Civilis, seu Politici, quod fundatur in potestate sæculari.

DUBIUM III.

An vis & ſubſtantia Legis poſitivæ dependeat ab acceptatione communitatis?

RESp. Etſi ità ſentiant Canoniſtæ: itèm Navar. Azor. &c. citati à Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *cap.* 3. eò, quòd ſupponant leges hac tacita conditione ferri: ſi à populo fuerint acceptatæ, alioqui vim, ſeu obligationem, non habituras; verior tamen ſententia eſt Theologorum: leges abſoluti Magiſtratûs non pendere à populi acceptatione, & conſenſu; ſed mox, ùt legitimè promulgatæ ſunt, obligare populum ad recipiendum: præſertim in legibus Pontificis, qui ſuam poteſtatem non accepit à populo, ſed à Chriſto. Vaſq. Suar. Molina, &c. Unde à Laym. *l. c.* reſolvuntur hi Caſus:

1. Epiſcopis ex officio incumbit, novas leges Pontificias, (ùt Principibus Imperatorias,) promulgare per ſuas diœceſes, atque in uſum deducere.

2. Si lex in Provincia promulgata ſit, ſed à majore parte populi non acceptetur, nec obſervetur, tunc, ſi legislator id ſciat, & taceat, cenſetur hoc ipſo legem revocare. Si verò id ſciat, & urgeat obſervationem, quiſque tenetur eam ſervare, quia potiùs caput ſuum, quàm reliqua membra ſequi debet.

3. Si princeps neſciat, non recipi, nec deduci ad uſum, durat legis obligatio, donec elabatur decennium: quo elapſo, præſcriptum eſt contra eam, ſive Imperatoria ſit, ſive Pontificia; & tunc non ampliùs obligat: ubi & lex Eccleſiæ, etſi ſemel recepta ſit, aboletur per præſcriptionem, ſed annorum plurium, nempe quadraginta. Navar. Azor. Suar.

4. Si tu legem promulgatam paratus ſis ſuſcipere, & data occaſione etiam obſerves; ſed alii plerique è communitate non recipiant, nec recepturi videantur, tunc ſaltèm ab ea excuſaberis per diſcretionem

5. Etsi primi Episcopi fortè peccârint, non recipiendo legem, & in usum deducendo: successores tamen eorum, si post longum tempus vident non observatam, credere possunt esse sublatam per præscriptionem.

6. In dubio, num lex recepta sit, nec nè? præsumendum est pro ipsa: quia factum in dubio præsumitur, si de jure faciendum erat. Vide Azor. *l.* 5. *c.* 4. Laym. *hic c.* 3. Sal. *de leg. disp.* 13. *s.* 3.

DUBIUM IV.

An Præcepta etiam humana obligent sub peccato? & quali?

RESP. Cùm DEus sit Dominus noster, atque etiam superioribus parere nos jusserit, non solùm ipse, sed & illi nobis præcipere possunt, & præcipiunt, tum sub pœna, tum etiam sub culpa, sive peccato, idque gravi, aut levi, prout & rei præceptæ ad intentum finem necessitas, & materiæ quantitas, & eorum voluntas sese habent, quæ ex eorum verbis, circumstantiis, aut prudentum æstimatione solet colligi. Ità Theologi communiter cum S. Thom. Suar. Salas, *&c.*

Unde resolvuntur hi Casus:

1. Graviter peccat, qui deliberatè, & in materia magna violat præceptum aliquod Decalogi, vel Ecclesiæ.

2. Cùm res levis est, non peccat mortaliter transgrediens, etsi superior sub mortali præceperit; quia id eum posse negant Suar. Laym. & alii communiter; verbi gratiâ: nè quis frangat silentium, nè edat uvam, ut claudat ostium, &c. quia est res parva, & incapax tantæ obligationis. Nec ipse DEus in materia parva sub mortali obligat. vid. Less. *l.* 2. *c.* 4. *d.* 9. Salas *d.* 10. *s.* 7.

3. Aliud esset, si materia aliàs levis fieret gravis ratione

tione circumſtantiarum: ùt v.g. contemptûs, ſcandali, magni boni communis, vel finis à legislatore intenti. Sic abſtinentia à pomo in Paradiſo in ſe quidem parva, graviſſima tamen erat ex circumſtantia finis. Suar. *l.* 3. *c.* 25.

4. Quando materia eſt gravis, poteſt Superior præcipere ſub culpa tantùm levi: quia, ſicut poteſt nullo modo obligare non præcipiendo, ità etiam poteſt obligare ſub veniali tantùm. Ità Suar. Leſſ. l. c. contra Vaſq.

5. Potiſſima ſigna, ex quibus colligi poſſit, an lex obliget ſub gravi culpa, ſunt hæc: I. Si materia ſit gravis, & non conſtet in contrarium de voluntate præcipientis. Unde Caj. *in ſum. verb. Cler.* docet Clericos tantùm peccare venialiter, dum contra præcepta Juris poſitivi, aves, & canes ſequuntur ad venandum. II. Si verba magnam vim habent, ùt: jubemus, interdicimus, in virtute S. obedientiæ, vel vi voti, aut juramenti, vel graviter mandamus, &c. III. Si pœna magna adjiciatur, ùt excommunicationis, depoſitionis, maledictionis æternæ, exilii perpetui, mortis, &c. IV. Si ità fert uſus, & conſuetudo inter peritos, & timoratos; quia conſuetudo eſt optima legum interpres, ùt patet in lege jejunii Eccleſiaſtici, & abſtinentiæ à carnibus; itèm communionis annuæ, quas graviter obligare probant hìc Tol. Laym. *c.* 14. *n.* 4. Bon. *p.* 7. §. 4.

CAPUT II.

De ſubjecto, cui datur Præceptum.

DUBIUM I.

Quæ perſonæ præceptis obligentur?

RESpondeo: Soli ſubditi ratione utentes obligantur, ità, ut eorum transgreſſione peccent. Quod

addo propter ebrios, & ad tempus amentes, qui, etsi verè iis obligentur, eorum tamen violatione non peccant, defectu advertentiæ rationis, & consensûs. Pars prior est communis, & certa. Fil. *t.* 21. *cap.* 11. *q.* 10. Bon. *p.* 6. *&* Lay. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 10. Posterior est eorundem. Cujus ratio est: tum quia præceptum, cùm sit directivum, supponit usum rationis: tum quia obedientia tantùm est eorum, qui ratione & voluntate utuntur. Neque aliàs transgressio ad culpam imputari posset, *Unde resolves hos casus:*

1. Legislator non tenetur suis legibus, ùt sic, quoad vim coactivam, & pœnam, sive directè: indirectè tamen, & quoad vim directivam, & ex æquitate quadam, tenetur se, tanquam caput, membris conformare. Ità S. Th. *q.* 96. *a.* 5. *ad* 3. Suar. Bonac. Laym. *l.* 1. *t.* 4. *c.* 9. contra Azor. Tenetur etiam in contractibus cum reliquis pari conditione uti. Vide Fil. *t.* 21. *cap.* 5.

2. Infideles non baptizati, etiam Catechumeni, non obligantur præceptis Ecclesiæ; obligantur tamen hæretici, & alii, qui per baptismum Ecclesiæ semel sunt subjecti.

3. Etsi pueri ratione utentes, legibus iis Ecclesiæ, quarum materia eorum ætati est conveniens, v. g. confessionis annuæ, secundùm Nav. Henriq. & Azor. Itèm abstinentiæ à carnibus, auditionis Sacri, secundùm Sanch. &c. obligentur, quoad culpam; non tamen quoad pœnas ordinarias, nisì sint puberes, quales sunt masculi anno decimo quarto, puellæ duodecimo absoluto. Ità Sotus, Vasq. *de pœnit.* *q.* 90. *a.* 2. *Sa. v. Censura.*

4. Infantibus non baptizatis, & perpetuò amentibus, licitè dantur carnes diebus Veneris, imponuntur opera servilia festis; non tamen ebriis, cùm legi maneant subjecti, utì nec licitè irritantur amentes ad blasphemandum, lædendum, &c. eò, quòd ta-

lis

lis actio tribueretur principali agenti, qui alterius opera uteretur, quasi instrumento, ùt Laym. *l*. 1. *t*. 4. *c*. 10. Bonac. *p*. 6. & Sanch. 1. *Mor*. *c*. 12.

5. Clerici, cùm jure divino sint exempti de potestate civili, ùt docet Bell. *l*. 1. *de Cleric*. *c*. 21. non tenentur legibus civilibus directè, & quoad vim coactivam. Unde nec à Principe sæculari puniri possunt. Cùm tamen sint membra Reipub. & alioqui communis æquitas servari non posset, tenentur indirectè, & quoad vim directivam, legibus communibus iis, quæ ad bonum commune spectant, & eorum statui, non repugnant, quales v. g. sunt leges prohibentes, vel irritantes contractum (nisì hæ sint pœnales, tunc enim, quia vim coactivam obtinent, eos non ligant) ideóque peccant contra justitiam, & ad restitutionem tenentur, si frumenta, v. g. vel alia vendant, ultra pretium à Principe statutum. Ità Molina, Suar. Sal. Tan. Vid. Lay. l. c. quia Jus Naturæ exigit, ut vendant pretio justo: tale autem censetur, quod decernitur lege.

DUBIUM II.

An Peregrini teneantur legibus sui domicilii, dum ab eo absunt?

SUppono I. Præceptum aliud esse locale, quod scilicet certo tantùm loco, urbe, v. g. vel Parochia, obligat: aliud universale, seu juris communis, quod totam ferè Ecclesiam obligat.

Suppono II. Peregrinos propriè dici eos, qui aliquò veniunt animo non manendi, sed tantùm subsistendi per aliquos dies, vel ad summum per minorem anni partem, ùt mercatores, viatores: non autem studiosi, neque ancillæ, quæ veniunt ad serviendum. Ex his.

Respondeo: Non obligari. Ità Navar. Sanch. Less. *de Jejun*. *l*. 4. *cap*. 2. *dub*. 8. Ratio: quia præcepta loca-

lia per se, & directè respiciunt territorium, eíque sunt affixa; atque ideo non obligant nisì existentes intrà illud. Lex enim ità fertur: v. g Festum illud tali loco celebretur: ideóque hìc valet illud: *Si fueris Romæ &c* Addit Lay. c. 11. præceptum locale exspirare etiam intrà proprium territorium, in loco exempto, quòd is æquiparetur loco sito extra territorium. *Ex quibus resolves hos casus*:

1. Si Episcopus sub pœna excommunicationis vetet lusum aleæ, non obligantur Clerici ludentes in loco exempto à jurisdictione Episcopi. Bonac. *p.* 6. Laym. *cap.* 11. *n.* 5.

2. Si quis die jejunii, aut festo sit in loco alio, non sui territorii, aut exempto, ubi tunc non est jejunium, aut festum, potest ibi aut carnes, aut bis ad satietatem comedere, exercere servilia &c. Lay. *l. c. cap.* 11. Bon.

3. Id etiam habet locum in præceptis juris communis, si in lòco isto sint usu abrogata, vel non recepta, vel habeatur privilegium. Quare potest v. g. Mediolani primis quatuor diebus Quadragesimæ vesci carnibus, cùm id ibi liceat. Itèm in Belgio sabbatis intrà Nativitatem & Purificationem, vesci carnibus: in loco, ubi Tridentinum non est receptum, validè, (etsi non licitè) inire matrimonium clandestinum. Suar. Sanc. *l.* 1. *c.* 12. Less. *&c.*

4. Potest quis descedens manè ex oppido, ubi non est jejunium, vesci carnibus, etsi meridie rediturus sit domum, ubi est jejunium; nec tunc, ubi domum venerit, tenebitur ad servandum jejunium ista die, cùm illud jam violaverit, ideóque servare non possit; tenebitur tamen domi ad abstinentiam à carnibus, cùm illa adhuc possit ibi servare, eò quòd sit dividua. Vid. Sanch. *l. c.* Less. *c.* 12. *d.* 8.

5. Si quis abiturus est à loco, ubi est jejunium, sciátque certò se perventurum vesperì ad locum, ubi non sit jejunium, tunc, etsi non possit ibi vesci carnibus, unde

unde abit, (cùm iſta abſtinentia ſit dividua) poteſt tamen ibi manè jentare, & meridie prandere, ùt contra quoſdam docent Leſſ. & Sanch. ſuprà.

6. Probabile etiam eſt, & in conſcientia ſecurum, quod docet Sanch. *lib.* 3. *de Matr. d.* 18. *&* 1. *Mor. cap.* 12. contra Navar. peregrinos, antequam excedant proprio territorio, non teneri implere præcepta, quæ eos ibi deprehendunt, v. g. non teneri eum manè audire ſacrum die feſto, qui ante prandium venturus ſit aliò, ubi non ſit feſtum: quia, ſi manſiſſet ſuo loco, ubi præceptum obligat, poterat differre ad id tempus: quando autem pervenit ad alium locum, deſinit obligari. Nec obſtat: quòd prævidens impedimentum, teneatur prævenire; quia id tunc tantùm verum eſt, quando manente vi præcepti quis eſt impediendus: hìc autem ab obligatione præcepti abſolvitur. Contraria tamen ſententia, tanquam magìs pia, ſuaderi poteſt, nisì quid obſtet. Sanch. 1. *Moral. cap.* 12. *& l.* 3. *de Matr. d.* 18. *n.* 21.

DUBIUM III.

An Peregrini & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur?

RESp. Regulariter non tenentur præceptis ſpecialibus illorum locorum. Ità Lay. Sanch. Azor. Koning, Leſſ. Reginald. Fil. contra Navarrum, Suar. Sà, &c. (& quoad vagos, etiam contra Bon. & Sanch.) Ratio eſt: quia non poteſt dari ulla ratio hujus obligationis, cùm illi non ſint ſubditi, vel locis, vel Superioribus, quorum tales leges fuerunt, ideóque ſint extra eorum juriſdictionem. Nec obſtat 1. eos nullis partialium locorum ſtatutis, ſed ſolo jure communi teneri, quia id non eſt abſurdum. Nec 2. quòd vagi, ob delicta admiſſa, puniri poſſint: hoc enim conſuetudo recepit, nè ſcelera maneant impunita.

Dixi 1. *regulariter:* quia tenentur quibuſdam le-

gibus, maximè quarum violatio cederet in damnum, & injuriam illius loci, in quo morantur: ùt etiam iis, quæ sunt de contractibus celebrandis.

Unde resolves hos Casus:

1. Tales non tenentur audire Missam, & possunt opera servilia exercere die istic festo; non tenentur jejunare, nec abstinere à carnibus, quando istic est jejunium, & domi suæ non est. Intellige utrumque, secluso scandalo: propter hoc enim Episcopus loci punire posset. Laym. *l. c. t.* 3. *c.* 11. *n.* 4.

2. Peregrinis non licet frumenta evehere, vel vendere, supra pretium ibi statutum, noctu arma ferre, &c. si talia ibi prohibita sint. Panormit. Regin. Sanch. *n.* 36.

Dixi 2. *præceptis specialibus*: quia si domi tuæ consuetudine derogatum sit alicui præcepto juris communis, & aliò venias, ubi illud viget, eodem obligaberis. Ratio est: quia lex juris communis est universalis, & obligat omnes sinè ordine ad locum, Lay. *c.* 12. *n.* 2. *Unde resolvitur hic Casus:*

Belga aliquis veniens Coloniam, v. g. tenetur istic sabbatis inter Nativitatem Christi & Purificationem abstinere à carnibus, quia privilegium ejus comedendi tunc carnes, non est personale, sed locale: ideóque expirat extra locum. Laym. *l. c.*

DUBIUM IV.

An Peregrini teneantur præceptis juris communis, si non sint in usu in loco, ubi morantur?

RESP. Non teneri. Ratio est: quia tunc valet privilegium locale, quo frui possunt omnes, qui in loco morantur. Ità Sanch. 1. *Mor. cap.* 12. Suar. Lay. &c *Unde resolvuntur sequentes casus*:

1. Si Germanus per Hispaniam transeat, potest sabbatis vesci intestinis animalium. Idem, si per Belgium, aut Mediolanum iter habeat, potest inter

Nati-

Nativitatem Christi, & Purificationem, in Belgio sabbatis, Mediolani verò quatuor primis diebus Quadragesimæ carnibus vesci. Sanch. Suar. Bonac. *p.* 6. *n.* 61.

3. Si quis ex Diœcesi Catholica, v. g. Hildesio, ubi vetus Calendarium adhuc est in usu, veniat in aliam, ubi novum est receptum, v. g. Monasterium, potest, si ibi Quadragesima præteriit, carnibus vesci, ùt docet Sanch. *l. cit.* Salas *n.* 69. Bonac. *num.* 64. Less. *l.* 4. *c.* 2. *d.* 8. qui tamen contrariam sententiam suadet in praxi, licèt hæc tuta sit, ùt etiam docet Laym.

Addidi *ex Diœcesi Catholica*: quia, si Catholicus veniat in terras hæreticorum, ubi alii Catholici non sunt, tenetur ibi servare novum Calendarium ad vitandum scandalum, & contemptum Ecclesiæ Catholicæ. Vid. Laym. *l.* 1. *t.* 4. *c.* 11. *n.* 8.

CAPUT III.

De modo, quo observanda sunt præcepta.

DUBIUM I.

An debeant impleri ex charitate?

RESP. Possunt impleri sinè charitate, nisì hanc in substantia includant. ùt v. g. præceptum dilectionis Dei. Ratio est: quia tantùm præcipitur substantia actûs inclusi in præcepto, v. g. ut honoretur parens, non autem finis, aut modus præcepti, ùt docet S. Thom. 1. 2. *q.* 100. *a.* 10. Interim certum est, requiri charitatem in operante, ut impletio præcepti sit meritoria, juxta illud 1. Corinth. 13. *Si linguis hominum loquar.* &c. S. Thom. Suarez, Sanch. Unde resolvuntur sequentes Casus:

1. Si quis jejunet, vel intersit sacro, ob vanam gloriam, vel etiam, ut furetur, potest nihilominus implere præceptum, etiam per actum ex circumstantiis peccaminosum: quia implet substantiam illius

præcepti, licèt peccet contra aliud, cui finis ille malus opponitur, ùt docet Sanch. 1. *Mor. c.* 14. Lay. *l.* 1. *t.* 4. *c.* 4. *n.* 6. Card. de Lugo *disp.* 22. *s.* 2. *n.* 23.

2. Simili ratione impletur votum, juramentum Deo factum, pœnitentia Sacramentalis, licèt actus ipse sit peccatum, *iid. ll. cc.*

DUBIUM II.

An ad impletionem præceptorum requiratur intentio iis satisfaciendi?

RESp. Quòd non. Ità Sanch. Vasq. 1.2. *q.* 100. *a.* 9. & alii communiter. Ratio est: quia lex tantùm præcipit liberam operis externi executionem, v. g. auditionem sacri, non autem, ut alio peculiari actu quis velit, vel intendat præcepto satisfacere: sive, ùt alii loquuntur, præcepta non obligant ad obedientiam formalem, hoc est: ut aliquid fiat, quia præcipitur; sed tantùm ad materialem, sive ut fiat, quod præcipitur. Unde resolvuntur sequentes Casus:

1. Qui alicujus præcepti immemor, illud implevit, v. g. ignorans esse diem festum, liberè tamen interfuit sacro, is satisfecit. Neque, ùt quidam volunt, necesse est, ut postea intelligens esse diem festum, velit tunc satisfacere per Missam auditam: quia implevit substantiam actûs præcepti. S. Thom. Hen. Fil. *t.* 5. *c.* 7. *q.* 7.

2. Is votum, juramentum, & pœnitentiam Sacramentalem verè implet, qui opera promissa vel injuncta exequitur, etsi non habet intentionem implendi; modò tamen non applicet ea pro alia re. Ratio est: quia vota, &c. sunt leges quasi particulares, quas homo sibi, vel alteri imponit: undè tantùm obligant ad substantiam actûs. Suar. Azor. Less. Laym. *n.* 6.

DU-

DUBIUM III.

An satisfaciat præcepto, qui faciens opus, expressè intendit per illud non satisfacere?

RESp. Satisfacit. Ità Suar. Val. Vasq. *l. c.* & Less. *l. 2. c. 7. dub.* 10. contra Nav. Azor. &c. Ratio est: quia præcepta tantùm obligant ad substantiam operis injuncti; ergo illà positâ, non est in potestate operantis, ut non satisfaciat. Nec refert 1. quòd actus non operentur ultra intentionem agentis: quia id intelligitur, quando est in potestate operantis, v. g. satisfacere vel non. Nec 2. quòd, qui debet alteri centum, non satisfaciat obligationi, si liberali donatione det ducentos. Nec 3. quòd voto obligatus ad recitandum Rosarium, si recitet animo non implendi, non satisfaciat. Ratio est: quia hæ, & similes obligationes proveniunt ex voluntate promittentis, qui, sicut ab initio debitorem se liberè constituit; sic in debito liberè permanere potest; obligatio autem parendi legi, provenit ex voluntate legislatoris, ideóque non extenditur ultra ejus intentionem, & voluntatem, nempe ultra substantiam operis præcepti. Kon. *n.* 30. v. Less. *l. c.* & Laym. *hic.* Unde resolvuntur sequentes Casus:

1. Sacerdos, qui legit Horas non ea devotione, quâ voluit, ideóque proposuit, ad satisfaciendum præcepto, repetere, etsi deinde non repetat, satisfecit tamen præcepto, Suar. Kon. Card. de Lugo &c.

2. Audiens sacrum die festo, quod scit esse ultimum (vel, si non sit ultimum, intendens non audire aliud) licèt intenderit non satisfacere, verè tamen satisfecit præcepto de audienda Missa, etsi peccârit contra aliud præceptum, quo quis tenetur esse subditus legislatori. Card. de Lugo *loc. cit.*

3. Is, qui sacrum audivit die festo, legit Horas Cano-

Canonicas absolvit pœnitentiam Sacramentalem, cum animo non satisfaciendi, non tenetur postea mutare voluntatem, ut velit per præcedens opus satisfecisse: quia verè satisfecit. Sanch. Salas *d.* 9. *n.* 33. Card. de Lugo de Euchar. *d.* 22. *s.* 2. *n.* 21. contra Suar.

DUBIUM IV.

An ad impletionem præceptorum requiratur intentio, seu voluntas faciendi id, quod præceptum est?

RESP. Quòd sic. Ratio est: quia, cùm lex detur hominibus, non brutis, ideóque humano modo sit implenda, hinc impletio omnis præcepti, sive humani, sive divini, debet esse actus humanus conjunctus cum libertate, & voluntate operantis, id est: ut velit, sive intendat facere hoc, quod est præceptum v. g. audire sacrum, jejunare, &c. Est communis. Vid. Vasq. 1. 2. *q.* 100. *a.* 9. Suar. Sanch. Unde resolvuntur hi Casus:

1. Qui audivit sacrum die festo ebrius, dormiens, aut impos sui quomodocunque, aut nescius, quid aggrederetur, aut vellet facere, tenetur postea compos sui factus, audire aliud sacrum. Suar. Sanch. Salas *d.* 9. *n.* 32.

2. Is, qui audivit sacrum, jejunavit, &c. prorsus violenter coactus, non satisfecit; non enim fuit actus humanus, defectu voluntarii. Vasq. Suar. Azor. Fill. *n.* 212.

Dixi, *prorsus violenter*: quia, si famulus, v. g. metu domini, aut puer metu magistri sacrum audiat, (esto non sit auditurus, si magister abesset) is etsi perversa voluntate illa peccet, præcepto tamen satisfacit. Ratio: quia metus non tollit libertatem. Sanch Sal. *l. cit.* Lay. *l.* 2. *t.* 4. *c.* 4. *n.* 12.

3. Recitans Horas sola intentione legendi, vel ad di-

discendi, non satisfacit; uti nec ille, qui vadit ad sacrum, tantùm ut oculos pascat, cum alio colloquatur, vel expectet amicum. Card. de Lugo *l. c. n.* 23.

4. Nec satisfacit is, qui tantùm fictè confitetur, v. g. orat, &c. quia non ejus fictio, sed opus præceptum est.

DUBIUM V.

An duplici præcepto, uno actu, vel diversis actibus, eodem tempore possit satisfieri?

RESp. 1. Uno actu diversa præcepta simul impleri possunt, nisi aliud colligatur ex mente præcipientis. Patet ex praxi quotidiana: qui enim obligatur ad Horas ratione ordinis & beneficii, satisfacit una recitatione. Sanc. *l.* 2. *c.* 14. Sal. Bonac. *p.*10. Unde resolvuntur hi Casus:

1. Cùm Dominica & festum incidunt in eundem diem, non teneris audire duo sacra.

2. Votum & Pœnitentia in Confessione injuncta, plerumque non implentur per actum aliàs debitum: quia plerumque non est mens hæc voventis, & Confessoris, v. Suar. *to.* 4. *in* 3. *p.* Sanch. 1. *Mor. c.* 14.

Dixi *plerumque*: quia subinde Confessarii injungunt opus aliàs præceptum.

3. Qui alteri ex pluribus obligationibus debet centum, v. g. non satisfacit, si semel dat centum: quia in debitis justitiæ attenditur æqualitas rei ad rem: non potest autem unum centum æquale esse debitis plurium centum. Unde in his alia est intentio, & mens obligantis Sanch. Sal. *l. c.*

Resp. 2. Potest quis eodem tempore diversis actibus duplici præcepto satisfacere, dummodo unum non impediat alterum. Est communis. Et ratio est: quia plerumque temporum diversitas non præcipitur. Suar. Azor. *p.* 1. *l.* 7. *c.* 5. Sanch. *l.* 1. *c.* 14. Unde resolves:

1. Po-

1. Poteſt quis eodem tempore audire Miſſam in feſto præceptam, & ſimul legere Horas, vel alias orationes voto, aliáve ratione debitas. Bon. *p.* 10. *n.* 8.

2. Poteſt itèm, qui tenetur audire duas Miſſas, eas audire ſimul, imò etiam tres, ùt docent aliqui, dum ſimul in pluribus altaribus fiunt. Sanch. 1. *Mor. c.* 14. *n.* 12. Major. *in* 4. *diſt.* 18.

DUBIUM VI.

An, qui uno actu violat plura præcepta, committat plura peccata?

RESp. Si violet præcepta materialiter tantùm diverſa, ità, ut, licèt ſint plurium legislatorum, habeant tamen motivum formale idem, & verſentur circa materiam eandem numero cum iiſdem circumſtantiis, unum tantùm peccatum committit; ſi verò præcepta ſint formaliter diverſa, ob motiva proxima ſpecie diſtincta, vel verſentur circa materiam numero diverſam, committet plura peccata: quia ſunt obligationes, & malitiæ diverſæ. Ità Sanchez *l.* 9. *de Matrim. d.* 15. Vaſq. 1. 2. *d.* 9. Sal. C. de Lugo. *d.* 16. *n.* 245. Unde reſolvuntur:

1. Qui non jejunavit die vigiliæ incidentis in Quadrageſimam, aut neglexit ſacrum feſto incidente in Dominicam, unicum commiſit peccatum, ſatíſque eſt confiteri de jejunio, & ſacro uno: quia in his præceptis unica eſt ratio formalis, & motivum proximum, v. g. in priore maceratio carnis: in poſteriore cultus Dei. Lay. Sanch. Card. de Lug. *l. cit.*

2. Qui violat votum, & juramentum, vel votum, & præceptum Eccleſiæ de eadem re, duplicem malitiam committit, ac proinde in Confeſſione explicandum eſt: quia voti obſervatio præcipitur, ut fides Deo debita ſervetur; juramenti autem, nè Deus vocetur in falſum teſtem: & ſic duæ ſunt hìc rationes formales; utì & ſunt in omiſſione Miſſæ, quæ & pro-

propter feſtum, & ex injuncta pœnitentia audiri debet. C. de Lugo. *l. c.*

3. Si ligatus cum ligata adulteretur, duplex peccatum injuſtitiæ committitur, unum contrà propriam uxorem, alterum contrà maritum adulteræ: utì etiam, ſi quis uno actu occidat plures, ſunt plura homicidia: quia in iſtis materia eſt numero diverſa. Lay. *l.* 1. *t.* 2. *c.* 10. *n.* 3. Sanch. Card. de Lugo. *l. c.*

CAPUT IV.

Quæ excuſent à tranſgreſſione præcepti.

DUBIUM I.

An ignorantia excuſet?

RESp. Si ſit invincibilis, excuſat; quia nemo peccat, nisì actu voluntario: hic autem cognitionem præſupponit. Si autem ſit vincibilis, & culpabilis, non excuſat: qualis eſt, cùm poteras, & tenebaris ſcire, aut diſcere, & in mentem veniebat dubitare, nec ſtuduiſti intelligere. S. Aug. S. Thom. Sanch. 10. *Mor. c.* 10. *& cæteri communiter*, contra Palaum. Unde reſolvitur:

1. Si quis die jejunii nihil cogitans de præcepto; cœnet, aut carnes comedat, non peccat: ſimiliter in aliis: ùt, ſi occidas hominem, putans eſſe feram. Bon. *q.* 8. *p.* 3.

2. Si in aliqua re tantùm advertas malitiam unius generis, illam ſolam contrahis, ùt v. g. ſi quis cognoſcat fœminam; quam ſcit non eſſe ſuam, ignorat autem eſſe conſanguineam, is fornicationem tantùm, vel adulterium committit, non inceſtum. Lay. *l.* 1. *t.* 2. *c.* 4. Bonac. *l. c.*

DUBIUM II.

An metus excuſet?

RESp. Si ex metu facis, quod ſimpliciter malum

eſt,

est, peccas quidem; minuitur tamen per metum malitia: quia minuitur libertas. Interim sæpe fit, ut præcepta quædam non obligent, cùm eorum observatio cederet in grave alicujus incommodum: & tunc, si ex metu talis incommodi quis tale præceptum omittat, non peccat, cùm præceptum non liget. Est communis. Unde resolvuntur:

1. Præceptum naturale negativum, prohibens rem intrinsecè malam, non licèt violare, nè quidem ob metum mortis.

2. Metus gravis, v. g. mortis, &c. sæpe non tantùm excusat à præcepto positivo, tam divino, quàm humano; sed quandoque etiam ab affirmativo naturali: & sic (ùt Sanch. 1. *Mor. c.* 18.) non tenetur quis cum periculo vitæ integrè confiteri, servare depositum, implere votum, succurrere proximo extremè indigenti. Bec. *t.* 2. *l.* 3. *c.* 6. Az. 1. *p. l.* 1. *c.* 11. Laym. *l.* 1. *t.* 4. *c.* 14. Excipe tamen casum, de quo infrà. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 2. *d.* 1.

3. Si observatio legis humanæ necessaria sit ad conservandum bonum, aut avertendum malum commune, quod pluris sit, quàm vita propria, tunc lex illa obligat cum periculo vitæ, ùt v. g. si dux mandet militi non discedere ex statione: itèm, si perituræ sint animæ, nisì Pastor adeat ægros tempore pestis. Laym. *l. c.*

4. Alioqui nulla præcepta humana, etiam Ecclesiastica, per se obligant cum periculo vitæ, aut similis incommodi. v. Sanch. 1. *mor. c.* 18. ùt sic v. g. cogaris metu mortis contrahere cum consanguinea, in gradu prohibito lege Ecclesiastica, posses contrahere, (in speciem) non tamen posses consummare: quia cùm matrimonium esset irritum, fornicareris: quod intrinsecè malum est. Sanch. *de matr. l.* 7. *d.* 5. *n.* 4.

5. Per accidens interim accidere potest, ut lex humana obliget cum periculo vitæ, ratione alterius

præ-

præcepti juris naturalis, aut divini concurrentis, ùt v. g. si quis cogere vellet transgredi præceptum Ecclesiæ in odium fidei, vel contemptum Religionis. v. Sanch. *l. c.* Kon. *p.* 3. *t.* 2. *d.* 13. *dub.* 12.

DUBIUM III.

An excuset impotentia totius vel partis?

RESp. 1. Cùm ad impossibile nemo teneatur, certum est, quòd impotentia excuset, etiam illa, cui antè cum peccato causam dedisti, dummodo de hoc doleas. Quare id præcipuè hìc dubitatur, an, qui non potest implere totum, teneatur ad partem?

Resp. 2. Si præceptum tale sit, ut commodè possit, aut soleat dividi, atque in ejus parte salvetur ratio, seu finis præcepti, tunc, qui non potest servare totum, debet servare partem, quam potest. Quòd si verò non salvetur ratio præcepti in parte, neque id commodè possit, aut soleat fieri, tunc, qui non potest totum (hoc est tantum, quo moraliter impleri censeatur integrum præceptum) is non tenetur ad partem. Quæ omnia æstimanda sunt, 1. ex intentione legislatoris. 2. Ex ratione, fine, & materia legis. 3. Ex judicio prudentum. 4. Ex communi usu. Ità Sanch. 1. *Mor.* c. 19. Laym. *l.* 1. *t.* 4. *c.* 19. Unde resolvuntur hi Casus:

1. Qui non potest legere omnes Horas, debet dicere eas, quas potest: quia dividuæ sunt. Laym. *l.c.* & Bon.

2. Qui in Quadragesima non potest jejunare, debet abstinere à carnibus, si potest; aut qui non potest omnibus diebus, tenetur iis, quibus potest. Ità Laym. *l. c.* & Bon.

3. Qui potest notabilem partem Sacri (v. g. usque post consecrationem) audire, aut Horarum dicere, aut commodè potest cum alio, (& solet) tenetur; alioquin non. *ibid. v. infrà. de Horis.*

4. Si quis carens Breviario, pauca ex Horis sciat memoriter, non tenetur ea dicere. *Ibid.*

5. Qui obligatur visitare limina Apostolorum Romæ, & scit se eò pervenire non posse, non tenetur ingredi iter: quia nec finis, nec ratio præcepti salvatur. *ib.* & Suar. Azor. Bonac. *d.* 1. *q.* 8. *p.* 1.

DUBIUM IV.

An excuset dispensatio?

RESP. In jure humano dispensatio legislatoris, vel parem potestatem habentis, facta ex justa causa, excusat à transgressione præcepti. Est omnino communis. Ità Sanch. Azor. 1. *p. l.* 5. *c.* 15. Salas *d.* 20. Ratio est: quia cùm sit author suæ legis, potest quemvis excipere. Dixi 1. *ex justa causa:* quia si temerè, & sinè causa dispenset, tenet quidem dispensatio; peccat tamen tam dans, quàm petens dispensationem contra jus naturale, dictans: partem debere conformari suo toti, nisì justa causa excuset. Sanch. *l.* 8. *d.* 18. Suar. Fill. *n.* 438. & quidem ùt vult Suar. mortaliter; venialiter, ùt Pontius apud Dian. quem v. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 8. 9. *&* 10. Si dubitet: an causa sit justa, posse dispensare, vult Sanch. contra Bonac. qui dicit peccare. Etsi autem causa sit justa, non tamen tenetur dispensare, nisì cùm vel jus præcipit ex ea causa dispensari, vel necessarium est ad commune bonum, vel spirituale pœnitentis, vel ad avertendum grave damnum, aut publicum scandalum, & sinè dispendio fieri potest. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 27. *&* 28. contra Suar. Sanch. &c. Dixi 2. *legislatoris:* quia dispensatio inferioris in lege superioris sinè justa causa, invalida est, ac proinde non excusat à transgressione præcepti. Ratio est: quia qui nomine alterius sinè causa dispensat, dissipat. Suar. *l.* 6. *c.* 19. Sanch. *l.* 8. *de Matr. d.* 17. Validè autem & licitè inferior potestate ordinaria dispensat ex justa causa in lege Superioris

rioris. 1. Circa levia, hoc eſt: quæ ſub mortali non obligant, etſi facilis ſit ad Superiorem recurſus. 2. Circa ea, quæ frequenter occurrunt. v. g. in jejuniis, celebrandis feſtis, &c. 3. Circa ea, quæ ità ſunt propria uni communitati, ut non conveniant aliis. 4. Quando recurſus ad ſuperiorem difficilis eſt, ſive, quando eſt neceſſitas, & periculum in mora. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 12. ex Gran. Sal. Gord. & Pal. qui addit. 5. Si conſuetudo præſcripſerit, ut inferior diſpenſet. v. Dian. *l. c. R.* 95. 96. Quando eſt dubium negativum, an caſus egeat diſpenſatione. Quo caſu, ſecundùm Palaum, non eſt opus diſpenſatione, cùm præſumptio ſit pro libertate. Barb. Dian. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 28. *p.* 4. *t.* 3. *R.* 46. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 72. *&* 95. Unde reſolves:

1. Pontifex ſinè juſta cauſa non poteſt diſpenſare in lege Dei, nec Epiſcopus in lege Eccleſiæ. Sanch. *d.* 17. *n.* 3. Suar. Vaſq.

2. Diſpenſatio in voto, vel juramento, ſinè juſta cauſa, etiam à Papa facta, eſt invalida. Sanchez, Suar. *ll. cc.*

3. Valida eſt, ſi Superior per errorem juſtam cauſam arbitretur, aut (etſi non arbitretur, & temerè diſpenſet) re ipsa tamen ſit. Sanch. *l. c.* Azor, Sà, Salas, *n.* 81. Similiter ſi diſpenſet, causâ, quæ revera legitima eſt, non præcognitâ, probabiliter tamen valere docent Sanch. & Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 19. 21. *&c.* contra Azor.

4. In dubio de valore diſpenſationis, validam cenſeri, eò quòd præſumatur in favorem actûs, nè pereat, probabile putat Sanch. &c. cum Dian. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 9. *p.* 4. *t.* 3. *R.* 45. 64. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 62. contra Mol. &c.

5. Habens poteſtatem generalem diſpenſandi, poteſt etiam ſecum diſpenſare directè, & immediatè. Sanch. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 16. contra Suar.

6. Valet diſpenſatio obtenta per vim, aut metum,

(modò causa sit justa) itèm data sinè ullis verbis, sola mente. Turrian. Dian. *p.* 8. *tr.* 3. *R.* 17. 76. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 118.

7. Qui impetravit dispensationem (v. g. in impedimento dirimente matrimonium) & per ignorantiam, vel simplicitatem expressit causam falsam, eum validè contrahere matrimonium, dicit Pont. *de Matr. l.* 8. *c.* 16. ex C. *Cùm inter.* Sed contrarium tenet Pal. *tom.* 1. *t.* 3. *d.* 6. *p.* 16. §. 5. ex *Cap. Sup. literis.* v. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 69.

8. Subditus bona fide dispensationem petens, rationibus Superiori allatis, potest dispensatione impetrata esse securus. v. Laym. *l.* 1. *t.* 4. *c.* 22.

9. Peccat, qui aliquem inducit ad dispensandum sinè causa, vel allegatâ falsâ causâ. Nav. Sanch. 18. *de Matr. n.* 8. Fill. *t.* 10. *n.* 8. 314. Salas *disp.* 20. *s.* 6. *n.* 58. qui addit, id verum esse, etsi dispensans excusetur ob bonam fidem.

10. Dispensatio potest impetrari non tantùm pro ignorante, sed etiam invito, quando necessitas exigit. Sanch. Becan. contra Suar. vid. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 68. 87. Id tamen locum non habet in ea, quæ impetratur ex Pœnitentiaria Romana, nisì imperetur à personis conjunctis, vel consanguineis intrà quartum gradum, vel saltèm à Confessario. Marcus Leo *in praxi p.* 1. *f.* 34.

Quæres: An cessante causa dispensationis, cesset ipsa?

Resp. Pro hoc servient sequentes Regulæ:

1. Si tantùm impulsiva, seu minùs principalis causa esset, manet dispensatio.

2. Et si esset pars causæ motivæ, seu principalis, manet dispensatio. v. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 62.

3. Si commissa facultate dispensandi, priusquam dispensetur, cesset omnino causa principalis, nulla est dispensatio.

4. Si

4. Si, diſpenſatione redacta ad actum irrevocabilem, ceſſet tota cauſa, non ideo ceſſat, vel vim amittit: v. g. diſpenſatum fuit in impedimento conſanguinitatis, propter paupertatem fœminæ; licèt contracto matrimonio divitias obtineat, non eſt irritum. Idem eſt, ſi beneficium per diſpenſationem obtinueris, & poſtea ceſſet cauſa, ob quam diſpenſatum fuit.

5. Si facta diſpenſatione ceſſet omnino cauſa finalis, & actus poſſit facilè revocari: v. g. diſpenſatum eſt in voto caſtitatis propter vehementes tentationes quæ poſtea ceſſant, an reviviſcat votum, vel in præcepto recitandi Horas, jejunandi, &c. propter infirmitatem, & poſtea convaleſcit, an teneatur recitare, jejunare? &c. ℞. Affirmat Sanch. Amicus, Portel. Bonac. Leon. &c. quia aliàs non eſſet juſta. Negativam tamen ſententiam probabilem, & in praxi tutam eſſe cenſet Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 24. ex Sal. Gran. &c. ſiquidem diſpenſatio fuerit abſoluta: quia obligatio legis ſemel extincta non reviviſcit: & quod deſtructum eſt, non reproducitur, niſì ab eo, qui producere poteſt. vid. Suar. *de leg. c.* 22. Laym. Præpoſ. &c. qui rectè id concedunt, quando non eſt de re dividua, & ſucceſſiva; aliàs negant. Unde ſuppoſita probabilitate ſententiæ negativæ, Gran. Diana, &c. ſequentes Caſus (in quibus tamen alii meliùs contrarium ſentiunt) reſolvunt:

1. Cum quo diſpenſatum eſt propter morbum in eſu carnium, poteſt veſci, licèt omnino convaleſcat.

2. Cum quo propter infirmitatem diſpenſatum eſt in voto religionis, poſtquam convaluit, non tenetur. Dian. *p.* 6. *t.* 7. *R.* 45.

3. Cum quo propter oculorum infirmitatem diſpenſatum fuit in onere recitandi Horas, etſi convaluerit non tenetur legere.

APPENDIX.

De dispensationibus S. Pœnitentiariæ.

QUia ex officio S. Pœnitentiariæ multæ dispensationes (& gratìs quidem) impetrari possunt, saltem pro foro conscientiæ, operæ pretium censui, quædam circa hujus rei praxim Pœnitentibus & Confessariis utilia hìc subnectere.

Et quidem tria potissimùm circa hanc rem requiri possunt: 1. Circa materiam & causas, in quibus nimirum casibus dispensationes istæ concedi soleant. 2. Circa formam literarum Pœnitentiariæ, quibus dispensatio Confessario committitur: quarum verba nonnulla, quæ difficultatem pariunt, explicanda sunt. 3. Circa ipsam executionem dispensationis, quæ nimirum in ea observanda sint. De quibus ex Bon. Diana, *p.* 4. *t.* 4. *R.* 71. *& p.* 8 *t.* 1. *R.* 103. *&c. usque ad R.* 111. *& Marci Pauli Leonis volumine integro ea de re edito.*

Resp. 1. In triplici materia (pro cujus diversitate, diversa quoque est forma) dispensationes, sive gratiæ istæ concedi solent:

Prima est in votis, v. g. ut votum religionis, ob inopiam parentum, vel fratrum, similive ex causa, liceat differre: ut quis à voto simplici castitatis, vel etiam religionis (postquam matrimonium contraxit) absolvatur ad manendum in matrimonio, debitúmque licitè petendum, ut à voto religionis (ob debilitatem virium, per quas ejus onera ferre non possit; aut ob metum incontinentiæ, aut dotis defectum) absolvatur in ordine ad cõntrahendum matrimonium.

Secunda: In impedimentis occultis matrimonii; sive ea sint impedientia tantùm, sive etiam dirimentia, sive matrimonium cum iis publicè contractum sit, sive contrahendum, dummodo de eo privatim fuerit

fuerit actum, & conclusum, præsertim bona fide: sive etiam, quando contracto matrimonio superveniunt. Circa quæ *Notandum* 1. Impedimenta occulta dici, quæ nulli nota sunt, vel licèt uni alterive innotuerint, ad forum tamen contentiosum non sunt deducta. 2. Etsi aliqua impedimenta, v. g. cognationis spiritualis, naturâ suâ sint publica, cùm contrahantur in facie Ecclesiæ: fieri tamen potest per accidens, ut sint occulta, v. g. 1. ob diuturnitatem temporis, ex quo sunt contracta. 2. ob distantiam loci à loco contractæ cognationis. 3. per mortem eorum, qui fuerunt conscii. 4. per ignorantiam hujus contractionis.

Tertia: In variis censuris, ùt excommunicationibus, suspensionibus (itèm irregularitatibus) præsertim occultis, ad absolvendum ab iis, dispensandum, rehabilitandum, &c. Itèm ad condonandam obligationem restitutionis ob Horas neglectas, ad commutandum onus recitationis Horarum; eligendum Confessorem etiam pro reservatis; transeundum ad aliam religionem, sive ordinem (pro utroque foro) etiam post apostasiam à suo.

Resp. 2. In formulis frequentioribus ipsius Brevis Apostolici, verba, quæ substantialia continent, & difficultatem habent, sunt hæc:

1. *Si est ità:* vel, *quatenus si ità est.* Quorum sensus est: si preces veritate nitantur, præsertim tempore datarum literarum Apostolicarum. Requiritur autem veritas rerum narratarum principaliter quoad essentialia facti, v. g. affinitatem esse contractam, incestum commissum, & actum, sive tractatum esse de matrimonio (intellige perfectè, ità, ut in id utrinque consenserint) & periculum revelationis, ac scandalum imminere. Secundariò autem requiritur quoad accidentia, v. g. bona fide actum esse, & similia, quæ tantùm sunt impulsiva, & sinè quibus nihilominus conceduntur tales dispensationes; unde

de etsi in iis vel aliis parvi momenti sit erratum in petitione, gratia nihilominus est valida. v. M. Leon. *p.* 2. *f.* 226. *& p.* 3. *f.* 391.

2. *Si periculum immineat revelationis*; ad hoc enim, ut subsistat dispensatio, requiri, ut sit periculum, nè reveletur impedimentum (intellige, quando id in formula exprimitur) si non subsequatur matrimonium, docet Leo *p.* 2. *f.* 230. Periculum autem hoc non importare necessariam detectionem, sed tantùm probabilem, & moralem credulitatem, futurum, ut, si resiliatur à matrimonio contrahendo, & hujus causæ assignari non possint, ex vehementi suspicione, & curiosa inquisitione detegatur. *v. l. c.* 233.

3. *Et scandalorum.* Quo nomine intelligitur gravis infamia, ex qua deinde sequantur contentiones, minæ, pugnæ, &c. Leo *f.* 230. *&* 317.

4. *Ut dicta muliere de nullitate prioris consensûs certioratâ &c.* Clausula hæc est substantialis, ut nimirum, si dispensandum sit in impedimento dirimente, cum quo matrimonium contractum fuit in facie Ecclesiæ, conjunx ignorans illud impedimentum, fiat certa de nullitate prioris sui consensûs, & novum validúmque liberè præstet (ità tamen, ut in cognitionem occulti impedimenti non veniat.) Leo *p.* 251. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 110. Sufficit autem ut istum consensum præstent inter se secreto, nemine præsente, per verba, vel signa sufficientia: v. g. copulam maritali affectu. Neque debet Executor dispensationis eos coram se, & testibus iterum copulare. Leo *p.* 552.

5. *Postquam dicto Sacerdoti, si nondum satisfecerit, &c.* Verba hæc solent esse in facultate absolvendi ab excommunicatione, v. g. ob percussionem Clerici: & important conditionem priùs satisfaciendi parti læsæ, quàm possit absolvi, hoc est: compensandi injuriam, expensas, & omnia damna, quæ ob percussionem

nem illam incurrit, quorum æſtimatio committitur Executori diſpenſationis; neque ab ejus obligatione liberatur percuſſor per hoc, quòd percuſſus injuriam remiſerit. v. Leon. *p.* 382. 384. Si autem non poſſit in præſenti ſatisfacere, ſufficit, ſi juratus promittat ſe ſatisfacturum, cùm primùm poterit.

Reſp. 3. Circa praxim, ſive executionem hujus diſpenſationis, hæc ſcienda:

1. Litteræ S. Pœnitentiariæ diriguntur ad oratorem, hoc eſt, ad ipſum, qui diſpenſationem (per ſe, vel alium) perit: qui non debet eas reſignare, ſed eligere Confeſſorem talem, quali inſcribuntur, qui ea ſibi ab oratore traditas reſignet, legat, & deinde cum eo ſecundùm commiſſionem diſpenſet. Licèt verò quocunque caſu ab alio aperiantur, non ideo carent effectu. Salas, Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 103.

2. In Confeſſore hoc requiritur 1. Ut ſit approbatus ab Ordinario territorii, in quo diſpenſaturus eſt. 2. ut ſit Magiſter, ſive Doctor in Theologia, vel Jure Canonico promotus in Academia, vel Religioſus habens privilegium, quale conceſſit Greg. XIII. Anno 1582. Confeſſariis Societatis JESU, quos Generalis, vel alius Superior de ejus licentia ad id deſignârit. 3. Ut ſpecialiter ad hoc ſit electus ab oratore, hoc eſt, eo, cum quo diſpenſandum eſt: qui tamen ſemel electum, nisì deprehendat ignorantem, mutare non poteſt. v. Leon. *f.* 22. Dian. *p.* 8. *t.* 3. R. 104. Contrarium tamen docet Sanch. & Perez *de Matr. d* 48. *ſ.* 5. *n.* 7.

3. Confeſſor ad id electus 1. debet diſpenſare in ipſa confeſſione, vel ſaltèm immediatè pòſt. Dia. *p.* 4. *t.* 40. *R.* 7. Leon. *p.* 1. *f.* 54. *&* 28. 2. Debet cauſæ cognitionem, quando ea in Brevi exigitur, eſſentialiter præmittere, per diligens examen pœnitentis: nisì habeat antè perſpectam: quia non eſt merus Executor, ſed Judex, cui delegatur poteſtas diſpenſandi. 3. In ea debet credere illi, etiam ſinè teſtibus

& juramento, nisì aliunde ſciat eſſe falſam: tunc enim diſpenſare non debet. Leon. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 108. 4. Opera in ipſo Brevi præſcripta, etſi poſſit moderari, non tamen condonare poteſt. 5. Etſi non præſcribantur certa verba ad diſpenſandum, debet tamen ſervare formam à Rituali Romano probatam; & poſt verba illa: *Abſolvo te à peccatis tuis*, addere: *Et eadem authoritate declaro te in dicto matrimonio manere, & debitum conjugale reddere poſſe, & debere: nec non diſpenſo tecum, ut idem debitum etiam exigere licitè valeas. In nomine Patris, &c.* Si verò ſit abſolvendus ab excommunicatione, vide formulam *infrà l.* 7. *c.* 1. *d.* 6. 6. Abſoluta diſpenſatione, debet lacerare litteras, præcipuè ſigillum, ità ut ad probandum ſervire non poſſit: aliàs incurrit excommunicationem majorem. Leon. *f.* 239. Laceratio tamen iſta non eſt de ſubſtantia: quia tantùm intenditur, ut non ſuffragentur in foro externo. 7. Nullo modo debet atteſtationem diſpenſationis factæ, neque ipſum Breve, ſeu diploma reddere, cùm pro ſolo foro conſcientiæ debeat ſervire. 8. Nihil debet accipere, nè quidem viâ compenſationis pro diſpenſatione, etiam pro foro externo facta; ideo enim inſcribitur, *gratis ubique*: aliàs incurrit ipſo facto excommunicationem majorem. Gavant. Dian. *l. c. ex declar. Cardin.*

Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus:

1. Confeſſor pro hac diſpenſatione eligi non poteſt, qui tantùm eſt Doctor Ordinis, vel Profeſſor, vel Licentiatus Theologiæ: quòd enim hìc in favorabilibus veniat nomine Doctoris, tantùm intelligitur de iis, quæ ratione exercitii, non quæ ratione dignitatis committuntur. Leo *p.* 1. *f.* 21. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 41.

2. Ex privilegio Soc. JESU conceſſo, alii etiam Mendicantes eligi poſſunt, ob communicationem.

De-

Debent tamen tam hi, quàm isti specialem ad hoc habere facultatem, à suis Superioribus; aliàs dispensatio erit nulla. *ità Aut. cit.* Et patet ex dictis.

3. Confessor ità debet examinare pœnitentem, ut cognoscat, & quidem distinctè, merita causæ, possítque inter ea discernere: ideo enim inscribitur: *Viro discreto.* Præcipuè autem debet inquirere: an preces nitantur veritate: quia gratia non conceditur simpliciter, sed sub conditione, ideóque solet addi clausula: *Quatenus si ita est*, vel: *si ità esse repereris, v. Aut. cit.*

4. Is, qui dispensationem petit, debet executori ad id electo confiteri: nec sufficit, antè ei confessum fuisse. Patet ex dictis. Leo, *f.* 28. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 71. Reg. Pont. contra Sanch. Sal. Perez, Palaum: quorum sententiam non ampliùs esse probabilem docet Fill. Escob. Lezan. Dian. *l. c. & p.* 8. *t.* 3. *R.* 105.

5. Commissio hujus dispensationis non expirat morte Pœnitentiarii concedentis, re integra: quia est gratia non facienda, sed facta in favorem oratoris, cujus quæsitum est, & executor est dispensator necessarius, *siquidem preces nitantur veritate.* Neque etiam morte Pontificis: tum ob rationem allatam; tum, quia officium majoris Pœnitentiarii non expirat morte Pontificis. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 59. ex Suar. Sanch. Garc. &c. contra Nav. Bon. &c.

LIBER

LIBER II.

De Præceptis virtutum Theologicarum,

TRACTATUS I.

De Præceptis Fidei.

CAPUT I.

Quæ Mysteria Fidei necessariò credenda sint?

EX iis, quæ fideles explicitè credere tenentur, quædam necessariò credenda sunt necessitate medii, seu finis; sinè quibus etiam inculpabiliter ignoratis finis ultimus obtineri nequit: alia necessitate præcepti, sinè quibus inculpabiliter omissis, finis potest obtineri Sanch. 2. *Mor. c.* 2. Azor. Val.

Resp. 1. Necessitate medii necessaria sunt hæc duo: I. Explicitè sredere, Deum esse, & remuneratorem bonorum esse, juxta illud Apostoli ad Hebr. 11. *Credere oportet* &c. Trid. *sess.* 6. *c.* 1. II. Post sufficientem Euangelii promulgationem: credere explicitè, ùt vult Mol. aut saltèm implicitè, ùt probabiliter quidam docent cùm Kon. & Lay. Christum, & Sanctissimam Trinitatem. v. Escob. *ex.* 2. *c.* 9. *n.* 20. ubi ex Vasq. *l.* 2. *d.* 126. *c.* 3. docet: culpabilem ignorantiam horum mysteriorum, sive negligentiam ea discendi, esse grave peccatum, distinctum ab eo, cujus est causa. v. Dian. *p.* 3. *t.* 5. *R.* 47. *&* 48.

Porrò implicitè credere dicitur, qui credit aliquid explicitè, in quo alterum implicitè est: v. g. si credas, quod credit Ecclesia. v. Schol. & Laym. *l.* 2. *tr.* 1. *c.* 8.

Resp. 2. Necessitate præcepti, quivis fidelis sub mor-

mortali explicitè credere, & ſcire, craſſo ſaltèm modo, & quoad ſubſtantiam tenetur hæc: 1. Symbolum 2. Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ. 4. Sacramenta maximè neceſſaria; ùt Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam: reliqua autem tunc, quando vult ſuſcipere. Suar. Sanch. Fill. *n.* 39. Quæ omnia intellige: nisì impotentia, aut invincibilis ignorantia excuſet. Unde reſolvitur:

1. Non omnes tenentur ſub mortali hæc prædicta ſcire memoriter, aut eo ordine, aut iis verbis, quibus proponuntur; ſed quoad orationem Dominicam, ſcire, omnia bona petenda eſſe à Deo, quæ eſt ejus ſumma eſt; quoad Symbolum verò, Præcepta, & Sacramenta, ſufficit, ſi quis rogatus de ſingulis, rectè reſpondeat. Bon. Laym. *l. c. c.* 9. Sanch. *l.* 2. *c.* 3.

2. Quamvìs ſit præceptum Eccleſiæ diſcendi memoriter Symbolum, & Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam, velítque Barb. *p.* 3. *c.* 27. non eſſe abſolvendum, qui ob negligentiam, vel verecundiam ea addiſcere non curat; conſuetudo tamen, ùt notat Navar. & Lopez, expoſuit obligationem non eſſe ultra veniale; utì nec eſt ultra veniale, neſcire facere crucem, ùt docet Sanchez contra Sylv. qui docet eſſe mortale.

3. Mortaliter nihilominus neceſſarium eſt, ut rudiores memoriâ teneant Symbolum ſuâ linguâ: quia alioquin non poſſunt habere ſufficientem cognitionem articulorum.

4. Falſa eſt opinio quorundam Canoniſtarum, ruſticis eſſe ſatìs, articulos fidei, aliáque dicta credere implicitè, credendo, quidquid credit Eccleſia.

5. Excuſantur ii, quibus aut defuit doctor, aut nunquam venit in mentem obligatio ſimilia diſcendi: aut qui nimis ſunt rudes, ità ut non poſſint ea com-

comprehendere, aut retinere; quod sæpe contingere docent Azor. & Bec. contra alios.

6. Si Confessarius probabiliter judicat pœnitentem ignorare ex doctrina Christiana, ea, quæ scire tenetur (quod de literatis, vel bene educatis, vel frequenter confitentibus præsumendum non esse monet Sanch. 2. *Mor. c.* 3.) debet eum interrogare de negligentia in iis addiscendis: cùm per eam plurimi graviter peccent. Led. Azor. *t.* 1. *l.* 8. *c.* 8. Trull. *l.* 1. *c.* 1. *d.* 4.

7. Possunt absolvi (contra quosdam) qui ignorant ea, quæ sub mortali scienda esse dixi. Ratio est: quia licèt peccârint omittendo discere, possunt tamen de hoc dolere, cum proposito discendi. Sanch. Quòd si tamen ignorarent ea, quæ necessitate medii scienda sunt, deberent instrui ante absolutionem. Bonac. *d.* 3. *q.* 2. *p.* 2. Sanch. *l.* 2. *c.* 3. *n.* 21.

8. Parochus suas oves (sicut parens liberos) tenetur sub mortali, per se vel alium docere ea saltèm, quæ sub mortali scire tenentur. Sanch. 2. *Mor. c.* 3. Fill. Palaus, Trull. *l.* 2. *c.* 1. Kon. &c.

CAPUT II.

Quando obliget Præceptum Fidei?

RESp. 1. Præceptum fidei internum obligat 1. Pueros inter fideles educatos, quando rationis usum perfectè consecuti mysteria fidei audiunt, apprehendúntque, quòd illa credere sit res necessaria ad salutem; peccántque mortaliter omittendo. Sanch. Bon. *t.* 2. *d.* 3. *p.* 30. addens plurimos eorum excusari inadvertentiâ, aut invincibili ignorantia. 2. Adultos infideles, quando ratio incipit dictare, res Fidei sufficienter propositas esse, & contrariam sectam esse falsam. Sanch. *l.* 2. *Moral c.* 1. Kon. *d.* 14. *de fide.* Fill. *n.* 25. 3. Quando urget tentatio contra fidem, quæ aliter vinci nequit. Quod tamen non convenire scrupulo-

pulosis, rectè monet Sanch. quia hi avertendo mentem ad alia objecta, faciliùs superant. Et in his duobus casibus præceptum obligat per se: in sequentibus per accidens. 4. Quando tentatio urgens contrà alias virtutes, aliter superari nequit. 5. Quando facienda est professio fidei exterior, vel ex præcepto eliciendus est actus alterius virtutis, v. g. Spei, Charitatis,&c. Pœnitentiæ, quæ fidem supponat. Bon.*q*. 2. *p*. 2. His addit Hurt. contra Sanch. 6. In hora mortis; & 7. Semel quotannis. vide Dian. *p*. 5. *t*. 13. *R*. 19. Ex iis resolvuntur hi Casus:

1. Hæreticus, quamdiu suam sectam judicat esse credibiliorem, vel æquè credibilem, non tenetur credere: quia fides nondum est sufficienter ipsi proposita, agerétque imprudenter. Sanch. 2. *Mor*. *c*. 1. Laym. *l*. 2. *t*. 1. *c*. 10. & 12.

2. Quando iis, qui in hæresi nutriti sunt, persuasum est à puero, nos abjicere, & persequi Verbum Dei, esse idololatras, pestilentes deceptores, ideóque tanquam pestes fugiendos,&c. non possunt stante hac persuasione, salvâ conscientiâ nos audire, & laborantes ignorantia invincibili, cùm non dubitent se esse in bona via. Lay. *c*. 10. Sanch. *l*. 2. *c*. 1.

3. Si talibus oriatur dubium de sua secta, tenentur ulteriùs inquirere, & à Deo petere lumen, (quod si negligant, peccant contra fidem, cùm non adhibeant media ad implendum præceptum Fidei) Quòd si deinde nostra fides eis sufficienter proponatur, tenentur amplecti. *Ibid*. v. Ferdin. de Castro. Palao. *t*. 4. *d*. *p*. 12. & *d*. *p*. 2.

Resp. 2. Præceptum exteriùs fidem confitendi jure naturali obligat, duplici casu: cùm vel honor Deo debitus, vel utilitas proximo impendenda privativè, vel contrariè subtraheretur. Dixi 1. *privativè*: ùt si ideo cessaret magnus honor in Deum, vel utilitas in proximum redundans, Dixi 2. *contrariè*: ùt

si alio-

si alioqui Deus afficeretur injuriâ, vel proximus gravi malo: v. g. si indè penderet aliorum conversio, aut perversio, contemptus religionis, scandalum, &c. Ratio responsionis est: quia actus virtutis tunc videtur præceptus, quando est necessarius ad finem præcepti, quod hic contingit: quia finis præcepti, est Charitas. S. Th. 2. 2. *q.* 3. *a.* 2. Suar. Reg. Fill. *tr.* 22. *c.* 3. *q.* 1. Unde resolvitur hic casus:

Si hæretici conculcent imagines, aliisve injuriis fidem afficiant, tenetur eam sua confessione tueri Catholicus, si quidem inde prudenter speret profectum.

Resp. 3. Ad professionem fidei externam jure Ecclesiastico tenentur sub mortali, secundùm *Tridentinum*, cum juramento obediendi Ecclesiæ Romanæ, ùt docet Fill. *t.* 2. *tr.* 22. *c.* 3. sequentes personæ:

1. Provisi de beneficio curato; ídque intrà duos menses à die possessionis, coram Episcopo, aut ejus Vicario Generali, vel Officiali. *Sess.* 24. *c.* 22. *de Ref.*

2. Provisi de Canonicatu, vel dignitate, in Cathedrali Ecclesia; ídque non tantùm coram Episcopo, vel ejus Vicario: sed etiam in Capitulo. *Ib.* additâ pœnâ (ad quam non videntur teneri ante sententiam) ut alioqui fructus non faciant suos. v. Sanch. *l.* 2. *c.* 5. Barb. *de potestate Episcop.* 3 *p. a.* 61. *n.* 29.

3. Primates, Archi-Episcopi, Episcopi, in prima Synodo Provinciali, cui intererunt. Trid. *Sess.* 25.

4. Extendit Pius IV. hanc legem ad omnes Prælatos Religionum, etiam Militarium. Pius V. autem apud Rodriquez *t.* 2. *q. reg. q.* 72 ad omnes promovendos in Doctores, Magistros, Regentes, Professores, addita excommunicatione latæ sententiæ, & privatione omnium beneficiorum in eum, qui alios promovet ad talem gradum sinè prævia professione. V. Fill. *t.* 22. *c.* 3. *q.* 15. Barb. *in Remiss. Sess.* 24. *n.* 12.

Verùm

Verùm ubi hoc decretum non eſt receptum uſu, non obligare monet Sanch. *c.* 3. *n.* 4. Unde reſolvitur:

1. Non tenentur ad dictam profeſſionem proviſi de Canonicatibus in Eccleſiis tantùm Collegiatis, vel de Beneficiis tantùm ſimplicibus.

2. Etſi probabile ſit, hanc profeſſionem poſſe fieri per procuratorem, ùt docet Azor. Navar. & Sanch. probabilius tamen eſt teneri perſonaliter, ùt docet Fill. Ratio eſt: tum, quia aliàs non videtur fieri ſatìs juramento, quòd perſonaliter faciendum eſſe docet Gloſſa apud Fill. tum: quia ità decidit Rota apud Garz. *l.* 5. *de benef. cap.* 3.

CAPUT III.

An aliquando liceat exteriùs fidem veram negare, aut falſam profiteri?

RESp. Nullo caſu licet, ſive voce, ſive alio ſigno fiat, dicente Chriſto: *Qui me negaverit coram hominibus, &c.* Interim verò, etſi licitum non eſt mentiri, ſeu ſimulare, quod non eſt, licet tamen diſſimulare, quod eſt, ſive tegere veritatem verbis, aliíſve ſignis ambiguis, & indifferentibus, ob juſtam cauſam, & cùm non eſt neceſſitas fatendi. Eſt com. S.Th.Kon. *diſp.*15. *dub.* 2. *n.* 9. Laym. *l.* 2.*t.* 1.*c.*11. Unde reſolvitur:

1. Rogatus de fide in odium religionis, ſive publica authoritate, ſive privata, nullo modo poteſt, utendo reſtrictione mentali, aut verbis ambiguis, ità reſpondere, ut præſentibus videatur fidem negâſſe: multò minùs dicere, ſe eſſe hæreticum, vel Calviniſtam, vel non Catholicum. Azor. Fill. *c.* 3. *n.* 67.

2. Qui rogatus, ſeu privata, ſeu publica authoritate, vel tacet, vel reſpondet obſcurè, vel ait ſe nolle reſpondere, ſe jure non rogari, non teneri ſe, nec velle aliis dicere, quid ipſe credat, ac ſimili modo tergiverſatur, non videtur negare fidem, ſed nolle prodere. Unde ſi ſic poteſt moleſta inquiſitione libera-

berari; licet; ùt habet Kon. *l. c.* Generatim enim verum non est, quòd interrogatus auctoritate publica, teneatur positivè fidem profiteri, nisì quando id necessarium est, nè præsentibus videatur fidem negâsse. Konin. *d.* 15. *dub.* 2. Nav. Azor, Sanch. Bec. *c.* 9. *q.* 4.

3. Non negat fidem, sed prodit, qui fugit: quod etsi liceat, non tamen Pastori, tunc, cùm ejus operâ oves indigent: utì contrà: si eis consultius est, ut ad tempus se subducat, & in bonum eorum reservet, tenetur fugere. Reg. *l.* 17. *n.* 26. Bec. *c.* 9. Fill. *n.* 75. *&c.*

4. Si quo casu tacere esset negare, tunc id non liceret: v. g. si aliis rogatis, an fidem negare vellent, iísque respondentibus, quòd non, tu taceres. *Ibid. vide* Bon. *l. c.* Laym. *l.* 2. *t.* 1. *c.* 11. Tol. *l.* 4.

5. Si Princeps generali lege jubeat, ut fideles se prodant gestato signo, vel sistendo se, vel aliter, non tenentur; cùm nemo teneatur verum dicere, nisì specialiter rogatus. Excipe: nisì eæ sint circumstantiæ, ut hoc ipso, quòd se non prodant, videantur fidem negâsse, v. g. si quidam antea noti essent, & tunc ex hoc putarentur defecisse. Sanch. *n.* 19. Bec. Reg. Fill. *n.* 88. *&c.*

6. Cùm non rogaris de fide, non solùm licet, sed sæpe melius est ad Dei honorem & utilitatem proximi, tegere fidem, quàm fateri; ùt: si latens inter hæreticos plùs boni facis; vel si ex confessione plùs mali sequeretur, v. g. turbatio, neces, exacerbatio Tyranni, periculum defectionis, si torquereris. Unde temerarium plerumque est offerre se ulro. S. Th. Sanch. Laym. *c.* 11. *n.* 2.

7. Redimere pecuniâ, nè de tua fide fiat inquisitio, licitum est; & sæpe magna virtus discretionis est, vitam ad DEI gloriam servare, ac fidem tegere modis licitis.

8. Talis modus non est, uti vestibus, aut signis infideli-

delium, quæ alium usum non haberent, quàm quòd essent signa professiva falsæ religionis, seu cultûs; utì essent vestes, quarum usus est in sacrificiis: itèm incensio thuris, aut genuflexio coram idolo; itèm sumptio cœnæ hæreticæ, &c. Sanch. *l.* 2. *c.* 4. Fill. *n.* 8. *&c. & comm.*

9. Licitus autem modus est, quando subest causa, (ùt v. g. ad evitandum grave periculum, ob obtinendam victoriam, eludendos hostes) uti vestibus, & signis infidelium, quæ alium aliquem usum habent, quàm profitendæ religionis; quales sunt vestes talis nationis (non religionis) quibus uterentur, etsi converterentur; ùt sunt vestes, & signa nationis Turcicæ. Quod verum est, etsi sint vestes ipsorum religiosorum, dummodo non habeant peculiare signum profitendi erroris, sed sint tantùm indicium nitidioris cultûs, ùt saga Prædicantium in Germania, vel eminentioris vitæ inter suos, ùt togæ Bonziorum in Japonia. Idem dicendum est de signis, quibus Judæi utuntur, v. g. flavo annulo in pallio Francofurti: &c. quia hæc sunt signa merè politica, & distinctiva unius generis hominum ab alio, & non propriè professiva fidei. Quæ sententia probabilis est. v. Sanch. 2. *Mor. c.* 4. Bec. 2. 2. *c.* 9. *q.* 5. *d.* 6. Laym. *l.* 2. *t.* 1. *c.* 11. Kon. contra Caj. Nav. Tol.

10. Licitus itèm modus est, cùm Catholicus transit pro loca hæretica, & periculum grave ei imminet vitæ, v. g. vel bonorum, (non tamen, si derisio tantùm, vel vexatio, ùt habet Bec. *c.* 9) ad dissimulandam fidem, vesci carnibus die prohibito: quia præceptum Ecclesiæ non obligat sub tali periculo. Nec hoc est fidem negare, cùm esus carnium non sit institutus ad professionem religionis, & Catholici etiam mali, & gulosi id faciant. Si tamen ex circumstantiis fieret signum professivum, ùt si v. g. in odium fidei convivæ statuerent, ut, qui est hostis fidei Ponti-

tificiæ, comedat carnes; peccaret contra fidem, qui ederet sinè protestatione: secùs si protestaretur. Sanch. Azor, Bec. *& comm. l. c.*

11. In Germania audire conciones hæreticorum, deducere funus, assistere Baptismo pro patrino, non habentur signa professiva fidei, vel communionis cum hæreticorum sacris. Fill. Azor, Sanch. *ll. cc.* Unde seclusis aliis, v. g. scandalo, periculo, prohibitione, &c. si ex justa causa fiant, licent. Imò patrinum fieri talis infantis, videtur potiùs optandum, seclusis aliis: quia non est aliud, quàm obligare se ad eum olim erudiendum in fide Catholica.

12. Infidelium, & hæreticorum sacris non licet ità interesse, ut eis communicare censearis: alioquin licet, v. g. ut, quis spectet tanquam comœdiam, aut famulatum præstet politicum domino suo, exemplo Naaman Syri, de quo vid. Bec. Fill. Sanch. *l. c.* Laym. *l. 2. t. 1. c. 11.*

13. Si Princeps hæreticus mandet sub gravissima pœna omnibus subditis, adire conciones hæreticorum, etiamsi verbis dicat, se hac re aliud nihil exigere, quàm obedientiam civilem, nec velle cogere, ut à fide discedant; cùm tamen reipsa contrarium velle videatur, (nam obedientiam suorum aliter exercere potest, & hæc res ex se apta sit Catholicos paulatim pervertere, & insuper conciliare authoritatem hæresi, ac vilipensionem veræ fidei) non licet obedire. Atque ità bis rescripsit Anglis Pius V. apud Sanch. *l. 2. c. 4. n. 27.* Fill. & Az. *ll. cc.*

14. Catholici viventes inter hæreticos, si ex præcepto Magistratûs contrahant matrimonium coram ministro hæretico, peccant contra fidem; etiamsi contraxerint antè, vel contracturi sint postea coram Sacerdote Catholico. Kon. *d. 15. d. 3.* Pal. *t. 4. d. 1. p. 12. n. 12. 13. 14.* testatúrque contrahens cæremoniâ illâ, se illum agnoscere veræ fidei Ministrum, quæ sunt intrin-

intrinsecè mala. Mald. 2. 2. *q.* 2. *a.* 3. quia authoritas Ministri, & consequenter doctrinæ ejus augetur, concurritúrque ad ritus hæreticos, quos Minister isto actu exercet. Licitè tamen contrahunt coram Magistratu civili, vel potiùs testantur se contraxisse: modò priùs, vel posteriùs ritu Catholico contrahant: quia hæc actio est instituta ad finem politicum, ut conjuges habeantur, & proles non censeantur illegitimæ.

CAPUT IV.

De infidelitate, & vitiis Fidei oppositis.

DUBIUM I.

Quid, & quotuplex sit infidelitas?

RESP. 1. Infidelitas generatim est triplex. *Prima* dicitur *Negativa*, eorum scilicet, qui nihil unquam de fide audiverunt; quæ non tam est peccatum, quàm pœna peccati: quia si fecissent, quod in ipsis erat, Deus fidem eis non abscondisset. *Secunda* dicitur *Contraria*, eorum scilicet, qui fidem sibi sufficienter propositam vel contemnunt, vel ei contradicunt pertinaciter, ùt hæretici. *Tertia* dicitur *Privativa*, quòd privativè opponatur fidei; & est culpabilis ignorantia, vel error circa res fidei. S. Th. Sanch. Vasq. Laym. *c.* 12.

Resp. 2. Infidelitas Contraria, ex triplici modo repugnandi fidei, est triplex, scilicet: Paganismus, qui fidei nondum susceptæ; Judaismus, qui fidei susceptæ in typo; & Hæresis, quæ fidei susceptæ in veritate, repugnat. Apostasia à fide revocatur ad hæresin, à qua tantùm differt, quòd Hæresis sit error fidei ex parte tantùm contrarius, Apostasia verò ex toto. S. Thom. Laym. *l. c.*

DUBIUM II.

De *Judaismo.*

Quæritur hìc tantùm, quæ communicatio cum Judæis sit interdicta Christianis? Resp.

RESP. 1 His casibus, qui colliguntur ex *c. Nullus c. Omnes. c. Judæi* 1. Non licet cohabitare. 2. Non conviviis interesse. 3. Nec uti communi balneo. 4. Nec medicos adhibere. 5. Nec medicinas ab iis datas recipere; emere tamen licebit præscriptas. 6. Nec Judæorum filios enutrire in ipsorum domibus. 7. Iis non famulari. 8. Nec servituti subjici. 9. Prohibentur publicis officiis inter Christianos fungi. 10. Vetitum est eorum azymis vesci. Quibus addit Azor: prohibitum esse, accedere ad eorum nuptias, festa, Synagogas, cum eis ludere, saltare, &c. Ratio horum est, tum ut conservetur dignitas Christianæ religionis: tum ut caveantur familiaritas cum Judæis, & periculum perversionis. vid. Laym. *l.* 2. *t.* 1. *c.* 12. & 17. Sanch. *l.* 2. *c.* 31. Fill. *tr.* 22. *c.* 5. *n.* 128.

Resp. 2. In decem dictis casibus communicare cum Judæis, ex genere suo videtur esse mortale. Ratio: quia si Clericus id faciat, incurrit periculum depositionis: Laicus verò excommunicationis: (C. *constitut.* 17. *q.* 2.) quæ non nisì ob peccatum mortale imponi solet. Dixi *ex genere suo*: quia probabile est, vel ob materiæ parvitatem, vel ob necessitatem, aliámve causam rationabilem, (si tamen non sit periculum perfidiæ, nec familiaritatis cum Judæis) sæpe excusari à mortali, aliquando etiam ab omni peccato. Ità communiter. vid. Aut. *suprà cit.* & Bon. l. c. itèm Laym. *l.* 2. *t.* 1. *c.* 17.

DUBIUM III.

Quid sit Hæresis?

RESpond. Hæresis est error intellectûs liber & pertinax contra fidem, in eo, qui fidem suscepit. Ità com. Suar. Becan. *cap.* 14. *quæstione* 2. Unde patet, ad Hæresim, uti & Apostasiam, duo requiri: 1. Judicium erroneum, quod est ejus quasi materiale. 2. Pertinaciam, quæ est quasi formale. Porrò pertinaciter

ter errare, non eſt hìc acriter & mordicus ſuum errorem tenere, aut tueri; ſed eum retinere, poſtquam contrarium eſt ſufficienter propoſitum; ſive quando ſcit, contrarium teneri à reliqua univerſali Chriſti in terris Eccleſia, cui ſuum judicium præferat: ſive id fiat ex vana gloria, ſive libidine contradicendi, aliáve cauſa. Ità Sanch. Vaſq. Laym. *l.* 2. *t.* 1. *c.* 13. & alii com. Ratio eſt: quia tunc putat, judicium Eccleſiæ non eſſe ſufficiens fundamentum credendi, quæ eſt vera pertinacia: quam cum Konink faciliùs ſic explicant alii, eam tunc eſſe: cùm, etſi objectum fidei credibiliter proponatur, ità ut prudenter de eo non poſſit dubitare: contrarium tamen judicet, à quo nolit avelli ullo caſu, vel ſaltèm niſi evidenter convictus. v. Kon. *d.* 18. Unde reſolves:

1. Non eſt hæreticus, qui exteriùs tantùm fidem negat, aut adorat idolum. Ratio eſt: quia non errat. Neque talis incurrit in foro conſcientiæ cenſuras latas contra hæreticos, etſi in foro externo ſecundùm externa procedatur. Fill. *t.* 22. *c.* 6. *q.* 4.

2. Et hæreticus, qui affirmativè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc eſt: judicat eſſe dubium. Dixi *affirmativè:* quia negativè tantùm dubius, hoc eſt: ſuſpendens judicium, per ſe, & ſimpliciter non eſt hæreticus: quia non habet judicium; ergo nec erroneum; modò tamen non ideo ſuſpendat, quòd virtualiter judicet, non liquere de certitudine objecti. Sa, Azor. *l.* 8. *c.* 8. *q.* 5. Tol. contra Sanch. & Mald.

3. Nemo eſt hæreticus, quamdiu paratus eſt judicium ſuum Eccleſiæ ſubmittere, aut neſcit, contrarium tenere veram Chriſti Eccleſiam; eſto ex ignorantia etiam culpabili & craſſa ſcientiam ſuam mordicus tueatur. Laym. *l. c. n.* 2.

4. Nec eſt hæreticus, qui ità diſpoſitus eſt, ſaltèm habitualiter, ut à ſuo errore eſſet diſceſſurus, ſi ſci-

rer esse contrarium fidei; dummodo pertinaciam actualem nunquam habuerit. *Ibid.* & Kon. *l. c.*

5. Rustici, aliíque homines simpliciores in Germania, qui hæretici habentur, & tamen pertinaces non sunt, possunt absolvi à suis Parochis. Ratio est: quia non sunt hæretici formales; habéntque fidem Catholicam in Baptismo acceptam, quæ non perditur, nisì errando pertinaciter. Laym. *loc. c.*

6. Cùm hæresis, & quævis infidelitas, mortalis sit, peccant quoque mortaliter, qui ejus periculo se exponunt, sive conversando, sive conciones audiendo, sive libros legendo. Quæ proinde, si cui periculosa sint, illicita sunt jure naturæ: si verò periculum absit, lectio librorum hæreticorum nihilominus illicita est, jure positivo Ecclesiæ; utì etiam formalis disputatio Laici de fide. Quod posterius tamen in Germania, locísque similibus, ubi Catholici hæreticis sunt permixti, abrogavit consuetudo. Azor. Fill. Bec. Sanch. Bonac. *disp.* 3. *q.* 2. *p.* 5.

7. Matrimonium contrahere cum hæretica, etsi per se sit illicitum, habeatúrque in Hispania, & Italia mortale, probabile tamen est, ob gravium Doctorum authoritatem, (Sanch. *de Matr. t.* 2. *l.* 7. *d.* 71. *n.* 5. Azor, *t.* 1. *l.* 8. *d.* 3. *c.* 3. Reg. *tr.* 2 *l.* 32. *n.* 169 Basilius Pontius *de Matr. c.* 6. v. Card. de Lug. *de Sacramentis in genere. disp.* 8. *sect.* 14. *n.* 220.) in Germania licere, ex gravi causa, salvo tamen jure naturali, & semoto periculo, tum contrahentis, tum prolis; unde de iis initio constitui debet, ut Catholicè educentur. v. Bec *l.* 5. *c.* 19. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 269.

8. Eum, qui lapsus est in hæresim, non teneri in confessione explicare, qualis illa sit, eò quòd omnes ejusdem speciei sint, docent Reg. Dian. *t.* 1. *tr. de circumst. R.* 48. *citans alios* & Escob. *Ex* 2. *c.* 9.

Alii tamen contrarium tenent, quos sequitur Card. de Lugo, *de Pœn. d.* 16. *n.* 288 *&* *n.* 291.

TRA-

TRACTATUS II.

De Præcepto Spei.

PEr Spem, quæ est secunda virtus Theologica, intelligitur amor concupiscentiæ erga Deum, quo Deum, & divina, præ omnibus aliis concupiscibilibus, nobis concupiscimus, ità, ut omnia potiùs parati simus perdere, quàm Deum & Divina. De hac quæritur: quando ejus præceptum obliget?

Resp. 1. Probabile est, præceptum Spei obligare per se, cùm primùm homini usum rationis assecuto, Deus & Beatitudo, tanquam finis, ad quem tendere debet, sufficienter est propositus, ità, ut notabili tempore non differat. Ità Bec. *c.* 17. *q.* 7. *n.* 2. Turr. & cæteri comm. Et ratio est: quia sinè actu Spei, nec justificari, nec in justitia divina persistere, nec meritoriè operari possumus. v. Schol.

Resp. 2. Præceptum Spei per accidens obligat 1. Quando actus Orationis, Pœnitentiæ, Charitatis, &c. in præcepto sunt, qui sinè prævio actu Spei exerceri non possunt. Ità Aut. cit. & Fill. *tr.* 22. *c.* 8. *n.* 255. 2. Quando quis ità tentatur, ut periculum sit consensûs, nisì animum spe erigat. v. Fill. *l. c. t.* 2. Laym. *l.* 2. *t.* 2. *c.* 2. Bon. *d.* 5. *q.* 3. Unde sequentes casus resol.

1. Mortale peccatum est, sperare, sive amare magìs (amore concupiscentiæ) terrena hæc, quàm cælestia: v. g. si quis ità comparatus sit, ut desideret perpetuò degere in hac vita, & Deo relinquere cælum, si sibi relinquat terram.

2. Mortale item est, desperare de consequendo Deo, aut salute, & venia peccatorum, aut mediis ad illam consequendam necessariis, v. g. auxiliis gratiæ, & emendationis vitæ. Quod peccatum ratione parvitatis materiæ non potest esse veniale, cùm sit injuriosum misericordiæ Dei. S. Th. *q.* 10. *a.* 3. Lay *l.* 2. *t.* 2. *c.* 2. *n.* 3.

 3. Mor-

3. Mortale etiam eſt, præſumere de miſericordia Dei, v. g. cùm quis ſperat id, quod eſt impoſſibile ſecundùm legem Dei ordinariam; ùt: ſi ſperes remiſſionem peccatorum, & ſalutem ſine pœnitentia, vel per propria merita, & vires naturæ; vel etiam ſi quis ſtatuat perſeverare in peccatis, quàm diu bene valet, & tamen ſperet ſe acturum pœnitentiam ante mortem. S. Th. *q* 21. *a* 1. Lay. *l. c.*

Denique mortale eſt, odiſſe Deum (odio ſcilicet abominationis, ſeu averſionis) v.g. ſi Deus diſpliceat tanquam nobis infeſtus propter vindictam peccato- v. Laym. *l. c.* Bonac. *diſ.* 3. *q.* 3.

TRACTATUS III.

De Præceptis Charitatis.

CAPUT I.

An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis DEI?

CHaritas Dei, eſt amor amicitiæ, quo Deo bene volumus, & omnia bona ipſi cupimus, ob ſummam, & infinitam ejus divinæ naturæ perfectionem.

Reſp. 1. Præceptum Charitatis Dei præcipit Deum ſuper omnia amandum. Patet ex Scriptura. Ratio eſt: quia finis ultimus plùs eſt diligendus, quàm omnia media, quæ ad eum referuntur: non quidem intenſivè, (etſi enim hoc deceat, non tamen eſt in præcepto) ſed appretiativè, ità ut nullam creaturam pluris facias, quàm Deum; velíſque potiùs omnia perdere, quàm Deum offendere, & ſic illi malè velle. S. Th. 2. 2. *q.* 27. *a.* 3. Az. Sanch. Bec. 2. 2. *c.* 10.

Reſp. 2. Probabile eſt, præceptum Charitatis DEI obligare 1. Quando homo adeptus eſt ſufficientem cognitionem DEI infinitè boni, à quo omnia ſua bona ha-

na habet, & cui omnia debet. Ratio eſt: quia cùm teneatur Deo ex filiali amore totâ vitâ ſervire, id non videtur poſſe fieri, niſì eliciat actum amoris. Ità S. Th. *q.* 89. *art.* 6. Nav. Val. & cæt. comm. (Notat autem Kon. *diſp.* 24. *d.* 3. *n.* 50. non ſtatim poſt talem notitiam peccare mortaliter, ſed tantùm, ſi differat notabiliter, v. g. ultra annum) contra Palaum, qui dicit, probabile eſſe, quòd non obliget. Si ſcrupulus te angat, an præcepto huic ſatisfeceris, docet Eſcob. ex Petro Hurt. 2. 2. *d.* 172. *ſ.* 1 §. 24. quòd ſi poſitivè non meminiſti te omiſiſſe, tenere poſſis, te ſatisfeciſſe. Trull. tamen *l.* 1. *c.* 5. *d.* 13. *n.* 9. monet expedire, ut quis ſe in confeſſione aliquando accuſet ſub dubio, ſi fortè præceptum iſtud violârit, vel alia præcepta affirmativa, de quibus non certò conſtat, quando obligent, vel violentur. 2. Quandò eſt periculum labendi in odium Dei, nisì actum Charitatis elicias. 3. Quando quis tenetur conteri, v. g. moriturus, aut celebraturus, cui Confeſſarius deeſt. Ratio eſt: quia contritio includit actum Charitatis. 4. Si quis gravem tentationem, præſertim in articulo mortis, putet ſe aliter vincere non poſſe. Quibus aliqui addunt articulum mortis abſolutè, eo quòd tunc ſecuriſſima via eligenda ſit. v. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 2 Bon. *d.* 3. *q.* 4. *p.* 2. Hurtad. 2. 2. *diſ.* 174. *ſ.* 6. *d.* 17. Ex dictis reſolves:

1. Mortale eſt, ſi quis omittat dilectionem DEI tunc, quando præceptum obligat.

2. Mortaliter peccat etiam, ſi quis amet DEUM amore appretiativè, ſeu æſtimativè minore, quàm creaturas.

3. Peccat itèm contra Charitatem DEI, ſi quis Deum non diligat principaliter propter ſe, tanquam finem ultimum omnium rerum, ſed tantùm propter aliud, v. g. vitam æternam, vel ad evitandum infernum. Quod eſſe mortale, docet Sylv. & Nav. quia ſcilicet Deus non diligeretur appretiativè ſuper omnia,

mnia, si aliud ab illo amaretur, ùt finis principalis. Addo (*principalis*) quia, ùt bene Tolet. *l.* 4. *c.* 9. Deus propter retributionem vitæ æternæ amari potest, sed minùs principaliter: ut scilicet vita æterna, vel alia DEI dona, sint tantùm causa movens, ut faciliùs, expeditiùs, & ferventiùs diligatur.

4. Mortale gravissimum omnium est, si quis Deum formaliter oderit odio inimicitiæ, seu malevolentiæ (amori amicitiæ opposito) v. g. si optes Deum non esse, non habere scientiam, potentiam, &c. De his v. Laym. *l. c.* Bon. *l. c.* Sanch. *l.* 2. *c.* 3. *&* 5. Reg. *l.* 27.

CAPUT II.

De Præceptis Charitatis erga Proximum.

CHaritas proximi præcipit. 1. Ordinem in eo diligendo. 2. Dilectionem inimicorum. 3. Eleemosynam. 4. Correptionem fraternam. Deinde prohibet 1. Odium proximi. 2. Scandalum. 3. Nè injuria, bellum, aliúdve damnum, vel malum inferatur. De quo postremo agetur in Decalogo; de reliquis hìc.

DUBIUM I.

Quis ordo servandus inter personas, quæ diliguntur?

REsp. 1. Ordine Charitatis quisque tenetur post Deum, diligere 1. Seipsum, secundùm bona spiritualia. 2. Proximum, quoad eadem bona. 3. Seipsum, quoad bona corporalia. 4. Proximum, quoad eadem. 5. Denique seipsum, & deinde proximum, quoad bona externa. Ità Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 1. ex S. Th. & communiter. Unde resolvuntur Casus:

1. Peccat contra charitatem sui, qui salutem suam spiritualem, vel corporalem negligit: quod grave est,

eſt, ſi fiat ſinè cauſa, & cum gravi damno, v. g. mortis, vel gravis morbi. Trull. *l.* 2. *c.* 6. *d.* 1.

2. Nullius boni conſequendi causâ licet peccare, etiam venialiter? quia talis vellet ſibi malum ſpirituale. Laym. *ibid.*

3. Tenetur quiſque proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto ſuccurrere, etiam cum certo vitæ periculo: dummodo ſit æquè certa ſpes illum juvandi, neque gravius indè malum immineat: v. g. teneris cum vitæ periculo baptizare, vel abſolvere moriturum, ſi alius non adſit, qui id faciat, S. Aug. *lib. de mend.* S.Th. *q.* 26. *art.* 5. *&* *q.* 44. Regin. *c.* 4.

Dixi, *in extrema:* v. g. quâ certò putetur moriturus in mortali: quia in gravi tantùm obligatur is, qui ex officio alienam ſalutem curat, ùt Parochus; cui ideo non licet fugere tempore peſtis, nisì ſubſtituto æquè idoneo. Valent. & Lay. *l. c.*

4. Ordinariè non licet vitam ſuam poſtponere alienæ. Addo, *ordinariè:* quia licet, ſi ſit perſona publica, à qua multùm pendet: utì etiam pro Repub. pro fide, & religione defendenda; imò etiam pro amico propter Deum dilecto. Leſſ. *l.* 2. *c.* 9. *d.* 6. Laym. *l. c.*

Reſp. 2. Quoad proximos inter ſe, ſervandus eſt hìc ordo 1. Qui melior eſt, magìs diligendus eſt, ea dilectione, quam comitatur gaudium circa bona poſſeſſa, itèm honor, cultus, & reverentia. Sic v. g. plùs diligendus eſt vir ſanctus, quàm parens improbus. Ratio: quia eſt magìs conjunctus cum præcipuo objecto Charitatis, quod eſt Deus. Itèm parentes magìs, quàm filii, vel uxor; magíſque benefactores, quàm ii, quibus benefecimus. Lay. *l. c.* & comm. 2. Appretiativè, & dilectione ea, quâ alteri optamus bonum nondum poſſeſſum cum beneficentia, magìs diligendi ſunt ii, qui nobis ſunt conjunctiores, quoad ea bona, quæ ſunt debita tali conjunctioni, & in quibus hæc fundatur. Unde reſolves:

5. In

1. In bonis pertinentibus ad naturam, & vitam corporalem conſervandam, ſuccurrendum eſt (extra neceſſitatem extremam) Primò omnium uxori, quia eſt una caro cum viro. 2. Filiis. 3. Parentibus, & quidem patri præ matre. 4. Fratribus, ſororibus, deinde propinquis, domeſticis, & familiaribus. Dixi *extra extremam neceſſitatem*, quia in hac parentibus, eò quòd vitam dederint, præferendi ſunt etiam uxori, & liberis. Laym. *ibid. n. 5. & 6.*

2. In rebus pertinentibus ad civilem communicationem, præferendi ſunt concives, in bellicis commilitones, in ſpiritualibus ſpirituales filii, patres, fratres. Bannez tamen probabiliter docet, parentes carnales, etiam in ſpiritualibus, aliis omnibus præferendos: quia conjunctio carnalis eſt fundamentum aliarum conjunctionum. v. Laym. *hìc l. 2.*

DUBIUM II.

De odio, & dilectione inimicorum.

CErtum eſt, inimicos aliquo modo diligendos, cùm ſint proximi. S. Th. 2. 2. *q.* 25. *a.* 1. & communiter omnes. Sed quæritur de modo, & an poſſint odio haberi ?

Reſp. 1. Quilibet homo, ſaltèm privatus, tenetur proximo etiam inimico, communia dilectionis ſigna, & beneficia exhibere ex præcepto; ſpecialia verò ex conſilio tantùm, niſi aliunde ratio obligationis accedat. Ità comm. cum Laym. *c.* 4. ex S. Th. *l. c. q.* 25. *a.* 8. & 9. Dixi 1. *communia*, qualia ſecundùm Caj. V. *Odium*, ſunt, quæ Chriſtiano debentur à quovis Chriſtiano in communi, concivi à concive, cognato à cognato. Ratio autem eſt: quia iſta negare eſt vindicare injuriam, quod non licet privato. Dixi 2. *niſi aliunde accedat ratio obligationis*, qualis eſſet, v. g. 1. Timor ſcandali ex omiſſione. 2. Spes ſalutis inimici. v. Azor, *t. 2, l.* 11. *c.* 3. 3. Neceſſitas tempora-

lis

lis, vel ſpiritualis. 4. Culpæ deprecatio, & exhibitio ſpecialium ſignorum amoris. Ratio eſt: quia his caſibus, neglectus ſpecialium ſignorum eſſet exterior odii declaratio. Laym. *l. c.* Unde reſolves Caſus ſequentes:

1. Per ſe loquendo, nemo tenetur ad inimicum diligendum poſitivo & peculiari actu, neque ad eum ſalutandum, alloquendum, ægrotum inviſendum, mœſtum conſolandum, hoſpitio excipiendum, vel familiariter cum eo agendum, &c. quia hæc ſunt ſigna ſpecialia amoris. Fill. *t.* 28. *c.* 1. Dico *per ſe:* quia ſi omiſſio ſcandaloſa eſſet, aut per aliquid horum poſſes ſinè tuo incommodo inimicum tibi, & Deo reconciliare, id omittere eſſet grave: utì etiam, ſi inæqualis perſona ſoleret alium ſalutando prævenire, v. g. ſubditus Prælatum. Laym. *l. c.*

2. Non licet inimicum excludere à communibus orationibus, v. g. oratione Dominica, & quæ pro communitate inſtituitur; nec è communibus eleemoſynis, reſalutione, reſponſione, expoſitarum mercium venditione. quia hæc ſunt communis dilectionis ſigna: ideóque contra hæc facere, v. g. cognatos omnes invitare, obvios omnes ex vicinia, vel collegio ex conſuetudine ſalutare, ſolo inimico excluſo, eſt ex genere ſuo, & regulariter mortale. S. Th. Nav. Lay. *ll. cc.* Addo 1. *ex genere ſuo:* quia ſi levitas materiæ, aut cauſa rationabilis excuſet, v. g. ſi pater, vel Superior, filio vel ſubdito, ob correctionem ea ſubtrahat ad tempus, leve, vel nullum erit; quia habet jus puniendi. Addo 2. *regulariter:* quia ſi perſona multò major inferiorem non reſalutet, v. g. nobilis ruſticum, pater filium, non videtur mortale, ùt notat Sà, ver. *Charitas.* Bon. *d.* 3. *q.* 4. *p.* 3. v. Azor, *p.* 2. *l.* 12. *c.* 3.

3. Etſi quivis teneatur inimico veniam legitimè petenti non tantùm interiùs remittere, ſed etiam ex-

externa remiſſionis ſigna oſtendere ; negat tamen Trull. *l.* 1. *c.* 5. *d.* 5. ex Azor, & Fill. teneri ſtatim, poſtquam offenſio eſt illata : eò quod ſit res violenta, & ſupra fragilitatem humanam. Non tenetur autem remittere ſatisfactionem pro damno, ſi ab eo ſit læſus : imò nec eam acceptare, ſi offerat : ſed etiam juridicè poteſt compenſationem petere, dummodo in utroque caſu deponatur odium ùt docent Valent. Nav. Lay. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 4. Quòd ſi tamen pœna ſit valde gravis, verbi gratiâ : capitis, mutilationis, neque læſo ex ea commodum proveniat, non videtur ea, deprecante altero, ſinè peccato vindictæ poſſe expeti. Similiter, ſi ſatisfaciat, quantum poteſt, ad id, quod non poteſt, eum urgere, videtur contra charitatem, ùt docet Sylv. & Fill. *t.* 28. *c.* 11. *q.* 9.

Reſp. 2. Etſi odium inimicitiæ, ſive perſonæ ſecundùm ſe, & bonorum, quæ in ſe habet, volendo ſcilicet illi malum ùt ſic, ſive quatenus illi malum eſt, ex genere ſuo ſit mortale ; odium tamen abominationis, ſive qualitatis, quo non hominem, ſed ejus malitiam, vel ſaltèm perſonam tantùm quatenus malam, vel nobis noxiam, averſamur, ſæpe licitum eſt, ùt docet Kon. *n.* 29. *d.* 3. & communiter. Unde reſolves ſequentes caſus :

1. In confeſſione ſatìs eſſe, ſi dicas te grave malum voluiſſe proximo ; nec opus eſſe explicare ſpeciem mali, v. g. mortem, infamiam, &c. quòd omnia comprehendantur ſub una ratione mali, Caj. Bon. Turr. Trull. *l.* 1. *c.* 6. docent probabiliter ; ſed contrarium probabiliùs docent Suar. & Pal *t.* 6. *d* 4. *p.* 1.

2. Licèt proximo velle malum aliquod, v. g. temporale, (dummodo non ſit juſto gravius) quatenus id illi bonum eſt, v. g. morbum, vel adverſitatem, ut à peccatis emendetur. Bon. *d.* 3. *q.* 4. *p. ult.* §. 1. *ex multis.* Cavendum tamen eſt, nè ſiat ex vindicta ; ex qua ſi

Pſal-

Pſalmum 108. ſuper inimicum tuum legas, peccas mortaliter. Generatim verò, ob bonum ſpirituale, proprium vel alienum, licet mala pœnæ, inefficaci affectu, aliis velle? quia cùm in hoc affectu bonum ſpirituale præferatur temporali, non eſt inordinatus. v. Leſſ. *l.* 2. *c.* 47.

Sic licet, v. g. mortem optare hæreſiarchæ, vel publicæ pacis turbatori, ob bonum commune, & multorum; juxta illud *Galat.*5. *Utinam abſcindantur.* Itèm triſtari de eo, quòd dignitates conferantur indignis, vel de ſanitate ejus, qui ex illa ſumit occaſionem peccandi. Itèm mortem, egeſtatem, aut morbum alicujus deſiderare, ut ceſſet à peccatis, & vitam in melius mutet. Eadem ex cauſa Bon. Azor, & Palaus *t.* 6 *p.* 1. *n.* 11. excuſat à peccato matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eò quòd ob deformitatẽ, vel inopiam commodè & honeſtè nuptui tradere eas non poſſit. Etſi verò ſibi optare mortem Nav. & cæteri dicant eſſe mortale; ad evitanda tamen gravia mala, v. g. afflictionem internam, id licere volunt Sanch. Sot. Gran. Dian. *p.* 5. *t.* 14. *R.* 92. Ità & Trull. *l.* 1. *c.* 6. *d.* 2. *n.* 11. excuſat fœminam, quæ ſibi (vel alteri) mortem optat ad vitandam gravem infirmitatem, mendicitatem, vitam acerbam, &c. vel alia ſimilia mala à marito v.g. inflicta, vel infligenda. Mulierculas tamen ob minimas moleſtias mortem optantes Dian. *loc. cit.* mortalis damnat, niſi (ùt plerumque fit) excuſet defectus advertentiæ, & deliberationis.

3. Privatus, qui averſus ab alio fugit illum, ſi id faciat, ut eum ſuo colloquio, & ſolatio privet, atque ità contriſtet, & malè illi ſit, eſt odium inimicitiæ, & peccatum: ſi verò nihil mali optando, tantùm fugias, quia naturæ eſt difformis, vel tibi ſolet eſſe moleſtus, eſt odium averſionis, & peccatum, ſi ſit irrationabile: quale non erit, ſi ſit perſona valde aſpera, modò abſit contemptus, ſcandalum, & vindictæ cupiditas. v. Bon. *l. c.*

DUBIUM III.

De Præcepto Eleemosynæ, seu misericordiæ corporalis?

SUppono 1. Hujus præcepti obligationem nasc. ex duplici capite: 1. Ex necessitate proximi egentis. 2. Ex persona possidentis bona, vel necessaria, vel superflua.

Suppono 2. Duplicem dari necessitatem proximi. 1. Dicitur extrema, ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam gravis & diuturni morbi, secundùm Dian. *p.* 5. *t.* 8. *R.* 1. 2. Gravis, ex qua imminet periculum gravis mali, ùt captivitatis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, vel statûs; unde fiat, ut difficulter se possit sustentare; v. g. si non possit vivere secundùm suum statum, vel si nobilis cogatur alteri famulari, vel artifex, aut vir honestus mendicare. 3. Dicitur communis, quâ laborant mendici triviales. Laym. *l.* 3. *tr.* 2. *c.* 6.

Suppono 3. Bona necessaria, & superflua dici, vel respectu vitæ sive naturæ, vel respectu statûs, vel decentis conditionis personæ; quomodo seculares rarò putant se habere superflua, ùt docet Lay. & Nav. *c.* 24. Nam quæ sunt necessaria ad alendos liberos, famulos, honestas donationes, convivia, hospitum tractationem (qualia tamen non sunt, quæ ad quemcumque fastum & pompam quisque sibi requirit) spectatis etiam communibus eventibus, hæredibus, necessitate futura, &c. non sunt superflua.

Resp. 1. Nemo tenetur dare eleemosynam ex bonis sibi ad vitam necessariis, nisi esset persona talis, ex qua penderet salus Reipub. Est communis. Et ratio patet ex ordine charitatis.

Resp. 2. Probabile est, ex superfluis naturæ, & statui teneri aliquem, etiam in gravi necessitate, succurrere proximo, si probabiliter putet alium non sub-

ſubventurum : idque, ùt Azor, *t.* 2. *l.* 12. *c.* 7. Syl. & Fumus volunt, ſub mortali, contra Medin. qui vult eſſe tantùm conſilii. Ratio eſt : quia, cùm in Scriptura frequenter damnentur homines ob neglecta opera miſericordiæ, hæc non ſunt reſtringenda ad extremam, & raram neceſſitatem. v. Laym. *l. c.*

Reſp. 3. Proximo in extrema neceſſitate teneris ſuccurrere ordinariè, ex bonis etiam aliquo modo ad ſtatum neceſſariis. Suar. Laym. *ex communi.* Satisfacis tamen probabiliter, ſi des cum onere reſtituendi, quando erit ditior. Vaſq. &c. contra Suar. Kon. &c. v. Dian. *p.* 5. *t.* 8. *R.* 5.

Addo ; *ordinariè :* quia ſi majus damnum æſtimaretur, te excidere tuo ſtatu, quàm mors pauperis, non teneretis. Azor, *l. c.*

Reſp. 4. Probabile eſt, quòd proximo in gravi neceſſitate conſtituto quiſque teneatur ſubvenire, cum modico detrimento proprii ſtatûs : quia parvo ſuo incommodo tenetur magnum incommodum proximi impedire. Laym. *l. c.* ex D. Th. Bon. *d.* 3. *q.* 4. *p.* 6. Ex dictis collige:

1. Homines privati non tenentur inquirere pauperes. Vaſq. &c. ſi tamen dubitent de extrema alicujus indigentia, tenentur inquirere veritatem. Sanch. Dian. *p.* 5. *t.* 6. *R.* 39.

2. Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare pauperi, ad pretioſiſſimam medicinam emendam, vitæ ſervandæ neceſſariam, vel ad redimendum à periculo mortis. Sa, & Kon. *d.* 17. *dub.* 8. *n.* 155. Et ratio patet ex dictis.

3. Si proximus tantùm egeat uſu rei, ſatis eſt illam accommodare, v. g. ſi ab hoſtibus ſpoliato veſtem commodes, vel vulnerato equum, donec domum revertatur. Laym. Bon. *ll. cc.*

Reſp. 5. In communibus pauperum neceſſitatibus, tenetur aliquando dare eleemoſynam, qui habet bo-

na naturæ, & ſtatui ſuperflua. Ità commun. D. Th Suar. Bellar. contra Nav. & Vaſq. qui negant teneri. Ratio eſt: tum quia quiſque tenetur diligere proximum ſicut ſeipſum; tum quia alioqui pauperes iſti inciderent in neceſſitatem gravem. Videtur tamen hæc obligatio tantùm eſſe ſub veniali, ùt rectè Medina: ídque ſi nulla ſit juſta cauſa negandi; aliàs ſub nullo. v. Laym. Bon. *l. c.* Unde reſolvuntur Caſus ſequentes:

1. Pauperibus trivialibus, etſi ex nuditate, morbo &c. videantur oſtendere ſigna extremæ neceſſitatis, rarò quis tenetur ex præcepto ſubvenire, etiam de ſuperfluis: tum quia ferè ad movendos ſpectatores iſta neceſſitas exaggeratur; tum quia ab aliis juvandi præſumuntur. Malder. Viggers. Dian. *p.* 5. *t.* 8. *R.* 17.

2. Si quis dives, & abundans diu neget omnes eleemoſynas, cum propoſito dandi meliore & commodiore loco, ac tempore, vel egentioribus, vel in alium pium uſum convertendi, is non peccat, cùm habeat juſtam cauſam negandi; ſi verò talis ſinè rationabili cauſa omnes à ſe pauperes inhumaniter repelleret, eum dicit Laym. *l. c.* verſari in malo ſtatu.

3. Nulli omnino quantumvìs diviti, omnes pauperes ſinè eleemoſyna repellenti, facilè neganda eſt abſolutio; tum ob dubium, & diſſenſum DD. de hac obligatione: tum, quia vix reperitur, qui cauſam ſaltèm apparentem non prætendat, ſi ſuperflua ſe habere fateatur. Laym. *Ibid.*

4. Etſi dicta de Eleemoſyna danda, intelligantur reſpectu omnium egentium, etiam peccatorum, infidelium, & inimicorum; damnandi tamen non ſunt Magiſtratus, excludentes à ſuis civitatibus, juſta de cauſa pauperes peregrinos. Lay. *ib.* Trull. *l.* 1. *c.* 5. *d.* 10.

5. Religioſis æquè ac aliis pauperibus debentur ele-

eleemosynæ; quia eorum paupertas, & necessitas est vera, & justa, tametsi voluntariè contracta, cùm voluntas & causa fuerit rationabilis, & grata Deo. Lorc. Dian. *p.* 5. *t.* 8. *R.* 18. Aliud est de iis, qui sponte sua culpabiliter sunt pauperes, ùt vagabundi. *ibid. R.* 19.

Resp. 6. Eleemosyna tantùm facienda est ex bonis propriis, & quorum quis liberam habet administrationem. Potest tamen fieri ex alienis, quando proximus est in extrema (vel etiam secundùm Less. *l.* 2. *c.* 12. in valde gravi) necessitate, & aliunde succurri non potest: tunc enim omnia sunt communia. In communi verò necessitate licet tantùm cum consensu domini tacito vel expresso. v. S. Th. 2. 2. *q.* 12. *a.* 7. Regin. 286. Fill. Lay. Bon. *l. c. n.* 11. Less. *l.* 2. *t.* 12. Unde resolves:

1. Non licet dare eleemosynam ex bonis obnoxiis restitutioni, v. g. furto ablatis; licet tamen ex acquisitis per opus illicitum (sed non cum injustitia) v. g. ex lucro meretricum. Ratio est: quia hæc sunt propria; priora non. Bon. *ibid.*

2. Pueris, filiis familias, servis, ancillis, uxoribus, non licet dare eleemosynam, nisì tenuem, in qua parentum, dominorum, & maritorum voluntas præsumitur. Particulares verò casus, in quibus uxor dare potest, v. suo loco *præcepto* 4. *&* 6. *c.* 1. *d.* 4. v. Bon. *disp.* 3. *q.* 4. *p.* 6. Dian. *p.* 5. *t.* 8. *R.* 25. ubi ex Hurt. notat: si pater nullas det eleemosynas, posse pro eo dare filium.

3. Tutores & Curatores, & qui habent curam bonorum alienorum, possunt facere modicas eleemosynas ex bonis, quæ administrant, quales nimirum ipsi facere deberent, quorum sunt. Vasq. Azor, Kon. Dian. *p.* 3. *t.* 8. *R.* 35.

DUBIUM IV.

De misericordia spirituali, seu præcepto correptionis fraternæ.

Cor-

CORreptio fraterna, est admonitio, quâ quis proximum conatur revocare à peccato. De qua certum est, præceptam esse jure tum naturali, quo membra unius corporis se mutuò juvare tenentur: tum divino positivo Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe ipsum.* Bec. 2. 2. *cap.* 21. Laym. *l.* 7. Fill. Bon. *p.* 7. Quæritur autem: quæ sit ejus materia, quos, & quomodo obliget?

Resp. 1. Omne mortale peccatum proximi per se est sufficiens materia, ut hoc præceptum obliget sub mortali. Ità communiter. Et ratio est: quia, cùm vitam spiritualem proximi tollat, sufficientem necessitatem correptionis inducit. Dixi 1. *omne mortale*: quia, etsi etiam veniale sit materia correptionis, non tamen graviter obligans, nec nisì facillimè possis. Dixi 2. *per se*: quia si quis ob timorem, verecundiam, pusillanimitatem, putet se non ità strictè obligatum, vel minùs esse idoneum ad corripiendum, videtur tantùm peccare venialiter. vide S. Th. 2. 2. *q.* 32. *a.* 2. & cæteros suprà cit.

Resp. 2. Præceptum hoc obligat concurrentibus his circumstantiis: 1. Si certò tibi constet de peccato proximi: indagare enim tenetur solus Superior. 2. Si probabile sit non emendâsse, nec emendaturum, vel relapsurum: quia eleemosyna egenti tantùm danda est. 3. Si alius æquè idoneus non adsit, qui correpturus putetur. 4. Si sit spes fructûs: quia desperato fine cessant media. 5. Si sit bona occasio, locus, & tempus opportunum, possísque sinè tuo gravi damno facere. Quòd si horum aliquid desit, præceptum non obligat. Unde patet, ejus omissionem in privatis vel nullum esse, vel levem culpam. v. Bon. *l. cit.*

Resp. 3. Etsi hoc præceptum obliget omnes, etiam subditos; magìs tamen Prælatos. Ratio prioris est: quia omnes sunt commembra, tenentúrque sibi externa officia Charitatis præstare. Ratio posterioris

est:

eſt: quia ſubditi tantùm ex Charitate; Prælati verò etiam ex officio, & juſtitia tenentur. Unde peccare poſſunt etiam graviter, veniales culpas non impediendo, ſi vigor diſciplinæ per hoc minuatur. Eadémque ferè eſt ratio de patrefamilias, præſertim erga liberos. Laym. *l. c. n.* 5. Pal. Trull. *l.* 1. *c.* 5. *d.* 13. *&* 15. *&* *cæteri.*

Reſp. 4 Ordo in correptione ſervandus eſt, quem Chriſtus præſcripſit *Matt.* 18. ſcilicet primò: ut corripias in ſecreto: deinde coram teſtibus: tum ad Prælatum Eccleſiæ, ſive Superiorem deferas. Excipe tamen 1. Nisì præſtet Superiori, viro probo, & prudenti, quàm aliis teſtibus innoteſcere; prout cautum eſt *in Regula S. Aug.* 2. Nisì peccatum ſit publicum: tunc enim poteſt publicè corripi. 3. Nisì vergat in grave damnum tertii, aut communitatis; ſi ſuperiori non ſtatim innoteſcat; v. g. ſi quis proditionem moliatur, hæreſim occultè ſpargat: tunc enim immediatè Superiori indicandum; quia commune bonum præferendum eſt privato. Fill. *t.* 28. *c.* 7. *n.* 149. *&* 155. 4. Quando corripiendus eſt contentus, ut Superiori ſtatim ſignificetur; ùt eſt apud quoſdam religioſos, qui quoad hoc juri ſuo renuntiaverunt. v. Suar. Bec. Lay. hìc. Sanch. Fill. *l. c.* Ex dictis reſolvitur:

1. Qui facilè poteſt impedire peacatum mortale proximi, & ob mali temporalis timorem negligit, peccat mortaliter. Ità Laym. Suar. Sanch. *l.* 6. *Mor. c.* 18. v. Palaum hìc.

2. Si certò conſtet fratrem perfectè emendâſſe peccatum occultum, nec ex eo eſſe ullum periculum relapsûs, vel damni, ipſi aut alteri, non licet (etiam in Soc JESU) denunciare Patri vel Prælato, nisì frater expreſsè in iſtam denuntiationem conſentiat Sanch. 2. *Mor. l.* 6. *c.* 18 *num.* 40. *&* 60. Pal. *de char. t.* 6. *d.* 3. *p.* 12. Fill. Trull. *l.* 1. *c.* 5. *d.* 14. Suar. Hurt. *d.* 163. & denique C. Lugo, *Reſp. mor. l.* 4. *d.* 46. ubi tamen notat,

in Soc. JESU casum esse rarissimum. Ratio autem est: quia cessat motivum Charitatis, atque adeò ratio denuntiandi; ideóque est peccatum, & quidem, ùt C. Lugo. *l. c.* notat ex Suar. mortale ex genere suo, v. *infrà l. 4. c. 3. dub. 5.* & Dian. *p. 4. t. 4. R.* 71.

3. Si Superior immediatus se solo possit delinquentem emendare, ità ut nullum periculum damni, vel relapsûs, ipsi vel alteri, vel communitati immineat, videtur peccare manifestando Superiori mediato delictum. Pala. *l. c.* Trull. *d.* 16. *n.* 1.

4. Prælati & Magistratus tenentur aliquando inquirere subditorum peccata, ut corripiantur: non tamen multùm & curiosè de aliquo in particulari rogare debent, nisì is speciale ejus signum dederit; neque facilè admittere accusatores spontaneos: quia illi specie boni communis sæpe se quærunt. Hurt. &c. Dian. *part* 7. *tr.* 3. *R.* 10. *&* 11.

5. Episcopi, Prælati Religiosorum, Pastores animarum, tenentur etiam cum suo incommodo, imò aliquando cum vitæ periculo, adhibere diligentiam, quam possunt, ut peccata publica & occulta impediant; quia cum Christo pacti sunt curam & solicitudinem gregis, pro qua multa ab eo bona accipiunt. Hurt. *t.* 2. *d.* 162. *sec.* 7. §. 60. (apud Dian. *p.* 7. *tom.* 3. *R.* 28.) aítque hanc esse omnium Patrum & Theologorum doctrinam, quam Christus verbo & exemplo docuerat: addítque idem esse de Magistratibus, & Concionatoribus. Licèt verò hi non teneantur ad id ex justitia, (sicut Prælati & Magistratus) tenentur tamen peccata publica corripere: (sed non facilè Prælatorum, & Religiosorum, quorum authoritas ad bonum commune est necessaria) etiamsi non sit spes emendationis. Kon. Hurt. Dian. *l. c. R.* 13.

6. Correptio adhibenda est, non semper statim, sed cùm major fructus speratur. Hinc interdum permitti po-

ti poteſt reiteratio peccati, ùt ferventiùs reſipiſcat. Dian. *p.* 7. *t.* 3. *R.* 29. *&* 30. ex Reg. Fill. Trull. Neque ſufficit ſemel eſſe factam correptionem, ſed debet iterum iterúmque fieri, quamdiu ſperatur fructus. *ibid. R.* 32.

DUBIUM V.

De Scandalo.

ARTICULUS I.

Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum?

RESp. 1. Scandalum dicitur peccatum occaſionatum; & eſt duplex: Activum, & Paſſivum. Activum eſt, dictum vel factum (quo nomine etiam omiſſio intelligitur) minùs rectum, præbens alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis. Ex S. Thom. 2. 2. *q.* 43. *art.* 1. Sanch. Azor, Laym. *c.* 13. Bon. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 2. Dixi, *minùs rectum*, hoc eſt: quod vel in ſe malum ſit, ùt ſi loquaris turpia coram adoleſcente; vel mali ſpeciem habeat, ùt ſi juſta de cauſa coram aliis eam ignorantibus, comedas carnes die vetito.

Scandalum Activum aliud eſt per ſe tale, aliud per accidens. Per ſe dicitur, quando directè intenditur alterius ruina, id eſt: ſi ideo aliquid fiat, ut aliquis ad peccatum inducatur: v. g. ſi adulter alienam ſolicitet ad adulterium. Per accidens dicitur, quando indirectè & interpretativè tantùm cauſatur alterius peccatum; ùt ſi quid facias, quod tibi in mentem venit, aptum natum eſſe inducere alterum hìc & nunc ad peccatum, & nihilominus facis; ùt ſi coram puſillis pecces, vel die vetito carnes comedas, non dicendo, quòd habeas veniam. Itèm, ſi Clericus domi ſuæ alat mulierem populo ſuſpectam, eſto abſit omne peccatum, & peccandi periculum. Vid. Sà. *V. Clericus.* Laym. Bon. *loc. cit.*

Scandalum paſſivum, eſt ipſa ruina, ſive peccatum

tum, in quod labitur proximus ex occasione alterius dicti vel facti. Quod dividitur in datum, seu pusillorum, quod oritur ex activo: & in Acceptum, quod non oritur ex activo, sed ex ipsius sumentis malitia: quale erat odium, & invidia Pharisæorum in Christum, occasione ejus dictorum vel factorum: unde hoc dicitur Pharisaicum. Ex his patet:

1. Ad scandalum activum non requiri, ùt de facto passivum ex eo sequatur; sed satìs esse, quòd data sit occasio, ex qua naturâ suâ sequi possit: ùt si quem inducere velis ad peccatum, qui tamen non consentiat; sicut etiam contrà, passivum potest dari sinè activo. Laym. *Ibid.*

2. Scandalum passivum non esse speciale peccatum; neque addere circumstantiam aggravantem; v. g. qui viso alterius furto etiam furatur, non ideo peccat graviùs. Laym. *Ibid.*

3. Non semper esse scandalum, si pecces coram aliis, sed tantùm, quando attentis omnibus circumstantiis, tam personæ agentis, quàm coram quibus fit actus, potest probabiliter timeri, nè per hunc actum trahantur ad peccatum, qui aliàs peccaturi non essent. Sanch. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 13.

4. Omne scandalum activum directè intendens ruinam proximi, esse speciale peccatum contra Charitatem, ùt habet communis sententia. An verò idem sit, quando intenditur indirectè, controvertunt Scholastici, & parùm refert ad praxim. Sanch. *l.* 7. *c.* 6. *&* 9. Azor, 1. *p. l.* 4. *c.* 7. Bon. *l. c.* Unde resolves hos Casus:

1. Mortaliter peccat, qui alteri dat occasionem ruinæ mortalis, nisi indeliberatio excuset; & sic opus indifferens, vel veniale, sæpe transit in mortale ratione scandali, v.g. si jocosum verbum proferat Religiosus coram fœminis, vel iis, qui indè occasionem peccati mortalis sumere possunt. Lay. *l. c.*

2. Ve-

2. Venialiter peccat ratione ſcandali, qui alteri dat occaſionem ruinæ venialis tantùm. Quod verum eſt, etſi directè illam intendat, & quidem per actum mortalem. Sanch. *l.* 1. *c.* 6. *n.* 11. ex communi, contra Suar. Ratio autem eſt: quia ruina eſt parva. Et patet à ſimili, ùt ſi quis per fornicationem intendat furari rem minimam, furtum tantùm erit veniale.

3. Scandalizans committit præter peccatum ſcandali, etiam peccatum ejus ſpeciei, ad quod alterum inducit; ideóque confiteri debet ſpeciem peccati mortalis, per quòd, & ad quod induxit, cum numero inductorum, vel qui probabiliter induci potuerunt. Sanch. Azor, Laym. Bon. *l. c.* Card. de Lugo *de pœnit. d.* 16. *S.*4. Dicaſt. *de Sacr. tom.* 2. *t.* 4. *a.* 114. Excipit tamen Card. de Lugo. *l. c.* ſi præter intentionem ſcandalum dederit. Tamb. *de exped. conf. l.* 2. *c.* 1. §.9. ait: quoad inductos ſufficere, ſi dicas: fui multis occaſio peccandi meo exemplo. *v.* inf. *l.* 3. *t.* 6. *c.* 1. *dub.* 2.

4. Etſi is, qui ſcandalizavit alios, teneatur illis rurſus dare bonum exemplum, ùt inquit Sà; ſi quis tamen nudo exemplo ſuo alios ad furtum induxit, neque alio peculiari modo, v. g. exhortatione, conſilio, mandato, eſt cooperatus, non tenetur ad reſtitutionem: quando talis inductio eſt tantùm contra Charitatem, non contra juſtitiam. Idem docet eſſe Leſſ. ſi cum Cajo v. g. potites ea intentione, ut ipſe conſumptis pecuniis furetur. v. Leſſ. *c.* 9. *d.* 2. *n.* 113.

5. Non cenſetur dare ſcandalum, qui licèt publicè peccet, facit id tamen coram iis, qui, vel ſunt ità viles, vel infames, aut improbi, ut non cenſeantur incitari; vel ità probi, ut nemo moveatur ad peccatum v. g. ſi quis fornicetur coram aliis, qui parati ſunt idem facere, nec ejus exemplo moventur: vel ſi coram manſuetis quis contendat, rixetur, vel alium cædat. Sanch. 1. *Mor. c.* 6. *n.* 6.

6. Non ideo factum aliquod eſt ſcandalum, quia alius

alius incipit de tali homine malè suspicari, aut sentire: quia hic non peccat, si ob sufficientia indicia suspicetur. Secùs tamen est, si incipiat malè sentire de fide Catholica, Clero, Ordine Religioso, vel minùs ad pietatem affici. Unde patet faciliùs dari scandalum ab iis, qui sunt in magna authoritate, vel pietatis existimatione, quàm ab aliis. Kon. *d.* 32. *n.* 33.

ARTICULUS II.

An, & quando scandalum Passivum permitti possit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat?

RESp. 1. Permitti non potest absque necessitate, vel utilitate propria, vel aliena. Ratio est: quia tenemur ex Charitate impedire peccata proximi, si id facilè possimus. Laym. *c.* 23. ex communi. Unde resolvitur hic casus:

Absque causa non licet petere mutuum ab usurario, vel ab infideli juramentum per falsos Deos, à concubinario administrationem Sacramenti, vel ut celebret: cùm enim absque peccato id non sit facturus, cooperareris ejus peccato. Suar. Sanch. Trull. *l.* 1. *c.* 6. *d.* 5. *n.* 15.

Resp. 2. Ex causa necessitatis, vel utilitatis, potest permitti. Patet in dicto casu, qui simpliciter sinè peccato fieri potest; ideóque licet talia petere ex rationabili causa, etsi alter ex sua malitia sit peccaturus. Requiritur autem major necessitas, ut permittatur scandalum pusillorum, quàm Pharisaicum. Itèm major, si plures sint scandalizandi, si timeatur peccatum grave, & deinde, si certò prævideatur, quàm aliàs. Laym. *l. c.* Bon. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 2.

Resp. 3. Debet permitti, si alioqui propria salus periclitaretur, vel aliis, præsertim communitati, grave damnum immineret. Unde bona spiritualia ne-

necessaria ad salutem nec debet, nec potest quisquam dimittere ob cujusdam scandalum. Fill. *l.* 28. *c.* 6.

Resp. 4. Bona spiritualia, (& secundùm Lorcam apud Dian. *p.* 5. *t.* 7. *R.* 24. etiam temporalia) non necessaria ad salutem, non tenetur quis omittere, vel differre, ob scandalum Pharisaicum, juxta illud Matth. 15. *Sinite illos, &c.* nisì tamen ex dilatione fructus speraretur. Faciliùs verò, ac sæpius talia bona differenda, vel etiam omittenda sunt, ob scandalum pusillorum: v. g. ingressus religionis debet differri ob scandalum parentis, si consensus illius brevì speretur. Laym. *l. c.*

Resp. 5. Ad vitandum grave scandalum pusillorum, quædam præcepta impleri non debent; nisì tamen omissio esset magìs damnosa omittenti. Vide Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 13. Ratio hujus est: quia tunc concurrente duplici præcepto, scilicet naturali de cavendo scandalo, & positivo, majus & fortius est naturale. Ex dictis resolvuntur Casus:

1. Prælati Ecclesiastici non tenentur (imò nec possunt) ea, quæ ad bona Ecclesiæ conservanda sunt necessaria, v.g. lites, &c. omittere ad vitanda scandala Pharisaica, imò etiam pusillorum; etsi his priùs reddi debeat ratio rectitudinìs. Dian. *p.* 5. *t.* 7. *R.* 24. ex D. Thom. &c.

2. Si fœmina utatur veste virili, vel contrà, tantùm ex levitate, sinè prava intentione, aut periculo scandali, & libidinis, veniale tantùm erit, aliàs mortale: nullum verò, si ex necessitate. Dian. *p* 5. *t.* 7. *R.* 32. D. Th. Syl. &c.

3. Peccatum, ex quo Confessarium in confessione (ex infirmitate tamen) graviter scandalizandum nôsti, debes reticere. Laym. *l. c.* ex Nav. &c.

4. Uxor semel vel iterum debet omittere jejunium, ex quo maritus graviter offendetur, & orietur discordia. *Ibid.*

5. Si

5. Si ituro te ad ſacrum die feſto, excitanda ſit gravis rixa, vel cædes, non teneris ire. *Ibid.*

6. Superior peccata ſubditi ſæpe poteſt diſſimulare, ad vitandas turbas, & majora, quæ alioqui teneretur punire.

7. Mulier, quæ ſcit, in ſe, vel in ſui aſpectu aliquem in particulari ſcandalizandum, mortaliter peccat, ſi datâ operâ ei ſe conſpiciendam offerat: adeóque poteſt, & debet, non tantùm publico, ſed etiam ſacro abſtinere die feſto, ſemel aut iterum, ad peccatum illud evitandum. Dixi 1. *aliquem in particulari*: quia ob timorem ſcandali alicujus ex communitate in genere, vel etiam plurium, abſtinere nimis eſſet difficile, & plenum ſcrupulis. Dixi 2 *ſemel, aut iterum*: quia ſæpe, nimis eſſet grave, & durum. Bon. Sanch. Lay. *l. c. n.* 10. & alii. v. Dian. *p.* 5. *t.* 7. *R.* 21. *&* 22. ubi in contrarium citat aliquos Authores, negantes obligationem prætermittendi rem præceptam, ad evitandum aliorum ſcandalum.

8. Mulier, quæ ex ornatu, etiam conveniente ſuo ſtatui probabiliter prævidet aliquem in particulari lapſurum mortaliter, tenetur ad breve tempus eum dimittere, aut talis conſpectum fugere. Dixi: *ad breve tempus*: quia ad longum, nimis illi grave foret. v. Dian. *l. c.*

9. Si verò idem timeretur in particulari ex ornatu ſuperfluo, vano, & inconvenienti (quem aſſumere vanitatis, & placendi causâ, ut videantur pulchræ, & procum faciliùs inveniant, ſecluſis aliis, non niſi veniale eſt) teneretur eum omnino dimittere, etiam ſub mortali: quia nullum habet jus ad illum ornatum: & ex altera parte tenetur vitare peccatum alterius, quando commodè poteſt. v. Sylv. V. *ornatus.* Alii tamen, ùt Caj. Nav. *c.* 23. videntur docere, eam tantùm teneri ſub veniali, (ſed minùs probabiliter quando in particulari lapſus prævidetur, & brevi tem-

tempore abſtinendum eſt) qui etiam cum Azor, Leſſ. & Bon. excuſant à mortali eas, quæ ex conſuetudine loci media ubera detegunt, fuco, pigmentis, alienis crinibus utuntur: dummodo non aliorum laſciviam ſed tantùm majorem pulchritudinis ornatum intendant, abſque alio fine mortali, aut lege particulari id ſub mortali prohibente. Addunt tamen, fore grave, & mortale peccatum, hujuſcemodi morem detegendi pectus, vel tenuiter tantùm tegendi, ubi non eſt, introducere. Nav. *n.* 19. Leſſ. 112. Laym. *l. c.* *&c.* vid. Bon. *de Matr.* *q.* 4. *p.* 6 *n.* 17.

10. Si mulier non in particulari, ſed in genere tantùm aliquos in ſe ſcandalizandos putet, modò eorum laſciviam non intendat, nec ei placeat, (licet ei placeat, quòd laudetur ùt formoſa) non videtur teneri abſtinere ab illo ornatu, etiam ſuperfluo, ſub mortali, v. g. fucando faciem, imò etiam denudando ex communi conſuetudine pectus: niſi tamen denudatio, vel ornatus eſſet valde turpis per ſe, ac directè ad libidinem provocans. Ratio eſt: tum quia eſt ſcandalum potiùs acceptum, quàm datum, & ornatus ille, ac pulchritudo remotè tantùm ad peccatum provocat, ùt docent Lay. & Bon. tum quia nimis grave eſſet iſti ſexui, præſertim ſi maritum quærunt, perpetuò ſic abſtinere; cùm illa occaſio ſit univerſalis, & perpetua: nec formoſiores unquam licitè irent foràs, cùm pulchritudo naturalis plùs noceat, quàm artificialis. Plura de hac re v. apud Dian. *t.* 1 *miſc.* *R.* 30. Baldel. *l.* 3. *d.* 5. *n.* 13. Interim fœminam nudum pectus gerentem non mala intentione, etſi quidam excuſent à mortali; ego tamen, inquit Sanch. difficilè abſolverem. Et certum eſt, quòd Confeſſario incumbat, hujuſmodi ornatum diſſuadere, & deterrere ab eo. v. Sa. V. *ornatus* *&c.* *ll. cc.*

11. Peccant etiam graviter, qui componunt, deſcribunt, repræſentant, vel pingunt turpia, & ad libi-

bidinem provocantia. Bonac. Sanch. & Fill.

Resp. 6. Potest aliquando permitti proximi ruina, quando is paratus est ad malum, & alter non intendit, ut peccet, sed tantùm non auferendo occasionem, permittit unum peccatum, nè fiant plura, ità ut permissio sit impeditiva majoris mali. Unde resolves:

1. Hero licet non auferre occasionem furandi filiis, aut famulis, cùm eos nihilominus ad furandum propensos, & paratos novit, ut sic deprehensi puniantur, & resipiscant: tunc enim rationabiliter permittit furtum unum, ut evitentur plura. Sanch. Laym. Bon.

2. Probabile est, non licere talia ultro ponere, aut iis objicere: quia positivè concurreret ad peccatum; & non tam auferret occasionem, quàm poneret. Sa. *v. peccatum*, & Sanch. qui ex eadem causa docet, non licere marito dare uxori ansam adulterandi; vel adultero, ut tentet uxorem. Interim probabiliter contrarium docet Laym. *l. 2. tr. 3. c.* 13. Quod confirmari potest exemplo Judith, quæ vix aliter videtur fecisse, *c. 9.* Cùm enim sciret permissionem libidinis in Holoferne fore impeditivam malorum, posuit ei occasionem, nempe ornatum suum, alioqui licitum; & tamen communiter censetur in hoc non peccâsse. v. Bon. *d. 2. q. 4. p. 2.* Palaum *hic.*

ARTICULUS III.

An liceat alterius peccato materialiter cooperari?

RESp. Cooperari tantùm materialiter, subministrando solùm materiam & facultatem peccandi, vel exhibendo objectum, licet, si sequentes conditiones adsint: I. Si tuum opus, vel cooperatio sit secundùm se bona, vel saltèm indifferens. II. Si bona intentione, & rationabilis ex causa fiat, & non, ut juves

juves alterum peccare. III. Si alterius peccatum impedire nequeas, aut ſaltèm non tenearis, propter cauſam rationabilem.

Circa quam notant Sanch. & Laym. etſi ejus gravitas certâ regulâ definiri nequeat, ſed prudentis judicio metienda ſit; tantò tamen graviorem requiri, 1. quantò gravius eſt peccatum, cujus occaſio datur. 2. quantò probabilius eſt, te non cooperante, alterum non peccaturum; aut quantò certior eſt affectus peccati. 3. quantò propinquiùs tua cooperatio peccatum attingit. 4. quantò minus juris habet ad tale opus. 5. Denique quantò magìs peccatum cum juſtitia pugnat, ídque propter damnum tertii. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 13. Unde reſolves hos caſus:

1. Hoc modo licitè materialiter cooperatur ſponſa contrahens cum ſponſo, quem ſcit Sacramentum accipere in peccato mortali. Sciens verò eum habere votum caſtitatis, peccat contrahendo cum ipſo: quia ad contractum illicitum concurrit. Lay. *l. c.* ex Sanch. *l.* 7. *de Matr. d.* 11. *n.* 18.

2. Licitè quoque poſt matrimonium contractum materialiter cooperatur conjux, ſi conjugi obſtricto voto caſtitatis reddat debitum: imò ad id tenetur ex juſtitia, ſi eum exigentem non poſſit à propoſito avocare. *Ibid.*

3. Similiter Parochus Euchariſtiam licitè poteſt, & debet miniſtrare peccatori, & excommunicato, & hæretico occulto, ſi petat publicè: imò Confeſſarius præbere debet petenti, etiam privatim, ſi ex ſola confeſſione ejus peccatum novit. *Ibid.*

4. Excuſantur à peccato famuli, ſi ratione ſui famulatûs præſtent quædam obſequia, quæ ſinè gravi ſuo incommodo negare non poſſint; ùt v. g. veſtiant dominum, ſternant equum, comitentur ad lupanar, meretrici deferant munera, eidem venienti aperiant oſtium: quia hæc tantùm remotè ſe ad peccatum habent,

bent, & sinè iis peccatum fieret. Unde tamen non sequitur, alteri cuivis licere ea præstare. Bon. *p.* 11. *n.* 26. Azor, *t.* 1. *l.* 12. *c. ult. q.* 8. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 13. Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 7. *n.* 21.

5. Ad ea opera, quæ propinquiùs se ad peccatum habent, aut juvant, v. g. subjicere humeros, admovere scalas hero per fenestram ascendenti ad concubinam, deferre litteras amatorias ad meretricem, comitari ad duellum, &c. non sufficit communis ratio famulatûs, sed exigunt majorem necessitatem, & causam, ut licitè fiant: v. g. periculum gravis, aut saltèm notabilis damni, si detrectent. *Ibid.* Hæc doctrina jam rejicitur ob damnatam ab Innocentio XI. propos. 51.

6. Ob simile periculum exausantur ùt plurimùm caupones, & propolæ in locis, ubi Catholici vivunt mixti hæreticis, qui ministrant, aut vendunt carnes die jejunii comesturis: itèm vinum ebriosis, dum postulant, etsi sciant eos à peccato non excusari: quia plerumque peccatum æquè fieret, subministrantibus aliis, & ipsi damnum notabile paterentur, dum paulatim nemo ad eos veniret. Sanch. *l.* 1. *c.* 7. Bonac. &c. Quòd si tamen hæ rationes non adessent, non excusarentur. Unde non licet ea patrifamilias (utì nec cœnam die jejunii) ministrare suæ familiæ; neque cauponi illi, præter quem non sunt alii: nisì tamen alia gravior causa cogeret. *Ibid.*

7. Ea, quæ ad peccatum proximè concurrunt, vel inducunt, vel cum justitia pugnant, etsi ex genere suo sint indifferentia, v. g. hero alterum occisuro gladium dare, ostendere illum, qui ad necem quæritur, compulsare campanam (sinè scandalo tamen) ad concionem hæreticam, meretricem, etsi conductam, ac paratam, è domo evocare, & ad herum deducere, furti scalam applicare, gerenti injustum bellum dare mutuas pecunias, hæretico domino vendere pagum,

gum, gravissimam causam requirunt, hoc est: metum tanti mali, quod secundùm leges charitatis nemo teneatur subire ad evitandum malum alterius: v. g. si aliàs occidendus esset. Lay. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 13. *n.* 4.

8. In civitatibus, in quibus id vitandi majoris mali causâ permissum est, licet domum locare usurario, (excipitur tamen jus alienigenarum) & meretricibus: maximè si alii conductores desint; nisì tamen meretrices graviter nocerent vicinis honestis, vel ob situm ansam majorem darent peccatis. Sanchez 1. *Mor. c.* 7. Bon. *l. c.*

9. Excusantur à mortali, imò etiam veniali, si causa adsit, artifices, qui faciunt, aut vendunt res indifferentes, quibus quis bene potest uti, licèt plurimi abutantur, v. g. aleas, fucos, gladios. Ratio est: quia remotè tantùm ordinantur ad peccatum, & simpliciter impediri non possunt. Quòd si tamen abusurus esset contra justitiam, non liceret; v. g. si occisuro dares gladium ob magnum pretium, quod offert; itèm, si quis sciat, hunc innocentem non pervertendum, nisì per has suas merces: quia modicum lucrum certæ saluti alterius est postponendum. Sanch. *loc. c.*

10. Excusantur etiam, qui ob justam causam vendunt agnum Judæo, vel infideli, usuro ad sacrificium. Itèm, qui Judæorum Synagogas, hæreticorum templa, legitimo Magistratu permittente, ædificant, vel restaurant: præsertim si fieret æquè sinè ipsis. Nav. *l.* 5. *cens.* 1. *de Judæis*. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 13. *n.* 4. Venena autem vendere, nisì iis, qui bene usuri putantur, v. g. ad confectionem dolorum, vel medicinam, non licet. v. Sanch. 1. *Mor. c.* 7. Unde venditio veneni, quod non servit nisì ad hominis occisionem, simpliciter est mala.

11. Christiani captivi ex gravi metu, in triremibus Turcarum, vel hæreticorum, licitè remigant contra

Catholicos: ſarcinas, machinas, arma ad bellum neceſſaria convehunt, propugnacula ædificant, &c. Ità probabiliter Leſſ. Sanch. Suar. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 12. contra Tol. & alios, qui docent peccare mortaliter. Quòd ſi tamen eo loco res eſſet, ut hæc negantes magno periculo claſſem Chriſtianam eriperent, vel victoriam conferrent, tenerentur tantum bonum vitæ ſuæ anteferre. Suar. Leſſ. Sanch. *l. c.*

12. Incolæ urbis vel provinciæ, quam Tyrannus occupavit, licitè manent inter iniquos poſſeſſores, eóſque cogente imperio juvant excubiis, foſſione, contributione; ídque ex legitimi Principis præſumpto conſenſu: ex quo etiam talia obſequia licitè promittunt cum juramento, ad majora mala ſua, & legitimi Principis declinanda. Laym. *l. c. n.* 5.

13. Nautæ & aurigæ Catholici in Hollandia etiam ſinè gravi metu, ſi abſit prava intentio, licitè vehunt annonam ad caſtra hæreticorum, ſi adſint alii, qui illis ceſſantibus facerent: quia nisì id faciant, excludentur omni lucro, tanquam oſores boni publici. v. Leſſ. *l.* 2. *c.* 19. Sanch. *l.* 1. *c.* 7. Fill. *t.* 22. *c.* 5.

LIBER

LIBER III.

De Præceptis Decalogi, & Ecclesiæ.

TRACTATUS I.

De Primo Præcepto Decalogi.

HUjus præcepti, prout est affirmativum, materia propria sunt actus virtutis Religionis. Est autem hæc Virtus moralis, quâ interior & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus ejus internus est animi submissio, quâ infinitam Dei excellentiam veneramur. Externus est, quo internum testamur sacrificium, &c. de quibus vid. Schol. 1. 2. & 3. *parte.* Prout verò est negativum, prohibet vitia Religioni opposita; quæ quia opponuntur virtuti inter morales præcipuæ, sunt peccata, post ea, quæ contra virtutes Theologicas committuntur, gravissima, & ex genere suo mortalia. Sunt autem duplicia: alia quæ opponuntur per excessum, ùt Superstitio cum suis speciebus: alia per defectum ùt Irreligiositas cum suis.

CAPUT I.

De Superstitione, & speciebus ejus.

DUBIUM I.

Quid sit, & quotuplex?

REsp. 1. Superstitio, est falsa religio, seu cultus vitiosus veri vel falsi Numinis. Less. Et convenit cum definitione communi ex S. Thom. quâ dicit esse vitium, quod religioni opponitur secundùm excessum

ſum. Dicit, *per exceſſum*: non quòd Deus nimiùm coli poſſit, aut majore honore, quàm dignus ſit; ſed id intelligitur ſecundùm circumſtantias; eò quòd exhibeas cultum, vel quem non debes: vel eo modo, quo non debes: vel illi, cui non debes.

Reſp. 2. Superſtitio eſt duplex: alia cultûs indebiti, ſive incongrui, quo verus Deus, ſed modo indebito colitur, tribuendo ei cultum falſum & pernicioſum, vel ſuperfluum, qui nimirum ſit contra, vel præter Eccleſiæ conſuetudinem, ac præſcriptum. Alia eſt ratione rei cultæ: cùm ſcilicet cultus Deo debitus, falſo Deo, vel creaturæ defertur. Et hæc ſubdividitur in Idololatriam, Divinationem, & Vanam obſervantiam; ad quam Magia vel revocatur, vel potiùs quartam ſpeciem conſtituit. Lay. *lib.* 4. *t.* 10. *c.* 1. ex S. Th. *q.* 92. *art.* 2. Ex quibus reſolves:

1. Superſtitionem cultûs falſi committit, 1. Qui Deo nunc offert cultum per cæremonias veteris legis, v. g. circumciſionem, immolationem agni, &c. quia ſignificant Chriſtum adhuc venturum, & nondum veniſſe. 2. Laicus, qui Deum colit tanquam publicus Miniſter Eccleſiæ, v. g. ſacrificando, abſolvendo &c. quod ſemper eſſe mortale docet Suar. *de rel. l.* 2. *de ſuperſtit. c.* 2. 3. Is, qui ſua authoritate proponit aliqua facienda, tanquam ordinata ab Eccleſia ad Dei cultum. 4. Qui falſas reliquias proponit, vel miraculum factum eſſe per aliquam imaginem, vel ſe habuiſſe has vel illas revelationes fingit, ſive ad faciendum lucrum, ſive ad devotionem augendam. 5. Qui, ut populum moveat, fingit miraculum aliquod, vel hiſtoriam reperiri in Scriptura Sacra, &c. Et hæc ſuperſtitio, etſi ſit ex genere ſuo mortalis, quia primæ veritati injuriam irrogat, & religionem fundat in mendaciis: ſæpe tamen excuſatur ignorantiâ, vel ſimplicitate. Leſſ. *l.* 2. *c.* 48. Sanch. 2. *Mor. cap.* 37. Nav. *c.* 12. Laym. *l. c.* Bon. *d.* 3. *q.* 5. *p.* 1.

2. Superstitio cultûs superflui, v. g. 1. Cæremonia audiendi Missam ante ortum solis, cum certo numero, situ, ordine cereorum; vel Sacerdotis, qui dicatur Joannes; vel qui habeat staturam Christi, &c. quia hic cultus est ex se ipso inanis, & ad spiritum excitandum inutilis. 2. Jejunare die Dominico, cùm non jejunas aliis diebus. Itèm in Missa contra rubricam plures formare cruces, pluries dicere *Alleluja*; dicere *Gloria*, vel *Credo* contra rubricas, aliásve cæremonias demere, vel addere (etsi fiant ex devotione: hæc enim corrigenda est) quia sunt præter Ecclesiæ consuetudinem. Hæc tamen & similia bona intentione facta, venialia tantùm sunt ordinariè, ùt docet Tol. Less. *l. c. d.* 1. Navarr. & Laym. quia est materia levis, & acto ex se non mala, & multa excusat simplicitas. Quòd si tamen ex se mala esset, ùt: si rem furtivam offeras, turpia verba in templo canas, ore vel organo notabiliter lascivam, vel ad impuritatem provocantem vocem edas, est superstitio verè mortalis, ùt Laym. *l. c. ex comm.*

DUBIUM II.

De Divinatione.

Quid, & quotuplex sit?

RESP. 1. Divinatio est, cùm quis opem dæmonis tacitè, vel expreſsè invocat, ut noscat res contingentes, & liberè futuras, alitérve occultas, & naturaliter incognoscibiles. Quæ si sint tales, quas solus Deus scire potest, involvitur tacita Idololatria, quòd dæmoni tribuatur cultus Divinus: si verò sint tales, quas dæmon naturaliter scire potest, (nam ex signis, aliisque modis, occultissima quæque cognoscere potest, etiam plurimas hominum cogitationes, & res futuras, ùt v. Delr. *l.* 4. *c.* 2. *q.* 2. Sanch. 2. *Mor. c.* 18.) nihilominus illicita est, eò quòd commercium habeatur cum Dei jurato hoste: quod importat quan-

dam proditionem, & apostasiam à Deo; ac fortè etiam, ùt vult Suar. contra Valent. superstitionem. v. Laym. *c.* 3. Bon. *p.* 3. S. Th. 2. 2. *q.* 5. *art.* 1.

Resp. 2. Divinatio est duplex: una, in qua est invocatio vel pactum expressum cum dæmone: & generali nomine diciturNecromantia; ùt: cùm dæmon occulta docet per pythones, arreptitios, præstigias, per personas mortuorum, vel vivorum apparentium, aliáve signa in aëre, aqua, igne, speculis. Alia est, in qua tantùm est invocatio vel pactum tacitum, seu interpretativum; ùt: cùm ex lineamentis corporis, vocibus, garritu avium, & similibus, quibus se dæmon immiscere solet, quæritur cognitio, ad quam ea sunt improportionata. D. Thom. *q.* 95. Cùm verò utriusque speciei variæ rursus sint species, eas hìc omitto; quòd secundùm sententiam communiorem, in genere moris non differant, nec specialem habeant malitiam, ideóque in confessione non sit opus explicare, an v. g. facta sit divinatio ex speculis, aëre, mortuo, &c. Exprimendum tamen necessariò est, utrùm invocatio, sive pactio expressa, an tacita intervenerit; quia sive hæ mortaliter inter se specie differant, sive non, notabiliter tamen mutant judicium Confessarii. v. Lay. *l. c.* Sanch. *l. c.* Less. *l. c. d.* 5. Delr. *l.* 4. *disp.* 4. *c.* 2. Bon. *q.* 5. *p.* 4.

Resp. 3. Divinatio, quæ fit per pactum expressum, & quâ dæmon expressè invocatur, excusari non potest à mortali: eam verò, quæ fit per pactum tantùm implicitum, aliquando excusari à mortali quidam asserunt, videlicet tunc, cùm vel intercedit simplicitas, & ignorantia non crassa, nec affectata, vel fides certa non adhibetur, sed tantùm timor quidam, aut suspicio concipitur eventûs futuri. Laym. *l.* 4. *tr.* 10. *c.* 3. Sanch. Less. Suar. Cajet. Bald. *t.* 2. *l.* 4. *d.* 3. *n.* 22. *&c.* eò quòd tunc superstitiosa verè non sit, cùm intentio non sit talis. v. Suar. Less. Sanch. Laym. Cajet.

Nav.

Nav. Sayr. Valent. & Tanner. *d.* 5. *de rel. q.* 7. *d.* 1. *n.* 21. *& dub.* 2. *n.* 25. Ex dictis resolvuntur sequentes Casus :

1. Expresè censetur invocare, seu convenire, & pactum facere cum dæmone, qui vel verbis dæmonem invocat, vel saltèm facto aliquid usurpat, per quod scit, aut putat dæmonem cooperari.

2. Is verò tacitè paciscitur, qui vanis, & naturaliter improportionatis mediis utitur ad aliquid cognoscendum, vel efficiendum. Neque requiritur, ut dæmon aliquando pactus sit, se ad talis vani medii adhibitionem concursurum: eò enim ipso, quòd quis vanitatibus iis utitur, dæmon se immiscet; licèt præter intentionem utentis sit eum invocare, ùt docet Suar. Leff. & Sanch. *ll. cc.*

3. Non excusatur à peccato, qui utendo talibus rebus, de quibus constat esse naturaliter improportionatas, protestatur, se nullum cum dæmone commercium intendere: quia reipsa facit contra suam protestationem. Cùm enim nec Deus, nec Angeli boni talibus se misceant, dæmon implicitè iis invocatur, ùt præter citatos docent Lay. & Bon. *ll. cc.*

4. Neque is excusatur, qui talia media utilia credit propter experientias: quia has dæmon procurat, ut homines paulatim illaqueet, & ad similia usurpanda inducat. Vide Sanch. 2. *Mor. c.* 38.

5. Si quis ab astris, somniis, similibúsve ità dependeat, ut omnes penè actiones suas, & vitam juxta ea regulare velit, eum mortaliter peccare docent Leff. Suar. Sanch. *l. c.*

6. Ex talium observatione semel atque iterum aliquid omittere, ad quod alioqui sub mortali non teneris, veniale tantùm esse censet Caj. & Arm. V. *Somnium*: utì & subinde timere leviter, nè ità sit, aut eveniat, quod protendunt, ùt notat Suar. sup. *l. c.*

7. Communiter, & ùt plurimùm, in similibus, in

quibus tacitum tantùm est pactum, venialiter tantùm peccari, docent consequenter Doctores suprà citati, & mox citandi: quia communiter ferè aliquid istorum intervenit, quæ à mortali excusare dicunt, ùt v. g. quòd fides integra non adhibeatur. Sanch. *l. c. n.* 23. Caj. *in summ.* Armil. *&c.* Rectè tamen notat Delrio, esse semper rem valde periculosam, juxta illa suas actiones dirigere, etiam non credendo. v. Sanch. *l. c.*

8. Licita est, 1. Physiognomia, quæ ex vultu, dispositione, & habitudine corporis, & membrorum. 2. Chiromantia, si ex lineis, & partibus manuum, consideret temperiem corporis, imò etiam animi propensiones, & affectus probabiliter conjectet. 3. Itèm divinatio, quæ ex somniis conjectat hominis complexionem, & hinc affectiones animi diurnas. 4. Itèm illa, quâ ex avium, piscium, aliorúmve animalium voce, motu, aliísve actionibus, naturales aliqui effectus prænunciantur, futuri ùt plurimùm, v. g. serenitas, pluvia, &c. 5. Astrologia naturalis, quæ effectus corporeos & naturales, ùt ventos, eclipsin, fertilitatem, salubritatem, morbos, & similia prædicit, quæ ad medicinam, vel agriculturam conducunt: imò etiam cùm ex puncto nativitatis, sive horoscopo, probabiliter prædicit complexionem corporis, & affectiones animi. Quia hæ divinationes omnes naturales sunt, & mediis proportionatis utuntur. Less. *l.* 2. *c.* 43. *d.* 7.

9. Illicitæ verò sunt omnes prædictæ divinationes, si ex iis aliquid nosci, aut prænuntiari intendatur circa ea, ad quæ proportionata non sunt; ùt circa effectus contingentes, & liberos; ut quæ à Deo pendent, ùt circa statum animæ, dona gratiæ, divitias, honores, fortunam, nuptias, statum vitæ, & similia, quorum electio voluntaria est, & à libera hominum voluntate pendet: itémque de rebus occultis, ùt fur-

to,

to thesauro abscondito. v. Less. *l. c.* & Bon. *d.* 3. *q.* 5. *p.* 3. *n.* 11. Suar. Sanch. *l. c.* Bon. *n.* 11.

10. Peccant, qui Ægyptios de fortuna consulunt: & quidem, si fiat cum firma fide & scandalo, &c. mortaliter: si verò causâ curiositatis, vel risûs, ùt fit communiter, venialiter tantùm. Fill. & Sanch.

11. Superstitiosa est divinatio, quæ fit per sortes divinatorias, ad furtum vel occultum aliquid cognoscendum, quasi sortibus vis aliqua divina insit; ùt: si quis v. g. ex taxillorum projectione, & dispositione divinet, quis sit obtenturus victoriam, beneficium, &c. Idem ferè est de sortibus consultoriis, quibus inquiritur, quid in hac, vel illa re sit agendum. Dixi, *ferè*: quia aliquando hæ licitæ sunt, quando causæ necessitas, & honestas exigit; aptiórque modus dubium vincendi non apparet: dummodo fiant præmissa oratione, cum debita reverentia; & indicium non expectetur, nisì à solo Deo: ùt v. g. si quis hærens in bivio aliter quoad viam se determinare non possit; vel divino instinctu, aut jussu fiant, ùt 1. *Reg.* 10. in electione Saulis contigit. Fill. Sanch. Bon. *l. c.*

12. Sortes divisoriæ sinè superstitione, & plerumque licitè fieri possunt, sive ad honestum ludum, sive ad hæreditatis divisionem, sive ad litis compositionem, dummodo litigantes, qui æquale jus habent, consentiant: quia nihil aliud continent, quàm contractum inter eos, qui ad aliquam rem jus habent, ut illius sit, cui sors obtigerit. Sic etiam, si plures mortem meriti sint, nec expediat omnes puniri, sorte definiri potest, quis ex iis sit occidendus. Dixi *plerumque*; tum quia in electionibus Ecclesiasticis sunt illicitæ, ùt Laym. *l.* 3. *t.* 4. & Bon. tum quia officia sæcularia, non sorte, sed secundùm personarum aptitudinem sunt dividenda, etsi inter plures æquè aptos, & dignos sorte agi possit. vid. Less. *c.* 43.

13. Po-

13. Potest excusari à superstitione, qui modo illicito futura se velle divinare ostendit joci causâ. Ratio est: quia non est actus superstitiosus, nec affectatio cognitionis Deo propriæ, sed tantùm vanitas aliqua. Suar. & Sanch. Regin. *l.* 17. *n.* 170.

DUBIUM III.

Quid, & quotuplex sit Idololatria?

RESP. 1. Ea est, quando tribuitur honor creaturæ sicut Deo. D. Th. *q.* 94. *art.* 1. Id verò fit, ùt docet Less. *l.* 2. *c.* 43. non tantùm sacrificio, sed etiam quovis signo honoris, quo quis creaturæ tanquam Deo se submittere intendit, v. g. genuflexione, suffitu, detectione capitis ad statuam Jovis.

Resp. 2. Idololatria est duplex: alia materialis, sive simulata, ùt: cùm quis sinè interno affectu, ex metu mortis, cultum idolo exhibet. Alia formalis, ac propria: eáque vel perfecta, ùt: cùm quis adorat idolum, quod ex infidelitate putat esse Deum; vel imperfecta, cùm quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à Dæmone, aliáve creatura obtinendi, ipsi quasi Deo cultum defert. Laym. *l. c.* ex S. Aug. & S. Th. Unde resolves:

1. Idololatria aliquando conjungitur cum infidelitate, vel hæresi, cùm scilicet creatura adorata in intellectu habetur pro Deo; aliquando non.

2. Idololatria etiam materialis & ficta, est grave, & mortale peccatum: quia est saltèm mendacium perniciosum, & contra religionem: sæpe etiam contra confessionem fidei externam. Sanch. *l.* 1. *c.* 37. *n.* 21. Azor, 1. *p. l.* 9. *c.* 11.

3. Idololatria imperfecta, ob malitiam voluntatis, est peccatum gravius, quàm perfecta. vid. Laym. *l.* 4. *t.* 10. *c.* 2. Sanch. *l. c.*

DUBIUM IV.

Quid, & quotuplex sit Vana Observantia, & unde colligatur?

RESP. 1. Ea est superstitio, quâ medio aliquo improportionato, & à Deo non instituto, procuratur aliquis effectus, v. g. sanitas, scientia &c. S. Th. 2. 2. *q.* 96. *art.* 1. Bon. & alii. Differt autem à divinatione, quòd hæc tantùm ordinetur ad occultorum cognitionem, illa verò ad effectum externum. Convenit cum eadem, quòd utraque nitatur pacto dæmonis, eíque tribuat perfectionem propriam Dei. Unde quæ de divinatione dicta sunt, proportionaliter huic accommodari debent.

Resp. 2. Dividitur 1. sicut divinatio, in eam, quæ ex pacto expresso cum dæmone, & in eam, quæ ex implicito pacto procedit. 2. Dividitur communiter in quatuor species: *Prima*, dicitur Ars notoria, quæ inspectione certarum figurarum, vel certo aliquo jejunio, oratione, &c. utitur ad scientiam, repentè ac sinè labore acquirendam, ùt faciunt Anabaptistæ. *Secunda* dicitur Magia, (quod nomen alioqui generale est) quæ versatur circa corpora variè immutanda, alióſque effectus miros. *Tertia*, est observatio eventuum, quâ ex consideratione alicujus eventûs conjicitur, quid sit futurum; ùt v. g. si ex eo, quòd casu occurrat vulpes, canis, aut cadaver, certa imminere credat, & indè actiones suas moderetur. *Quarta*, dicitur observatio sanitatum, cùm adhibentur quædam signa, orationes, certus numerus crucum, sacra verba, &c. velut necessaria, & efficacia ad pellendos morbos. Idem est de gestatione reliquiarum cum vana circumstantia, v. g. in tali capsa, tot diebus, cum tali herba, &c. Sanch. *c.* 40. *n.* 18. Fill. *t.* 14. *c.* 6. *n.* 257.

Resp. 3. Vana observantia, sicut divinatio, est peccatum

catum mortale ex genere ſuo. Ratio eſt: tum quia tribuit honorem divinum creaturæ, expectando ab ea, quod à ſolo Deo expectari debet: tum quia nititur pacto cum dæmone. Leſſ. Bon. *q.* 5. *p.* 4. *& alii.* Nec poteſt excuſari à mortali ex parvitate materiæ: quia ſimpliciter, & in omni materia uſurpatur cognitio, aut virtus Dei propria. Aliunde tamen fieri poſſe, ut non ſit mortale, docent Auth. ſuprà cit. *dub.* 2. *reſ.* 3. 1. Ratione ignorantiæ, ſi pactum ſit implicitum tantùm. 2. Si non adhibeatur fides, licèt timeatur ità eſſe, vel futurum. Vide dicta de divinatione *dub.* 2. Reſp. 3. *caſu* 7. & Leſſ. *dub.* 8. *n.* 53. & 66.

Reſp. 4. Vana obſervantia cognoſci poteſt 1. Ex inſufficientia cauſæ adhibitæ ad effectum; ſi nimirum nec habeat naturalem virtutem, nec de ſupernaturali legitimè conſtet. 2. Ex adjunctione falſæ, vel vanæ circumſtantiæ, ùt v. g. ſi flagellatio fieri debeat certâ horâ, numero, manu, flagro ſerico; ſi nomina adhibeantur ignora, vel characteres peregrini, verba falſa, vel apocrypha, v. g. Chriſtum habuiſſe febres, vel ſpaſmum, &c. Itèm ſi ponatur vis in modo ſcribendi, v. g. Evangelium S. Joannis à virgine oriente ſole, &c. 3. Si effectus ſtatim evaneſcat, &c. Delrio *l.* 2. *q.* 5. Sanch. *c.* 40. *n.* 43. Ex dictis reſolves:

1. Superſtitioſum eſt 1. Sumere aliquam potionem vel bolum, vel quidvis aliud uſurpare, ad ſcientiam aliquam ſubitò acquirendam. 2. Geſtare amuleta, ligaturas, involucra, falſis characteribus conſignata, contra vulnera, vel ſubitam mortem, nè poſſint lædi, vel nè ſanguis effluat, vel ad conciliandam inviſibilitatem, impenetrabilitatem, amorem, fortunam, nocumenta, & maleficia. 3. Ex caſu fortuito conjicere de eventu, v. g. ſibi aliquid boni vel mali eventurum; ùt ſi manè egrediens pedem offendat, ideóque domum regrediatur, timens aliquid infauſti. 4.
Dies

Dies aliquos habere tanquam faustos, alios verò infaustos, ideóque negotium omittere, v. g. die Veneris nolle ungves præscindere. 5. Fœminarum carminatricum benedictiones, & preces ad morbum depellendum adhibere. 6. Projicere statuam alicujus Sancti in flumen, ut pluat. 7. Si putentur Missæ non prodesse defunctis, nisì legantur septem, cum septem certi coloris candelis, & septem eleemosynis. 8. Si unguento armario, quo gladius inungitur, absens curetur. 9. Si certo festo, v. g. S. Joannis, certæ adhibeantur orationes, vel Festo S. Mathiæ hederæ folia aquis imponantur, ut cognoscatur, cui debeant nubere. 10. Si quibusdam precibus, imaginibus, aut characteribus, aut crucibus tribuatur certa, & infallibilis vis, v. g. evadendi ab hoste, expellendi morbos, non moriendi sinè prævia confessione, non incidendi in infortunium; &c. Aliud tamen est, ea per orationes petere, ac sperare. Delrio *l.* 3. *p.* 2. *q.* 4. *s.* 7. Suar. *c.* 15. Less. *c.* 4. *d.* 3. Sanch. *n.* 34. *&* 37. Fill. *n.* 150.

2. Superstitiosum non est 1. Observare lunam, aut tempora aptiora colligendis herbis (v. g. die S. Joannis Baptistæ) purgandis corporibus, cædendis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scripturæ, vel reliquias gestare ad Dei tantùm honorem, & sinè dictis vanitatibus. 3. Circa templum alicujus certi Sancti ter jumentum circumducere; die alicujus certi Sancti equis venam secare, &c. si scilicet hæc fiant, ut major devotio excitetur, & effectus Sanctorum meritis adscribatur. Aliud tamen esset, si putarentur tales circumstantiæ infallibiles, aut planè necessariæ, aut per se efficaces. Ovide Navarr. *in man. c.* 11. Addit Lay. ex Caj. si homines rudes, bona fide, & ex devotione aliquem ritum ab Ecclesia non receptum observent, aliquando in sua simplicitate relinquendos: cùm difficulter abducantur ab eo, quod bona fide à

suis

ſuis majoribus acceperunt. 4. Nec damnandæ quædam devotiones, quas vocant novendiales, (v. g. novem, vel ad exemplum S. Gregorii, triginta, vel alium certum numerum Sacrorum celebrare, cum certo numero, & magnitudine candelarum, & ſimilia) ſi fiant in memoriam alicujus myſterii, v g. novem menſium, quibus Chriſtus fuit in utero, vel quinque vulnerum &c. Eſſet tamen ſuperſtitioſum, credere eas preces non prodeſſe in majore vel minore numero. 5. Multi excuſant etiam eos, qui ſanant morſus à rabido cane, quòd putent illos ad hoc habere gratiam gratìs datam; & ſic tenet Nav. *in man. c.* 11. v. Sanch. Laym. Bon. *ll. cc.*

3. Non eſt illicitum uti virtute rei naturalis, quæ per ſuperſtitionem cognita eſt, modò ejus obſervatio, aut operatio non pendeat ab ope dæmonis. Ratio eſt: quia licèt illa cognitio malè parta ſit, peccatum tamen tranſiit: neque virtus naturalis ex eo quicquam mali contraxit. v. Sanch. 2. *Moral. c.* 38. Bon. *q.* 5. *p.* 4. Laym. *l.* 4. *t.* 10. *c.* 4.

DUBIUM V.

Quid ſit Maleficium, & quomodo poſſit tolli?

RESp. 1. Maleficium eſt vis nocendi aliis, ex pacto, & cooperatione dæmonis. Differt à Magia, quòd hæc intendat facere mira; illud autem dirigatur ad nocendum. Tol. *l.* 4. *c.* 10. Fill. *t.* 24. *c.* 8. *q.* 1.

Reſp. 2. Maleficium aliud dicitur Amatorium ſeu philtrum, cujus uſus eſt ad carnalem amorem, vel odium excitandum, dæmone hominis phantaſiam commovente, nihil tamen agente in voluntatem. Unde patet, ſi maleficio ſic infecti labantur, eos verè peccare: quia libertas non aufertur. Aliud dicitur Veneficium, quo alicui perſonæ, vel ejus bonis damnum infertur. Fill. *l. c. n.* 183. Azor. *t.* 1. *l.* 4. *c.* 26.

Reſp. 3. Contra maleficia uti licet 1. Remediis peti-

petitis ex medicina. 2. Exorcismis, Sacramentis Ecclesiæ, peregrinatoribus, invocationibus Sanctorum &c. 3. Destructione signorum, per quæ dæmon nocet, absque alio tamen maleficio. Navarr. & communiter alii. 4. Si maleficus licito modo potest maleficium tollere, licet eum ad id accersere, rogare, imò etiam pecuniâ inducere, vel verberibus, aut tormentis cogere, (non tamen interficere, si nolit) Lugo, Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 53. idque, etiamsi constet eum id facturum per novum maleficium: sicuti ex causa licet ab usurario petere mutuum ad usuram. Ratio est: quia cùm habeam jus petendi, quod ab illo rectè præstari potest, & est indifferens, imputabitur illius malitiæ, si id malè faciat. Vide Sanch. *l.* 7. *de Matr.* *d.* 95. *n.* 11. Fill. *n.* 192. Less. *lib.* 2. *c.* 44. *d.* 6. contra Delrium. 5. Licet etiam contrarium signum positivum apponere, ex se tamen honestum: v. g. si dæmon esset pactus cum malefico, se tamdiu nociturum, quamdiu maleficiatus se cruce non signaret, aut lavaret corpus, &c. (nam plerumque fit cum tali aliqua conditione, v. g. ut tam diu duret, quamdiu manet aliqua ligatura, aut res aliqua certo loco defossa) licebit illi se signare, &c. Suar. Less. *l.* 2. *c.* 44. *n.* 45. Ratio est: quia non est intentio positivè recuperandi sanitatem eo medio, sed tantùm tollendi signum, & dissolvendi pactum cum dæmone. Unde ulteriùs patet: licere repercutere sagam, quæ te tetigit; eâ enim repercussâ solet noxa cessare, ùt habet Less. *l. cit.* & Sanch. *lib.* 7. *de Matr.* *d.* 95. & 96. 6. Si maleficus non potest tollere maleficium, nisi per novum, non licet eum ad id inducere: quia id esset inducere ad peccatum: & actui intrinsecè malo cooperari. Suar. Sanch. Less. &c. *ll. cc.* 7. Si dubitetur: an possit sine maleficio novo tollere, non licet ab eo petere, ùt habet Lay. *lib.* 4 *tr.* 10. *c.* 4. *n.* 9. ex Sanch. & Suar. quia est periculum peccandi. Faciliùs autem præsumi potest, eum

qui signa posuit, posse ea sinè novo maleficio destruere, quàm eum, qui non posuit. Unde si hic suam operam offerat, priùs erit examinandus de modo solvendi. v. Lay. *hìc*. Bon. *d*. 3. *q*. 5. *p*. 5.

Quæres: Quomodo Confessario agendum cum Divinatoribus, Magis, &c?

℞. 1. Examinandi sunt, præterquam de variis superstitionibus. 2. Quo fine tali superstitioni se addixerint, v. g. an ratione vehementis passionis, tristitiæ, vindictæ, avaritiæ, aut sanctitatis nomen conciliandi, quæ esset sacrilega hypocrisis. 2. De apostasia, idololatria, & hæresi: abnegant enim Christum, & Deum, renunciant Sacramentis, habent dæmonem pro Deo, & sancto, nec damnatum putant, aut, miserum, & consequenter illius asseclas non esse damnandos. 3. De blasphemiis in Deum, & Sanctos; de sacrilegiis: abutuntur enim rebus sacris, ùt aquâ benedictâ, Eucharistiâ, &c. 4. De luxuria & commixtione cum dæmone. 5. De damnis proximo illatis. Suar. Sanch. Fill. Bon. *l. c.*

℞. 2. Monendi sunt, eos teneri 1. Pactum expressum, si quod habent cum dæmone, aut commercium, abjurare, & dissolvere. 2. Libros suos, schedas, ligaturas, aliáque instrumenta artis comburere. 3. Comburere chirographum, si habent: si verò solus dæmon id habeat, non necessariò cogendus est, ut reddat: quia pactum sufficienter dissolvitur per pœnitentiam. 4. Damna illata resarcire: ad quod proinde etiam tenetur Fiscus (ubi veneficorum bona confiscantur) utì & hæredes, si ad eos bona deveniant. Lay. *l. c.* Suar. *t.* 1. *de Rel. l.* 2. *c.* 17. Sanch. *l. c. c.* 40. Fill. &c.

℞. 3. A Parochis moneri, & à Confessariis examinari circa hoc præceptum potissimùm debent 1. Opiliones, qui variis dediti esse solent observationibus, ut gregem suum à lupis, vel scabie, vel aliis incommo-

modis tueantur. 2. Fabri ferrarii, qui circa equos ſanandos utuntur verbis, vel ex Pſalmis, vel ex Oratione Dominica deſumptis. 3 Ruſtici, qui ad ſananda pecora inanibus, & ſuperſtitioſis obſervationibus utuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium. 4. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu, vel ex matrice, vanas, & ſuperſtitioſas adhibent orationes. 5. Milites, qui deferunt ſecum ſacra nomina, vel orationes, ad certitudinem, quòd in bello, vel duello non ſint vulnerandi, nunquam aquâ, igne, vel ſubita morte perituri, &c.

CAPUT II.

De Irreligioſitate, ejúſque ſpeciebus.

IRreligio, quæ religioni opponitur per defectum, vel tendit directè ad irreverentiam Dei, & eſt Tentatio Dei, aut Perjurium; vel tantùm tendit ad irreverentiam rerum ſacrarum, & eſt Sacrilegium, aut Simonia. De Perjurio, in ſecundo præcepto; de reliquis hìc.

DUBIUM I.

Quid ſit tentatio Dei?

REſp. Tentatio Dei, eſt dictum vel factum, quò quis explorat, num Deus ſit potens, ſapiens, miſericors, aut aliquam aliam perfectionem habeat. S. Th. 2. 2. *q*. 92. *a*. 1. Sanch. &c. Ea eſt duplex; ſcil. vel Formalis, quando quis expreſsè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit; ùt ſi quis petat miraculum, quo pateſiat fidem Catholicam eſſe veram; det ſe præcipitem ex turri, ut experiatur, an Deus ſit miſericors, eum eripiendo à læſione: vel eſt Implicita & Interpretativa, quando quis, etſi expreſsè non intendat Deum tentare, id tamen petit, vel agit, quod ſuâpte naturâ eò referri videtur; ùt ſi quis ſe committat periculo, à quo vel nullo modo, vel vix

possit eripi nisi miraculosè; vel si media naturalia omittat, sperans à solo Deo effectum, v. g. in morbo periculoso respuens medicinam, peténsque, ac sperans à Deo temerè sanitatem. Nav. *c.* 11. Less. *n.* 4. Itèm si sinè necessitate & causa, rudis absque præparatione velit concionari, sperans à Deo sibi suggerendos conceptus. Suar. Sanch. Less. Laym. *l.* 4. *t.* 10. *c.* 5. Unde resolves:

1. Tentatio Dei formalis, est peccatum ex genere suo mortale, in quacunque etiam materia. Ratio est: quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in gravem Dei contemptum redundat; vel magnam irreverentiam, curiosiùs agendo cum Deo, quasi cum ludione. Less. *l.* 2. *cap.* 45. *d.* 1. Sanch. *l.* 1. *c.* 34. Suar. & cæt. comm.

2. Interpretativa tentatio, cui dubitatio, illa deest, plerumque est tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actûs, ignorantiam, inconsiderationem, vel parvitatem periculi. Imò sæpe nullum est peccatum, quando scilicet justa causa subest, v. g. Dei instinctus, necessitas, vel pia utilitas. Suar. Tol. Cajet. S. Thom. 2. 2. *q.* 9.

3. Si quis in puteum se conjiciat ad declarandam Dei erga se providentiam, aut supra prunas ambulet, ad innocentiam ostendendam, est interpretativa tentatio Dei. Utì etiam sunt eæ probationes, quæ fiunt per ferum candens, aquam ferventem vel frigidam. &c. de quibus v. Binsfeld. & Delrium *l.* 4. *Disp.* Licèt enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probârit, id contigit, vel: quia Deo inspirante factæ sunt: vel quia innocentes ad eas compulsi, sunt liberati. Bon. *d.* 3. *q.* 9. *p.* 1.

DUBIUM II.

Quid, & quotuplex sit Sacrilegium?

RESp. Sacrilegium, est violatio rei sacræ, hoc est; dicatæ

dicatæ cultui divino : & peccatum mortale ex genere suo , si opus specialiter repugnet cum rei sanctitate : non verò , si generaliter tantùm repugnet ; quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant sanctitati , v. g. templi , ità ut ibi cum veniali peccato committantur. Est autem Sacrilegium triplex : Personale , quo persona ; Locale , quo locus ; & Reale , quo res aliæ violantur. S. Th. 2. 2. *q*. 99. *a*. 3. & cæteri Theologi. Unde resolves :

1. Personale sacrilegium est percussio Clerici , pertractio ejusdem ad judicium sæculare , itèm luxuriosa violatio personæ Deo per votum castitatis sacratæ; de qua v. infrà *t*. 4. *c*. 2. *dub*. 2.

2. Locale sacrilegium est omnis actus , quo Ecclesia polluitur, ùt est v. g. occisio hominis, effusio humani sanguinis , vel seminis ; illicita & notoria sepultura excommunicati , vel non baptizati : itèm si actus quidam profani fiant in Ecclesia , & repugnantes ejus immunitati, ùt : si negotiationes, illiciti concubitus , & spurcities, seditiones , consilia sæcularia, stabulationes equorum, incendia, effractiones, spoliationes &c. Itèm si materia rei sacræ, vel Ecclesiæ, directè ad profanos usus convertatur : si reus ex Ecclesia velut alyso extrahatur (nisì tamen sit latro publicus , vel nocturnus populator agrorum , enorme maleficium fiduciâ asyli istic commiserit.) Denique , si furto auferantur res Ecclesiæ , aut ibi depositæ. Lay. *c*. 7. Bon. *q*. 4. Si verò res ablata fuerit per accidens tantùm in Ecclesia , v. g. crumena viri divitis , probabiliter non committi sacrilegium , docet Dian. *p*. 1. *t*. 7. *R*. 27. ex Fagund. & sex aliis, contra Suar. Laym. &c.

3. Reale sacrilegium est , indigna tractatio, & administratio Sacramentorum ; ùt si ministrentur , vel suscipiantur cum peccato mortali. Itèm profanatio vasorum , & instrumentorum sacrorum , v. g. si quis calice utatur in convivio , ornamenta altarium , vel

ſacerdotum ad uſus profanos applicet: intellige de iis, quæ conſecrari, vel ſaltèm benedici ſolent: nam ad nuptias, vel communem uſum adhibere tapetes, candelabra, pelvim, imò & manutergium, & cætera quæ mediatè ſerviunt miniſterio ſacro, non eſſe peccatum docet Tamb. *Expedit. ſacrif. l.* 1. *c.* 2. niſi fiat ex aliquo contemptu ſaltèm implicito, ùt: ſi ſemper, & indifferenter ſic utaris ſupradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua, incenſo, & ſimilibus benedictis: quòd in modicis iſtis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Eccleſia, ùt patet in pane, ligno, carbonibus, &c. benedictis. vid. *loc. cit.* §. 3. Itèm violatio, vel indigna tractatio ſacrarum Imaginum & Reliquiarum. Itèm abuſus Scripturæ Sacræ, v. g. ad ſtabiliendas hæreſes, vel res turpes. Itèm raptura bonorum Eccleſiæ, ſuppreſſio piorum legatorum, vel jurium Eccleſiæ defraudatio, &c. vid. Fill. *tr.* 24. *c.* 9. Regin. *l.* 19. *n.* 57. Suar.

4. Peccatur etiam Sacrilegio, peccato omiſſionis, v. g. ſi quæ ad ſacrificium ſpectant, ùt corporalia, & ſimilia, ſint valde immunda. Bon. *de Euch.*

5. In confeſſione exprimenda eſt ſpecies, & materia ſacrilegii. Ratio prioris eſt: quia ſæpe diverſam malitiam habet, v. g. percuſſio Sacerdotis, & fornicatio cum eodem. Ratio poſterioris eſt: quia etiam materia aliquando auget, & addit malitiam, v. g. ſi ſit contra Euchariſtiam, addit ſecundùm Gordonum, communi violationi rei ſacræ aliud peccatum contra latriam. Attingere autem nuda manu calices, patenas, aras, agnos cereos, &c. chriſmate delibuta, non licet fœminis & laicis. Citra contemptum tamen non eſt mortale, ſi vacua ſint; & ſi cauſa ſubſit, nec veniale. Suar. Tamb. *l. c.* §. 1. ſinè cauſa autem veniale eſſe docet Suar. Kon. & alii commun. licèt Tamb. *l. c.* ex Sà, &c. contrarium cenſeat probabile: uti & ſi corporalia, vel purificatoria laventur ab iiſdem. v. §. 2. Cætera

tera autem, quæ Euchariſtiam immediatè non contingunt, nec chriſmate unguntur, ùt mappas, veſtes Sacerdotales, immediatè contingere omnibus licet. Suar. Laym. Tamb. *l. c.* ubi ex Palao &c. idem concedit de reliquiis: ſicut etiam, ut eaſdem thecis incluſas penes ſe habeant, vel laici in publicis proceſſionibus geſtent. Idem docet cum Laym. de pyxide, ſive ciborio, & lunula benedictis, quando ſacram Euchariſtiam nondum continuerunt. Itèm de corporalibus, pallis, & purificatoriis, quando poſt ſacrum uſum lota ſunt, ex Laym. & Bon. imò etiam ante lotionem. Lay. Tamb. *l. c.*

DUBIUM III.
De Simonia.

ARTICULUS I.
Quid ſit, & quotuplex?

RESp. 1. Simonia, eſt ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. D. Th. 2. 2. *q.* 100. *a.* 1. Laym. *l.* 4. *tract.* 10. *c.* 8. *&c.* Dicitur 1. *voluntas emendi &c.* quibus verbis intelligitur quivis contractus oneroſus, ſive venditionis, ſive locationis, ſive permutationis, aut renunciationis: quia ſimonia non conſiſtit ſinè pactione aliqua tacita, vel expreſſa, & obligatione ex pacto. Quod addo: quia obligatio naturalis quæcunque, ùt gratitudinis, ſive antidotalis, non ſufficit, v. g. quando quis ſperat, vel intendit tantùm, non tamen obligat. Sà. *V. Simonia.* Ratio eſt: quia non facit contractum. v. Bon. *de Sim. d.* 1. *q.* 6. *p.* 1. Leſſ. *l.* 2. *c.* 35. *d.* 20. Dicitur 2 *pretio temporali*: ſive illud ſit muneris, ſive linguæ, ùt eſt laus, vituperium, patrocinium; ſive obſequii, & famulatûs. Dicitur 3. *ſpirituale*: quo nomine intelligitur res ſuper-

naturalis ad salutem ordinata, sive sit formaliter talis, ùt gratia, & dona Spiritûs sancti; sive causaliter, ùt sunt Sacramenta, concio, preces, & Sacramentalia; sive sit effectus & usus potestatis supernaturalis, ùt est consecratio, absolutio, dispensatio, benedictio, excommunicatio, electio, præsentatio, confirmatio, collatio beneficii, aliique actus jurisdictionis Ecclesiasticæ. Dicitur 4. *spirituali annexum*: ad comprehendendum ea, quæ non sunt per se spiritualia, sed ad ea ordinantur, iisque sunt annexa; sive antecedenter, ùt jus patronatûs respectu beneficii; vasa, & vestes sacræ respectu Sacramentorum: sive concomitanter, ùt labor in administratione Sacramentorum, juxta sensum infrà dicendum: sive consequenter, ùt reditus beneficiorum, qui dantur propter officium spirituale. Unde patet: malitiam simoniæ consistere in irreverentia, quæ committitur, dum res spirituales instar temporalium pretio æstimantur, & contractibus subjiciuntur, atque esse peccatum mortale ex genere suo, nec veniale fieri posse ex materiæ levitate: quia nullum donum gratiæ, licèt parvum, potest vendi sinè gravi irreverentia tum ipsiusmet doni, tum etiam Dei. Potest tamen esse veniale ob actûs imperfectionem, & ignorantiam. Suar. *t.* 3. *de Rel. l.* 4. *c.* 36. Azor, Fill. Laym. *l. c.* Less. *l.* 2. *c.* 35. *d.* 1.

Resp. 2. Simonia est triplex: 1. dicitur mentalis, cùm exteriùs vel nihil datur temporale (& dicitur purè mentalis;) vel cùm aliquid datur (& dicitur mixtè mentalis) cum intentione obligandi ad reddendum spirituale, sinè ullo pacto externo. 2. Dicitur Conventionalis, quæ ad ipsum pactum exteriùs procedit sinè reali executione; dicitúrque pura, si sistat in mutua conventione: mixta autem, si de reali & conventionali aliquid participet, ùt v. g. si ex altera tantùm parte realiter compleatur. Atque huc reducitur Simonia Confidentiæ, cùm quis alteri dat

bene-

beneficium, ut illud sibi vel alteri resignet, vel cum onere dandi certam partem fructuum. *Tertia* dicitur Realis, quæ scilicet utrimque realiter completur. v. Less. *l. c. d.* 6.

2. Simonia dividitur in eam, *quæ est juris divini*, éstque prohibita propter malitiam suam, v. g. hostiam consecratam vendere; & eam, *quæ est juris humani*, éstque mala tantùm propter prohibitionem. Et sic ab Ecclesia prohibetur 1. Venditio beneficiorum, secundùm id, quod in ipsis temporale est, scilicet quoad jus præcisum percipiendi fructus. 2. Venditio officiorum extrinsecè tantùm ordinatorum ad res sacras, v. g. Sacristæ, Oeconomi, Advocati Ecclesiæ, Thesaurarii. 3. Oblatio pecuniæ alicui factæ, ut suadeat alteri, ut det beneficium. 4. Pactio de resignando beneficio, vel solvenda pensione, si alter beneficium tibi impetret. 5. Permutatio, & resignatio beneficiorum: itèm reservatio pensionis ex beneficio resignato: & in casu permutationis beneficiorum, æquatio fructuum &c. si absque superioris authoritate fiant: quæ si accedat, licita erunt. 6. Acceptio muneris, etiam sponte oblati, pro examine ad Parochiam. ex Trid. *sess.* 24. *c.* 18. Pro collatione Ordinum, pro tonsura, literis dimissoriis. ex Trid. *s.* 21. *c.* 10. Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, si salarium non habeat, & consuetudo permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admissione ad religionem, non pro statu tantùm, is enim spiritualis est, ideóque jure divino invendibilis; sed etiam pro onere sustentationis; nisì Monasterii tenuitas, vel consuetudo contraria excuset. v. Lay. *c. ult.* Bon. *d.* 1. *q.* 1. *&* 2. Less. Azor, 3. *p. l.* 12. *c.* 14. Ex dictis resolves:

1. Simonia est, concionari, catechizare, Missas facere pro pretio, nisì excusetur ratione laboris, non intrinseci (is enim sacer est, & inæstimabilis, scilicet vel ipsa actio sacra, vel in ea intrinsecè inclusus) sed

extrinseci, non annexi rei spirituali, ùt pro labore itineris, vel cantûs in *Missa*, vel ratione alterius incommodi, pretio æstimabilis. Ratio est: quia illæ actiones ex natura sua ordinantur ad aliquid supernaturale, & ad salutem, non autem ad aliquid temporale: sicut doctio quæcunque, etiam Theologiæ, quæ pretio æstimabilis est. Bon. *l. c.* ex Suar. Fill. &c. *v. infrà l. 6. t. 3. d.* 1. Laym. *l.* 1. §. 4.

2. Itèm Simonia est: dare vel accipere pretium pro absolutione à peccatis, censuris, pro dispensatione in voto, juramento, impedimento matrimonii, irregularitate, &c. Potest tamen in his aliquid exigi per modum mulctæ ad causam piam applicandæ. Laym. *l. c. n.* 10.

3. Non est simonia, dare aliquid ad redimendam vexam à negante Sacramenta in necessitate. Suar. Less. Laym. vel ab iniquè impediente electionem, vel possessionem beneficii, ad quod jus in re habes. Quod addo: quia si nondum habes jus in re, etsi possis redimere vexam ab eo, qui tantùm potest obesse, non tamen ab eo, qui & prodesse, & obesse potest. Ratio est: quia non datur tanquam pretium æquivalens rei spirituali, sed ut alter ad officium rite præstandum inducatur. Nec similiter Simonia est: dare stipendium ad sustentationem Clerici etiam divitis, pro Missis, concionibus &c. aut de eo etiam pacisci. Ratio est: quia non datur tanquam pretium spiritualis officii, sed personæ in alterius gratiam occupatæ: nec pro operatione spirituali, ùt spiritualis est, sed ùt in alterius gratiam suscepta; proindéque non est eleemosyna, sed debitum justitiæ. Suar. Lay. *l.* 4. *tr.* 10. *c. ult. &c.* contra Rich. Sylv. &c.

4. Non est Simonia: reddere, vel redimere pensionem merè temporalem: quia non fundatur in titulo spirituali, nec refertur ad functionem spiritualem. Dixi, *temporalem*: quia spiritualis, quæ datur v. g. con-

concionatori, vel Coadjutori Episcopi propter officium Ecclesiasticum, in eóque fundatur, nec differt à beneficio, nisì quòd non sit perpetua, vendi nequit: mixta verò, ùt v. g. quæ datur Parocho seni, vel Clerico pauperi ad sustentationem, non quidem vendi potest, redimi tamen potest, modò obligatio recitandi Officium B. V. imposita non extinguatur. Quod intellige, si in loco, ubi fit venditio, Bulla sit recepta. Ratio est: quia, qui pensionem redimit, non emit jus spirituale, sed extinguit onus temporale resolvendi certam summam pecuniæ. Less. *c.* 35. *dub.* 21. Suar. *c.* 26. *n.* 5. Laym. *l. c. n.* 46.

3. Non est Simonia juris divini (etsi quandoque juris humani esse possit) spirituale cum spirituali permutare, v. g. beneficium cum beneficio, reliquias cum reliquiis, &c. vel dare temporale pro temporali; ùt si calicem, vel agnos Dei præcisè ratione materiæ vendas: vel dare temporale pro spirituali, per modum doni gratuiti, etiam cum spe vel intentione excitandi ad remunerationem doni spiritualis, vel contrà. Ratio est: quia gratitudo non respicit pretium, sed beneficium; nec solvit debitum justitiæ, sed antidotale; quo non excluditur, quin gratìs detur. Rectè tamen monet Suar. hujuscemodi dona, ob præsumptionem valde cavenda. Itèm donare, promittere, vel negare temporale quidpiam, sub conditione operis spiritualis præstandi, modò non fiat per modum retributionis, seu commutationis, ùt v. g. si parens filio promittat munus, si Sacramenta frequentet. Ratio est: quia hìc non intervenit contractus onerosus, sed sistitur vel in liberali donatione, vel donatione sub tali conditione, & modo. Suar. *l.* 4. *c.* 45. Laym. *l. c. n.* 8.

ARTICULUS II.

Quæ sit pœna Simoniæ?

RESP. 1. Sola Simonia Confidentiæ, & Realis, in Ordine

dine, beneficio Ecclesiastico, & religionis ingressu, pœnas juris ipso facto inducit; licèt ob ingressum religionis raro incurratur, ùt dictum, vel ob tenuitatem monasterii, vel contrariam consuetudinem receptam. Suar. *c.* 56. *&* 57. Less. *d.* 23. Laym. *l. c.* §. 7.

Resp. 2. Ob Simoniacam collationem & susceptionem Ordinum, etiam primæ tonsuræ, incurritur excommunicatio, & suspensio Papalis. Less. *disp.* 24. Laym. *l. c.*

Resp. 3. Ob Simoniam Realem in beneficio Ecclesiastico incurritur 1. Excommunicatio Papalis. 2. Irrita est electio, præsentatio, confirmatio, & institutio. Unde talis non facit fructus suos: ídque etiam, licèt à tertia persona taliter provisus id ignoraverit: nisì tamen contradixerit, vel nisì à tertio data fuerit pecunia per fraudem, ut redderetur inhabilis, vel nisì bona fide possederit beneficium per triennium. Less. *l.* 2. *c.* 35. *d.* 31. Laym. *l.* 4. *t.* 10. *c. ult.* Bon. *d.* 1. *q.* 7. *p.* 2. *n.* 20. ex Gom. Garzia, &c. 3. Efficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per dispensationem Episcopi obtinendum: aliis tamen beneficiis jure ipso non privatur, nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante sententiam Judicis. Suar. *c.* 57. *n.* 47.

Resp. 4. Simonia Confidentiæ completa dato & accepto beneficio, licèt accipiens promissionem vicissim non impleverit, inducit 1. Excommunicatio-Papalem utrique patri contrahenti. 2. Annullat resignationem, & collationem beneficii, in quo est commissa, & inhabilitas ad idem postea obtinendum. 3. Privat omnibus beneficiis & pensionibus antè obtentis: non tamen ante sententiam latam. 4. Beneficia sic collata soli Pontifici reservantur. Less. *c.* 35. *d.* 26. Suar. *c.* 43. Laym. *n.* 76.

AR-

ARTICULUS III.

An, & cui restituendum, quod simoniacè acceptum?

RESp. 1. Nihil spirituale Simoniacè acceptum, præter beneficium, (sub quo continetur pensio, secundùm Bon. negante Less.) est restituendum. Ratio est: quia cætera vel restitui non possunt, ùt Sacramenta; vel non sunt restituenda ante sententiam, cùm Canones aliud non statuerint, ex Less. *n.* 168. Suar. Fill. &c. contra Azor, & Lay. Bon. *d.* 1. *q.* 7. *p.* 3. *dif.* 2. Dixi, *præter beneficium:* quia hoc retineri non potest, etiam ante judicis sententiam; ùt patet, tum ex *Cap. Si quis neque.* 1. *q.* 1. tum ex 2. *Extrav. Cùm detestabile, de Simonia.* v. Bon. *l. c.* ubi addit: etiam fructus perceptos esse restituendos: tum quia nullo justo titulo possunt retineri, cùm adeptio beneficii Simoniaca, fit ipso facto irrita: tum quia sic exprcsse habetur in *Extr. Cùm detestabile, de Simonia.* v. D. Th. 2. 2. *q.* 100. *a.* 6. Nav. *l.* 5. *Conf.* 62. Less. *l.* 2. *c.* 35. *dub.* 31.

Resp. 2. Pretium acceptum pro beneficio, collatione Ordinum, Sacramentorum, & sacramentalium, si notabiliter excedat id, quod pro sustentatione exigi poterat, itèm pro admissione ad Religionem, jure positivo restituendum est. Hoc tamen posterius non nisi post latam sententiam, si admissus in Monasterium maneat: quia plerumque ratione alimentorum retineri potest, modò in communem usum convertatur. vid. Bon. *l. c.* Less. *l.* 2. *c.* 35. *d* 30.

Resp. 3. Acceptum pro beneficio, aliáve re spirituali, non secuta collatione, jure naturæ restituendum est ei, à quo est acceptum: quia deest titulus retinendi, cùm non præstetur id, pro quo est datum. Si verò res tradita sit, Simoniâ utrinque completâ, probabilius est, restituendum esse Ecclesiæ, & non danti: quia Ecclesia utrumque punire intendit. v. Less. Laym. *hic l. c.* §. 9.

TRA-

TRACTATUS II.

De secundo Præcepto Decalogi.

PRohibet hoc præceptum omnem inordinatam usurpationem nominis Dei, qualis potissimùm fit blasphemando, temerè jurando, vovendo & non servando: de quibus hìc agendum.

CAPUT I.

Quid, & quotuplex Blasphemia?

REsp. Blasphemia directè opposita laudi Dei, est verbum maledictionis, vel convitii, seu contumeliæ in Deum, sive id fiat attribuendo ei falsa, sive negando vera: sive tribuendo creaturis, quæ ipsi debentur: sive etiam dicendo vera, sed quæ ad ejus dehonorationem, seu vilipensionem tendant: ùt fit per modum ei indignantis, contemnentis, &c. Ità communiter Doctores. S. Th. 2. 2. *q.* 13. Bon. *disp.* 3. *q.* 8. Sanch. 2. *Mor. c.* 32. Laym. *l.* 4. *t.* 10. *c.* 6. *&c.* Unde resolves:

1. Blasphemat, qui contra Deum infrendens ei maledicit: itèm qui ait se aliquid acturum eo invito: itèm: qui eum negat; qui seriò jurat per Deos falsos; qui eum vocat tyrannum, injustum; nolle, aut non posse nos juvare: non curare nostra: dæmonem esse fideliorem: plùs posse: non omnia bene esse ordinata: meliùs in creatione quædam fieri potuisse, aut debuisse, &c. Quæ siquidem quis credat ità esse, & non tantùm in ira, aut desperatè effutiat, tunc est blasphemia hæreticalis, id est: cum hæresi conjuncta, quod in confessione est addendum: quia specie differt ab imprecativa. Hurt. 2. 2. *d.* 91. *sect.* 12. §. 54.

2. Revocantur etiam ad blasphemiam alia signa con-

contra Deum, licèt verba non absint; ùt spuere in cælum, infrendere dentibus, &c. Imò etiam sola mente blasphemia interior committi potest, sicut etiam laus mentalis Dei.

3. Blasphemat itèm, qui in Sanctos, vel sacra contumeliosus est; intellige, ùt Sancti sunt, sive cum habitudine saltèm virtuali ad Deum, ità ut moraliter hujus etiam honor censeatur tangi: quia alioqui tantùm erit contra duliam, si nimirum contra illos, ùt homines quidam in terris fuerunt, dicatur; quod veniale est, si joco fiat, v. g. si Sanctos Crispinum, & Crispinianum voces sutores: Joannem, & Paulum eunuchos; grave verò erit, si contemptim, vel ex odio, aut indignatione contra Sanctos. Licèt verò blasphemiæ in Deum non admittant parvitatem materiæ; multi tamen eam admittunt in iis, quæ fiunt contra Sanctos. Escob. *t.* 1. *Ex.* 3.

4. Blasphemat itèm: qui iratus, etsi non contra Deum, sed contra alios, aut alia, eadem tamen seriò profert, quæ ex sua significatione, aut modo loquendi, ac circumstantiis, important imminutionem divini honoris, aut improperii; licèt enim eam non intendat formaliter, intendit tamen indirectè, & virtualiter: quamvìs id ex subreptione sæpe sit veniale tantùm, si tantùm materialiter fiat.

5. In confessione exprimendum est, si quis (quod tamen raò contingit) directè & formaliter Deum inhonorare intenderit, aut ei formaliter iratus fuerit. Laym. *l. c.*

6. Blasphemat itèm, qui injuriosè usurpat membrum Christi, ùt v. g. perdat te Dei sanguis, vulnera, mors Dei, caput, passio, Sacramenta, Chrisma, & similia sacra: cùm ea non ad perdendum, sed ad salvandos nos data sint, & communiter in his apprehendant homines magnam Dei, earúmque rerum vilipensionem contineri. Laym. *Ibid. n.* 12.

7. Qui

7. Qui talium verborum consuetudinem habet, tenetur sub peccato mortali seriò conari eam tollere. Quod si facit, & tamen labitur, potest excusari aliquando; eò quòd juramenta ista impetu naturali effusa, non sint voluntaria, nec in se, nec in causa, utpote retractata proposito efficaci. Laym. *l.* 4. *t.* 10. *c.* 6. *n.* 3. v. Escob. *t.* 1. *c.* 3. *n.* 36. Si non conatur, idque Confessarius notet, neget ei cum discretione absolutionem. Laym. *l. c.*

8. Interim plurimi excusantur ob inadvertentiam in subita commotione; tametsi non satis excusare videatur, quod quidam ajunt, iis verbis aliud se non intendere, quàm usurpare tanquam interjectiones significativas iræ suæ: tum quia æquè se possunt assuefacere ad verba alia, iræ, & seriæ voluntatis significativa: tum quia, tametsi id non possent, nihilominus non videtur licere usurpare ea, quæ ex communi apprehensione aliorum sunt inhonorativa Dei.

9. Quòd si verò quis in ira contra hominem, non indignando Deo, sed homini tantùm, nudè nominet mortem Dei, septem Sacramenta, v. g. ô Dei mors, vulnera, &c. sinè scandalo, & sinè iis circumstantiis, quibus contemptus importatur, non sunt blasphemiæ, sed vana usurpatio nominis divini, hoc præcepto prohibita, & peccatum inter venialia grave, ùt Cajet. & Armilla, *V. Blasphemia*, & Sanch. suprà. Quanquam propter periculum incidendi in blasphemias, & quia raró abest scandalum, ac nihilominus apud audientes Deus, ejúsque sacra censentur inhonorari, raró excusantur, & meritò absterrentur homines à similibus dictis, ùt notat Laym. *l. c.*

10. In ira imprecari aliis dæmonem, grandinem, fulgur, &c. etsi multi confundant cum blasphemiis, non tamen est blasphemia, sed dira imprecatio: quæ plerumque, (saltèm quando dicitur in illos, qui amantur ab irato) ob subitam commotionem, & inadver-

vertentiam, ac defectum seriæ voluntatis, non est nisì venialis: quia cùm se homines reflectunt, ajunt longè aliter se sentire, ac sensisse, ità ut videantur interjectiones tantùm quædam esse ad significandam iram; tametsi Christianos parùm deceat tam absurdis interjectionibus uti. Bon. *l. c.* ex Nav. Tol. Reg. &c. Bald. *d.* 25. *n.* 10. ubi etiam censet veniale tantùm esse, sibimetipsi ex ira dæmonem imprecari, eò quòd non lædat graviter charitatem. Verùm Molin. &c. non audent id excusare à mortali, propter fœditatem, horrorem, & perversitatem. Grave autem est, si subditi Superioribus, filii parentibus, (licèt materialiter tantùm) sic maledicant, præsertim in faciem: quia est grave contra debitam reverentiam. Bald. *l. c.* v. infrà *l.* 5. *c.* 3. *d.* 6.

11. In ira usurpare dæmonem, sinè imprecatione, non est per se peccatum: assidua tamen ejus nominatio non decet Christianum; & ratione scandali posset esse gravis. Laym. *l. c.*

12. In confessione exprimenda est qualitas blasphemiæ; videlicet utrùm contra Deum, an Sanctos fuerit? illas enim specie differre est probabile, secundùm Suar. Sanch. Reg. Azor, Lay. Dian. *R.* 50. Lugo 15. *n.* 2. *q.* 17. Contrarium tamen tenet Trull. *l.* 1. *c.* 11. *d.* 2. *n.* 3. cum Dian. *p.* 1. *de circumst. R.* 30.

CAPUT II.
De Juramento.

DUBIUM I.
Quid sit Juramentum?

RESP. Juramentum est invocatio tacita, vel expressa Numinis divini, tanquam primæ & infallibilis veritatis, in testem alicujus rei. Hæc autem invocatio in eo consistit, quòd jurans, quantum in se est, cupiat

cupiat, ac velit, Deum id, quod jurat, testari, & manifestare (si, & quando nimirum illi placuerit, sive in hac vita, sive in altera) tanquam quod ab ipso Deo sit cognitum, & verum. Ità communiter DD. S. Thom. 2. 2. *q.* 89. *a.* 1. Bon. *d.* 4. 1. *p.* 1. Sanch. 3. *Mor.* *c.* 1. Laym. *l.* 4. *tr.* 3. *c.* 1. Unde resolvitur:

1. Quoad forum internum, jurat, quisquis interiùs intentionem habet, sive formalem sive virtualem; & invocat Deum in testem, sive his, sive illis verbis ac signis, sive etiam nullis usus sit: ità ut, si quis utatur verbis nullo modo importantibus juramentum, & is tamen ea putet esse juramenta, verè juret: & contrà. Suar. *l.* 1. *c.* 1. Sanch. *l.* 3. *c.* 1. Laym. *l.* 4. *tr.* 3. *c.* 1. Quoad forum autem externum, quænam formulæ jurandi rationem habeant, ac proinde, quæ verba licitè usurpari in conversatione possint, patet ex sequentibus.

2. Quando dubium est de jurantis intentione, judicari solet secundùm communem acceptionem verborum, quibus est usus.

3. Veram rationem juramenti habent hæ formulæ: testor Deum, vel invoco Deum testem. Itèm: auff meinen Eydt: bey meinem Eydt: nisì aliud de usurpantis intentione constet: quia multi ità loquuntur, v. g. ich schwere dir einen Eydt, vel bey meinem Eydt, hoc vel illud faciam; quorum tamen mens non est seriò id jurare, sed tantùm iracundè, & graviùs affirmare. Laym. *l. c. c.* 1.

4. Fides à Sacerdotibus locò juramenti exigi solita per eorum consecrationem, utì & formula illa Principum: bey unsern Fürstlichen Ehren, oder Treuen, etsi non sint juramentum, tamen in foro fori accipiuntur loco juratæ promissionis; utì &, si à personis illustribus, vel nobilibus dicatur: bey meiner Adelichen Ehre, Treue, und Glauben, vide Layman. *l. c. c.* 2.

5. For-

5. Formulæ hæ: Deus novit, Deus teſtabitur ſuo tempore, coram Deo loquor, Deus novit omnia, Deus videt meam conſcientiam, cenſentur tantùm narrativè proferri, non invocativè, (atque adeò non ſunt juramenta) niſi aliud conſtet, aut ex circumſtantiis probetur. Laym. *l. c. n.* 4. Bon. *q.* 1. *p.* 2. ex Suar. Leſſ. Sanch. &c.

6. Non ſunt juramenta, quæ dicuntur per modum ſponſionis; v. g. expono caput meum, amputentur mihi aures, nî ità ſit, &c. v. Sanch. *l. c. n.* 42.

7. Non verè jurat, qui, ut juramentum coactus vitet, dicit ſe jurare per omne id, per quod poteſt: quia cùm res nulla ſit, per quam abſque neceſſitate jurare licitè poſſit, cenſetur per nihil jurare intendiſſe.

8. Non ſunt juramenta, (quod Confeſſarii & Catechiſtæ moneant, nè ex erronea conſcientia peccetur) verè, certè, in veritate, fide boni viri, per fidem meam, fidem boni Chriſtiani, vel Sacerdotis, vel Regis; per conſcientiam meam, ſuper conſcientiam meam, &c. ùt habet Leſſ. *c.* 42. *d.* 1. Bon. *loc. cit.* quia tantùm ſignificant illum loqui ex dictamine conſcientiæ, & notitia veritatis; nec in teſtem adducitur Deus. Eſſet tamen juramentum, dicere, per fidem Catholicam, per S. Euangelium: quia tunc cenſetur in teſtem adduci illius fidei, & Euangelii auctor. Vide Laym. *l. c.*

9. Non jurat, qui dicit: tam verum eſt, quàm ſol lucet, quàm hìc ſedeo, ambulo, &c. Unde etſi comparatio falſa ſit, tantùm eſt mendacium, cùm nullus in teſtem invocetur. Idem eſt, ſi dicas: quod dico, eſt Euangelium, eſt inſtar fidei, eſt de fide, &c.

10. Quamvìs hæ & ſimiles comparationes (tam verum eſt, quàm Deus eſt, quàm Chriſtus eſt in venerabili Sacramento, quàm verum eſt Euangelium: itèm: tam ſum innocens, quàm B. Virgo, vel S. Franciſcus &c.) communiter videantur continere juramen-

tum cum blasphemia; id tamen non satìs apparet, quia nullus in testem invocatur. Neque videtur esse blasphemia, si sit verum, & animus proferentis sit: significare tantùm similitudinem, ut sensus sit: hoc esse verum suo modo, sicut alterum est verum suo modo. Tunc verò esset blasphemia, si usurpans intenderet significare, tantam esse (secundùm æqualitatem,) in suo dicto certitudinem, quanta est in ea veritate fidei. Sanch. *Mor. c.* 31.

11. Non est juramentum, cùm quis jurat per creaturas, in quibus nihil divinæ bonitatis specialiter elucet: quia tunc non censentur adduci cum relatione ad Deum; ùt si dicas: juro per hanc barbam, vestem &c. Censetur juramentum, cùm fit per creaturas nobiliores: cùm per eas tunc accipiatur earum Creator, ùt: qui in iis singulariter residet, ac relucet; sic v. g. dum juratur per cælum, intelligitur istius habitator; dum per terram, is, cujus hæc est scabellum; dum per templum, is, qui ibi colitur; dum per aliquod Sacramentorum, is, qui instituit; dum per crucem, is, qui in ea fixus est; dum per Euangelia, ea tangendo, aut nominando, is, cujus ea verba sunt. Bon. *q.* 1. *p.* 1. *n.* 4. ex Suar. Sanch. *ll. cc.*

DUBIUM II.

Quotuplex sit Juramentum?

RESp. Divisiones aliquot communiter afferuntur, sed tantùm accidentales, quæ speciem non mutant, ut in confessione distinguere non sit opus. Suar. Less. Bonac. *p.* 2. Itaque dividitur

Primò: In Verbale, Reale, & Mixtum; cùm videlicet vel verbis fit, vel actione aliqua, ùt erectione digitorum, contactu crucis, sceptri, Euangeliorum; vel & verbis simul, & actione corporali, unde & vocatur juramentum Corporale, v. Bon. *p.* 2.

Secundò: In Invocatorium seu Contestatorium, & in Ex-

in Execratorium, seu Imprecatorium. Illud est: quo Deus simpliciter ùt testis invocatur; hoc autem: quo nō solùm invocatur ùt testis, sed etiam ùt vindex, cùm jurans se, vel alium dilectum, vel aliquid sui, aut suorum, subjicit Deo puniendum, si falsum dicat: ùt, ità me Deus amet, adjuvet; puniat me Deus; faciat Deus, ut hinc nunquam sanus surgam, nec liberos vivos hodie intuear, tollat me Deus subitanea morte, æternùm damnet, super animam meam, &c. In quibus, quando falsò juratur, an sit conjuncta altera species malitiæ contra charitatem sui, aut proximi, Scholastici controvertunt. Negant Suar. Valent. &c. quia non solet quis, etiam amico suo tale malum ex animo imprecari, sed potiùs cogitat Deum non facturum esse. v. Bon. *d.* 4. *q.* 1. *p.* 2.

Tertiò: In Assertorium & Promissorium. Illud est: quo præterita vel præsentia affirmantur, aut negantur hoc autem est: quo aliquid futurum promittitur. Addunt aliqui Comminatorium; ùt v. g. per Deum! ego te cædam. Sed hoc referri potest ad promissorium. In confessione non opus est explicare, utrùm per Deum, an Sanctos juràris: quia est ejusdem speciei malitia, cùm jurans semper intendat DEUM adducere in testem. Suar. Less. *c.* 42. Lugo, *d.* 16. *n.* 286.

DUBIUM III.

An, & quando sit licitum jurare?

RESp. Juramentum, si debito modo fiat, licitum est. Est de fide. Et quidem est actus religionis, ùt omnes docent. Tunc autem debito modo fit, cùm in eo observantur hæc tria: 1. Est judicium, quod exigit, ut cum discretione, prudentia, consideratione, ac reverentia, non sinè necessitate, aut gravi causa fiant. 2. Est justitia, quæ exigit, ut, quod juratur, sit res justa, licita, & honesta. 3. Est veritas, ut nimirum sit res ve-

ra, aut saltèm ex gravi ratione putetur esse vera; ità ut, prout ex defectu alicujus horum, minor aut major in Deum injuria aut irreverentia redundare censetur: ità quoque majus aut minus committatur peccatum. Unde resolvitur:

1. Quoad judicium, si hoc solùm desit, ùt plurimùm est veniale tantùm, ùt si quis absque necessitate juret, sive ex levitate quadam animi, sive ex consuetudine. v. Sanch. *l.* 3. *c.* 6. *n.* 22. Less.

2. Mortaliter tamen etiam hìc, aut venialiter peccari potest, juxta quantitatem negligentiæ, quam jurans admittit in investigatione veritatis, vel tollenda consuetudine. Sanch. *n.* 32.

3. Et sic mortalis est status illorum, qui non tollunt consuetudinem jurandi sinè attentione, sítne verum hoc, an falsum, quod jurare solent.

4. Quod ad justitiam spectat, peccat mortaliter, qui jurat se facturum rem mortaliter malam; ùt se aliquem interfecturum: quia est gravis irreverentia, divina authoritate se ad peccatum mortale quasi obligare; ità ut hìc duæ malitiæ concurrant: una, quòd velit malum: altera, quòd ad hoc abutatur authoritate Dei, odio habentis omne malum. Bon. *l. c. p.* 3. Less. *l.* 2. *c.* 41 *d.* 3.

5. Venialiter autem peccat, qui jurat façere rem venialiter malam, aut inutilem, aut frivolam; cùm ibi levis tantùm irreverentia censeatur. Bon. *ib.* Less. *l. c.*

6. Itèm peccat venialiter, qui jurat aliquid contra consilia Euangelica; ùt se non ingressurum religionem, non daturum eleemosynam, aut mutuum. Suar. Less. Sanch. Bon. *l. c.*

7. Quod ad veritatem spectat, cùm hæc deest, peccatur mortaliter: quia committitur gravis in Deum irreverentia; quippe cùm adducatur in testem falsitatis, quasi vel ipse veritatem nesciat, vel velit, aut possit

possit decipere, testando falsum. Nec hìc excusat levitas materiæ: quia sive hæc sit gravis, sive levis, seria sive jocosa, æqualiter tamen repugnat Deo testificari falsum; & tale juramentum dicitur Perjurium. S.Th. 2.2. *q.* 98. *a.* 3. Less. Sanch. Bon. *l. c.* An autem, & quando perjurium esset veniale per accidens, v. Escob. *t.* 1. *c.* 3. *n.* 6.

8. Nec excusatur, qui jurat verum, si is putabat esse falsum; vel qui jurat pro certo, de quo ipse dubitat, etsi à parte rei verum sit. Sot. Nav. Bon. *l. c.*

9. Peccat æquè graviter, qui ab altero exigit juramentum, sciens eum esse pejeraturum. Excipe: nisì justa causa, & necessitas exigat: quia tunc perjurium ex sola pejerantis malitia sequitur; nec alter moraliter censetur illius causa, cùm utatur suo jure. Quod tamen extra judicium raro habet locum in privatis personis. S. Th. *q.* 89. Suar. *l.* 3. *c.* 13. *&* 14. Sanch. *l.* 3. *c.* 8.

10. Non pejeravit, qui juravit aliquid re ipsa falsum, quod ipse bona fide, & cum ratione putavit esse verum.

11 Excusari subinde quidam simplices à mortali perjurio videntur posse, ratione inconsiderationis, cùm usurpant quasdam formulas juratorias, ùt per animam meam, puniat me Deus. Etsi enim sciant id vocari juramentum, non tamen apprehendunt, quòd jurare sit aliquid grave, & invocare Deum in testem; sed tantùm apprehendunt confusam aliquam rationem mali, non tanti momenti. v. Bon. *l. c.* Laym. *c.* 14.

DUBIUM IV.

An in juramento liceat uti æquivocatione?

RESp. Jurare cum æquivocatione, quando justa causa est, & ipsa æquivocatio licet, non est malum: quia ubi est jus occultandi veritatem, & oc-

cultatur sinè mendacio, nulla irreverentia fit juramento. Quòd si autem sinè justa causa fiat, non erit quidem perjurium, cùm saltèm secundùm aliquem sensum verborum, vel restrictionem mentalem verum juret: erit tamen ex genere suo mortale contra religionem; cùm sit gravis irreverentia, ad alterum in re gravi decipiendum usurpare juramentum. Ità communiter DD. Sanch. *l.* 3. *c.* 6. Bonac. *p.* 12. Laym. *c.* 13. Unde resolvitur:

1. Graviter peccat, qui utitur æquivocatione, quando non rogatus, sed sponte sua jurat: quia tunc tenetur uti vocabulis secundùm communem significationem, inquit Tolet. *l.* 4. *c.* 21. eò quòd non habeat rationem æquivocandi.

2. Graviter itèm peccat, qui utitur æquivocatione, quando juramentum justè exigitur, ùt à judice vel superiore, in re gravi. Bon. *loc. cit.*

3. Si autem fiat tale juramentum in re levi, per jocum, & citra inobedientiam, ac notabile damnum alterius, erit tantùm veniale, ùt probabiliter docet Sanch. *l.* 3. *c.* 6. contra alios: quia sola discretione, sive judicio caret. v. Bon. *l. c.*

4. Licet æquivocè jurare, si juramentum exigatur injustè; ùt v. g. si quis exigat juramentum, qui jus non habet, v. g. Judex incompetens; vel si non servet ordinem juris. Itèm si exigatur per vim, injuriam, metum, v. g. si vir exigat juramentum ab uxore de adulterio occulto; si latrones exigant à te lytrum cum juramento. Sayr. *l.* 4. *c.* 5. *&* *l.* 12. *c.* 17. Less. Trull. *l.* 2. *c.* 1. *d.* 15.

5. Qui exteriùs tantùm juravit sinè animo jurandi, non obligatur, nisì fortè ratione scandali, cùm non juraverit, sed luserit. In foro tamen externo potest cogi, ut servet. Sanch. 7. *Mor. c.* 10. *n.* 11. Trull. *l.* 2. *c.* 1. *d.* 10.

DUBIUM V.

Quæ, & quanta sit obligatio juramenti promissorii?

Resp

RESp. 1. In juramento promissorio duæ affirmantur veritates: una de præsenti primaria: quòd scilicet jurans habeat animum implendi, quod promittit: altera secundaria de futuro: quòd scilicet impleturus sit suo tempore, quod promittit; sive promittat Deo, & est votum cum juramento; sive homini, & est jurata promissio humana. Unde oritur obligatio implendi, si rationabiliter possit. Ità communiter DD. v. Laym. *l.* 4. *t.* 3. *c.* 6. Bon. *p.* 7. Unde resolves:

1. Defectu primæ veritatis jurans verè pejerat mortaliter, si vel non habet animum implendi, sive materia sit parva, sive magna, licita, sive illicita: vel si dubitat, an facturus sit, nec nè, quod jurat; vel si putat sibi moraliter impossibile, ut impleat, quod promittit: quia quoad istam veritatem præsentem, promissorium ab assertorio non differt: unde nec parvitas materiæ excusat. *Ibid.*

2. Defectu secundæ veritatis verè pejerat is, qui, quod promisit, postea non implet, si rationabiliter implere potest. Id solùm hìc dubitatur: an, qui promisit rem exiguam cum juramento, ùt v. g. dare alteri unum pomum, vel nummum pro eleemosyna, vel castigare prolem, vel inter vendendum nolle se minori pretio vendere, vel nolle primum locum occupare, aut præcedere in ingressu portæ, &c. an, inquam, sub gravi peccato teneatur hæc servare? Ubi speculativè quidem videtur, quòd sic: quia verè adductus est Deus ùt testis, quòd sit facturus; ergo si sinè causa non facit, quantum in se est, facit Deum testem falsum. Cajet. Val. Tol. *l.* 4. *cap.* 22. Nihilominus probabiliter alii tenent contrarium, ùt Sanch. v. Lay. *suprà c.* 14.

3. Illud certum est, quòd si ex eo, quod jurâsti, tantummodo parùm aliquid non serves, non esse grave; v. g. si jurâsti te non bibiturum vinum, non peccas mortaliter parùm bibendo. Sanch. *t.* 1. *lib.* 4. *c.* 12. *n.* 21.

21. quia tunc excusat parvitas materiæ. Et sic excusantur, qui jurant servare statuta alicujus Capituli, Collegii, Universitatis, &c. si postea parvum aliquod statutum violent. Et idem dic de tabellionibus juratis, & aliis ministris justitiæ; ùt & de eo, qui ex summa, quam alteri se daturum juràsset, parùm tantùm detraheret. Nav. Suar. Sanch. vide Lay. Bon. *p.* 14.

4. Obligaris probabiliter juramento promissorio, etsi extortum à te sit per injuriam, ac metum; ùt si oblitus uti æquivocatione, juràsti prædonibus dare lytrum, usurario usuram. Bec. 2. 2. *q.* 89. *&c.* Negat tamen Azor *tr.* 1. *l.* 11. *c.* 7. *q.* 2. in materia matrimonii: quia matrimonium coactum, metu cadente in constantem virum, nullum est: hinc etiam juramentum extortum de eo contrahendo, videtur relaxatum ipso jure, ait Caj. V. *Perjurium.* Suar. *c.* 9. Sanch. Bonac. *p.* 9.

5. Obligaris itèm, etsi juramentum sit errore, aut dolo extortum, si dolus, vel error versetur tantùm circa circumstantias accidentales, non magni momenti; nam si versentur circa substantiam, ùt v. g. si annulum te daturum alteri jures, putans esse ferreum, cùm sit aureus; vel circa circumstantias magni momenti, quibus cognitis non juràsses, non obligaris. v. Sanch. *l.* 3. *c.* 11. *n.* 42. Suar. *&c.*

6. Non inducit ullam obligationem, si jures rem malam, aut vanam, aut inutilem, aut, ùt habet Caj. indifferentem, quæ nec ex fine, nec circumstantiis cohonestatur: quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis, aut vanarum rerum, ac otiosarum, ad quas Deus non vult nos obligari. Bon. & alii communiter. Ubi notat ex Laym. *sup. cap.* 6. juramentum non convalescere, etsi talis res illicita & vana, postea mutatis circumstantiis fiat honesta: cùm juxta regulam 18. juris in 6. non firmatur tractu temporis, quod initio non subsistit.

7. Nec

7. Nec obligaris implere, si quid jurâsti contra consilia Euangelica, ùt non ingredi Religionem, non dare eleemosynam, &c. Mol. Sanch. Laym. *l.* 4. *t.* 3. *c.* 6. Et licèt peccâris talia jurando, non tamen peccas non implendo. Cajet. V. *Perjurium.*

8. Teneris implere, nec potes commutare in aliud opus melius, ùt v. g. religionem, si aliud jurâsti in utilitatem, aut gratiam alicujus hominis; aut aliquorum; dummodo sit honestum, & sinè peccato impleri possit. Unde v. g. alumnus, qui juravit se serviturum Principi, aut huic, vel isti Ecclesiæ, &c. non potest ingredi religionem sinè relaxatione. Excipe tamen, si jurâsses Titiæ eam ducere: nam eo casu potes eâ relictâ ingredi religionem: quia juramentum sortitur naturam actûs, cui apponitur; promissioni autem matrimonii hæc tacita conditio inest: nisì ingrediar religionem. vide Laym. *c.* 6. Bon. *d.* 4. *q.* 1. *p.* 3.

Resp. 2. Juramentum promissorium eandem habet conditionem, eodémque modo explicandum est, quo promissio, vel propositum, cui est annexum. Ratio est: quia accessorium sequitur principale, ideóque quando non obligat promissio, nec obligat juramentum appositum. Less. *l.* 2. *cap.* 42. *d.* 2. Bonac. *d.* 4. *q.* 1. *p.* 16. Trull. *l.* 2. *c.* 1. *d.* 17. Unde resolves:

1. Titius, qui cum juramento promisit nuptias Bertæ diviti, sanæ, virgini, bonæ famæ, &c. non tenetur stare juramento, postquam Berta incidit in paupertatem, infirmitatem, fornicationem, vel infamiam: quia promissio ipsa non obligat eo casu.

2. Qui urbanitatis causâ juravit se ante alterum non sessurum, bibiturum, vel ingressurum domum &c. non peccat contra juramentum, si coactus ab altero priùs sedeat, bibat, vel ingrediatur: tum quia promissio illa, vel propositum habet tacitam conditionem adjunctam (nisì me coëgeris) quâ sublatâ, non

ob-

obligat, & consequenter nec juramentum: quia relaxatur ab altero cedente juri suo. Bon. *l. c.* Sanch. Less. Trull.

3. Qui juravit se servaturum decreta, & regulas, vel statuta alicujus Congregationis, Universitatis, vel Capituli, tantùm tenetur servare ea, quæ sunt in vigore, & quatenus sunt in usu, vel servantur à majore parte Capituli; nisi tamen aliud constet de mente jurantis, vel hic voluerit se ad illa independenter à statutis obligare. Ratio patet: quia promissio ipsa non aliter obligat. Trull. *l. c.* Azor. Less. Dian. *p.* 2. *tr.* 6. *in* R. 39.

4. Qui jurat se servaturum secretum, non peccat contra juramentum illud detegendo, quando non potest illud celari absque gravi suo, vel alterius damno: quia ipsa promissio secreti non videtur obligare, nisi hac conditione, (si non nocet.) Sylv. Bon. Sanch. Trull. *l. c.*

5. Qui juravit Judici se dicturum quæ novit, non tenetur revelare occulta. Ratio patet. Less. Bon. Trull. *l. c.*

6. Qui juravit se soluturum debitum, intrà mensem, non tenetur intrà illud vì juramenti solvere, si à creditore terminus solutionis prorogetur: quia cùm hic cedat juri suo, cessat obligatio promissionis, & consequenter juramenti. Azor, Bonac. Trull. *loc. c. num.* 18.

DUBIUM IV.

Quibus casibus excusetur ab impletione, qui in promissorio juramento obligationem contraxit?

RESp. Tales casus præter ea, quæ ex superioribus colliguntur, à Tol. & Cajet. recensentur isti: 1. Si, quod bonum erat tempore juramenti, propter circum-

cumſtantias poſtea fiat illicitum, vel vanum, vel impeditivum majoris boni, vel melius ſit omitti, quàm impleri. Sanch. *cap.* 15. 2. Si juramentum mutes in opus aliud apertè melius, & Deo gratius; id enim quiſque per ſe poteſt, ùt Tol. *c.* 13. Excipe tamen ſemper, ſi quid in hominis commodum juràſſes: nec enim Deus vult illum defraudari. 3. Si notabiliter mutetur ſtatus rei, ùt ſi v. g. juràſſes aliquem punire juſta punitione, is autem ſupplex veniam peteret, & ageret pœnitentiam, poſſes ei ſinè perjurio condonare: quia juramentum obligat ſervato eodem ſtatu, in quo non pœniteret. Laym. *c.* 9. 4. Si res jurata facta ſit inutilis ad intentum, maximè, ſi magìs illius deſtructiva: ùt ſi v. g. ex correctione impœnitentis filii notaretur is magìs deſtruendus, quàm emendandus; aut ſi turbanda familia, ſecuturæ rixæ cum uxore, & ſic præſtet non corrigere. Regin. *lib.* 18. *c.* 56. Bon. *l. c. p.* 14 5. Si ità ferant conditiones illæ, quas in quovis promiſſorio juramento tacitè ſubintelligi, natura, & DD. docent. Tales autem ſunt, ùt Laym. dicit, *ſup. c.* 9. 1. ſi potero. 2. ſalvo jure Superioris. 3. niſì res notabiliter mutetur. 4. niſì obligatio tollatur. De quo ſequens:

DUBIUM VII.

Quomodo obligatio juramenti tollatur per irritationem, diſpenſationem, commutationem, & remiſſionem.

RESP. De hoc ex conditionibus jam poſitis, & poteſtate Superiorum in ſuos, ac ſuorum vota, à Laym. *hìc c.* 11. & aliis communiter hæc traduntur:

1. Quod ſpectat ad irritationem, Irritare, & annullare poteſt juramentum omnis is Superior, maritus, aut dominus, qui, & quomodo irritare poteſt ſuorum vota. Sanch. *c.* 19. *n.* 7. Suar. Azor, Fill. *l.* 25. *c.* 9. *q.* 9. *p.* 17. *dub.* 6. v. Caput ſequens.

2. Poſ-

2. Possunt & iidem irritare juramenta promissoria, facta in gratiam hominis, quotiescunque ipsam promissionem, seu contractum infirmare iis concessum est.

3. Quoad dispensationem : quicunque habet potestatem ordinariam, vel delegatam, vel privilegium dispensandi in votis, potest in iisdem dispensare, etiamsi jurata sint.

4. Quoad commutationem, eadem est ratio, quæ de dispensatione.

5. Quod attinet ad remissionem, sive relaxationem: juramentum factum in favorem hominis non potest relaxari, nisì ab eo, cui factum est, aut cui is, & promissa materia subjecta est.

6. Et is quidem potest remittere, etsi talis favor ei juratus esset propter Deum; v. g. si quis propter Deum jurâsset pauperculæ eam ducere, potest ipsa juramentum illud relaxare, ùt habet Navar. & alii, contra Sotum & Sylv. quia licèt juramentum principaliter factum sit propter Deum, quia tamen executio est in favorem hominis, ab hominis etiam voluntate dependet.

7. An etiam civilis potestas relaxare possit juramenta suorum subditorum in temporalibus, quando justa causâ subest, verbi gratiâ: quia metu, vel per aliam injuriam extorta sunt, controvertitur. Alii negant, alii ajunt apud Laym. Probabile est, quod docet Sanch. *l.* 3. *c.* 12. cum Suarez, non posse relaxare directè, sicut potestas Ecclesiastica, quando dispensat; sed tantùm indirectè, v. g. ratione materiæ, vel supplendo vicem ejus, cui juratum est, & qui remittere debebat. Plura ad forum externum spectantia circa juramentem, vid. apud Laym. *suprà c.* 11. Bon. *l. c.*

CAPUT III.
De Voto.

DU-

DUBIUM I.

Quid sit Votum, & quotuplex?

RESp. 1. Est promissio facta Deo, deliberatè, de bono possibili, & meliori. D. Th. 2. 2. *q.* 18. v. Sanch. & Laym. *l.* 4. *t.* 4. Unde patet, quòd Votum sit actus latriæ soli Deo debitus. Quare dum vovemus quiddam Sanctis, sensus est: voveri ea Deo in honorem simul Sanctorum; sicut templa, & altaria ædificamus Deo in eorundem honorem. Porrò ex singulis particulis datæ definitionis, multi casus resolvuntur: quos, ut vitetur confusio, & consulatur memoriæ, separatis dubiis proponam.

Resp. 2. Dividitur Votum 1. in Absolutum, & Conditionatum. Illud est, quod fit sinè ulla conditione, ùt voveo eleemosynam; hoc autem, quod fit cum conditione, ità ut, nisì hac posita, non exurgat obligatio; ùt voveo eleemosynam, si sanitati restituar, vel (quod dicitur Pœnale) voveo facere disciplinam, si hoc fecero. 2. In solemne & simplex; illud est: quod ùt tale acceptatur ab Ecclesia; & sunt hæc duo: votum castitatis, quod majoribus Ordinibus est annexum; & votum professionis religiosæ. Simplex autem votum est omne aliud, quod talem solemnitatem non habet. Ubi sciendum, quòd votum solemne reddat personam jure inhabilem ad contractus, vel actus contra votum, ùt ad matrimonium, vel dominium bonorum habendum: vid. infrà *lib.* 4. *cap.* 1. *in tract. de statu relig.* Simplex autem tale votum, v. g. castitatis (excipio, quod in Societate JESU emittitur post Novitiatum) aut ingrediendæ religionis, etsi reddat contractum, v. g. matrimonii illicitum, non tamen invalidum. vid. infrà *lib* 6. *de matrimonio.* 3. In Reale & Personale. Illud est: cùm pecunia, vel alia res externa pretio æstimabilis promittitur, ùt calix, eleemosyna; hoc autem: cùm aliqua hominis a-

ctio, vel cessatio ab actione, ùt votum jejunii, peregrinationis, abstinentiæ à lusu. His aliqui adjungunt Mixtum ex utroque, ùt, si voveas peregrinationem cum oblatione alicujus rei. Vid. Less. *l.* 2. *c.* 40.

DUBIUM II.

Quæ requiratur Voti deliberatio, & intentio?

RESP. Cùm voti obligatio sit gravissima, requiritur intentio, deliberatio, & libertas perfecta, quâ quis liberè, directè, & in se voluerit promittere, cum animo se obligandi. Ità Doctores communiter. Less. Bon. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 1. Unde resolves:

1. Ætas & usus rationis ad vovendum ea sufficit, quæ satìs est ad peccatum mortale perfecto actu humano, & directo in se volitum. Excipe tamen votum solemne religionis, quod invalidum est ante certam ætatem.

2. Non obligat votum factum cum semiplena animadversione, vel deliberatione, v. g. ex repentino animi motu, vel consuetudine, lingua mentem præveniente, vel ex calore iracundiæ rationis usum auferente. Azor. Sanch. Trull. *l.* 2. *c.* 2. *d.* 1. Ubi notat, non esse sufficiens indicium, quòd defuerit perfecta ratio, vel deliberatio, si voventem facto voto mox pœniteat: itèm motum iræ raro, & vix unquam impedire usum rationis.

3. Quodsi is, qui scit se vovisse, dubitat: an cum sufficienti deliberatione, & usu rationis, ob defectum ætatis, si quidem vovit ante septennium, votum non obligat, nisì constet de sufficienti rationis usu: quia jus in tali non præsumit, & possessio stat pro libertate. Si verò post septennium vovit, obligat: quia possessio est pro voto, cùm præsumatur usus rationis, nisì constet oppositum. Si denique dubitat: utrùm ante, an post septenium voverit, teneri voto vult Sanch. & Palaus: negat Dian. &c.

4. Vo-

4. Vota facta in ebrietate, etiam antè prævisa, & sic volita in causa, non sunt valida; cùm non sint volita in se ipsis, & directè; bonum autem non consurgat, nisi ex integra causa: quamvìs ad peccatum satis sit voluntarium indirectè, & in causa. Laym. *l.* 4. *t.* 4. *c.* 1. *n.* 4.

5. Vota facta in metu, non incusso ad hoc ipsum, ut votum extorqueretur, valida sunt: quia sunt simpliciter voluntaria, & deliberata; facta autem in metu injustè incusso ad ipsum votum extorquendum, invalida sunt *ex communi*; non quia non sint voluntaria, sed quia vel jus ea irritat, vel Deus non acceptat, nè det vim injustæ coactioni; ídque sive metus sit gravis, sive levis; dummodo quis formaliter ex solo tali metu voveat. Suar. *de Voto l.* 1. *c.* 8. Sanch. Fill. *t.* 26. *c.* 1.

6. Quoad vota emissa ex errore, si error fuerit circa substantiam materiæ promissæ, vel circa conditionem substantialem, vel circa finem, sive rationem formalem ac motivum vovendi, votum nullum est; ùt v. g. 1. Circa substantiam: si quis voveret certum aliquem suum calicem, quem putat argenteum, cùm sit aureus; vel se ingressurum certum Monasterium, putans esse Ordinis Sancti Benedicti, cùm sit Carthusianorum. 2. Circa conditionem substantialem: si quis v. g. voveret se ingressurum Monasterium, ubi putaret religiosam disciplinam, & essentialia religionis servari accuratè, & tamen non ità esset; vel si voveret peregrinationem ad limina Apostolorum, putans tantùm distare centum milliaribus, cùm tamen distarent trecentis. 3. Circa causam finalem: si quis v. g. voveret aliquid in gratiarum actionem, pro sanitate parenti reddita, & is re ipsa non fuisset ægrotus, vel esset mortuus. Et ratio nullitatis talium votorum est: quia hìc deficit liber consensus, qui non fertur

in incognitum, & nihil tam est contrarium consensui, quàm error. Fill. *t* 26. *c.* 1.

7. Vota, quæ emittuntur post Novitiatum, in quocunque approbato Ordine, instar matrimonii carnalis, non sunt irrita ob ullum errorem, nisi solùm substantialem circa substantiam.

8. Si error circa conditionem substantialem sit de re parvi momenti, non redditur votum irritum; ùt si iter peregrinationis, quam quis vovit, sit paulò longius, quàm putabatur, quia parùm reputatur pro nihilo. Itèm si error sit tantùm circa causam impulsivam, valet votum: quia illa est tantùm causa secundaria, quâ sepositâ actus est sufficienter voluntarius secundùm substantiam. Neque talis error in cæteris contractibus actum vitiat: v. g. vovit aliquis peregrinationem Romam, studio colendi Deum, & simul etiam habuit causam secundariam impulsivam, ut inviseret fratrem, quem putavit esse Romæ; quem etsi intelligat deinde istic non esse, non ideo desinit obligari voto. Et ex his patet, quomodo intelligendum sit, quod dici solet: vota non obligare ultra intentionem voventis. Sanchez. *l.* 4. *cap.* 2. Less. *l.* 2. *c.* 40. *d.* 2.

9. Ad votum non sufficit nudum propositum, licèt firmissimum: quia qui tantùm proposuit, non tenetur sub peccato præstare; qui autem promisit, obligatur sub peccato, & nisì præstet, agit contra fidem Deo datam. Bon. *p.* 1. Laym. *l. c.*

10. Ad votum aliquando sufficit promissio implicita; ùt patet in susceptione Ordinum sacrorum: ubi licèt non dicatur voveo, vel promitto castitatem, votum tamen hoc fit implicitè, hoc ipso, quòd sciens Ecclesiam annexuisse iis Ordinibus illud votum, eos suscipis. An verò, si quis planè id ignoraret, adhuc censeretur vovere ex implicita intentione, dubium est. Aliqui ajunt, aliqui probabiliùs negant, dicúntque talem teneri ad castitatem, non ex voto, sed ex

Eccle-

Ecclesiæ præcepto. Sanch. *de Matr. l.* 2. *d.* 27. *n.* 18. Bon. *q.* 2. *p* 1. *& comm.*

11. Si quis haberet intentionem promittendi quidem, sed tamen se non obligandi, nullum esset votum, secundùm Nav. Sylv. Sanch. *num.* 27. Less. *l.* 2. *c.* 40. *dub.* 1. *n.* 6. Bon. & alios, contra Cajet. quia talis non vult vovere, cùm apponat conditionem contra substantiam actûs. Unde Lugo *d.* 23. *de just. sec.* 1. & alii, contendunt talem non possé dici promittere. Verùm videtur esse quæstio de nomine. Si verò haberet animum vovendi, & se obligandi, non tamen implendi, tunc etiam graviter peccaret, & votum esset validum. Sanch. Fill. Bon. *p.* 1. *n.* 14. Laym. &c.

DUBIUM III.

Quæ requiratur materia voti?

RESP. Ea debet esse possibilis, (cùm impossibile nec efficaciter intendi possit, nec ad illud sit obligatio) & non solùm bona, sed etiam melior, quàm oppositum, sive ejus omissio: quippe finis intrinsecus voti est, honorare per hoc Deum: id autem non potest fieri, nisi offeratur illi aliquid gratum; gratum autem esse non potest, ut quis obligetur ad relinquendum id, quod est melius. Sanch. *l.* 9. *c.* 7. Laym. Navar. &c. Unde resolves:

1. Invalidum est votum nunquam peccandi venialiter, cùm id moraliter & ordinarie sit impossibile. Aliqui tamen volunt, sic voventem teneri isto voto ad vitanda mortalia, & venialia graviora, dequo Scholastici. Nav. *c.* 12. *n.* 65. Suar. *l.* 2. *c.* 3. Sanch. *de Mat. l* 9. *d.* 35.

2. Invalidum est votum de re vana, vel inutili, vel indifferente, nisi ex circumstantiis, aut fine fiat bona: quia Deo displicet stulta promissio, & hinc eam non

ceptat; ac peccat venialiter talia vovens; ùt v. g. si quis decidens ex equo voveat non ampliùs equum ascendere. Navar. *c.* 12. Sanch. 4. *Mgr. c.* 7.

3. Invalidum est vovere mala; & qui vovet mortale, peccat mortaliter; qui autem veniale, eum venialiter tantùm peccare dicunt Sà, Sylv. &c. *V. Juramentum*: licèt mortaliter peccare velit, Caj. *V. Votum.* & Leff. *l.* 2. *c.* 4 *d.* 5. quod videtur probabilius.

4. Invalidum est votum, cui adjungitur finis, vel alia circumstantia mala, tenens se ex parte rei votæ; ùt v. g. vovet quis eleemosynam ad obtinendam vanam gloriam, aut impetrandum per eam victoriam injustam, felicem successum furti, adulterii, &c. aut in gratiarum actionem pro successu talis peccati: quia datio eleemosynæ ad talem finem est actio blasphema, quasi Deus peccata promoveat; ideóque non potest esse materia voti. Cajet. Navar. *c.* 12. Sanch. *c.* 6. Lay. *l.* 4. *t.* 4. *c.* 2. *n.* 6. Fill. *t.* 26. *c.* 5.

5. Validum autem est, etsi ei adjungatur finis, vel alia circumstantia mala, tenens se tantùm ex parte voventis; ùt v. g. si quis ex vana gloria, aut ex ira erga importunum mendicum, voveat ei dare eleemosynam: quia tunc res ista bona est, quam vovet, licèt ipse voveat malè, & cum peccato. *Ibid.*

6. Validum itèm est votum factum ex affectu erga rem bonam, ùt bona est, etsi conjuncta cum causa mala: ùt si quis voveret eleemosynam, si ex duello evaserit salvus, si non capiatur in furto, si filius sibi nascatur ex adulterio, quod patrat, &c. licèt enim duellum, furtum, adulterium &c. velle, malum sit; tamen his positis non lædi, non infamari, prolem gigni, &c. mala non sunt, sed Dei dona: & votum non cadit super ista mala, sed super hæc bona, considerata (ùt suppono) quatenus in se bona sunt. Nav. Laym. *l. c.*

7. Invalidum est, & veniale peccatum, vovere bonum, quod est impeditivum boni majoris, ùt præsertim

tim ſunt vota contra conſilia Euangelica, ùt v. g. manere in ſæculo, ducere uxorem, ire ad militiam, facere mercaturam. Navar. *n.* 29. Suar. Fill. *c.* 1. *q.* 7. *n.* 58. Sanch, &c.

8. Si tamen aliquod bonum per ſe, & abſolutè minus, fieret per accidens majus bonum, tunc talia vovere valet; ùt v. g. ſi quis videret ſuſceptionem Ordinum ſibi damnoſam. v. Bon. *p.* 1.

9. Matrimonium ordinariè invalidè vovetur: quia ordinariè melior eſt cælibatus. Dixi *ordinariè*: quia validè vovetur, 1. ſi quis ad hoc obliget: ùt, quia ſinè injuria, aut gravi infamatione ſponſæ, vel liberorum ex ea conceptorum, à ſponſalibus non poteſt recedere. 2. ſi id Reip. valde utile futurum exiſtimetur, ùt quia v. g. ex eo ſperatur pax inter Principes, converſio hæreticorum, regni tranquillitas. 3. Si quis ob fragilitatem, & inveteratam conſuetudinem peccandi, adeò ſit pronus ad lapſum, ut prudentes judicent conſultum ei eſſe, ut nubat: in quo tamen ultimo Laym. & alii diſſentiunt. v. Bon. *l. c.* Fill. *n.* 6. Nav. Suar. *l. c.* Laym. *n.* 12.

DUBIUM IV.

Quæ, & quanta ſit obligatio voti?

RESP. Tanta eſt, quantam tum quantitas materiæ permittit, tum intentio voventis, quâ ſe vel multùm, vel parùm, vel abſolutè, vel cum certa conditione, reſtrictione, temporis, qualitatis, obligare vult, deſignat: ità ut, etſi obligatio voti ſit juris naturalis, vis tamen ejus pendeat à voluntate, & facto hominis, tanquam prævia conditione, ut tantùm obliget. Ità commun. v. Laym. *c.* 3. Bon. *p.* 5. Unde reſolves:

1. In materia levi nemo obligatur ſub mortali: quia materia id non permittit. Nav. *n.* 40. Sanch. *l.* 4. *c.* 12. Laym. *l. c.* v. g. voviſti recitare quotidie *Salve Re-*

ve Regina: omittendo semel iterúmque, non peccas mortaliter: quia materia est parva. Sanch. *l.* 4. *c.* 12. Laym. *l. c.* Azor. *l.* 21. *c.* 15. Imò etsi toto anno omittas, esse tantùm veniale, eò quòd materiæ istæ parvæ non coalescant in unum, probabiliter docent Dian. *t.* 5. *misc.* *n.* 24. ex Soto, Arag. & Tann. 2. 2. *d.* 4. *dub.* 3. contra Valen. &c.

2. In materia gravi, etsi quis possit se obligare tantùm leviter, communiter tamen censetur se voluisse obligare graviter, nisì aliunde constet. Unde violans tale votum, peccat graviter ex genere suo. v. *Ibid.*

3. Qui, postquam gravi voto se obstrinxit, seriò deinde dolet, quòd fecerit, non peccat graviter, modò retineat animum implendi. vid. Sà, *V. Votum.*

4. Qui violat votum de re jam antè præcepta, v. g. qui post votum castitatis fornicatur, debet in confessione addere, quòd votum id habeat, aut quòd Ordines acceperit, si Confessarius nesciat: quia duplex tunc est malitia peccati. Suar. *c.* 6. Less. *d.* 7. Sanch. *c.* 5. Fill. *c.* 2. *q.* 7.

5. Alieno voto nemo obligatur ex vi illius voti. Unde si qui Canones videntur indicare filium à patre religioni devotum, teneri eam profiteri, intelligendi sunt, si filius votum patris semel ratificaverit. Suar. *c.* 9. Sanch. Laym. *c.* 1. *n.* 6.

6. Cùm hæres teneatur solvere vota realia defuncti, non tenetur vi voti, sed ex justitia; sicut tenetur alia illius debita, legata, &c. solvere. *Ibid.*

7. Eodem modo si communitas aliquid vovit, in quod posteri non consenserunt, non tenentur id servare vi voti, sed interdum ratione pacti, statuti, vel longæ consuetudinis. v. Laym. hìc *c.* 3.

8. Cùm quis vovet factum alterius, sensus est, se curaturum id eo modo, quo licitè potest, ùt v. g. rogando, persuadendo, vel etiam præcipiendo, si sit Superior, vel etiam aliquando paciscendo, & suppeditan-

tando sumptus. Sic parens, qui filium devovit religioni, ad nihil aliud tenetur, quàm ut conetur eam filio persuadere; sic qui Missas, vel peregrinationem alterius curandam vovit, quando stipendium ac sumptus ei persolvit, non tenetur alium substituere novis sumptibus, si prior non præstet; ad quod se obligavit. Sanch. Laym. *n.* 7.

9. Vota personalia non implentur, nisì per voventem: unde qui vovit peregrinationem Romam v. g. non satisfacit, si conducat alium: neque ad id tenetur, si ipse non possit. *Ibid.*

10. Vota realia solvenda sunt ex proprio: unde qui nequit ex suo, non tenetur ab alio mendicare. Quòd si possit ex suo, & tamen alius, sive rogatus, sive sponte pro ipso velit solvere, id valet: quia tunc quod alter dat, fit ipsius; non autem actio alterius personæ potest fieri alterius. v. *Ibid.*

11. Vota conditionata non obligant cessante conditione, etiamsi ipse vovens causa fuerit, ut conditio non poneretur; dummodo id non impediverit per dolum, vim, aut malitiam; ùt v. g. vovisti peregrinationem, si eam Petrus approbet; deinde submittis, qui persuadeat, ut non approbet: illo igitur non approbante, non teneris. Imò etsi malitiosè per fraudem, dolum, &c. impediveris, adhuc probabile est, te voto non teneri, ùt habet Lay. *c.* 6. ex Suar. & aliis. Interim Lay. rectè hìc advertendum monet ad intentionem voventis, ùt v. g. si filius vovit se ingressurum religionem, nisì pater contradixerit, videtur ejus intentio fuisse, nisì contradixerit ex se, sua sponte, sibi relictus, &c.

12. Qui vovit rem certam, & determinatam, v. g. hunc calicem, si ea res pereat, non tenetur ad aliam; cùm id non soleat intendi; si autem eam rem vendiderit, probabilius videtur esse, teneri dare pecuniam quam accepit: quia, qui vovet rem, censetur promittere omnem ejus utilitatem.

13. Qui vovit aliquid faciendum certo tempore, ùt jejunare hoc, vel isto die; illo transacto, sive cum culpa, sive sinè culpa ejus, ad nihil tenetur; & neque, si præviderit impedimentum eo tempore superventurum, tenebatur prævenire, cùm hæc non soleat intentio voventis esse. Suar. Navar. *l. c.* Bon. *p.* 5.

14. Qui vovit aliquid sinè certo tempore, verbi gratiâ, peregrinationem, tantùm tenetur implere, cùm commodè primùm potest: quia sic moraliter quisque censetur intelligere suam promissionem, ut habita commoditate non nimis diu differat, quamvìs minor causa sufficiat ad differendum, quàm ad omittendum. Fill. *cap.* 4. *q.* 20. Suar. Lay. *c.* 3. Bon. &c.

15. Qui vovit aliquid sinè certo loco, v. g. ingredi religionem sanctiBenedicti, satisfacit intrando quodcunque Monasterium illius Ordinis, in quo serventur substantialia regulæ. Neque tenentur pro admissione peragrare provinciam, sed satìs est adire loca aliquot non nimis dissita. Et satisfacit voto, si postquam ingressus est, remittatur, aut egrediatur (saltèm cum justa causa, qualis est v. g. gravis ac diuturna tristitia & anxietas, sive ex natura ipsa, sive aliunde nata, Escob. ex Sanch. *t.* 1. *l.* 4. *c.* 16. *n.* 100.) ante professionem. vid. Trull. *l.* 2. *c.* 2. *d.* 20. *n.* 7. *&* 8.

16. Qui vovit aliquid sinè certa qualitate, v. g. religionem in genere, potest ingredi quamcunque, etiam laxiorem: modò serventur essentialia, & sit approbata. Similiter, si quis vovit triticum, &c. non tenetur dare optimum, quod habet, sed satìs est (loquendo de obligatione præcisè) ùt det, quod non sit planè ineptum.

17. Qui vovit aliquid sinè certa quantitate, v. g. eleemosynam, pecuniam, frumentum &c. satisfacit dando, quantum voluerit, modò non tam parùm, ut videatur potiùs irridere suum votum, quàm imple-

re

re. Ratio horum omnium petitur ex intentione voventis, quâ nemo censetur se obligare, nisì ad id, quod commodè potest, & communiter est decens. Suar. Sanch. *l.* 4. *c.* 15.

18. In dubio de mente voventis, debet fieri interpretatio secundùm verborum, quibus usus est, proprietatem, vel potiùs communem, & usitatam acceptionem. Fill. *t.* 26. *c.* 2 Laym. *c.* 3.

19. Qui vovit, si ludat chartis, dare decem imperiales, tenetur secundùm Sanch. dare toties decem, quoties ludit; quia pœna est actui accessoria. Videtur tamen negare Laym. *l.* 4. *tr.* 4. *c.* 5. *n.* 4. Vide Trull. Dian. *p.* 5. *c.* *t.* 9. *R.* 60.

DUBIUM V.

Quot modis tollatur obligatio voti?

RESp. Dupliciter tolli potest: 1. Nullius authoritate interveniente, ídque materiæ mutatione: ùt si materia antè honesta fiat turpis, indifferens, vel impeditiva majoris boni, ratione novæ circumstantiæ vel prohibitionis: vel si fiat impossibilis absolutè aut moraliter; vel defitione conditionis, à qua pendebat. 2. Interventu authoritatis humanæ, ídque tripliciter: irritatione, commutatione, vel dispensatione: de quibus sequentibus dubiis. Est communis. Sanch. *l.* 4. *c.* 24. Less. *l.* 2. *c.* 40. Suar. Fill. *t.* 26. *c.* 8. Unde resolves:

1. Etsi tuâ culpâ materia facta sit impossibilis, inutilis, &c. tamen postquam jam talis facta est, cessat obligatio, & sufficit pœnitere de culpa.

2 Si concurrat obligatio duorum votorum incompossibilium, implendum est id, quod est præstantius, & Deo gratius; & alterum cessat. Quòd si verò sit æquale, aut nescias, utrum sit melius, implendum est, quod priùs vovisti, & ruit posterius: si & hoc nescis, libera est electio. v. Trull. *l.* 2. *c.* 2. *d.* 9.

3. Si materia voti fiat impossibilis quoad partem tantùm, tunc si commodè talis materia dividi non potest, aut non solet, ad nihil teneris: v. g. vovisti ædificare templum; si totum non potes, non teneris ad partem.

4. Si verò dividi commodè potest, & solet, manet obligatio ad illam partem, quam potes: ùt v. g. 1. Qui non potest jejunare totâ hebdomadâ, potest autem aliquot diebus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium contraxit, & consummavit post votum castitatis, tenetur non petere debitum; cùm eatenus votum adhuc sit possibile (reddere enim debet) v. Bon. *p.* 7. §. 1.

5. Quòd si votum dividi quidem possit, sed unum, in eo sit principale, reliqua verò accessoria tantùm, non per se seorsim intenta, sed dependenter à priori, tanquam illius appendices & modi; tunc si principale fiat impossibile, ruit etiam obligatio accessorii; non autem contrà: ùt v. g. vovisti peregrinationem Romam in cilicio, & ibi certi aliquid offerre; si peregrinatio impossibilis fiat, non teneris cilicium ferre, & oblationem mittere. v. Sanch. *l.* 4. *c.* 10. Bon. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 4. §. 4. Trull. *l.* 2. *c.* 1. *d.* 10.

DUBIUM VI.
De voti irritatione.

ARTICULUS I.
An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem?

RESP. Cùm non debeat violari cujusquam dominium, ac quilibet Dominus possit uti sua libertate; hinc si potestati dominativæ alterius sit subjecta alicujus voluntas, potest is subditi istius omnia vota, qualiacunque sint, ad suum libitum, sinè causa, validè irritare directè, hoc est: potest velle, & pronuntiare,

ut

ut illa vota nulla ſint, ità ut nullo etiam caſu obligatio poſtea reviviſcat (etſi peccent, ſi abſque cauſa irritent, ùt docent Leſſ. *lib.* 2. *c.* 40. *n.* 75. Navar. Suar. Fill.) Porrò hoc jus provenit ex jure poſitivo, quo datur alicui legitima poteſtas dominativa in voluntatem alterius. Ità communiter DD. vide Sanch. *l.* 4. *c.* 24. *num.* 30. *&* 31. Unde reſolves:

1. Quivis pater, & in ejus defectu, avus paternus, tutor, imò etiam mater, non tantùm ſi tutrix ſit, ſed etiam in priorum defectu, & ſecundùm quoſdam, reliquis deficientibus etiam magiſter, vel herus, ùt Suar. Leſſ. *d.* 10. *n* 78. contra Sanch. poteſt directè irritare vota liberorum impuberum, ùt colligitur ex *cap. Mulier.* 32. *q.* 2. *c.* 1. *&* 2. 2. *q.* 1. *& cap. Si quis. de reg.* Impubertas autem ſecundùm jura finitur in maſculis anno decimo quarto completo: in fœminis duodecimo completo, à die nativitatis computando, ùt Sanch. *l. c.* Laym. *t.* 4. *cap.* 2. Bon. *diſp.* 4. *q.* 2. *p.* 6. §. 2.

2. Vota Religioſorum (non tamen Novitiorum) etiam ſub prædeceſſoribus emiſſa, irritare poſſunt directè præter Papam, Abbates, Guardiani, Priores, & Rectores, ac probabiliter etiam Abbatiſſæ, ùt habet. Suar. *l.* 6. *de Voto c.* 7. *n.* 19. *Regin. l.* 18. *n.* 342. Fill. Bon. *l. c. n.* 26. Excipitur tamen votum tranſeundi ad religionem ſtrictiorem. vid. Binsfeld. 1. *p. Encb. c.* 9. Leſſ. *n.* 75. Sanch. *c.* 14. *n.* 30. Bon. *l.* 5.

3. Idem poteſt, ſecundùm Sanch. *l.* 9. *de Matr. d.* 39. maritus reſpectu votorum uxoris: licèt probabiliùs id alii limitent ad ea vota, quæ mariti juri præjudicant. Laym. *hic c.* 7. Fill. *tr.* 29. *c.* 8. *q.* 8. Leſſ. *d.* 10. *n.* 83. *& d.* 15.

4. Qui ſemel votum irritavit, ſi poſtea nolit, non ideo revalidatur, ùt vult Sa. V. *Irritatio Voti.*

5. Nullus ſupradictorum poteſt directè irritare vota emiſſa ante ſubjectionem, v. g. ante matrimonium,

um; facta verò intrà tempus subjectionis, de re implenda post tempus subjectionis, v. g. in pubertate, vel post obitum mariti, possunt irritari. Bon. *loc. cit.*

6. Votum, de quo dubium est, utrùm emiseris tempore libertatis, an subjectionis, non posse irritare superiorem, docet Salas *t.* 2. *q.* 21. & Caram. *l.* 3. *c.* 1. *d.* 1. Sed contrarium tenent Suar. Sanch. Bon. &c. cum Bald. *d.* 6. *c.* 1. §. 28.

7. Facta tempore subjectionis, possunt adhuc irritari post illud; v. g. quando filius jam est pubes. Quod verum est, etsi in pubertate ea ratificâsset, putans ex errore esse firma: secùs tamen, si infirma esse novisset, & independenter à prioribus ratificâsset. v. Less. *l.* 2. *c.* 40. *dub.* 10.

8. Supradicti possunt revocare, ac directè irritare vota, etsi semel ea ratificaverint: quia non privârunt se dominio, & potestate sua. v. Suar. *de Voto. l.* 6. *c.* 6. Quòd si tamen id sinè causa fiat, erit secundùm quosdam peccatum mortale, licèt probabiliùs id negent Suar. *l. c. c.* 4. & Laym. *hìc.*

9. Prælatus potest irritare votum subditi, à prædecessore æquali, vel inferiore confirmatum, non tamen à Superiore. v. de his Bon. *l. c.* §. 1. Laym. *c.* 7.

ARTICULUS II.

Quis vota indirectè possit irritare?

RESP. Si alicui, non quidem voluntas voventis, sed voti materia sit subjecta, ità ut in hanc jus habeat, is tale votum potest irritare irritatione indirecta; hoc est: ejus obligationem suspendere, in quantum suo juri præjudicatur: idque ex lege naturæ, docente, quòd nemo possit alteri promittere aliquid in præjudicium tertii. S. Thom. *in* 4. *d.* 38. Suar. Less. &c. *ll. cc.* Unde resolves:

1. Sic irritare possunt, præter suprà nominatos, Pater

ter respectu filiorum puberum, quamdiu manent in domo paterna, nec sunt emancipati: itèm tutor puberis, usque ad annum vigesimum quintum, in iis, quæ eorum potestati officiunt. Laym. c. 7.

2. Idem potest uxor respectu mariti; v. g. si is voverit longiorem peregrinationem, habitare alibi, cubare seorsim, quæ derogant vitæ sociali, & usui dominii, quod habet in corpus mariti. Less. n. 38. Fill. n. 273.

3. Itèm Dominus & Domina respectu famulorum; ùt si ii voverint jejunium, quo fierent inepti ad obsequia Domini: quale votum non est castitatis, vel brevis orationis. Less. n. 87.

4. Itèm non tantùm Pontifex respectu omnium fidelium, sed etiam Episcopi, & Principes respectu subditorum, quando materia illis præjudicat. Denique Superiores respectu Novitiorum, in iis, quæ impediunt novitiatûs exercitia. Less d. 13. n. 8.

5. Non possunt irritare indirectè vota de re aliàs præcepta, v. g. non furandi; quia nemini præjudicant. Ità neque vota implenda tunc, quando materia voti non erit ampliùs subjecta; v. g. vota servi, implenda, cùm erit liber; & conjugis, cùm alter erit mortuus.

6. Potest quis etiam indirectè irritare vota longè antè facta, quàm sibi materia subjiceretur, v. g. facta à conjuge longè antè matrimonium.

7. Potest quis etiam vota à se, vel antecessore concessa, & confirmata, indirectè irritare, ùt patet ex Art. superiore. Excipe tamen: nisì suo jure cessisset, & hanc cessionem subditus acceptâsset: ùt v. g. in voto castitatis, mutuo mariti & uxoris consensu facto. Secùs tamen esset, si vel sola uxor, vel uterque independenter ab altero vovisset.

8. Vota indirectè tantùm irritata reviviscunt, & obligant, quando alteri desinunt præjudicare. vide de his Bon. p. 7. Lay. c. 8.

DU-

DUBIUM VII.

Quid sit commutatio voti?

RESp. Commutatio est substitutio alterius operis honesti locò ejus, quod voto promissum erat, sub eadem obligatione. Circa quam, ut licitè fiat, traduntur hæ regulæ, *Prima*: Ad commutationem voti requiritur authoritas Ecclesiastica 1. Quando commutatio fit in paulò minùs bonum: quodsi notabiliter minus sit, miscetur dispensatio. 2. Quando dubium est de æqualitate boni. 3. Quando fit in bonum æquale: licèt aliqui tunc putent sufficere authoritatem propriam. Hæc tamen sufficit ad commutationem in melius; quia in meliori minus continetur. Voco autem melius, quod est tale in ordine ad utilitatem spiritualem voventis, & Deo gratius.

Secunda: Ad commutationem voti in æquale, requiritur causa, licèt minor, quàm ad dispensationem: quia dispensatio planè liberat ab obligatione voti; commutatio verò aliud subrogat. Unde si fiat in melius, nulla causa requiritur; si in æquale cum authoritate Superioris, sufficit major in illud propensio. Si verò dubitetur, an sit æquale, sufficit notabilis molestia in implendo. vide Less. *lib.* 2. *c.* 40. Unde resolves:

1. Quamvìs oratio absolutè sit melior jejunio, non licet tamen propria authoritate hoc in illam commutare: quia hìc & nunc potest jejunium esse Deo gratius, utpote utilius ad bonum spirituale hujus hominis. Less. *d.* 16. Sanch. *cap.* 56.

2. Omnia vota personalia propria authoritate commutari possunt in votum religionis: imò ipso jure omnia vota realia sic mutantur in professione.

3. Qui habet votum religionis, non potest illud propria authoritate commutare in susceptionem Episcopatûs: tum, quia hic non efficit hominem perfectio-

fectiorem, quàm religio, licèt perfectiorem, esse supponat: tum, quia non constat, quòd illud hìc & nunc sit Deo gratius: tum, quia sic respondit Innoc. III. apud Bon. *in secundum præceptum d.* 4. *q.* 2. *p.* 7. Idem docet Less. *l.* 2. *c.* 4. *d.* 16. *n.* 103. Azor, Sanch. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 6. *a.* 15. Palaus *d.* 3. *t.* 16. *n* 2. Fag. Dian. *p.* 6. *t.* 6. *R.* 62.

4. Qui habet facultatem dispensandi, habet etiam commutandi; non tamen contrà: quia commutatio est pars dispensationis; qui autem potest majus, etiam minus potest. Qui autem habet facultatem commutandi tantùm, non potest mutare nisì in æquale: quod moraliter, & non scrupulosè æstimandum est, ùt monet Laym. *cap.* 8. In qua æstimatione, ait Cajet. non negligenda sunt concomitantia: v. g. in voto peregrinationis, habenda ratio non tantùm laboris, sed etiam expensarum, quas fecisset. Suar. Less. v. Bon. *p.* 7. § 3.

5. Si is, cujus votum mutatum est, malit deinde implere primum, id potest: tum quia id est melius, vel æquale: tum quia in ejus favorem factum est, cum tacita conditione: si ei placuerit. Less. *n.* 70. Sa, Fill. *n.* 289.

6. Si voti legitimè à Superiore commutati materia, sive opus, fiat impossibile, vel indifferens, non tenetur redire ad prius: quia obligatio extincta est. vide Laym. Bonac. *ll. cc.*

DUBIUM VIII.

Quid sit dispensatio, & qui possint dispensare in votis?

RESP. 1. Dispensatio est absoluta obligationis voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc, ut valeat, justa causa requiritur; qualis v. g. est 1. Bonum Ecclesiæ, vel commune Reip. 2. Notabilis difficultas

in

in obſervatione voti. 3. Imperfectio actûs, vel levitas ac facilitas, ex qua proceſſit votum. Suar. *l.* 6. *c.* 17. Fill. *n.* 260. Sanch. *l.* 4. *c.* 45. vide Bon. *p.* 7. *n.* 14. Lay. *c.* 8. *n.* 5. Unde reſolves:

1. Cùm cauſa non ſufficit ad integram diſpenſationem, partim diſpenſari, partim commutari poteſt. Bonac. *l. cit.*

2. Prælatus videns, ac (cùm facilè poſſit) non contradicens, videtur diſpenſare, ait Sa.

3. Poteſtas etiam delegata diſpenſandi in votis, extendit ſe etiam ad vota jurata, & juramenta pia ſoli Deo facta. v. Suar. *lib.* 6. *de voto.* Sanch. *l.* 8. *de Matr. d.* 3.

4. Ante voti acceptationem à certa perſona aut Eccleſia, non cenſetur ei jus acquiſitum, ideóque ſinè injuria poteſt diſpenſari, vel commutari.

Reſp. 2. Poteſtas diſpenſandi convenit omnibus Prælatis, qui habent jurisdictionem in foro externo, vel privilegium. Leſſ. *l.* 2. *c.* 40. *d.* 12. Sanch. *c.* 37. & comm. Unde diſpenſare poſſunt ſequentes:

1. Papa, reſpectu omnium fidelium in omnibus votis. 2. Epiſcopus, reſpectu ſuorum ſubditorum, non autem Parochus: quia tantùm habet juriſdictionem fori interni. Suar. *l. c. c.* 12. 3. Prælati Regulares exempti, reſpectu ſuorum Religioſorum & Novitiorum; ídque circa vota, quæ vel in ſæculo, vel etiam in Novitiatu fecerunt. Leſſ. *n.* 8. *&* 107. Sanch. *l.* 9. *de Matr. d.* 29. non autem Prælati non exempti, neque Abbatiſſæ. Suar. Leſſ. *ll. c.* 4. Ex privilegio Papæ, Confeſſarii Ordinum mendicantium, ſecundùm conceſſionem & moderationem ſuorum Superiorum, ùt notat Leſſ. *d.* 13. *n.* 108.

Reſp. 3. Supradicti omnes Papâ inferiores poſſunt diſpenſare in omnibus votis, exceptis quinque ſoli Papæ reſervatis: ſcilicet voto Caſtitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad limina

Apo-

Apostolorum, ad S. Jacobum Compostellam, & Ultramarina, sive in terram Sanctam. vide Bon. Less. Laym. *ll. cc.*

TRACTATUS III.

De Tertio, & quarto Præcepto.

CAPUT I.

Quid Tertium Præceptum : Memento &c.

PRæceptum hoc, quatenus vult tempus aliquod sanctificari, sive impendi cultui divino, est naturale, & adhuc obligat, quatenus verò per id tempus designatur dies Sabbathi, est cæremoniale, & in Novo Testamento abrogatum, ac pro eo ab Ecclesia designatus dies Dominicus, & Festi est, præscriptúsque modus colendi, ut quædam opera illis diebus fiant, quædam non: hæc prohibentur, illa præcipiuntur. Bon. Lay. ex D. Th. 2. 2. *q.* 122.

DUBIUM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Ecclesia prohibeantur?

REsp. 1. Die festo prohibentur omnia opera servilia, hoc est, quæ & versantur circa materiam externam; & vel mechanica & illiberalia sunt, v. g. suere, fabricare &c. vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operariis tantùm & servis fieri solent. Ità DD. communiter. vide Laym. *l.* 4. *tr.* 7. *c.* 1. Suar. Fill. &c. ex D. Th. *l. c.* Unde resolves:

1. Impertinens est ad rationem operis servilis, utrùm fiat ex lucro, an ex recreatione? ex hac, an ista intentione, pia, vana, & turpi? Cajet. Suar. Laym. *l. c. &c.* contra Sylv. & Canonistas.

2. Impertinens quoque est, sive fiat cum defatiga-

tione & labore, ſive brevi, ſive longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

3. Servile non eſt, ideóque nec prohibitum, feſto ludere, choreas ducere, inſtrumenta muſica pulſare, iter facere pedibus, equo, curru, vel navi: unde etiam ad hæc neceſſaria ſunt licita. Navar. *c.* 13. Tol. & Laym. Suar. *de feſt. c.* 27.

4. Nec ſervile eſt ducere jumenta ſinè onere; cùm id ſit iter facere, ùt ait Fill. *hìc c.* 9. *n.* 710. Ducere autem jumenta, currus, vel navigium onuſtum mercibus, eſt ſervile. Suar. *l. c.* Fill. *l. c.* Quòd ſi tamen ante feſtum talia itinera incepta ſint, continuatio eorum permittitur, vel ob publicam utilitatem, vel damnum, quod aliàs ſequeretur.

5. Itèm nec ſervile eſt, ſive gratìs, ſive pro pretio docere, ſtudere, ſcribere, tranſcribere; & ſecundùm quoſdam (ùt Medinam, Lopez, & Armillam, quorum ſententiam probabilem docet Lay. contra Fill. Azor, & alios multos) pingere, etiam coloribus: (nam de rudibus lineamentis plerique concedunt) terere tamen colores, & non pingere, ſed tingere, ùt v. g. colorare aſſeres vel pannos, dealbare parietes, illiberale eſt.

6. Videntur etiam excuſari poſſe in Typographiis litterarum collocatores, quando poſt divina collocant neglectum penſum, ùt habet Laym. *hìc*. Imprimere tamen, ſervile habetur. Eſcob. *E.* 5. *c.* 4. Suar. Laym. &c.

7. Excuſat etiam Fill. *hìc n.* 169. diſtillationem, quæ ſinè corporis fatigatione, potiùs ad experientiam, & peritiam fit, quàm ex officio, & arte.

8. Servile aliqui non putant, (alii contrarium tenent, & excuſant per conſuetudinem, ad otium, aliáque pejora vitanda) venari. Gran. 2. 2. *c.* 3. *t.* 12. *d.* 4. *ſ.* 7. *n.* 63. aucupari, militare, gladiari, piſcari, (ſaltèm in fluminibus recreationis gratiâ) & ſimilia; piſca-

ſcatio tamen moderata eſſe debet. v. Laym. & Fill. *tr.* 27. *c. q.* 12. Bon. *d.* 5. *q.* 1. *p.* 2. *n.* 25. Eſcob. qui docet, laborioſam, & ex officio, non licere. Similiter quidam excuſant puellas ad otium vitandum acu pingentes. Arm. Azor, Palaus, Sa, March. vide Dian. *p.* 6. *t.* 6. *R.* 15. *& p.* 4. *tr.* 4. *R.* 62.

Reſp. 2. Prohibentur præterea quædam opera non ſervilia, quæ dicuntur forenſia: ùt ſunt mercatus, placitum, judicium ad mortem vel pœnam, & ſtrepitus omnis judicialis, id eſt: actiones, quæ ad deciſiones cauſarum, tam civilium, quàm criminalium, tam ſæcularium, quàm Eccleſiaſticarum ſpectant. Ità comm. Doct. ex *c.* 1. *de feriis.* Unde reſolves:

1. Feſto non licet citare, adducere teſtes, id eſt: exigere juramentum judiciale, proferre, aut exequi ſententiam: quæ ſi feratur, eſt irrita. vid. Laym. *l.* 4. *t.* 7. *c.* 2. *n.* 7.

2. Nec licet emere, & vendere res non neceſſarias, negotiari publicè vel privatim, inire contractus emptionis, locationis, permutationis, &c. (niſì ex conſuetudine, vel aliis juſtis cauſis excuſentur) quia intelliguntur nomine mercatûs, qui prohibitus eſt. *c.* 1. *de feriis*, ùt docet Bon. ex Suar. *c.* 13. & Fill. *t.* 27. *c.* 10. *q.* 2. *n.* 180.

3. Feſto licet excommunicare, diſpenſare, judicem privatim informare, advocatum conſulere, conſilia conficere, eligere, &c quia non requirunt ſtrepitum judicialem. vide Bon. *l. c.*

DUBIUM II.

Quæ cauſæ excuſent ab obſervatione feſtorum, ob quas opera prohibita liceant?

℞.: Tales præcipuè ſunt ſeptem:

PRima: Diſpenſatio Epiſcopi, vel habentis poteſtatem quaſi Epiſcopalem; utì Superiores Religio-

num, imò & Parochi, quando non datur facilis accessus ad Episcopum. Suar. *c.* 33. Bon. *p.* 1. *n.* 20.

Secunda: Consuetudo; nam hîc licent nundinæ illæ in festis passim haberi solitæ; & præparationes deliciarum non necessariarum, ùt cupediarum, placentarum, & similium ciborum artificiosorum: itèm emptiones, & venditiones rerum parvi momenti. Bon. *l. c.* Laym. *l. c.*

Tertia. Pietas in Deum; per quam licent opera, quæ proximè (non quæ remotè) spectant ad cultum Dei: ùt pulsare campanas, circumferre imagines, vel cruces in supplicatione. Ornare autem, & verrere templa, ac similia, quæ ad ipsum officium non spectant, si absque ratione in festum differantur, venialia habentur. Fill. *n.* 218. Bon. *l. c.*

Quarta: Charitas erga proximum; per quam licent, & valent actus judiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & miserabilium personarum, nè expensis graventur. Sic etiam possunt rusticanorum, in parvis oppidis, si aliis diebus adesse nequeant, causæ civiles agitari. Similiter licet pauperibus, & infirmis, pro tunc egentibus, subvenire. Itèm emere, & vendere rusticis, qui aliis diebus impediuntur. Lay. *c.* 2. *n.* 7. V. Dian. *t.* 1. *R.* 34.

Quinta. Necessitas propria vel aliena, corporis vel animæ, si nimirum sinè gravi incommodo, aut detrimento aliquid omitti non possit. Quomodo excusantur 1. Judicia, quæ celeritatem requirunt: v. g. si latro sit fugiturus, nisì tunc capiatur. 2. Servi, & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recusare. Quòd si tamen frequenter contingit, eos deserere debent. Suar. Iidem, & similes reficientes suas vestes, cùm id aliis diebus non possunt. 4. Pauperes, qui se, suósque alere non possunt, operantes privatim, sinè scandalo; maximè quando multi dies festi concurrunt.

runt. Bon. *n.* 13. 5. Coci, & culinarii. 6. Pistores, laniones, & similes in oppidis populosis, & concursu festorum. 7. Chirurgi, & Pharmacopolæ. 8. Conflatores ferri, & vitri, coctores laterum, calcis, &c. & quicunque, quorum opus semel cœptum, non potest interrumpi sinè damno. 9. Molitores, & naucleri à ventis. 10. Piscatores halecum, tinnorum, &c. qui certo tantùm anni tempore id possunt. 11. Instauratores fontium, pontium, viarum publicarum, & similium, quæ moram non patiantur. 12. Sartores in operibus necessariis, ùt funeribus, nuptiis, &c. si aliter fieri non potest, ut satisfaciant. 13. Agricolæ ad cavendum damnum ruri laborantes: ùt si ob pluviam imminentem segetes vel fœnum congregent. Bon. *n.* 13. Fill. *n.* 211. 14. Denique excusantur etiam mercatores, qui clausis tabernis quædam vendunt: cùm præsupponere possint, emptoribus ea tunc esse necessaria, nec aliàs commodè emere posse. De suprà dictis vide Sanch. Fill. Lay. Bon. *ll. cc.*

Sexta: Utilitas, non simpliciter necessaria, sed ad communem lætitiam, vel splendorem: sic enim licet in adventu, vel ortu Principis laborare, ut perficiantur theatra, ignes, vestes, &c. Quanquam monet rectè Suar. præstare in hoc casu petere veniam à Pastoribus. vide Bon.

Septima: Excusat itèm, saltèm à gravi peccato, parvitas operis, seu temporis. Unde grave non videtur unâ horâ laborare, ùt habet Suar. *l.* 2. *de festis c.* 3. maximè, ùt notat Laym. si labor non sit nimis servilis, & fatigans corpus. Imò durum videtur mortalis damnare, si quis duas, aut tres horas impendat. v. Fill. *t.* 27. *c.* 11. *q. n.* 105. In forensibus autem, & judicialibus, materiæ quantitatem non ex quantitate temporis, sed qualitate operis desumendam, monet Escob. *E.* 5. *c.* 3. *num.* 14. ex Palao *tom.* 1. *tr.* 9. *d.* 2.

p. 3. *n.* 4. Sic grave peccatum esse asserit venditionem rei magni momenti, cum magna solemnitate, licèt brevi tempore fiat. Quod intellige (secundùm prædicta) nisì consuetudo, vel necessitas excuset.

DUBIUM III.

Quæ opera festis præcipiantur?

RESP. Præcipitur 1. Auditio concionis, non tamen sub mortali, nisì quatenus quisque tenetur discere necessaria ad salutem. Trident. *sess.* 24. *c.* 4. *de Reform.* Fill. *hic c.* 8. Bonac. *t.* 1. *d.* 5. *q.* 5. *p.* 2. *n.* 27. Suar. &c. Dixi, *nisi quatenus &c.* quia homines rudiores ignorantes præcipua mysteria fidei, ea præsertim, quæ sub gravi obligatione eos scire teneri dictum est suprà *l.* 2. *t.* 1. *c.* 1. tenentur lege charitatis, (si aliàs ea commodè addiscere non possint) sub gravi peccato concioni, vel potiùs catechesi interesse. Bon. *d.* 5. *in præc.* 2. *n.* 28. addens, eo casu concionem etiam Missæ præferendam esse. Trull. *l. c. cap.* 1. *d.* 4. *n.* 12. Fag. &c.

2. Præcipitur speciali præcepto, obligante sub mortali, audire Missam, hoc est morali & humanâ assistentiâ, sive præsentiâ ei interesse. Est communis ex *c. Omnes fideles,* & ex *c. Missas. de consec. dist.* 1. contra Angelum & Rosellam, qui semel vel iterum negligere, dicunt esse veniale. Obligat hoc præceptum omnibus festis, omnes baptizatos usum rationis hahabentes: non autem infantes, amentes, vel catechumenos. Ratio primæ partis est: quia est universale. Ratio secundæ: quia assistentiam humanam habere non possunt. Ratio tertiæ: quia non sunt Ecclesiæ subjecti. C. Lugo *dis.* 22. *s.* 1. *&* 2. ex Nav. Sanch. & Konin. Unde resolves:

1. Non est obligatio audiendi concionem in Parochia propria; tum quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoscunt; cùm Trid. *S.* 24. *c.* 4 *de refor* dicat

dicat: *teneri, ubi id commodè fieri potest;* tum quia, si siquæ obligatio fuit, ei derogatum est per privilegia Regularium, & generalem consuetudinem contrariam. Suar. *de Rel. t.* 1. *l.* 2. *cap.* 16. Azor, Nav. Cened. Zerol. *p.* 1. *V.* præd. Trull. *l.* 2. *c.* 1. *d.* 4. v. Barb. *in Trid. Sess.* 14. Imò Fratres Prædicatores, & Minores, & qui cum ipsis in privilegiis communicant, concionantes in suis Ecclesiis, quovis anni tempore possunt auditoribus suis concedere 18. annos, & 320. dies Indulg. nomine Papæ. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 22. ex Rodriq. &c.

2. Non est obligatio ad audiendam Missam feriâ quintâ, & sexta, & Sabbato Majoris Hebdomadæ; neque diebus Rogationum. Azor, Henriquez, Suar. *d.* 88. *sect.* 5.

3. In die Nativitatis Christi tantùm teneris audire unam Missam. Navar. Suar. Fill.

4. Satisfacit, qui recitat sub Missa (ex obligatione) Horas Canonicas, vel pœnitentiam injunctam in confessione, ùt contra Cajet. Sylv. Ang. Armil. docent Suar. Sa, Rodriq. Fill. &c. Ratio est: quia duobus præceptis potest simul satisfieri, ùt v. suprà *l.* 1. *t.* 2. *c.* 3. *dub.* 1. Idem de eo, qui confitetur tempore Missæ, affirmat Regin. *l.* 19. *n.* 14. dummodo intentionem habuerit audiendi Missam. Negat autem Suar. *d.* 88 *s.* 6. Azor, *c.* 5. *q.* 3. Gordonus, Card. Lugo. *l. cit.* si quidem possit differre confessionem, nec adsit necessitas præcepti confessionis. Idem dicit Bonac. *disp.* 4. *q. ult. p.* 11. ubi contrariam praxim quorundam excusat, vel ob necessitatem communicandi, vel intentionem audiendi Missam aliam, vel denique ob bonam fidem.

5. Satisfaciunt etiam inservientes Missæ, si recedant allatum necessaria, v. g. vinum, hostiam, thus, &c. quia cùm hæc ordinentur ad officium, non censentur abesse: dummodo non recedant ab Ecclesia, vel saltèm non longè. v. Bon.

6. Peccat, qui non audit integram Missam; & quidem venialiter, si omittatur parva pars: mortaliter, si notabilis, v. g. media, vel tertia pars. Lay. tamen, & alii durum putant, mortalis damnare eum, qui ab Offertorio usque ad finem adsit. Additque communiter excusari à mortali, qui audiunt à principio Epistolæ, vel secundùm alios, Euangelii usque ad finem: vel ab initio usque ad communionem. v. Bon. *t.* 1. *d.* 4. *q. ult.* C. Lugo *d.* 22. *sect.* 1. *n.* 3.

7. Non peccat, saltèm mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus successivè duas dimidias Missas audit, ùt habet Navar. *c.* 1. Sa, Sotus, Henriq. Dian. *t.* 1. *tr.* 3. *R.* 18 Bon. *d.* 4. *q. ult p.* 11. Hurtado contra Suar. Kon. Fag. quia audit integram Missam. Ob quam causam est probabile (nunc improbabile, ob damnatam ab Innocentio XI. propos. 53.) etsi simul audiat, ùt habet Bòn. *l. c.* Hurt. & Dian. contra Reg. Kon. C. Lugo. &c. quorum sententia videtur probabilior. (jam certa.)

8. Non satisfacit, qui sub sacro dormit, pingit, docet; vel qui est post murum, aut aliam rem, tali loco, unde nihil audiri, videri, vel notari possit, quid fiat: quia non censetur moraliter præsens. Satisfacit tamen surdus, cœcus, & quicunque (licèt sit post ostium, aut columnam, vel in fenestra, vel procul à templo) ità est præsens, ut ex signis externis colligere possit, quid à celebrante agatur, spectatâ loci naturâ, etiamsi ipse per accidens nihil audiat, videat, aut intelligat; sítque pars per moralem conjunctionem ejus multitudinis, quæ dicitur præsens, & est in conspectu altaris. Bon. *l. c.*

9. Audiens debet esse attentus, saltèm virtualiter, & in confuso, ut aliquo modo advertat, quid fiat. Hinc si quis nunc attendat, nunc fabuletur, ùt tamen semper advertere possit, quid fiat, licèt peccet irreverentiâ non tamen damnandus est mortalis. Imò Kon. 3. *p. q.* 83. cum Sylv. Rosel. & Med. docet, eum satisfacere,

facere, qui voluntariè toto sacro est distractus, modò sibi sit præsens, & cùm reverentia externa assistat. Quod probabile esse docet, Laym. contra Suar. Bon. & alios. vide Konin. *l. c.* & Card. Lugo. *n.* 26. *&* 27. Plura de hac materia, vide suprà *l.* 1. *tr.* 2. *c.* 3 *dub.* 2. 3. *&* 4.

10. Præceptum audiendæ Missæ impletur quocumque in loco, sive in Parochiali, aut Cathedrali, sive in Regularium Ecclesia, sive in Oratoriis privatis, sive extra Ecclesiam audiatur. Ratio est: quia Ecclesia tantùm auditionem Missæ præcipit, non autem locum; ergo quovis loco impletur. Tol. *l.* 9. *c.* 7. Azor, *c.* 6. Rodriq. Nav. Fill. Nun. Suar. Kon. Bon. *d.* 4. *q. ult. c.* 12 *n.* 4. & plures. Quæ doctrina licèt certa satìs sit, nihilominus, quia post omnes suprà citatos Authores, à quodam moderno, viro aliàs docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda est, nè cui (quia liber obvius est) scrupulus, aut conscientia nascatur erronea.

DUBIUM IV.

An sit obligatio audiendi Missam in Parochia, Dominicis, & Festis majoribus.

RESp. Etsi id quidem decens sit, non tamen est obligatio. Est communis Authorum (quos vide *superiore dub. casu ult.*) & ùt ait C. Lugo. *disp.* 22. *s.* 1. *n.* 2. certa; etsi Marchantius in Candelabro mystico *t.* 4. *c.* 7. & in Resolutionibus moralibus, in forma manualis editis *c.* 8. in dubium vocet, scrupulúmque movere conetur. Ratio est 1. Quia nullum extat de re præceptum. 2. Quia *c. Ut dominicis*, jubetur Parochus ante Missam ejicere eos, qui proprio Parocho contempto, isthìc Missam audire vellent: ergo sinè contemptu (formali) licet. 3. Quia *c. Si quis de consec.* jubentur ii, qui habent Oratorium domi, in majoribus

ribus festivitatibus audire sacrum in Parochia, vel in civitatibus. 4. Quia universalis fidelium, & ipsorummet etiam Parochorum doctorum, & confessariorum (qui pœnitentes hac de re non interrogant) consuetudo, id non tantùm (ùt loquitur Marchantius *l. c.*) insinuat, sed manifestè docet. 5. Quia Trident. *f.* 22. *c.* 8. tantùm dicit, populum debere moneri (non autem teneri) ut frequenter adeant Parochias, saltèm Dominicis & festis majoribus. vide Fag. Lugo, Barb. Cenedo, Trull. *lib.* 3. *c.* 1. *dub.* 6.

Neque obstant, quæ Marcb. objicit, ùt:

1. Quod jura antiqua decernant contrarium, eò, quòd Sixtus IV. *De treuga & pace,* præcipiat, nè Mendicantes prædicent, non teneri audire Missam in Parochia Dominicis, & festis. Nam imprimìs ex illo Sixti decreto nihil sequitur: cùm is non dicat teneri, sed tantùm prohibeat, nè publicè *prædicetur*, *non teneri.* Cùm enim honestissimum sit, populum audire Missam in Parochia, ídque suadere deceat, minimè deceret, id (publicè præsertim) dissuadere; nam indè scandala, & proprii Parochi contemptus sequi possent. Et hoc est, quod Sixtus cavere voluit. Deinde, estò: antiqua forsan alia jura id habeant, eis posterioribus temporibus, per varia privilegia, receptámque consuetudinem universalem; est derogatum. Cajet. Lugo. & cæteri Auth. cit.

Nec obstat. 2 Quòd multos Canonistas eam opinionem secutos asserit. Estò enim: olim quidam sic senserit; hoc tamen tempore, post tot & tam ampla privilegia, post tam claram & diuturnam consuetudinem, post Eminent. Cardinalium declarationes, & etiam Pontificum nota decreta contraria, (*ùt vide sequenti Resp.*) an aliqui id doceant? nescio.

Nec 3. Locus Tridentini paulò antè in Resp. citatus, quem objicit: ùt patet ex ipsis verbis & declaratione

tione Eminent. Card. Authorúmque communi explicatione.

Resp. 2. Episcopus non potest censuris, mulctis, aliisque pœnis, cogere ad audiendam Missam in Parochia. Est contra March *l. c.* ubi ait: *Regulares ità communiter respondere, ut privilegiorum suorum fimbrias magnificent, & dilatent philacteria;* & contra Authorem Parochiani obedientis. Ratio autem est: quia, ùt ait Navar. Episcopus non potest tollere (nec restringere) jus commune, & generalem totius orbis consuetudinem. Ità docent præter Auth. sup. cit. S. Ant. *p.* 2. *t.* 9. *c.* 10 §. 1. *d.* 4. Sylv. *V. Missa.* Tolet. Lay. *l.* 4. *t.* 7 *c.* 3. *&c.* & comm. omnes Theologi, & Canonistæ moderni: afferúntque Azor, *t.* 1. *l.* 7. *c.* 8. *q.* 6. & Cardin. Lugo. *d.* 22. *l.* 1. pro hac sententia, declarationem Cardinalium in Trident. quæ expressè habet: *Non posse Ordinarium multis & pœnis cogere ad audiendam Missam, vel Concionem in propria Parochia, etiam in casu negligentiæ, & contumaciæ.* Et si quis his duobus, tanquam Regularibus minùs fidat, legere potest eandem declarationem apud Barb. in Trid. *Sess.* 22. *c.* 8. *de sacrif. Missæ*, & *sess.* 24. *de Reform. c.* 4 *n.* 12. Itèm *Tractatu de officio & potestate Parochi*, ubi eandem sententiam Barbosa ipse sequitur, & pro ea supra viginti Authores celebres, partim Theologos, partim Canonistas, quà Regulares, quà non Regulares, citat. Vide *ejusdem Remissiones* in Tridentinum impress. Antverpiæ Anno 1644. & Zerolam *in praxi Episcopali p.* 2. *V. Parochia.* & *p.* 1. *V. Missa.* §. 6. Idem disertis verbis confirmat Clemens VIII. anno 1592. 22. Decembris, decreto suo, circa hanc ipsam controversiam Duaci excitatam, quo eam dirimit his verbis: *Præsenti nostro decreto sancimus, licere sæcularibus, Christíque fidelibus universis, Missas diebus Dominicis, & festis majoribus audire in Ecclesiis tam Fratrum Præd. quàm aliorum Mendicantium, nec non*

non etiam Collegii Soc. JESU, juxta eorum privilegia, & antiquas consuetudines, dummodo id in contemptum Parochialium Ecclesiarum non faciant: & tam dictis Fratribus Prædicatoribus, ac Presbyteris dictæ Societatis, quàm aliis privilegiatis, quibus id à Sede Apostolica indultum est, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata sua, etiam Quadragesimali, & Paschali, & quovis alio tempore, confiteri licitè posse, &c. Quòd si verò dicta privilegia, & alia similia clariùs cognoscere lubet, inspiciatur, (ut alia taceam) Compendium privilegiorum Societatis JESU, ubi præter Leonis X. clara sunt verba Pauli III. in Extrav. data Anno 1540 Kalend. Nov. quæ incipit: *Licèt debitum*; quâ *omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis qui verbi DEI prædicationi, in templis ejusdem Societatis interfuerint, concedit, ut ibidem Missas audire, & Sacramenta recipere, liberè & licitè valeant, neque ad id Parochiales Ecclesias accedere teneantur.* Porrò, nè quis miretur, tam ampla privilegia Regularibus concessa à variis Pontificibus, placebit inspicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiva gravissima: aut si nec inspicere lubet, recogitet saltèm, Deum ipsum Innocentio III. (dum vidit Ecclesiam Lateranensem jam jam ruituram) ostendisse eam sustentari à S. Dominico, & S. Francisco. Consideret, quòd sicut olim in varias orbis plagas, & in ipsam Germaniam, doctrina Christi traslata est operâ Regularium, ità sinè eorum subsidio conservata diu non fuisset, vel saltèm minùs floruisset. Et denique, nè Regularibus succenseat quisquā, quòd privilegia sua tueantur, sciendum est, quòd sinè consensu Sedis Apostolicæ iis renunciare, aut cedere non possint. v. *l. 2. Dec. tit. 43. de arb. c. 5.* Imò etsi faciant, irritum fore, & peccaturos: quia injuriam inferrent Ordini, & Ecclesiæ toti.

Nunc ad argumenta Marchantii breviter respondeo:

1. Af-

1. Affert auctoritatem cujusdam P. Capucini, qui *Parochianum obedientem* scripsit. Et huic quidem me paulò antè sat multas, gravésque authoritates opposuisse existimo.

2. Ait: quorundam Episcoporum praxim esse contrariam, eámque fundari in jure antiquo, & novo Trid. *l. c.* Sess. 24. ubi dicit: *Teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ad audiendum verbum DEI, & rudimenta fidei*: hæc autem in plerisque locis ruralibus docentur in Missa; ergo etiam ad Missam possunt compelli.

Resp. 1. Praxim istam (sicubi est) paucorum esse, & contrariam praxi communi Episcoporum, in omnibus regnis, & provinciis, & insuper Præsulis summi.

2. Praxim istam nec fundari in jure antiquo, cùm illi (si quod fuit) per privilegia sit derogatum, & abrogaverit consuetudo; nec in novo: tum quia Trid. *l. c.* loquendo de concionibus, & catechesi, nullam facit mentionem Missæ; & in pœnalibus non valet illatio. Tum quia Tridentinum expresse addit, (quod Marchantius in sua citatione omittit, cùm tamen ad rem plurimùm faciat) *si commodè fieri potest.* Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones, esse receptam, ostendit universalis Ecclesiæ consuetudo; eò quòd fortè regulariter *commode fieri non poterat*, ùt notat Card. Lug. *l. c.* Neque Catechesis communiter docetur in Missa, nisi fortè in pagis, ubi rariùs contendunt Regulares cum Parochis de re præsenti. Denique nescio, an non Episcopi, de quibus Pius V. in Bulla: *Etsi Mendicantium*, queritur, quòd etsi Episcopi Ordines Mendicantes meritò colere, & adjuvare deberent, non solùm id negligant, verùm etiam Concilii Trid. verbis in pravum sensum detortis, eos incommodis, & perturbationibus afficiant.

3. Cir-

3. Citat decreta Synodi Leodiensis, & Namurcensis; subjungítque: *Quis verò audeat hæc contemnere, & Patres istius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt?*

Resp. Decreta ista (& si quæ fortè sunt similia) intelligenda esse, nè cum contemptu proprii Parochi audiant sacrum extra Parochiam: aut si quæ sensum alium habent, non esse recepta, vel usu abrogata. Ità Auth. cit. communiter. Videri potest C. Lugo. *l. c.* Barbos. & Zerol. *ll. cc.* & dignissimus lectu libellus Francisci Fontani Concionatoris regii, cujus titulus: *Responsa ad quæsita cujusdam primarii Prælati*, &c. excusus primùm Gallicè Nancæi, Anno 1625. postea verò Latinitate donatus, & recusus Viennæ Austriæ, typis Michaëlis Rictii, Anno 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (sinè obligatione tamen) persuadere conatur; cùm eam, utpote honestam imprimìs, atque decentem, minimè improbare, sed erroneam tantùm conscientiam impedire intendam; nè videlicet cum persuasione obligationis Parochialia, vel cum apprehensione peccati Regularium templa frequententur.

DUBIUM V.

Quæ excusent ab auditione Sacri?

RESp. Duæ sunt causæ, quarum altera si adsit, non teneris curare celebrari privatim in portatili cum privilegio, neque (etsi id consilii sit) preces interim alias locò Missæ dicere, ùt habet Navar. *c.* 13. Suar. Fill. *t.* 5. *c.* 5. *q.* 11.

Prima causa est Impotentia, vel simpliciter, vel moralis, aut difficultas ex notabili incommodo, proprio, vel proximi, corporis, vel bonorum, vel etiam honoris: quia hæc est mens Ecclesiæ præcipientis instar discretæ & benevolæ matris. Bon. *d.* 4. *q. ult. p. ult.* Nav. Fill. *t.* 5. *c.* 7. *q.* 11. Suar. *d.* 85.

Secun-

Secunda causa est, quodcunque motivum rationabile, quo quis bona fide putat se excusari. v. Suar. *in* 3. *p.* *s.* 6. *c.* 5. Laym. & Bon. *l.c.* Unde resolves:

1. Excusantur, qui sunt in navigatione, vel carcere. Itèm in morbo, vel convalescentia, in qua obsit prodire foràs. Itèm, qui sunt in excommunicatione, vel interdicto, de quo suo loco.

2. Itèm, qui custodiunt castra, urbem, gregem, infantes (vel puerum, qui in templo quietus, & sinè perturbatione aliorum contineri non potest) vel domum, aut solatio sunt infirmis, aut coquere debent, & similia curare, quæ omitti non possunt. Bon. Kon. *n.* 86. *&* 314.

3. Itèm cui periculum est gravis offensionis mariti, parentum, vel dominorum. Henriq. Suar. Fill. *n.* 217. Si tamen id ferè semper fieret, de alio medio laborandum esset.

4. Itèm si quis alioqui amissurus esset occasionem commodam itineris, v. g. socios, cùm viam ignoret, vel pericula metuat. Aliàs verò tenetur ad Missam ante iter, vel in itinere. Suar. *sect.* 6. Rodriq. Bon. *l.c.*

5. Si sit gravis difficultas eundi ad Ecclesiam, ob distantiam v. g. unius vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris spatii, maximè si via sit molesta, cælum pluvium &c. Ubi habenda est ratio personarum, loci, temporis, & consuetudinis. Bonac. Suar. Fill. *l. c.* March. *Resol. past. t.* 4. *c.* 6. *n.* 7.

6. Si ex consuetudine Patriæ, fœminæ egredi non soleant tempore luctûs, vel etiam post partum. Sylvest. Cajet. & Fill. *n.* 229. Prius tamen abusus esse potiùs, quàm consuetudo videtur. v. limitation. AA. cit.

7. Si quis non habet vestes statui suo convenientes. Nav. Henriq. Sa. Azor. Bon. *l. c.*

8. Si quæ ex occulta fornicatione prægnans, metuat, nè id advertatur, si prodeat. Laym. *l.* 4. *t.* 5.

9. Si quæ sciret, alteri, à quo perditè amaretur, secu-

fecuturam occasionem peccati, si prodiret. Sa, Fill. *n.* 227.

CAPUT II.

De IV. Præcepto: *Honora Patrem, &c.*

DUBIUM I.

Ad quid teneantur liberi erga parentes?

RESP. Tenentur vi hujus præcepti, tum genitoribus, tum Superioribus, in iis rebus, in quibus quisque, & quamdiu subjectus iis est, amorem, reverentiam, & obedientiam præstare; ità, ut, si notabilis horum defectus sit in re gravi, graviter peccetur: quod faciliùs fiet respectu parentum, quàm aliorum. Ità communiter v. Fill. *tr.* 28. *p.* 2. *c.* 1. Reg. *l.* 2. *c.* 1. &c. Unde resolves:

1. Contra amorem graviter peccat filius 1. Si signa odii parentibus ostendat, & asperè tractet. 2. Si torvo oculo ferè semper intueatur, ac ità asperè loquatur, ac si odio haberet. 3. Si non subveniat in gravi necessitate spirituali, vel corporali. 4. Si non impleat eorum testamenta & legata, modò hæres sit. 5. Si grave malum, v. g. mortem illis optet. Nav. Regin. *l.* 20. *n* 8. Fill. *t.* 28. *c.* 1. *q.* 3. *&* 7.

2. Contra reverentiam graviter peccat filius 1. Si percutiat etiam leviter; & secundùm Regin. 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat. 3. Si graviter contristet. Reginald. *l.* 20. *num.* 24. Fill. *n.* 17. 18. 4. Si animo deliberato ad gravem iram provocet verbis contumeliosis, vel talibus, quibus sciat graviter offendendos. 5. Si maledicta, convitia, &c. in eos conjiciat. Navar. Fill. &c. 6. Si pauperes despiciat, vel nolit agnoscere. Quòd si tamen exteriùs tantùm dissimulet se nôsse, & nolit apud se habere, ex justa causa, dummodo provideat de necessariis, Bonacinna excu-

excusat à peccato gravi, eò quòd rationabiliter non sint inviti. 7. Si in foro externo etiam de vero crimine accuset, extra crimen hæresis, proditionis, vel conjurationis in Principem, cùm non est alius corrigendi modus. v. Bonac. *d.* 6.

3. Contra obedientiam graviter peccat 1. Si in re gravi sit inobediens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domûs, bonos mores, vel animæ salutem. Fill. *n.* 20. 2. Si contra voluntatem parentis ducat uxorem se indignam. Indigna autem dicitur, cum qua non potest contrahere sinè dedecore, juxta suæ regionis usum; non tamen potest exhæredari idcirco. 3. Si sinè justa causa nolit eam ducere, quam vult parens: maximè si indè sopirentur odia, aut parentum necessitas levaretur. Erit autem justa, v. g. si sit impar familiâ, si infirma, deformis, fatua, vel immorigera. 4. Si inconsultis parentibus nubat, ùt habet Sanch. Potest tamen, ubi consuluit, ipsis invitis prudenter contrahere cum se digna: cùm circa electionem statûs sit sui juris. Less. *l.* 2. *c.* 40. *n.* 43. Sanch. *l.* 4. *c.* 15. Fill. *q.* 10. *n.* 20. An? & quomodo peccent liberi furando parentibus? vid. infrà *l.* 3. *tr.* 5. *c.* 1. *dub.* 4. Itèm an alienare possint bona? v. infrà *l.* 3. *tr.* 5. *c.* 3. *d.* 2. *&* *l.* 3. *tr.* 5. *c.* 4. *d.* 1.

4. Tenetur proles alere parentes egentes, adeò, ut, si in gravi necessitate aliter juvari non possint, teneatur manere in sæculo (nisi tamen in hoc illi certum, vel certè valde probabile periculum salutis immineret) & si religionem sit ingressus, teneatur egredi & juvare parentes; dummodo eorum necessitas ejus professionem antecesserit. Fill. *q.* 5. *n.* 9. Bon. *q.* 1. *p* 6.

5. Si verò necessitas post professionem superveniat, si ea extrema sit, tenetur egredi, petitâ priùs, licèt non obtentâ veniâ. Si autem sit gravis tantùm, in qua utcunq; possint vivere, non tenetur quidem, potest tamen egredi, si Prælatus permittat. Quo casu tene-

tur, in quantum non obstat suo intento, deferre habitum, & observare substantialia Religionis: ac, postquam parentibus subventum est, redire. v. Less. l. 2. c. 41. dub. 3.

DUBIUM II.

Ad quid teneantur parentes erga filios?

PArentes, quo nomine etiam intelliguntur ascendentes, v. g. avus, proavus &c. tenentur gravi obligatione juris naturalis, conservationem, & educationem liberorum curare. Circa quod ex Bon. *disp.* 6. *q.* 1. Azor, *p.* 2. *l.* 2. *q.* 17. Fill. *tr.* 28. *c.* 2. resolvuntur hi casus:

1. Graviter peccant parentes, qui sinè justa causa prolem hospitali, vel locis publicis exponunt. vide Bon. *hìc*, & Fill. *t.* 21. *p.* 2. *c.* 2.

2. Mater tenetur (sub veniali tamen) lactare proprio lacte prolem, nisì habeat justam excusationem; tunc verò tenetur sub gravi peccato bonam nutricem quærere. Bon. *d.* 6. *q.* 1. *p.* 6. Lay. Itèm tenetur, secundùm jura, prolem alere ad finem anni tertii: postea educatio usque ad emancipationem spectat ad Patrem. Excipe: nisì hic esset pauper, & mater dives. Fill. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *c.* 3. Regin. *lib.* 20. *n.* 32.

3. Pater tenetur proli, non tantùm legitimæ, sed etiam (in quo jus Civile à Canonico correctum, juxta *cap. Cùm haberet*) spuriæ curare alimenta, hoc est: cibum potum, vestitum, & honestas artes, juxta suum statum: nisì tamen aliunde se alere possit, & non indigeat; deinde etiam dotem filiæ. Et quidem Clerici etiam ex fructibus Ecclesiasticis possunt hæc suis spuriis præstare. Fill. *l. c. tr.* 28. *c.* 2. *n.* 28. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 5. vide infrà. *tr.* 5. *c.* 4. *d.* 5. *q.* 2. Hinc peccant 1. Si non adhibeant diligentiam saltèm mediocrem, ut acquirant bona, quibus filii alantur, habeántque hæreditatem secundùm suum statum

tum. 2. Si bona dilapidando impotentes se reddant, ad liberos honestè secundùm statum suum educandos, ac dotandos. Bon. *d.* 6. *q.* 1. *p.* 6. Azor, Fill. *&c.* 5. Si sinè legitimâ causâ filiæ dotem negent, (vel filium exhæredent) v. g. quia vult ingredi, vel est ingressa Religionem, vel quia ipsis invitis nupsit, licèt se indigno. Bon. *l. c.* §. 2. ex Azor, Regin. &c. vel quia filius Ordinem sacrum suscepit. Sicut enim Pater tenetur dotare suas proles pro matrimonio, vel ingressu Religionis: ità etiam ad suscipiendos sacros Ordines. Neque hæc donatio est revocabilis; imò sic donata non posse computari in legitimam, aut divisionem cum fratribus, docet Barb. *c.* 17. Contrarium tamen tenet Molin. &c. cum Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 91. *&* 92.

4. Parens tenetur proli subvenire relictà religione, iisdem casibus, quibus proles parenti; quos vide *superiore dubio* 4. *&* 5.

5. Parentes gravi obligatione tenentur instruere liberos per se, vel alios, in necessariis ad salutem. Hinc graviter peccant 1. Si, quantum in ipsis est, non curent, ut bonis moribus imbuantur, doctrinam Christianam, seu fidei rudimenta addiscant, pravorum consortia vitent, mandata Dei & Ecclesiæ observent, Sacramenta frequentent, à peccatis abstineant. Azor, Fill. Bon. *l. c.* 2. Si occasiones peccandi ab iis non avertant, vel locis, aut domibus suspectis habitare permittant. Trull. *l.* 1. *d.* 3. *n.* 4. 3. Si consilio, vel exemplo malo depravent. 4. Si non objurgent, puniántq; dissolutos; moderatè tamen: nam peccant etiam verberando immoderatè, v. g. ut notabiliter lædantur &c. Sot. Sylv. Bon. *l. c. &* *d.* 3. *de contract. q. ult. p.* 3.

6. Tenentur etiam proli relinquere libertatem circa electionem statûs. Unde peccant, invitos ad matrimonium, vel religionem cogendo, vel abstrahen-

do. Et quidem Trid. *Seff.* 25. *de Reg. c.* 26. excommunicat cogentes ad monasterium filias.

7. Etsi frater fratri, vel sorori, saltèm in extrema vel quasi extrema necessitate teneatur subvenire lege tum charitatis, tum pietatis: non tamen est ea obligatio, quæ inter parentes & liberos; cùm non sit ista dependentia. v. Less. *l.* 2. *c.* 41. *n.* 54. Unde si Professus est in Religione, non tenetur egredi, ut succurrat. Trull. *l.* 2. *c.* 2. *d.* 24. *n.* 8. ex Suar. &c.

Quæres: An filius aliquando possit à Patre privari hæreditate?

Resp. Potest ex justa causa, aliàs non; eáque in testamento debet exprimi. *Auth. Sed hodie. C. de inoff. test.* Talis autem censetur:

1. Ingratitudo, (nisì in gratiam Patris redierit, ipsúmque pœnituerit ante testamentum conditum) ùt: si affecit patrem gravi injuria, vel ejus vitæ insidiatus est, vel manus injecit, vel maleficis se immiscuit. Bon. *d.* 3. *q.* 7. *p.* 5. ex Kon. Sanch. Azor, Mol. &c.

2. Si novercam, seu patris uxorem cognoverit carnaliter: si parenti furioso, vel carcere detento, noluit succurrere fide jubendo: si impedierit Patrem testari: si bona parentum dilapidaverit, cum gravi ipsorum dispendio.

3. Si filia minor 25. annis luxuriosam vitam elegerit, &c. Circa quas

Nota: Valere has causas, quando filius aliunde habet, unde vivat; nam alimentis ad vitam necessariis privari non potest, cùm debeantur jure naturæ, quod à jure civili tolli non potest. Bon. *d.* 6. *q.* 1. *p.* 6. §. 3. ex Sanch. Mol. Azor, Regin. Fill. Trull. *l.* 4. *c.* 3. *d.* 3. & *t.* 2. *l.* 7. *c.* 17.

DUBIUM III.

Ad quid teneantur Tutores, & Curatores, qui parentum sunt loco?

Tutor

TUtor (idem est de Curatore) tenetur curam gerere pupilli, ejúsque bona rite, & fideliter administrare. Ratio est: quia in hunc finem constituitur, & assignatur pupillo patris locò; quare si delinquat, vel notabiliter sit negligens hac in re, peccat graviter, & ad compensationem damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, (& saltèm de dolo & culpa lata) imò etiam, si Tutoris officium exercet pretio, (quod tamen si ab initio non est constitutum, censetur suscepisse gratìs) tenetur etiam de levi culpa. Bon. *de contr. d.* 5. *q.* 19. *p* 4. Unde resolves:

1. Tutor tenetur tueri personam pupilli, dum opus est, eúmque bonis moribus imbuere, & bene educare, per se, vel per alios. Bon. *loc. cit.*

2. Tenetur bona pupilli fideliter administrare, ideóque (officium Tutoris suscipiens) inventarium conficere: alioqui damna ex ejus defectu secuta resarcire; nec licet illi pupillo pecuniæ nimium ad usus inutiles concedere.

3. Tutor (utì & Curator) tenetur conservare omnia jura, bona, & actiones pupilli, (vel Minoris) & bona aliàs peritura vendere, pecuniámque convertere in emptionem bonorum stabilium, vel in censum, &c. prout fuerit utilius. Ibid. ex Rebel. *p.* 2. *l.* 17. *q.* 1.

4. Si Tutor, vel Curator pecuniam pupilli convertit in suos usus, tenetur ad restitutionem totius lucri cessantis, vel damni emergentis, quod indè accepit pupillus, vel minor. *l. c.* Rebell. *q.* 27.

5. Tenetur idem ad restituendos fructus (deductis expensis) quos ex bonis pupilli percipere poterat, & suâ culpâ non percepit. Sylv. V. *Tutor.* §. 4. Rebel. *l. c.*

6. Tenetur nomina debitorum exigere, & debita pupilli persolvere, ità tamen, ut, quantùm fieri potest, bono pupilli consulat. Sylv. Reb. *ll. cc.* Tab. *ib.*

7. Tutor, vel Curator non potest donationes, vel re-

remiſſiones gratioſas facere de bonis pupilli: quia non ad deſtruendum, ſed ad tuendum eſt conſtitutus. *Ibid.* Excipe donationem remuneratoriam; ſic enim poteſt, v. g. ſtipendio debito pro liberali ſervitio aliquid addere, ex liberali donatione. Mol. Lugo *d.* 23. *ſect.* 10. Sanch. Trull. *l.* 7. *c.* 17. *d.* 8. vide Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 17.

8. Denique tenetur (officio finito) reddere rationes: quia hoc onus eſt commune eorum, qui bona aliena adminiſtrant. v. Bon. *de contr. d.* 3 *q.* 19. *p.* 4. & infrà, hoc libro *t.* 4. *c.* 3. *in appendice, ad contractus.*

DUBIUM IV.

Quæ obligatio Dominorum, & famulorum, aliorúmque Superiorum, & inferiorum erga ſe invicem?

RESp. 1. Domini, & Superiores tenentur habere curam famulorum, aliorúmq; ſuorum ſubditorum. Patet ex 1. ad Tim. 1. *Si quis ſuorum &c.* Et ratio eſt: quia ſunt ipſorum caput, & vices parentum gerunt; ideóque tenentur quodammodo ad eadem, ad quæ parentes. Imprimìs verò curare tenentur, quantum in ipſis eſt, ut ſervent præcepta Dei, & Eccleſiæ. Bon. *d.* 16. *q.* 1 *p.* 8. Unde reſolves:

1. Peccant Domini graviter 1. Si ſinè juſta cauſa impediant famulos, nè feſtis Miſſam audiant; vel ſi feſtis opera ſervilia imponant; vel ſi jubeant ea, quæ ſinè peccato fieri non poſſunt. Nav. *c.* 14. *&c.* 2. Si peccandi occaſionem permittant, cùm poſſunt impedire, aut ſi graviter delinquentes non corrigant; vel negligentes neceſſaria ad ſalutem non moneant, corripiant, &c. Bon. *l. c.*

2. Peccant itèm graviter 1. Si gravibus injuriis afficiant: diabolos, canes, &c. appellent. Bonac. *l. c.*

&

& Trull. *l.* 4. *c.* 1. *d.* 6. licèt Dian. *p.* 7. *t.* 7. *R.* 47. excuſet à peccato talem contumeliam, quòd ex ira, & indeliberatione ſoleat proferri. 2. Si alimenta convenientia non præbeant; mercedem juſtam (dummodo fideliter ſervierint) non ſolvant, vel differant abſque rationabili cauſa. *Ibid.* 3. Si ante elapſum terminum temerè domo expellant: in quo caſu, (niſi graviſſima ex cauſa id fecerint) tenentur ad ſolutionem integræ mercedis Leſſ. Azor, *c.* 14. *q.* 1. Fill. *n.* 117. Regin. Mol. &c. Eſcob. *t.* 3. *E.* 3. *n.* 39. 4. Si eum, qui liberos, alióſve domeſticos, verbis, exemplo, vel moribus pravis corrumpit, & reprehenſione non emendatur, è domo non dimittant. Navarr. *c.* 14. Azor, Trull. *d.* 61. *n.* 2.

3. Herus non tenetur famulo infirmo (quamdiu ægrotat) dare ſalarium, (niſi in extrema, vel gravi neceſſitate; tunc enim debet ex charitate) imò ſumptus in ejus curationem impenſos poteſt repetere. Molin. *l.* 1. *t.* 28. *c.* 4. *n.* 8. Eſcob. *t.* 3. *c.* 9.

Reſp. 2. Famuli, cæteríque ſubditi, tenentur ſuis dominis, & ſuperioribus aliquo modo eadem, quæ filii parentibus, nimirum amorem, reverentiam, & obedientiam præſtare. Ratio patet ex dictis: quia ſunt illis quaſi locò parentum. S. Thom. 2. 2. *q.* 303. Regin. *l.* 20. *n.* 62. Unde reſolves:

1. Peccant famuli graviter 1. Si non laborent, vel ſerviant fideliter; tenentúrque ad compenſationem damni. Molin. Leſſ. *l.* 2. *c.* 24. 2. Si grave damnum inferant, vel inferri permittant, cùm poſſint impedire. Navar. *c.* 14. *n.* 22. Fill. *t.* 28. *c.* 3. *q.* 10. Regin. *l. c.* Et quidem ſi damnum illud inferatur (ſive à conſamulis, ſive ab extraneis) in rebus, quarum cura ipſis commiſſa eſt, à reſtitutione non poſſunt excuſari. Molin. Leſſ. *l.* 2. *c.* 23. *d.* 10. *num.* 65. Fill. *t.* 36. *c.* 6. *q.* 9. *n.* 114. 3. Si abſque graviſſima cauſa diſcedant à Domino ante terminum elapſum. Ultra hunc verò

manere non tenentur, etiamsi morbo impediti servire aliquamdiu non potuerint. Molin. *l. c.* Regin. *n.* 17. Escob. *E.* 7. *n.* 57. 4. Si domino in rebus magni momenti non obediant. Bon. *l. c.*

2. Famuli non peccant, si sustentationem, vel mercedem justam Domino negante, utantur compensatione occulta Mol. *l. c.* Fill. *tr.* 36. *c.* 6. *q.* 3. dummodo tamen alius modus non sit impetrandi; nec plùs accipiatur, quàm debetur; neque scandalum, aut aliud incommodum grave timeatur. vide Bon. *de Restit. d.* 2. *q. ult. p.* 2. *n.* 16.

3. Similiter pro obsequiis, ad quæ non tenebantur, præstitis, (si quidem illa non gratìs & liberaliter, sed animo mercedis exhibuerint) licere ex rebus Domini accipere compensationem, quæ aliter obtineri non possit, docet Navar. *c.* 17. *n.* 108. Less. *l. c.* Plura de his v. infrà *t.* 5. *c.* 1. *d.* 4. *&c.* 3. *n.* 10. *&* Bon. *d.* 6. *q.* 1. *p.* 8.

DUBIUM V.

Ad quid tenentur Conjuges erga se mutuò, vi hujus Præcepti?

RESP. Uxor in iis, quæ spectant ad domûs gubernationem, & bonos mores, tenetur obedire marito; hic verò uxorem, non ùt servam, sed ùt sociam tractare. Ratio est: quia maritus est caput, & uxor commembrum. Nav. *c.* 14. *n.* 20. Tol. Fill. *t.* 28. *c.* 9. *q.* 6. *n.* 144. & comm. Unde resolves:

1. Conjuges peccant 1. Si debita intentione non contrahant matrimonium. 2. Si sinè dispensatione prætermittant proclamationes. 3. Si Sacramentum matrimonii in statu peccati mortalis recipiant. 4. Si utantur matrimonio contra naturam, vel modo indebito, vel cum periculo abortûs. 5. Si debitum sinè justa causa negent. 6. Si cum periculo pollutionis, tactus habent impudicos.

2. Pec-

2. Peccat graviter uxor 1. Si maritum rixis, vel aliter verbis, ad gravem iram, vel blaſphemiam provocet, Fill. *l. c. n.* 145. *&* Bon. 2. Si quid notabile expendat contra voluntatem viri, & conſuetudinem fœminarum ſimilis ſtatûs; nisì tamen ex paraphernalibus, ſi habet. v. infrà *t.* 5. *c.* 1. *d.* 4. 3. Si ſpreto viro ſibi imperium vendicet. 4. Si nolit ſequi virum domicilium mutantem, dummodo poſſit ſinè periculo vitæ, & ſalutis, & contrarium non ſint pacti, & maritus poſt nuptias non ſit factus vagus. Nav. Tol. Bon. *p.* 7. 5. Si ſinè ſufficienti judicio malè judicet de mariti incontinentia. 6. Si ſinè juſta cauſa debitum neget, v. infrà *l.* 6. *t.* 6. *c.* 2. *d.* 2. *a* 2. 7. Si ſe ingerat in adminiſtrationem domûs ſinè juſta cauſa: qualis eſt: ſi v. g. maritus prodigus bona familiæ dilapidet. Sylv. Truſl. *c.* 1. *d.* 4. *n.* 18.

3. Peccat graviter maritus 1. Si verbis contumelioſis, vel infamatoriis afficiat uxorem. 2. Si impediat illam circa præcepta Dei, vel Eccleſiæ ſinè juſta cauſa. Sayr. *l.* 7. *c.* 7. Nav. *c.* 14. Si verò impediat, etiam ſinè cauſa, circa ea bona: quæ conſilii tantùm ſunt, ùt eſt confeſſio, communio, &c. communiter tantùm peccat venialiter, nisì conſtet, quòd magnam ex iis utilitatem percipiat. Sayr. Fill. Bon. *q.* 1. *p.* 7. Trull. 3. Si cædat graviter; moderatè tamen caſtigare verbis, vel etiam ex gravi cauſa moderatis verberibus, habita ratione conditionis & ſtatûs, quandoque poteſt. 4. Si alimenta neget; nisì tamen uxor à conſortio mariti propriâ culpâ diſceſſerit. 5. Si negligat gubernationem domûs, & rem familiarem. 6. Si uxori non cohabitet, vel ſinè juſta cauſa diu abſit. 7. Si, cùm poſſit, alimenta non procuret. v. Fill. *l. c. n.* 140. *&* 141. Nav. *c.* 14. *n.* 19. Tol. *l.* 5. *c.* 2. Sanch. *l.* 10. *de Matr. diſp.* 18. *n.* 16. Bon. *p.* 7.

DUBIUM VI.

Quæ obligatio Parochorum erga ſuos?

Resp. Curatus, sive Parochus jure divino tenetur 1. Residere in sua Parochia. Trid. *sess.* 23. *c.* 1. *de Ref.* Barb. *de Off. Paroch. c.* 8. *n.* 1. alioqui in conscientia fructus non facit suos, tenetúrque pro rata absentiæ restituere fabricæ Ecclesiæ, vel causæ piæ. Potest tamen ex justa causa, & licentia Episcopi ad breve tempus abesse v. Navar. *c.* 25. Azor, *t.* 2. *l.* 2. *c.* 4. Possev. Barb. Trull. *l.* 4. *t.* 1. *d.* 8.

2. Tenetur administrare Sacramenta, quoties, & quanto cum periculo, v. infrà, & Bon. *t.* 1. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 2. Possev. Barb. *ll. cc.*

3. Orare pro populo, & celebrare, ut populus audiat Missam: quam etiam teneri eum eidem applicare diebus saltèm festis, cum aliquot aliis, docet Tol. *lib.* 3. *c.* 5. Sed negant Suar. Kon. *in* 3. *p. q.* 83. *art.* 1. *d.* 11. cùm nullo jure id cautum sit. vid. Bon. *q. ult.* Barb *l. c.*

4. Docere populum, concionando, arguendo, &c. per se, vel alios. Tol. *l.* 5. *c.* 5. Possev. Barb. Trull. *ll. cc.* v. suprà.

5. Tenetur singulis diebus Dominicis, & festis solemnibus populo doctrinam Christianam explicare, per se, vel alium, ùt constat ex Trident. *sess.* 24. *c.* 4. *de Ref.* ídque sub gravi obligatione etiam juris divini, ob summam necessitatem, propter quam eos ab Episcopis, aliísque Prælatis ad id cogi posse sub pœna excommunicationis, (omnésque alios, ut eam audiant, discant, & sciant) docet Trull. *l.* 1. *c.* 1. *d.* 4. *n.* 7. *&* 8. Bald. *t.* 2. *l.* 1. *d.* 48. ex Sanch. Pal. Barb. &c.

6. Tenetur infirmos visitare, pauperum curam habere, peccata corrigere, &c. de quibus Possev. Reg. *tom.* 2. *l.* 20. *c.* 5. *s.* 3. Barb. *c.* 7. vide infrà.

DUBIUM VII.

Quæ obligatio Præceptorum, & Discipulorum?

Resp.

RESp. Inter Præceptores (idem est de Pædagogis) & discipulos est quodammodo eadem obligatio, quæ inter parentes & liberos. Unde resolves:

1. Discipuli peccant 1. Si præceptoribus, & pædagogis non exhibeant honorem, & reverentiam. 2. Si non obediant in rebus pertinentibus ad studia, & bonos mores. 3. Si eos convitiis, vel contumeliosis verbis traducant. 4. Si negligenter studeant: scholarum, aut studiorum tempore lusui vacent, vel otio. 5. Pecunias parentum dilapident, vel inutiliter expendant. 6. Malo fine studeant. 7. Gymnasii sui leges, vel Academiæ statuta (si quidem ea ad peccatum obligent) non servent. 8. Scientias superstitiosas, aut vetitas addiscant, vel libros prohibitos legant. 9. Stipendium debitum doctori suo non solvant, cùm possint. vide Navar. *c.* 23. *&* 25. Fill. *tr.* 28. *p.* 2. *c.* 10. *q.* 1.

2. Magistri & Pædagogi peccant 1. Si peccata discipulorum dissimulent, & non corrigant, quando possunt. 2. Profectum eorum in litteris non sedulò promoveant. 3. Non doceant bonos mores. 4. Si ex proposito falsa doceant, ùt vera, vel superstitiosa & saluti noxia. 5. Non studeant ipsi, ut officio satisfaciant. 6. Si stipendium exigant majus justo, vel quàm Gymnasii leges, aut consuetudo permittat. 7. Doctoratûs insignia negent dignis, vel indignis conferant, quod Nav. dicit esse mortale, præsertim in Theologia, Jure Canonico, Civili, vel Medicina: nam in Philosophia fortè veniale tantùm esse censet Cajet. V. *Doctoratus*. 8. Si discipulis malo sint exemplo. 9. Si malis moribus imbutos, & qui aliis perniciosi sunt, ad scholas admittant, vel ex iis non dimittant. v. Trull. *l.* 4. *c.* 1. *d.* 11.

ARTICULUS IV.
De V. & VI. Præcepto.

CAPUT I.

Quid quinto Præcepto prohibeatur: Non occides ?

PRohibetur hominis occisio, mutilatio, verberatio, aliáque similis afflictio injusta; de qua quæritur; quæ, & quando sit justa ?

DUBIUM I.

An aliquando liceat occidere, vel mutilare semetipsum ?

REsp. Absque divina authoritate non licet seipsum directè, & ex intentione occidere. Ratio est: quia est contra charitatem sui, & fit injuria Reip. & Deo, qui est solus directus, & absolutus Dominus humanæ vitæ. Dixi 1. *Absque authoritate divina*, propter Samsonem, & quosdam Martyres, qui seipsos occiderunt, vel ex divina inspiratione, vel inculpata ignorantia. Dixi 2. *directè*: quia indirectè quandoque licet se occidere, hoc est: aliquid facere, vel omittere, ex quo præter intentionem mors certò sequatur: quia præceptum conservandi vitam, utpote affirmativum, non semper obligat, sed potest omitti propter bonum finem, necessitatem, vel magnam utilitatem. S. Th. 2. 2. *q*. 64. v. Fill. *hic t*. 29. *c*. 4. *q*. 5. & Bec. 2. 2. *t*. 3. *c*. 7. *q*. 8. Unde resolves:

1. Miles potest, imò tenetur persistere in statione, etsi moraliter certus sit se occidendum. C. Lugo *d*. 10. *q*. 1. Itèm posse ad evertendam turrim hostilem, aut perdendos hostes, pulverem incendere, etsi sciat se obruendum; uti & navem mergere, vel incendere, nè hostis eâ potiatur cum gravi Reipubl. damno, docet Less. *l.c*. 9. *n*. 32. Fagund. *t*. 1. *l*. 5. *cap*. 11. Similiter licet se objicere telo, vel ictui ad servandam vitam Principis, amici ad mortem injustè damnati vices sub-

ſubire. Leſſ. *l.* 4. *c.* 9. *n.* 30. vel in naufragio tabulam cedere, ex Tol. Leſſ. *l. c.* Lopez. *p.* 1. *c.* 65. Item ſervire peſte infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto ſe præcipitem dare, cum certo periculo mortis. Leſſ. & Fill. *l. c.* Laym. *c.* 1. *n.* 3. C. Lugo *diſp.* 10. *ſ.* 1. Ubi tamen everſionem illam turris, & combuſtionem navis (ſiquidem nulla ſit ſpes evadendi) timidè, & non niſi ex graviſſima, v. g. boni publici causâ, videtur concedere. v. *n.* 51. & 51. &c. Malderum *tr.* 3. *c.* 1. *dub.* 19. Dian. *p.* 5. *tr.* 4. *Reſ.* 26. Fagund. *p.* 5. *c.* 11. *n.* 6. *& ſeq.*

2. Etſi Virgini non liceat ad caſtitatem ſervandam directè ſe occidere, licet tamen ei certo periculo mortis ſe exponere, etiam pro ſola integritate corporali, licèt rationabiliter præſumeret ſe non conſenſuram: quia integritas iſta magni æſtimatur. v. Laym. *c.* 1. *n.* 3.

3. Reo licet non fugere, imò etiam ſponte ſe ſiſtere judici plectendum; licèt poſitivè ſeipſum perimere non poſſit, etiamſi à judice id ei committatur. vid. Leſſ. *cap.* 9. *d.* 9. C. Lugo *d.* 10. *de Juſt.* *ſ.* 1. *n.* 83. contra Vaſq. 1. 2. *d.* 173. *c.* 3.

4. Etſi Carthuſianus in extrema ægritudine poſſit ſervare vitam veſcendo carnibus, ídque probabiliter ei tum liceat, (atque adeò non peccet, qui inſcio præberet cibos ex carnibus, Sanch. Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 70.) licitè tamèn, & laudabiliter etiam tum omittit, cum certo periculo mortis, ùt contra Vaſq. & Gran. docet Dian. *p.* 5. *d.* 4. *R.* 32. ex Vict. Lorc. &c. quia rationabiliter negligit vitam pro bono communi Ordinis. C. de Lug *d.* 10. *n.* 33. contra Azor, & Eſcob. *t.* 6. *c.* 7. ubi docet, teneri carnibus veſci, ſi exigit neceſſitas, ità ut aliter vitam conſervare non poſſit: quod Sanch. *p.* 2. *conſ. l.* 5. *c.* 1. *d.* 35. cum aliis ſex ità diſtinguit: ſi neceſſitas veſcendi ſit ab intrinſeco, verbi gratiâ, morbo, ex quo judicio Medicorum convale-

ſcere non poſſit, nisì eſu carnium, ait probabilius eſſe, non teneri veſci, (tametſi licitè poſſit) quia morietur naturaliter ex morbo, cujus ipſe non eſt cauſa: ſi verò ſit ab extrinſeco, (v. g. ſi ob inopiam aliorum ciborum fame moriendum eſſet) teneri veſci, quia mors illa, cùm ſit violenta, ipſi imputaretur.

5. Licet carnem vigiliis, & inediâ moderatè affligere; qui autem advertens vitam iis notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret graviter, ùt notat Lay. *d.* 3. *de juſt. t.* 3. *p.* 3. *c.* 1. *n.* 5. ex Cajet. Etſi hìc multi ob bonam fidem, & zelum Deo placendi excuſentur. v. Bon. *d.* 2. *q. ult. ſ.* 1. *p.* 7. *n.* 9. Fill. *l. c.* C. Lugo *de juſt. d.* 10. *ſect.* 1. *n.* 32. 33. 36. *&c.* Ubi rectè notat: aliud eſſe procurare abbreviationem vitæ, ſeu mortem poſitivè ſibi afferre; aliud permittere, vel periculum ejus ſubire, vel non adhibere media ad avertendam. Prius ait eſſe illicitum, v. g. pœnitentiis indiſcretis, carníſque macerationibus vitam notabiliter abbreviare: poſterius verò ſæpe licere, ideóque non teneri Carthuſianum carnibus veſci; nec aliquem alium uti pretiosâ & exquiſitâ medicinâ, ad mortem vitandam; nec ſæcularem relicto domicilio quærere ſalubriorem aërem extra patriam.

6. Excuſantur ægri, qui paulò ante mortem, causâ humilitatis, vel boni exempli, petunt humi collocari: quia non intendunt vitam abbreviare. v. Vaſq. *l. c.* Addit Lay. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 3. *cap.* 1. *n.* 5. non teneri quemquam mediis extraordinariis, & nimis duris, v. g. abſciſſione cruris, &c vitam conſervare; nisì tamen ea communi bono ſit neceſſaria. vid. Leſſ. *l. c.* Sanch. *in opuſc. t.* 2. *l.* 2. *c.* 1. *d.* 34. Ubi dicit: infirmum in periculo mortis, ſi ſit ſpes ſalutis, non poſſe medicamenta reſpuere. Non videtur tamen virgo ægrotans (per ſe loquendo) teneri ſubire manus Medici, vel Chirurgi, quando id ei graviſſimum eſt, & magìs, quàm mortem ipſam hoc medium horret. Eſcob *E.* 7. *c.* 8. ex Turrian. *ſum. p.* 1. *c.* 2. 3. *ſ. d.* 5. Reſp.

Resp. 2. Non licet se mutilare, nisì sit necessarium ad conservationem corporis totius: quia nemo est suorum membrorum absolutè dominus. Less. l. 2. c. 9. d. 14. Unde resolves:

1. Non licet se castrare ad conservandam castitatem, vel sedandas tentationes: quia hoc ad eum finem non est necessarium. S. Thom. 2. 2. q. 65. a. 1. Less. Mol. Fill. t. 29. c. 4. q. 3. &c.

2. Peccant parentes, qui filios etiam consentientes castrant, ut sint utiles cantui. v. Lay. l. 3. t. 3. p. 3. c. 1.

Quæres: An sepeliendus sit in loco sacro, qui se ipsum occidit?

Resp. Id vetant Ecclesiæ Canones: qui tamen non sunt intelligendi de iis, qui ex furore, amentia, vel passione gravissimæ tristitiæ, turbatâ phantasiâ &c. id fecerunt; vel qui ante mortem verè de hoc doluerunt. Quòd si constet quempiam seipsum occidisse, & dubitetur: utrùm deliberatè? an ex animo turbato factum? in praxi privatur sacrâ sepulturâ: cùm præsumatur secundùm opus externum voluntariè esse factum: nisì tamen ex circumstantiis contrarium colligatur. Si verò dubitetur: an à seipso? an ab alio v. g. sit præcipitatus in aquam? delictum tam atrox, & contra naturam non præsumitur sinè evidentibus indiciis. Mol. t. 3. d. 20. v. Lay. l. c. n. 8. v. etiam Escob. E. 7. c. 8. ubi dicit: eum, qui moritur ex vulnere in duello accepto, si vivus ex loco discessit, non esse privandum sepulturâ Ecclesiasticâ.

DUBIUM II.

An? & quomodo liceat occidere malefactorem?

Resp. Extra causam necessariæ defensionis, de quo infrà, nulli id licet, nisì authoritate publica, & juris ordine servato, ùt patet *Exod.* 22. & *Rom* 13. Unde resolves:

1. Non licet marito uxorem, aut patri filiam occidere

dere in adulterio deprehensas: quia ad id non habent auctoritatem publicam; & leges civiles id permittentes, à Jure Canonico sunt correctæ, tanquam iniquæ. Secùs est de proscriptis, quos occidendi cuivis authoritas publica datur, ídque non injustè: cùm ad Reip. defensionem sit necessarium. Peccant tamen, qui non ex zelo justitiæ, sed odio, aut privatæ vindictæ causâ faciunt. vid. Laym. *l. c.*

2. Peccat Princeps, vel Magistratus (regulariter loquendo) v. infrà *l.* 4. *c.* 3. *dub.* 1 qui occidi jubet reos non citatos, vel non auditos, vel non damnatos, etsi privatâ scientiâ constet esse nocentes: quia ex jure naturæ, actus publicus fieri debet ex scientia & authoritate publica, v. Caj. V. *homicidium*. Fill. *tr.*20. *c.* 2. *q.* 6, *n.* 27. Bon. *l. c, p.* 1. *n.* 7. v. infrà *l.* 4. *c.* 3. *d.* 1.

DUBIUM III.

An? & quomodo liceat occidere privata auctoritate iniquum aggressorem?

RESp. Jus naturæ permittit, ut vim vi repellas, & aggressurum, qui iniquè eripere tibi conatur vitam, aut quæ ad eam honestè agendam tibi sunt necessaria, ùt bona temporalia, honores, pudicitiam, membrorum integritatem, prævenias, & occidas: ità tamen ut id fiat animo te defendendi, & cum moderamine tutelæ inculpatæ: hoc est: non inferendo majus damnum, nec utendo majore vi, quàm necessarium est ad arcendam injuriam. Ità comm. S. Th. *q.* 64. *a.* 7. Mol. & Less. *dub.* 8. *n.* 44. Unde resolves:

1. Non licet reo occidere ministros justitiæ, à quibus ad carcerem, vel supplicium trahitur: utì nec licet id proscripto, ùt notat ex communi Lay. *l.* 3. *t.* 3. *c.* 2. quia non sunt iniqui aggressores.

2. Etsi ob contumeliam aliquam, v. g. si viro honorato dicatur, *mentiris*: non liceat alterum occidere

dere, eò quòd aliter repelli possit, ac soleat. Less. Hurt. &c. Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 12. *&* 13. licere tamen, si aggressor fustem, vel alapam viro valde honorato impingere conaretur, quam aliter avertere non posset, docent cum Dian. *l. c. R.* 4. Lessius. Hurt. & alii 13. Verùm & hoc videtur in praxi periculosum, & recenter damnatum ab Innocent. XI. per propos. 30.

3. Si fuste, vel solo vulnere, vel amputatione brachii, vel aliter arcere injustam vim potes, non licet occidere. Unde si quis sit persona talis, cui non sit dedecus fugere, debet fugere potiùs, si potest, & salvare se: secùs autem, si turpe sit fugere, v. g. viro nobili, vel officiali bellico; nisi rursus hìc & nunc id tali turpe non esset, ob præstantiam invasoris, vel alias ejus qualitates, v. g. quia ebrius est, vel amens; talem enim occidere non licet, quando potes fugere. Mald. Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 9. v. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 3. *c.* 3.

4. Non licet occidere furem ob res exiguas; licet autem, si quis auferat honorem valde notabilem, aut bona magni momenti: nisì tamen aliâ viâ, verbi gratiâ: juris, vel aliter, arceri, aut recuperari possint. Quare, quando jura significant furem nocturnum occidi impunè, non autem diurnum, præsupponunt, quòd plerumque nocturni non possint aliter arceri, diurni autem possint. Alioquin enim, si nocturnus potest capi, non debet occidi: & si diurnus non potest capi, nec repeti ab eo, quod aufert, nisì occidendo, id licet: ea tamen non debent esse parvi momenti, & minimùm unius aurei, secundùm Molin. *tom.* 4. *c.* 3. *d.* 16. *n.* 7. v. Laym. *c.* 3. (damnat hoc Innocent. XI. per propos. 31.) vel potiùs secundùm alios apud Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 18. duorum: quanquam & hoc Dian. *l. c.* nimis laxum videatur: imò Bon. *de rest.* rem non magni valoris hìc censet, etsi sit trium vel quatuor aureorum. Si autem rem talem (fur v. g.) usurpet vi-

dente,ac resistente domino, aut custode, aut huic vim faciat, verbi gratiâ, repetentem incipiat ferro invadere, permittunt cædem Bon. Dian. *l. c.* utì etiam, si dubium sit, an res possit aliter salvari, aut recuperari. Bon. *l. c.* quia nemo, inquit, tenetur se exponere periculo amittendi res suas. v. Lay. *c.* 3. Navar. Less. Dian. *l. c*

5. Probabilius est, hæc etiam licere Clericis & Religiosis, ob bona temporalia. Jura verò in contrarium afferri solita, intellige, quando non servatur moderamen inculpatæ defensionis. Lay. *l. c.* Tan. *t.* 3. *d.* 4. *q.* 8. *d.* 4. Escob. *E.* 7. *c.* 8. ubi etiam docet ex Tan. *t.* 3. *d.* 4. *num.* 68. licere virgini occidere invasorem pudicitiæ, si violationem nequeat aliter evadere.

6. Cùm tamen iniquus aggressor sit in periculo salutis, potest quis ex charitate ei parcere, & injuriam potiùs pati, sed non tenetur: eò quòd alter suâ malitiâ sit in isto periculo. Laym. *Ibid.*

7. Non licet occidere, si injuria jam est contracta, vel aggressor jam fugit: quia id non esset se defendere, sed vindicare, ùt docent Tol. Rodriq. Sed Henr. & Nav. *c.* 15. *n.* 5. Fernand. *p.* 1. *c.* 9. §. 1. dicunt: si læsus magnam faceret jacturam honoris, nisì fugientem mox persequeretur, posse eum persequi, & percutere, quantum esset satìs ad defensionem honoris. Quod Laym. Bon. Less. Fill. C. Lugo, &c. putant practicè vix posse fieri, sinè vindicta: etsi speculativè videatur esse probabile. v. Dian. *p.* 2. *t.* 1. *misc. R.* 15. Concedit tamen C. Lugo, Mol. Less. &c. cum Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 47. licere furem fugientem, v. g. cum equo tuo, conficere telo vel sagittâ: quia invasio adhuc durat. Etsi verò id non liceat, postquam in tutum se recepit, si tamen per judicem non possis recuperare rem tuam, potes ingredi locum, ubi illa detinetur, eámque tibi vendicare, & si alter vi impediat, vim vi repellere. Tan. Less. Mald. Hurt. Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 17. *& p.* 8. *t.* 7. *R.* 47.

8. Li-

8. Licet quoque occidere eum, de quo certò constat, quòd defacto paret insidias ad mortem: ùt si uxor v. g. sciat se noctù occidendam à marito; si non potest effugere, licet ei prævenire. Navar. Less. *n.* 45. Fill. *n.* 28.

9. Hinc etiam dicunt alii, ùt Sanch. 2. *Mor. c.* 29. &c. licere occidere eum, qui apud Judicem falsa accusatione, aut testimonio, &c. id agit, unde certò tibi constat, quòd sis occidendus, vel mutilandus, vel etiam (quod alii difficiliùs concedunt) amissurus bona temporalia, honorem, &c. quia hæc non est invasio, sed justa defensio; posito quòd de alterius injuria tibi constet, nec sit alius evadendi modus. Less. tamen, Fill. & Laym. non audent id defendere, propter periculum magnorum abusuum. v. Escob. *Ex.* 7. *c.* 8. Hurt. Lugo *d.* 10. *f.* 7. Dian. *p.* 8. *tr.* 7. *R.* 52.

10. Quandocunque quis juxta supradicta habet jus alium occidendi, id potest etiam alius pro eo præstare, cùm id suadeat charitas. Filliuc. Tan. *tom.* 3. *d.* 4. *q.* 8. Mol. *d.* 18. An autem, & quando ad hoc teneatur? v. Less. *l.* 2. *c.* 9. *d.* 13. Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 9. 14. 20.

DUBIUM IV.

An aliquando liceat occidere innocentem?

RESp. Directa intentione, & scienter, nunquam licet, nisi Deus omnis vitæ Dominus concedat. Indirectè autem, & per accidens, aliquando licet, utendo nimirum suo jure, & dando operam rei licitæ & necessariæ, ac tanti momenti, ut vitæ æquivaleat. S. Th. & Doctores communiter. Unde resolves:

1. Si Tyrannus minetur urbi excidium, nisi innocens occidatur, id non licet directè. Neque valet: sicut membrum licet abscindere pro salute corporis, ità & civem pro Repub. quia homo est tantùm pars moralis Reipub. à qua non accipit esse, & vivere, sicut membrum corporis à corpore. Molin. *tom.* 4. *t.* 8. *d.* 10. Less. Fill. &c.

2. Poteſt tamen Reſpub. eo caſu talem cogere, ut Tyrannum adeat, & ſi nolit, tradere; cùm ex charitate & juſtitia legali teneatur vitam exponere pro Repub. Unde ſi id renuat, fit nocens. Neque hoc erit cooperari ejus morti, ſed tantùm permittere; cum traditio de ſe ſit indifferens, & mors tantùm ſequatur indirectè, & præter intentionem Reip. Mol. *l. c.* Leſſ. *l.* 2. *c.* 9. *d.* 7. Fill. *t.* 29. *num.* 11. Laym. &c. Limitat autem C. Lug. *d.* 10. *de juſt.* ſi innocens ſit ſubditus, vel peregrinus teneatur mori pro Rep. aliena.

3. Si fugere non poſſis mortem, perſequente hoſte, niſi per viam anguſtam, quâ quiſpiam iſtic ſedens eſſet obterendus, licet nihilominus (dummodo tamen, ſi infans eſt, ſit baptizatus, ùt monet C. Lugo & Eſcob. *Ex* 7. *c.* 8.) fugere cum ejus periculo, & interitu, præter tuam intentionem. Leſſ. *n.* 59. Fill. *n.* 36.

4. Similiter ad expugnandam urbem, & victoriam reportandam, ſi neceſſarium ſit, licet tormenta in eum locum dirigere, ubi multi ſunt innocentes: quia horum mors præter intentionem ſequetur. Leſſ. *l. c.*

5. Non licet occidere obſides, etſi, qui eos miſerunt, non ſervent fidem: quia ſunt innocentes. Bon. *t.* 2. *d.* 2. *q. ult. ſect.* 3. *p.* 7. Dian. *p.* 5. *t.* 4. *Reſ.* 13. contra Azor, &c.

Quæres: an aliquando liceat procurare abortum?

Reſp. Quicunque malitiosè in ſe, vel altero curat abortum, peccat graviter, ſive fœtus ſit animatus: quia eſt verum homicidium; ſive non: quia tendit ad occiſionem hominis, & eſt contra naturam generationis. Leſſ. *l.* 2. *c.* 9. *d.* 10. *n.* 61. Si tamen ad vitam matris conſervandam omnino ſit neceſſarium, ſequentes Regulæ tenentur 1. Si fœtus mortem matri allaturus, probabiliter necdum ſit animatus anima rationali, (animari autem communiter ajunt, matres die quadrageſimo, fæmellas verò octogeſimo; quæ res valde

valde incerta eſt) quidam permittunt, etiam directâ intentione expelli, ut Sanch. *l. 9. de Matr. d.* 20. *n.* 9. *&* 10. Henr. & a. contra Leſſ. *l.* 2. *c.* 9. *d.* 16. & alios, quorum ſententia in praxi ſuadenda: quorſum enim directè expelles, cùm indirectè liceat, & ſufficiat? 2. Si verò fœtus ſit animatus, materque judicetur moritura cum prole, niſi medicinam ſumat, licet eam ſumere, & ſecundùm quoſdam tenetur, intendendo directè ſuam tantùm ſanitatem, etſi indirectè, ac conſequenter deſtruatur fœtus: quia in pari neceſſitate mater poteſt magìs proſpicere ſibi, quàm proli. 3. Si verò cum morte matris, ſpes vitæ & baptiſmi prolis affulgeat, tenetur mater, ſecundùm pleroſque, ſub mortali, abſtinere ab omni remedio deſtructivo prolis: quia tenetur vitam corporalem exponere pro extrema neceſſitate ſpirituali infantis. Contrarium tamen docet Lud. Lopez: quod Sa V. *Charitas* dixit eſſe probabile. v. Leſſ. *l. c.* Sanch. Fill. *t.* 19. *cap.* 6. *q.* 1. Bon. *t.* 8. *n.* 3.

DUBIUM V.

De Duello, & Bello.

ARTICULUS I.

Quid ſit? & an liceat duellum?

RESP. Duellum eſt duorum (vel ſubinde etiam plurium) certamen, quod ex condicto, uno indicente, & altero acceptante, ſuſcipitur, ità, ut id non ſit vitam defendere, ſed exponere periculo. Quod etſi communiter ſit mortale peccatum, licitum tamen eſt ex juſta cauſa, quæ ſemper eſt attendenda. vid. Trident. *ſeſſ.* 25. *c.* 19. *de Reform.* Sanch. 2. *Mor. c.* 10. Itèm de pœna duellantium. v. infrà *de excom. &* Sanch. *l. c.* Unde reſolves:

1. Duellum non eſt licitum ad indagandam veritatem, vel juſtitiam, vel purgationem objecti criminis, aut litem terminandam: quia eſt fallax, imò ſuperſtitioſum medium ad eum finem, cùm etiam innocens homicidium & facere, & pati poſſit. Trull. *l.* 5. *c.* 2. *d.* 13 *n*, 12.

2. Neque ob inimicitias, aut ad injuriam vindicandam, neque ob ſolam oſtentationem virium, aut delectationem.

3. Nec idem ad evitandam ignominiam: quia apud bonos, & prudentes honorem non perdit; imò nec apud alios, ſi provocanti dicat, ſe eum non æſtimare dignum, cum quo congrediatur contra leges divinas & humanas. Interim iturum ſe indies liberè ſuas vias, paratúmque ſemper fore, & nunc eſſe, contra quemvis invaſorem ſe tueri. Trull. *l. c. n.* 4.

4. Duellum licet acceptare, vel offerre ad conſervandam æſtimationem exercitûs apud hoſtes, eóſque debilitandos; vel ad terminandum bellum cum minore damno v. Sanch. *l. c.*

5. Acceptare itèm licet, ſi quis aliàs te occiſurus, concedat tamen arma, ut ſic fortunam experiaris: quia eſt tantùm defenſio, poſitóque, quòd aliter non poſſis evadere. Similiter: ſi judex duos ad mortem damnatos vellet duello congredi: quia alter alterius eſſet conſtitutus miniſter juſtitiæ. Trull. *l. c.*

6. Denique ſi vir nobilis in aula regia, vel militaris in caſtris, provocatus ſiſtere ſe, meræ defenſionis gratiâ, cum ſpe prævalendi, privandus alioqui ob ſuſpicionem ignaviæ, dignitate, officio, vel favore Principis, non audet eum damnarē Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 3. *c.* 3. eundem excuſat Hurt. 2. 2. *q.* 170. *ſ.* 8. §. 76. Leſſ. *c.* 9. *d,* 8. Fill. *c.* 8. *q.* 6. Nav. *c.* 15.

ARTICULUS II.

An? & quouſque liceat bellum?

Reſp.

RESp. Bellum defenſivum, quo ſcilicet vis injuſta repellitur, licet etiam privata authoritate; offenſivum verò, quo vis infertur, ut liceat, tres conditiones requirit 1. Ut geratur authoritate Principis, vel Magiſtratûs, nullum agnoſcentis Superiorem; qualis eſt Papa, Imperator, Reges,& quædam Reſpub. v. g. Venetorum, Genuenſium, &c. 2. Ut adſit juſta cauſa, eáque gravis, v. g. neceſſitas boni communis, & quietis conſervandæ, recuperatio injuſtè ablatorum, coërcitio rebellium, defenſio innocentum, &c. v. Lay. *hic*, & Molin *t.* 2. *d.* 104. Dian. *p.* 6. *t.* 4. *R.* 3. 3. Ut fiat ex recta intentione, hoc eſt: non ex odio, ſed ex amore boni communis; quanquam,ſi hæc ultima ſola deſit, non ſit obligatio reſtitutionis. Ità commun. cum D. Th. *q.* 51. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 12. Unde reſolves:

1. Si quis juſtum bellum gerat, non poteſt alter licitè ſe defendere: quia circa eandem rem non poſſunt duo habere contraria jura. Fieri tamen poteſt, ut neutra pars peccet, ob ignorantiam invincibilem. Fill. *n.* 185.

2. Tenetur Rex, antequam bellum incipiat, omni diligentia curare, ut certus ſit de ejus juſtitia, & gravi cauſa. Ad quod ſequentia conducent 1. Ut curet habere non tantùm peritos, ſed etiam bonos Conſiliarios. 2. Ut attendat, an etiam à ſuis impediantur, vel intervertantur literæ, aut inſtructiones ad ipſum. 3. Si non tantùm à ſuis Conſiliariis, ſed etiam à diverſis Theologis curet juſtitiam belli, ſecundùm leges Euangelicas examinari, & liberè edici. 4. Si auditis omnibus, ipſe quoque coram Deo illam examinet,ſtatuátque id, quod in puncto mortis ſe feciſſe vellet. Deniq; licèt ſufficiat opinio probabilis de juſtitia belli, ſi tamen juſtitia maneat æqualiter dubia, & alter ſit in poſſeſſione, non licet ei bellum indicere, cùm melior ſit conditio poſſidentis. Fill. *t.* 29. *c.* 9. *q.* 4.

Trull. *l.* 5. *c.* 3. *d.* 3. ubi cum Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.*72. docet licere etiam Principi concedere repressalia, servatis tamen conditionibus certis, quas v. apud Pal. *t.* 1. *c.* 7. *d.* 5. *p.* 4. & hìc infrà *Art. seq.*

3. Perspectâ justitiâ belli, debet ea proponi parti adversæ; quæ si offerat competentem satisfactionem, non debet bellum inchoari. Imò, ùt probabilius est, si cœptum sit, debet, si non ex rigore justitiæ, saltèm plerumque ex charitate mox finiri. v. Mol. suprà *d.* 103. Trull. *l.* 5. *c.* 2. *d.* 3.

4. Potest Princeps pro satisfactione petere restitutionem ablatorum, & expensarum; itèm aliquid in pœnam illatæ injuriæ. Duval. Hinc potest victos privare bonis, etiam innocentes, tributa eis imperare, extruere arces, &c. quæ ad securitatem sunt necessaria. Kon. Dian. *p.* 6. *d.* 4. *R.* 22.

5. Principes tenentur stipendia solvere militibus; alioqui tenentur compensare damna, tum ipsis militibus, tum aliis, qui ab iis damnum acceperunt. Kon. Pal. Dian. *p.* 6. *t.* 4. *R.* 29.

6. Tenentur etiam aliquando Principes Catholici à bello alioqui per se justo abstinere, si indè oriturum sit scandalum, & spiritualis ruina multorum, ac detrimentum Ecclesiæ. v. Pal. Dian. *part.* 6. *t.* 4. *R.* 7.

7. Etsi, per se loquendo, in bello justo liceat advocare infideles in auxilium; per accidens tamen subinde, imò plerumque non licet, ratione scandali, vel periculi in fide, v. g. nè subditi pervertantur, sacra profanentur, &c. Regin. *tom.* 2. *l.* 21. *n.* 100. Fill. *n.* 181.

8. Similiter licet alteri Principi, etiam alterius fidei, in bello justo auxilium ferre; nisi tamen sit periculum scandali, incrementi hæreseos, & damni veræ fidei. v. Kon. *tr. de Charitate, d. de Bello.*

9. Duces, Tribuni, Centuriones, aliique Officiales peccant, tenentúrque ad restitutionem 1. si pau-

cio-

ciores habeant milites, quàm in solutione stipendii exhibent. 2. Quando debent ex officio commeatum curare, & dant militibus cibum, vel potum corruptum, ex quo morbi oriantur. 3. Si in transitu per regiones, accipiant pecunias à variis pagis, nè istic pernoctent, aut morentur. 4. Si uni militi dent plura syngrapha ad domus diversas, Molin. Bec. Dian. *p.* 6. *t.* 4. *R.* 27. *&* 28. 5. Si stipendium militibus subtrahentes, permittant extorquere ab innocentibus necessaria.

10. Miles, qui in bello, & justo, & injusto paratus est mereri stipendia, est in malo statu, & incapax absolutionis, nisì mentem corrigat: & quidem similiter in bello injusto tenetur ad restitutionem damnorum, nisì inculpabilis ignorantia excuset: tunc enim sufficit restitutio eorum, quæ in specie habet; vel eorum, in quibus factus est ditior. v. *infrà.*

11. Si vocatus ad bellum sit subditus Principis, qui bellum gerit: aut ab eo antè conductus, non tenetur inquirere de justitia belli, quamdiu nulla vehemens suspicio occurrit in contrarium, quæ positivè reddat dubium: quia potest præsumere pro suo Principe, cui in dubio debet obedire, ejúsque authoritas plerumque illi sufficiet, ad formandum etiam positivè judicium probabile de justitia causæ, nè cum dubia fide operetur. v. C. Lugo *d.* 18. *de just. s.* 1. *n.* 21. Si verò non sit subditus, tenetur priùs inquirere, & postea saltèm probabile formare judicium, bellum esse justum. Mol. *d.* 113. *n.* 181. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 12. *n.* 8. Azor, Mald. Regin. contra quosdam apud Dian. *p.* 2. *tr.* 5. *misc. R.* 96. *& tom.* 3. *t.* 3. *R.* 7. C. Lugo *l. c.* Escob. *E.* 7. *c.* 8.

12. Miles intelligens bellum esse injustum, in quo est, non potest absolvi, nisì velit, quàm primùm potest, curare dimissionem, & interea abstinere ab actibus hostilitatis, v. g. cæde, præda, &c. v. Lay. *l.* 2. *t.* 3. *c.*

3. *c.* 12. An autem talis possit occidere militem hostilem se invadentem? v. Esc. *E.* 7. *c.* 8.

ARTICULUS III.
Quid in bello justo liceat?

RESp. Etsi circa hostes in bello justo liceat ea omnia facere, quæ ad finem belli sunt necessaria, v. g. occidere, spoliare, &c. innocentes tamen (quo nomine intelliguntur pueri, qui arma gestare non possunt, mulieres, senes, Religiosi, Clerici, peregrini, mercatores, & rustici) directè vitâ spoliari non possunt; bonis tamen externis possunt, si sint pars Reip. hostilis, alitérque finis belli obtineri non possit. Mol. Bec. *p.* 2. *c.* 10. 11. & 12. Lay. Fill. *n.* 191. &c. Ratio est: quia, cùm sint pars Reip. possunt propter hujus delicta puniri, in iis bonis, quæ Reip. dominio subsunt. Unde resolves:

1. Per accidens licet aliquando comburere etiam Ecclesias, & hostes ex iis extrahere, in iis spoliare, & occidere, si v. g. Ecclesiâ velut castro ad repugnandum utantur. Sylv. V. *Bellum n.* 11. Sa, Bon. *p. ult.* §. 3.

2. Contra hostem licet utì insidiis, & stratagematis, dummodo absint mendacia: etsi etiam hæc, v. g. quando exploratores se fingunt amicos, non sint mortalia. Ea verò, ad quæ cavenda nulla prudentia datur, v. g. veneno inficere puteos, aquas, glandes, sunt contra jura belli, nec licent. Mol. *d.* 1. *t.* 1.

3. Fides hosti data servanda est, nisì vel coactus dederis, vel in grave detrimentum cederet Reip. aut Religionis; aut si hostes eam non servent; aut denique conditiones, ac circumstantiæ planè sint mutatæ. Duval. Palaus. Dian. *l. c. R.* 10. vide etiam Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 12.

4. Capti in bello, etiam ex parte capientium justo,

ſto, nisì obſtet ſcandalum, aut ſpecialis promiſſio, poſſunt fugere. Capti verò in bello ex parte capientium injuſto, & fugere, & bona hoſtium ſecum auferre poſſunt. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 12. *n.* 16. An obſides liceat occidere? vide ſuprà *dub.* 4. *c.* 5.

5. Poteſt quidem aliquando (rarò tamen, & nonnisì ob cauſas graviſſimas) dari urbs in prædam: milites tamen privata authoritate prædas agere, aut hoſtibus damna inferre non poſſunt: quia ſunt executores tantùm, & miniſtri. vid. Sa *V. Bellum.* Lay. *hìc tr.* 3. *c.* 12. Fill. *n.* 198. Dian. *p.* 6. *t.* 4. *toto.* Dum autem urbs ſpoliatur injuſtè, gregarios milites tantùm teneri ad damnum, quod ipſi intulerunt, probabile eſſe docet Dian. *loc. cit. R.* 31. ex Sylv. Nav. &c. Itèm *p.* 3. *t.* 5. *R.* 86.

6. Milites peccant cum onere reſtituendi, ſi à ruſticis, aliíſve, aqud quos hoſpitantur, vel per quorum loca tranſeunt, auferant, aut invitis extorqueant, vel etiam donata accipiant (nisì conſtet omnino liberè fieri: ſiquidem donationes iſtæ plerumque non ſpontaneæ, ſed coactæ ſunt) præterea, quæ ex conſtitutione Principis iis debent ſubminiſtrare: nisì tamen ſint in extrema, vel ſaltèm gravi neceſſitate. Molin. Kon. Palaus, Bec. &c. Dian. *p.* 6. *t.* 4. *R.* 26.

7. Repreſalia licita ſunt his conditionibus 1. Ut manifeſtè conſtet cives alterius Reip. feciſſe injuriam. 2. Ut Superiores illorum rogati recuſent adminiſtrare juſtitiam. 3. Ut conſtet eos culpabiliter id recuſare. 4. Ut Princeps ſupremus causâ cognitâ id concedat. 5. Ut non inferatur plùs damni, quàm juſta ſatisfactio requirit. 6. Ut non concedantur in perſonas Eccleſiaſticas. Mol. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 70. ex 18. aliis.

Quær. Ad quem pertineant bona hoſtibus erepta?

Reſp. 1. Immobilia cedunt Principi, aut Reipublicæ: mobilia fiunt capientis, nisì conſuetudo habeat, ut pars

ut pars cedat Principi, & Communitati. 2. Jure Cæsareo, nisi consuetudo sit contraria, bona ablata justo bello, quia ea injustè possidebant, fiunt capientium, postquam ea in sua prædia deportârunt. Valent. *tom.* 3. *d.* 4. *q.* 18. *p.* 3. Mol. *d.* 18. & Hurt. *tom.* 2. *d.* 169. *f.* 12. §. 119. ubi requirit, ut una saltèm nocte possederint. Vide etiam Sylv. Bon. *l. c.* de peccatis in bello committi solitis Trull. *l.* 2. *d.* 10. *& seq.* Dian. *p.* 6. *t.* 4. *R.* 23. ubi contra Durand. docet hanc sententiam esse in praxi tutam.

CAPUT II.

De VI. Præcepto, & IX.

Non mœchaberis, &c. Non concupisces, &c.

COnjungo hæc duo Præcepta, quia utroque idem explicitè, vel implicitè prohibetur, scilicet peccata impudicitiæ, & luxuriæ. Est autem luxuria inordinatus appetitus, vel usus delectationis, seu sensûs venerei, qui fit cum commotione spirituum generationi servientium, circa partes corporis venereas; ità ut appetitus, vel delectationes aliæ, etsi etiam sensitivæ, aut sensitivorum, si tamen non sint venereæ, aut venereorum, nec ad ea ordinentur, non spectent ad luxuriam. Porrò actus, seu peccata luxuriæ, distinguuntur in imperfectos, in quibus non intervenit ultimus terminus venereorum, quæ est decisio seminis: ùt sunt actus interni desideriorum, & oblectationem morosarum, qui speciem sumunt ab objectis: & perfectos, ac consummatos, qui terminum jam dictum habent adjunctum. Qui rursus sunt duplices: alii enim sunt naturales, qui naturæ non repugnant, nec specie differunt in ratione luxuriæ, (etsi per deformitatem superadditam aliquando specie differant) v. g. adulterium, incestus, &c. Alii innaturales sunt, seu contra naturam, in quibus conditio-

nes

à natura inſtitutæ, v. g identitas ſpeciei, vas debitum, &c. non ſervantur. Et hi etiam in ratione luxuriæ differunt ſpecie, quæ in illis variatur ſecundùm modos, quibus committuntur, naturæ repugnantes.

DUBIUM I.

An? & quanta peccata ſint, oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna, & ſimilia, extra matrimonium?

RESp. Ad id dignoſcendum, diſtinguenda eſt imprimìs intentio, & delectatio venerea, & venereorum, ab intentione, & delectatione ſenſitiva, & ſenſitivorum aliorum, quæ conſiſtit in quadam proportione, & conformitate rei tactæ cum organo tactûs. Deinde ſciendum: intentionem & ſenſum venereorum eſſe mortalem, & excludere à regno cælorum, ſecundùm Apoſtolum ad Gal. 5. Unde reſolves:

1. Oſcula, amplexus, aſpectus, tactus, & ſimilia, ſi extra matrimonium fiant, ex intentione actûs luxurioſi, vel ob delectationem veneream, etiamſi non illam perfectam, quæ eſt in ſeminatione, ſunt tamen ſemper peccata mortalia: quia eo animo, extra matrimonium, ſunt impudica, & naturâ ſuâ talis delectatio tendit ad perfectam. Fill. *t.* 30. *c.* 9. *n.* 174. Leſſ. *l.* 4. *c.* 2. *d.* 8. Sanch. *l.* 9. *c.* 46.

2. Tales actus ſunt ejuſdem naturæ cum perfectis, ſive conſummatis; ideóque in confeſſione explicandum, utrùm ſint habiti cum ſimili ſexu? an diverſo? cum libera? an conjugata? cognata? perſóna ſacra? &c. Leſſ. *d.* 15. Sanch. *l.* 1. *c.* 2.

3. Oſcula, amplexus, compreſſiones manuum, & ſimilia non obſcœna, ſi ſiant tantùm officii, aut moris patrii, aut amoris honeſti, vel benevolentiæ augendæ causâ, etiamſi delectatio venerea ſuboriatur, (modò

(modò in eam non consentiatur) non sunt peccata. Less. Fill. *l. c. n.* 171.

4. Si verò ista fiant ex aliqua veniali vanitate, joco, curiositate, levitate, petulantia, imò etiam sensualitate, sive affectu sensuali, ac naturali (dummodo non cum delectatione venerea, nec ejus causâ: & si præter intentionem suboriatur, eâ repulsâ, ac tunc abstinendo ab illis) venialem culpam non excedunt. ùt vid. Fill. *hic.* Less. Sanch. *l. c.* Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 136. Contrarium tamen est tutius, ùt v. Trul. *l.* 6. *c.* 1. *d.* 12. *n.* 8.

5. Idem dicendum de tactu, & aspectu inhonestarum partium corporis proprii, aut commixtionis animalium, non cum animo venereo, sed ex curiositate tantùm, aut levitate, secluso tamen scandalo, & periculo consensûs venerei. Imò si tactus talis, aut aspectus proprii corporis naturali aliquo, ac non malo fine fiat, nè veniale quidem erit, ùt v. g. si fricatione extinguere velis pruritum non venereum: dummodo tamen absit periculum pollutionis, aut consensûs in eam, si improvisò præter intentionem fortè obveniret. Less. *n.* 63. Fill. *n.* 215. Sanch. *l.* 9. *d.* 14.

6. Tactus nudi, & aspectus partium inhonestarum alterius corporis, maximè diversi sexûs, aut concubitûs humani ex curiositate, (nam de necessitate aliud est) etiam secluso affectu venereo, videntur non posse excusari à mortali, propter gravem indecentiam, & periculum proximum actûs venerei: nisi tamen aspectus fiat ex loco tam remoto, & ità obiter, ut hæc absint. Sanch. *n.* 22. *&* 29. Fill. *n.* 218. Laym. &c.

7. Aspectus verò, & subinde etiam (rariùs tamen propter periculum adjunctum) tactus, ex petulantia vel curiositate, partium inhonestarum alterius corporis, ejusdem tamen sexûs, citra affectum & periculum consensûs venerei, excusari posse à mortali, ùt v. g. quando simul aliqui natant, vel lavant, docet Laym.

Laym. *l*. 3. *ſ*. 4. ex Sanch. *l*. 5. *Mor. cap*. 6. *n*. 12. 13. *&* *n*. 27. *&* 28. Trull. *d*. 12. *n*. 15.

8. Verba turpia, lectio obſcœnorum, ſpectatio comœdiarum turpium, cantiones inhoneſtæ, geſtus, litteræ, & dona amatoria, ſi tantùm fiant ex curioſitate, vel vano ſolatio, non ſunt mortalia; ſecùs tamen, ſi fiant vel animo inhoneſto, ſive venereo, vel cum periculo ruinæ ſpiritualis ſui, vel aliorum. Sanch. *d*. 46. *q*. 3. Fill. *t*. 30. *c*. 10. *q*. 3.

9. Choreæ, nisì malo fine fiant, aut cum periculo, aliquos, aut ſeipſum incitandi ad libidinem, vel cum alia circumſtantia mala, ſecundùm ſe non ſunt malæ, nec actus libidinis, ſed lætitiæ. Quando verò ſancti Patres eas interdum valde reprehendunt, loquuntur de turpibus, & earum abuſu. v. Caj. V. *Chorea*. Fill. *n*. 223.

10. Exhibentes comœdias turpes, itèm facientes libros, aut picturas incitantes ad libidinem, peccant mortaliter: quia ſunt ruina proximi; cùm moraliter certum ſit, multos indè ad peccatum incitandos. Fill. *n*. 211. Similiter Magiſtratus, qui permittunt exhiberi turpes comœdias, peccare mortaliter docet Hurt. & concedit Baldell. ſi authoritatem illis præſtent, approbent, vel foveant; addit tamen poſſe aliquando excuſari, ſi ad majus malum impediendum non puniant, & tantùm tolerent. Vide Dian. *p*. 1. *t*. 13. *R*. 82.

11. Perſona ſoluta permittens ſe tangi ab alia, tactu, qui vulgò cenſetur pudicus, ùt prehenſio, contrectatio manûs, amplexus, & oſcula juxta morem patriæ, non peccat, nisì ei conſtet fieri pravo affectu: huic enim cooperari non licet. Docet tamen Fill. etiam tunc admitti poſſe, nè tangens infametur. Admittens autem tactus impudicos, (ùt mamillarum, & obſcœnarum partium) vel oſcula furtiva, & moroſa, vel indecentia, peccat: quia præſumitur affe-

ctus malus. vid. Fill. t.30. *n.* 196. & infrà *l.* 5. *c.* 1. *dub.* 2.

Quæres: An? & quatenus liceant tactus, aspectus &c. inter conjuges, & sponsos?

Resp. 1. Conjugibus licent, si referantur ad copulam: ad hanc enim licitè se excitant. Alio autem sine, v. g. voluptatis causâ si fiant, sunt peccata venialia: quia matrimonium eos cohonestat, ac defectus debiti finis non est mortalis, nisì tamen habeantur cum periculo pollutionis: quæ cùm iis sit illicita, eo casu erunt mortalia, regulariter saltèm. Sanch. *l.* 9. *d.* 46. *n.* 7. Fill. *n.* 357. & alii.

Resp. 2. Sponsis tactus impudici non licent; pudici verò in partibus honestis licent, si ex iis tantùm intendant delectationem sensitivam; secùs si veneream. Sanch. *l. c. n.* 50. *&* Bon. *p.* 9. *n.* 6. *&c.*

DUBIUM II.

Quæ sint species luxuriæ consummatæ naturales?

RESP. Eæ dicuntur, in quibus fit commixtio eo modo, quo natura instituit v. g. quando servatur sexus diversus, species eadem, vas, & modus naturalis, &c. *ùt vide in principio hujus cap.* Unde resolvitur: tales esse has sequentes, quæ ideo in confessione sunt exprimendæ:

1. Est fornicatio, quæ est concubitus soluti cum soluta (hoc est, quæ sit libera à voto, matrimonio, religione) ex mutuo consensu. Ad hanc reducitur 1. Concubinatus, qui est fornicatio continuata. Unde concubinarius (sicut & meretrix) ordinariè non debet absolvi, nisì dimissâ concubinâ, aut muliere suspecta, cujus retentio scandalum daret, licèt cum ea non peccaret. Sanch. *ib.* 1. *Mor. c.* 8. Navar. *cap.* 3. Fill. *tract.* 10. *c.* 2. *num.* 56. 2. Congressus cum alterius sponsa, quæ est fornicatio intrà eandem speciem gravior, & in confessione aperienda, saltèm respectu sponsæ, ùt docet Rod. *t.* 1. *c.* 109. Sanch. *de Matr. t.*

1. *l.*

1.*l.* 1. *d.* 2. *n.* 6. Fag. *t.* 2. *l.* 4. *c.* 3. Fill. *t.* 2. *tr.* 30. *c.* 2. *n.* 53. contra Covar. Vivaldum, Ledeſ. Azor, quorum ſententiam, (etiam reſpectu ſponſæ) probabilem, & in praxi tutam, cenſet Diana *p.* 1. *tr.* 7. *R.* 5.

2. Stuprum, hoc eſt defloratio virginis, ipsâ invitâ; quia ſi conſentiat, erit tantùm fornicatio ſimplex, nec circumſtantia in confeſſione aperienda, ùt probat Leſſ. & Sanch. & Sanch. *l.* 7. *diſp.* 12. contra Nav. Azor, & alios.

3. Raptus, cùm ſcilicet perſona aliqua (ſive maſculus, ſive fœmina: ſive nupta, ſive innupta) libidinis causâ abducitur, illata vi ſive abductæ, ſive iis, quorum poteſtati ſubeſt. Si quæ tamen ſponte diſcedat cum Amaſio, inſciis parentibus, non erit propriè raptus, ſed fuga, non addens malitiam ſpecie diſtinctam fornicationi. Lugo *d.* 16. *n.* 237. Fill. *n.* 110. v. Bon. Idem dicit Dian. *p.* 1. *t.* 7. *R.* 37. ex Leſſ. *l.* 2. *c.* 10. *dub.* 1. Sanch. *de Matr. t.* 2. *l.* 7. *d.* 4. *n.* 5. *&c.*

4. Adulterium: cùm ſcilicet uterque, vel alteruter coëuntium, eſt conjunctus matrimonio, etiamſi adulterantis conjux ſit contentus: eſto enim tunc illi non fiat injuria, ſit tamen ipſi ſtatui, Sacramento, & huic præcepto. Quòd ſi fœmina adulterans ſit conjugata, gravius habetur, quàm ſi vir, propter incommoda graviora, v. g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. Si verò uterque ſit conjugatus, adhuc gravius eſt: quia ſunt duæ injuriæ in utriuſque conjugem, in confeſſione exprimendæ. Fill. *t.* 29. *c.* 4. *n.* 85. *&* 89.

5. Inceſtus, hoc eſt congreſſus cum conſanguinea, vel affine, uſque ad quartum gradum, eò gravius peccatum, quò gradus eſt propinquior: quem proinde in confeſſione exprimere, ſaltèm ſecurius eſt, ùt habet Nav. *c.* 6. C. Lugo *d.* 16. *n.* 312. Sicut etiam multò gravior eſt inceſtus cum conſanguinea, quàm cum affine in eodem gradu, v. g. cum matre, quàm cum

noverca; cum sorore propria, quàm cum sorore uxoris; & rursus gravior est cum affine, quàm cum cognato spirituali vel legali. Addi verò debet, si in primo gradu fuerit? utrùm cum matre, an cum filia, an sorore? C. Lugo. *l. c.* & Escob. *de actibus humanis. E.* 2. *c.* 6. ubi ex Hurt. *d.* 9. *de pœn. dis.* 4. probabile dicit, incestum in eodem gradu & linea, ejusdem esse speciei, (eò tamen graviorem, quò gradus est vicinior stipiti) & satìs esse dicere: habui rem cum consanguinea in linea recta. Ad hanc speciem revocatur tanquam analoga, fornicatio cum filia confessionis; cùm propriè non sit cognatio spiritualis; quam tamen circumstantiam in confessione exprimendam esse, probat Sanch. *l. c. de Matr. d.* 55. Kon. *d.* 12. Fagund. & cæteri probabiliter contra Sa, *V. Confessio*, & Dian. v. Card. Lugo, *num.* 355.

6. Sacrilegium, hoc est violatio rei sacræ per actum venereum. Res autem sacræ, quæ sic violantur, sunt locus, & persona. Unde sacrilegium est 1. Omnis actus luxuriosus exterior, (qualis etiam est v. g. pollutio, & probabiliter etiam tactus impudici, vid. Lugo *n.* 404.) in loco sacro, hoc est templo, vel cœmiterio: nisì tamen fiat à conjugibus, ex necessitate, v. g. ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus luxuriosus tam interior, quàm exterior in persona, vel cum persona voto castitatis consecrata: circa quem tamen probabile est, non opus esse exprimere, utrùm fuerit votum solemne, an simplex? Sicuti neque, si duplici titulo sit sacrata, v. g. quia est Sacerdos & Religiosus: quia moraliter est una numero malitia. Sanch. *de Mat. l.* 7. *d.* 27. Hen. & cæteri, quos citat Dian. & sequitur *p.* 1. *t.* 7. *R.* 3. vid. Card. Lugo *d.* 26. *de pœn. s.* 4. Bon. *q.* 4. *p.* 17. Esc. *E.* 8.

DUBIUM III.

Quæ sint species luxuriæ consummatæ contra naturam?

Resp.

RESp. Cùm contra naturam eſſe dicantur eæ, in quibus fit ſeminatio modis repugnantibus inſtitutioni naturæ, ità ut juxta tales modos ſpecies varientur: hinc reſolvitur, tales ſpecies eſſe ſequentes:

1. Congreſſus inordinatus, hoc eſt, innaturalis, ſive indebitus concumbendi modus, cùm ſcilicet ſervatur quidem identitas ſpeciei, diverſitas ſexûs, & debita naturæ organa, ſed inordinato tantùm modo acceditur: v, g. cum vir ſuccumbit, vel aversè accedit more pecorum, vel à latere, vel ſtando, aut ſedendo, aliáve ratione inſolita, quod eſt contra naturam, mortale, quando indè periculum eſt impediendæ generationis, aut effundendi ſeminis: aliàs ſi hoc periculum caveatur, aut non ſit, eò quòd matrix fœminæ ſatìs attrahat ſemen, & retineat, ùt fit plerumque, non contra, ſed præter naturam erit, & veniale grave; imò nullum, ſi gravis cauſa adſit, verbi gratiâ, quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio, ſive utriuſque, ſive alterutrius conjugis aliter fieri non patitur. Fill. *t.* 30. *c.* 8. *q.* 8. *n.* 137.

2. Mollities ſive pollutio, & eſt, cùm abſque congreſſu ſeu copula, voluntariè procuratur fluxus ſeminis, ſive id foràs effundatur, utì in maribus, ſive intus diffluat in matricem, ùt in fœminis. Et hoc peccatum præter propriam malitiam, ſæpe aliam habet adjunctam, ùt v. g. fornicationis, adulterii, inceſtûs, &c. cùm quis nimirum ſimul imaginatur, ac deſiderat congreſſum alicujus perſonæ liberæ, conjugatæ, &c. quod proinde ſi fiat, in confeſſione aperiendum eſt. Plura de mollitie vide ſequenti dubio.

3. Sodomia imperfecta, & eſt congreſſus cum debito quidem ſexu, maris nempe cum fœmina, ſed extra vas naturale. Poteſt etiam ſimul habere, alias malitias, v. g. adulterii, ſi fiat cum conjugata; inceſtûs, ſi cum conſanguinea. Bon. *q.* 4. *de Matr. p.* 11. *n.* 1. Fill. *l. c. n.* 158.

4. Sodomia perfecta, & est congressus duorum ejusdem sexûs, ùt maris cum mare, vel fœminæ cum fœmina; & potest etiam habere alias malitias adjunctas, v. g. incestûs, quo casu cognationis gradum non necessariò explicari docet Escob. *de act. hum. E.* 2. *c.* 6. sed satìs esse dicere: coivi cum consanguineo, vel affine; quia nec miscetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat speciem. Ità ille. Explicandum tamen esse, fuerísne agens, an patiens, dicit C. Lugo *d.* 16. *n.* 423. contra Dian. *to.* 2. *t.* 4. *de sacram. R.* 159. *& p.* 6. *t.* 6. *R.* 36.

5. Bestialitas, quod est gravissimum inter omnes: & est congressus, in quo non servatur identitas speciei; v. g. si homo coëat cum bestia, sive ejusdem sexûs sit, sive non. Neque opus est explicare, qualis, sive cujus speciei fuerit: quia est differentia tantùm materialis, & in genere entis: non autem formalis in genere moris. Esc. *E.* 2. *c.* 6. ex Fill. 1. 2. *t.* 30. *c.* 7. *n.* 132. Huc revocatur peccatum cum dæmone succubo. Cui peccato superadditur malitia contra religionem; & præterea etiam Sodomiæ, adulterii, vel incestûs, si affectu viri, vel mulieris, Sodomitico, adulterino, vel incestuoso, cum dæmone coëat. vide Bonac. *de Matr. q.* 4. *p.* 12. Fill. *n.* 162.

DUBIUM IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem?

RESP. Authoritate Scripturæ, quæ molles à regno cælorum excludit 1. *Cor.* 6. docent omnes, nullo casu licitum esse intendere, vel procurare directè mollitiem, nè quidem causâ sanitatis, ac vitandæ aliàs certæ mortis. Causam dat Sanch. *l.* 9. *d.* 17. quòd natura administrationem seminis, extra matrimonium, in omni eventu homini denegârit, eò quòd adeò vehemens sit in ea re sensus voluptatis, ut homines passione excœcati, passim sibi facilè persuaderent, habere

bere se justam causam irritandi seminis; unde plurima gravissimáque vitia contra bonum commune, & in impeditionem generationis emergerent. Navar. *c.* 16. Less. & comm. Unde resolves:

1. Distillatio, quæ est fluxus humoris quasi medii inter urinam & semen, (cum quo coloris & viscositatis similitudinem gerit) sinè ingenti illa delectatione, non est vera pollutio, & si proveniat sinè omni commotione sensûs venerei, ùt quandoque fit, de ea non magìs laborandum, quàm de sudore, dicit Cajet. si verò fiat cum sensu carnis, & commotione spirituum generationi servientium, tum ei cooperari, vel causam præbere, non est, vel est peccatum, idque veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo de pollutione dicetur. Sanch. *l.* 9. *d.* 45. *n.* 32. Laym. *l.* 3. *s.* 4. *n.* 18.

2. Si semen judicio medicorum transivit in materiam venenosam, licet eam medicamentis expellere, etsi præter intentionem sequatur aliqua veri seminis emissio. Sanch. *l.* 9. *de Matr. d.* 17. *n.* 16. Fill. *t.* 30. *c.* 8. *n.* 150. Trull. *l.* 6. *c.* 1. *d.* 8. §. 1.

3. Non tenetur quis (modò tantùm absit periculum consensûs in voluptatem: nec voluntariè promoveat) impedire pollutionem sponte sua evenientem, aut jam cœptam, v. g. in somno, reprimere, sed potest sanitatis causâ sinere, ut natura se exoneret: quia id non est procurare, sed pati, ut effluat, quod aliàs corruptum, sanitatem læderet. Unde idem admittit Sanch. etiamsi orta esset priùs ex culpa; modò de ea doleat, & consensum ulteriorem abstrahat, additq; plerumq; expedire, munire se cruce, & sinè alio attactu quietis manibus, rogare Deum, nè permittat lapsum in delectationem. Sanch. *d.* 17. *n.* 17. Trull. *l.* 6. *c.* 1. *d.* 10.

4. Licitum est ob finem honestum, v. g. minuendæ tentationis, sanitatis, tranquillitatis animi, optare

ſimplici affectu ſpontaneam, & naturalem exonerationem naturæ, modò deſiderium illud non ſit cauſa efficax pollutionis. Similiter licet etiam de ea gaudere, via naturali & ſinè peccato facta: quia objectum iſtius deſiderii & gaudii non eſt malum; quamquàm ejuſmodi deſideria ſimplicia inutilia eſſe, nec periculo carere, quidam bene obſervent. Leſſ. *d.* 14. *n.* 15. Laym. *n.* 17.

5. Si quis facturus rem aliquam neceſſariam, vel licitam, & honeſtam, prævidet indè naturaliter ſecuturam pollutionem, ídque multò magìs valet de diſtillatione) quam tamen ille nullo modo velit, nec intendat, tunc, modò abſit periculum conſenſûs in delectationem, non tenentur abſtinere à tali actione: quia proſequenti ſuum jus non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem ſecutus. Hinc non obſtante periculo pollutionis, licet audire confeſſiones mulierum, ſtudere caſibus conſcientiæ, tangere ſe ex neceſſitate, fœminas cautè, & cum neceſſitate alloqui, oſculari, amplecti juxta morem patriæ, ſi alioqui incivilis habendus eſſet. Quòd ſi tamen periculum eſſet conſentiendi in delectationem (quod colligitur indè, ſi ſæpius ex ſimili occaſione mortaliter ſit lapſus) à cauſa illa, quantumvìs licita, abſtinendum eſſet: proindéque Confeſſarius tali caſu teneretur relinquere officium. Fill. Sanch. *l.* 9. *d.* 45. Navar. *c.* 16. Laym. *num.* 16. Monet autem Layeum, qui in actionibus honeſtis & utilibus talem miſeriam experitur, faciliùs liberari contemnendo: quia imaginatione, & timore augetur.

6. Si pollutio ſecutura prævideatur ex re illicita, otioſa, vel minùs neceſſaria, & hæc ſit cauſa propinqua, ac naturâ ſuâ ad venerem ordinata, ùt ſunt actus luxurioſi, tactus, aſpectus, lectio, auditio, locutio turpis, mortale eſt ab illa non abſtinere: quia in eam conſentiens, moraliter in effectum conſentire cenſetur

tur. Quòd si verò res illa sit causa tantùm remota, per accidens tantùm ad pollutionem concurrens, qualis est, verbi gratiâ, esus aut potus calidorum, equitatio, confabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis, (modò pollutionem non intendas, & absit periculum venerei consensûs) secuta pollutio non est mortale: quia in talem rem consentiens, non ideo velle censetur effectum. Fill. *tr.* 30. *c.* 8. *q.* 6. *nu.* 152. Sanch. *l. c.* Less. *lib.* 4. *c.* 3. *d.* 14. v. Dian. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 4. Addunt quidam DD. hanc regulam, pollutionem in causa volitam tantum esse peccatum, quantum est ipsa, ùt si causa sit peccatum mortale, etiam ipsam fore mortalem; si sit veniale, venialem; si verò causa nullum sit peccatum, nec ipsam fore, (secluso semper periculo consensûs) hinc venialem verbi gratiâ, esse illam, quæ provenit ex lectione curiosa, vel aspectu, per se non mortali. Trull. *l.* 6. *c.* 1. *d.* 9. ex Lop. Henriq. Vasq. Bon. *de Matr. p.* 10. v. Dian. *p.* 1. *t.* 2. *misc. R.* 56.

7. Pollutio facta in somno est mortalis 1. si antè directè, vel formaliter est procurata, & causa non est retractata. 2. Quando post somnum placuit, & approbata est propter delectationem veneream; aliàs non Fill. *q.* 5. *n.* 148. Trull. *l. c. n.* 9.

Quæres: an mutua pollutio inter mares, vel fœminas procurata, sit mollities tantùm, an Sodomia?

Resp. Si fiat ex solo affectu ad veneream libidinem, absque concubitu, esse tantùm mollitiem: si verò fiat ex affectu ad personam illam indebiti sexûs) præsertim si adsit aliqua conjunctio & commixtio corporum) est quoad malitiam Sodomia. Fill. *t.* 30. *c.* 8. Plura de hac materia, v. infrà *l.* 5. *c.* 1. *dub.* 2. *art.* 2. *de peccato in genere*, & Authores citatos.

TRACTATUS V.

De VII. Præcepto.

Non furtum facies.

CUm hoc prohibeatur omnis injusta damnificatio in bonis proximi; quæ fit 1. per furtum, & rapinam. 2. per omissionem reparationis damni illati. 3. per iniquitatem contractuum; de his tribus hìc agendum.

CAPUT I.

De Furto.

DUBIUM I.

Quid sit furtum, & quale peccatum?

REsp. Est occulta & injusta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter domino. Quòd si res sit sacra, dicitur Sacrilegium, de quo suprà. Si apertè cum vi fiat, est Rapina, à furto specie distincta. Licèt autem furtum cæteris paribus, quàm rapina levius sit, & ex genere suo minimum inter ea, quæ circa proximum committuntur; est tamen mortale, si quantitas sit notabilis. Ità communiter omnes. v. Bon. *d.* 2. *q.* 8. Unde resolves:

1. Qui alienum accipit per jocum, vel ob bonum aut commodum illius, à quo accipit, non furatur, v. g. si uxor auferat marito pecunias, nè ludis, aut comessationibus prodigat: aut vinum, nè inebrietur: aut librum hæreticum, nè legat: aut famulus det eleemosynam non nimis magnam valde indigenti, in qua dominus rationabiliter non sit invitus, à quo tamen ob verecundiam, vel aliam causam non ausit petere. v. Less. *l.* 1. *c.* 12.

2. Qui pro se, vel alio in extrema necessitate constituto, alienum accipit, quantum necessarium est, nec furatur, nec tenetur restituere postea sic absumptum; siquidem re & spe indigens fuit. Idem docent Less. *l. c. d.* 12. Malderus, Dian. &c. de necessitate

tate gravi. Verùm id probabiliùs alii negant, cum Laym. *l. c. t.* 3. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 7. ex S. Thom. 2. 2. *q.* 66. *art.* 7. Sylv. Ang. v. Dian. *t.* 1. *p.* 2. *t. misc. Res.* 20. C. Lugo *d.* 16. *s.* 7. & merito: quia recenter damnavit Innoc. XI. propos. 36.

3. Nec itèm furatur, qui accipit in compensationem justam, si aliter sibi debitum accipere nequeat: verbi gratiâ, si famulus justum stipendium non possit aliter obtinere; vel iniquè inductus sit, ad serviendum iniquo pretio. v. Lay. *l. c.* & Tol. *l.* 1. *c.* 15.

DUBIUM II.

Quæ sit quantitas notabilis ad mortale peccatum?

VAriæ ea de re sunt sententiæ. Nav. nimis scrupulosè statuit medium Regalem; alii nimis laxè 100. aureos; moderatiùs Tol. Mol. Less. &c. duos Regales: etsi minus sufficiat, si notabiliter noceat.

Resp. Ea non mathematicè, sed moraliter metienda est, non tantùm ex valore rei ablatæ, sed etiam ex circumstantiis personæ, cui infertur, si nimirum ei grave damnum inferatur, aut saltèm charitas Christiana graviter lædatur: quomodo respectu valde divitis, imò etiam Regis, unus vel alter aureus notabile quid videtur; respectu verò mediocriter divitum, quatuor circiter Regales, sive medius Imperialis; respectu mechanicorum, duo; respectu pauperis, unus. Ità nunc plerique cum Bonac. Unde resolves:

1. Grave peccatum est auferre rem parvam domino valde proficuam, verbi gratiâ, sartori acum, quam unicam habet, nec habere aliam potest, quâ se alat. Less. *l.* 2. *c.* 12. *d.* 8.

2. Grave itèm est (etsi non in specie furti) si fur sciat ex jactura rei parvæ dominio secuturam valde magnam molestiam, v. g. quia valde ad eam afficiebatur, nec similis recuperari potest: nisi tamen res sit nullius prorsus momenti. v. Bon. *d.* 2. *q.* 8. *p.* 1.

3. Plùs requiritur ad notabilem quantitatem in re-

bus, quæ ultro proveniunt, & sunt valde expositæ, v. g. fructus ad viam publicam. v. Less. l. c.

4. Plùs itèm, si quis à diversis, vel ab uno interpolatim parva, & plura furetur. v. Less. l. c. n. 46.

DUBIUM III.

Quàm graviter peccet, qui multa minuta furta committit?

REsp. Hìc quoque quantitas læsionis, vel damnificationis, quæ fit proximo, & quam fur intendit, est mensura quantitatis peccati. v. Less. l. c. Sanch. l. 7. c. 12. Unde resolves:

1. Si quis ex occasione tantùm furatur, sive uni, sive pluribus, modicum, non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo graviter nocere, singulis furtis non peccat graviter, neque ea simul sumpta unum mortale constituunt; postquam tamen ad quantitatem notabilem pervenit, eam detinendo, mortaliter peccare potest. Less. d. 7. Sanch. l. 7. c. 21. Bon. q. 8. p. 2. Verùm & hoc mortale evitabit, si vel tunc restituere non possit, vel animum habeat paulò post restituendi, ea saltèm, quæ tunc accipit. Gran. Dian p. 3. t. 6. R. 25.

2. Si autem per plura parva furta uni vel pluribus facta, habeat intentionem paulatim ditescendi, vel inferendi grave damnum, peccat graviter ea intentione; ac licèt executio singulorum sit tantùm venialis ex se, ùt tamen substat tali intentioni, est continuata executio peccati mortalis. Less. lib. 2. c. 12. d. 7. Sanch. loc. cit. quia nocent graviter Reipub. & praxis illa valde perniciosa est societati humanæ; v. g. si sartor particulas panni à diversis surripiat; si mercatores utantur brevioribus ulnis, &c. Interim hi excusantur subinde à gravi peccato 1. ex eo, quod dictum est casu primo. 2. si id faciant, ut se servent indemnes,

demnes; vel quia aliàs non lucrarentur; vel pretium augere deberent, & tunc non invenirent emptores. Rosella V. Emptio 3. si aliàs non habeant, unde se vel suos alant.

3. Si plures simul, vel successivè plura furta parva alicui faciant, quæ simul sumpta graviter illi noceant, tunc, si alter de altero non sciat, nullus peccat graviter, verbi gratiâ, si viatores ex vinea unam alterámve uvam rapiant, & comedant; etsi hoc licere dicant Covar. Valerius & Rip. contra Dian. *p.* 3. *t.* 6. *Res.* 20. si autem singuli conspirent, singuli graviter peccant. Si denique de se mutuò sciant, nullus tamen alteri sit causa furti, probabilius est non esse mortale, ùt docent Less. Tan. &c. contra Suar. Vasq. v. Bon. *l. c.*

DUBIUM IV.

Quid sentiendum de furtis domesticorum, vel amicorum?

RESp. Licèt verè furtum sit, si uxor, liberi, amici, servi, patrefamilias invito, quid auferant; plerumq; tamen major quantitas requiritur, ut sit mortale: cùm plerumque hìc dominus, aut non rationabiliter invitus, aut saltèm minùs invitus sit, ut ab his, quàm ab aliis auferatur. Vel etsi valde invitus sit, sæpe tamen id fiat, non tam ratione rei acceptæ, quàm modi accipiendi clàm, aut ratione finis, ob quem accipitur, v. g. ad ludendum, potandum, &c. v. Caj. *V. Furtum.* Less. *c.* 12. *n.* 76. Unde resolves:

1. Uxor graviter peccat, si notabilem summam accipiat invito marito, etiam ex dote, vel bonis communibus: quia licèt media pars ad eam spectet, maritus tamen habet usum fructum illius partis; ideóque tenetur ad restitutionem. Trull. *l.* 7. *c.* 6. *d.* 8. *n.* 7. &c.

2. Si-

2. Similiter peccat graviter maritus contra justitiam, cum obligatione restituendi, si aliquid notabile uxori surripiat, absque ejus consensu, ex bonis ipsius paraphernalibus, vel aliis propriis, siquidem libera eorum administratio ipsimet uxori competat: quia par est ratio mariti & uxoris, quoad bona propria. Vide Villalob. *t.* 2. *d.* 13. Trull. *l.* 6. *c.* 1. *d.* 9.

3. Uxor potest dare eleemosynam & munera, secundùm consuetudinem aliarum mulierum istius loci & conditionis, etiamsi maritus eleemosynas omnes illi prohibeat: quia consuetudo hoc jus ei tribuit, quo maritus eam privare non potest. *Ibid. num.* 13. Dian. *p.* 1. *t.* 3. *R.* 23. *& p.* 5. *t.* 8. *Res.* 34. ubi cum Mol. & 10. aliis docet, posse eam inscio marito dare vigesimam partem annui censûs, vel lucri; eò quòd hoc pertineat ad decentiam statûs, & maritus irrationabiliter sit invitus. Hinc etiam potest cum Abigail moderatas eleemosynas dare, ut mariti conversionem impetret, vel nè Deus illum puniat. Vasq. Bon. Regin. & alii 10. Kon. &c. v. Dian. *p.* 2. *tr.* 26. *R.* 23. *& p.* 5. *t.* 8. *R.* 34.

4. Uxor potest bona expendere, marito absente, vel fatuo: quia tunc ad illam spectat administratio domûs. Itèm quæ acquirit suâ industriâ, itèm paraphernalia, hoc est, quæ præter dotem marito allatam, sibi reservavit. Trull. *l. c.* & cæteri comm.

5. Non peccat uxor, subducendo aliqua, vel compensationis causâ, si vir sit prodigus: quia tunc facit uxori injuriam, partem ipsius profundendo; vel pro victu, vestibus, cæterísque sibi vel familiæ necessariis, quæ mariti sæpe non intelligunt, & frustrà ab illis peterentur. Bonac. Trull. *l. c.*

6. Uxor, si ejus pater, mater, vel proles ex alio matrimonio sit pauper, ità ut miserè secundùm statum suum vivat, maritus ei nolit succurrere, potest ex bonis suis propriis, vel etiam ex communibus, (dummodo

modo post mortem viri omnia computet in sua parte) eis subvenire: quia jure naturæ tenetur eos alere, & maritus in id consentire. Nav. Palaus, Less. l. 2. c. 12. d. 14. Dian. p. 5. t. 8. R. 34. ubi illam potestatem extendit ad fratres & sorores; quod etiam Less. l. c. & Trull. l. 6. c. 1. d. 9. judicant probabile.

7. Filius peccat graviter, invitis parentibus notabilem summam accipiens, qualis non semper est, secundùm Less. c. 12. si filius patri prædiviti duos vel tres, imò secundùm Sanch. quinque vel sex aureos furetur: eò quòd parens minùs invitus, & filius sit aliquid patris. Unde non tenebitur ad restitutionem, nisi fortè cohæredibus graviter noceat.

8. Si filius notabilem summam expendat in res turpes, aut vanas, contra voluntatem parentum, ex pecunia sibi suppeditata ad usus honestos, putat Less. c. 12. d. 13. eum peccare mortaliter; etsi excuset à restitutione, si pater rogatus facilè condonaturus putetur.

9. Si filius, v. g. mercatoris, vel cauponis administret bona parentis, potest à patre exigere salarium, quantum dare deberet extraneo, & si id impetrare non possit, vel exigere non ausit, potest clàm accipere. Ità probabiliter Laym. l. 3. s. 5. t. 4. c. 8. Dian. p. 4. t. 4. Res. 66.

10. Etsi famuli in esculentis, & poculentis, quæ domo exportant, aut divendunt, graviter peccent; quæ tamen ipsi domi consumunt, in iis faciliùs, (utì & Religiosi) excusantur; cùm in his dominus, aut Prælatus sæpe tantùm sit invitus quoad modum accipiendi clàm, non quoad rem. Quod timeri posset, si extraordinaria acciperentur. Lay. Escob. & Less. l. 2. c. 12. d. 8. n. 48. Ubi docet, quòd furta minima famulorum ex comestibilibus, quæ claudi non solent, non coalescant, si non ad vendendum, sed ad comedendum tantùm accipiantur.

11. Cùm à gravi peccato furtum domesticum non potest excusari, tunc uxor tenetur restituere ex paraphernis, filius ex castrensibus, vel quasi; vel si ea non habet, post mortem patris afferre in divisionem hæreditatis (si quantitas rei ablatæ sit valde magna, nec pater restitutionem tacitè vel expressè dimiserit.) Famuli verò, si sinè magna difficultate restituere non possint, jubeantur compensare officiis, & obsequiis extraordinariis, quantum possunt. Laym. *l.3.t.3.p.1.c.1.*

CAPUT II.
De Restitutione.
DUBIUM I.
Quid sit Restitutio, & qui teneantur ad eam?

RESp. 1. Restitutio est actus justitiæ ad salutem necessarius, necessitate præcepti, quo reparatur damnum proximo illatum per injuriam, ità ut radix restitutionis non sit quævis læsio proximi, v. g. contra charitatem, &c. in quibus non habet jus, quod violetur; sed ea tantùm, quæ est contra justitiam, in qua propriè injuria infertur, hoc est: læditur aliquod jus proximi, quod is habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur. Quod variis modis fieri potest, v. g. furando, defraudando, occidendo, mutilando, detrahendo honorem, convitiando, & similibus.

Resp. 2. Ex data responsione patet, teneri ad restitutionem eos, qui intulerunt injuriam damnosam. Hæc autem est duplex, scilicet materialis, ùt v. g. cùm quis rem alienam destruit, accipit bona fide, vel retinet, id est: probabiliter judicans id sibi licere, vel esse suam: & formalis, quâ quis rem alienam destruit, accipit, vel retinet mala fide, id est: cùm sciat, vel scire possit, ac debeat, id sibi non licere, & rem non esse suam. v. Lay. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 1. Less. *l.* 2. *c.* 7. *d.* 6. Bon. *d.* 5. *q.* 1. *p.* 6. Unde resolves:

1. Qui

1. Qui injuriam intulit, ex qua alteri nullum eſt damnum ſecutum, ùt: ſi adulterium commiſit, ſinè damnificatione alterius, non tenetur in conſcientia ad reſtitutionem: cùm hæc ſit reparatio damni; poteſt tamen à judice cogi ad ſatisfaciendum pro injuria.

2. Quisquis intulit injuriam damnoſam, etiam materialem tantùm, tenetur reſtituere: ſed non nisì id, quod ex alterius re adhuc habet, vel quo ex eo factus eſt ditior.

3. Qui intulit injuriam formalem, ſive rem adhuc habeat, ſive non, tenetur reſtituere; & quidem tantum, quantum eſt damnum ſecutum. An verò ſufficiat culpa venialis, controvertunt Authores, & ſententia utraque probabilis videtur, ac in praxi tuta: ſaltèm quando non commodè poteſt reſtituere. v. Auth. cit. & Laym. *l.* 3. *t.* 2. Leſſ. *l.* 2. *c.* 7. *d.* 6. *n.* 27. C. Lugo *diſp.* 8. *ſect.* 5. *n.* 56.

DUBIUM II.

An, qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad reſtitutionem?

RESp. Tenentur omnes illi, qui quoquo modo ſunt cauſa influens, & efficax damni ſecuti, ac qui ex officio, & obligatione juſtitiæ obligati cavere damnum, non caverunt. Ità communiter Doctores. Unde concludunt, teneri ad reſtitutionem comprehenſos ſequentibus verbis:

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Patet ex ſequentibus Caſibus:

1. Tenetur ad reſtitutionem mandans, ſive expreſsè mandet, ſive tacitè, dicto nimirum, vel facto, ex quo v. g. famulus colligat, hero gratum fore, ſi faciat; non autem tenetur, qui ratum tantùm habet opus ſuo nomine factum; utì nec mandans, ſi ante execu-

executionem mandatum retractet, idque mandatario innotescat: quia tunc non est vera causa. Mol. Less. *l.* 2. *c.* 3. *d.* 5. Fill. *t.* 32. *n.* 54.

2. Tenetur itèm consulens, aut precibus & promissionibus ad damnificationem inducens. Quòd si tamen ante executionem consilium suum retractet, & quantum potest, contrarium suadeat, etsi non persuadeat; probabile est excusari à restitutione; maximè si eum, cui damnum paratur, moneat, ut caveat. v. Bon. & Tann. 2. 2. *d.* 4. *q.* 6. *dub.* 14. Sa. V. *Consilium.* & Dian. *tr.* 2. *misc. res.* 18. *&* *t.* 5. *res.* 83.

3. Tenetur itèm, qui suo consensu, calculo, vel suffragio, est causa efficax damni. Less. *d.* 3. *n.* 23. Fill. *t.* 32. *c.* 3.

4. Itèm palpo, ùt qui laude, adulatione, vel exprobratione ignaviæ, alitérve alium ad damnum inferendum excitat, aut animat. Less. Fill. *l. c.*

5. Itèm qui inferenti damnum præbet recursum, illum receptat, illius furta aut instrumenta occultat, vel ea emendo rapinas fovet, &c. *Ibid.* Hi enim omnes, uti & is, cui res furtivæ traditæ sunt in custodiam, tenentur (non manifestato fure) restituere domino. Et sic peccare eos, qui à sartoribus emunt fragmenta panni, seu vestium, docet Villalob. apud Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 176. licet ibid. Sanchez excuset eos, qui ista emunt à sartoribus magistris, eò quòd his plerumque detrahatur plus à justa mercede, quàm mereantur ista fragmenta, ideóque licitè ea retineant. Neque hìc à peccato excusari caupones, qui à filiis familias acceptant pecunias, aliásve res parentibus surreptas, notat Laym. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 5. Bon. &c. Qui verò post delictum ipsum reum juvat ad fugiendum (non concurrendo ad delictum) non tenetur restituere: modò non det illi spem refugii imposterum; tum quia non est causa damni; tum quia reo licet fugere, ùt infrà dicetur. *l.* 4. *c.* 7.

6. Itèm

6. Itèm participans de præda, aut quoquo modo cooperans, ùt agens excubias, applicans scalas, parans instrumenta, conficiens litteras, &c. in bello iniquo tormenta advehens, &c. Excusantur tamen, (modò actio per se non sit mala) qui ea non sponte, sed justo metu coacti faciunt, ùt v. g. cùm rustici furto à solis militibus facto, coguntur eorum prædas avehere, vel pecora abigere. Less. *d.* 5. *n.* 19.

7. Itèm tenentur causæ, quæ privativè ad damnum alterius concurrunt: nimirum mutus, sive non clamans, cùm potest; aut non obstans: non manifestans, sed tunc tantùm, quando tales ex aliquo pacto, vel officio, vel stipendio, &c. tenentur ex justitia damnum cavere. S. Th. 2. 2. *q.* 62. *a.* 7. Sic Princeps, Magistratus, belli Dux, tenentur ad restitutionem damnorum, quæ à feris, latronibus, militibus, ob ipsorum culpabilem negligentiam dantur. Itèm Consiliarii, Canonici, tacentes, absentantes se, non impedientes iniquam constitutionem, vel electionem. Itèm tutores, administratores bonorum, &c. non impedientes damna pupillis, minoribus, Ecclesiis provenientia. Itèm custodes montium, vinearum, sylvarum, agrorum, piscinarum, qui damna non impediunt, vel facta non manifestant. Mol. *d.* 116. Fill. *t.* 32. *c.* 2. *q.* 12. vide suprà *l.* 3. *c.* 2. Itèm Principes & domini Territoriorum, si sciant, vias publicas infestari prædonibus, & cùm possint, non impediant, tenentur mercatoribus, & cæteris viatoribus damna, quæ ab istis accipiunt, compensare. Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 38.

8. Supradicti non tenentur ad restitutionem, quando non fuerunt causa efficax damni: ùt v. g. si fur, homicida, non fuit efficaciter motus mandato, consilio alterius, sed nihilominus absolutè erat facturus. Itèm si v. g. in Capitulo alii antè dederint suffragium, ità ut videas te nihil impetraturum, etsi neges: tunc enim non teneris restituere; licèt pecces, pro quali-

tate damni, addendo tuum, vel mandando, consulendo, &c. Bon. *l. c.*

9. Probabile est, non teneri supradictos, si non sit moraliter certum, eorum mandatum, consilium, efficaciter influxisse: quia in dubio melior est conditio possidentis, præsertim circa materiam justitiæ. Less. *c.* 13. *d.* 4. Bonac. *q.* 2. *p.* 4. Dian. *t.* 5. *misc. R.* 24. Tann. 2. 2. *d.* 4. *q.* 6. *d.* 14.

10. Nec tenentur, si efficaciter tantùm concurrant ad circumstantias, & modum actûs damnosi; v. g. si quis tantùm impellat alium, ut citiùs, vel animosiùs, hoc vel illo loco, vel modo noceat. vid. Lay. *l.* 2. *f.* 5. *t.* 2. *c.* 5.

11. Nec tenetur, qui deliberatè volenti inferre magnum damnum suadet, ut minus eidem inferat: quia tunc utiliter alterius negotium gerit. Dico *eidem*: quia non licet impedire damnum unius cum injuria alterius.

12. Non tenetur itèm (contra Navar. Angel. &c.) Confessarius, etsi ex officio confessiones audiat, ùt Parochus, &c. si ex negligentia, vel ignorantia, pœnitentem non moneat, aut obliget ad restitutionem: quia etsi ex officio teneatur bene instruere pœnitentem, ideóque peccet graviter omittendo, quando est necessarium; non tamen ad hoc tenetur ex obligatione erga tertium, quasi ex justitia debeat ejus damnum cavere, aut procurare, ut hoc ei compensetur. Secùs tamen dicendum videtur, si positivè restitutionem impediat ex malitia, imò etiam ex ignorantia crassa, vel culpa lata: quia tunc consilio suo est causa efficax damni. Vid. Less. & Bon. *d.* 1. *q.* 2. *p.* 11. Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 7. & infrà *l.* 6. *t.* 4. *c.* 2. *dub.* 5.

DUBIUM III.

An supradicti teneantur singuli restituere in solidum? & quo ordine?

Resp.

RESp. Cùm plures damnificantes, vel seorsim singuli rem suam agere possint, vel conjunctim, atque alii aliis minúsve in damnum influere, hinc ex tali ordine, & mensura influxûs, ordo, & mensura restitutionis desumenda est. Ità communiter Doctor. Unde resolves:

1. Si plures absque consensu, quisque per se seorsim, & casu concurrant ad damnum, singuli non plus tenentur restituere, quàm quod quisque per se damni intulit. Laym. *l.* 3. *tr.* 2. *c.* 6.

2. Si plures cum consensu, & se invicem juvantes id fecerunt, singuli in solidum tenentur restituere totum damnum: quia singuli sunt causa totius damni, cùm unus juvet alterum, & procedat ex confidentia, quam habet in auxilio aliorum. Unde si unus eorum restitutionem fecit, potest à reliquis, nimirum à principali totum, aut si is nolit à reliquis, pro rata singulorum, repetere. Bon. *de rest. d.* 1. *q.* 2. *p.* 11. ex Vasq. Mol. Fill. &c.

3. Quòd si actio damnificans fuit lucrativa, & apud aliquem ex cooperatoribus res ablata adhuc existat, aut is eam mala fide absumpsit, tenetur is primo loco restituere ipsam, vel æquivalens; & si ille non faciat, reliqui. Less. *l.* 2. *c.* 11.

4. Si actio damnificans non fuit lucrativa, ùt quia res periit, & destructa est, ùt fit, v. g. in combustione, mutilatione, detractione, tunc ante alios primò tenetur restituere, qui mandavit, vel qui causa fuit primaria, vel executor primarius, ùt in bello Princeps, & Dux; & si is non sit facturus, ùt quia non vult, vel quia non potest, tenentur reliqui, v. g. cæteri milites. Quod etsi de militibus speculativè verum sit, practicè tamen ii excusantur per accidens: tum quia non possunt totum restituere: tum quia dominorum voluntas non est, nec expectatio, ùt plùs restituant, quàm partem suam; ideóque si hanc possunt, ad id

tenentur,& si quid adhuc reliquum habent ex iniquo. Laym. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 6. *num.* 5. ex Cajet. Mol. &c. Imò Bon. *de rest. d.* 1. *q.* 2. *p.* 10. *n.* 13. ex Nav. *c.* 17. Vasq. Less. *d.* 4. *n.* 37. dicit : militem gregarium, qui alios non induxit, non teneri ad restitutionem totius damni illati à toto exercitu, sed tantùm pro sua parte. v. suprà *t.* 4. *c.* 1. *d.* 5. *art.* 3.

5. Si damnum passus condonet restitutionem principali damnificanti, etiam minùs principales liberantur; non autem vice versa: quia ruente principali, ruit accessorium; non contrà. v. Laym. *l. suprà cit.*

DUBIUM IV.

An teneatur restituere, qui alium impedivit à consecutione alicujus boni?

RESP. Attendendum, an lædatur jus alicujus, quod à natura, lege, vel aliter habeat? & an per vim, fraudem, calumniam, & mendacia quis alium impedierit? num verò aliter? Indè enim apud Laym. *l. c.* & Bon. *q.* 2. *p.* 12. resolvuntur sequentes casus:

1. Qui alterum impedivit à consecutione rei debitæ ex justitia, tenetur ad restitutionem. Less. *c.* 11. *dub.* 18. Fill. *t.* 32. *c.* 3. *q.* 12. *n.* 72.

2. Si res non erat debita ex justitia, sed conferenda ex libera voluntate, tunc qui sinè vi, fraude, & calumnia collatorem inducit, ut v. g. officium, vel legatum, beneficium Ecclesiasticum, & similia dona gratuita non conferat, cui apud se constituerat, aut qui petierat, sed vel nulli, vel alteri etiam minùs digno, etsi sæpe is possit graviter peccare, præsertim si id ex odio, vel alio malo fine faciat, non tamen tenetur ad restitutionem. Azor, 3. *p. l.* 4. *c.* 9. Vasq. Sa, Bon. *p.* 12.

3. Si in re prædicta ex libera voluntate conferenda, aliquis per vim, fraudem, vel calumniam, collatorem induceret, nè ei daret, aut eum à petitione

(cùm

(cùm quivis habeat jus petendi) aut à conſecutione talis rei, per vim, fraudem, calumniam, vel mendacium impediret (cùm etiam quivis jus habeat, nè iniquè impediatur) is tenetur ad compenſationem damni arbitrio viri prudentis, juxta certitudinem, vel probabilitatem, quâ alter tale bonum alioqui aſſecuturus fuiſſe exiſtimaretur: dummodo tamen eo ſit dignus; nam ſi indignus eſt, non tenetur ad reſtitutionem, niſi famæ, ſi eam fortè læſerit. Leſſ. *l.* 2. *c.* 12 *d.* 18. Mol. *t.* 1. *d.* 135. Sa, V. *Reſtitutio. n.* 21. v. Bon. *loc. c.*

DUBIUM V.

Cui? vel quibus reſtituendum?

RESp. Attendendum ad naturam juſtitiæ, & quis damnum patiatur, quídve ratio, & leges ferant communiter. vide Leſſ. & Lay. *hìc.c.*9. Unde reſolves:

1. Quando bona reſtituenda, ſive debita quæcunque, ſunt incerta, hoc eſt: cùm, cui debeantur, ignoras, aut adire non potes, aut illi reſtituere, tunc ſi ea habeas ſinè delicto, ùt ſi inveniſti, vel à mercatore verbi gratiâ, per errorem accepiſti duas ulnas panni pro una: & jam is diſceſſit, nec ſcis, quò abierit, teneris adhibere aliquam diligentiam inquirendi; poſt quam, ſi ſpes non ſit ſciendi dominum, probabile eſt, quòd non tenearis ea dare pauperibus, (licèt ità plerique cum D. Thoma ſentiant, & ſit magìs pium, ac practicè ſuadendum) ſed poſſis tibi retinere, ùt docet Petrus Navarrus, quem ſequitur Laym. hìc, & Leſſ. *l.* 2. *c.* 14. *dub.* 7. *num.* 48. ídque Dian. *p.* 1. *t.* 3. *miſc. R.* 5. dicit eſſe tutum in praxi. Si verò ea habeas ex delicto, ùt furto, &c. teneris reſtituere pauperibus, vel Eccleſiæ, hoſpitali, &c. quia debet tunc fieri reſtitutio meliori modo, quo poteſt, ut ſaltèm, cùm corpori Domini non proſit, proſit ejus animæ, dum in pauperes expenditur. Ità communiter Doctores, ùt videbis apud Laym. *hìc.*

 2. Qui

2. Qui multis minutis furtis, v. g. olei, panis, vini, &c. damnum intulit multis civibus, eum teneri restituere, non pauperibus, sed ipsis civibus, (minoris deinceps vendendo, aut majore mensura, donec veniatur ad æqualitatem) dicit Molin. At Vasq. & Escob. dicunt esse probabile, quòd possit dare pauperibus, præsertim civitatis ejusdem.

3. Quando bona sunt certa, ordinariè restitui debent possessori justo, à quo accepta sunt, vel cui damnum illatum; etsi is non sit immediatus Dominus. Unde quod acceptum est à depositario, comodatario, conductore, custode, administratore, debet non domino, sed ipsis restitui: quia alioqui ipsis fieret injuria, si jure possessionis, detentionis, custodiæ, aut utilitatis spoliarentur; & damnum atque lucrum cessans compensari deberet.

4. Excipitur tamen hìc 1. Si horum nihil interesset, ùt si sinè illorum damno, infamia, Domino restitueretur. 2. Si probabiliter ipsi putarentur rem absumpturi, vel ablaturi cum injuria domini; quo modo bona Ecclesiæ, non Prælato dissipatori, sed potiùs Capitulo restituenda sunt. Itèm accepta à filio familias, pupillo, furioso, uxore, religioso, si sint ex iis bonis, quorum administratio ipsis non competit, plerumque restituenda sunt patri, tutori, marito, Prælato. Sic etiam, si bona alicujus publicata & Fisco addicta sint; tunc enim depositum, & similia debita, Fisco debent reddi.

5. Cùm quis, ignorato Domino, cui restituendum erat, non præmissâ aliquâ diligentiâ, pauperibus distribuit, non satisfecit Domino postea comparenti: secùs si diligentia sit præmissa. vid. Less. *l.* 2. *c.* 14. *dub.* 3.

6. Cùm Dominus quidem scitur; sed ei mitti non potest sinè sumptu, tunc si res malè accepta est, tenetur restituens aliquas expensas ex se facere; si autem

tem bene accepit, non nisi expensis Domini. Quando nullo modo potest mitti, expectandum est ad tempus; & si adhuc non sit spes, reputatur debitum incertum. Tol. *l.* 5. *c.* 23.

7. Cùm quis accepit rem alienam à possessore bonæ fidei, putante rem esse suam, cùm non sit, tum siquidem intervenerit aliquod justum pactum, ut depositi, commodati, pignoris, &c. illi restituendum est, non Domino. Qui tamen ex charitate monendus erit, si id ei profuturum putetur, sinè alterius graviore incommodo, infamia, &c. Vasq. Azor, *p.* 3. *l* 4. *c.* 3. *q.* 1. Si autem aliter accepta est, tunc vero suo Domino restitui debet, si eum novisti, & absque incommodo fieri possit.

8. Quando à fure, vel alio venditore quis emit, sive mala, sive bona fide rem furtivam, tenetur restituere Domino, non furi. Ità communiter Mol. Regin. *tom.* 1. *l.* 10. *c.* 5. *n.* 40. Toletus tamen *l.* 5. *c.* 17 Sylv. Ant. Mald. *in* 2. 2. *tit.* 4. *cap.* 3. *dub.* 2. probabiliter sentiunt, posse reddi furi, ut ab eo pretium suum recuperet: quia non constituit rem pejore loco, quàm antè fuerat, & consequenter ipse non infert Domino damnum Quod Nav. Trull. *l* 7. *c.* 11. *d.* 4. admittunt cum hac limitatione: si mox, & non post longum tempus contractum rescindat; vel si certò sciat, furem redditurum rem Domino; vel si Dominus rei sit mortuus, aut absit, ità ut conveniri non possit. Quòd si autem pretium suum recuperare non possit à venditore, tenetur reddere Domino, & sibi damnum adscribere. Quòd si porrò sciens rem esse furtivam, emat eo fine, ut invento vero Domino restituat, tunc si emit parvo pretio, tenebitur id ei Dominus refundere, cùm utiliter ejus negotium gesserit: secùs autem, si pretium esset ferè æquale rei, tunc enim sufficit refundere ad arbitrium viri prudentis tantùm, quantum videtur meritus rem Domini utiliter redimen-

mendo. vid. Leff. *l. c. c.* 14. *d.* 3. Dian. *p.* 2. *t.* 3. *Ref.* 5.

9. Si bona fide rem alienam, v. g. equum emisti ab altero, v. g. Petro, & vendidisti tertio, v. g. Paulo, & postea cognoscatur esse Joannis, eóque repetente à Paulo, Paulus repetat pretium à te, existimat quidem probabile Nav. & Dian. *p.* 1. *t.* 8. *R.* 68. non teneri te Paulo id reddere, (si in nullo factus sis ditior) sed sufficere, si tuam actionem, quam habes in Petrum, ei cedas. Verùm Sotus, Salon. Leff. Sayr. Bon. *de Rest. q.* 4. *p.* 2. rectiùs docent, teneri te, exigente Paulo, contractum rescindere, & pretium restituere: tum quia vendidisti rem vitiosam; tum quia teneris de evictione emptori, nec eum potes remittere ad illum, cum quo nihil habet negotii. Quòd si tamen Paulus, cùm possit, tibi non restituat equum, sed Joanni, & hoc ipso impediat, quò minùs pretium tuum possis recuperare, nec tu teneris ei pretium ab ipso acceptum restituere. Bon. Leff. &c. vid. Trull. *c.* 11. *d.* 3.

Quæres: cui restituendi, sive dandi sint thesauri, & alia inventa, quæ habentur pro derelictis?

Resp. Quando nullius Domini sunt, jure naturali & gentium fiunt primò occupantis. Potest tamen per consuetudinem, & leges aliter quid ordinari, quod servandum est. De quo vide Leff. *l.* 2. *c.* 5. *d.* 10. Laym. *l.* 3. *t.* 1. *c.* 5.

Quæres 2. An? & cui restituenda, quæ capiuntur venatione justè prohibita?

Resp. Id æstimandum partim ex jure naturæ, partim ex consuetudine & legibus, ac juribus particularibus, ùt vid. apud Laym. *loc. c. l.* 3. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 14. & Leff. *c.* 8. *d.* 9. & Sa, V. *Venatio.* Ex quibus resolvitur hic Casus:

Venator iniquus tenetur restituere saltèm damna quæ segetibus, fructibúsque infert.

DUBIUM VI.

De rebus, quæ debent restitui.

AR-

ARTICULUS I.

Quid debeat restitui [illegible] ab inferente injuriam materialem tantùm[illegible], sive à possessore bonæ fidei?

RESP. Qui bona fide damnum intulit, aut possidet aliquid, de quo postea meliùs cognoscit, tenetur, nè incipiat esse possessor malæ fidei,& detinere alienū, id tantùm, & non plùs restituere, quod ex ea re ipsi superest, unà cum ejus fructibus, si extent, vel quatenus indè factus est ditior; præterquam si dominium sibi comparavit per legitimam præscriptionem, Ità communiter Doctores Mol. Sanch. Less. *l.*2. *c.* 6. Bon. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 1. Laym. *l.* 3, *t.* 2. *c.* 3. Unde resolves:

1. Si vestem v.g. bona fide donatam à fure, aut alio, portâsti, & ferè attrivisti, ac postea Dominus compareat, teneris eam æqualem ei restituere, & insuper persolvere, quantùm attrita est, si aliàs vestem æqualis valoris attrivisses: si autem eam amisisti, aut ablata tibi est, &c. ad nihil teneris. Bonac. *l. c.* Laym. *n.* 1. v. Trull. *l.* 7. *c.* 11. *d.* 1. Si autem res, quam à fure bona fide accepisti (sive donatione, sive emptione) sit usu consumptibilis, eámq; cum tuis miscuisti, ità ut discerni nequeat; etsi deinde deprehendas furtivam fuisse, non teneris restituere. Nav. Sylv. Sayr. Less. Bon. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 1. quia per istam commixtionem bona fide factam, est in te translatum dominium, ùt colligitur ex *L. Si alieni nummi. ff. de solut.* Neque est ratio, cur hæc potiùs, quàm illa pars censeatur aliena, atque adeò periit obligatio realis, & tantùm manet personalis in venditore? Vide Dian. *p.*4. *tr.*4. *Res.* 66. Trull. *l.*7. *c.* [illegible]. *d.* 3. Less *l.* 2. *c.* 20. *d.* 18. ubi addit, esse valde probabile, juríque naturæ conforme, quòd verus Dominus rei illius ablatæ & permixtæ (quamdiu totus cumulus extat) retineat jus in re, ut ex isto cumulo sibi satisfiat ante alios: imò possit ex eo occultè accipere.

 2. Mi-

2. Milites bona fide militantes, intellectâ postea belli injustitiâ, id tantùm restituere debent, quod adhuc habent ex præda, & quo facti sunt ditiores. Bon. *loc. cit.*

3. Qui bona fide per inculpatam ignorantiam celebravit contractum, quem postea usurarium esse cognoscit, non plùs tenetur, quàm factus est ditior. Vide Laym. *l.* 3. *tr.* 2. *c.* 3.

4. Possessorem bonæ fidei, si adhibitâ diligentiâ inclinet in eam partem, quòd res non sit sua, teneri aliquid restituere juxta inclinationem, docet Kon. *d.* 34. *dub.* 10. *n.* 93. At Palaus *t.* 1. *d.* 3. *p.* 2. *n. ult.* putat ad nihil teneri: quia possessio contrariis rationibus non convincentibus præponderat. Idem docet Vas. apud Escob. *tom.* 5. *l.* 37. *d.* 22. *n.* 134. Dian. *p.* 4. *t.* 3. *R.* 24. & 26. Si neglexit investigare veritatem, & deinde sciri non potest, dicit Palaus *loc. c.* ad nihil teneri.

5. Si bona fide rem vendidisti dono tibi datam, teneris restituere pretium, quia factus es locupletior: & satis debet esse tibi, non habere minùs, quàm antè. Quòd si tamen apud alterum res est, is reddere tenetur. *Ibid.* & Vasq. *c.* 9. §. 2. Mol. Less. *l.* 2. *cap.* 14. *d.* 1.

6. Si bona fide rem ipse emisti, & vendidisti absque lucro, nihil teneris restituere; sed solus is, apud quem res est. Mol. *l. c.* Less. *l.* 2. *c.* 24. *d.* 1. contra Vasq &c.

7. Si rem alienam bona fide donâsti, non donaturus aliam, si hanc non habuisses, ad nihil teneris: quia non es factus ditior; secùs si aliam donaturus fuisses (quia tunc parcendo tuæ, factus es ditior) vel si aliquid accepisti in remunerationem. Bonac. Trul. *l.* 7. *c.* 12. *d.* 1.

8. Si aliena re lucratus es tanquam instrumento, v. g. frumentum alienum aliò deportatum vendidisti, vel pecuniam alienam negotiationi exposuisti, non

non teneris illud lucrum restituere : quia non est fructus rei alienæ, sed tuæ meræ industriæ : tales enim fructus dicuntur meræ industriæ, quos ipsa natura ex se nullo modo gignit, sed tantùm concurrit ùt instrumentum operantis. Lay. *l. c. n.* 3. ex S. Thom. &c.

9. Fructus omnes rei, sive ii sint merè naturales, hoc est : qui vix ullo hominum labore egent, ut fœtus animalium, arborum, herbæ, & gramina ; sive sint simul industriales, sive mixti, hoc est : ad quos æquè, aut magis hominum labor cum natura concurrit, ùt v. g. segetes, & quæ serendo giguntur ; itèm vinum, oleum, lana, &c. quò etiam referuntur pretia locationis domorum, jumentorum, &c. qui fructus civiles appellantur ; hi, inquam, fructus rei, si percepti, & exstantes sint, Domino restitui debent ; deductis tamen expensis propriis, & æstimatione laboris. Et quidem pretium locationis ex re aliena debet Domino restitui, licèt is rem, si penes se habuisset, non fuisset locaturus. v. Laym. *l. c.* Si tamen fructus isti reales bona fide possessi fuerint tempore à lege præscripto ad usucapiendum illos (quòd si adsit titulus, est biennium inter præsentes, inter absentes, quadriennium ; si autem non adsit titulus, anni 3. cum bona fide) non sunt restituendi : quia usucapio transfert dominium. Salon. Trull. *l.* 7. *c.* 11. *d.* 3.

10. Si à fure accepisti (sive bona, sive mala fide) rem usu consumptibilem, v. g. vinum, oleum, triticum, &c. cum propriis ipsius furis rebus permixtum, ità ùt discerni non possit, non teneris restituere, si fur ad restituendum sit potens : quia fur per commixtionem istius rei cum propria, acquisivit ejus dominium, atque adeò illud tanquam verus ejus Dominus potuit transferre. Navarrus, Sanch. Less. Bon. Trull. *l.* 7. *c.* 11. *d.* 3. v. Dian. *p.* 2. *tr.* 5. *misc. R.* 40.

ARTI-

ARTICULUS II.

Quid debeat restitui ab inferente injuriam formalem, seu malæ fidei damnificatore, seu possessore?

RESp. Id juxta supradicta æstimandum à quantitate tum juris, quod alter habet, tum damni, quod injustè infertur: cui æquale reddi debet, nisì aliud de damnificati mente, & consensu rationabiliter præsumatur. Unde resolves:

1. Si damnificatus habeat jus in re, in qua damnum est passus, restitutio ei facienda est in solidum; si autem tantùm habeat jus ad rem, restitutio facienda est pro quantitate juris, consideratis circumstantiis: quia non debetur solidus valor rei, quæ exspectabatur, cùm tantùm sit in spe, & multis modis possit impediri.

2. Qui in loco publico suæ civitatis contra justam prohibitionem pascit, vel ligna cædit, non tenetur ad restitutionem, nisì communitati graviter nocuerit, v. g. stirpes incidendo, arbores ædificiis idoneas sternendo: quia rationabiliter præsumitur mens Reipub. non esse, suis membris usu publicorum locorum rigidiùs prohibere, quàm sub mulctæ solvenda, casu quo deprehendantur.

3. Graviùs tamen peccaret, & teneretur ad restitutionem, si quis pasceret in loco alicujus privati, etsi etiam hic præsumi aliquando possit de consensu Domini, qui sæpe non intendit, ut fiat restitutio, sed ut deprehensus pœnam luat.

4. Qui venantur, vel piscantur in locis alteri locatis, vel aliàs prohibitis, (saltèm si ea conclusa, vel circumsepta non sunt) non peccare moraliter, nec teneri ad restitutionem docet Dian. ex Less. Dicast. &c. *p*. 9. *t*. 9. *Res*. 39. contra Bon. &c.

5. Etsi probabilius sit, & in praxi communiter tenen-

nendum, peccari moraliter circa vectigalium fraudationem, ex eáque oriri obligationem restitutionis: non omnino tamen improbabiliter id alii quidam negant, eò quòd consuetudo interpretetur non esse mentem legislatorum ad aliud obligare, quàm ut deprehensi mulctentur. vid. Nav. *c.* 23. Sa, *V. Gabella.* Bonac. *q.* 9. *p.* 1. *n.* 5. ex Navar. Fill. *t.* 28. *n.* 114. Less. Mol. *d.* 9. Dian. *tr. de leg. Res.* 19. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 1. *c.* 3. *n.* 4. *&* 5. vide etiam Dian. *p.* 1. *t.* 11. *Res.* 38. *&* *p.* 2. *t.* 17. *R.* 28. ubi ex Cajet. Med. Soto, &c. docet: non esse negandam absolutionem pœnitenti, qui defraudavit gabellas, seu vestigalia imposita rebus iis, quæ emuntur non ad negotiationem, sed ad usus proprios, vel familiæ necessaria, v. g. pane, carnibus, piscibus, frumento, oleo, &c.

6. Cæterùm ordinariè injustus, seu malæ fidei damnificator, aut possessor, tenetur non tantùm restituere rem ablatam, & fructus perceptos (exceptis suis expensis, & industriâ) sed etiam sarcire damnum emergens, & lucrum cessans, cùm verè sit injusta causa talium damnorum. Unde si Dominus re sua retenta per culturam, vel negotiationem percepturus fuisset ex agro suo, aut pecunia, centum florenos, & alter parùm, vel nihil, debebit is Domino suo satisfacere pro centum illis florenis: quamvìs communiter soleant Domini plurimum remittere, si res componatur. Lay. *l.* 3. *tr.* 2. *c.* 4. *n.* 7.

7. Si res aliena, dum injustè detinetur, crescat, aut pretium ejus augetur, Domino crescit, ac proinde id ei præstari debet. vid. Laym. *hic lib.* 3. *t.* 2. *c.* 4.

8. Si res aliena, dum injustè detinetur, pereat, aut deterior fiat: ídque casu vel justa hostium incursione, vel naturaliter, & certum sit, apud Dominum æquè perituram fuisse, non tenetur alter restituere: quia nihil novi detrimenti Domino apud furem v. g. accidit, quod non apud ipsum. Si verò non fuisset peritura

itura apud Dominum, vel saltèm non nisi per injuriam, tunc injustus detentor adhuc tenetur ad restitutionem, licèt sinè sua culpa res perierit. Lay. *tr.* 2. *c.* 4. *n.* 2.

9. Si res aliena apud iniquum detentorem pereat, ídque ipsius culpâ, aut quia is absumpsit, alteri donavit, destruxit, &c. tunc etiamsi Domino relicta, fuisset certò peritura, nihilominus tenetur pro ea Domino satisfacere, ùt est communis apud Laym. *l.c.* Less. &c.

10. Qui fingens se pauperem, vel alium, quàm est, extorsit eleemosynam, non tenetur restituere, si parva fuit, qualis ostiatim mendicantibus datur: secùs si fuit magna, tunc enim, quia subintelligitur conditio hæc, (si pauper est) tenetur restituere secundùm Molin. danti; secundùm Palaum, vel danti, vel aliis pauperibus. Vide Escob. *t.* 3. *E.* 2. *c.* 6. *n.* 109.

11. Qui in extrema necessitate consumpsit, quod antè acceperat commodatum, conductum, vel precarium: non tenetur restituere: quia nec ratione rei acceptæ, cùm ea nec in se, nec in pretio extet; nec ratione acceptionis, cum jure eam consumpserit; nec ratione contractûs, cùm hic non obliget, nisi re pereunte tuâ culpâ Less. Hurt. Trull. Dian. *p.* 5. *t.* 8. *R.* 10. Imò probabiliter nè quidem id, quod ante illam necessitatem eras furatus, & in ea consumpsisti: quia furtum tibi non ademit jus, quòd ad rem tali casu habebas. Kon. Pal. Hurt. Dian. *l. c. R.* 8. contra Less. & Vasq. sicut neque, si in ipsa necessitate accepisses, & consumpsisses. Dian. *l.c. R.* 9. ex Azor, & 6. aliis contra Lessium.

ARTICULUS III.

An? & quid debeat restitui pro injuria illata, corpori verbi gratiâ, per mutilationem, occisionem, &c.

Resp.

RESp. Injustus occisor, mutilator, in conscientia tenetur tantùm restituere, pro damnis bonorum fortunæ, quæ ex tali occasione, vulnere, &c. directè eo causata sunt, juxta prudentis arbitrium: præcisè autem pro vita, membro, vel cicatrice, nihil tenetur restituere secundùm rigorem, cùm sint bona altioris ordinis, quæ pecuniâ æstimari non possunt. Ità contra Sotum, Sylv. &c. probat Less. *l.* 2. *c.* 9. *d.* 23. vide Laym. *l.* 3. *t.* 3. Unde resolves:

1. Qui occidit ebrius alium, si ebrietas non fuit culpabilis, & voluntaria, vel licèt fuerit talis, si tamen homicidium vel non prævidit, vel diligentiam debitam adhibuit ad cavendum, non tenetur ad restitutionem: tenetur autem, si prævidit, & non cavit. Bonac. *d.* 2. *q. ult. §.* 2. ex commun.

2. Qui occidit Cajum putans esse Titium, tenetur ad restitutionem: quia actio ista est Cajo injuriosa; Bon. *l. c.*

3. Si læsus ante mortem omnia remisit, ad nihil tenetur occisor: quia filiis non fit injuria in bonis, nisì quatenus læduntur in patre contra ejus voluntatem (volenti enim non fit injuria) ergo sicut per eum jus acquirunt, sic etiam amittunt: etsi non rectè faciat parens, si filii valde egeant. Less. *lib.* 2. *c.* 9. *d.* 26.

4. Etsi præcisè pro vita, membro, occisione, non sit obligatio restituendi: per sententiam tamen judicis cogitur injurians satisfacere pro injuria.

5. Consilium est, ut Confessarius pro his injungat eleemosynas, Missas, pro salute occisi.

6. Si occisus, vel mutilatus fuerit servus, vel animal, tunc etiam pro vita, & membris facienda est restitutio: quia horum vita pretio æstimatur, ac proinde tantum restitui, quanti potuisset vendi; & pro mutilatione, vel cicatrice, quantò pluris venderetur.

7. Pro expensis funeris nihil restituitur: quia illæ aliquando faciendæ tamen fuissent. Nisì fortè occasione

ſione illatæ necis, v. g. extra patriam, majores fieri oportuerit.

8. Reſtitui debent impenſæ factæ in curationem, & medicamenta vulnerati, vel occiſi. Fill. t. 32. c. 8. n. 102.

9. Itèm lucra, quæ ex mutilatione vel vulneratione ceſsârunt, non quidem tam in ſolidum, acſi defacto eſſent acquiſita, ſed pro majore, aut minore ſpe, quam læſus habuit, illa acquirendi. Trull. l. 7. c. 8 d. 5.

10. Si homicida à Magiſtratu plectatur, verius eſt, adhuc teneri ad damna ſarcienda, cùm morte ſua tantùm ſatisfaciat juſtitiæ publicæ, non hæredibus occiſi. Qui tamen, cùm plerumque aliud non exigant, videntur eſſe contenti, ac proinde hæredes homicidæ ad nihil tunc teneri. Fill. l. c. n. 114.

11. Debet autem reſtitutio fieri tantùm parentibus interfecti, filiis &, uxori: quia hi ſoli directè læduntur; cùm moraliter cenſeantur una perſona cum occiſo. Nisì tamen occideris animo etiam nocendi aliis: nam tunc etiam his reſtituere teneri dicit C. Lugo. de Juſt. d. 11. n. 8. ex Leſſ. v. Trull. l. c. d. 4.

12. Etſi probabile ſit, deberi etiam reſtitutionem creditoribus occiſi, quod damnum illis ex ea cæde obvenit; contrarium tamen etiam probabile (ſaltèm ſecundùm limitationem casûs præcedentis) eſt: cùm occiſio illa non ſit directè cauſativa illius damni. v. Laym. l. c. n. 4.

13. Non tenetur occiſor aliquid eis reſtituere, quos occiſus alebat ex liberalitate: quia damnum illorum per accidens ſequitur. v. Leſſ. l. 2. c. 3. d. 26. Trull l. c.

14. Nec tenetur ad damna, quæ v. g. proveniunt ex morte alicujus innocentis, qui per errorem putaretur homicidium feciſſe, & ſic captus plecteretur; quia hujus mors non directè cauſaretur ab ipſo, ſed per accidens, & ex errore vel malitia accuſatorum. Vid. Bon. d. 2. q. ult. ſ. 2. p. 2.

ARTI-

ARTICULUS IV.

Quid debeat restitui pro illato stupro?

RESp. Qui virginem per injuriam defloravit, tenetur tantùm rependere damnum, quod ei ex tali injuria est secutum: idque vel matrimonio, vel damni æstimatione, ad arbitrium prudentis, ut talem nimirum inveniat, qualem manens virgo invenisset. v. Sanch. *l.* 7. *d.* 14. Fill. *t.* 32. *c.* 8. *n.* 209. Unde resolves:

1. Præcisè pro sola virginitate non obligat restitutio. Unde si stuprum mansit clàm, aut non impedivit, quin æquè lautè nuberet, ad nihil tenetur stuprator. Less. Bon. *q.* 4. *de Matr. part.* 7.

2. Itèm ad nihil tenetur, si defloravit consentientem, absque vi, fraude, vel promissione matrimonii: quia non est facta injuria. Ibid. & Trull. *d.* 2.

3. Si virginem importunis precibus flexit, nihil tenetur restituere: quia adhuc consensit liberè, nisì fortè preces tales fuerint, ut cum vi, & coactione æquiparentur, ùt: si conjunctæ fuerint cum minis, vel metu reverentiali, v. g. si fuit illius dominus, vel vir magnæ authoritatis. Trull. *c.* 9. *d.* 3.

4. Si per promissionem veram, vel fictam matrimonii eam flexit, tunc tenetur ducere eam: quia in omni contractu, ubi alter ex parte sua acceptavit, & implevit, tenetur & alter implere, etiamsi fictè contraxerit: quia tenebatur ex justitia verè contrahere, cùm alioqui omnia humana commercia fraudibus paterent. Et id quidem verum est, etiamsi stuprator religionem vovisset. Less. *l.* 2. *c.* 10. *d.* 3. & 4. Trull. *d.* 3.

5. Non tamen tenetur fictus promissor eam ducere, casu quo 1. is puellam valde notabiliter conditione excederet, vel verbis usus esset fictionem facilè indicantibus. 2. Si ipsa conscia esset prædicti voti: quia tunc ipsa contraxisset mala fide. 3. Si ipse putavit esse virginem, cùm tamen non esset. 4. Si ex matrimonio

nio grave damnum, aut ſcandalum timeretur. 5. Si ipſe jam ſacris initiatus eſt, aut alteri matrimonio copulatus: tunc enim his caſibus ſolùm teneretur curare, ut æquè commodè nubat, modo antè dicto, dando ſcilicet dotem, vel aliter. v. Sanch. *de Matr. d.* 10. *l.* 1. Trull. *l.* 7. *c.* 9. *d.* 3.

ARTICULUS V.

Quid debeat reſtitui pro adulterio.

RESp. Cùm ex adulterio damnificari poſſint conjux alter, & proles legitimæ, circa ſuſtentationem, hæreditatem, &c. patet, quòd uterque adulterans, nata eis prole, debeant, cùm id damnum cauſent, eatenus reſtituere, quatenus poſſunt ſinè detrimento altioris boni, & cauſatione majoris mali. Eſt communis. v. Lay. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 1. *c.* 14. Unde reſolves:

1. Quod attinet ad ipſam adulteram, ordinariè non tenetur prodere, quòd proles ejus ſpuria ſit: nam & viro ſuo triſtitiam, & ſui odium, & diſcordias domeſticas crearet, ac famam ſuam prodigeret, quibus damna fortunæ meritò cedunt. Accedit: quòd proles matri non teneatur credere, ſe eſſe illegitimam. Fill. *tr.* 23 *q.* 222.

2. Debet tamen, ſi poteſt, aliis induſtriis damnum compenſare, v. g. 1. diligentiùs adminiſtrando rem familiarem. 2. De cultu corporis detrahendo. 3. Si habet bona propria, plùs legitimis, quàm ſpurio relinquendo. 4. Eum inducendo, ut relicta hæreditate, vel ejus parte, amplectatur ſtatum Eccleſiaſticum, vel Religioſum, ſi idoneus ſit, &c. Trull. *l. c. d.* 4.

3. Quod attinet ad ipſum adulterum ſpurii patrem, etiam ipſe ſæpe excuſatur, vel in toto, vel ex parte, ſive quia damnum ab adultera compenſatum fuit, vel compenſandum creditur, ſive quia reſtitutio non poteſt fieri ſinè periculo vitæ, diſpendio famæ, turbatione, & diſcordia familiarum; ſive quia

non

non est certus filium esse suum. v. Less. *l.* 2. *c.* 10. *d.* 6. Bon. *de Matr. q.* 4. *p.* 35. Trullt. *l.* 7. *c.* 8. *d.* 7.

ARTICULUS VI.

Quid debeat restitui pro fama, & bonis spiritualibus, ùt inductione ad peccatum, avocatione à Religione &c.?

RESP. 1. Juxta dicta, si restitui non possunt bona ablata ex bonis ejusdem ordinis, non est obligatio faciendi ex bonis diversi ordinis. Unde resolves:

1. Pro fama, restituenda est fama: cùm id non potes, non teneris ad pecuniam, & bona fortunæ, nisì per sententiam à judice cogaris sic satisfacere. Eadem est ratio de reliquis. Quòd si tamen lædendo famam, in bonis etiam fortunæ alteri damnum allatum esset, constat ex suprà dictis, quid faciendum sit. Porrò de læsione famæ, &c. v. infrà.

2. Si quis alterum induxit ad peccatum suasione, vel exemplo suo, tenetur quidem ex charitate, quoad potest, eum revocare ad meliorem statum, sed non ex justitia. Less. *l.* 2. *c.* 8 *d.* 2. *n.* 20. Lay. *c.* 8 *n.* 1.

3. Si quis autem induxit fraude, dolo, injusto metu, &c. tenetur ad id ex justitia: quia quisque habet jus, nè injustè lædatur in bonis spiritualibus. Unde si lædatur, debet id spirituale restitui, si potest. *Ibid.*

4. Si quis aliquem (etiam Novitium) abduxit ab ingressu religionis, tamen sinè vi & fraude, etsi graviter peccârit id irrationabiliter faciendo, ac proinde teneatur ei rursus suadere ingressum ex charitate, non tamen ex justitia vel illi, vel religioni tenetur, quæ nullum adhuc in eum jus acquisivit. v. Laym. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 6.

5. Si quis Religiosum ad apostasiam induxerit suasione, aliáve cooperatione; obligatur ex justitia religioni ad restitutionem, non quidem ut ipse (quod a-

liqui volunt) locò alterius ingrediatur, sed ut suadeat alteri, quoad potest, reditum, & compenset monasterio commoda, quæ ex hæreditate, bonis, vel inindustria alterius expectabantur.

6. Si quis veneno, phyltro, alióve modo alicui destruxit memoriam, rationem, &c. tenetur eodem modo, quo mutilator, aut vulnerans, de quo suprà ad restitutionem lucri cessantis, & damni indè secuti in bonis fortunæ.

DUBIUM VII.

De circumstantiis Restitutionis.

ARTICULUS I.

Quo tempore, loco, & modo debeat restitui?

RESP. Debet quàm primùm, & eo modo ac loco restitui, quo jus, & interesse damnificati requirit, & commodè ac moraliter fieri potest sinè gravi incommodo, quod quis pateretur in re sua propria ultra debitum. v. Laym. *hìc l.* 3. *tr.* 2. *c.* 10. Fill. *tr.* 32. *c.* 4. *q.* 11. Unde resolves:

1 Qui non potest commodè restituere apertè, faciat clam; & qui non potest per se, faciat per aliam personam interpositam, v. g. Confessarium.

2. Possessor malæ fidei, v. g. fur, debet suis sumptibus ad eum locum rem deferre, ubi alter habiturus fuisset, si non fuisset ablata, destructa, vel iniquè detenta; deductis tamen expensis, quas alter eam servando, vel deferendo debuisset facere. Excipe: nisì transferendo deberet plùs impendere, quàm res valet, tunc enim plerumque ex præsumpta mente domini posset restituere pauperibus, vel in usus pios. Bon. *q.* 6. *p.* 1.

3. Bonæ fidei possessor satisfacit, si restituat in loco, ubi rem possidet. *l. c.*

4. Debita ex contractu, eo loco, & tempore solvi debent

debent, de quo inter partes conventum fuit expressè, vel tacitè. v. Less. & Bon. *l. c.*

5. Si quis possit quàm primùm restituere totum, ad id tenetur. Si tamen alter dilatione non pateretur ulterius damnum, aut non notabile, non facilè arguendus esset gravis peccati is, qui cum proposito satisfaciendi differret, aut paulatim per partes solveret. v. Bon. *de contract. d.* 1. *q.* 8. *p.* 1.

6. Qui scit se teneri ad restitutionem, & cùm possit in vita, non vult restituere, nisì in articulo mortis, vel post mortem per hæredes, absolvi non debet, nec potest: quia semper est in actuali peccato, & impœnitens. Salaz. Sayr. Bon. Trull. *c.* 14. *d.* 11.

ARTICULUS II.

Quo ordine restitui debeat?

RESp. Certum est, non necessariò ordinem servari, quando debitor omnibus solvere potest; quando verò tantum non habet, aut hæredibus reliquit, sequentes Regulæ servandæ:

1. Si debitor rem alterius apud se habet, quocumque titulo habeat, sive ex furto, sive ex deposito, sive inventione, &c. debet priùs restitui domino suo, vel eo deficiente pauperibus; similiter si res empta ad creditum, pretio non soluto, adhuc extet. Navar. Sylv. Bonac. &c. limitat, nisì venditor ab emptore fidejussorem, vel pignus accepit.

2. Si restitutio facienda ratione injustæ actionis, priùs restitui debent certa, hoc est: quorum domini cognoscuntur, quàm incerta. Bonac. Less. *d.* 1. quia illa jure naturæ debentur suis dominis, hæc autem jure solo positivo pauperibus.

3. Priùs facienda est restitutio debitorum licitè contractorum, quàm usurarum, cùm in his dominus non fuerit simpliciter invitus.

 4. De-

4 Debita ex titulo onerofo priùs folvenda funt, quàm quæ debentur gratuitò, v.g. ex promiffione: quia hæc includunt tacitam conditionem, nisi quid obftet. Hinc debita defuncti folvenda funt ante omnia legata, etiam pia. Navar. Sylv. Bonac. *q.* 8. *p.* 1.

5. In reliquis debitis fervandum eft jus particulare loci, fi tale fit, & non repugnet juri naturæ. Si nullum fit, fequendum eft jus commune, fecundùm quod 1. folvenda funt debita, ad quæ bona debitorum exprefsè fuerunt obligata. 2. Dos uxoris extrahenda eft. 3. Debita, quæ bona debitorum funt tacitè hypothecata. 4. Depofita perdita in poteftate debitorum. 5. Debita privilegiatorum. 6. Aliorum creditorum: poft quos omnes funt hi, à quibus ufuræ acceptæ funt; & adhuc poft hos, reftituenda funt bona incerta. Quando autem multi unius rationis creditores inveniuntur, temporis antiquitas inter eos fervanda eft. v. Laym. *l.* 3. *tr.* 2. *c.* 11. Ubi addit: ex bonis debitoris, fi is defunctus fit, imprimìs folvendas effe impenfas funeris, & quæ ad confectionem inventarii, apertionem teftamenti, itèm ad Medicos & Pharmacopolas pertinent. v. Fill. *c.* 4. *q.* 13.

Quæres: Utrùm priùs exigenti non liceat priùs folvere?

Refp. 1. Solvens fcienter pofteriori, præterito eo, qui habet hypothecam priorem, vel privilegiatam, peccat, tenetúrque priori de damno, qui etiam poteft recuperare folutum. Leff. *d.* 5. *ex L. Scimus.* §. *Etfi præterea. C. de jure delib.*

2. Si ex pluribus creditoribus perfonalibus æqualibus aliquis exigat (five in judicio, five extrà) tenetur ei integrum folvere: quia diligentia fecit eum potiorem. Nav. Sylv. Bon. *l. c. ex L. Pupillus. ff. quæ in fraudem.*

3. Debitor fciens ftatum fuum labentem, non poteft nihil petenti integrè fatisfacere, fed debet omnibus

bus personalibus solvere pro rata : si tamen iste solutionem accepisset, an posset retinere? controvertitur. v. Bonac. Less. *l. c.* Trull. *l.* 7. *c.* 14. *d.* 12. Nec potest uni solvere, omissis aliis, nisi secundùm ordinem supradictum.

ARTICULUS III.

Quæ à restitutione excusent?

RESp. 1. Ex parte debitoris excusant ea, quæ faciunt, ut creditor rationabiliter debeat esse contentus; etsi defacto non sit contentus. Ità comm. Doct. Unde resolvuntur Casus sequentes:

1. Excusaris in foro conscientiæ (juxta sententiam probabilem) à compensatione damni, si illud damnum sit sinè tua culpa Theologica gravi, hoc est, mortali peccato, nisi aliud cum altero pactus sis, vel indè sis factus ditior. Unde excusaris, si v. g. aliquem occidisti ex subita ira, ùt si fuerit motus tantùm primò primus, vel secundò primus: vel si ex oblivione non extinxeris candelam, & hinc ortum sit incendium, &c. Quòd si autem advertens periculum in actionibus periculosis, omittas eam diligentiam præcavendi, quam homines ejusdem conditionis communiter præstare solent, graviter peccas, & teneris restituere damna secuta. Porrò in foro externo proceditur secundùm culpam juridicam, quæ sæpe non est peccatum; & dividitur in latam, levem, & levissimam.

2. Excusaris à restitutione incertorum, si fecisti compositionem cum Episcopo, vel Papa, Less. *c.* 16. *d.* 11 Bon. *q. ult. p.* 2.

3. Itèm si in casu, quo teneris rem restituere pauperibus, tibi ipsi revera indigenti eam des: & tunc quidem postea factus ditior, adhuc non teneris restituere. v. Laym. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 12.

4. Si non possis restituere, nisi cum notabiliter graviore damno, tibi vel tuis, vel Reipub. inferendo, quàm æstimari debeat commodum ex restitutione creditori obventurum: tunc enim differre potes, dum cesset ista impotentia. Laym. *l. c.* ex Sylv. Nav. &c. Idque verum est, etsi debitum sit ex delicto, uti & in sequentibus casibus.

5. Si ad restituendum sis impotens: ùt si vivere non possis secundùm decentiam tui statûs, justè à te acquisiti. Unde si nobilis, v.g. non potest statim solvere, nisì se privet famulis, equis, armis; &c. vel civis primarius, nisì obeat artem mechanicam sibi insuetam: vel mechanicus, nisì vendat instrumenta sua, quibus vivit, aut magnum damnum subeat, potest differre, & paulatim restituere sinè jactura sui statûs. Laym. *l. c.* Bon.

6. Quòd si tamen tuâ culpâ in illas angustias delapsus sis, v.g. luxuriâ, ludis, superfluis expensis vestium, tibi imputare debes, quòd jam sinè statûs tui amissione non possis satisfacere. *Ibid.*

7. Quòd si itèm creditor ex dilatione æquale damnum subire debeat, tu potiùs, quàm is, sustinere debes, cùm ejus conditio sit melior. Excipitur extrema necessitas, in qua quoad usum, sunt omnia communia. *Ibid.*

8. Quòd si itèm damnum, quod timetur ex restitutione, non esset propriorum bonorum, sed in hoc præcisè tantùm, quòd spoliet se rebus debitis, non potest ideo differre restitutionem: quia hoc non est pati in suis rebus, neque suum statum amittere, sed est dimittere alienum, & reverti ad statum proprium. Sayr. Bon.

9. Itèm excusaris à restitutione, si fieri nequit absque periculo salutis animæ tuæ, vel tuorum; ùt v. g. si non possis absque peccato, ùt si sit periculum, nè uxor, aut filiæ se prostituant, nè filii se dent latrociniis,

ciniis, nè ipse per impatientiam incidas in desperationem. Bon. Less. Mol. Fill.

10. Itèm, si non possis restituere absque periculo vitæ, vel notabili detrimento famæ; cùm aliàs plus damni sustineres, quàm intulisti. Bonac. *d.* 1. *Q. ult. part.* 1.

11. Itèm, si cedas bonis: quia leges concesserunt, ut, qui contraxit multa debita, nec habet, unde solvat, possit cedere bonis, ea relinquendo in manibus creditorum, & tunc maneat liber, ità ut etiam in conscientia sit tutus, retentis instrumentis artis, & quæ ad sustentationem sunt necessaria. Quòd si tamen postea redeat ad pinguiorem fortunam, tenetur adhuc restituere, ex *L. Cùm & filii fam. qui bon.* Nav. Bon. Less. Ex quo Trull. *l.* 7. *c.* 15. *d.* 5. sic limitat: si acquirat plus, quàm ad decentiam statûs est necessarium, ex dicta *l. Qui bon.* Nisi tamen debita proveniant ex delicto, v. g. furto: eo enim casu tantùm possè retinere, quæ simpliciter necessaria sunt ad victum, docet Navar. Salon. Less. *l. c.* etsi hic concedat, ea, quæ post cessionem justè acquiruntur, licitè retineri, si ad statum sint necessaria. vid. Tol. Lay. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 12. Less. *l.* 2. *c.* 16. *d.* 3. Bon. Trull. *l. c.* Porrò etsi cessionem dictam non habere locum in bonis ex delicto provenientibus communiter teneant DD. cum Lay. *l. c.* contrarium tamen ex Less. Dian. &c. docet Trull. *l. c.* Denique etsi debitor principalis cesserit, non ideo liberantur Fidejussores. Lugo, Dian. *p.* 7. *t.* 8. *R.* 18. & alii.

Resp. 2. Ex parte creditoris excusat 1. Si is, cui debet restitui, semel remiserit, expresse, vel tacitè, v. g. si laceravit tuum chirographum, vel tibi reddidit. Remissio autem hæc debet esse libera, non metu, fraude, vel mendacio extorta. Fill. *tract.* 32. *c.* 5. *q.* 9. Less. *l.* 2. *c.* 16. *d.* 2. 2. Excusat in foro conscientiæ, si solvisti ei, cui debebat tuus creditor. Less. *d.* 5. Bon.

p. 3. 3. Si compensatio facta est creditori per commodum æquivalens, v. g. per procurationem officii non gratìs factam. 4. Omitti, aut saltèm differri potest restitutio, imò aliquando debet, si creditor sit abusurus, v. g. si quis pecunias tibi mutuò datas repetat ad fornicandum, vel aliter peccandum. Itèm si eas repetat ad peccandum contra justitiam, sive inferendum damnum injustum tertiæ personæ; nisi tamen ex negatione restitutionis timeretur majus malum.

CAPUT III.
De Contractibus.

DUBIUM I.
Quid in genere sit Contractus?

RESp. Est pactum, sive consensus duorum, quo scienter, liberè, & legitimè uterque se vicissim, vel minimùm saltèm una pars, se alteri acceptanti obligat, quocunque signo externo id fiat: ùt v. g. in contractu mutui, ex una parte mutuans se obligat non repetere mutuum ante certum tempus: ex altera parte mutuatarius se obligat, tunc illud reddere; & sic de aliis. In promissione autem, vel donatione absoluta, una pars tantùm obligatur post alterius acceptationem. Unde resolvuntur Casus sequentes:

1. Si alteri promisisti, aut donâsti interiùs tantùm, aut si externo signo quidem, alter autem non acceptavit, non fuit contractus, nec obligaris.

2. Invalidus est contractus, si contrahentes sint inhabiles ad contrahendum, vel si jus positivum resistat. v. Less. *l.* 2. *c.* 37. *d.* 8.

3. Itèm si materia contractûs sit illicita, ùt si sit peccatum, vel illegitima, ùt si fur vendat rem alienam.

4. Itèm si contractus sit factus vi, dolo, vel errore ver-

versante circa rei substantiam, v. g. acetum pro vino, vitrum pro gemma vendidisti.

5. Non est invalidus contractus, (etsi aliquando ob injuriam possit rescindi) si error, vel dolus interveniat circa qualitatem, aut circumstantiam accidentalem, v. g. emisti vinum Mosellanum, putans esse Rhenanum, nisi fortè intentio contrahentis fuerit conditionata, non obligandi se nisi existente tali qualitate, aut circumstantia; qualis virtualiter fuisse censeri potest, si error versetur circa circumstantiam valde immutantem objectum, & nimis excedentem ejus existimationem, ùt notat. Lay *l.* 3. *t.* 4. *c.* 6.

6. Nec est invalidus contractus, sive onerosus, sive gratuitus, ex metu licèt gravi, injustè incusso, cùm adhuc simpliciter sit liber, & voluntarius: licèt possit à judice rescindi pro arbitrio metum passi. Ità communiter apud Sanch. *d.* 8. *n.* 4. Card. Lugo *d.* 22. Laym. *loc. cit. c.* 5. Excipiuntur tamen aliqui contractus, qui ipso facto sunt irriti (saltèm ex jure positivo) si ex metu gravi fiant: talis est 1. Contractus matrimonii, etiamsi juramentum accesserit *ex cap. Cùm loco, & cap. Veniens.* 2. Professio religiosa *ex cap.* 1. *De his.* 3. In aliis quibuscunque votis. 4. Contractus dotis promissæ vel solutæ, qui in hoc sequitur naturam matrimonii, cui accessorius est. *Leg. Si mulier. §. Si dos. ff. Quod metûs causâ.* 5. Promissio, vel traditio, in rebus Ecclesiæ. *c.* 15. *q.* 5. 6. Authoritas tutoris per metum extorta. *Leg.* 1. *§. ult. ff. de auctor. tutor.* His addunt alii plures: ùt promissionem, & donationem gratuitam, renunciationem beneficii, jurisdictionem per metum extortam. Verùm hi controvertuntur, ùt v. C. Lugo, *de just. d.* 22. *n.* 115. *& sequent.*

7. Non possunt contrahere, qui bonorum suorum administrationem non habent: quales ferè sunt prodigi, furiosi, filii familias, uxores, religiosi, pupilli, Mi-

Minores; exceptis quibusdam, casibus de quibus v. Less. *l.* 2. *c.* 17. *d.* 4. & infrà hìc *c.* 4. *dub.* 1.

DUBIUM II.

Quid in specie de Promissione, & Donatione?

RESP. Quæ huc spectant, facilè colliguntur ex dictis suprà de Voto. *lib.* 3. *tr.* 2. *c.* 3. Ex quibus, & doctrina præcedentis dubii resolvitur:

1. Promissio acceptata à promissario, si materia sit notabilis, an sub mortali obliget secundùm se spectata, non convenit inter Doctores: Cajet. negat, quem sequitur Mœrat. *t.* 2. *de just. d.* 19. *s.* 10. Alii (fortè probabiliùs) affirmant cum Vasq. 1. *p. d* 81. *c.* 6. *n.* 4. Fill. Mald. &c. Dixi (*secundùm se*) quia certum est, quòd per accidens possit obligare sub mortali, v. g. ratione gravis damni, quod aliàs promissarius pateretur: ùt si promisisses ei dare mutuum, & ille tibi confisus, aliunde sibi non prospexisset. v. Less. *l.* 2. *c.* 18. *d.* 5.

2. Tota hæc obligatio communiter dependet ab intentione promittentis. Circa quòd notat Sa, vix quemquam Promittentium intendere se obligare, aut alteri dare jus exigendi, nisì addat juramentum, aut faciat instrumentum; sed plerumque tantùm intendere declarare suum propositum, vide Escob. *t.* 3. *E.* 5. *c.* 6. & Mol. Hinc ut in foro externo censeatur valida promissio, requiritur præter acceptationem, ut exprimatur causa, propter quam promittitur, alioqui præsumitur errore, vel joco facta. Trull. *l.* 7. *c.* 16. *d.* 6. ex Covarr. & Villal.

3. Donare non possunt 1. Carentes usu rationis. 2. Muti, & surdi nati, secùs, si tantùm sint surdi, vel muti, vel licèt utrumque, si nôrint scribere. 3. Senes deliri, sive bis pueri: secùs si sint judicio vegeto. 4. Pupilli vel impuberes, (nisì ad pias causas.) Donationes

tiones tamen eorum in foro conſcientiæ ſunt validæ. Vide infrà *c.* 4. *d.* 1. 5. Damnatus criminis capitalis. Vide Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 3.

4. Qui præſunt civitatibus, Univerſitatibus, Rebuspub. &c. non poſſunt facere donationes: niſi remunerationem, vel in eleemoſynas. Sanch. Dian. *p.* 8. *c.* 6. *R.* 16. Imò ſi Reges & Principes nimis ſint profuſi in donationibus, in præjudicium regni, vel ſtatûs, (præſertim ſi debitis gravati, iis ſatisfacere non poſſint, vel ſubditi nimiùm graventur exactionibus) poſſunt eæ revocari à ſucceſſore. Bart. Lugo, &c. cum Dian. *p.* 8. *tr.* 6. *R.* 18. *&* 123.

5. Donatio patris filio facta ſtudiorum causâ, eſt valida, neque filius tenetur computare in legitimam; tum quia fuit loco alimentorum: tum quia, ſi detrahatur, jam non fuit donatio, contra hypotheſin. Wading. & 6. alii cum Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 23 *&* 92. Sed Trull. limitat: niſi conſtet contrariam intentionem patris fuiſſe. Quòd ſi tamen de ea non conſtet, præſumendum eſſe de pietate patris, ideóque tales expenſas ordinariè poſt mortem patris non venire in collationem bonorum, nec debere conferri in commune, niſi pater proteſtatus fuerit, ſe velle in legitimam computari. Ità etiam Wading. *ex leg. Si pater.* 2. *ff. familiæ erciſc.*

6. Si Pater officium filio emit, debet pretium computari in diviſionem cum fratribus: non autem, ſi illud gratìs à Principe obtinuit; utì neque, quæ filio intuitu meritorum patris ſunt donata: quia ſunt quaſi caſtrenſia. Mol. Fagundez, Dian. *p.* 8. *tr.* 6. *Reſ.* 127. *&* 128.

7. Donatio ante acceptationem non parit obligationem, nè quidem naturalem, potéſtque revocari, etiamſi voluerit ſe abſolutè obligare: præſenti autem & tacenti facta cenſetur ab eo acceptata: quia in favo-

vorabilibus habetur pro consensu. Molin. & alii 18. Diam. *p. 8. t. 6. R* 89. *&* 108. pro altero verò nemo potest acceptare, sinè speciali commissione, nisì donatio fiat Ecclesiæ, vel causæ piæ (nam hanc sinè acceptatione valere, & irrevocabilem esse est probabile) Laym. Dian. *l. c. R.* 106. *&* *p.* 3. *t.* 5. *Res.* 107. Multis tamen casibus, dummodo verba dirigantur in præsentem, potest pater vel mater pro filio, etiam emancipato, tutor pro pupillo, curator pro minore, filius familias pro patre, servus pro Domino, monachus pro monasterio; imò etiam secundùm multos, quiscumque alterius curam gerit, ùt Prælatus pro Religioso, maritus pro uxore, Dominus pro servo, &c. stipulari. Denique idem jura permittunt Judicibus, & Notariis publicis. Sanch. Mol. Trul. &c. Dian. *p.* 8. *tr.* 6. *R.* 97.

8. Etsi acceptes donationem verbalem, quâ tibi Cajus v. g. dat equum absentem, non acquiris jus in re, & dominium equi ante traditionem. Unde si interea Cajus det, aut vendat eum alteri, eique tradat, is dominium acquirit, tu autem habes actionem in Cajum pro injuriâ ratione juris, quod habebas ad rem. Ac sic donatio purè verbalis ante realem, hoc est rei traditionem, vix differt à promissione, ùt Less. *loc. cit dub.* 2.

9. Donatio, utì & remissio debitorum liquidorum, una vice, & uno animi motu, uni aut pluribus facta, ultra summam 100. solidorum: (quæ summa hodie ad 500. vel secundùm quosdam ad 800. aureos Italicos excurrit, ùt ex Claro, &c. notat Lay. *l.* 3. *tr.* 4. *cap.* 12. *num.* 15.) non tenet quoad hunc excessum; sed lege ità statuente ob commune bonum, potest à donatore pro arbitrio repeti. Excipe: nisì Judici donatio ea insinuata sit, aut juramento firmata, aut facta ad pias causas, aut redemptionem captivorum; aut ad reparationem ædium incendio, vel ruinâ de-

stru-

ſtructarum, aut ſit remuneratoria beneficiorum, aut fiat in renunciationem jurium ſaltèm ſperatorum, vel denique fiat militibus à belli duce, ex bonis propriis mobilibus, vel hoſtium ſpoliis. Vide Leſſ. l. c. *lib.* 2. *c.* 18. *n.* 102. Lay. *l.* 2. *t.* 4. *c.* 12. *n.* 15. Tan. *d.* 6. *de juſt. q.* 2. *d.* 2. *n.* 15. ex Mol. Claro, Rebello, &c. Quare ſi tunc repetatur, quod abſque iis conditionibus, vel ultra dictam ſummam datum eſt, tenetur donatarius reddere ipſi, aut hæredibus repetentibus; ſi non repetatur, poteſt retinere. Vid. Aut. cit.

10. Si donationi apponatur modus, tacitè vel expreſsè, non quidem obligando, ſed tantùm deſiderando, ſperando, &c. aliquid alterum facturum, vel animo eum ad hoc inflectendi, valet donatio, etſi finis non ſequatur. v. g. dat aliquis puellæ ad ejus conſenſum eliciendum: ſi poſtea non conſentiat, non tenetur datum reddere: nam etſi non dediſſet, ſi ſciviſſet eam ſibi non conſenſuram, tamen dedit abſolutè, ſinè obligatione alia, ùt ponitur; ſecùs eſſet, ſi verè intendiſſet eam obligare, & hac conditione dediſſet. Leſſ. *c.* 18. *d.* 16. & 17.

11. In ſimilibus donationibus allectivis, poteſt aliquis, v. g. prædicta puella acceptare, etſi non intendat præſtare, quod donator ſperat, cùm donatio ſit abſoluta, animo alliciendi, non obligandi. Unde ſi ſpe fruſtratus repetat, dicens ſe non dediſſe, niſi ſub tali obligatione, non tenetur puella credere: quia eo ipſo, quòd donator non expreſſit conditionem, præſumitur ſinè ea dediſſe, & repetere, vel animo vindictæ, vel ut conſenſum extorqueat. Leſſ. *l. c.* Dian. *p.* 1. *t.* 2. *m. R.* 40.

12. Non tenet donatio ob cauſam præteritam, vel præſentem, quæ verè non eſt, ùt v. g. ſi dem tibi aliquid, quia apud Principem meam cauſam tranſegiſti; vel quia pauper es, & revera non ità eſt, teneris reſtituere, cùm ſit error in formali cauſa & principali.

Unde

Unde qui mentiuntur se pauperes, cùm non sint, debent aliis pauperibus eleemosynam restituere. Aliud est, si error sit tantùm in causa secundaria; ut v. g. si verè sint pauperes, & simulent insuper sanctitatem ad hominum misericordiam provocandam: quia tunc primaria intentio dantium est, dare pauperi. Bon. Less. v. Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 89.

DUBIUM III.

Quibus casibus donatio possit revocari?

RESP. 1. Donatio inter vivos, hoc est: quâ quis vult se vivo rem absolutè alterius esse, potest revocari (etsi res jam tradita sit) tribus casibus; nisì tamen donatio fuerit renunciatoria, aut facta sit Ecclesiæ, vel Monasterio. Sunt hi casus:

1. Si donatarius enormiter ingratus sit: ùt si donanti atroces injurias inferat, si inopia pressum non alat, &c. Quod notandum pro filiis, quibus parentes omnia donârunt, & eos postea negligunt. Sylv. Less. Bon. Trull. *c.* 17. *d.* 12. Neque valet pactum, ut donatio non possit ob ingratitudinem revocari. Bartol. & alii 8. Lugo, Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 57. Debet tamen ingratitudo coram judice probari, ante cujus sententiam donatarius non tenetur restituere. Mol. Lugo, & alii 4. Dian. *l. c. R.* 58. post eam verò, etiam fructus perceptos post litem contestatam. Mol. Dicast. Dian. *R.* 58. Ab hæredibus autem non potest revocari ob eas causas, ob quas donator ipse potuisset, si eas ipse scivit, & tacuit; secùs, si ignoravit. Gom. Hurt. Wadin. Lugo, Dian. *loc. cit. ref.* 54.

2. Et quidem hæc revocatio etiam habet locum in legato respectu legatarii, si defunctum testatorem gravi injuria afficiat, v. g. uxorem ejus carnaliter cognoscat. Mol. Dicast. Dian. *l. c. R.* 58.

3. Non habet autem locum 1. In donationibus fa-

ctis

ctis Ecclesiæ, tametsi Prælatus vel Clericus fuerit ingratus: quia facta est ob bonum animæ testatoris, & principaliter Deo, qui ingratus esse non potest. Less. Lugo, Hurt. Wading, Dian. *l. c. R.* 56. 2. In donatione remuneratoria (v. g. pro beneficiis aliàs non debita, & aliquo modo æquivalentibus) quia potiùs est remuneratio, quàm donatio. Remuneratoria autem censetur 1. Si donator in ipsa donatione expressè meminerit meritorum; vel 2. Si de meritis constet. 3. In dubio. Dian. *l. c. Ref.* 115. 116. 17. 19 20. ex Barbos. &c.

4. Si quis prole carens magnam partem bonorum donaverit, & postea nascatur proles, quia ex juris dispositione inest donationi hæc tacita conditio, nisì nascantur mihi liberi. Et quidem si facta sit extraneo, revocari potest tota; si alicui ascendentium, ùt patri, vel avo; vel si Ecclesiæ, aut causis piis, tantum revocari potest, quantum necessarium est, ut filii habeant legitimam. Quamquàm rectè notat Lessius, ad ædificationem expedire, ut quod Ecclesiæ vel monasterio datum est, Prælatus totum restituat. Porrò etsi juraverit se non revocaturum donationem, adhuc potest liberis natis revocare; quia hoc juramentum non excludit tacitam conditionem dictam. *Excipe*, nisì expressè etiam hanc conditionem excluserit; tunc enim ipse revocare non posset; possent tamen ejus liberi post mortem patris. Bon. Less. *c.* 18. *d.* 14. An autem hæc revocatio locum habeat, si filii nascantur illegitimi, qui postea legitimentur, v. Dian. *l. c. Ref.* 63. *&* 64. Itèm an in donatione remuneratoria, *Ref.* 65. ubi cum Mol. & aliis 6. negat, nisì excedat causam.

5. Si donatio fuerit inofficiosa, contra officium paternæ pietatis; ùt si pater tantum donet, ut filii priventur sua portione legitima: tunc enim post mortem patris possunt filii revocare. Navar. *c* 16.

Leff. *loc. cit.* licèt donatio fuerit juramento confirmata. Megal. & alii 5. Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 66. Imò etiam vivente patre; licèt enim ante mortem patris non debeatur legitima, ùt tradenda; debetur tamen ùt conservanda. Hinc si pater bona dissipet, potest à filio per judicem cogi, ut servet legitimam, nè is post mortem patris careat alimentis. Ità probabiliter Dian. *loc. cit* ex aliis 6. contra Leff. &c. An autem, & quando donatio rescindenda in totum, vide Dian. *l. c.*

6 Per supervenientiam liberorum, ùt probabiliùs affirmat Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 78 ex aliis 4 contra quosdam. Si tamen pater non revocaverit, non potest à filiis postea natis revocari, nisì pro ratione Falcidiæ, sive ex testamento, sive ab intestato successerint. *Ibid.*

DUBIUM IV.

Quid sit Donatio mortis causâ? & an possit revocari? quomodo, & quibus competat?

RESP. 1. Donatio mortis causâ, quâ quis sic donat, ut velit rem esse alterius primùm post suam mortem; ùt si dicas: do tibi hoc post mortem meam, vel cum moriar, vel quia timeo me nunc moriturum; revocari potest etiam tribus casibus his:

1. Si donatorem pœniteat, sive expressè, sive implicitè; ût si rem illam donet alteri. Leff. *l. c.*

2. Si dedit intuitu alicujus instantis periculi, ex quo metuit mortem; hoc ipso, quòd periculum evasit, censetur tacitè revocata donatio; ût si quis det in gravi morbo, vel instante prælio. Bon. *disp.* 3. *q.* 23 *p. ult. n.* 20.

3 Si donatarius moriatur ante donatorem, ipso jure revocata est: ùt etiam accidit in testamentis, & legatis. Secùs est in promissione & donatione inter vivos, quæ transit ad hæredes. Quòd si autem donator

tor promiserit se non revocaturum, transit in donationem inter vivos. Vid. Less. *c.* 18. *d.* 14. *n.* 116. Mol. *d.* 286. & *d.* 288. Azor. *l.* 11. *c.* 11. *q.* 4. Bonac. *l. c.*

Resp. 2. Hæc donatio fieri debet in præsentem; Dian. *l. c. R.* 66. & alii 5. nec valet in absentem sinè nuntio ad hoc destinato, vel epistola; licèt valeat ùt fidei commissum, si fuerint adhibiti testes. Dian. &c. *l. c.* Valet autem probabiliter, etsi donatarius præsens tacuerit.

Resp. 3. Donare mortis causâ possunt omnes & soli, qui possunt testari, excepto filio familias, qui licèt testamentum condere nullo modo possit, cùm hoc sit juris publici; donare tamen mortis causâ, cùm id sit juris privati, potest, si adsit patris consensus expressus: imò sinè hoc donare eum posse, non tantùm de castrensibus, sed etiam de adventitiis, probabile censet Dian. *l. c. R.* 68. & 69. Hinc donare sic possunt minores 25. annis, etiam sinè consensu sui Curatoris. Dian. *l. c R.* 7. ex Mol & aliis. 9. Non autem usurarius, nisì priùs usuris satisfecerit, vel cautionem præstiterit (potest tamen ad causas pias. *Ibid. R.* 73. ex Fagund. & aliis 6.) Nec surdus, & mutuus à natura, secùs si à casu superveniente: (vel si surdus sit, aut mutus tantùm) licèt donare inter vivos possit secundùm quosdam. Azor, Dian. *p.* 5. *t.* 6. *R.* 12.

DUBIUM V.

Quid sit commodatum, precarium, & depositum?

RESP. Commodatum est contractus, quo res aliqua mobilis, vel immobilis, quoad solum usum gratuitò conceditur, idque ad aliquod certum tempus explicitè vel implicitè determinatum: explicitè, ùt si dicas: commodo tibi hunc librum, vel domum ad unum mensem; implicitè, ùt si dicas: commodo tibi librum, ut eum describas: quia tunc implicitè tan-

tantum temporis determinatur, quantum necessarium est ad commodè describendum.

Precarium est, quo conceditur petenti res utenda, non ad certum tempus, (in quo differt à Commodato,) sed donec concedens repetat, sive expressè, sive tacitè, ùt si det alteri, aut vendat. Laym. *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 14.

Depositum est, quo aliquid traditur custodiendum, ut integrum reddatur. Et communiter est res mobilis, vel se movens, ùt vestis, equus, &c. Unde circa hæc resolvuntur :

1. Commodator non potest repetere absque injustitia ante definitum tempus. Laym. *l. c.*

2. Quòd si tamen commodanti damnum impendeat, potest repetere, licèt simile damnum impenderet commodatario, ex rei ante tempus repetitione, ùt habet Less. *c.* 27. *d.* 5. quia, ùt ait Navar. in commodatione intelligitur tacita hæc conditio, nisi interea contigerit rem esse necessariam commodanti. Laym. *loc. cit.*

3. Si depositarius bona fide existimet, depositori non displiciturum, si re deposita utatur, licebit uti, aliàs non. Less. *l c. d.* 2.

4. Si depositum sit res usu consumptibilis, ùt triticum, vinum, pecunia, quæ exponendo absumitur, eáque tradita sit certo numero, pondere, & mensurâ, non videtur depositarius peccare saltèm graviter iis utens, si certus sit, se tantundem ejusdem bonitatis habiturum, quando repetetur. Less. *l. c.* Secùs si pecunia tradita fuerit sacculo, vel arcæ inclusa, vel munita sigillo. Sylv. Azor, Less. Bon. *v.* Trull. *c.* 25. *d.* 1. Verùm si is, cui res commodata, locata, deposita, & pignorata est, negligenter custodiat, ità ut pereat, negligentia autem non sit Theologica culpa mortalis, probabile est, quod dixi ex *Soto*, *Sa*, non teneri ad restitutionem in conscientia. Alii tamen aliter sen-

ſentiunt, nimirum teneri reſtituere, qui juridicam culpam in cuſtodiendo contraxerit, ſi ea fuerit lata, & ſubinde ſi levis tantùm, imò & aliquando, ſi leviſſima, (nimirum quando depoſitio facta eſt in commodum utriuſque, & ſi pretium pro cuſtodia recipiat) v. apud Leſſ. *cap*. 7. *d*. 8. Laym. *l*. 3. *t*. 4. *cap*. 25. ubi docet, depoſitarium tantùm teneri de dolo, vel culpa craſſa, quæ dolo æquiparentur.

Dicitur autem juridica culpa lata, ſeu craſſa, cùm quis facit, aut omittit, quod ùt plurimùm non facerent, vel omitterent in ea re homines ſuæ profeſſionis; ùt v. g. ſi quis rem apud ſe depoſitam relinquit in loco publico, etſi inadvertenter. Levis autem dicitur, cùm quis facit, vel omittit, quod non facerent, vel omitterent homines ſuæ profeſſionis diligentes: ùt ſi quis depoſitum relinquit in ſuo cubiculo, ſed negligit oſtium claudere. Leviſſima dicitur, cùm facit, vel omittit, quod non facerent homines diligentiſſimi: ùt ſi quis oſtium quidem obſerârit, ſed neglexit tentare manu, an eſſet bene cauſum.

5. Sartores, Molitores, & cæteri artifices, quibus res traditur polienda, vel immutanda: itèm nautæ, aurigæ, caupones apud quos res deponuntur, tenentur ex levi culpa: quia depoſitio fit etiam in commodum ipſorum; imò Sylv. *V. Nautæ*, vult eos teneri ex leviſſima, *ex l*. 1. *ff. depoſiti*, ídque cautum eſſe ad vitandas eorum fraudes. Quod etiam Leſſ. & Trull. *c*. 25. *d*. 1. putant eſſe probabile in utroque foro, ſi quis iis rem expreſſè tradiderit cuſtodiendam: ſi autem ipſis tantùm videntibus depoſuerit v. g. in diverſorio, navi, &c. nè quidem ex lata teneri. v. Bon. Trull. Dian. *p*. 1. *t*. 8. *R*. 74.

6. Si depoſitarius (idem eſt de commodatario) dubitet, an depoſitum ſuâ culpâ perierit, non tenetur in conſcientia ad reſtitutionem. Sanch. *de Matr. l*. 1. 2. *d*, 41. *n*. 18. quia in dubio non præſumitur delictum,

ex L.*Merito ff. pro socio.* v. Dian. *p.2. t. 9. R.* 49. In foro tamen externo, si res depositarii manserint incolumes, præsumitur de dolo; nisi depositarius probet depositum casu periisse, & non potuisse simul cum rebus suis, (imminente v. g. incendio) servari: tunc enim non teneretur, quia præsumptio doli cessaret. vid. Palaum. *t. 1. de consc. d. 3. p. 4.* Trull. *cap. 25. d. 1.*

7. Si domino repetenti depositum, remiserit per hominem, qui fidelis habebatur, isque sibi retinuerit, vel perdiderit, domino periisse dicit Molina, citatus ab Escob. vide Trull. *l. c.*

8. Deponens rem usu non consumptibilem, potest à depositario pro ejus usu aliquid accipere: quia is est pretio æstimabilis: (licèt eo casu non depositi, sed locati & conducti contractus sit dicendus.) Secùs si sit usu consumptibilis, tunc enim depositum, eo ipso, quòd depositarius incipit eo uti, induit naturam mutui, ex quo (seclusa ratione lucri cessantis, &c.) nihil licet accipere, ùt vid. *dub. seq.* & Bonac. *d. 3. q. 23. p. 3.* Trull. *l. c.*

DUBIUM VI.

Quid sit Mutuum.

RESP. Est contractus, quo rei alicujus, numero, pondere, vel mensurâ constantis, dominium à mutuante transfertur, cum obligatione restituendi eandem, vel similem specie & bonitate. Propriè autem mutuum ferè est in rebus usu consumptibilibus; inter quas etiam est pecunia: quæ licèt non absumatur, nec pereat in se, perit tamen exponenti. Distinguitur à permutatione, quòd in ea reddatur res alterius speciei. Itèm à pignore, hypotheca, deposito, commodato, & locato, quòd dominium in iis non transferatur, sed usus tantùm. Bon. *d. 3. q. 3. p. 1.* Unde resolves:

1. Mutuans obligatur monere de vitio rei, alioqui ad damnum tenetur in conscientia.

2. Itèm non repetere rem ante tempus, nisì ipse sit in pari necessitate.

3 Itèm præstare casum fortuitum mutuatarius tenetur, cùm penes hunc rei dominium sit, & rem eadem quantitate & qualitate reddere suo tempore.

4. In vero mutuo lucrum aliquod accipere non licet, quia est usura: de quo *dubio sequenti*.

DUBIUM VII.

Quid sit Usura.

RESP. Est lucrum immediatè proveniens ex mutuo ità ut mutuans supra sortem, id est, summam capitalem, lucretur aliquid, quod sit pecuniâ æstimabile, ità, ut lucrum tale præcisè intendatur ratione mutui. Quod planè iniquum est, & grave peccatum contra jus humanum & divinum, cùm mutuans acquirat lucrum ex re jam non ampliùs sua: quia res mutuata jam transiit in dominium mutuatarii, ùt patet ex definitione. Et Regula generalis: *Omne pactum, vel gravamen, sive onus additum mutuo, præter id, quod ei proprium, & intrinsecum est, reddit contractum usurarium.* Bon. *d.* 3. *q.* 3. *p* 3. C. Lugo. Unde resolves:

1. Peccat graviter ex genere suo exercens talem usuram, etsi mentalis tantùm, absque externo pacto. Dicitur enim usura mentalis, cùm quis intentionem habet accipiendi aliquid ex mutuo ultra sortem, etsi exteriùs pacto id non exprimat: sicut realis, seu exterior usura dicitur, cùm quis intentionem illam per pactum aliquod exprimit, quod aliquando tantùm implicitè fit in aliquo contractu, & vocatur usura palliata: cùm videlicet contrahentes prætendunt alium contractum emptionis, locationis, &c. in quo tamen revera usurarium quid intervenit. Vide exempla apud Tol. *l.* 5. *c.* 3

2. Non est usura, si mutuans nihil intendat ùt pretium, sed tantùm speret aliquid ex gratitudine, & ea intentione illi aliquid donetur, licèt illud ùt finem principalem intendat. Jam autem declaratum est, ab Innoc. XI esse usuram. vide Prop 42. inter 65. Mol. *to.* 2. *d.* 305. *n.* 6. C. Lugo, *d.* 25.

3. Quod si tamen intelligeret sibi aliquid donatum non gratìs, ùt putabat, sed ùt debitum ratione mutui, teneretur restituere, quantum indè ditior evasisset, ùt habet Sa, V. *Usura.* C. Lugo. *d.* 13.

4. Nec est usura dare mutuum alterius amicitiæ captandæ causâ, atque alterius indè sperare officium: quia amicitia non æstimatur pretio. C. Lugo, *l. c.*

5. Pactum tamen de obtinendo à mutuatario (vel ejus operâ) officio aliquo, illicitum est, & usurarium. Ità commun. Molin. *d.* 310. Less. Sal. C. Lugo, contra Navar. etsi Salas *de usura d.* 9. *n.* 4. eum excuset, qui mutuat aliquid cum pacto, ut statim præstetur aliquod beneficium ex gratitudine. v. Trull. *l.* 7. *c.* 19. *d.* 7.

6. Pactum, ut à mutuatario conferatur beneficium, Ecclesiasticum, est usura (& simonia) quia cogitur is subire novum onus.

7. Non est usura, cùm quis non potens sua recuperare, mutuat, ut sibi reddantur sua, vel nè sibi iniquè noceatur: quia hæc jure jam antè debentur; & sic non facit lucrum, nec imponit novam obligationem. Bon. *q.* 1. *p.* 3. *n.* 15. ex Azor, Regin. &c.

8. Nec est usura exigere aliquid ratione periculi recuperationis, difficultatum, vel expensarum, quæ erunt vel metuuntur in recuperanda sorte: quia pretio æstimari potest, quòd quis se in tale periculum, & difficultatem conjiciat Kon. *d.* 5. *q.* 3. *p.* 5. Necesse tamen esse, ut periculum istud, &c. deducatur in pactum expresse vel tacitè, docet Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 16. *n.* 9.

n 9. ex Medin. Valent. Mol. Less. &c. Idem dicit C Lugo, *n*. 80. Et sic liciti sunt Montes pietatis, ùt vocant, hoc est: thesauri quidam, qui in refugium pauperum à Repub. vel Principe reponuntur, ut indè pauperibus gratìs mutuetur,ità tamen, ut parùm retribuant pro expensis, quæ fiunt in ministros, & conservationem talium Montium. vid. Tol. *l*. 5. *c*. 18. Less. *l*. 2. *c*. 20. *d*. 12. Bon. *l*. *c*. *p*. 13.

9 Non est usura, si timens difficultatem, aut fraudem mutuatarii in reddendo, tempore constituto, paciscaris, ut si tunc non solvat, aliquid det præter capitale loco pœnæ: quæ pœna licitè exigetur, dummodo non fiat alia intentione, quàm ut mutuatarius sic quasi constringatur, nè suâ culpâ fallat. Unde, si mutuatarius absque sua culpa non possit solvere, non licebit pœnam exigere, ùt habet Tol. *suprà cap*. 32. qui ait manifestum esse argumentum pravæ intentionis, si optes non solvi tibi præfixo tempore, ut pœnam recipias: ac simpliciter usuram fore, si certò sciens alterum non valiturum solvere, adhuc tali pœna oneres. v. Bon. *d*. 3. *q*. 3. *p*. 7. Mol. *t*. 2. *d*. 317. Less. *l*. 2. *c*. 20. *d*. 15.

10. Nec est usura, pacisci, & accipere aliquid ratione damni emergentis, (siquidem mutuum verè illius causa sit) aut lucri cessantis, vel cessaturi, dummodo de hoc præmoneatur mutuatarius; ùt si volebas domum reficere; aut poteras nunc commodo tempore emere triticum, privando autem te tuâ pecuniâ in dando mutuo, corruit domus, & postea cariùs emes triticum: itèm non poteris lucrari cum tua pecunia, quod poteras, & volebas negotiando, ità ut mutuatio sit verè causa lucri cessantis. Ubi notat Tol. supponendum in hoc titulo lucri cessantis 1. Quòd verè volueris cum ea pecunia negotiari, & non habeas aliam. 2. Quòd malis negotiando, alitérve lucrari, quàm sic mutuando: ità ut mutues tantùm in

gratiam mutuatarii 3. Ut minus exigas, quàm lucrari poteras, & deductis expensis: quia lucrum cessans non est actu, sed in potentia, & variis adhuc eventibus obnoxium. Unde ad arbitrium viri prudentis, pro majore vel minore ejus certitudine, æstimare id poteris, & sic cum mutuatario de eo pacisci. S. Thom. *a.* 1. *ad.* 2. Mol. *d.* 314. Salas *dub.* 18. *&c.* Card. Lugo. *d.* 25. *f.* 6. Bonac. *quæst.* 3. *p.* 4. Hinc qui non habuit animum negotiandi, vel si non erant, nec brevì sperabantur empturi merces, vel non erat moraliter certus de lucro, nihil potest accipere ultra sortem: quia mutuatio ista vere non fuit causa lucri cessantis. Eadem ex causâ usura est, si mercatores credito vendentes, aliquid ultra pretium rigorosum accipiant titulo lucri cessantis, v. g. rem tantum valentem 100. vendant pro 105. numerandis post annum: quia vendendo ad creditum (quod est virtualis mutuatio) plures habent emptores, pluresque res vendunt, & sic compensatur lucrum cessans, atque adeò illud non cessat ratione hujus venditionis. Dian *p.* 2. *t.* 34. Trull. *c.* 19. *d.* 1. *v. dub. seq.*

11. Mutuare frumentum vetus cum obligatione, ut restituatur novum (præsertim certo tempore) est usura, si mutuans sciat novum fore melius, & majoris pretii. Sylv. Navar. Trull. *d.* 15. *n.* 11.

12. Est usura ex communi sententia, si des mutuum, ut postea mutuatarius ex debito civili obligetur tibi rursus mutuari, aut vendere, vel apud te in tua officina emere merces, aut operas suas locare: quia talis obligatio est res pretio æstimabilis, cùm privet mutuatarium potestate alibi emend., & locandi operas. Less. *l.* 1. *c.* 29. *d.* 8. Card. Lugo, *d.* 25. *n.* 46. v. Lay. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 16. *n.* 3. Bon. *l. c. p.* 3.

13. Usura est, mutuare Principi, vel Reipub. eo pacto, ut interim, dum non solvitur, sis liber à tributis

butis, vel oneribus justis solvendis. Salas, C. Lugo, n. 64. ex commun.

14. Itèm mutuare ea lege, ut mutuatarius eam pecuniam exigat à debitore mutuantis, à quo non facilè extorquebit. Quod addo: quia si sponte onus illud suscipiat, eò quòd facilè possit obtinere, non erit usura. *Ibid.* & Bon *l. c.*

15. Itèm si frumentum, quod alibi habes, des mutuum, obligando, ut tibi reddatur hìc vel alibi, (cum majoribus sumptibus, vel laboribus) ubi plùs valet. *Ibid.*

16. Usura etiam est, obligare mutuatarium, ut partem mutui accipiat in mercibus, quibus non indiget. *Ibid.*

17. In mutuo pecuniario, nisì aliter conventum sit, si quis det mutuos v. g. 100. florenos, non potest exigere plùs, quàm eorum pretium, & valor tunc fuerit. Unde si eorum valor tunc augeatur, non potest repetere 100. quia reciperet aliquid suprà fortem. Quòd si valor decrescat, debet mutuatarius reddere plùs, quàm 100. quia aliàs non restitueret ad æqualitatem. v. Less. *l.* 2. *c.* 22. *d.* 5. Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 16 *n.* 15. Bon. *l. c. p.* 3.

18. In mutuo tamen aliarum rerum, ùt vini, tritici, &c. aliter se res habet: quia si quis v. g. mutuet alteri 10. modios tritici, sive pretium crescat, sive non, potest repetere 10. Ratio disparitatis est: quia in pecunia non spectatur ordinariè (nisì aliter conventum sit ob certas & licitas causas) nisì valor sive pretium. Unde non debet restitui, nisì pretium æquale. At verò in frumentis, &c. spectatur ipsa materia: quia non petitur mutuum frumentum propter pretium frumenti, sed propter ipsum corpus, & substantiam; ergo etsi crescat pretium illius, potest repetere tot mensuras, quot dedit mutuò. Interim tamen quidam de his rebus eodem modo loquuntur,

tur, quo de moneta. v. Laym. *l. c. n* 14. & Bon. *l. c.*

Quæres: Quæ obligatio, & pœna sit usurariorum, & cooperantium?

Resp. 1. Usurarius etiam non manifestus, ac hæredes tenentur restituere, imò etiam omnes ii, qui ex parte usurarii cooperantur efficaciter, v. g. judices, domini temporales, notarii, famuli, advocati, qui quovis modo juvant, vel cogunt mutuatarios ad solutionem usurarum. Dixi (*positive seu efficaciter*) quia habendo se negativè, possunt permittere usurarios, ob justam causam, & necessitatem pauperum. Præterea in praxi, ex præsumpta voluntate mutuatariorum, ferè excusantur minùs principales famuli 2. Usurarius publicus, sive notorius, non debet admitti ad communionem altaris, nec absolvi, donec restituat usuras, nec sepeliri in loco sacro: & qui scienter sepelit, ipso facto est excommunicatus. 3. Addit Lay. *l. c. n.* 21. ejus testamentum ipso jure irritum esse, nisi ante mortem restituerit. Vide Less. Bon. Trull. *c.* 19 *d.* 12.

DUBIUM VIII.
De Emptione & Venditione.

ARTICULUS I.
Quid sit Emptio & Venditio?

RESp. Est contractus, quo pretium pro merce solvitur, completúrque mercis traditione. Venditio contrà. Justitia ejus in hoc consistit, ut pretium sit justum, sive exæquet valorem rei, & contrà. Aliàs si absque legitimo titulo secùs fiat, committetur injustitia gravis vel levis, pro gravitate excessûs; qui proinde ad restitutionem in conscientia obligabit: etsi in foro externo ad restitutionem ferè non cogatur, nisi ultra dimidium defraudaverit. v. Laym. *cap.* 17. Bon. *d* 3. *q* 2. *p.* 1. & 4. Unde resolves:

1. Quod spectat ad emptorem, is potest emere viliùs

viliùs, quàm res valeat, si ei non sit commoda, vel emat in gratiam venditoris, ac similes sint circumstantiæ, quæ rem faciant viliorem. Nec obstat, quòd venditor necessitate ductus vendat viliùs: quia venditio manet voluntaria, inquit Caj. v Bon. *l. c. num.* 21. & 23. Potest nihilominus graviter peccari contra charitatem, si, quando pauperculi extremâ inopiâ res suas vendere coguntur, nimis viliter ab eis emas. Laym. *l. c. num.* 10.

2. Emptor potest emere minoris, ex eo, quòd multa simul emat: quia tunc venditorem liberat multis curis, & expeditum facit ad alia nova comparanda, unde meritò pretium decrescit. Bon. *l. c p.* 4. *n.* 12. ex Less. Reg.

3. Quoad venditorem, is communiter debet vendere secundùm pretium taxatum à lege, vel magistratu: quod si nullum est, id censebitur justum, quod morali hominum æstimatione imponitur. Quod non consistit in indivisibili, ut anxiè scrupulari oporteat, sed dividitur in infimum, medium, & summum, sive ùt alii vocant, pium, moderatum, & rigorosum; ità ut intrà latitudinem hujus pretii vendere, & emere liceat, nunc summo, nunc infimo.

4. Si quid emptori valde utile sit, non licet hoc solo nomine rem vendere ultra pretium justum; quia utilitas emptoris tota est ipsius, non venditoris. Bon. *l. c. n.* 27. ex Less. *l.* 2. *c.* 27. *d.* 4. Fill. *t.* 37. *n.* 77.

5. Licet autem vendere cariùs, quàm valet, pretio currente, si alii boni tituli adsint, & simul de hoc emptorem moneas: quia tunc illi non fit injuria. Tales autem sunt, v. g. lucrum cessans, aut damnum emergens, aut incommodum, vel molestia tibi obventura ex rei venditione, aut affectus in eam singularis; ùt si acceperis à majoribus, à Principe. Itèm si res sint novæ, raræ, & singulares; ùt v. g. peregri-

ni

ni flores, aves, feræ, monumenta antiqua, picturæ, numismata. Laym. l. 3. t. 4. c. 17. §. 1. n. 10. l. c. n. 15. ex Less. Bon. Reg. &c.

6. Qui res minutim, & in parva quantitate vendunt, possunt aliquantò cariùs vendere, quàm qui in magna quantitate: quia debent majores labores, expensas, &c. impendere ad ea conservanda: & sic quidam excusant caupones, & stabularios, qui avenam fœnum, paleas, &c. cariùs vendunt, quàm alii; dummodo pretium iis non sit taxatum. Salon. Trull. d. 15. n. 11.

7. Non potest cariùs vendere præcisè ob dilatam solutionem, aut viliùs emere, ob præcisè anticipatam solutionem: quia in venditione, quæ fit credito, vel in anticipata solutione, est virtuale mutuum; ideóque usura, si quid suprà sortem exigatur. Quod intellige, nisi interveniat alius titulus ex suprà enumeratis de usura; vel nisi aliunde crescat pretium v. g. ex frequentia emptorum, &c. Bon. l. c. ex Less. Regin. Fill. &c. *vide superiore dub.*

8. Licitum est vendere rem cum pacto de retrovendendo, id est, ut emptor teneatur tibi statuto tempore, vel cùm volueris, eam revendere, modò vera, & non ficta emptio fiat, nec palliata usura intercedat. Mol. d. 375. Less. *dub.* 14. *&c.* Qui addunt, juxta æstimationem illius operis ac pacti, pretium esse imminuendum (quod jam non videtur licitum, ut videre est ex Prop. 40. inter 63. Innoc. XI.) vide C. Lugo. d. 26. n. 189.

9. Monopolia, id est, cùm unus, vel plures id efficiunt, ut ipsi soli aliquid vendant; vel cùm mercatores conspirant, non minoris vendere, non sunt contra justitiam, modò non conspirent extra justum pretium vendere. Ità contra Rebell. Navar. &c. docent Mol. Less. &c. Qui tamen concedunt esse contra charitatem. v. C. Lugo, d. 26. s. 13. Porrò Principum, vel Magistratûs est, cùm uni, vel paucis tale privilegium conceditur, ut soli aliquid vendant, iis

iis etiam pretium taxare, & sic prævidere, nè subditi graventur. vide Less. *cap.* 21. *d.* 20. C. Lugo, *l. c. &* Trull. *c.* 20. *d.* 18. ubi rectè notat ex Navar. &c. etsi alia monopolia ex justa causa auctoritate Principis, vel Reip. concessa, taxato pretio sint licita, v. g. bibliopolis, ut nemo alius talem librum vendat, vel ut tantùm sit unus, aut duo tabernarii in aliquo loco; nihilominus quando unus vel pauci propria auctoritate ea constituunt, v. g. emendo merces certi generis, ùt frumentum, vinum, oleum: &c. ut ipsi deinde arbitratu suo vendant cariùs, peccare semper etiam contra justitiam cum obligatione restituendi.

10. Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei, quod ei obesse potest: v. g. si equus sit furiosus, domus ruinosa, oves morbidæ, pannus adustus; &c. alioqui tenetur de fraude & damno secuto: saltèm si defectus fuerit in substantia, vel quantitate, v. g. si deficiat in pondere, vel mensura, aut vendiderit rem unam pro alia. Et sic peccat mortaliter, cum obligatione restituendi 1. qui frumentum venditurus ponit priùs loco humido, ut intumescat. 2. qui vino Rhenano miscet Francicum. 3. qui carnes bubulas vendit pro vervecinis, &c. Less. Bonac. Dian. *p.* 1. *t.* 8. *R.* 51. Trull. *d.* 11. Quando autem venditor possit justè tacere vitia qualitatis rei, quæ venditur, sinè obligatione restituendi pretium, vel rescindendi contractum, vid. C. Lugo. *d.* 26. *s.* 8. *n.* 128. & Trull. *c.* 20. *d.* 11. ubi notat: venditionem factam ab ignorante vitium rei, esse validam, rescindendam tamen, vel reducendam ad æqualitatem, nisì venditor contra hoc exceperit.

11. Si scias occultè debitorem tuum non esse solvendo, injustum videtur, iis, qui id nesciunt, debitum illud vendere pretio ordinario: tum quia est dolus; tum quia vitium intrinsecum crediti non revelatur. Bon. *l. c. p.* 10. ex Less. *c.* 21. *d.* 10. Fill. &c.

12. Etsi

12. Etsi venditor sciat pretium mercis mox minuendum, licet tamen vendere pretio currente, & non dicere emptori (seclusio tamen dolo, fraudibus, & mendaciis, quibus emptorem allicere ad emendum ei non licet) quia pretium currens simpliciter adhuc est justum. Bon. *q.* 2. *p.* 5. *n.* 12. ex Azor, Fill. Less. &c.

13. Si cui datum est aliquid vendendum pretio v. g. infimo, vel moderato, & is vendat rigoroso, probabile est, ùt habet Angel. *V. Emptio*, non teneri restituere, sed posse retinere excessum, cùm suâ industriâ acquisiverit. Aliud tamen est de famulis mercatorum, quibus indeterminato pretio traditur meliori modo vendendum, quo possunt, in utilitatem domini. vid. Less. *d.* 18. C. Lugo, *d.* 26. *s.* 9.

14. Quando sartoribus ementibus pannum pro iis, quibus vestes conficiunt, minoris venditur, quàm aliis, eò quòd sint Parochiani mercatorum, vel sæpe ab iis emant, possunt partem pretii remissam sibi retinere, dummodo aliàs fideliter agant: quia nulli fit injuria: & cùm mercatorum plurimùm intersit, ut tales ad ipsorum potiùs, quàm aliorum officinas veniant, censentur in ipsorum gratiam remittere, iisque donare eam partem. Fill. Dian. *p.* 1. *t.* 8. *R.* 26. Negat tamen Salas, eò quòd mercatores falsò dicant, se remittere, ut alliciant.

15. Cùm res duobus in solidum est vendita, is dominium acquirit, cui tradita est, dummodo is pretium solverit. Si neutri tradita sit, debetur ei, qui priùs tempore emit, & alter habet actionem in venditorem. Si quid tamen vendatur, aut detur Ecclesiæ, vel aliis piis locis, acquiritur dominium ante traditionem. v. Less. *l. c.* &c. C. Lugo, *d.* 26. *s.* 9.

16. Si res pereat ante traditionem, & sit certa ac determinata, v. g. hæc domus, hoc dolium vini, perit emptori; nisi aliter expressè conventum sit, aut venditoris culpâ pereat. Si tamen res sit indeterminata

nata, (ùt si quis emerit 10. modios tritici ex granario, oves ex grege) vel si emat rem determinatam quidem, sed ad mensuram, (ùt acervum totum tritici, uno floreno in singulas mensuras) tunc ante rei traditionem, aut mensurationem, periculum spectat ad venditorem. v. Less. *d.* 12. *l. c.* C. Lugo, *d.* 26. *f.* 14. *num.* 216. Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 17. §. 2. Bon. *q.* 2. *p.* 8.

17. Si res vendita pereat, aut deterior fiat post traditionem, perit emptori, licèt pretium nondum persolverit: quia res domino perit. Laym. Bon. *ll. cc.*

Quæres: An? & quomodo liceat emere chirographa, seu credita alterius?

Resp. Si credita inposterum exigenda (sive jus, quod habet alter, ut ipsi in futurum aliquid solvatur) sint certa, ea minoris emere, solutione anticipata, est usura, secluso tamen lucro cessante, & damno emergente. Bon. *d.* 3. *q.* 3. *p.* 10. ex Mol. Less. Tol. Fill. quia accipitur aliquid supra sortem ex mutuo; nam mutuat implicitè minorem pecuniam pro exigenda majore. Dixi *certa*, quia si credita sint incerta, periculosa, & litigiosa, ac cum difficultate exigenda, licitè is, qui non est causa istius difficultatis, minoris emit, prout difficultas, vel certitudo solutionis minor est, vel major: quia cum tali periculo, & difficultate minùs valent. Bon. *l. c.* Trull. *l.* 7. *c.* 20. *d.* 8. Unde resolves:

1. Usuram committunt 1. Ministri Regum & Principum, &c. qui ut anticipatam faciant solutionem, aliquid recipiunt à creditoribus. 2. Qui aliquid accipiunt à debitoribus concessa delatione ad solvendum: quia accipiunt aliquid ultra sortem pro mutuo virtuali. Bon. *l. c.* Navar. Mol. Salas, &c.

2. Minoris emi possunt regulariter credita & stipendia, sive salaria debita militibus, aut famulis Nobilium: quia habent adjuncta incommoda, pericula, & molestias in exigendo. Quam ob causam la-

dem licet, etiamsi credita illa tempore præsenti, vel etiam præterito fuerint solvenda. Bon. *l. c.* ex Reg. Mol. &c.

3. Qui ipse est causa difficilis solutionis, peccat contra justitiam emendo minoris, & tenetur ad restitutionem: tum quia ipse est causa damni, cùm ipsius culpâ creditum valeat minùs: tum quia alioqui præmium delicto suo reportaret. Mol. *d.* 313. Fill. Bonac. *l. c.* Hinc Quæstores Principum, ad quos solutio pertinet, quando ipsi sunt causa difficilis, & malignæ solutionis, non possunt chirographa, vel credita emere minoris, ùt docent Auth. *cit.* Addítque Salas, & Mol. *l. c.* non esse liberum Quæstoribus, &c. quibus incumbit solvere magnatum debita, uni potiùs solvere, quàm alteri, (nisì quis fortè jus præ aliis habeat, ùt *vid. suprà de ordine restit*) sed teneri omnibus solvere pro rata. Bon. *l. c.* vid. Trull. *l.* 1. *d.* 10.

ARTICULUS II.

Quid sit Negotiatio? & quibus illicita?

RESp. Ea est, cùm quis rem sibi comparat eo animo, ut integram, & non mutatam, cariùs vendendo, vel permutando lucretur. Quod quia obnoxium est periculo multorum peccatorum, & valde distractivum, ac indecens statui Clericali, sic lucris inhiare, severè prohibitum est Clericis constitutis in sacris, & religiosis omnibus: ità ut mortaliter peccent, si multam negatiotioni dent operam, ùt ait Less. quem vid. *l. c. d.* 1. & Lay. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 17. Bon. *de contr. d.* 3. *q.* 1. *p.* 5. Card. Lugo, *d.* 26. *s.* 3. *n.* 19. Unde resolves:

1. Si Clericus semel iterúmque tantùm negotietur, in materia non gravi, v. g. libros, cruces, &c. emat, ut occultè iterum vendat cariùs, non est mortale. Less. Mald. Fill. Dian. C. Lugo, *l. c.*

2. Non

2. Non est negotiatio Ecclesiasticis, vel Religiosis prohibita, si emant pecora, quæ pascuis suis saginata vendant: quia vendunt fructus suorum prædiorum, vel agrorum. Mol. Less. C. Lugo, *f.* 3. *num.* 29. Utì nec, si greges alant, ut fœtus, lac, lanam vendant. Card. Lugo, *l. c.* Ubi tamen negat, licere iis conducere agros, ut fructus vendant, eò quòd (licèt non sit sit negotiatio propriè dicta) specialiter illis sit prohibitum in Concil. Carthag. v. *l. c.*

3. Non peccat Clericus 1. Si emat agrum cum fructibus jam maturis, illósque vendat: quia vendit fructus agri sui. Card. de Lugo, *l. c.* ex Mol. Fill. &c. 2. Si id, quod ad proprios usus emerat, postea, velq uia non indiget, vel mutato consilio, cariùs vendat. *Ibid.*

An verò, & quomodo Clericis liceat negotiari per alios non famulos, præsertim in necessitate, vid. C. Lugo, *d.* 26. *f.* 4. *n.* 36. Trull. *l. c. d.* 15. Bar. *de Jur. un. l.* 1. *c.* 40. *n.* 1.

DUBIUM IX.

Quid sit Contractus Census? & an licitus?

RESP. Is est, cùm certâ summâ pecuniæ, v. g. 100. florenis, emo à te jus percipiendi quotannis ex bonis, aut certa aliqua re tua utili, sive fructifera, certam aliquam pensionem seu censum, v. g. florenos 5. annuos, vel 6. prout consuetudine, vel lege taxatum erit. Ità ut hìc non sit mutuum & usura, si aliàs pravam intentionem non habeas; sed vera emptio, & venditio, quâ emitur, non præcisè ipsa pensio, sed jus eam percipiendi; quod longè minùs valet, ideóque minoris emitur, licèt post multos annos pretium longè superet. Molin. Less. Lay. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 18. *& cæteri communiter.* Rectiùs tamen Card Lugo, *d.* 27. *f.* 2. *n.* 20. probat ad excusandum censum ab usura, dicendum esse, non emi pensiones, neque jus ad il-

las, neque fructus, sed potiùs partem usûs fructus talis prædii, super quo census constituitur; ità ut dominium totum directum prædii maneat apud venditorem; dominium verò utile, seu jus usûs fructûs, ex parte vendatur. Unde resolvuntur sequentes Casus: qui etiam ex natura emptionis & venditionis solvi possunt:

1. Hic contractus est injustus, si non servetur pretium justum à lege, vel consuetudine probatum; quomodo pro Germania constituit Carolus V. ut jus ad 4. tantùm pro 100. ematur.

2. Non solùm licitus est census realis, id est: constitutus super re aliqua, ùt suprà dictum, ex cujus utilitate pensio extrahatur, ità ut ad quemcumque res transeat cum illa obligatione & onere: sed etiam, (saltèm ex natura rei, & seclusa prohibitione legis positivæ) personalis, & constitutus immediatè super persona, quæ suâ operâ & industriâ utilis sit, & fructum aliquem pariat, vel bona in spe vel re habeat, unde pensio duci possit; alioqui enim jus, quod venderet, non esset pretio æstimabile, & sic contractus fictitius. Ità probabiliter Covar. Less. Sal. *dub.* 3. *num.* 2. *&c.* contra Nav. Mol. C. Lugo, *d.* 37. *s.* 2. *num.* 25. ubi censum merè personalem illicitum esse, docet esse probabilius, & prolixè probat.

3. Iniqui sunt venditores, seu censuarii, qui emptoribus, sive censualistis obligant rem non potentem reddere fructus: saltèm tot, quot pensio exigit; aut reddentem quidem, sed jam aliis censibus venditos. Bon. *d.* 3. *q.* 4 *p.* 1. *n.* 9. *&* 13.

4. Sicut cùm in emptione res perit, perit damno emptoris; sic etiã in censu reali, si res, super quam impositus est census, pereat, vel fructus ejus absque culpa venditoris: tunc enim perit census, ità ut emptor, sive censualista, non possit ampliùs percipere fructus, sive censum: quia, qui emit, suo periculo emit. Bon.

l. c.

l. c. Fill. *t.* 35. *p.* 2. *n.* 255. Unde ad hoc incommodum cavendum inventus est sequens modus:

5. Licitum est, ùt probat Tol. *l.* 5. *c.* 46. *&* Less. *c.* 22. *d.* 11. contractui census adjungere aliud pactum assecurationis, ut si res, super qua fundatus est census, pereat, id fiat damno venditoris, ideóque nihilominus obligatus sit, vel super aliis bonis suis eum statuere, vel restituta sorte eodem pretio redimere. Debet tamen hoc pactum venditori compensari, augendo pretium censûs, vel quod eodem recidit, minorem pensionem designando. Bon. *l. c. n.* 30.

6. Ex natura rei licitus est non tantùm census irredimibilis, sed etiam redimibilis, cùm ex una parte, tum utriusque, ùt patet ex terminorum explicatione: quia irredimibilis census dicitur, cùm venditor non potest illum pro suo arbitrio redimere; redimibilis autem, cùm potest, reddendo emptori eandem summam, quam accepit; atque rursus sibi emendo, quod antè vendiderat. Utrimque redimibilis dicitur, cùm ità conventum est, ut tam emptor, quam venditor possit emptionem factam resolvere, & summam, quam dedit, repetere. Less. *d.* 10. Dian. *p.* 2. *t.* 5. *m. R.* 76. Vide dicta *de pacto retrovend. in empt. suprà.*

7. Nihilominus, quia contractus censûs redimibilis ex parte emptoris est res periculosa, suaderi non facilè debet, nam in *Constitut. Martini V. & Calixti III. PP.* utì & *Caroli V. Imper.* usurarius contractus judicatur. Verùm id intelligi debet secundùm præsumptionem fori externi; præterquam quòd illæ Constitutiones multis locis eatenus non sint receptæ, quatenus prohibent ea, quæ juri naturali non adversantur, ùt notat Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 18.

8. Census vitalitius, quia est virtualis sponsio, & nititur eventu fortuito, licitus est. Fill. Dian. *p.* 7. *t.* 9. *R.* 70.

DUBIUM X.
Quid sit Cambium?

RESP. Cambium, quod permutationem significat, hìc accipitur pro sola permutatione pecuniæ. Et est contractus quo Campsor aliquis Campsario volenti cambit pecunias, cum lucro aliquo præter sortem. Quodsi sinè intentione usuraria fiat, ob titulos justos tali lucro æstimabiles, patet non esse malum. Unde cùm quatuor sint cambiorum genera, nimirum 1. Cambium minutum, seu manuale. 2. Cambium per literas. 3. Cambium reale. 4. Cambium siccum seu fictum, circa ea resolvuntur:

1. Licitum est Cambium minutum, in quo dantur pecuniæ majores pro minoribus, vel contrà: quia hìc sunt justi tituli aliquid lucrandi, nimirum labor Campsoris in numeranda pecunia: itèm diligentia in pecunia omnis generis conquirenda, ut Compsariis quibusvis sit paratus; itèm puritas materiæ & commoditas, ùt cùm aurum, vel alia moneta commodatur pro minuta & incommoda. Lay. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 19. *n.* 4.

2. Licitum est itèm Cambium per literas, cùm scilicet Campsor hìc v. g. Monasterii, prior accipit pecunias, quas postea literis datis alibi, v. g. Francofurti, refundit per suos factores: quia hìc etiam sunt justi tituli, scilicet, virtualis trajectio pecuniæ, & ejus assecuratio; tantundem enim facit, acsi Campsario pecuniam ejus Francofurtum transferat sinè periculo. Minùs tamen Campsor exigere debet, quàm si realiter transtulisset. Laym. *l. c.* Bonac. *d.* 3. *q.* 5. *p.* 1. Nav. Less. &c.

3. Itèm licitum est Cambium reale, cùm Campsor hìc Monasterii prior dat pecunias, ut per suos alibi eas recipiat à Campsario, qui alibi habet pecunias, sed eget nunc eis hìc. Titulus hujus Cambii est itèm

translationis & aſſecurationis; tantundem enim facit Campſor, acſi pecunias Campſarii abſentes ſiſteret hìc præſentes, vel ùt alii ajunt, acſi præſenti pecunia emeret abſentem, quæ utique minùs valet. Layman. *l. c. num.* 6. *&* 7. Bon. *l. c.*

4. Illicitum eſt Cambium fictum ſeu ſiccum, quod nihil aliud eſt, quàm titulus lucrandi; ùt v. g. Titius indigens pecuniâ, petit à Campſore ſibi dari 100. Campſor autem non aliter dat niſi Francofurti, v. g. vel alio loco diſtante ſolvendos, petítque ab eo pretium, quod ſolet dari pro locis ſimilibus. Titius ergo accipit, & tamen verè non cogitat reddere in iſtis locis, imò forſan nec habet iſtic correſpondentem, ídque conſtat Campſori: contractus hìc eſt Cambium fictum, ac revera mutuum, ideóque palliata uſura. Excuſabitur tamen Campſor, ſi lucrum illud exigat titulo lucri ceſſantis. Plura vide apud Tol. *l.* 5. *cap.* 52. Bon. *d.* 3. *q.* 5. *p.* 1.

5. Quod attinet ad Cambium Francofurtenſe, in quò mercatores dantes Cambium ad proximas nundinas, quò magìs eæ diſtant, eò plus exigunt, ſi ideo præcisè plùs exigatur, quia ſolutio diutiùs differtur, uſura eſt; ſi autem ratione alterius tituli juſti, v. g. lucri ceſſantis, cùm pecunia mercatorum ſit inſtrumentum lucrandi, quo ſi diutius carent, carent lucro, & quò longius eſt tempus, eò plures cambium petunt, ideóque creſcit valor pecuniæ, tunc lucrum eſt juſtum. Laym. *l. c. n.* 9. Mol. Leſſ. &c.

6. Qui cambiendo, vel aliter (pecuniam adulterinam accepit, ſive ex ignorantia, aut inadvertentia, non poteſt illam expendere: quia res vitioſa non poteſt tradi alteri, vitio non detecto. *v. ſuprà de vendit.* Neque ex eo, quòd ipſe deceptus eſt, poteſt decipere alios, cùm actio, quâ deceptus fuit, nullum ei ad hoc jus tribuat. Bon. *d.* 3. *q.* 5. *p.* 1. ex Azor, Sanch. &c.

DUBIUM XI.

Quid Locatio, & Conductio?

RESp. Est contractus, quo quis personam, vel rem aliquam mobilem, vel immobilem alteri ad tempus utendam, vel fruendam concedit, certo pretio, aut mercede, seu pensione constituta. Utenda conceduntur v. g. elocata domus, equus, servus, &c Fruenda conceduntur, elocatæ vaccæ, capra, fundus, pomarium, &c Unde consideratâ hujus contractûs naturâ, & juris dispositione, resolvuntur sequentes Casus:

1. Si res locata ante traditionem pereat, contractus dissolvitur, & conductor liberatur.

2. Si absque culpa conductoris, usus, vel fructus rei cesset, v. g. quia domus ruinam minatur, infestatur spectris, vel ob periculum pestis (nisì tamen quoad hoc consuetudo sit contraria) aut belli, tutam habitationem non præstat, liberatur conductor à solvenda pensione pro tempore, quo non potest inhabitare, vel alia re conducta uti vel frui, ùt v. apud Layman. *l.* 3. *tr.* 4. *c.* 22. Less. *l.* 2 *c.* 24. *dub.* 1. *&c.*

3. Servo, aut laboratori conducto non debetur stipendium temporis notabilis, quo æger decubuit; nec ægro, nisì expensæ modicæ: nisì tamen aliter sit conventum, aut consuetudo ferat. v. Sa V. *Conductio.*

4. Propter modicum damnum, vel infortunium, nihil remittitur colono de pensione: secùs si magna sit clades. Quòd si tamen antecedentium vel sequentium annorum fertilitate damnum compensetur, non remittitur. Lay. *n.* 7. Less. *l.* 2. *c.* 24. *d.* 4.

5. Si pluribus annis ob cæli clementiam (secùs si ob industriam colentis) uberiores fructus ex fundo elocato proveniant, potest colono pensio augeri. Laym. *n.* 8.

6. Expensas in rem conductam, quæ duraturæ sunt, v. g. conservare sarta tecta, tributa & onera publica præstare, ad locatorem seu dominium spectat; nisi aliter conventum sit, aut consuetudo ferat. Laym. *l. c. num.* 4.

7. Si conductor in rem conductam necessarias, sive utiles expensas fecerit, potest eas de pensione detrahere, vel repetere à locatore; & dum non solvuntur, retinere rem conductam. Laym. *l.c.* Mol. *d.* 496.

8. Etsi incendium plerumque accidat culpâ inhabitantium, & sic in dubio contra illos præsumptio sit; quia tamen sæpe id fit culpâ famulorum, quam pater familias præstare non cogitur, hinc conductor absolvendus est, nisi locator ostendat culpam. vid. Laym. *suprà n.* 6. & Dian. *p.* 9. *t.* 7. *R.* 31. ubi ex Hun. & Berl. docet, si constet accidisse culpâ certi & determinati alicujus de familia, ísque circa officium suum deliquerit, ùt v. g. stabularii, qui lumen malè custodierit in stabulo, teneri patremfamilias (nisì famulus iste pro fidei ac diligenti fuerit habitus) de damno: secùs si culpâ alterius; vel si non constet, utrùm casu, an culpâ cujusquam acciderit.

9. Si conductor domûs v. g. ante tempus velit emigrare, id quidem licet, potéstque alteri locare; cæteroqui autem de pensione nihil ei remittitur.

10. Locator nòn potest ante tempus præfinitum conductorem invitum privare re conducta, nisì in his casibus 1. Si pensionem non solvat: expectare tamen debet biennium, si ultra biennium res sit conducta. 2. Si casus improvisus accidat, ob quem domus v. g. ipsi domino necessaria sit. 3. Si rem locatam reficere necesse sit, nec possit fieri altero inhabitante. 4. Si conductor in re conducta malè versetur, v. g. destruat, vel abutatur, ùt alendo ibi meretrices. Lay. *num.* 9.

11. Successor universalis, sive hæres non potest

ante completum tempus conductorem expellere: partialis autem successor, ùt emptor, donatarius, &c. non tenetur stare contractu locationis, utì neque conductor; nisì tamen aliter pactus sit, v. g. nè res locata durante tempore locationis alienetur. vide Less. *l.* 2. *c.* 24. & Laym. *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 22.

DUBIUM XII.

De Contractu Emphyteusis, Feudi, & Libelli.

RESp. 1. Emphyteusis est contractus similis locationi, in quo res immobilis, quæ culturâ possit effici melior, conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non breviùs saltèm, quàm ad decennium; ità ut dominium ejus directum, & possessio civilis maneat apud dominum, qui rem dat in Emphyteusin; dominium autem utile transferatur in Emphyteutam, cum hoc onere, ut quotannis certum Canonem, ùt vocant, seu pensionem domino solvat; quam si totam solvere negligat 26. annis continuis in Emphyteusi Ecclesiastica, (cùm scilicet res est Ecclesiæ, vel pii loci) vel in seculari 35. annis, incidit ipso jure in pœnam commissi: ut dominus eum expellere possit, etsi de solutione interpellatus non fuerit: licèt enim Bart. & *alii quidam* apud Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 36. dicant, si per 40. annos non solverit, eum præscribere immunitatem in futurum, id tamen Wensenb. & alii 5. negant v. *l. c.* Porrò quid juris sit in hoc contractu, pendet ex consuetudine locorum, quæ varia est, & ex ipsa conventione contrahentium, quæ scripto instrumento concipi debet, ut valeat. vid. Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 23. Less. *l.* 2. *c.* 24 *d.* 8.

Resp. 2. Feudum est contractus similis Emphyteusi, quo res immobilis alicui conceditur, cum translatione dominii utilis, proprietate retenta, sub onere non quidem aliquid solvendi, sed exhibendi fidelitatem, & obsequium personale directo domino.

Quod si item non faciat Vasallus (sic enim dicitur feudi acceptor) perdit feudum. Interdum etiam in feudo aliquid persolvi debet, in recognitionem dominii directi; sed tunc ex ea parte deficit à puro feudo, & declinat ad Emphyteusin. Porrò quid juris sit circa feuda: pendet item à locorum consuetudine, quæ juris communis sunt. v. *l. c.*

Resp. 3. Contractus libellaticus, sive datio ad libellum, dicitur, cùm Emphyteuta, vel feudatarius rem illam, quam in feudum, vel Emphyteusin accipit, simili contractu tradit tertio, (ad quod tamen, si in decennium fiat, requiritur domini consensus) ità ut sit quasi subfeudum, & subemphyteusis. Less.

DUBIUM XIII.

Quid sit Sponsio, & Ludus?

RESp. Sponsio est contractus, in quo duo de veritate, aut eventu alicujus rei certantes, sibi invicem aliquid spondent, ut id ejus sit, qui veritatem assecutus fuerit, v. g. certo tecum 10. imperialibus, hanc vel istam civitatem obsessam, captam, &c. Ut licitè fiat, requiritur 1. ut fiat super re dubia. 2. ut sit æqualitas in re, quæ spondetur, cum æquali incertitudine. 3. dubius eventus in utroque. 4. ut uterque eodem sensu accipiat id, de quo certatur. Mol. Less. C. Lugo, *d.* 36. *s.* 6.

Ludus verò est contractus, quo ludentes inter se paciscuntur, ut victori cedat, quod uterque deposuit. Hi contractus jure naturæ liciti sunt, modò debitæ conditiones adsint, & aliunde non interveniat scandalum, aut justa prohibitio, aut iniquitas se misceat, nec peccati sit occasio. Quia sicut quivis suæ rei dominus potest alteri eam donare absolutè, sic etiam sub aliqua conditione, sive ea fortuita sit, sive ex industria pendeat. Less. *l.* 6. *dub.* 1. Bon. *d.* 2. *q.* 3. *p.* 1. Unde resolves:

1. Qui

1. Qui rei dominus non est, aut alienare eam non potest, non potest etiam de re ludere, aut deponere. Et sic deberet restituere, qui lucratus esset à religioso, & filiofamilias, non potente alienare. Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 21. *num.* 5.

2. Si tamen filiusfamilias (& idem de religioso ait Navar. apud Less. *l. c. d.* 1.) alatur in distanti loco à parentibus, poterit ex alimentis moderatè aliquid insumere in honestum lusum, v. g. 5. ex 100. quia talis communiter præsumitur voluntas parentum, ùt habet Sotus, Less. *l. c.* Layman. &c. Ac præterea potest etiam filius deponere, quidquid lucratus fuerit, cùm ad hoc etiam parens censeatur tacitam facultatem dare. Laym. *l. c.* Bon. *de rest. d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 10. *& seq.*

3. Tenetur restituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, & decipiendo; aut fraude, ac per iniuriam alterum pertraxit ad ludendum: ùt v. g. si simularet se planè ignarum lusûs, & sic alterum multò imperitiorem provocaret, qui alioqui ludere noluisset; aut si conviciis lacesseret, ad quæ vitanda alter consensisset in lusum, aliàs non consensurus. Mol. *d.* 517. Laym. *loc. cit.* Bon. *d.* 2. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 1.

4. Si in re, quæ sponderur, sit inæqualitas, & hæc alteri parti (v. g. cujus pecunia major est) sit nota, ìsque nihilominus spondere velit, valet contractus probabiliter: quia scienti & volenti non fit injuria, ùt dicit Navar. Medin. Sanch. Dian. Contrarium tamen probabiliter docet C. Lugo. *d.* 31. *s.* 6. *num* 81. ex Molin. Less. & Bon. Si autem ignota sit, non potest alter lucrari: quia non est æqualis conditio utriusque, & alter nulli se exponit periculo. v. Azor. *p.* 3. *l.* 5. *c.* 25. *q.* 7. Bonac. *d.* 5. *q.* 3. *p.* 2. *q.* 36. *num.* 3. Salas *de Ludo dub.* 13. *n.* 3. Escob. & C. Lugo, *loc. cit.*

5. Per se quidem, & jure naturæ licita est etiam sponsio de futuro eventu, qui damnum proximi conjun-

conjunctum habet, v.g. Petrum intrà annum moriturum; (etsi enim detur occasio optandi, vel machinandi mortem Petro, id est per accidens, potéstque idem periculum esse in censu vitalitio) jure tamen humano sæpe prohibetur. C. Lugo, *l. c. num.* 74.

6. Etsi sponsio cum conditione illicita, v.g. plus altero potaturum, sit illicita, quia inducit ad peccatum: quod tamen ea luctatus es, non teneris restituere. Sanch. Lugo, Dian. *p.* 7. *t.* 9. *R.* 69.

7. Probabile est, quod docet Mol. &c. dum quis minis, vel convitiis ad lusum inductus est, & perdit, victorem non teneri restituere: quia talis absolutè voluntariè lusit. Bon. *l. c.* ex Mol. & Car. contra Azor, Less. Regin. Fill. &c. *communiter.*

8. Communior sententia est, teneri restituere eum, qui lusit, vel certavit, certò præsciens se victurum esse. Contrarium tamen, nempe non teneri, dummodo dolus abfuerit, tenet Tol. Sa. *V. Contractus*: quia non tenetur quis ex justitia suam peritiam vel scientiam adversario declarare, sed is suæ temeritati imputet, quòd ausus fuerit cum eò deponere, cujus scientiam non nôrat. vid. Bon. *l. c num.* 4. Dian. *p.* 7. *t.* 9. *R.* 62.

9. Non tenetur restituere, qui utitur astutiis illis, quas regulæ lusûs, & consuetudo recepta patitur; cùm uterque sciat, tales astutias esse solitas, & sic tacitè in illas liberè consentiat. Azor, Fill. Less. Bonac. *l. c. p.* 2. *num.* 2. v. g. 1. si priores chartas habens, & securus de victoria, augeat sponsionem, vel simulet metum, ut adversarius augeat. 2. Si sciens se inferiores chartas habere, dissimulet, augeátque sponsionem, ut sic relinquatur sibi, quod erat appositum. Lugo, Sanch. Sal. Dian. *p.* 7 *t.* 9. *R.* 43. 3. Si inspiciat chartas alterius, ex sola ipsius negligentia, & absque fraude; secùs si ità se collocet, ut possit videre; vel si alium constituat, à quo admoneatur. 4. Si chartas à

tergo diſcat nôſſe inter ludendum, quas antè non ſignârat, nec noverat. Trull. Sanch. Lugo, Dian. *p.* 7. *t.* 9. *R* 50. *&* 52.

10. Qui verò utitur fraudibus non adhiberi ſolitis, vel colludenti ignotis, v. g. ſuffuratur chartas, vel utitur notatis, aut iis, quas antè novit, ignorante ſocio, vel arte quadam eas componit, &c. tenetur reſtituere non tantùm lucrum, ſed etiam quantùm alteri valebat ſpes lucrandi; imò etiam colludenti. Reginald. Amic. Trull. Dian. *l. c. R.* 48. vid. etiam *p.* 4. *t.* 5. *R.* 74. & Bon. *de reſtit. d.* 2. *q.* 3. *p.* 2.

11. Si ludens habeat animum non ſolvendi, vel ſi perdat, repetendi, non poteſt lucrari, atque adeò nec retinere, quod eſt lucratus: quia fraudulenter decipit, nec alter vellet cum eo ludere, ſi id ſciret. Leſſ. *l. c. d.* 5. *n.* 31. Regin. *n.* 388. Bon. *l. c.*

12. Peccant graviter, & communiter mortaliter, qui totos ſe luſibus tradunt, cùm ſciant in gravia ſe indè peccata labi, aut impotentes reddi ad ſolvenda debita, vel alendos liberos, & uxorem, &c. Sanch. Trull. *c.* 27. *d.* 1.

13. Peccat idem ludens, ſi luſus lege poſitiva ſit prohibitus, ùt luſus alearum, & ſimiles, qui magìs in fortuna & caſu, quàm induſtria fundantur. At Laicis ratione circumſtantiarum ſub veniali, Clericis ſub mortali prohibentur. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 16. *num.* 6. Intellige: ſi Clericus crebrò, pérque longum tempus luſerit; non autem, ſi per breve tempus, & causâ recreationis, & abſit ſcandalum: quia Canones id prohibentes non videntur recepti, niſì quatenus id fieret cum periculo ſcandali; ùt habet Leſſ. *dub.* 1. Lay. *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 21. *num.* 1. Notat autem Dian. *p.* 7. *t.* 9. *R.* 2. *&* 3. ex Lugo, Dicaſt. Amico. Trull. &c. prædictis legibus per contrariam conſuetudinem ità derogatum eſſe, ut non tantùm Laicus, ſed etiam Clericus non peccet, ſi principaliter pro recreatione, & ſimul

pro

pro lucro moderato ludat chartis, vel aleis. In Religiosis tamen (apud quos disciplina regularis viget) uti & Episcopis, à peccato gravi excusari vix posse, *Ibid. R.* 4. Molin. Dicast. Lugo, &c. etsi Sanch. conetur excusare, si urgeat necessitas, v. g. excitandi, aut recreandi infirmum; vel si parùm ludat ob solam recreationem.

14. Si quis ludo tali vetito lucratus fuerit, juxta sententiam probabiliorem non tenetur ad restitutionem ante judicis sententiam: quia jura non annullant contractum, nec impediunt acquisitionem dominii, sed tantùm concedunt, ut possit repeti. An verò, qui tali lusu perdidit, teneatur postea adhuc solvere, alii negant, ùt Less. *hic dub.* 5. Molin. Regin. Fill. &c. alii affirmant, ùt Azor, Rebel. Val. &c. apud Bon. *l. c. p.* 3. *n.* 2. v. Dian. *p.* 2. *tr.* 17. *R.* 8. & *p.* 7. *t.* 9. *R.* 21.

15. Ludere pro psalmo, vel oratione Dominica recitanda, non est peccatum, nec irreverentia. Navar. Rebel. Sanch. Dian. *p.* 7. *t.* 9. *R.* 1.

DUBIUM XIV.

Quid sit Contractus Societatis?

RESp. Is est, cùm aliqui inter se conveniunt, & contributis aliquibus rebus ad lucrandum idoneis sive fructiferis, ùt pecuniâ, animalibus, industriâ, labore, &c. commune aliquod lucrum faciunt; quod, uti & damnum, pro ratione, & rata cujusque dividunt inter se, vid. Less. Layman. *c.* 20. Bon. *q* 6. *p.* 1. Unde spectando id, quod ratio & justitia naturæ hic requirit, resolvuntur hi Casus:

1. Plus lucrari debet, qui confert pecuniam & operam suam, quàm qui vel pecuniam, vel operam solam.

2. Capitale, seu sors, quam quivis contribuit, si pereat casu, vel culpâ sociorum levissimâ, contribu-

enti perit. Ubi diſcrimen eſt inter hunc contractum, & mutuum: quia in mutuo ſors data alienatur, & dominium ejus transfertur in mutuatarium, cujus proinde ſolius periculum ac damnum eſt, ſi caſu pereat; in ſocietate autem, qui ſortem confert, eam non omnino alienat à ſe: & ſicuti commodum ac lucrum ad eum ſpectat, ſic etiam periculum & damnum. Bon. *l. c.*

3. Poteſt tamen etiam fieri in hoc contractu, ut quis juſtè ſervet ſortem ſuam indemnem, & inſuper certum lucrum percipiat, ſi nimirum ad contractum ſocietatis adjungantur duo alii, aſſecurationis, & venditionis, cujus tale exemplum ponit Laym. Inis ſocietatem cum mercatore, & contribuis ei 1000. florenos, v. g. ſpes eſt, quòd is quotannis lucraturus ſit 300. cujus lucri dimidium v. g. jure ſocietatis tibi debetur unà cum ſorte; ſed quia ad te quoque pertinere deberet ejuſdem ſortis periculum, ut ipſe id periculum in ſe ſuſcipiat, & tibi ſortem aſſecuret, in hujus oneris compenſationem, relinquis ei majorem partem lucri ſperati, ut ſcilicet duæ partes lucri ad ipſum, & tertia ad te pertineat. Et rurſus, quia ſpes lucri hujus incerta eſt, ideo adhuc partem hanc lucri ſperati nempe 100, florenos in ſpe, vendis etiam eidem 50. vel 60. v. g. annuis certis, & ſic tandem id lucrum facis, & ſortem ſervas indemnem. v. Laym. & Bon. *ll. cc.*

4. Societas etiam in pecoribus validè & licitè inſtituitur. Et interdum quidem ità, ut tam pecora ipſa, quæ alteri paſcenda & nutrienda traduntur, quàm emolumenta & fructus, ipſaque detrimenta, & damna danti & accipienti communia ſint; interdum verò ità, ut pecorum dominium, ideóque etiam periculum, ſive caſus fortuitus, ſpectet ad ſolum dantem; emolumenta autem fructuum, nempe fœtûs, lanæ, lactis, ad utrumque. v. Leſſ. *hic.* & Lay. *l. 3. t. 4. c. 20.*

DU-

DUBIUM XV.

Quid sit Assecuratio & Fidejussio?

RESP. 1. Contractus Assecurationis est, quo quis alienæ rei periculum in se suscipit, obligando se vel gratìs, vel pro certo pretio, ad eam compensandam, si perierit. Quod si gratìs fiat, est gratuita promissio, si pretio, est quasi emptio, quâ assecurans vendit suam obligationem, præstandi alteri rem ejus indemnem. Ad ejus justitiam requiritur, ut eventus rei sit incertus utrique, saltèm quoad notitiam, quam de eo habent: quia alioqui non servaretur æqualitas. Less. Bon. *d.* 3 *q.* 9. *p.* 3. Less. *l.* 2. *c.* 28. *d.* 4. *n.* 24. Unde resolves:

1. Si assecurans certus sit rem esse in tuto, iniquè pretium petit, & tenetur restituere. *Ibid.* Bon. *d.* 3. *q.* 9. *p.* 3.

2. Si res nondum est in tuto, etsi privatâ scientiâ sciat non fore periculum, licere nihilominus pretium ordinarium assecurationis accipere, dicit Less. *l. cit. n.* 17. Quia obligatio, ob pericula ordinaria magni æstimatur: & causæ occultæ, quæ periculum minuunt, non imminuunt communem æstimationem Verùm id Bon. *d.* 3. *q.* 9. *p.* 3. *n.* 3. & C. Lugo, *d.* 31. *s.* 7. rectiùs negant.

3. Si cupiens rem suam assecurari, certò sciat eam jam periisse, non potest pacisci de ejus assecuratione. v. Less. *l. c. n.* 25.

Resp. 2. Fidejussio est contractus, quo quis alienam obligationem suscipit implendam, si debitor principalis non solverit. Ità com. Doct. Unde resolves:

1. Pro fidejussione licet accipere pretium, etsi nullum periculum timeatur, quia ex se pretio est æstimabilis. Nav. Azor, *p.* 3. *l.* 11. *c.* 22. *d.* 5. Fill. *n.* 159.

2. Mulieres ex fidejussione (saltèm si juramentum absit, & instrumentum publicum) non tenentur,

utì nec Clerici, nisì quatenus solvere commodè possunt, ut non egeant. v. Laym. Bon. *d.* 3. *q.* 9. *p.* 2. Less. *l.* 2. *c.* 28.

3. Fidejussor non obligatur plùs, quàm principalis; & hujus obligatio, si sit invalida, erit etiam invalida fidejussoris. C. Lugo, &c. commun.

4. Fidejussor regulariter non potest conveniri, nisì, facta excussione principalis debitoris, constet ipsum non esse solvendo. Azor, *loc. c.* Fill. *n.* 153.

5. Debitor tenetur de omni damno suâ culpâ accidente fidejussori &c. Azor, *d.* 1. Bon.

6. Ex fidejussione Religiosi propria authoritate facta monasterium non obligatur, nisì quatenus in ejus utilitatem versum est. vid. Less. *c.* 28. & Laym. *c.* 19. *n.* 7.

7. Qui fidejussit pro reo, cui periculum capitis impendebat, si hic aufugit, non est ejus locô plectendus: quia non præsumitur sic se obligare; imò nec potest: cùm non sit dominus vitæ. Sylv. Bon. Less. *d.* 7. *n.* 41.

8. Si debitor suâ culpâ non solvit, tenetur fidejussori, qui pro ipso solvit, non tantùm ipsum debitum, sed etiam damna, & expensas omnes compensare. Si verò sinè sua culpa, v. g. ob impotentiam non solvit, ad solum debitum videtur teneri. Azor, Sylv. Sà, Bon. Trull. *c.* 26. *d.* 2.

DUBIUM XVI.

Quid sit Pignus & Hypotheca?

RESp. Pignus est contractus, quo debitor dat creditori rem aliquam mobilem, vel immobilem, ut sit pro debito obligata, ex eáque solutio peti possit. Aliquando tamen pignus accipitur pro ipsa re, quæ datur. Differt autem ab hypotheca, quòd pignus propriè sit rei mobilis, illa immobilis. Molin. Fill. Bon. *q.* 10. *p.* 1. Unde resolves:

1. Pi-

6. Pignore non licet uti contra voluntatem domini: quia eſt res aliena, ad ſecuritatem tantùm, & non ad uſum tradita. Bon *l. c.* ex Molin. Reg. &c. Si tamen utatur v. g. equo vel agro, debet valorem usûs (uti & fructus omnes, ſi ſit res ex ſe fructifera) computare in ſortem, deductis expenſis: quia alioqui committet uſuram, cùm res domino ſuo fructificet. Nav. Bon. Trull. *c.* 26. *d.* 2.

2. Non poſſunt oppignorari, quæ non poſſunt vendi, v. g. Eccleſiæ. Molin. *d.* 530. Leſſ. *l.* 2. *c.* 28. *d.* 3. Bon. *l. c.*

3. Immobilia, uti & mobilia pretioſa, cultui divino dicata, v. g. calices, caſulæ, &c. non poſſunt oppignorari, niſi in neceſſitate (quia tunc etiam vendi poſſunt) ut Eccleſiæ, & indigentibus ſubveniatur. v. Nav. *c.* 17. Leſſ. Bon. *l. c.*

4. Creditor, qui pignus ab aliquo accepit, poteſt illud alteri oppignorare, ſed non pro majore quantitate. Neque poteſt vendere debitore non ſolvente; niſi poſt biennium, & eo priùs monito. Quidam tamen dicunt, poſſe vendere poſt trinam monitionem. v. Laym. *l.* 3. *t.* 4 *c.* 30. Bon. *l. c. n.* 9.

5. Eandem rem non licet oppignorare, ſeu in hypothecam dare pluribus, ni ſit ſufficiens ad ſolvendum omnibus, vel poſteriores de priore hypotheca admoneantur. Azor, Fill. Bon. *d.* 3. *q.* 10. *p.* 1. Trull. *c.* 26. *d.* 4.

Quæres: Quid ſit contractus Antichriſeos, germanicè ein Pfandtſchafft?

Reſp. Is eſt, cùm in contractu pignoris convenitur, ut creditor pignore, verbi gratiâ: agro, &c. ac fructus indè tamdiu lucretur, donec debitum ipſi reſtituatur. Unde circa hunc ex ſupra dictis reſolves:

1. Contractus hic videtur juxta Cajet. Sot. &c. (contra quosdam Juriſtas) eſſe uſurarius, quia cre-

ditor ultra sortem aliquid lucratur, causâ solius mutui, quæ est usura. vid. Lay. *l.* 3. *tr.* 4. *c.* 16. *n.* 17.

2. Possunt tamen intervenire tituli justi lucrandi fructus ex pignore, sive diminutione sortis; ùt si v. g. fructus ex hypotheca percepti non superent quantitatem pensionis, quæ jure censûs super eadem constituti exigi potest, cum pacto redhibitionis, ùt suprà dictum est de Censibus: aut si alioquin lucrum cesset, aut damnum emergat, dum debitum differtur. Unde non facilè damnandi illi, qui à Principibus in locum debitorum, agros, pascua, officia, &c. in antichrisin habent. v. Laym. *l. c.* & Binsfeld. *de usuris.* Mol. Less. &c.

CAPUT IV.
De Tutela, & Testamentis.
DUBIUM I.
Quid sit Tutela, & Curatela?

RESP. Sunt quasi contractus, quibus Tutor & Curator ad procuranda bona & commoda Minorum uniuscunque sexûs, qui vel parente carent, vel sub ejus potestate constituti non sunt, obligatur ex justitia, perinde ac si ex contractu ea obligatio suscepta fuisset; supplente nimirum lege, vel magistratu vim contractûs. Differunt Tutor & Curator, quòd Tutor solùm datur impuberibus, etiam invitis, & principaliter datur personis, ut curet earum educationem & institutionem; secundariò verò datur etiam bonis illius, respectu omnium negotiorum. Curator verò datur minoribus, post annos expletos pubertatis, usque ad annum 25. completum: nec communi jure datur invitis, nisì in certis casibus; & datur principaliter rebus Minorum, secundariò personis. Unde pro directione in foro conscientiæ, ex jure tum naturali, positivo communi resolves ex Laym. & Tan. *t.* 3. *d.* 1. *q.* 7. *d.* 10. Bon. *d.* 3. *q.* 19.

1. Tu-

1. Tutores ſive ſint teſtamentarii, hoc eſt: relicti ex teſtamento, aut codicillo patris; ſive ſint dativi, hoc eſt, à judice, aut Magiſtratu: ſive ſint legitimi, hoc eſt: præſcripti à lege, (qualis præ cæteris eſt mater, ſi velit, & promittat ſe non tranſituram ad alias nuptias, quin priùs tutelam abdicet, & rationem reddat; dein avia, & conſanguinei proximiores idonei) tenentur, utì & Curatores jurare, ſe fideliter officium ſuum facturos, ac fidejuſſorem dare, rem Minoris ſalvam & integram reſtituendam, & univerſim tacitè omnia eorum bona ſunt hypothecata Minori; ità ut ad quemcunque pervenerint, poſſit illa minor ſibi vendicare, ut ſibi ſatisfiat, ſi quid illorum culpâ eſt paſſus. Tann. *l. c.* Laym. *l.* 3. *tr.* 4. *c.* 9. Bon. *loc. cit.*

2. Bona Minorum tenetur Tutor, vel Curator adminiſtrare eâ curâ, quam diligens paterfamilias propriis ſuis rebus adhiberet, tam impediendo & præcavendo damna, quàm procurando commoda, & lucra Minoris: alioqui damnum & defectus congrui lucri ipſi imputabitur, & tenebitur etiam in conſcientia ad reſtitutionem. v. ſuprà *l.* 2. *t.* 3. *c.* 2. *d.* 3. *R.* 3.

3. Bona immobilia Minorum, aut alia pretioſa, quæ poſſunt ſervari, non poſſunt alienari, ſaltèm ſinè judicis decreto.

4. Tutori, aut Curatori, & perſonis ei ſubjectis, nihil licet emere, ſive per ſe, ſive per alium, ex ullis bonis Minoris, quamdiu illi tales ſunt, nisì cùm authoritate Judicis, aut cum ejus decreto bona pupillorum publicè, per juratum venditorem omnibus venalia exponuntur.

5. Sinè decreto Judicis non poteſt Minor remittere, vel renunciare hæreditati, legatis, fidei commiſſis, aliiſque juribus ſibi acquiſitis. Si tamen religionem ingreſſus ſit, poteſt bona alienare, quia moritur quaſi.

 6. Pu-

6. Pupillus dum infans est, hoc est: minor septennio, vel infantiæ proximus (ità ut, si masculus est, non expleverit annum decimum cum dimidio; si fœmina, nonum cum dimidio) nihil per se efficere potest, quo ullo modo vel alteri obligetur, vel alium sibi obliget: at pubertati proximus, obligare quidem sibi potest alium, sed non se alteri, saltèm civiliter, Sanch. *de Matr. l. 6. d.* 38. Less. *l.* 12. *c.* 17. *n.* 61. Lay. *c* 9. *n.* 7.

7. Eadem est ratio Minoris, si Curatorem habeat: quem si semel susceperit, tenetur illi subesse jure communi usque ad annum 25. expletum; & si litem habeat, tenetur ad eam sumere Curatorem, exceptis tamen causis spiritualibus. Quòd si Curatore careat, valent acta per illos, ità tamen, ut, si læsi sint, restituantur in integrum. vid. Auth. *cit.* & Bon. *d.* 3. *q.* 5. *p. ult.*

8. Etsi Minores sinè Curatorum authoritate donare non possint, nisi quæ ejus conditionis adolescentes donare solent, (in iis enim præsumitur tacitus consensus Curatoris) qui tamen dona ab iis accipit, non tenetur restituere, nisi repetantur legitimè: quia probabile est valere naturaliter, tametsi non civiliter. Mol. Lugo, Trull. Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 4. *&* 7.

9. Tenentur Curatores, & Tutores singulis annis administrationis rationem reddere: ubi, si quis deses, aut noxius reperiatur, movendus est, imposita satisfactione, aliúsque subrogandus.

10. Si Tutor, vel Curator, post rationes officii redditas, fidelis deprehensus fuerit, debetur ei præmium: quod quibusdam locis est vicesima pars redituum bonorum omnium Minoris, in aliis autem decima pars.

11. Porrò qui non possint esse tutores & curatores, & qui à tutela excusentur, nè iis imponi possint, v. g. habentes quinque filios superstites, pauperes, &c. v. apud

v. apud Tann. *l. c.* & Sa. *V. Minor.* ubi sic habet: *Tutor non potest esse junior 25. annis, nisi forte mater; nec religiosus, nec fœmina, nisi mater, aut avia, (& uxor casu ante dicto) nec Clericus in sacris, si non velit, nec Episcopus, nisi miserabilium personarum. Horum verò tutelam suscipere tenentur & Episcopi, & Clerici, & Religiosi; quod ego*, inquit, *de Religiosis universim non admitto.* v. Laym. *l. c.*

12. Si Tutor & Curator, cùm tenerentur negotiari, omiserunt, possunt pupilli ab eis accipere 5. pro 100. Sa, V. *Curator.* v. etiam Navar. *c.* 25. Plura v. *suprà tr.* 3. *c.* 2. *dub.* 3.

DUBIUM II.

Quid? sit & quotuplex sit Testamentum?

RESP. 1. Testamentum est voluntatis justa sententia, de eo, quòd quis post mortem suam fieri vult, cum directa hæredis institutione. Quod additur, ut distinguatur à reliquis ultimis voluntatibus; nam differt à legato, seu fideicommissio partiali, quòd hoc sit donatio quædam à defuncto relicta, & ab hærede præstanda; à codicillo verò differt: quia codicillus est quasi testamentum imperfectum, & non fit ad instituendum hæredem, nisi ex privilegio, v. g. in militia; sed ad aliquid in testamento explicandum, addendum, mutandum, detrahendum, vel ad legata instituenda. Vide Laym. *l.* 3. *t.* 5. *c.* 1. *& seq.* Tann. *t.* 3. *d.* 4. *q.* 8. Less *l.* 2. *c.* 19. Bon. *d.* 3. *q.* 17. *p.* 1.

Resp. 2. Testamentum est duplex. 1. In scriptis, seu clausum: quod testamentum testator sive sua, sive alterius manu scriptum, testibus idoneis, non defectuosis, non cœcis, non surdis, mutis, nec furiosis, prodigis, infantibus, religiosis, cognatis, qui in testatoris potestate sunt, (quibus adde ipsum hæredem, & qui in ejus sunt potestate) sed masculis, puberibus, liberis, ad id rogatis, & vocatis, coràm

offert, profitendo id esse suum testamentum: tum, si possit, manu sua subscribit, alioqui octavus pro eo testis: dein omnes & singuli septem testes eodem tempore subscribunt, si possint, per se ipsos, proprióque, vel alieno, aut communi omnes sigillo consignant. Laym. *loc. cit.* Bon. *d.* 3. *q.* 17. *p.* 1. 2. Nuncupativum, quod minorem solennitatem requirit, scilicet tantùm, ut septem testes idonei supradicti convocati audiant, & intelligant testatoris voluntatem coram eis, scripto, vel voce articulata prolatam. Etsi verò talis nuncupatio coram testibus, à Notario in scriptum communiter redigi soleat, id fit, non ad actûs substantiam servandam, sed ad meliorem probationem, & securitatem, si testes decedant, vel inidonei reddantur. Si autem testamentum careat solennitate debita, dubiteturque: utrùm testator voluerit conficere clausum, an apertum, valet ùt nuncupativum: hæc enim præsumitur testatoris voluntas, nè actus omnino corruat. Sanch. *lib.* 4. *cons.* Lugo, *t.* 2. *de just. d.* 24. Bard. *d.* 6. *q.* 10. §. 1.

Porrò præter has solemnitates jure communi requisitas, aliæ sunt partialium locorum, quas in singulis locis nôrunt periti Notarii; proinde, nè impingatur, utiliter adhibentur.

Quæres: an testamentum sit validum, cui desunt solennitates à jure civili requisitæ?

Resp. 1. Si Testamentum factum sit ad causas pias, etiam in foro externo eas non requiri, sed sufficere eas, quæ sunt juris gentium, scilicet duo testes; in foro autem conscientiæ, supposita potestate disponentis, sufficere scripturam, nutum, vel aliud signum testatoris absque ullo teste. Quòd si tamen manus testatoris non extet, requiruntur duo testes in foro externo, inter quos etiam fœmina esse potest. Covar. & alii 12. Dian. *p.* 7. *t.* 6 *R.* 16. Itèm Confessarius, vel Parochus esse potest, licèt legata sint pro sua Ecclesia;

ídque

ídque ad hoc tantùm, ut voluntas testatoris probari possit, & judex pro ea sententiam ferat. vid. Less. & C. Lug. t. 2. d. 22. s. 9. ubi etiam probat, in tali testamento ad pias causas, non esse necessariam hæredis institutionem. Ac licet morte interveniente non fuerit absolutum, valet tamen quoad legata pia in eo jam expressa. Mald. Lay. Dian. p. 5. tr. 3. R. 126. An autem tale testamentum ad causas pias principaliter factum, si solennitates desint, valeat quoad legata profana, controvertitur. Negant Bon. & Lugo: affirmat Covar. Sa, Less. Fili. Sanch. Barbos. Trull. c. 18. d. 4. Dian. p. 7. t. 6. R. 4. Denique testamentum ad pias causas non solenne, revocat aliud solenne, etsi hujus mentionem non faciat. Molin &c. Dian. p. 7. t. 6. R. 25. 26. ídque, etiamsi priùs etiam fuerit ad causas pias, Molin. & alii 6. licèt hoc posterius quidam negent. v. l. c. R. 26. 27.

Resp. 2. Si testamentum factum est ad causas non pias, hominibus rusticanis, quinque testes sufficiunt, si plures haberi nequeant: nec subscriptione opus erit, si literati non sint. Lay. l. c. c. 2. n. 16. Bon. l. c. p. 5. n. 4.

Resp. 3. Tempore pestis, non requiruntur septem testes simul congregati ad testamenti subscriptionem; sed sufficit, si singuli separatim adhibeantur. Adde, æquitatem postulare, ut, quando testis, vel Notarius haberi non possunt, ultimæ voluntates validæ pronuntientur, si de voluntate defuncti liquidò constet. Hinc in Camera Imperiali valet testamentum, peste valde grassante, conditum coram duobus, vel tribus testibus, inter quos Confessarius esse potest. Atque hæc vera sunt secundùm jus commune Cæsareum, seclusis specialibus locorum statutis. Nam Venetiis v.g. & Viennæ, duo testes ad testamentum sufficiunt. v. Lay. l. c. c. 2. Imò absolutè loquendo, tempore pestis sufficere solemnitates juris genti-

um, atque adeò tres, vel duos testes, docet Dian. *p.* 7. *t.* 6. *R.* 34. ex Sa, Laym. &c. atque inter eos esse posse fœminam, & Notarium ipsum, tametsi non sit immatriculatus) modò non sit consanguineus, vel affinis defuncti. *Res.* 36. ex Menoch. &c. nec opus esse, ut sint rogati, vel audiant vocem testantis (etsi hoc quidam requirant) modò eum videant. *R.* 37. *&* 38. neque invalidari, licèt ægrotus convalescat. *R.* 39. ex aliis 8. Denique si Parochus scribat coram unico teste, habere vim testamenti saltèm nuncupativam, dicit Mol. & Marchant. cum Dian. *l. c. R.* 34. *&* 41. v. etiam *p.* 5. *t.* 3. *R.* 123.

Resp. 4. Etsi probabilis, & secura sententia sit Cov. Bon. *d.* 3. *q.* 1. *p.* 4. & aliorum, testamentum factum ad causas non pias, sinè solennitatibus jure requisitis, invalidum esse in foro conscientiæ, præterquam quoad legata pia, Molin. Lugo, Vasquez, Sanch. Dian. *p.* 7. *t.* 6. *R.* 3. contra Barbos. ità ut hæres per illud institutus, & legatarius teneantur ad restitutionem hæredibus ab intestato; contrarium tamen verius est, ideóque licitè retinetur, quod tali testamento possidetur. Ratio est: quia illæ solennitates tantùm requiruntur ad cavendam deceptionem, & ad fidem in foro externo faciendam. v. Less. *l.* 2. *c.* 19. *d.* 3. C. Lugo, *d.* 22. *s.* 9. Unde secundùm hanc posteriorem sententiam resolves sequentia:

1. Hæres ab intestato, si sciat voluntatem defuncti, tenetur restituere hæreditatem, & solvere legata iis, quibus testamento minùs solenni, aut ex voluntate ejus debentur. Mol. Less. contra Bon. *l. c.*

2. Si dubius sit de voluntate testatoris, debet cum illis componere pro ratione dubii; quia, cùm nec ipse, nec alii cœperit adhuc possidere bona fide, in dubio par est eorum conditio. v. Bon. *l. c.*

3. Si hæres ab intestato retineat hæreditatem, & legata, possunt illi, quibus aliquid per tale testamentum

tum erat relictum, uti occulta compensatione: quia revera res illæ erant ipsorum. v. Bon. *l. c.*

4. Si hæres ab intestato fateatur, mentem testatoris fuisse, ut hæreditatem nomine fideicommissi alteri traderet, vel legatum aliquod solveret; aut si oblato juramento jurare noluerit, cogendus est, etiam in foro externo, tradere, & solvere legatum.

5. Ob eandem causam idem dicendum est, si fateatur, voluntatem testatoris fuisse, ut hæreditatis, non ùt fideicommissum, sed immediatè perveniret ad alium: quia non est recurrendum ad fidem testium, vel ad juris subtilitatem, quando is, cujus interest, ipse confitetur testatoris voluntatem. Vide Less. & Card. de Lugo, *l. c.*

Resp. 5. Etsi probabile sit Clericorum & Novitiorum testamenta facta ad causas non pias sinè solennitatibus juris, non valere. Molin. & alii 3. cùm tamen contrarium etiam sit probabile, ex Suarez &c. potest hæres ex tali testamento hæreditatem adire pro foro conscientiæ. Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 16.

Resp. 6 Milites hujus temporis gaudent iisdem privilegiis testandi, quibus olim, dummodo in castris (vel in propinquo ex causa legitima) versentur: Dian. *p.* 7. *t.* 6. *R.* 42. *& seq.* ex aliis 15. contra Bald. &c. atque adeò sufficiunt iis duo testes (licèt probabiliter nec hi requirantur *R.* 45.) etiam non rogati. *R.* 46. & alii 4. contra Mol. Lugo, &c. etiam aliàs inidonei, modò non sint impuberes, nec cœci, vel servi. *R.* 47. Lugo, Vasq. &c. Neque opus est eorum subscriptione, vel signorum appositione, vel ut sint in conspectu testatoris. *Ibid.* Imò miles jure militari (quo præsumitur esse testatus in dubio) potest testari solo nutu. *R.* 49. Potest etiam plura simul testamenta valida facere; vel pro parte testatus, pro parte intestatus decedere, *R.* 53. *&* 55. Valétque ejus testamentum etiam post remissionem honestam, sed non ultra an-

num

num. Molin. Lugo, &c. *R.* 61. Denique possunt milites supradicto modo testari, tametsi sint surdi, & muti (saltèm si in castris auditum, & vocem amiserunt.) Dian. *R.* 48. 49. & 59. ex aliis.

DUBIUM III.

De Renunciatione hæreditatum.

RESp. 1. Renuntiatio futuræ hæreditatis, nisì juramento firmetur, nullius roboris est. Ratio est: quia ità jure cautum est, propter bonum publicum. Excipe 1. Nisì quis in ipso testandi actu renunciet juri successionis; vel post testamentum conditum, in quo præteritus est, præteritionem sui approbet. 2. Nisì hæres necessarius, post debitam sibi portionem integram à patre acceptam, reliquæ hæreditati renuntiet; qui tamen, si bona patris postea augeantur, legitimam eorum portionem potest exigere, ità Lay. *c.* 7.

Resp. 2. Renuntiatio hæreditatis cùm odiosa sit, & contra jus commune, strictæ interpretationis esse debet. Unde resolves casus seq.

1. Non obstat renuntiatio hæreditatis, etiam jurata à filio facta, quò minùs ab eodem patre mutata iterum voluntate, possit institui hæres. Molin. Sanch. *l.* 7. *c.* 7.

2. Si filius renuntiavit in favorem fratris, eo mortuo ante patrem, is, qui renuntiavit in prima hæreditate, succedere potest; imò etiam institui debet: quia causa renuntiationis cessavit. Mol. *d.* 579. *n.* 19.

3. Filius post juratam renuntiationem, nihilominus succedere potest in iis bonis, quæ pater ad secundas nuptias transiens, liberis ex priore matrimonio susceptis relinquere cogitur. Ratio est: quia in his filius non succedit jure sanguinis, cui renuntiavit, sed propter Civiles constitutiones, & favores. Mol. *n.* 41.

4. Etsi filia accipiens dotem à patre dicat se eâ con-

contentam, & renunciare paternæ hæreditati; pactum tamen illud est invalidum, eóque non obstante, potest postea petere complementum legitimæ portionis suæ. *Ex L. Pactum dotale, Cod. de collat. L. si quando. Cod. de pact. &c. Quamvis pactum. de pact.* 6. Mol. Sanch. *l.* 6. *cons.* Lugo, *Resp. mor. l.* 6. *d.* 24.

5. Si parentes dent filiæ dotem infrà portionem legitimæ debitæ, inducántque eam coactione, vel fraude, seu dolo, ad renuntiandum legitimæ, non sunt in conscientia tuti, sed tenentur illi restituere libertatem. Sanch. *l.* 4. *de Matr. d.* 9. Lug. *l. c.* Ac licèt filia, si renuntiationem juramento firmaverit, eam servare teneatur; si tamen dolus vel metus intervenerit, licebit relaxationem juramenti injustè extorti petere: eáque obtentâ non tenebitur pacto, quod ex injusta coactione processit. v. Sanch. *l.* 3. *Mor. c.* 12. Lugo, *to.* 2. *de just. d.* 22. *s.* 6. *& resp. Mor. l.* 6. *d.* 24.

Resp. 3. Omne pactum, vel donatio, de alterius viventis hæreditate, ipso jure irrita est: v. g. irritum est pactum, quo Titius hæreditatem, quam sperat à Sempronio, promittit, aut obligat Cajo. Ratio est: quia tales pactiones odiosæ sunt, & plenæ periculis, ob insidias, quæ parantur ejus vitæ, super cujus bonis fit pactio. Laym. *c.* 7. *n.* 3.

Excipe 1. Nisì consentiat is, de cujus hæreditate agitur, & in eo consensu usque ad mortem perseveret. 2. Nisì renuntiatio fiat in favorem communitatis, seu collegii: hìc enim cessat præsumptio, vel periculum insidiarum. 3. Nisì quis ob Constitutiones Ordinis, de omnibus bonis, & juribus acquisitis, & acquirendis, disponere debeat, ídque in favorem communitatis piæ, vel etiam certæ personæ pauperis. Sanch. *c.* 2. *n.* 54. Laym. *l. c. n.* 3. 4. Nisì fiat pactum circa hæreditatem personæ incertæ: v. g. si quæ mihi hæreditas obvenerit, dum vixero, tua esto: cessat enim periculum. Mol. Sanch. *l.* 7. *c.* 2.

Quæ-

Quæres: Quousque se extendat constitutio Trid. S. 25. c. 16. *de Regularibus*, irritans donationes, & renuntiationes, etiam juratas, quæ fiunt ab ingredientibus religionem, nisì fiant cum licentia Episcopi, sive Vicarii, intrà duos menses proximos ante professionem, & professio postea subsequatur?

Resp. Hanc constitutionem non habere locum in codicillis, testamentis, aut donationibus mortis causâ: quia hujus constitutionis ratio est: nè per renunciationem hæreditatis, novitiis imponatur necessitas profitendi; hæc enim ratio cessat in his ultimis voluntatibus, quippe quæ usque ad professionem revocabiles sunt. Quare valet adhuc hodie testamentum à novitio conditum, neque rumpitur secuta professione, etsi monasterium in eo præteritum fuerit. Sanch. *l.* 7. *c.* 5. Qui autem licitè à Religione recedit, recuperat omnia bona, cuicunque antè donata intuitu ingressûs in Religionem.

Resp. 2. Ea constitutione non prohiberi donationem modicam: quia cessat ratio. Sanch. *n.* 23.

Resp. 3. Eâ comprehendi renuntiationem Beneficii Ecclesiastici. Ratio est: quia hæc est amissio magni juris, ob quam libertas egrediendi è religione impeditur. Sanch. *n.* 37.

Resp. 4. Per eandem etiam irritantur renuntiationes, quæ fiunt ante ingressum religionis, intuitu, vel causâ impulsivâ ingrediendi: qualis intentio in dubio præsumitur, si non multò ante ingressum factæ sint. Ratio est: tum quia Concilium absolutè loquitur: tum quia aliàs non sufficienter consuluisset libertati Novitiorum. Nav. Less. *l.* 2. *c.* 41. *n.* 40. contra Sanch. cujus tamen sententia est probabilis. Unde sic donatum tutò teneri potest, donec per sententiam Judicis rescindatur.

Resp. 5. Irritam etiam esse donationem, seu renuntiationem bonorum, sub conditione professio-

nis

nis edendæ factam, ità ut eâ non secutâ corruat. Nav. Sanch. *n.* 17. Mol. &c. Ratio est: quia donantes, seu renuntiantes, ægre contristant donatarios, ut eos de possessione semel capta dejiciant: & Monasteria, quæ tales donationes acceperunt, omnes modos adhibent, ut tales ad professionem inducantur. Laym. *c.* 7. *n.* 8.

Resp. 6. Non obstante hac constitutione, validas esse renuntiationes, aut donationes, ante vel post ingressum Soc. JESU factas, juxta ejus Constitutiones. Ratio est: quia Tridentinum Societatem disertè excipit. Dixi (juxta Constitutiones) quia in iis donationibus, quæ contra Constitutiones fiunt, non videtur habere locum: quia Tridentinum id voluit in favorem Societatis. Quod autem ob gratiam alterius conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. Molin. Sanch. Laym. *l. c.*

DUBIUM IV.

Qui possint, & debeant esse Executores Testamenti?

RESP. 1. Ii à testatore nominari possunt, unus, vel plures ex hæredibus, vel non hæredibus, nec tantùm masculus, sed etiam fœmina. Sanch Wad. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 4. non tantùm Laicus, sed etiam Clericus, & Religiosus? Hic tamen non sinè sui Prælati licentia: & quidem Generalis, si sit Soc. JESU Fratres de Observantia, nullo modo. Quòd si tamen Religiosus, contra Canonum decreta, executor testamenti sit, acta ejus valent. Ità Laym. *c.* 11. Et ratio est: quia spectato jure naturali, sufficit voluntas testatoris executori; nec Canones executionem religiosi infirmant, sed prohibent tantùm. vide Bonac. *de cont. d.* 3. *q.* 18. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 9 10. Et licèt impubes executor esse non possit, potest tamen minor, si explevit annum 17. Sanch. Lugo, Wading. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 6. Nullus autem cogi potest, ut sit executor

tor. Dian. *l. c. R.* 27. detrectans tamen hoc ipso perdit legatum (saltèm quod in præmium muneris ei relictum fuit) cedítque hoc aliis executoribus. Mol. Lugo, Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 27. contra Wading.

Resp. 2. Si nullus à testatore nominatus est executor, executio pertinet ad hæredem, etiam quoad legata pia: quo tamen casu Episcopus jure communi ad se pertrahere potest. Lay. *l. c.*

Resp. 3. Executor non potest officio fungi per alium, nisì testator id ei permiserit, aut nisì committatur executio nudi facti jam declarati. Sanch. Lugo, Dian. *part.* 8. *t.* 5. *R.* 26.

Quæres 1. An Religiosus executor, legatum in pias causas, monasterio suo applicare possit?

Resp. Posse. Ratio est: quia, si quid obstaret, esset ex eo, quòd executor etiam indigens, eleemosynam sibi ex testamento applicare nequeat, nisì testator indigentiam ejus ignoraverit, aut ea postmodum supervenerit, cùm, si eam cognovisset, certum quid ei legaturus fuisse videatur. Sed hæc ratio non ligat: quia causa Monasterii distincta est à causa, seu persona Professi: sicut causa Ecclesiæ à causa beneficiati. Unde etiam quivis jussus aliquid dare pauperibus, potest id tribuere cognatis, vel filiis suis: quia evidens est distinctio inter donantem, & accipientem. Sylv. Sanch. *l.* 4. *Cons. c.* 1. *d.* 58. vid. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 46. Porrò ad pias causas legata dicuntur, quæ intuitu pietatis relicta sunt, nimirum 1. Loco, vel personæ sacræ. 2. Hospitali. 3. Confraternitatibus. 4. Pupillis & Orphanis. 5. Quod causâ alimentorum iis, qui indigent. 6. Quod causâ studii saltèm Theologici. 7. Ad constructionem monumenti. 8. Ad utilitatem publicam, v. g. pro munienda urbe in necessitate, vel viis reficiendis. Dian. *p.* 7. *t.* 6. *R.* 29. *&* 30. ex Bald. &c. multis.

Quæres 2 Quomodo relicta incerta executioni sint mandanda?

Resp.

Resp. 1. Si incertitudo sit ex parte legatarii, jure civili corruit legatum; v. g. quia sunt duo ejusdem nominis, & amicitiæ erga testatorem, jure civili corruit legatum: in foro conscientiæ tamen tenetur executor inter eos dividere æqualiter, si in id consentiant. Mol. &c. Dian. *p.* 3. *t.* 5. *R.* 58. Trull. *d.* 12. 2. Legata ad causas pias, ob incertitudinem loci vel Ecclesiæ non fiunt caduca; sed plerumque pauperiori Ecclesiæ, vel Xenodochio danda erunt. 3. Si incertitudo sit ex parte rei legatæ, videndum, an terminos à natura habeat, ùt v.g. bos & equus; vel ab arte & industria, ùt domus, vestis, &c. Si à natura habeat, danda est una ex mediocribus: si ab arte, electio ad hæredem pertinet, qui rem in eo genere minimam dando satisfacit. Idémque dicendum est de legatis, in numero, pondere, & mensura consistentibus. v. Laym. *l. c. n.* 7. 8. *&* 9.

Resp. 2. Si acceperint summam pecuniæ distribuendam pauperibus, non tenentur dare pauperioribus, possúntque etiam dare hospitalibus, Ecclesiis (quæ ornamentis, vel fabricâ indigent) Monasteriis, vel iis, qui secundùm suum statum non possunt vivere, sive ii sint opifices, sive altioris conditionis, etiam Nobiles, Vasq. Mol. & alii 8 dummodo tamen non constet, vel ex signis colligatur, aliam fuisse intentionem testatoris, quæ semper attendenda est. Dian. *p.* 2. *t.* 15. *R.* 8. Si verò designaverint semel certos pauperes, non posse eos variare docet Wading. sed affirmat Lugo, vid. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 50. *& p.* 2. *t.* 16. *R.* 19. Possunt etiam sibi ipsis, vel suis cognatis, si verè pauperes sint, præsertim si testator id ignoraverit, eam applicare. Wading. Dicastil. Dian. *p.* 8. *tr.* 5. *R.* 46. *&* 47.

Quæres 3. An legata ad certas pias causas possint ab executore, vel Episcopo commutari in alium pium usum.

Resp. 1. Si voluntas teſtatoris impleri poteſt juſtè & honeſtè, non licet eam commutare in opus quantumcunque melius, niſì ex diſpenſatione Pontificis, & juſta de cauſa. Mol. Wad. Dian. *p.* 1. *t.* 17. *R.* 28. & *p.* 8. *t* 5. *R.* 63. &c. communiter contra Vaſq. & aliquos, qui docent, Epiſcopum poſſe commutare in æquale, vel melius. Interdum tamen ad Epiſcopum, hæredes, & executores pertinet, ſecundùm epiikiam interpretari, non alienum eſſe à defuncti voluntate, ſi mutatio fiat, v. g. ſi teſtator pecuniam Eccleſiæ leget ad calices comparandos, & Eccleſia non egeat calicibus, ſed caſulis. Mol. Lay. *l. c. n.* 10. vid. Vaſq. *opuſc. de teſt. c.* 8. §. 5. *d.* 3. *n.* 104. Trull. *c.* 18. *d.* 12. Barboſ. *de off. & poteſt. Epiſcop.*

Resp. 2. Si ad uſum à teſtatore deſtinatum applicacari nequeunt, non ideo fiunt caduca, ſed arbitrio Epiſcopi, & executoris ad aliam piam cauſam applicanda ſunt: ità tamen, ut, quoad fieri poteſt, defuncti voluntas impleatur. Ratio eſt: quia is principaliter intendit ea in ſalutem animæ ſuæ, ad Dei honorem relinquere. Mol. *d.* 294. Bon. *d.* 3. *q.* 3. *de cont. q. ult.* Barboſ. *de Offic. Epiſcop.* Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus:

1. Si teſtator pauperi determinato aliquid legavit, hic autem ante ſolutionem moriatur, hæres illud tenetur alteri pauperi dare: quia præſumitur legatum pium factum in beneficium animæ teſtatoris, adeóque deſignatio pauperis demonſtrativè, non taxativè facta fuiſſe; niſì tamen illud conſtet, vel ex circumſtantiis colligatur de teſtatoris intentione, de qua ſi maneat dubium, manet data reſolutio. Mol. Sanch. Bard. *d.* 6. *c.* 10. §. 7.

2. Si legata pia inveniantur inducta, & non conſtet de teſtatoris intentione, tenetur hæres ea ſolvere: quia præſumitur id fortuitò ac caſualiter, & non ex teſtatoris voluntate accidiſſe. Bard. *d.* 6. *c.* 10. §. 17.

3. Si teſtator legaverit ſummam pecuniæ pro certo numero ſacrorum; hæres autem eam ſummam Sacerdoti cuipiam bono tradiderit, ac poſtea ob mortem dicti Sacerdotis, aliámve ob cauſam dubitet prudenter, an ſacrificia illa ſint peracta, non tenetur curare ea iterum celebranda: quia ſatisfecit teſtatoris voluntati. Bard. *d.* 6. *q* 10 §. 22.

Quæres 4. Intrà quod tempus, quo ordine, & modo, hæredes & executores defuncti voluntatem exequi debeant, & quis cogere poſſit?

Reſp. 1. Teneri ſtatim poſt aditam hæreditatem, confectúmque inventarium, etiam intrà annum, niſi juſto impedimento excuſentur. Imò in legatis piis intrà ſex menſes. Mol. Vaſq. Dian *p.* 8. *t.* 5. *R.* 53. ídque etiam, ſi hæreditas non ſit adita, eò quòd hæres vel antè fuerit mortuus, vel eam repudiârit. Covar. & alii tres. Dian. *p.* 7. *t.* 6. *R.* 25. Unde ſi differant notabiliter (præſertim ſolutionem piorum legatorum) aut negligant exequi, graviter peccant; tenentúrque damnum, quod alii ipſorum culpâ acceperunt, compenſare. Bon. *d.* 3. *q.* 18. *p.* 4. Navar. *c.* 25. Lugo, Dian. *p.* 8. *t.* 5. §. 52.

Reſp. 2. Ab utroque Judice, Eccleſiaſtico & ſæculari compelli poſſunt, (ſi tamen laici ſunt.) Quòd ſi poſt annum à monitione Judicis vel Epiſcopi exequi negligant, omni commodo (exceptâ totâ legitimâ, ſi hæredes neceſſarii ſunt) ex teſtamento ipſis proveniente privantur. v. Laym. *l. c. tr.* 5. *c.* 11. Card. de Lugo, *d.* 26. *de juſt.* Dian. *p.* 3. *t.* 3. *R* 59. Valerium, Trull. *d.* 11. Imò ſi intrà annum negligant exequi, jus executionis devolvitur ad Epiſcopum. Mol. & alii 2. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 40 nec admittitur purgatio moræ. Sanch. Dian. *loc. cit. R.* 33 & 34. Sed tenetur Epiſcopus exequi removendo illos ab executione, & emolumentis ſpoliando, atque in defectu Epiſcopi, idem poteſt Metropolitanus. Mol. Merol. Dian, *Reſ.* 57.

Resp. 3. Executor tenetur omnia exequi secundùm mentem testatoris; ad hoc tamen executor particularis non potest vendere bona defuncti, nisì hic ità statuerit: universalis autem potest, Lugo, *d.* 24. *s.* 26. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 32. Neque potest unquam invito hærede rem legatam dare legatario: quia non potest, nisì per Judicem spoliare hæredem sua possessione; licèt teneatur monere Episcopum, ut hæredem cogat. Sanch. Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 38. Quòd si bona sufficiant ad legata omnia solvenda, distribuenda sunt omnibus æqualiter pro rata (etiamsi sint pia, & licèt uni res certa, & individuo sit legata) nec licet uni præ aliis gratificari: quia par omnium est ratio & jus. Sylv. Sanch. Bon. Dian. Trull. *l.* 7 *c.* 18. *d.* 12.

Resp. 4. Tenentur Executores reddere rationem executionis (ídque probabiliter, etiamsi testator eos hoc onere liberâsset) exceptis iis, quæ testator jussit erogari secretò, Dian. *p.* 8. *t.* 5. *R.* 34. & alii 35. Possúntque ad hoc cogi, ab Episcopo, vel Capitulo Sede vacante *R.* 36. *&* 37. *&* 62. nisì sint Regulares plenè exempti, quos cogi posse alii negant, affirmant alii, ùt vide *l. c.* Denique non debetur iis salarium, cùm sit officium voluntarium amicitiæ: si tamen damnum ex eo patiantur, vel sint etiam administratores bonorum, debet assignari à Judice. Lugo, *d.* 24. *Ses.* 26. *n.* 335. vid. Dian. *R.* 39. Plura de executione piarum & ultimarum voluntatum vid. Trull. & Dian. *ll. cc.* & Barb. *lib.* 3. *de jure univ. c.* 27.

DUBIUM V.

De iis, qui testari, & hæredes institui possunt.

RESP. 1. Omnes homines liberam de suis bonis testandi facultatem habent, nisì naturali aut positivo jure prohibeantur. Naturali autem jure testari vetantur infantes, furiosi, amentes, nisì tamen lucida

da intervalla habeant, vel in una tantùm materia delirent, & in aliis non, ùt Nav. Sanch. *l.* 1. *de Matr. d.* 8. Quid autem sentiendum de eo, qui ex morbo aliquamdiu delirat. v. Card. Lugo, *d.* 24. *f.* 4. Positivo autem, surdus simul & mutus à natura, prodigus, servus, usurarius publicus, filius familias de bonis adventitiis, (si quidem ante Clericatum advenerint, ùt v. C. de Lugo, *de just. d.* 24. *n.* 67.) impubes, captivus apud hostem, damnatus ad mortem, si bona ejus confiscentur. Card. de Lugo, *l. c. n.* 72. professus religionem.

Dico (*professus*) quia novitius, cùm adhuc sui juris sit, absque superioris licentia validè testari potest, etiam non servata juris solennitate, ùt habet Trull. *c.* 18. *d.* 5. ex Sa, & Bon. & si quidem intestatus decedat, proximi consanguinei in bonis succedunt. Similiter Religiosus Societatis, post emissa vota simplicia, etsi non licitè, validè tamen potest testari: quia dominium bonorum suorum retinet, impeditum quasi voto paupertatis quoad dispositionem sinè licentia superioris; non tamen ulla constitutione Canonica dispositio irritatur. Ità Mol. Sanch. Laym. Qui addit potestatem testandi, seu jure, seu consuetudine, etiam Religiosis Ordinum militarium concessam, frequentérque à Pontifice concedi iis solere, qui extra claustrum Beneficium vel Episcopatum habent.

Resp. 2. Omnes homines etiam amentes, surdi, muti, servi, imò & communitas, hæredes institui possunt; nisì specialiter prohibeatur. Ità Bon. *de cont. d.* 4. *q. ult.* Quia ad hoc tantùm requiritur plena potestas in disponente, & capacitas in hærede. Incapaces autem secundùm jura sunt 1. Apostatæ & Hæretici, eorúmque receptores, defensores fautores: licèt probabile sit, eos ante sententiam judicis ad restitutionē non teneri, eò quòd hoc jus in eo rigore non sit receptum. Less. *l.* 2. *c.* 19. *d.* 5. Sanch. *l.* 2. *c.* 14. *n.* 31. 2. Civitas ho-

hostium, & communiter Judæorum. 3. Damnatus ad metalla; persecutores, & percussores Cardinalium, & qui ob crimen activè intestabiles sunt. Less. *l. c.* Adde casus, in quibus aliqui excluduntur à bonis defuncti, ùt 1. Hæres, (utì & legatarius) qui testatorem occidit. *Leg. ult §. ult. ff. de bonis damnatorum.* 2. Idem, si testatori prohibuit testari, aut testamentum revocare, aut si ad uxorem testatoris accedat 3. Si, dum testator mente captus fuit, hæres illius curam non habuit, aut si captivum redimere neglexit v. Molin. *d.* 178. *&* 212. C. de Lugo, *d.* 24. *n.* 75 Unde resolves:

1. Hæredes institui possunt professi Ordinum, quibus permissum est bona immobilia in communi possidere, eorúmque nomine monasterium succedit. Tales autem sunt omnes ferè religiones, excepto Ordine Minorum de Observantia, & Capucinorum. Ratio est: quia illi sunt incapaces, secundùm Trid. *Sess.* 25 *c.* 3 utì & Professi Societ. JESU, vide Sanch. *l.* 6. *c.* 18 Bon. *l. c.* Laym. *l.* 3. *t.* 5. *c.* 15 licèt contrarium probabilius esse putet Wading. *tract. de contr. d.* 4. *dub.* 5. §. 4 v. Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 16.

2. Collegia Societatis JESU, & domus etiam professæ hæreditates accipere possunt, modò bona immobilia, quæ communi usui & habitationi non deserviunt, vendantur, & non deferantur intuitu professi, aut vota formata habentis.

Dixi (*hæreditates*) quia sicut Minores & Capucini, legata & alia donata admittere possunt, ità etiam Societ. JESU, etsi intuitu alicujus professi tantùm ea deferantur, v. Laym. *l. c.*

3 Testator potest quemvis extraneum instituere hæredem nulla facta mentione consanguineorum collateralium, etiam fratris pauperis, dummodo absit scandalum, & gravis necessitas illorum: quia nullo jure prohibetur, & bona sunt ipsius, de quibus disponit

ponit liberè. Bon. & alii 5. Dian. *p.* 1. *t.* 8. *R.* 83. *&* 85. Itèm *p.* 5. *t.* 3. *R.* 114.

Quæres 1. Quæ sit divisio hæredum?

Resp. Hæres alius est ex testamento, alius ab intestato. Hæres ex testamento, vel est universalis, sive ex asse; vel partialis, seu ex parte tantùm, verbi gratiâ, ex triente, vel dodrante, vel quadrante. Uterque horum vel est hæres necessarius, qui necessariò institui debet, ùt sunt omnes in recta linea descendentes, & post hos ascendentes, nisi sit causa justa exhæredandi; vel non necessarius, quem testator potest instituere, & non tamen cogitur. Lay. *c.* 5. *n.* 9.

Quæres 2. Quantum hæredibus necessariis debeatur?

Resp. Jure novo legitimam portionem descendentium, esse trientem hæreditatis, si non sint plures quàm quatuor liberi; si plures, semissem. Similiter ascendentium portio, etsi unus tantùm sit, est triens hæreditatis, ídque absque ullo gravamine, modo, & conditione: alioqui pro non appositis habentur. Quòd si autem alicui ascendentium, vel descendentium, portio legitima non relinquatur, competit ei actio ad petendum complementum, vel ad rescindendum testamentum, ùt ipso jure nullum: maximè si causa idonea exhæredationis non sit inserta & probata. Lay. *c.* 8. *n.* 10.

His adde 1. Rumpi testamentum ob posthumi præteritionem. 2. Peccare parentes, si absque justa causa ex inordinato affectu erga liberos, successionis inæqualitatem inter eos instituant. Justæ autem causæ hujus inæqualitatis erunt, merita & obsequia majora; si pusilli magno sumptu in studiis ali debeant, siqui plùs egere videantur. Dian. *p.* 1. *t.* 8. *R.* 83. si quis in studiis sustentatus sit Doctor, possítque lucrari, & ali, secùs; imò pater id, quod habet supra partes legitimas filiis debitas, potest de rigore relinquere ex-

traneo. Trull. *c.* 18. *d.* 10. Bon. Dian. *p.* 1. *t.* 8 *R.* 83. 3. Liberos naturales, nisì legitimati sint, respectu patris non esse hæredes necessarios, respectu tamen matris esse; ídque æquali jure cum legitimis. Quòd si tamen pater liberis caret, naturales potest instituere hæredes, modò parentes superstites legitima portione non priventur. 4. Fratrem & sororem tunc tantùm posse infirmare testamentum, si persona infamis instituta sit Lay. *l. c. n.* 12. 13. v. Bon. *d.* 3. *de cont. q. ult. p.* 3. 5. Patrem non posse expensas factas pro filio in studiis literarum repetere, siquidem eas liberaliter fecit, vel donavit; secus si habuit animum repetendi, & computandi in legitimam. Quòd si pater non repetiit, quando potuit, non tenetur filius eo mortuo in divisionem conferre in commune: quia præsumi potest liberaliter factas, vel condonatas, nisì aliunde constet contrarium. Azor, Villal. Trull. *t.* 1. *lib.* 4. *c.* 1. *d.* 3. vide suprà, *c.* 3. *d.* 3. *de donatione.*

Quæres 3. Qui hæredes succedant ab intestato, aut testamento rupto, vel irrito?

Resp. 1. Ante omnes alios patri succedere legitimos liberos, & in demortuorum locum nepotes. 2. Deficientibus descendentibus, patrem & matrem defuncti, & in eorum locum: avos & avias. 3. His quoque deficientibus, fratres & sorores ex utraque parte conjuncti, ídque æquis portionibus, exclusis iis, qui ex solo patre, & matre conjuncti sunt. 4. Si ex fratribus vel sororibus utrimque conjunctis unus mortuus liberos reliquerit, succedunt hi locò parentis sui cum patruis, non in capita, sed in stirpes. Si tamen fratres & sorores utrimque conjuncti omnes mortui sunt, tunc eorum liberi, exclusis patruis ex una tantùm parte conjunctis, non in stirpes, sed capita, adeóque æquis portionibus succedunt: quia duorum fratrum filii, non suorum parentum locò, sed jure propriæ conjunctionis succedunt. Cùm ergo æqua-

liter

liter juncti sint, æquales etiam in portione hæreditatis esse debent. 5. Deficientibus fratribus & sororibus utrimque conjunctis, eorúmque liberis, succedunt fratres & sorores, ex una tantùm parte conjuncti: hoc tamen discrimine, ut, qui ex parte patris sunt juncti, succedant in bona à patre provenientia, in reliquis æqualiter omnes. 6. Si fratres & sorores, eorúmque filii deficiant, succedunt propinquiores collaterales usque ad decimum gradum: & fit talis successio in capita, nulla habita ratione, an ex altera parte, an ex utraque sint conjuncti. 7. In horum defectu, succedit uxor, & denique in illius morte, fiscus sæcularis, in bonis omnibus laici ab intestato defuncti: fiscus autem Ecclesiasticus, in bonis Clerici. Laym. *c.* 6. *n.* 1. 2. 3. *&* 4.

His adde 1. Quòd si uxor, susceptis ex priori marito liberis, ad secundas nuptias transiit, quicquid à priore marito, donatione, aut testamento acquisivit, ejusdem matrimonii liberis cedere. Similiter si maritus alteram uxorem ducat.

Adde 2. Hæredem adeundo hæreditatem, non commoda tantùm, & jura, sed etiam debita & onera realia defuncti in se transferre. Interim tamen duplici beneficio gaudere 1. Ut supra vires hæreditatis non obligetur. 2. Quòd deductis expensis funeris & solutis debitis, quartam partem hæreditatis obtinere debeat hæres: vel hæredes, & si eam non habent, legatis, non tamen piis, ùt notat Trull. *lib.* 7. *c.* 18. *d.* 12. *ex Authent.* similiter C. ad legem *Falc.* detrahere possunt, beneficio legis *Falc.* Lay. *l.* 3. *tr* 5. *c.* 6. *n.* 7. Sanch. *l.* 4. *c.* 15. Ut tamen hoc beneficio frui possit hæres, conficere tenetur inventarium, tametsi hanc obligationem testator possit remittere, respectu legatariorum, & fideicommissariorum, quibus ex mera liberalitate aliquid relinquit, non tamen respectu creditorum, quibus præjudicare non potest.

Universim enim ab onere inventarii, & à rationibus reddendis, eos, quibus potest relinquere bona, sinè onere dandi partem aliis, potest liberare, iisque concedere, ut eorum dictis, vel juramento stetur. Mol. C. de Lugo, *d.* 24. *sect.* 8. *n.* 236.

TRACTATUS VI.
De Præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Ecclesiæ.

CAPUT I.
De Præcepto VIII.

PRohibetur hìc omnis injusta læsio famæ & honoris proximi: ac præcipuè omnis falsitas, & mendacium, ac læsio verbalis, quæ fit, tum in judicio falsò accusando, vel verum celando, de quo suprà, tum etiam extrà perniciosè mentiendo, secreta revelando, de quo v. Bon. *de rest. d.* 2. *q.* 2. *p. ult.* Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *c.* 5. ac denique detrahendo.

DUBIUM I.
Quid sit suspicio, judicium temerarium? & dubitatio, ac quale peccatum?

SUppono hæc tria differre inter se, quòd Judicium sit firma animi sententia, seu assensus indubitatus; Suspicio, assensus inchoatus, quo quis inclinat in unam partem judicans probabiliter, latere aliquod fundamentum opinandi. Dubitatio autem non est assensus, (nisì causaliter) sed quasi suspensio animi in neutram partem inclinando. Quæritur ergo hìc non de suspicione & judicio prudenti, quod sufficientibus indiciis nititur, sed de imprudenti, & temerario, quod iis destituitur. Majora autem indicia requiruntur ad judicium, quàm ad suspicionem; & ad hanc, quàm ad dubitationem.

Resp.

Resp. 1. Judicium temerarium, cum plena advertentia, de gravi malo proximi, communiter est mortale, contra justitiam. Ità Fill. Less. c. 29. l. 2. Laym. l. 3. t. 3. c. 2. Ratio est: quia proximo fit gravis injuria, dum sinè causâ improbus habetur, cùm habeat jus ad bonum nomen & famam: præterquam quòd ex his judiciis plerumque gravia mala sequantur. In confessione tamen non opus est explicare speciem mali judicati: cùm omnia uni justitiæ commutativæ in specie infima adversentur, Escob. E. 10. c. 4. n. 36.

Dixi *communiter*: quia si judicium habet magnam probabilitatem, etsi non omnino sufficientem certitudinem, erit veniale: quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeò distant, ut censeatur gravis injuria, judicare certum, quod est valde probabile v. g. si judices juvenem solum cum puella inventum in cubiculo, illicita tractâsse. Ex quibus resolvitur: peccari tantùm venialiter temerè judicando sequentibus casibus. v. Tann. 2. 2. d. 4 q. 3. d. 1.

1. Si non sit grave malum, quod proximo temerè impingis; & sic eum, qui judicat alium esse spurium, vel filium Judæi, à mortali excusant. Navar. Azor, & Less. contra alios apud Dian. p. 5. t. 5. R. 69.

2. Si sit grave quidem, sed non perfectè advertas.

3. Si advertas quidem te malè judicare, non tamen advertis signa esse insufficientia, nec de iis dubitas.

4. Si signa sint sufficientia ad opinionem saltèm probabilem.

5. Mortale etiam non est (per se loquendo) si de indeterminato tantùm judices: quia nulli fit gravis injuria. Escob. l. 6. ex Fagund.

Resp. 2. Suspicio & Dubitatio temeraria, ex genere suo videntur esse peccata tantùm venialia, maximè si procedant ex errore intellectûs, quo indicia ùt sufficientia apprehenduntur. Ita Laym. ex S. Tho.

Nav. Molin. Fill. *tr.* 4, *c.* 1. *q.* 5. Less. *l.* 2. *c.*39. *d.* 3. *&c.* contra multos, qui putant esse mortale. Ratio est: quia communiter suspicio tantùm est concitatio quædam ad affectum, manet enim in mente suspicantis aliquo modo bona existimatio proximi; ergo non fit illi gravis injuria, cùm non totaliter deturbetur de possessione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, *maximè si ex errore*: quia talis, cùm non sit per se voluntaria, nec pertinax, meretur excusationem, si verò ex malevolentia in suspicione gravi persistas, erit mortale, ùt docent Less. Fill. &c. ob injuriæ gravitatem. Atque idem est de dubitatione positiva, orta ex malevolentia absque causa: procedit enim ex contemptu alterius, proindéque gravis injuria reputatur.

Quæres: quomodo discerni possit suspicio à judicio firmo, quando formido de opposito expressè non est conjuncta?

Resp. Cajetanus censet eum judicare, qui rogatus, àn habeat rem pro certo, respondet sibi certam, aut ferè certam videri: eum verò suspicari, qui respondet se non esse moraliter certum, sed facilè posse falli. v. Bon. *de rest. d.* 2. *q.* 7. *p.* 1.

DUBIUM II.

Quid sit, & quàm grave peccatum Detractio?

RESp. Detractio est alienæ famæ injusta violatio vel denigratio. Differt à contumelia, quæ est injusta honoris diminutio 1. *Objecto*: quia contumeliâ honor, detractione autem fama læditur, quæ est opinio, seu existimatio de alterius excellentia; honor autem est testificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2. Differt *modo*: quia contumelia instar rapinæ fit apertè contra præsentem: detractio ùt plurimùm

rimùm instar furti, occultè, & contra absentem. Unde licèt contumelia detractione gravior sit, est tamen detractio peccatum mortale, ex genere suo; etsi ex parvitate materiæ, aut indeliberatione, fieri possit veniale. Ratio: quia est gravius furto, quod est mortale, cùm lædat proximi famam, quæ est majus bonum, quàm opes.

Detractio est directa & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi: alia indirecta; & materialis tantùm, quæ fit ex levitate, & loquacitate aliqua. Ex dictis resolves:

1. Regulariter non est mortale (etsi per accidens, ratione damni sequentis, tale esse possit) revelare naturales defectus animi, corporis, vel natalium: quia tales non sunt morales: nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis, verbi gratiâ, sit stupidus, spurius, luscus. Bon. *t.* 2. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 2.

2. Plerumque etiam levis detractio habetur, si alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium, v. g. esse iracundum, superbum, &c (etsi aliquando gravis esse possit) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propensione, & defectu involuntario: nec oritur grave damnum famæ S. Ant. *p.* 1. *t.* 8. *c.* 4. Sylv. Less. *dub.* 3. *num.* 18. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p* 2. *c.* 9. *n.* 3.

3. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia, quæ ob conditionem personæ, non notabiliter famam lædant: verbi gratiâ, si dicas: militem habere concubinam, pugnâsse in duello, cogitare vindictam, adolescentem esse prodigum, deditum esse amoribus, &c. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *c.* 3.

4. Fieri tamen potest, ut narrando defectus etiam naturales, spectata conditione & statu illius, graviter noceas, & sic graviter pecces: ùt si gravem, & optimi nominis Prælatum, aut religiosum, mendaciis assuetum esse: virum gravem ac consularem, illegitimè

timè natum, Judæum, &c. Idem est, etsi de altero nihil in particulari, sed tantùm in genere dicas, v. g. te scire aliquid de illo, quod si dicas, magno illum rubore sit affecturum. Card. Lugo, *d.* 14 *n.* 40.

5. Crimen aut defectum alicujus, modò verum, sæpe licet prodere ob justas causas: v. g. 1. Cùm expedit superiorem scire suorum defectus, ut emendentur, de quo v. suprà, *de Corr. Frater.* & sic eos, qui crimen occultum filiorum parentibus, vel famulorum heris, in ordine ad correctionem, (cavendo tamen, nè ex revelatione majus damnum sequatur) significant, communiter excusari docet Trull. *l.* 7 *c.* 10. *d.* 11. ex Bonac. &c. uti & uxorem loquentem cum marito (vel contrà) de criminibus occultis filiorum, vel famulorum. 2. Causâ consilii vel auxilii accipiendi; in quo tamen videndum, ut cum minimo damno tertii fiat. 3. Causâ cavendi alterius damni, ùt si alicujus æstimatio falsò concepta de ejus doctrina, probitate, est aliis perniciosa. Unde cùm agitur de conferendo officio, de contrahendo matrimonio, de suscipienda religione, assumendo medico, præceptore, famulo, famula, &c. licet manifestare (imò aliquando oportet) occulta alterius impedimenta, inhabilitatem, crimina, unde notabile aliquod incommodum meritò timeretur: dummodo nulla alia ratio sit commodior impediendi, & damnum, quod proximo timetur, sit majus, aut saltèm æquale damno, quod ex manifestatione defectûs aut criminis alterius, ei obvenerit. Less. *l.* 2. *c.* 11. *dub.* 12.

6. Hinc quoque, si quis injustè lædit famam tuam, nec potes eam tueri, nec recuperasse aliâ viâ, quàm imminuendo quoque famam illius, id licet, dummodo falsa non dicas, in tantum, quantum ad tuam famam conservandam necesse est, nec magìs lædas, quàm læderis, collatâ tuâ, & alterius personâ. v. C. de Lugo, *n.* 50.

7. Si

7. Si quis ſolatii tantùm causâ & non intentione detrahendi alicui amico narret, injuriam ab alio ſibi factam, non videtur eſſe mortale, etſi indè aliqua infamia proveniat authori; ea enim ipſi imputanda eſt. Cavendum tamen, nè dicatur pluribus, vel apertiùs nominetur perſona, quàm neceſſe ſit ad conſilium, vel ſolatium. Leſſ. Laym. Tann. 2.2. *q.* 8. *d.* 7. *dub.* 4. Card. Lugo *d.* 14. & ſic excuſari poſſe famulos (ſaltèm à mortali) qui injurias ſibi ab heris ſuis, uxores quæ à maritis, filios qui à patre, Religioſos qui à Prælato, illatas, doloris tantùm mitigandi causâ, referunt, docet Trull. *l.* 7. *c.* 10. *d.* 11. ex Leſſ. Laym. Tann. Navarr. Dian. *p.* 2. *reſ.* 32. Idem putat Cajet. dicendum, ſi crimen occultum reveles uni alicui viro prudenti, & taciturno, cui dicere per inde ſit, acſi nulli diceretur, eò quòd damnum illud cenſeatur leve, & ſic Trull. *l.* 7. *c.* 10. *d.* 11. cum Dian. *p.* 1. *t.* 3. *m.* *R.* 22. *& p.* 2. *t.* 5. *m.* *R.* 33. excuſat pœnitentem, qui in confeſſione manifeſtat complicem, dicúntque cum Tan. Bon. Eſc. &c. eam ſententiam eſſe probabilem. Verùm hoc univerſim non videtur ſatìs tutum: quia læſio famæ, apud unam etiam perſonam cenſetur gravis, ùt patet in judicio temerario. Imò ſæpe quidam ægriùs ferunt, ſe lædi apud unam perſonam gravem, quàm tres vel quatuor alios. Unde Suar. Fill. Leſſ. Azor, & Laym. putant communiter eſſe mortale. v. C. Lugo *l. c.*

8. Crimen ſimpliciter publicum, ſive ſit notorium jure, ſive facto, manifeſtare iis, qui neſciunt, non eſt peccatum mortale injuſtitiæ: quia hoc ipſo auctor amiſit jus ad famam, cùm ratio juſti judicii, & evidentia facti faciat, nè de injuria juſtè queri poſſit. Quod confirmat conſvetudo, mandans hiſtoriæ publica crimina.

Dixi *non eſt mortale injuſtitiæ*: quia detegere eo loco, quo fama non erat perlatura; vel non niſi poſt lon-

longum tempus, vel aliter cum gravi mœrore ejus, qui commisit, sæpe potest esse mortale contra charitatem, ut Less. Val. Tol. *l*. 5. *c*. 65. contra Nav. & Cajet. vid. C. Lugo *d*. 14. *n*. 59. Fagund. *p*. 2. *l*. 5. *c*. 3.

9. Similiter non est peccatum contra justitiam saltem mortale, quærere causam captivitatis alicujus, vel de ea loqui: sicut enim captivitas est publica, sic etiam causa videtur esse facta publica. Sayr. Bonac. Trull. *l*. 7. *c*. 10. *d*. 11. Ubi eodem modo excusat eum, qui refert delictum alicujus publicum referendo simul pœnitentiam, & emendationem; secus, si taceatur pœnitentia, quam fecit: & sic ait peccare historiographos, describendo peccata mortuorum publica, & non referendo pœnitentiam, vel emandationem, si resipueriut.

10. Similiter manifestare crimen, quod nondum est publicum, moraliter tamen certum est, brevi fore publicum, (sive per facti evidentiam, sive per sententiam Judicis) non est mortale: quia parùm nocet. Nisi tamen ex ista anticipatione sequerentur gravia damna, v. g. in officio, &c. C. Lugo *l. c. num*. 92.

11. Infamem in uno crimine, de altero valde affini infamare, est tantùm veniale; ut v. g. si de adultero dicas, quòd miserit literas amatorias: quia tunc non notabiliter augetur infamia. De disparato tamen, & non connexo crimine infamare, est mortale: quia infamis in uno genere vitii non amisit jus famæ in aliis virtutibus. Tan. *d*. 4. *de just*. *q*. 8. *d*. 7. *num*. 141. ex Nav. Less. contra Sylv. V. *detract*. Palud. &c.

12. Detractio materialis ex loquacitate orta, est mortale, si gravem proximi læsionem importet, idque advertatur: quia etsi non intendatur directè læsio alterius, ea tamen indirectè, & implicitè est volita, & æquivalet formali. Veniale autem tantùm erit, si non sequatur læsio gravis: quia scilicet communi-

muniter non seriò accipitur, nec creditur. Similiter erit veniale tantùm, audita referre ùt audita tantùm, hoc est: nihil affirmando de rei veritate, sed dubitationem potiùs suam de ea significando, ità, ut nulla indè secutura putetur infamia, nec auditores rationabiliter sint credituri. Ità contra Azor, *part.* 3. *lib.* 13. *c.* 6. docet Tanner. 2. 2. *d.* 4 *q.* 8. *dub.* 7. *num.* 139. Escob. *E.* 10. *c.* 4. *n.* 40. eò quòd diffamatio, si fortè sequatur, imputetur audienti, si credat. Idem docet Card. Lugo *l. c.* rectè limitans, nisi grave damnum ex modo narrandi, vel ex levitate audientium, (qui temerè credituri sint, & vulgaturi) secuturum possis prævidere. Hinc peccas graviter contra justitiam, si referens grave crimen, addas: id tibi dictum esse à viro fide digno: quia præbes sufficiens fundamentum credendi. vid. Dian. *c.* 5. *m. R.* 28.

13. Mortuum infamare, minùs grave est, quàm vivum: mortale tamen, & ad restitutionem obligans. Less. *l.* 2. *c.* 11. *d.* 21. Bon. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 2.

14. Non esse mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui v. g. in tali loco esse multos improbos: in tali Collegio unum Canonicum commisisse grave crimen, v. g. simoniam, docet Escob. *Ex.* 10. *c.* 4. ex Fagund. quod Trull. *l.* 7. *c.* 10. *d.* 4. ex Bon. Azor, &c. limitat: si non sit tale, quod in alios redundet.

15. Gravissimè autem peccant, qui Ordini, seu statui alicui Religiosorum in communi vel Monasterio detrahunt, dicendo v. g. quòd in eo malè vivatur, non servetur observantia regularis, &c. *nisi id sit planè notorium:* quia gravissimè nocent, tenentúrque sub mortali ad restitutionem toti communitati, à qua Superioris remissio non excusat. Sot. Nav. Trull. *c.* 10. *d.* 14. Talem autem sufficienter confiteri, si dicat: detraxi cuidam Religioni, Ordini, vel Monasterio, &c. sive sit communitas numerosa, sive non,

docet Lugo, & Trullench. *de exped. conf. lib.* 2. *c.* 1.

16. Similiter mortale est tacitâ personâ nominare Monasterium, vel ordinem Religiosum, ex quo aliquis grave peccatum occultum, v. g. adulterii, vel fornicationis commiserit. Nav. Trull. *c.* 10. *d.* 14.

17. Explicandum est in confessione, an apud multos, & quot circiter? an verò apud unum tantùm alicui detraxeris? Ità probabiliter Bonac. *de sacr. d.* 5. *q.* 5. *p.* 2. §. 3. *diff.* 3. *n.* 16. *&* 21. ex Sanch. Sylv. Adr. *n.* 135. Sed C. Lugo, *d.* 16. *n.* 135. 140. *&* 163. ex Nav. Salas, Kon. &c. negat, dicítque contrarium esse probabilius. Nec omitendum, si quem infamaveris libello famoso: cùm id sit genus detrahendi gravissimum, & ad plurimos pertinens. Non tamen necessariò dicendum, in quo genere infamaveris: quia fama semper est ejusdem speciei in genere moris. C. Lug. *d.* 16. *n.* 265.

18. Peccat mortaliter contra justitiam, & tenetur ad restitutionem, ratione cooperationis, is, qui audit detractorem, excitando, vel animando efficaci er: qui verò lætatur tantùm detractione audita, aut licèt non lætetur, qui non impedit, cùm commodè possit, peccat, pro ratione damni mortaliter, vel venialiter contra charitatem: non tamen tenetur ad restitutionem, nisì sit superior, pater, vel dominus: iis enim ex officio tenetur impedire subditum, nè alteri injustè noceat.

Dixi: *si commodè possit:* quia non peccat, qui putat monitionem suam nihil profuturam: vel ex eo magnum incommodum metuit: vel qui rationabili verecundia prohibetur, ob auctoritatem detrahentis. Debet tamen tunc discedere, si commodè potest, faciem tristiorem ostendere, vel aliò sermonem avertere. v. Less. Bon. *l. c.* Hinc æqualis rarò, (inferior rarissimè) tenetur corrigere detractorem, 1. quia audiens plerumque nescit, an, quod dicitur, sit notorium?

tum? tametsi ipse ignoraverit; & in dubio, non est, cur damnet detractorem. In quo multi falluntur, existimantes, simul ac aliquid audiunt, dici contra proximum, id sibi mox refutandum. 2. Quia cœpta detractione, sæpe meliùs consulitur proximo, si sinatur absolvi, quàm si abrumpatur. Nam si distinctè explicetur, sæpe non tam graviter apprehenditur, quàm initio conceptum erat. 3. Quia sæpe sinè gravi offensione non potes corrigere. 4. Quia sæpe alter habet justam causam manifestandi, præsertim uni soli. C. Lugo, *l. c. n.* 128. v. Dian. *t.* 3. *m. res.* 24. *& t.* 5. *m. R.*35.

Quæres 1. An liceat alium infamare ad tormenta gravia vitanda?

Resp. 1. Licet, si crimen sit verum: quia nullam alteri facit injuriam, cùm habeat jus ad illud in necessitate revelandi.

Resp. 2. Si crimen sit falsum, non licet: quia esset mendacium perniciosum. Sylv. tamen & Nav putant, veniale tantùm esse, si sola infamia sequatur, & post torturam revocetur, eò quòd non sit infamia efficax. vid. infrà *l.* 4. *c.* 3. *d.* 7.

Quæres 2. An liceat seipsum infamare?

Resp. Id non esse saltèm mortale regulariter. Ità Less. Fill. & Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *c.* 3. *n.* 14. quia non est contra justitiam, cùm sit famæ suæ dominus; nec contra charitatem: quia hæc non obligat ad bona externa conservanda, nisì in quantum id exigit salus propria, vel proximi.

Dixi *regulariter*: quia per accidens potest esse mortale, ùt v.g. si tua fama sit necessaria muneri, vel si tibi damnum vitæ, vel aliis infamiæ ex eadem sequeretur. Unde resolves:

Non est mortale ad vitanda gravia tormenta, falsum crimen sibi imponere, ex quo etiam mors sequatur: quia non tenetur homo, cum tantis cruciatibus

vitam suam tueri, nec talis dicitur se interficere, sed tantùm ex justa causa vitam morti exponere. Less. & Fill. v. infrà *l.* 4. *c.* 3. *d.* 7.

DUBIUM III.

An? & quomodo fama restituenda?

RESp. Nisi sit causa excusans, patet ex natura justitiæ, & ex dictis de rest. famam injustè ablatam restitui debere. Et quidem, si verum crimen quis narravit, debet opinionem conceptam, quantum potest. apud audientes abolere, dicendo v. g. se malè dixisse, deceptum esse, &c. Vel, si hac ratione parùm proficitur, eum laudando in aliis rebus, crimen extenuando, honorem ejus in re alia procurando, &c. sic enim sensim tantundem fama ejus illustrabitur ex una parte, quantum ex altera obscurata fuit. Quòd si autem crimen falsum impegisti, teneris id apertè retractare (adhibito etiam, si opus est juramento) apud eos, quibus dixisti (& per se loquendo) ad quos infamia pervenit, sive apud auditores mediatos; ùt contra Less. & Tann. 2. 2. *d.* 4. *q.* 6. *n.* 146. docet Lug. quia totum damnum famæ, cujus causa es, teneris reparare. Licèt aliquando sufficiat dicere, te penitùs deceptum, rem aliter se habere, malè te informatum fuisse. v. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *c.* 7. Less. *c.* 11. *d.* 30.

Dixi *per se*; plerumque enim per accidens ab hac obligatione talis excusatur respectu auditorum mediatorum; tum ob moralem impotentiam, tum quia eo ipso, quòd apud immediatos retractavit, implicitè illis commisit, ut hanc retractationem ipsi indicent aliis, si quibus fortè revelaverint. Idque confirmat praxis Confessariorum, qui tantùm obligant, ut retractent apud eos, quibus ipsi revelârunt. v. C. Lug. *l. c.* Unde resolves:

1. Confessarii est, utì & Concionatorum, bene instruere suos, & monere de restitutione, ac fuga vitii tam communis.

2. Is

2. Is, qui bona fide, vel probabili errore ductus ſinè formali mendacio falſum de eo dixit, tenetur (intellecta poſtea materiali injuſtitia) ad reſtitutionem: licèt non tam ſtrictè, quàm, qui infamavit per injuriam formalem: hic enim tenetur reſtituere, cum detrimento famæ ſuæ, etiam æquali: alter non itèm, ſed tantùm, quatenus ſinè ſuo notabili incommodo poteſt. Mol. Leſſ. C. Lugo *d.* 15. *n.* 4. Similiter, qui crimen narravit de uno, quod auditores ex errore intellexerunt de alio, licèt non ex juſtitia (ſiquidem non ejus actio, ſed error audientium cauſa fuit damni injuſti) tamen ex charitate tenetur ad reſtitutionem, cùm poſſit grave damnum proximi ſinè ſuo detrimento præcavere. Bon. *d.* 44.

3. Qui detraxit alteri libello famoſo, tenetur, ut efficax ſit reſtitutio, eam facere contrariis ſcriptis, vel publica revocatione. Sayr. Bon. *d.* 2. *de reſt. q.* 4. *p.* 9.

4. Si ex læſione famæ ortum etiam eſt alteri damnum fortunarum, ùt ſi privatus eſt officio, excidit ſpe divitis matrimonii, amiſit dotem, &c. & fama debet reſtitui, & damnum illud compenſari ad arbitrium prudentum. Et quidem obligatio reſtitutionis famæ, cùm ſit purè perſonalis, non tranſit ad hæredes, obligatio autem compenſationis dicti damni, cùm habeat reſpectum ad bona infamatoris, tranſit ad hæredes. Laym. *l. c. c.* 7. *n.* 4.

Quæres 1. Quæ excuſent à reſtitutioni famæ?

Reſp. Patere ex dictis *de reſtit. l.* 3. *t.* 5. *c.* 2. Unde reſolves:

1. Excuſatus es à famæ reſtitutione, ſi planè ſis impotens.

2. Si crimen occultum, quod dixiſti, vel ſimile, alia ratione fiat publicum. C. Lug. *d.* 15. *ſ.* 3. *n.* 37.

3. Si fama aliis modis jam recuperata ſit, ùt infamati purgatione, vitæ probitate, teſtimonio pru-

dentum, Less. *l.* 2. *c.* 11. *d.* 24. Etsi tunc pro damno, quod secutum est, debeat satisfieri. C. Lug. *d.* 15. *s.* 3.

4. Si prudenter judicetur, jam dudum rem oblivione deletam. Quo casu maximè prudentiâ opus est: nam aliquando periculosius est retractare, renovando memoriam. v. C. Lugo *d.* 15 *s.* 3. *n.* 35.

5. Si is, cui detraxisti, tibi similiter detraxerit, nec velit restituere: quia tunc potes jure compensationis, seu retentionis uti, dummodo infamia illata non redundet in alios, ità probabiliter Tol. Less. Sylv. Mald. Dian. *p.* 2. *tr.* 5. *R.* 30. Mol. contra Cajet. Tan. C. Lugo & Navar.

6. Si non possis absque periculo vitæ, vel si fama restituenda sit minoris valoris, quàm fama detractoris. Sic v. g. Prælatus non tenetur restituere vili homini, si aliter non potest, quàm cum amissione famæ suæ multò majoris momenti, sed sufficit tunc, si infamatum laudet, aut pecuniâ compenset. v. C. Lugo *l. c.*

7. Si infamatus sponte remiserit, (modò tamen ejus infamia non redundârit in alios, ùt familiam, statum) sive expressa, sive tacita sit condonatio: tametsi nihilominus ex charitate damnum resarcire aliquando tenearis, si possis absque gravi incommodo. C. Lugo. *d.* 15. *s.* 3. *n.* 38. Imò aliquando etiam sufficit condonatio præsumpta, sive interpretativa voluntas ejus, qui potest condonare: si nimirum ille sit ità affectus, ut, si rogaretur, facilè condonaret: tunc enim non est invitus, saltèm quoad substantiam, etsi fama non restituatur. v. C. Lugo *l. c.*

Quæres. 2. An restitutio famæ licitè condonetur?

Resp. Licitè fit in iis casibus, in quibus seipsum licet infamare; in quibus autem, & quàm graviter peccat se infamando, in iisdem & tam graviter peccat condonando. Navar. Trull. *l.* 7. *c.* 20. *d.* 28. Unde resolves:

1. Condonans famæ restitutionem peccat mortaliter,

liter, 1. Si infamia redundet in alios. 2. Si indè sequatur scandalum. 3. Si sit vir valde utilis Reip. & ex infamia fructus impediatur. 4. Si fama sit necessaria ad muneris gubernationem. Sot. Less. Trull. *l. c.* qui tamen notant, condonationem semper esse validam, quando fama non redundat in alios; secùs quando redundat in filios; neque filii, quando in parentes. v. Aut. *cit.*

2. Ex eo verò præcisè, quòd infamatus (vel contumeliâ affectus) conversans cum infamatore videatur remittere injuriam, non censetur condonare restitutionẽ famæ, vel honoris, sicut nec alia debita per familiaritatem. Nav. *c.* 18. Trull. *dub.* 29.

CAPUT II.

Quid de Præcepto nono, & decimo?

RESp. Prohibent omnes internas concupiscentias, & delectationes voluntarias illorum operum, quæ præceptis secundæ tabulæ; præsertim sexto & septimo vetantur. Qua de re vide suprà: & patebit ex dicendis de peccatis infrà *l.* 5.

CAPUT III.

Quid de Præceptis Ecclesiæ?

RESp. Etsi ea sint plurima, præcipuè tamen toti Christiano populo communia quinque numerantur. Ex quibus hìc agendum restat de tertio, quia de 1. & 2. actum est in præcepto 3. Decalogi; de 4. & 5. infrà *lib.* 6. de sacram.

DUBIUM I.

Quid requiratur ad jejunium Ecclesiasticum, & quanta ejus obligatio?

RESp. Jejunium ex præcepto Ecclesiæ obligante sub mortali, requirit tres conditiones. Laym. *l.* 4. *t.* 8. *c.* 1. *n.* 13.

1. Est unica tantùm comestio de die in ordine ad nutritionem. Quæ ità necessaria est conditio, ut secunda comestione pecces mortaliter; reliquis autem supra secundam, summùm venialiter tantum. Laym. *c.* 1. *n.* 12. *&* 13.

2. Est abstinentia ab esu carnium, itémque ovorum, & lacticiniorum; eò quòd ex carne originem trahant, multúmque nutriant. Unde intrà quadragesimam jure communi prohibentur; extra eam permittuntur. Imò intrà eam, quibusdam locis consuetudo permittit, quæ ubique notanda est. Bon. *d. ult. q.* 1. *p.* 2. ex Sylv. Nav. Less. Azor, Laym. *l. c.* Fill. Fag. *p.* 4. *l.* 1. *c.* 2. Adde, dispensatum quoad carnes, etiam lacticiniis & ovis vesci posse, non tamen vice versa: & cui est permissus esus carnium, etiam secunda refectio permissa videtur, ùt contra Reg. Less. Navar. &c. probabiliter docent Azor, *lib.* 7. *c.* 10. *q.* 3. Fill. *t.* 27. *c.* 3. *q.* 4. Toler. &c Confirmátque Bon. *l. c.* si esus carnium sit permissus, ob debilitatem naturæ, & non propter nauseam, vel damnum tantùm. vide Less. Fill. Azor, &c. Ratio est: quia de essentia jejunii est abstinentia à carnibus.

3. Conditio est certa hora refectionis, quæ est circa meridiem, nisì aliud loci consuetudo ferat. Idque non mathematicè computandum, sed moraliter. Dictam autem horam notabiliter, sinè justa causa prævenire, mortale putat Nav. & quidam alii, sed probabiliùs docent esse veniale Tol. & Fill. eò quòd non violetur substantia, sed tantùm circumstantia. Tol. Less. *d.* 2. *n.* 13. v. Laym. *c.* 1. *n.* 10. *& seq.*

Dixi 1. *notabiliter*, *& sinè causa*: quia prævenire ex justa causa, v. g si iter faciendum, si hospites dimittendi, &c. & absque ea, per mediam horam tantùm nullum peccatum videtur esse. Dilatio in vesperam & licita est, & laudabilis, si nihil antè sumas. Ex dictis resolves:

1. Non

1. Non ſolvitur jejunium per diviſionem prandii, ob negotium incidens, vel ſi quid ſumatur per modum medicinæ, vel ob debilitatem, aliámve cauſam rationabilem, utì apud Religioſos faciunt miniſtri & lectores menſæ: quia non nisì unicam refectionem intendunt. Et hinc Sanch. *tom.* 2. *opuſ. l.* 5. *c.* 1. *dub.* 24. Eſcob. *t.* 1. *E.* 7. *c.* 3. *n.* 29. excuſant famulos menſæ miniſtrantes, ſi aliquid prægustent, aut ex reliquiis gulosè ſumant, tum, ut meliùs ſerviant, tum ut famem ſublevent; (intellige: ſi cum illorum refectione licita moraliter uniatur,) nec ſolvitur per ſumptionem electuariorum, vel crebriorem hauſtum: ante quem modicum ſumere, nè potus noceat, permittit Azor, Eſcob. *tom.* 1. *E.* 7. *c.* 3. *n.* 28. & quidem toties, quoties biberit, dummodo non in fraudem jejunii, v. g. 5. vel 6. amygdala, vel quid ſimile, Regin. &c. cum Dian. *p.* 1. *t.* 9. *R.* 24. quia ordinantur potiùs ad alterationem corporis, vel digeſtionem ciborum, quàm nutrionem.

Excipe tamen 1. Si quis ſumeret lac, juſculum, & ſimilia, quæ ſive ſorbeantur, ſive comedantur, non habent rationem potùs, ſed cibi, ac principaliter referuntur ad nutriendum. 2. Si quis poma, pira, vel etiam uvas in magna quantitate ſumeret: quia habent rationem cibi. Dicaſtil. & alii 6. cum Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 14. 3. Nisì quis in magna quantitate electuaria in fraudem jejunii ſumeret. Qui verò in potu valde excederet, contra temperantiam quidem, non tamen contra jejunium peccaret, ſaltèm mortaliter. Laym. *l. c. n.* 7.

2. Jejunium non ſolvitur per collatiunculam veſpertinam, etſi hæc non ad ſomnum, ſed ad nutritionem ordinetur: quia conſuetudo permittit. Addo, *veſpertinam*: quia ſinè cauſa non licet illam ſumere manè vel meridie; ex juſta tamen cauſa licet utrumque; ùt ſi fiat ratione debilitatis, negotiorum, ſtudiorum:

orum: finè ea erit veniale tantùm, cùm non violetur substantia jejunii.

Quoad ejus quantitatem, communiter designatur quarta vel quinta pars integræ cœnæ, ùt contra Dian. *p.* 1. *t.* 4. *ref.* 117. Turr. &c. docet Reg. *c.* 2. *l.* 6. *n.* 185. Laym. *c.* 1. *n.* 9. Fill. *t.* 2. *t.* 27. *p.* 2. *c.* 2. *q.* 7. *n.* 33. dicens, ità decisum esse in celebri Academia Theologorum, qui omnes in quartam partem consenserunt. Idem probat Escob. *t.* 1. *E.* 13. *c.* 3. *n.* 61. si quidem cœna ordinaria duarum librarum pondus non excedat; quia talis in reliquis præceptis modica censetur; ac proinde tantò quis magìs minúsque peccat, quantò magìs vel minùs transgreditur. Adde, quibusdam locis ex consuetudine plus permitti sæcularibus; quàm religiosis; nobilibus, quàm plebejis; & in frigidis regionibus, quàm in aliis, ùt notat Lay. *l.* 4. *t.* 8. *c.* 1. & Bon. *loc. c.* Plùs itèm quibusdam in locis in vigilia Nativ. Domini (& alibi in Cœna Domini) permitti ex consuetudine, dicit Med. Cajet. *num.* 34. & Sanch. *in opusc.* Escob. *t.* 1. *E.* 7. *c.* 3. Quod Bonac. non improbat, ubi ea consuetudo est recepta.

Quoad qualitatem, in ea prohibentur cibi ad nutritionem communiter ordinati, quíque inter fercula ferè apponuntur. Permittuntur autem leviores, ùt fructus, aliáve ex saccharo, & melle confecta; & pro more regionis parùm butyri & casei, ùt in regionibus Septentrionalibus, ob fructuum inopiā. Laym. *l. c. n.* 9.

3. In confessione non sufficit dicere: non servavi, aut fregi jejunium, sed addendum, utrùm refectione multiplici, an esu carnium? Et si hoc, utrùm semel, an sæpiùs quantitatem notabilem sumpserit? quia probabile satìs est etiam in hac materia, parvitatem à mortali excusare, ùt docet Bon. *t.* 2. *d. ult. p.* 1. *q.* 2. & Tan. *tom.* 3. *d.* 3. *q.* 3. *dub.* 5. v. g. si coquus, aut ægroti minister parùm carnis prægustent, Escob. *l. c.*

n. 54.

n.54. Sanch. *in opusc. t.* 2. *l.* 5. *c.* 1. *dub.* 12. *n.* 10. vel aliis cibis quartam tantùm partem collationis serotinæ, sive unam, vel duas uncias sumat, hanc enim esse materiam parvam, cum Turrian. & Leon. docet, Dian. *p.* 5. *t.* 5. *R.* 11. & *p.* 8. *t.* 7. *R.* 54. esse probabile. Si autem sæpiùs eodem die parùm sumeret, peccaret graviter: quia materiæ illæ coalescerent in unam magnam, ùt contra Salas docet Dian. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 43. Denique si sit in quadragesima, addendum: utrùm fregeris esu ovorum, aut lacticiniorum? Tametsi enim Dian. *t.* 9. *R.* 45. & *t.* 6. *misc. R.* 80. citans multos Doctores, dicat, certum esse, quòd sit mortale, si non ex jure positivo, saltèm ex consvetudine, in omnibus ferè mundi partibus recepta, vesci ovis & lacticiniis in quadragesima: probabile tamen est, & tutum (saltèm in his Germaniæ partibus) esse tantùm veniale. Laym. *c.* 1. *n.* 3 Fagund. *l.* 1. *c.* 2. &c. Tum quia, licèt consvetudo habeat, ea tamen non semper sub peccato, præsertim mortali obligat. vid. Fill. *t.* 27. *c.* 3. Bon. *n.* 2. Tum quia Ecclesia non tam graviter ad hoc obligat; ùt patet tum ex verbis ipsis, tum ex faciliore dispensatione in his, quàm in carnibus. Ob quam causam etiam laridi & adipis usum, faciliùs concedi posse pauperibus, docet Lay. *l.* 4. *t.* 8. *c.* 1 *n.* 5. Imò ait, nec divitem propter eum usum, continuò damnandum esse peccati mortalis, præsertim cùm Sylv. V. *jejunium*, & alii dicant, eum, cui ovorum, & lacticiniorum usus permissus est, etiam laridi, & sagiminis permissum videri: ídque non improbet Azor. *l.* 7. *c.* 10. *q. ult.* vide Laym. hìc, Fagund. *p.* 4. *l.* 1. *c.* 2. *n.* 20. ubi dicit, pinguedinem inter carnes non computari. vide Dian. *p.* 1. *t.* 9. *R.* 21. Verùm in his videndum ubique, quid recepta piorum consvetudo ferat, à qua non temerè recedendum. Azor. *l.* 7. *c.* 10. *q. ult.*

Dixi, *si sit in quadragesima*: quia extra eam licitè vesci-

vescitur ovis, qui debet jejunare, v. g. ob Jubilæum, Henric. &c. vel ex pœnitentia Sacramentali, Fag. vel ex voto, aut in Vigilia. vide Dian. *p.* 1. 9. *R.* 5. *& 6.*

DUBIUM III.

Quæ causæ excusent à jejunio?

RESP. Hæ sequentes 1. Superioris dispensatio: quâ tamen non est opus, si necessitas sit evidens, sed in dubio tantùm: ídque sive ad esum carnium, sive ad secundam refectionem. Talis autem superior est Episcopus & Parochus, etiam præsente Episcopo, quando legitima consvetudo sic habet. Imò Sylv. & Sanch. *de Matr. lib.* 8. *d.* 9. *n.* 37. *& in opusc. t.* 2. *l.* 5. *c.* 1. *dub.* 5. *n.* 18. absolutè affirmat, posse dispensare præsente Episcopo: quia, inquit, ad Episcopum non recurritur in minimis, ùt usus habet; quod Episcopi sciunt, & non contradicunt. Verùm id totum pendet ab usu & consuetudine, sinè qua non licebit. v. Trull. *l.* 3. *c.* 2. *d.* 7. Itèm Prælatus (& in ejus absentia, Vicarius illius, ùt habet Sanch. *l. c.*) respectu suorum Religiosorum: non tamen Confessarius, licèt privilegiatus, si non sit Parochus: quia non habet jurisdictionem in foro externo. Sanch. *l. c.* contra Palaum. Unde tanùm potest judicare de justitia causæ; causa autem valida ad dispensandum erit, vel vera, vel quæ talis putatur, sufficit enim credulitas inculpata. Itèm, cûm quis bona fide putat se à jejunio excusari, etsi causa insufficiens sit, tantùm venialiter peccare, docet Cajet. At si verè bona fide putet, se planè excusari, nullo modo peccare videtur.

2. Causa est impotentia, quâ excusantur, qui sinè notabili damno non possunt jejunare; ùt sunt juniores usque ad annum 21. completum: quibus tamen post 7. annum carnes dari non debent. Itèm debiles, infirmi, convalescentes, prægnantes, lactantes, &c. Ratio est: quia hi omnes egent alimento multipli-

tiplicato: utì & senes communiter sexagenarii, nisì evidenter constet, posse jejunare sinè damno. In dubio autem, an possit, non tenetur cum periculo tentare fortunam: quia, cùm de ætate constet, & robur sit dubium, non est expectandum, donec deficiat, tunc enim irrecuperabilis est defectus. Gran. *t.* 2 *d.* 6. *tr.* 3. *p.* 1. *d.* 6. *s.* 5. *n.* 9. Escob. Laym. *l.* 4. *t.* 8. *c.* 3. Tan. 2. 2. *d.* 3. *q.* 3. *dub.* 5. Fill. *t.* 2. *tr.* 27. *p.* 2. *c.* 6. & cæteri communiter, contra Navar. Sa, Sanch. *de Matr. t.* 2. *l.* 7. *d.* 32. *n.* 17. *&* *p.* 2. *consil. l.* 5. *c.* 1. *d.* 4. *n.* 7. itèm Dian. *p.* 1. *t.* 9. *R.* 20. *&c.* qui absolutè, sinè omni restrictione, sexagenarios omnes à jejunio liberant. Quam sententiam Trull. tanquam communiorem, & magìs conformem tempori, & imbecillitati humanæ, ùt ait, sequitur (cum Moll. Ortiz. &c.) *l.* 3. *c.* 2. *d.* 7. *n.* 3. præsertim cùm scrupulis, quibus exponit contraria, liberet. Quidam insuper id extendunt ad eos, qui pro toto vitæ tempore certis diebus voverunt jejunium, addúntque esse probabile, quòd sufficiat, si annus 60. sit inchoatus, eò quòd is in favorabilibus habeatur pro completo, Dian. *p.* 5. *t.* 14. *R.* 38. ex Naldo, & Sanch. Itèm *p.* 9. *t.* 7. *R.* 72. ex Trull. & aliis 6. Eadémque ætate (utì & ante annum 21.) Regulares non teneri ad jejunia sui ordinis, probabile affirmat Dian. *p.* 9. *t.* 7. *R.* 73. ex aliis 4. qui etiam probabile censet excusari fœminas quinquagenarias *p.* 9. *t.* 7. *R.* 73. ex aliis 4. Denique pauperes, qui non habent alium cibum præter prohibitum: vel non sufficientem pro unica refectione. vide Sanc. *in opusc.* ubi ex Navar. Gabr. Angl. excusat eos, qui laborant tertiana, vel quartana, itèm qui ex vacuitate stomachi, notabilem capitis dolorem, vel vertiginem patiuntur, vel tota nocte calefieri, aut dormire non possunt. Neque hos teneri manè sumere collatiunculam, & vesperì cœnam, notat Dian. *p.* 1. *t.* 9. *R.* 51. ex Fill. & aliis 3. Quia nemo tenetur pervertere ordinem refectionum.

3. Cau-

3. Causa est labor, vel officium, cum quo jejunium non possit consistere, qualis est agricolarum, & multorum opificum, ùt frabrorum, pistorum, sutorum, &c. (etsi de sutoribus neget Angles: cujus sententiam Sanch. dicit esse veram, si non suant, sed tantùm scindant corium, & materiam præparent:) non tamen pictorum, sartorum, quorum labor exiguus est. Excusat etiam Laym. *l.* 4. *t.* 8. *cap.* 3. figulos, argentarios, ferrarios, lignarios, fullones, cementarios, & textores, Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 138. & Gordon. *tom.* 2. *l.* 6. *q.* 18. *c.* 6. Versantes prælum typographicum, non tamen typorum compositores; fossores autem ferrarios, & similes, etiam die uno, vel altero; quo non laborant, excusat Azor, &c. cum Dian. *p.* 1. *t.* 9. *R.* 9. Similiter excusatur, qui pedibus facit iter per magnam diei partem, ùt ait Sanch. *in opusc. l. c.* v. Fill. *n.* 119. Ratio horum omnium est; quia communiter horum vires non sufficiunt ad hujusmodi labores cum jejunio.

Dixi *pedibus*: quia multi non excusant equites; longa tamen equitatio ad plures dies, ùt docet Fill. *t.* 37. *c.* 6. meritò excusat. Ubi etiam concedit ob labores præcedentes, & subsequentes, posse aliquem excusari: si probabiliter debilitatus, vel debilitandus putetur, ità ut officio rite fungi nequeat: v. Bon. *d. ult. q.* 4. *n.* 11. Ex eodem capite Doct. excusant conjugem, si debitum reddere non possit, quando jejunat; utì & uxorem, quæ ob maciem non possit cum jejunio se viro gratam præstare. Bonac. *l. c.* Atque universim loquendo, nemo tenetur opus, ad quod obligatur, omittere ob præceptum jejunii, ait Cajet. Quod intelligo: nisì ista obligatio sit valde levis, & rationabiliter postponenda obligationi jejunii.

4. Et pietas, vel majus bonum. Unde excusantur, qui cum jejunio non possunt vacare operibus melioribus, v. g. Concionatores, Præceptores ordinarii, Con-

fessarii,

fessarii, Cantores,& quotquot opera charitatis, & misericordiæ, tam corporalia, quàm spiritualia exercent, etiam ob mercedem, si ea cum jejunio peragere non possunt. Fill. *tom.2. t.27.p.2.c.6.n.24.* Azor, *p.1. l. 7. c. 28.* Fern. Sylv. Fag. &c. Atque hi quidem omnes intelligunt, & ferè addunt: quando eorum labores cum jejunio non possunt consistere. Diana autem (absolutè loquendo) *p.1.t. 9. Res. 9.* Prædicatores, qui diebus quadragesimalibus (intellige omnibus) concionantur, putat à jejunio excusandos: quia inquit, summopere laborant: non itèm eos, qui Dominicis tantùm concionantur, nisi sint debiles. Sanch. tamen *in consil. p. 2. l. 5. c. 1. d. 13. n. 6. 7. & 8.* & Trull. *lib. 3. cap. 2. d. 7.* putat à jejunio quadragesimæ communiter, & regulariter excusari eos, qui ter vel quater in hebdomada concionantur cum fervore. De Lectoribus verò Dian. *l. c.* cum Fagund. *p. 4. l. 1. c. 8 n. 19.* censet, non omnes excusandos, sed eos tantûm, quorum labor est improbus: vel qui ità sunt debiles, ut satisfacere non possint. Idem ferè sentit Sanch. licèt *l. c.* putet Lectores eos, qui quotidie quatuor lectiones legunt, (ùt in Societate faciunt præceptores Grammaticæ,) satisfacere, si mediâ quadragesimâ sive ter in hebdomade jejunent; eò quòd sit magnus labor, & paucis annis sic fatigentur, ut progredi non possint. Sic ille. Verùm præstat, ut superiores, ad tollendum scrupulum, cum talibus dispensent, (ùt monet idem Sanch *l. c.*) nam in omnibus istis, regula certa & universalis statui non potest alia, quàm quòd lex Ecclesiæ non obliget, cum magna difficultate, ùt notat Lay. *c. 3. n. 3.*

5. Charitas; vel etiam urbanitas secundùm quosdam, excusat etiam à veniali eum, qui die jejunii rogatus ab amico, modicum cibi sumit. Med. Fag. Fill. Dian. *p. 1. t. 9. R. 19* vel qui ad excitandum infirmorum appetitum, comedit parùm carnis. Sanch. Dian. *p. 5. t. 5. R. 31.*

LI-

LIBER IV.

De Præceptis particularibus certo hominum statui propriis.

CUm omnes fideles, sicut, præcepta Decalogi, ità etiam alia præcepta, quæ pertinent ad statum, & officium uniuscujusque, teneantur scire sub peccato mortali, ità ut ipsa eorum ignorantia vincibilis, (licèt non sequatur transgressio) sit peccatum mortale, Sylv. Sayr. Sanch. Bald. *tom.* 2. *l.* 1. *d.* 9. *n.* 8. *&* 9. hinc post præcepta omnibus communia agendum de præceptis propriis certorum statuum in particulari.

CAPUT I.
De Statu Religioso.
DUBIUM I.
Quæ sit natura Status Religiosi?

REsp. Status Religionis est fidelium, ad divinæ charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ paupertatis, castitatis, & obedientiæ, stabilis in communi vivendi modus, ab Ecclesia approbatus.

Dico *ab Ecclesia*: quia etsi olim Episcopi Religiones approbare poterant; postea tamen in Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. statutum est, nè nova Religio inducatur, nisì approbata à Papa. Ratio est: quia, cùm religio sit communitas sacra, in qua debet esse spiritualis jurisdictio, hæc autem à Papa proveniat, decens est, ut talis communitas ab eodem approbetur. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 1. Unde resolvuntur hi Casus:

1. Ad

1. Ad essentiam Religionis non requiruntur vota solennia. Ratio est: quia, qui in Societ. JESU vota simplicia edunt, sunt veri Religiosi, uti definivit Greg. XIII. in Bulla: *Ascentente Domino*. Laym. *l. c. n.* 4.

2. Non sunt Religiosi, ii ordines militares, qui conjugalem castitatem tantùm vovent, sunt tamen verè Religiosi milites S. Joannis, & Teutonici, eorúmque similes, cùm tria vota substantialia habeant. Similiter ex fratribus, & sororibus tertiariis, sive Ordinis S. Francisci, sive aliorum, tantùm sunt Religiosi, qui in Religione approbata, secundùm certam Regulam, tria vota substantialia emittunt. Contrà autem ii non sunt, qui licèt tria ista emittant, & communiter vel seorsim habitent, regulam tamen à Sede Apostolica approbatam non profitentur. Lay. *loc. cit.*

3. Religiosi non sunt, qui edito voto perpetuæ paupertatis & castitatis, obedientiam vovent Confessario, aut Episcopo. Ratio est: quia tali voto non subjiciuntur jurisdictioni spirituali, quæ à Deo medio ejus Vicario, provenire debet. *Ibid. n.* 7.

4. Etsi Papa in votis solemnibus Religionis dispensare possit, ut quis desinat esse Religiosus; non potest dispensare tamen, ut quis manens Religiosus, substantialibus votis non teneatur: quia ad essentiam Religionis illa spectant. Laym. *l. c. n.* 8. ex Nav. &c.

5. Religiosus promotus ad Cardinalatum, vel Episcopatum, obstrictus manet votis essentialibus suæ religionis, etsi quoad aliquos effectus paupertatis & obedientiæ, exemptus censeatur. Deinde etsi jugo Regulæ absolutus sit, quoad culpam, & pœnam: tamen ex obligatione moralis honestatis, ea servare debet, quæ eum decent, & cum ejus munere consistunt. Hinc quoad habitum, sui Ordinis colorem deferre debet, etsi quoad figuram, Episcopis seecularibus se conformare possit, ùt Clemens VIII. concessit apud Sanch. 6. *Mor. c.* 6. Imò, si Episcopatum resignet, vel

ob culpam deponatur, absque degradatione: tamen non tenetur ad regularem observantiam redire, quia retinet eminentiam Episcopalem, ob ab quam obedientia regulari exemptus fuit. Ib. ex S. Th. Rodriq. Sanch. &c. Secùs est in Cardinali Religioso, qui nòn est Episcopus: hìc enim relicto Cardinalatu, nihil retinet ex dignitate Cardinalitia, ideóque, si Papa ejus renuntiationem acceptârit, tenetur redire ad obedientiam regularem sui Ordinis. Pal. de Lug. *resp. Mor. l. 5. d.* 12.

6. Religiosus ad Parochiam promotus, cùm votis astrictus maneat, tenetur deferre habitum Religionis, Regulámque observare in omnibus, quæ cum suo munere consistere possunt. Idque non tantùm secundùm moralem honestatem, sed sub obligatione culpæ; sed si ad eam Regula obliget. Ità Lay. *l. 4. t. c* 1. *n.* 11. & 12. Ubi addit, quòd etsi Parochus Religiosus in iis, quæ ad regulam spectant, subjectus maneat Superiori; jam tamen consuetudine multis locis observari, ut non tantùm in pertinentibus ad disciplinam Ecclesiasticam, sed etiam in plerísque aliis, ab obedientia Prælati eximatur, & Episcopo subjiciatur. v. Sylv. Sanch. *l. 6. mor. c. 6. n.* 36.

DUBIUM II.

Quid requiratur ad valorem Professionis religiosæ?

RESp. Ad valorem ejus tres requiruntur conditiones, 1. Est qualitas, seu aptitudo voventis, scilicet, ut juxta Trid. *sess.* 25. *c.* 15. de Regularibus, decimum sextum ætatis annum expleverit, annúmque integrum cum religioso habitu steterit in probatione, nullúmque habeat impedimentum, quod per statuta à Pontifice confirmata, in isto Ordine substantiale esse censeatur. Azor, *t. 1. l. 12. c. 2. q.* 6. & 7. Rod. *t. 2. c.* 6.

2. Con-

2. Conditio, conſenſus, & acceptatio expreſſa, vel tacita Prælati Ordinis: per hanc enim Religioni incorporari debet; idque ordinariè, non tantùm cum conſilio, ſed etiam cum conſenſu Capituli, aut certè majoris, aut minoris ac principalioris partis; ſecundùm cujuſque Ordinis ſtatuta. Nav. Leſſ. *cap.* 41. *d.* 7.

3. Ut Profeſſio ſponte facta ſit, non cogente gravi metu, qualis eſſet incarceratio, alimentorum ſubtractio, eò quòd in Profeſſionem conſentire nolueris. Itémque reverentialis, non quidem ſe ſolo, ſed accedente precum, blanditiarum, & imperii, ſæpiùs repetita importunitate, aut gravi offenſione, aut diu continuata indignatione conſanguineorum; adjunctis etiam minis de ſubſidiis negandis, ſi ex Religione egrediatur; hæc enim vel ſingula, vel certè ſimul juncta, conſiderata conditione hominis rudis, timidi, &c. metum juſtum incutere poſſunt, & profeſſionem irritare, ùt docet Laym. cum aliis *l.* 4. *tr.* 5. *c.* 5. Leſſ. *l.* 2. *c.* 43. *d.* 7. Unde reſolvuntur ſequentes Caſus.

1. Is, qui profeſſionem irritam edidit, ex defectu alicujus conditionis ex jam dictis, niſì eam poſtmodum tacitè vel expreſsè ratificaverit, egredi è religione, & uxorem ducere poteſt: licèt ob evitationem ſcandali, cauſam egreſſus dicere debeat; & ſi ad forum externum cauſa deveniat, defectum Profeſſionis probare; ídque intrà quinquennium à die Profeſſionis, poſt illud enim non auditur, juxta Trid. *c.* 18. *ſeſſ. eadem*: quia præſumitur eam interea ratificâſſe.

2. Quòd ſi tamen ſciret, illam juris præſumptionem falſam eſſe, eò quòd vel ignorans impedimentum, vel metu gravi, aliáve juſtâ causâ impeditus, reclamare intra quinquennium non potuerit: vel impedimentum ſit eſſentiale, ac perpetuum, aut ſaltèm ultra quinquennium duret, eo elapſo poteſt re-

clamare, debétque audiri in judicio, saltèm extraordinario, vel in integrum restitui, ùt contra Bon. *de clauſ. d.* 4. *q.* 2. *p.* 10. docet Nav. Sanch. *d.* 37. *n.* 22. Lesſ. *lib.* 2. *c.* 41. *d.* 7. Azor, *lib.* 12. *cap.* 4. *q. ult.* Dian. *p.* 3. *t.* 2. *R.* 53. Barbos. in Trid. *ſeſſ.* 25. *c.* 19. *n.* 8. Ubi plures alios citat, & nisì aliud quid impediat, fugere potest, ùt docet Lay. Qui addit: quòd si fuga sinè gravi scandalo vel incommodo tentari non posset, monendum à Confessario, ut Professionem tacitè ratificet: quod fiet, si professorum habitum proprium deferat, actúsque iis proprios exerceat, cum intentione, quòd professus talis Ordinis esse velit. v. Aut. *cit.* & Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 51. ubi ex Trid. *ſeſſ.* 25. *c.* 19. probat Episcopum de nullitate Professionis, sinè interventione Superioris Regularis sententiam ferre non posse, & si faciat, fore nullam.

DUBIUM III.

Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ Profeſſionis?

RESp. Religiosus vi suæ professionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis; quia ex vi Professionis tenetur velle servare suum statum, qui est perfectionis, sive tendentium ad perfectionem (licèt secundùm se non sit præcepti, sed consilii) hoc autem est intrinsecè velle tendere ad perfefectionem. S. Th. 2. 2. *q.* 186. *art.* 1. & 2. & *q.* 184. *a.* 5. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 1. *n.* 1. Suar. *de relig. t.* 4. *l.* 1. *c.* 4. Bard. *de conſ. d.* 7. *c.* 6. §. 5. Unde resolves:

1. Religiosus non tenetur actu esse perfectus, sed tantùm studere Perfectioni. Bard. &c. *l. c.*

2. Tenetur tendere ad perfectionem 1. per media essentialia. 2. Per vota. 3. Per auxilia secundaria, non contemnendo ea. Laym. *l. c. c.* 9. *n.* 13. 4. Tenetur aliquibus mediis uti: & si omnia media abjiciat, non est in statu salutis. Suar. Laym. *loc. cit.* dicens: si nullum perfectionis studium adhibeat, sed omnia

mo-

monita, & Regulas negligat, eò quòd ſub mortali non obligent, peccare mortaliter. 5. Tenetur ad aliqua opera bona ſupererogatoria, ſive ſpecialiter non præcepta, nec promiſſa: quia aliàs moraliter loquendo, non poteſt habere debitam intentionem ſalutis. Suar. *loc. cit.*

3. Tenetur tendere ad perfectionem, per media ſuæ Religionis (non per alia) hoc eſt ſervando ſuas Regulas. Sanch. *l.* 6. *c.* 5. *n.* 1. & 2. Hinc peccat 1. per contemptum Regulæ, hoc eſt: ſi nolit ſubjici. *Ibid. n.* 6. 2. Si tantùm velit ſervare, quæ ſub mortali obligant: quia contemnit perfectionem. *Ibid.* 7. 3. Per actum directè contrarium, hoc eſt: nolendo perfectionem: quod eſſe mortale docet Sanch. *n.* 10. Pelliz. & Bard. *l. c.*

4. Si quis non tantùm intendat non eſſe ſolicitus in obſervatione regulæ, ſed etiam nunquam ſervare, etiamſi facilè poſſit, eſt mortale, vel proxima diſpoſitio ad illud, víxque poteſt fieri ſinè contemptu formali. Suar. *l. c. n.* 24.

5. Si ex remiſſione animi, & ſinè ullo juſto titulo, per directam intentionem, velit aliquam Regulam non ſervare, erit ſaltèm levis contemptus, & peccatum veniale. Suar. *l. c.*

6. Frequenter, & ex conſuetudine violare Regulam eſſe mortale, dicit Sanch. *l.* 6. *Mor. c.* 4. *n.* 18. & 20. Tum quia perturbat religioſam diſciplinam: tum quia ſecundùm quoſdam eſt contemptus interpretativus, vel ſaltèm probabiliſſimum ejus periculum; tenetur autem ſub mortali ità vivere, ut non ſit graviter pernicioſus Religioni, inducendo alios malo exemplo ad Regulæ laxitatem. Sanch. Lay. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 6. Tum quia conſtituit ſe in eo ſtatu, ut tanquam incorrigibilis ſit expellendus; tenetur autem quiſque ratione votorum, quibus ſe Religioni addixit, ità ſe gerere, ut ſit tolerabilis, & non mereatur expelli; at

qui nullum conatum perfectionis adhibendo, Regulas sinè discrimine transgreditur, reddit se intolerabilem, ut debeat expelli, aut si toleretur, plurimùm nocet; ergo per accidens, & indirectè agit contra professionem mortaliter. Sanch. *c.* 4. *n.* 18. v. Aut. *cit.*

7. Religiosus Societatis JESU peccat mortaliter, si non adhibet diligentiam in cavendis defectibus, ob quos se dimittendum, vel ejiciendum prævideret; & licèt ità dimissus, sit liber in conscientia, si tamen sit dimissus ob fraudem, vel peccata in eum finem commissa, irrita est dimissio, ut pote obtenta per dolum dantem ipsi causam, (sicut in matrimonio, & cæteris contractibus) unde subjacet pœnis apostatarum. Bon. *de clauf.* q. 12. *p.* 12. §. 1.

8. Scholasticus Societatis JESU, qui pravis moribus, de industria dimissionem extorsit, vel falsis allegationibus impetravit, non est liber à votis. Less. *l.* 2. *c.* 40. *d.* 15. Sanch. *l.* 6. *c.* 8. *n.* 99. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 9. *n.* 13.

DUBIUM IV.

Ad quid Religiosus obligetur vi Votorum?

RESP. 1. Religiosus ex voto paupertatis obligatur ut nihil habeat proprium. Nomine proprii autem intelliguntur bona temporalia pretio æstimabilia, quorum dominium, vel certè facultatem disponendi liberam, & indepentem, in perpetuum abdicavit. Constat *ex c. Non dicatis.* 12. *q.* 1. *cap. Monachi.*

Dicitur 1. Bona temporalia: quia retinet Religiosus dominium bonorum spiritualium, honoris, famæ, & similium. Itèm jus eligendi, præsentandi, conferendi regulare beneficium, &c. S. Thom. 2. 2. *q.* 186. *art.* 7. Sanch. *l.* 7. *c.* 18. Less. *l.* 2. *cap.* 4. *d.* 5. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 7.

Dicitur 2. Dominium, vel facultatem disponendi,

di, propter Religiosos Societatis JESU, qui post emissa vota, retinent, & acquirere possunt dominium radicale bonorum temporalium, non tamen habent jus actuale de iis pro suo arbitrio disponendi, vel utendi, in cujus abdicatione essentia religiosæ paupertatis consistit. Sanch Laym. *l. c. n.* 3.

Dicitur 3. (independenter) quia Religiosus, etiam professus, potest habere peculium dependens, & revocabile ad nutum Superioris, quod nomine proprii non comprehenditur. Laym. *c.* 7. *n.* 12. Unde sequentes casu resolvuntur:

1. Non repugnat voto paupertatis, quòd Religiosi habeant bona in communi, etiam immobilia. Imò, sinè consensu Papæ, non possunt se obligare communitati, quòd ea nunquam sint acquisituri: quia præjudicarent immunitati Ecclesiasticæ. Lugo *Resp. mor. l.* 3. *d.* 8. Neque possunt fructus, seu reditus à donatore destinatos ad ea emenda, applicare ad usus alios, v. g. solvenda debita. &c. *Ibid. d.* 10.

2. Non repugnat paupertati, si religioso detur villa, vel alius locus administrandus nomine Monasterii, idque in Monasterii commodum. Imò nec repugnat, si detur in commodum, vel incommodum ipsiusmet Religiosi, aliquod Ecclesiasticum Beneficium. Quo casu competit ei administratio redituum, quos ad sui sustentationem, piásque causas applicare potest, juxta Canonum concessionem: quod reliquum est, pertinet ad Ecclesiam, vel Beneficium, cui servivit: ac consequenter donationes de reditibus beneficii factæ ab eo in usus non pios, invalidæ sunt, & contra justitiam, neque accipientes possunt tutâ conscientiâ retinere. Suar. *tom.* 4. *de rel. l.* 5. Mol. *d.* 276. &c. communiter. Ratio est: quia non habent dominium dictorum redituum. C. Lugo *de just. t.* 1. *d.* 4. *s.* 1. Nihilominus Wading. apud Dian. *p.* 8. *t.* 6. *R.* 133. probabile censet, quòd etsi illicitæ,

 vali-

validæ tamen sint istæ donationes, idémque multò magìs de donationibus Episcoporum regularium censet cum eodem Dian. *l. c. R.* 132. &c. contra Sanc. Suar. &c. Ad monasterium verò omnia alia pertinent, quæ aliunde, quàm ex Beneficio acquiruntur, nisì ex consuetudine cedant Ecclesiæ. Nav. Azor, *tom.* 1. *l.* 12. *c.* 10. *q.* 6. & 7. Mol. Lay. *l. c.* v. Trid. *sess.* 25. *c.* 2. *de Regul.*

3. Non tantùm jure antiquo, sed etiam post Tridentinum, probabile est, Religioso in Monasterio, vel juxta illud manenti, annuatim assignari posse reditum, ut ex eo vivat suo commodo & incommodo, revocabiliter tamen ad nutum Prælati. Similiter Monialibus victum præberi posse, ità ut ipsæ sibi labore manuum vestes comparent. Ità contra Azor, Less. & Mol. docent Sanch. *l.* 7. *mor. c.* 22. Tamb. Lay. *l.* 4. *c.* 7. qui addit: talem consvetudinem, ubi viget, non damnandam; probat tamen tolli debere, si commodè possit: monétque, non sinè urgentissima causa introducendam.

4. Peccat contra paupertatem Religiosus, si quid, seu domi, seu foris, etiam ex iis, quæ ad victum & vestitum pertinent, sinè Superioris consensu expresso, tacito, præsumpto, accipiat, retineat, absumat, permutet, alteri donet, vel accommodet. Ità Less. *l.* 2. *c.* 41. *d.* 8. & *d.* 9. *n.* 79. Sanch. 7. *mor. c.* 19. *n.* 53. & *c.* 21. *n.* 32. Suar. *tom.* 3. *de Relig. l.* 8. *c.* 11. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 7. Azor, *tom.* 1. *l.* 12. *c.* 12.

Dixi: *sinè consensu tacito:* quia si Prælatus sciat, subditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non prohibet, cùm facilè possit, tacitè consentire, & approbare videtur. Unde Sanch. 6. *mor. c.* 19. ait, si in aliqua religione consvetudo viget aliqua recipiendi, vel expendendi, sinè licentia, id excusari per tacitam licentiam Prælati, qui id tolerando, consuetudinem rationabiliter declarat. Et si Prælatus

tus subdito donet, vel donari permittat imagines, rosaria, &c. sciens non indigere iis omnibus ad proprium usum, tacitè facultatem concedere censetur, donandi aliis, ùt notat Laym. Monet tamen Less. talem consensum non præsumendum, nisì in rebus parvis, & crebrò occurentibus.

Dixi 2. *vel præsumpto:* hìc enim locum habet, cùm res urget, Superiórque non est præsens. Adhunc autem, ùt vult Sanch. & Bon. non sufficit, quòd Superior libenter concederet, si peteres (alioqui omnes donationes à Prælatis permitti solitæ, licerent sinè venia; quod cederet in eversionem disciplinæ regularis) sed requiritur, ut ipse censeatur concedere, quamvìs non petas, & nolit in iis circumstantiis te petere. Addunt tamen Suar. & Less. excusari à mortali, si præsumatur affectus Superioris libenter rem concessuri, si rogaretur. Ratio est: quia tunc censetur rem habere ex voluntate Superioris saltèm virtuali, quæ in illo affectu latet, ideóque si Superior tantùm sit invitus, quoad modum, venialiter quidem peccari, non tamen contra paupertatem, docent Suar. Sanch. Lay. *lib.* 5. *tr.* 5. *c.* 7.

5. Contra votum paupertatis peccas, si quid ex rebus in usum tuum concessis, in alium usum expendas, aut culpabiliter amittas, vel destruas latâ culpâ. Ratio est: quia in iis tantùm habes usum facti, ídque precario, quamdiu Superiori videbitur, éstque actus dominii, posse rem arbitratu suo destruere. Sanch. *c.* 19. Laym. *n.* 6. Less. n. 79.

6. Itèm peccas, si quid abscondas, ut illud liberæ dispositioni Superioris subducas. Nec Procuratores, Oeconomi, Administratores, Prælati inferiores, quicquam possunt expendere, contrà quàm Regula Ordinis, voluntas Superiorum, vel consvetudo postulat. Ratio est: quia non sunt domini bonorum communium, sed tantùm administratores. Laym. *n.* 9. ex S. Thom. &c.

7. Si Prælatus permittat subdito, ut bona, ex quacunque causa, aut titulo provenientia, in usus vanos, turpes aut illicitos expendat, aut superflua pretiosa, & statum suum dedecentia, penes se habeat, peccat & Prælatus, & subditus contra votum paupertatis; éstque talis donatio, seu alienatio irrita, & restitutioni obnoxia. Nav. Sylv. Valentia, Mol. *t.* 2. *d.* 276. Azor, Less. *d.* 9. Sanch. Laym. Quia Prælatus non potest dare veniam majorem, quàm ipse habet: ipse autem cùm non sit dominus, non potest bona suo arbitratu, & inutiliter expendere: sed tantùm in Religionis necessitatem & utilitatem. v. C. Lugo, *de just. d.* 3. *sect.* 7. *n.* 131.

Resp. 2. Religiosus voto Castitatis obligatur, ut abstineat se ab omni voluntaria delectatione venerea, interna & externa, proindéque si quis contra castitatem peccet, duo peccata admittit, luxuriæ & sacrilegii. Less. & Laym. *c.* 8.

Resp. 3. Religiosus ex voto obedientiæ, obligatur ad omnia, quæ Superior præcipit, secundùm Regulas & constitutiones Ordinis, sive directè & expressè, sivè indirectè & implicitè. Et quidem, si præcipiat in virtute S. Obedientiæ, in nomine Domini nostri JESU CHRISTI, vel simili forma, tenetur obedire sub mortali: quia intendit obligare, quantùm potest: sub veniali autem, si aliâ formâ utatur, vel sub nullo; quod consvetudo in Societ. JESU approbat. v. S. Th. 2. 2. *q.* 104. Sylv. Sanch. *l.* 6. *mor. c.* 1. Less. *l.* 2. *c.* 41. *d.* 9. Laym. *c.* 9.

Porrò quæ indirectè pertinent ad Regulam, Sylv. & quidam alii ampliant ad illa, quæ faciunt ad pleniorem ejus observationem. Sanch. tamen arctat ad res valde necessarias, sinè quibus regula commodè servari nequit; alioquin enim Superior quasvis corporis macerationes præcipere posset: ordinantur enim ad pleniorem observationem Regulæ. Lay. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 2. Less. Unde resolves:

1. Non

1. Non tenetur ſubditus obedire in iis, quæ ſunt vel contra Regulam (niſi Superior in ea poſſit diſpenſare & legitima cauſa diſpenſandi ſubſit;) vel ſupra Regulam, ùt eſſent magnæ macerationes (niſi in pœnam, vel ad obligationem votorum neceſſariæ,) vel ut acceptet Epiſcopatum. Dian. *p.* 6. *t.* 8. *reſ.* 33. & alii ſex, vel infra Regulam, ſcilicet vana, (niſi præcipiat ex cauſa, quæ ſit ſecundùm regulam v. g. ut obedientia exerceatur,) nec refert, quòd Regulæ jubeant in omnibus obedire: id enim non de obligatione voti, ſed obedientiæ perfectione intelligitur. Ità Suar. Sanch. 6. *mor. c.* 2 & Laym.

2. Si regula Ordinis ſub peccato obliget, ejus tranſgreſſio eſt contra votum, & ſacrilega. Ratio eſt: quia talis Regula non eſt minùs præceptiva, quàm vox Superioris, & ſubditus promittens obſervationem Regulæ eo modo, quo ipſa intendit, ſe obligare cenſetur; proindéque Carthuſianus v. g. carnes edens, vel Franciſcanus feriâ ſextâ non jejunans, & contra obedientiam, & contra temperantiam peccat. S. Th. *in* 2. *d.* 44. *q.* 2. *art.* 3. Valent. Sanch. 6. *m. c.* 1. & 4. Vaſq. Rodr. Lay. *l. c. n.* 6. Eſcob. &c.

3. Si Regula ſub peccato non obligat, tranſgreſſor illius non peccat contra votum obedientiæ. Ratio eſt: quia talis Regula non continet propriè præceptum, ſed tantùm eſt ordinatio, ſeu monitum, obligans tantùm ad pœnam, ſi imponatur. S. Thom. Lay. *l. c.* &c. Hinc nec tranſgreſſio illius, ex rationabili cauſa, & bono fine, ſeu ex motivo virtutis facta, v. g. ſi extra tempora loquatur cum ſocio, ut mœſtum conſoletur, eſt peccatum; erit tamen veniale, ſi ex negligentia, torpore animi, alióque inordinato affectu fiat. Laym. *l. c.* Quem ùt plurimùm concurrere, adeóque raro omni culpa vacare, putant Valent. Sanch. & Suar. Qui addunt: quòd ſi quis frequenter, & quaſi per conſvetudinem Regulam

tranſ-

transfgrediatur, religiofam difciplinam graviter perturbet, eáque ex caufa in periculo expulfionis fe conftituat, peccet mortaliter. Laym. *lib.* 4. *t.* 5. *c.* 9. Sanch. *n.* 18. vid. fuprà *d.* 2.

4. Etfi Capitulares novum ftatutum condere poffint, quo ipfi, aliíque poftmodum profeffionem edituri, obligentur; antè tamen profeffi, qui in illud non confenferunt, eo non obligantur, fi ad Regulam Ordinis non directè nec indirectè fpectet. Laym. *l. c. n.* 10. Nisì tamen ftatutum fiat in Capitulo generali, vel faltèm provinciali (juxta cujufque Ordinis inftitutum) concurrente majore parte fuffragiorum; & non fit regulæ difforme. vide Efc. *de l. E.* 1. *c.* 2. *n.* 15. Ratio eft: quia, quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, juxta *reg.* 19. *in* 6. Addunt Laym. & Sanch. ex Sylv. & Azor, *t.* 1. *lib.* 13. *c.* 11. *q.* 19. Leff. *l.* 2. *cap.* 41. *n.* 22. nec Pontificem poffe Religiofos cogere ad arctiorem vivendi rationem, quàm inftituti prima forma poftulat: quia obligatio obediendi, etiam Pontifici, provenit ex voto, quod factum fuit fecundùm proprium Regulæ inftitutum. Si tamen Regulæ reformatio neceffarium medium effet ad Ordinis confervationem, ad eam Prælatus cum Capitulo, multóque magìs Pontifex illos cogere poteft, quando ad hoc fe implicitè quifque obligâffe cenfetur. Sylv. Leff. Sanch. Lay. *ll. cc.*

5. Etfi confvetum non fit, nec confultum, ut Prælati fub peccato præcipiant actus internos: probabile tamen eft fieri poffe, ùt docent Laym. Suar. &c. Ratio eft: quia verifimile eft, quòd aliqui Religiofi ad id fe obligare intendant, cùm fe quâfi holocauftum Deo tradant.

Quæres: An fubditus teneatur obedire, fi dubitet, utrùm fit res licita, quam Prælatus jubet, vel jufta caufa imperandi?

Refp. 1. Communiter teneri: quia tunc melior eft con-

conditio Superioris, qui eſt in poſſeſſione proteſtatis præcipiendi, in dubio autem nemo ſpoliandus eſt jure, quod habet. Nec dicas: ſubditum etiam eſſe in poſſeſſione libertatis, cùm habeat debitum parendi.

Reſp. 2. Non teneri, ſi grave damnum obediendo timeat. Ratio eſt: quia in dubio favendum eſt reo, eíque de cujus damno agitur. Etſi enim ſubditus non ſit in poſſeſſione libertatis, eſt tamen in poſſeſſione juris, quo poteſt ſe à periculoſis rebus conſervare. Leſſ. Sanch. 6. *Mor. c.* 4. aliíque.

DUBIUM V.

Qui poſſint, vel teneantur ingredi Religionem?

RESP. 1. Omnes illi, & ſoli poſſunt ingredi Religionem, qui ſunt ſui juris, nec aliis obſtricti; qui verò aliis obſtricti ſunt, non poſſunt, ſinè eorum conſenſu. Leſſ. *l.* 2. *c.* 41. *d.* 3.

Unde 1. Non poſſunt ingredi Religionem impuberes: quia ſubſunt parentibus, vel tutoribus, quoad vitæ diſpoſitionem. 2. Nec filii, ſi parentes ſinè illis ſe alere nequeant. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 4. *n.* 1. 3. nec ſervi ſinè conſenſu dominorum. 4. Nec, qui decepit virginem, ſub promiſſione matrimonii. 5. Nec, qui non eſt ſolvendo creditoribus, modò in ſæculo manendo, poſſit intrà paucos annos ſolvere. D. Th. tamen, Sylv. Fumus V. *Religio*, & alii putant illum poſſe bona præſentia cedere creditoribus: quia perſona hominis liberi non eſt pro pecunia obligata. 6. Nec Epiſcopus ſinè conſenſu Papæ, cui juramento ſe obſtrinxit: præterquam quòd ſit obſtrictus ſuæ Eccleſiæ, ſicut maritus uxori. 7. Nec conjuges poſt matrimonium conſummatum; niſi vir per vim conſummâſſet ante expletos 2. menſes, qui eis à jure conceduntur, aut niſi alter conjugum commiſiſſet adulterium: tunc enim innocens ingredi poſſet.

Reſp. 2. Qui vovit religionem, tenetur ingredi ſecundùm ſequentes regulas:

1. Non tenetur, imò nec poteſt licitè ingredi Ordinem, in quo collapſa eſt diſciplina regularis, idque ob periculum perverſionis. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 6. *n.* 5.

2. Qui vovit laxiorem, licitè ingreditur ſtrictiorem, non tamen contrà: quia minùs præſtaret, quàm promiſit. Quòd ſi tamen profiteatur in laxiore, valida eſt profeſſio, & liberatur à voto ſtrictiorem ingrediendi. Ratio eſt: quia votum ſolemne, quo fit perſonæ traditio, & Religioni jus in perſonam acquiritur, derogat priori voto ſimplici, per quod nullum tale jus Religioni ſtrictiori erat acquiſitum. Lay. *l. c.* ex S. Thom. &c.

3. Is, qui vovit experiri Religionem ſtrictiorem, poteſt id commutare in votum profitendi, & perſeverandi in laxiore. Ratio eſt: quia hoc melius eſt. Lay. *l. c.* ex Sanch. &c.

4. Profeſſio licentiam tranſeundi ad Ordinem laxiorem Epiſcopus vel Prælatus Ordinis exemptus cum conſenſu Capituli diſpenſativè ex juſta cauſa dare poteſt. Laym. *l. c.* Leſſ. *l.* 2. *c.* 41. *n.* 103. Sanch. 6. *Mor. c.* 7.

5. Profeſſus ad Ordinem ſtrictiorem, petitâ, licèt non conceſsâ Prælati ſui licentiâ, ex juſta cauſa tranſire poteſt. Quod addo: quia hujuſmodi tranſitus, ſinè cauſa temerè fieri non debet. Quòd ſi fiat, ſpectanda eſt auſteritas circa ſilentium & ſolitudinem, idque non tantùm ſecundùm inſtitutum Regulæ, ſed etiam ſecundùm obſervationem præſentem. Probatur *ex c. Licet. de Regularibus.* v. Laym. Leſſ. Sanch. *ll. cc.* Ex dictis reſolvuntur hi caſus:

1. Canonici regulares ad Monachos tranſire poſſunt, non contrà; cùm Religio Monachorum auſterior ſit. Laym. *l. c.*

2. Profeſſus Regulam ſtrictiorem, ſi ea non ſervetur in ſuo Monaſterio, alióve ejuſdem Ordinis, nec ſit ſpes reformationis, poteſt tranſire ad laxiorem, in

in quo Regula servetur: ità ut considerato præsenti statu ducat vitam strictiorem. Laym. *l.* 4. *tr.* 5. *c.* 6. *n.* 10. ex Sanch. Rod. &c.

DUBIUM VI.

Ad quid teneantur Religiosi ejecti, & fugitivi?

SUppono Religiosum justas ob causas è Religione expelli posse 1. Si in gravi vel pernicioso crimine existens, notoriè incorrigibilis appareat: in quo tamen casu Moniales perpetuo potiùs carceri mancipandas, quàm ejiciendas, putat Sanch. *l.* 6. *Mor. c.* 9. 2. Si ob criminis infamiam, sinè gravi Ordinis damno, tolerari nequeat. 3 Si in admissione reticuerit impedimentum, vel essentiale, vel saltèm admodum grave, v. g. lepram, &c. ùt docent Navar. Sa, V. *Religio. n.* 34. Sanch. 6. *Mor. c.* 4. *num.* 36. Ratio est: quia in re admodum gravi decepit, ità, ut fraus dederit causam admissioni. Dian. *p.* 9. *c.* 9. *R.* 57. ubi docet, quòd licèt hactenus ex communi sententia Sanch. Suar. Azor, Rodriq. &c. Religiosi propter delictum aliquod grave, etiam semel perpetratum potuerint expelli, jam tamen propter declarationem Urban. VIII. editam anno 1624. per nulla privilegia possint expelli è Religione, (excepta Societ. JESU) nisì sint incorrigibiles: tales autem non censentur, nisì unius anni jejunio & pœnitentiâ in carcere sint probati.

Hoc supposito, Resp. 2. Professus è Religione ob culpam ejectus, manet Religiosus, votísque adstrictus. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *R.* 13. ex communi. Unde resolvuntur hi Casus:

1. Ejectus, rerum, quas acquirit, usum, & administrationem tantùm sibi vendicare potest, non autem dominium, neque illud acquiritur Monasterio, cujus non est membrum ampliùs, sed Ecclesiæ, in qua bene-

Beneficium habet; vel Papæ, si Beneficium non habet, & exemptus est. Quòd si non sit exemptus, Episcopo loci. Laym. *l. c.* ex Mol. & Less.

Dixi *Ejectus:* quia fugitivos & apostatas, iis exceptis, quæ ex beneficio Ecclesiastico accepta sunt, Monasterio acquirere verius est, si illud dominii in communi capax sit: sin minùs, Sedi Apostolicæ. Ratio est: quia Monasterium, instar servorum eos vendicare, & reducere poterat. Laym. *loc. cit.* ex Azor, Sylv. &c.

2. Ejectus per culpam, non omnino solutus est voto obedientiæ, etsi ejus executio magna ex parte cesset: quia caret Superiore, à quo dirigatur. Debet tamen illud servare in præparatione animi, si recipiatur. Laym. *l. c.* ex Navar. & Less.

3. Idem à reliquis monasticis observantiis, & regulis, ùt à jejuniis, vigiliis, delectu ciborum, & similibus liber est. Laym. *l.* 4. *t.* 5. *c.* 13. Sa, *n.* 40. Navar. & alii, contra Less. Sanch. &c. Ratio est: quia talium observatio non comitatur simpliciter professionem votorum substantialium, sed statum regularem, è quo ille est expulsus.

4. Etsi non sit improbabile, quod docent Nav. & Azor, probátque Rodr. ejectum tutò manere extra suum Ordinem, nec teneri receptionem petere, eò quòd justæ sententiæ suæ ejectionis se conformare possit; contrarium tamen communius est, & probabilius. Ratio est: quia, cùm sit obligatus votis, tenetur se qualificare, ut vota sua convenienter professioni exequi possit. Quæ ratio magìs probat, si Ordo ipsum revocet. Lay. *l. c. n.* 6. ex Sylv. Sanch. & Less.

5. Ejectus potest tutò in sæculo manere, si in Monasterio non recipiatur, nisì Religionem laxiorem inire malit: quia aliam non vovit, neque per ipsum (ùt suppono) jam stat, quò minùs in sua recipiatur. Ità Rodr. Laym. &c. *loc. cit.* Ubi addit: Prælatos posse aliquem sub conditione ejicere, ut vel aliam Religio-

gio-

gionem intret, vel ad suam revertatur; imò etiam Ordinarii locorum ejectos ad hoc cogere possunt. Ratio est: quòd tales non sinè periculo, & scandalo aliorum in sæculo vivant. vide Laym. *l. c. n.* 8. *&* 9.

Resp. 2. Prælati Ordinum fugitivos; & apostatas requirere tenentur, si absque gravi Ordinis damno possint, & non omnino incorrigibiles videantur. Ità Sanch. *l. c.* Ratio prioris partis est: quia jure divino & naturali tenentur Prælati prospicere eorum saluti. Ratio posterioris est: quia, si ob justam causam possint ejici, ob eandem etiam, postquam maliriosè exiverunt, poterunt non recipi. Laym. *loc. cit. n.* 7. ex Sanch. &c.

Dixi, *fugitivos, & apostatas*: quia per sententiam justam ejectos, etsi se correxerint, necessariò recipiendos negant Sanch. *l. c.* & Azor. *l.* 12. *c.* 17. Affirmant Navar. Molin. *t.* 1. *d.* 140. Less. *lib.* 2. *cap.* 41. *d.* 15. Utrique probabiliter.

Quæres: An professus in uno Monasterio possit cogi, ut se transferat ad aliud?

Resp. Posse, si plura Monasteria faciant unum corpus sub uno capite; secùs, si singula sublint suis superioribus sub Episcopo; vel immediatè sub Papa. Ratio est: quia non vovit obedientiam, nisi in hoc conventu. Laym. *l. c. n.* 10. Vide etiam Sanch. *lib.* 7. *mor. c.* 32.

CAPUT II.

De statu Clericorum.

CLerici generaliter dicuntur illi, qui sacris Ordinibus, vel primâ saltèm tonsurâ sunt initiati. Ad quorum statum cùm multa pertineant, de quibus alibi agendum, hìc agemus de beneficiis Ecclesiasticis, Horis Canonicis, & aliis paucis.

DUBIUM I.

De Beneficiis Ecclesiasticis.

ARTICULUS I.

Quid? & quotuplex beneficium Ecclesiasticum?

RESP. Beneficium Ecclesiasticum est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, propter officium aliquod spirituale, authoritate Ecclesiæ constitutum. Ità Laym. *l.* 4. *t.* 1. Less. *l.* 2. *c.* 35. *d.* 1.

Dicitur 1. *Jus perpetuum:* ad excludendam Vicariam, & Commendam temporalem, quæ non sunt Beneficia; de quibus Canones loquuntur.

Dicitur 2. *Propter officium:* quia in Beneficio duo jura à se mutuò separabilia distinguuntur. 1. Est jus, seu potestas exercendi muneris spiritualis, éstque simpliciter spirituale. Alterum est jus percipiendi reditus Ecclesiasticos, quod etsi secundùm se sit temporale, quatenus tamen fundatur in officio spirituali, eíque annexum est, spiritualitatem aliquam participat.

Dicitur 3. *Authoritate Ecclesiæ &c.* quia solius Prælati est, officia in Ecclesia instituere, eísque proventus Ecclesiasticos annectere; ipsiúsque est dispicere, quot & qualibus ministris Ecclesia egeat?

Resp. 2. Beneficium dividitur 1. in seculare, quod pro Secularibus; & Regulare, quod pro Regularibus est institutum. Unde sinè dispensatione, nec seculare Regulari, nec contrà conferri potest. Porrò omne Beneficium præsumitur esse seculare, nisì probetur esse regulare, vel ex prima sui institutione, vel per possessionem pacificam 40. annorum: per eam enim ex seculari fit regulare, & contrà.

2. Beneficium aliud est duplex, aliud simplex. Duplex dicitur, quod est cum administratione, ùt Papatus, Episcopatus, & omnia, quæ dicuntur dignitatis,

hoc eſt: quæ habent præeminentiam, cum juriſdicti-one in foro externo, ùt Præpoſitura, Decanatus, Ar-chidiaconatus, Abbatia, ſive ſecularis, ſive regularis, Prioratus clauſtralis. Itèm Perſonatus, qui eſt emi-nentia in Eccleſia, ſinè juriſdictione, v. g. locus ho-norificus in choro, in proceſſionibus, ſuffragiis feren-dis, ùt Cantoria, & ſimiles. Itèm Beneficia, quæ di-cuntur officia, habéntque adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum ſinè juriſdictione: ùt Cuſtos, The-ſaurarius, Primicerius, Archipresbyter. Denique Duplicia dicuntur, Beneficia curata; hæc enim o-mnia, duplici onere, & curâ conſtricta cenſentur, cùm præter recitationem precum omnibus commu-nem, habèant aliquam adminiſtrationem, & eminen-tiam. Simplicia dicuntur, quæ tantùm ſunt inſtituta ad officia divina obeunda, neque adminiſtrationem, vel eminentiam ſingularem habent, ùt Canonicatus ſive ſeculares, ſive regulares, Capellaniæ. v. Laym. *l. c.* & Leſſ. *l.* 1. *c.* 34. *d.* 2.

ARTICULUS II.

Quomodo acquirantur, & conferantur Beneficia?

RESp. 1. Beneficia Eccleſiaſtica uno ex tribus modis, communiter acquiruntur 1. Per electionem, v. g. Canonicorum, vel etiam poſtulationem (quæ eſt electio ejus, qui non erat de Capitulo, vel de jure non erat capax) & confirmationem Superioris, ſi ele-ctum, vel poſtulatum idoneum eſſe intelligat. 2. Per præſentationem Patroni præviam, & inſtitutionem ſubſequam, à Prælato Eccleſiæ factam, ſi præſentatus ſit idoneus. Etſi verò Patronus præſentato jus ad rem conferat, ità ut Beneficium alteri conferri nequeat; jus tamen in re, & collatio beneficii per inſtitutio-nem datur. 3. Per collationem liberam, quando be-neficium ſolo jure Prælati datur, nec Patronatûs juri ſubeſt. Unde etiam Beneficia ex modo conferendi, di-

dividuntur in Electiva, Patronata, & Libera.

Resp. 2. In qualibet diœcesi Episcopus est proprius collator beneficiorum; nisi ex legitima præscriptione hoc jus alteri competat; supremus autem & universalis collator omnium Beneficiorum non patronatorum, est Papa. Less. *lib.* 2. *c.* 25. *d.* 10. Ratio prioris est: quia Episcopus in sua diœcesi est moderator sacrorum; ergo ipsius est Officia sacra conferre. Ratio posterioris est: quia Papa est supremus dispensator honorum Ecclesiasticorum, & Ordinarius Ordinariorum. Potest autem Papa tribus modis Beneficia conferre 1. Jure præventionis. 2. Jure concursûs. 3. Jure devolutionis, de quibus v. Less, *l. c.* ubi notat jure præventionis & concursûs, ad vitandas lites rariùs Papam uti; imò per concordata Germaniæ inter Sedem Apostolicam, & Fridericum Imperatorem per constitutionem Nicolai V. quæ incipit (*Ad sacra &c.*) alterni tantùm menses Papæ collationi reservantur, scilicet Januarius, Martius, &c. reliqui liqui verò ordinariis collatoribus relinquuntur. Imò si per tres menses, à die notæ vacationis, in loco Beneficii nulla dispositio vel gratia Papæ appareat, Ordinarius conferre potest. Similiter mortuo Papâ, quamdiu Sedes vacat Less. *l. c.* Laym. *c.* 20. Quòd si autem Pontifex & Ordinarius eodem die idem Beneficium diversis contulerint, & neutrius collationis prioritas appareat, præferendus est, qui invenitur in possessione; quia pro eo jus præsumit. Si neuter est in possessione; præfertur provisus à Pontifice, ob dignitatem provisoris, Barb. & Bard. *d.* 6. *c.* 6. §. 10. *ex cap. Si à Sede.* Denique si ultima nocte mensis Episcopalis, beneficium cœperit vacare, in dubio, utrùm ante, an post mediam noctem, quâ incipit mensis Papalis, si nemo sit in possessione, nec ulla provisio, præsumptio juris est pro Ordinario. Gonzal. Barbos. Bard. *d.* 6. *c.* 6. §. 11.

Quæ-

Quæres 1. Quid, & quotuplex sit jus Patronatûs?

Resp. 1. Esse potestatem præsentandi ad beneficium Ecclesiasticum vacans. Resp. 2. Esse duplex, scilicet jus patronatûs Ecclesiastici, quod alicui competit, quia ex bonis Ecclesiasticis; & jus patronatûs laici, quod alicui competit, quia ex bonis patrimonialibus Ecclesiam fundavit, vel dotavit, vel erexit. Laym. *l.* 4. *tr.* 2. *c.* 13. *n.* 2. *&* 4.

Quæres 2. Quando patronus teneatur præsentare, Beneficio vacante? Resp. Si patronatus sit laicus, teneri intrà 4. menses. Si Ecclesiasticus, intrà 6. intrà quos nisì fiat præsentatio, Beneficium fit liberum, ejúsque dispositio pro ea vice devolvitur ad eum, cujus est instituere præsentatum.

Quæres 3. Quid faciendum, si multi præsententur?

Respond. 1. Si patronus, qui antea præsentavit Petrum, præsentet postea Paulum, velítque hunc præferri, poterit Prælatus instituere, utrum maluerit, si patronatus sit laicus: quia tunc præsentatio secunda non facit irritam primam, nec contrà. Si tamen patronatus sit Ecclesiasticus, prior tempore erit potior jure, ex *c. Cùm authenticè de jure patronatûs.* Resp. 2. Si ex duobus patronis, alter Petrum, alter Joannem præsentet, potest collator conferre, utri maluerit. Imò juxta Sylv. Episcopus tunc tertio conferre potest, eò quòd patroni non conveniant. Resp. 3. Si multi patroni inter se sint discordes, instituendus, in quem plures conveniunt. v. Less. *l. c. d.* 8. Laym. *l. c.*

ARTICULUS III.

Quæ intentio, & qualitates requirantur ad Beneficium accipiendum?

RESp. 1. Ut Beneficium aliquod validè & licitè obtineatur, ut sit persona capax, & habilis, hoc est:

est: ut sit Clericus, non illegitimus (cum quo tamen Episcopus dispensare potest ad Ordines minores, & Beneficium simplex, cui Ordo major non est annexus) non irregularis, non excommunicatus, non improbus, aut facinorosus, ut habeat scientiam competentem ad munus Beneficio annexum, & ætatem legitimam, nisi dispensetur, scilicet pro Beneficio simplici annos 14. (sufficere tamen 14. inchoatum, docet Dian. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 64. ex Azor, & aliis 5.) pro eo, quod Subdiaconatum requirit, vigesimum primum, pro eo, quod Diaconatum, 22. pro eo, quod Sacerdotium, vigesimum quartum inchoatum. Colligitur ex Trid. *sess.* 22. 23. &c. In his tamen & similibus casibus, multi excusantur, vel quia illud jus ubique non est receptum, vel quia bona fide tres annos fuerunt in possessione, quæ veluti usucapionem & dominium parit. Ità Less. *dub.* 20.

Resp. 2. Qui recipit Beneficium quodcunque habens annexum Ordinem sacrum, tenetur habere voluntatem, saltèm conditionatam, clericandi, & sacrum Ordinem accipiēdi intrà tempus à jure requisitum. Laym. *c.* 14. Less. *lib.* 2. *c.* 34. *d.* 26. Ratio est: quia suscipiens officium, cui obligatio est annexa, omni modo se habilitare tenetur. Imò si curatum seu parochiale est, habétque intentionem sacerdotium intrà annum non suscipiendi, sed parochiam dimittendi, non tantùm mortaliter peccat, sed etiam ipso jure est privatus, & ad fructuum restitutionem tenetur, ùt patet ex *c. Commiss.* §. 7. *de elect. in* 6. Quòd si tamen mutata voluntate, ante finem anni Sacerdos fiat, fructus retinere potest: imò & Episcopus dispensare potest, ut Vicario substituto, studiis per septennium vacet.

Dixi 1. *Habens annexum Ordinem sacrum*: quia si is non sit annexus, & Beneficium sit simplex, licèt illud acceptet animo fructus lucrandi, & deinde u-

xorem ducendi, non nisì venialiter peccat, si aliàs officio suo satisfaciat, ùt docet Laym. c.17. Sanch. 7. *de Matr. d.* 45. Vasq. Ratio est: quia illa perversio ordinis non videtur gravis, nec ullo jure vetatur, idcóque ad nullam fructuum restitutionem tenetur. Unde Garsias *p.* 3. *c.* 4. *n.* 42. talem ab omni culpa excusat.

Dixi 2. *Voluntatem saltèm conditionatam*: quia si ex justa causâ postmodum status Clericalis minùs illi convenire videatur, potest animum mutare, etiamsi Beneficium sit curatum, v.g. si primogenitus familiæ, aut frater unicus sinè liberis decedat; si opimum matrimonium ad conservationem familiæ nobilis, vel ad lites graves sopiendas necessarium, offeratur. Ratio est: quia non est mens Ecclesiæ, ità ad Ecclesiasticum statum obligare, ut hæc & similia bona impediantur. Laym. *l. c.*

ARTICULUS IV.

An liceat habere plura Beneficia?

RESP. Plura Beneficia possidere, non est res simpliciter intrinsecè mala, nec omnino indifferens, sed speciem mali præseferens; imò ordinariè illicita, & naturali juri repugnans, (si talia sint, quorum unum ad honestam sustentationem sufficiat) nisì justâ causâ ex circumstantia cohonestetur. Ità ferè Laym. *l.* 4. *t.* 2. *c.* 8. *num.* 2. ex D. Th. Less. Azor, Sa, &c. commun. Quia, ùt docet Trid. *sess.* 24. pluralitas hujusmodi magnam inordinationem involvit, dum minuitur cultus divinus, Ecclesia operariis, fundator pia intentione, pauperes utiliores Ecclesiæ futuri sustentatione privantur. Hinc beneficia distinguuntur in incompatibilia primi generis, in quibus, adepta pacifica possessione secundi, vacat prius: qualia sunt plura Beneficia curata; itèm plures dignitates, persona-

tus, duo Beneficia uniformia sub eodem tecto. Et in Incompatibilia secundi generis, quæ etsi sinè peccato citra dispensationem obtineri nequeant, primum tamen altero obtento non vacat: qualia sunt Beneficia reliqua residentiam postulantia, v. g. Canonicatus duo diversarum Ecclesiarum, in quibus recepta est constitutio Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* ut non liceat ultra tres menses Canonicis ab Ecclesia abesse. Unde Lay. *c.* 8. *n.* 6. docet Canonicatus in Cathedralibus Ecclesiis Germaniæ, quæ ex immemorabili consuetudine requirunt tantùm residentiam medii anni, vel 3. mensium, inter compatibilia beneficia numeranda.

Dixi, *nisi justâ causâ cohonestetur*: quia qui per dispensationem plura beneficia obtinuit, nisi justa causa subsit, in conscientia non erit tutus, sed tenebitur alterum resignare, ùt docet Less. *n.* 124.

Porrò justa causa dispensandi erit, evidens necessitas & utilitas Ecclesiæ, & quandoque etiam prærogativæ, & merita personæ, v. g. insignis nobilitas, dignitas, scientia, authoritas, virtus, &c. modò caveatur, nè Beneficiorum coacervatio, facta etiam ob prærogativam personæ, ad privatum tantùm, & non ad commune bonum referatur. Imò sinè dispensatione plura beneficia, sequentibus casibus haberi possunt:

1. Si utrumque adeò sit tenue, ut neutrum sufficiat ad sustentationem: modò utrumque sit simplex, nec residentiam requirat.

2. Quando parochia est annexa Canonicatui, eique accessoria; tunc enim utrumque per modum unius possidetur, ità tamen, ut teneatur Vicarium perpetuum in Ecclesia alere.

3. Quando Beneficia legitimè sunt unita.

4. Quando alius idoneus & dignus non reperitur.

5. Quando unum beneficium habetur in titulum,

alte

alterum in Commendam non perpetuam, sed ad aliquot menses, donec de idoneo provideatur. Ità Regin. ex Sylv.

Quæres: An, & quomodo Clerici teneantur ad residentiam?

Resp. 1. Episcopos, Parochos, eósque, qui curatum beneficium habent, jure divino teneri. Nec sufficit, si per alios administrent, nisi majus bonum urgeat; quia contra rationem est, ut hic officium & fructus, alter onus habeat. Bon. *tr.* 1. *d.* 5. *de oblig. benef. p.* 1.

Resp. 2. Ità teneri ad residentiam, ut, si Episcopi intrà annum ultra tres, & parochi ultra duos menses absque legitima causa, per Episcopum cognita & approbata, absint, mortaliter peccent, & fructus non faciant suos. Ità Trid. *seß.* 23. *de Reform.* c. 1. Bon. *l. c.* Notat autem Dian. *p.* 9. *t.* 7. *R.* 53. ex Bard. supradicta etiam habere locum in Superioribus, sive Prælatis regularibus; ideóque eos teneri tempore pestis, etiam cum periculo, suis assistere.

Resp. 3. Qui in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones, si intrà annum ultra 3. menses absint, primo anno media parte fructuum, secundo verò anno omnibus fructibus, quos illo anno lucrati sunt, privandos. Quæ tamen pœna est sententiæ ferendæ, non latæ; ùt constat ex Trid. *seß.* 24. *c.* 12.

Resp. 4. Causas à residentia excusantes esse 1. Doctionem Theologiæ, vel juris Canonici: neque ad hoc licentiam Prælati aut Episcopi requiri; requiri autem ad lectiones literarum humaniorum, & Philosophiæ, nisì contrarium habeat consuetudo. 2. Studium Theologiæ, vel juris Canonici: id enim per 5. annos etiam excusat. 3. Obsequium Papæ, vel Episcopi, ad Ecclesiæ utilitatem. 4. Licentiam legitimam, ex quavis alia justa causa. 5. Honestam consuetudinem, ubi dispositio Concilii non est recepta. v. Bon. *l. c.*

Resp. 5. Qui absque justa causa abest, peccat mortaliter, non tamen tenetur ad restitutionem fructuum, si officio satisfecerit, nisi ad eam condemnetur, vel nisi id aliquo jure sit expressum. [a]

Resp. 6. Eos, qui ex legitima causa absunt, non lucrari distributiones, juxta Trid. nisi tamen absint ad curanda negotia Ecclesiæ, ex commissione Capituli, vel omnino involuntariè ob morbum, captivitatem, injustam excommunicationem, &c. v. Less. *lib. 2. c. 34. dub. 29.*

ARTICULUS V.

Quibus modis amittantur Beneficia?

RESP. Beneficia quatuor modis amittuntur 1. Per mortem beneficiarii. 2. Ex dispositione juris, idque vel propter alterius Beneficii incompossibilis consecutionem, vel per professionem religiosam, vel per contractum matrimonii, vel commissionem criminis (v. g. hæresis, schismatis, sodomiæ sæpiùs exercitæ) cui amissio Beneficii ipso facto est annexa, ùt v. apud Less. *l. 2. c. 34.* 3. Per sententiam judicis. 4. Per liberam resignationem, de qua

Resp. 2. Resignatio, est spontanea proprii beneficii dimissio, facta coram legitimo Superiore id acceptante. Estque duplex, scilicet Tacita, quæ fit ex juris dispositione, ùt: dum quis Religionem profitetur: & Expressa, quæ rursus est duplex, scilicet Pura, quæ fit sinè Conditione & pacto apposito, coram Ordinario, qui Beneficium cuilibet alteri conferre potest; & conditionata, seu in favorem; eáque vel est Simplex in favorem, ùt quando fit absque reservatione; vel est qualificata, quando scilicet fit reservato sibi jure regressûs, vel pensione, vel fructibus aliquibus, quæ ob simoniam juris humani, nonnisì in

Pontificis manibus fieri poteſt. Et quamvìs verius ſit, etiam reſignationem ſimplicem in Pontificis manibus faciendam, cùm alioqui periculum ſit, nè Beneficiorum reſignationes ſpeciem quandam hæreditariæ ſucceſſionis acquirant, quod jura Canonica deteſtantur: probabile tamen eſt, in manus Ordinarii fieri poſſe, eò quòd permutatio in ejus manibus fieri poſſit. Idque à fortiori verum eſt, ſi fiat ſinè modo obligatorio: quamvìs addita deprecatione, ut perſonæ certæ conferatur. Idque obſervari poteſt, ubi non eſt recepta Bulla Pii V. quamlibet perſonæ ſucceſſuræ deſignationem prohibens, quam citat Laym. *hìc c.* 17.

Porrò ut reſignatio conditionata valida ſit, requiritur. 1. Ut beneficium ſit reſignantis, cùm reſignatio ſit juris dimiſſio. 2. Ut fiat liberè. 3. Ut fiat in manibus ejus, qui poteſt admittere, ſcilicet Pontificis, Ordinarii, Collatoris, vel Inſtitutoris, juxta dicta. 4. Ut acceptetur à Prælato, in cujus manibus fit: quia ſinè acceptatione jus ſuum reſignans non perdit. 5. Ut conferatur illi, in cujus favorem cum clauſula conſveta, *non aliter, nec aliàs*, eſt reſignatum. 6. Ut is, cui confertur, acceptet: aliàs enim reſignans non perdit beneficium, propter clauſulam, *non aliter*. 7. Requiritur conſenſus Patroni, vel electorum, prout beneficium eſt patronatum, vel electivum. 8. Si reſignans ſit infirmus, ut à reſignatione ſupervivat 20. dies, aliàs enim per obitum vacare cenſebitur. 9. Ut, ſi reſignatio fiat in curia Romana, intra 6. menſes à ſupplicatione oblata computandos, in loco Beneficii publicetur: ſin autem extra curiam, intrà menſem: alioqui ſi contingat reſignantem mori, antequam reſignatarius cepit poſſeſſionem, beneficium vacare cenſebitur. Leſſ. & Laym. *c.* 17.

Reſp. 3. Permutatio beneficiorum, quæ eſt quædam ſpecies conditionalis reſignationis, fit, cùm duo

bene-

beneficiati, unum vel plura beneficia, Pontifici non reſervata, in manus Ordinarii, alteriúſve Epiſcopali authoritate præditi, reſignant, eâq; conditione, ut is poſtea viciſſim alteri alterius beneficium conferat. Quod quandoque Epiſcopus inſtituere poteſt, ſi neceſſitas ità exigat; vocatis tamen iis, quorum intereſt, ſcilicet Patrono & Collatore inferiore. Ad hanc autem omnia requiruntur, quæ ad reſignationem in favorem. v. Leſſ. *c.* 31. *d.* 35. *&* 36. Laym. *c.* 17. Bon. *de ſimon. d.* 1. *q.* 4. §. 12.

Quæres 1. An licitæ ſint permutationes coram Ordinariis, in menſibus reſervatis per concordata Germaniæ? Reſp. Affirmativè: quia per reſervationem concordatorum, non cenſetur Pontifex voluiſſe conditionem Ordinariorum Germaniæ deteriorem facere, quàm Epiſcoporum extra Germaniam, coram quibus id ſimpliciter licet.

Quæres 2. An licitum ſit permutare beneficia, compenſata fructuum æqualitate?

Reſp. 1. Non licere, ſi beneficium copioſius, non ſeparatis proventibus à titulo, permutetur cum tenui, Ratio eſt: quia exceſſus ille, eo ipſo, quo manet annexus titulo, eſt debitus titulo, ideóque pro eo nihil exigi poteſt, quin etiam exigatur pro titulo.

Reſp. 2. Poſſe peti compenſationem, ob hujuſmodi permutationem à Pontifice, pro incommodo temporali, quod alter ſubit, ſpoliando ſe proventibus ſui beneficii, ideóque talis compenſatio non eſt pretium beneficii, aut proventuum annexorum; ſed conditio, ut ſe indemnem ſervet, ſinè qua conditione nollet ſe ſpoliare.

Reſp. 3. Jura proventuum poſſe ſeparari à titulis; & primò nudos titulos, deinde alio contractu jura proventuum, utpote temporalia, permutari, compenſato exceſſu opulentioris, ídque authoritate ſolius Papæ. v. Leſſ. *l. c.* Bon. *l. c.* §. 12. *n.* 11.

Quæ-

Quæres 3. An licitè permutetur beneficium, hac lege, ut expensæ litis, vel Bullarum, refundantur per recipientem? Resp. Videri permutationem simoniacam, si impensæ sint causa impulsiva permutationis, sinè qua actus non fuerit futurus. Idem de simili resignatione affirmatem. v. Less. *l. c.* Bon. *l. c. n.* 9.

ARTICULUS VI.

Quid, & quotuplex sit pensio?

RESp. Pensio est jus percipiendi fructus ex alieno beneficio. Estque triplex. 1. Temporalis, quæ datur propter ministerium temporale, v. g. Cantori, Æditui, Patrono, & Defensori Ecclesiæ. 2. Spiritualis, quæ fundatur in titulo merè spirituali, ùt quæ datur Concionatori, Coadjutori Episcopi, Parocho, &c. 3. Media, quæ fundatur in statu spirituali, non tamen officio spirituali, ùt quæ datur Clerico pauperi, vel Parocho seni ad sustentationem, vel quæ datur causâ resignationis & litis componendæ. Duæ posteriores dicuntur Clericales, quia Clericis; prima Laicalis, quia Laicis tantùm datur.

Porrò circa pensiones Laym. *c.* 18. & Less. 34. docent hæc: 1. Etsi eam designare proprium sit Papæ, id tamen etiam Episcopum posse in causis specialibus, & necessariis, v. g. propter paupertatem, & senium resignantis, vel litis compositionem, vel propter adæquandos fructus, in permutatione beneficiorum. 2. Debere esse moderatam, ità ut beneficiato relinquatur sufficiens sustentatio; talis autem plerumque censetur tertia pars fructuum. 3. Ad pensionem non requiri consensum patroni, ùt quidam volunt: quia id nullo jure statutum est. Neque ullum fit præjudicium per impositionem pensionis, cùm is fructus non percipiat ex beneficio, sed tantùm habeat jus instituendi, & præsentandi, quod ei non adimitur.

mitur. 4. Pensionarius post constitutionem Pii V. ubi ea est recepta, tenetur recitare officium B. V. nec facit fructus suos, si omittat. 5. Pensionem extingui morte Pensionarii, sicut ususfructus morte usufructuarii. Posset tamen Papa facere perpetuam, ex plenitudine potestatis. De venditione & redemptione pensionis, v. Laym. *c.* 18. & Less. *l.* 2. *c.* 55. *d.* 22. Bon. *l. c.* §. 13.

DUBIUM II.

De Horis Canonicis.

TRACTATUS I.

Qui obligentur ad Horas?

RESp. 1. Clerici majorum Ordinum etiam suspensi, excommunicati, degradati tenentur, tum jure Ecclesiastico, tum generali consvetudine Ecclesiæ.

Dixi, *majorum Ordinum*: quia minorum, non tantùm non ad Horas, sed neque ad psalmum Miserere tenentur, quem, vel simile quid, cùm Episcopus primam tonsuram conferens injungit, non videtur obligare, nisì ut vel tantùm fiat aliquoties, vel per modum consilii. Less. *l.* 2. *c.* 37. *d.* 9. Unde resolvuntur hi Casus:

1. Tenetur ad Horas, qui cum dispensatione Papæ duxit uxorem, nisì in hoc ipso sit dispensatum: quia dispensatio, utpote odiosa, strictè est explicanda, & characterem retinet. Bon. & Azor, *l. c. c.* 5. contra alios.

2. Clericus incipit obligari à puncto Subdiaconatûs suscepti: & quidem ad Horas respondentes horæ, quâ ordinatur. Bon. *tr. de Horis, q.* 1. *punct.* 5. ex communi.

Resp. 2. Omnes religiosi professi, ad chorum destinati, utriusque sexûs, obligantur ad horas; ídque ex antiqua & recepta consvetudine; quam tamen quidam, ùt Aragonius, putant non obligare tam stri-

ſtrictè, ut peccent mortaliter, ſi bis térve omittant; & de Monialibus dubitat Cajet. Medin. Armil. Dian. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 17. imò eas (atque adeò omnes Religioſos ſacris non initiatos) non teneri ſub onere peccati, abſolutè, ſed nimis laxè, docet Petrus March. apud Dian. *p.* 9. *t.* 6. *reſ.* 7. contra aliorum communem & veram ſententiam; quæ docet, teneri ſecundùm ſuas regulas, & conſvetudines. Bon. *q.* 2. *p.* 2. *n.* 5. ex Azor, Leſſ. Maldero. Unde reſolves:

1. Non tenentur ad Horas 1. Novitii. 2. Converſi. 3. Religioſi Societatis JESU, Militares, Hoſpitalarii, & cæteri choro non deſtinati. Trull. *l.* 1. *c.* 7. *d.* 12. §. 1. *n.* 5.

2. Is, qui ex una Religione tranſit in aliam, in qua non eſt hæc conſvetudo, non tenetur: quia conſvetudo non obligat, ubi non eſt recepta. Ità Suar. & Lay. idem dic de Religioſo ejecto, vel qui diſpenſationem obtinuit perpetuò vivendi extra monaſterium: quia, etſi maneat Religioſus, non tamen regularis. Ità probabiliter Sotus, Sanch. Bon. *d.* 1. *q.* 2. *p.* 2. *n.* 4. *&c.* contra Suar.

Reſp. 3. Beneficiati, quotquot habent jus in re, & plenum dominium beneficii, ſi fructus percipiant, vel percepturi ſint, tenentur ad Horas, Leſſ. & Lay. *l.* 4. *tr.* 2. *cap.* 4. ex communi, & Concil. Lateranenſi ſub Leone X. Ratio eſt: quia beneficium datur propter officium. Unde reſolves:

1. Non tenentur ante acceptam poſſeſſionem, nec, ſi ſinè ſua culpa fructus nullos percipiant, nec percepturi ſint. Laym. *l.* 4. *t.* 2. *c.* 5. *n.* 3. quia non habent beneficium ſecundùm omnem effectum. Videntur tamen pro ratione fructuum teneri ad aliquoties legendum. Trull. *l. c.*

2. Tenetur is, qui etſi (ſive ſinè, ſive cum ſua culpa) non recipiat omnes ſuos fructus, recipit tamen tantam partem, quæ ſufficit ad ſuſtentationem. Bon. *d.* 1. *q.* 6. *p.* 3.

3. Tenentur ii, qui primo, aut etiam secundo anno non percipiunt fructus, eò quòd assignentur fabricæ, vel prædecessori mortuo: quia etiam ipsi mortui fruentur eodem privilegio, & sic pro tota vita satisfaciunt fabricæ. Bonac. *p.* 4. *n.* 22. Laym. *c.* 5. Suar. Reg. &c. Contraria tamen sententia non est improbabilis, & negat Less. cum Cajet. se talem damnaturum, eò quòd vel resignare, vel mori antè possit, & sic non frui anno gratiæ. Laym. *l. c.* Pala. Trull. *d.* 13. §. 3.

4. Tenentur & ii, qui habent beneficium tenue octo v. g. vel decem aureorum: quia jura omnibus indistinctè obligationem Horarum imponunt, sicut iis, qui sunt in majoribus Ordinibus. Ità probabiliter Sylv. Azor, Suar. Palaus, Bon. *d.* 1. *q.* 2. *p.* 4. *n.* 17. & commun. contra Sotum, Less. Rodr. & Dian. *R.* 9. Mald. qui dicunt: si habet beneficium tam tenue, ùt certam partem mediocris sustentationis alicujus Clerici non adæquent, non teneri; v. Dian. *loc. cit.* Escob. *tr.* 5. *E.* 6. *c.* 13. quorum sententiam non damno, v. Trull. *l.* 1. *c.* 7. *d.* 12. §. 3. ubi notat, eum, qui habet plura beneficia tenuia, ex quibus competentiam habeat, teneri ad Horas.

5. Non excusatur, qui primis annis parùm recipit, eò quòd fructus expendat in substitutum, quia Horarum onus beneficio annexum, est personale, cum quo sponte acceptatur. Bon. *l. c.* ex Azor, Vas. Fill. &c.

6. Si filius à patre coactus ad statum Ecclesiasticum, percipiat ipse fructus, tenetur ad Horas: secùs, si percipiat pater: hic verò ad restitutionem obligatur. Laym *c.* 5. *n.* 2. ex Less. *l.* 2. *c.* 24. *d.* 3.

7. Probabile est, eum, qui non residet ex legitima licentia vel dispensatione, ideóque fructus non recipit, non teneri ad Horas: quia obligatio hæc est propter sustentationem datam. Trull. *l.* 1. *c.* 7. *d.* 13. §. 3. ex Sanch. &c.

8. Non

8. Non tenentur, qui habent præstimonia: (quæ solent dari adolescentibus, in subsidium studiorum) eò quòd non sint propriè dicta beneficia. Ità Med. Garsias, & Less. contra Nav. Sot. & Rodr. rectè tamen monet Lay. *c. 5. n. 6.* considerandam rationem præstimoniorum. Si enim dentur in titulum perpetuum, & habeant annexum aliquod obsequium spirituale, quod per laicum expediri nequit, esse beneficia Ecclesiastica, proindéque obligare ad Horas, secùs, si consistant in solo temporali obsequio. Similiter non tenentur pensionarii, cùm pensiones non sint propriè dicta beneficia, ùt *dub. præc.* videri potest. Quod limitat Escob. *t. 5. E. 6. c. 4.* ex Palao, si fruatur pensione, ob sæcularia obsequia; secùs, si titulo Clericali. Denique neque tenetur Coadjutor, si non administrat; quia obligatio tenet proprietarium. Palaus, Escob. *l. c.* v. Laym. *c. 5. n. 9.*

9. Etsi habens plura beneficia satisfaciat unica recitatione Horarum, tenetur tamen tot facere commemorationes, quot sunt beneficia, seu patroni beneficiorum, quia par est omnium ratio. Bon. Trull. *l. c. n. 27.*

ARTICULUS II.

Quanta sit hæc obligatio?

RESp. 1. Est tanta, ut peccet mortaliter, quisquis habens hoc onus, Horas, vel notabilem earum partem omittit. Ità communiter omnes, contra Angelum V. *Horæ*, & Richardum, qui dicunt non esse mortale, nisi quis habeat consuetudinem omittendi: quam sententiam Less. non audet dicere probabilem, quòd sit contra torrentem Doctorum. Ratio est: quia violat præceptum in re gravi pertinente ad virtutem religionis. Ex dictis resolvuntur hi Casus:

1. Non est mortale: omittere unum psalmum, lectionem, vel quid simile, ùt habet communis con-

tra Navar. Nec tertiam partem parvæ Horæ, contra Azor, & Mald. quia non censetur pars notabilis. Talem autem dicit Palaus *l.* 1. *p.* 5. esse in Matutino, quod est æquale uni parvæ horæ. Sanch. *in sum. t.* 1. *l.* 1. *c.* 18. *n.* 8. dicit tres lectiones cum responsoriis, in feriali officio esse materiam parvam. In parvis Horis, dicit Fern. Fill. & Laym. dimidium, esse notabilem quantitatem, v. Escob. *l. c. c.* 13. *n.* 107. ubi docet, unam parvam Horam esse partem notabilem, respectu totius Officii, quod per modum unius est præceptum. Verùm hoc meritò rejicitur ab aliis.

2. Est mortale, si omittas vel unam integram ex Horis, (quarum sunt septem, Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, & Completorium) vel dimidiam etiam ex brevioribus (ùt docet Fern. Regin. Fill. Suar. Laym. contra Bon. & Less.) vel ex Matutino 9. Lectiones cum responsoriis, ùt Sanch. 1. *Mor. c.* 18. aut partem æquivalentem Horæ uni minimæ, ùt Suar. *de Rel. t.* 2. *l.* 4. *c.* 25. & Gavantus; vel ùt alii, unum Nocturnum. vid. Bon. *d.* 1. *q.* 5. *p.* 1. Dian. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 26. & 41.

3. Sive omissio Horarum (abstrahendo à multiplicatione actuum voluntatis) sit unum numero peccatum, ùt vult Bonac. sive sint plura formaliter, ùt docet Less. sive unum multiplex, ùt Suar. sive unum pluribus æquivalens: ùt Fill. loquitur; probabile tamen est, in confessione explicandum, quot Horæ sint omissæ: eò quòd sit circumstantia tenens se ex parte objecti, & constituens actum in ratione sua individuali. Bon. *l. c. n.* 9. Less. Suar. Fill.

Resp. 2. Tanta est obligatio, ut inducat ei onus restitutionis fructuum, pro rata omissionis Officii. Qui titulo beneficii ad Horas tenetur, si elapsis 6. mensibus post adeptam possessionem, (iis enim etsi graviter peccet omittendo, non tamen tenetur ad restitutionem) culpabiliter officium non recitave-

tis. Patet ex Conc. Later sub Leon X. Sed, quia dubium fuit utrùm hoc Conc. esset receptum, Pius, V. Bullam edidit, quæ est apud Navarr. *c.* 25. quâ hoc decretum confirmat, ac declarat sic: ut, qui uno die totum officium omiserit, teneatur restituere omnes fructus illi diei respondentes, v. g. qui accipit annuè 365. florenos, teneatur pro uno die restituere florenum, qui autem omiserit Matutinum tantùm, mediam partem fructuum unius diei: qui reliquas horas etiam mediam partem; qui verò unam ex illis, sextam partem, eáque restitutio facienda est, vel fabricæ, vel pauperibus. Laym. Fill. Bonac. *d.* 1. *q.* 5. *p.* 2. *&c.* contra dela Cruz & Lopez. apud Dian. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 34. qui dicunt: si beneficiatus intrà annum, per 8. vel 10. dies tantùm omittat, non teneri ad restitutionem, eò quòd sit servus liberalissimi Domini, qui multò minùs quàm Domini temporales, ad pauca attendat. Unde resolves:

1. Clerici majorum Ordinum, qui solo titulo Ordinis, & quotquot alio titulo, quàm Beneficii, ad Horas tenentur, non obligantur ad dictam restitutionem: quia nullos percipiunt fructus, propter onus recitandi officium. Bon. *l. c. p.* 2. *n.* 3.

2. Nec ii obligantur, qui ex naturali oblivione, justo impedimento, bona fide, invincibili ignorantia, aut absque culpa omiserunt. Ratio est: quia in conscientia non debetur pœna, ubi non est culpa. Less. Suar. Bon. *n.* 4.

3. Valde probabile est, quòd, qui alia onera habent, quàm precum, v. g. Pastores, Episcopi, &c. omittentes Horas, possint retinere majorem partem fructuum istius diei, ratione dictorum onerum, sufficiátque dare tertiam partem, vel quartam fructuum: eò quòd tantùm obligentur ad restitutionem fructuum, respondentium oneri divini officii. Navar. Fill. Bon. *p.* 3. Dian. *p.* 2. *tr.* 12. *R.* 8. citans alios multos.

4. Si talis paſtor habeat tenues reditus ad ſuſtentationem, videtur ad nihil obligandus; cùm ob alia onera illi debeatur ſuſtentatio. Baym. *l.* 4. *tr.* 2. *c.* 5. Imò Dian. *p.* 2. *tr.* 12. *reſ.* 9. & Mald. *tr.* 10. *c.* 2. *d.* 3. dicunt eum, qui habet Beneficium valde tenue, v. g. cujus reditus tertiam partem mediocris ſuſtentationis non adæquent, non teneri, ob Horas aliquoties neglectas, ad reſtitutionem.

5. Reſtitutio hæc fieri poteſt, vel pauperibus amicis, vel aliis, vel ipſi etiam beneficiato, ſi pauper eſt. Itèm impendi poteſt in fabricam domûs: vel meliorandos agros beneficii: quia hæc nomine fabricæ etiam intelliguntur apud Suar. & Bon. Denique aliquando compenſari poteſt, offerendo ſuffragia pro defunctis, aliiſque precibus, ùt v. Bon. *l. c. p.* 4. & ſic etiam per alium, ſeu per officium aut preces ab alio ad tuam intentionem recitatas, & à te defunctis applicatas, ſatisfieri poſſe docet Quintan. *tom.* 8. *ſ.* 6. Nec continuè damnandum, qui ordinariè recitare ſolitus, ſemel v. g. vel bis in anno omiſit, etſi nihil reſtituat, docent Sot. Med. Fill. *c.* 10. *n.* 316. *&* 317.

6. Qui pecuniam, quam ob neglectas Horas tenetur reſtituere, ſive erogare in uſus pios, impendit in alios, quàm vel in pauperes, vel fabricam beneficii non ſatisfecit (ſecundùm jus commune, ubi concilium Lateranenſe, vel Bulla Pii V. eſt recepta) obligationi ſuæ, nisi aliud ferat conſuetudo, vel ſtatutum alicubi receptum: quia diſertè præcipitur reſtitui pauperibus, vel fabricæ beneficii; v. Bon. *q.* 2. *p.* 2. *&* 4.

7. Poſſe aliquando beneficiatum excuſari à reſtitutione, ob Horas neglectas, titulo pecuniæ expenſæ, (intellige poſt omiſſionem Horarum) etſi non iſto intuitu, in pauperes, vel alios uſus pios confert, Dian. *p* 3. *t.* 6. *R.* 57. ex Laym. *l.* 3. *ſ.* 5. *t.* 2. *c.* 12. *n.* 9. eſſe probabile: tum quòd quidam Authores ità ſentiant: tum

tum quòd videatur esse virtualis intentio omnium dantium Eleemosynas, satisfacere per illas omnibus obligationibus, quas suis peccatis contraxerunt: tum quòd leges Ecclesiasticæ benignè debeant explicari. Addit Joann. de Salas *de leg. d.* 15. *sect.* 2. *n.* 17. Vasq. Si Canonicus grossam, seu corpus sui Canonicatûs verè & absolutè lucretur, priùs quàm omittat officium, non teneri ad restitutionem, propter omissionem sequentem, eò quod pœna non sit, ut fructus jam suos factos restituat, sed ut fructus non faciat suos. Sic ille apud Dian. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 8. v. infrà *art.* 4. *p.* 6. in fine.

8. Ubi Bulla Pii V. non est recepta, potest videri probabile, beneficiatum ad dictam restitutionem non obligari; ùt habet Sylv. V. *Clericus.*

ARTICULUS III.

Quæ excusent à recitatione horarum?

RESp. Hæc sequentia 1. Infirmitas gravis, v. g. dolor notabilis capitis, ità ut sinè incommodo, vel incremento morbi legi non possint. Dixi, *gravis*: quia levis, v. g. dolor stomachi, aut pectoris, vel etiam aliquando febris tertiana, aut quartana non excusat, cùm toto die non affligat. Ità Nav. Fill. Laym. Bon. *d.* 1. *q* 6 *p.* 1. Porrò taliter excusatus non tenetur, ùt quidam volunt, audire alium legentem, nec alium substituere, ùt habet Fill. & Sa, V. *Horæ*; si tamen commodè potest, & solet legere cum socio, tenetur, ùt habet Less. & Bon. v. Dian. p. 2 *t.* 12. *R.* 43.

2. Justum impedimentum, v. g. metus proditionis, inter Hæreticos. Itèm gravis vel repentina occupatio; vel opera charitatis majoris momenti, quàm Horæ, quæ sinè scandalo, vel gravi incommodo tuo, vel alterius omitti non possint. Quo modo, etsi Concionatores, vel confessarii aliquando excusari possint,

idque ex benigna Ecclesiæ intentione,ùt docent Sylv. Suar. & Lay. &c. tenentur tamen anticipare, si possint v. g. si manè prævideas, te totâ die confessionibus occupandum, quæ differri non possint. Ità ex Suar. & Azor, Bon. *l. c. p.* 2. *n.* 1. & 2. &c. communiter.

Ex hoc capite dicunt etiam aliqui, non teneri te repetere, quod neglexisti, (nec recitando, nec audiendo) dum thurificando ad Magnificat, vel Benedictus, vel libros necessarios circumferendo, vel lectionem mox cantandam prævidendo, vel alia in choro necessaria peragendo occupatus fuisti: quia chorus totus pro eo, qui in re, ad officii celebritatem pertinente, occupatur, videtur supplere, & non tantùm suo, sed etiam aliorum ministrantium nomine recitare, aut canere. Ità Lay. *l.* 4. *tr.* 1. *c.* 5. *n.* 7. Henr. Sylv. Azor, Sot Molf. Nald. Arag. Reg. citati à Dian. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 13. Idem de eo, qui choro, organis musicis alternis versibus respondet, dicunt Nav. Sanch. Arag. & Rodr. apud Laym. *l. c.* scilicet eum non esse obligatum, ut etiam voce proferat; sed negat Escob. *t.* 5. *E.* 6. v. Trull. *d.* 16.

3. Cœcitas; Bon. *p.* 2. *n.* 4. &c. communiter.

4. Carentia breviarii inculpata. Quòd si tamen memoriter possis dicere, vel totum officium, vel unam Horam, teneris. Si verò tantùm scias psalmos, vel lectiones, vel capitula, dicit Fill. *t.* 2. *tr.* 21. *c.* 9. *n.* 287 citans Nav. & Suar. itèm Escob. *E.* 6. *n.* 149. probabile esse, non teneri: quia psalmi ùt sic, non sunt Hora Canonica, ad quam tenetur Clericus. Idem dicit Garf. de Benef. *t.* 1. *p.* 2. *c.* 1. *n.* 221. Mald. *in* 2. 2. *t.* 10. *c.* 2. *d.* 5. & Joan. Sancius in select. *d.* 15. *n.* 1. citati à Dian. eò quòd lectiones & capitula sint pars (licèt minor) maximè principalis, ità ut absque illis, non sit officium Canonicum. Idem concedit Sanch. *l.* 1. *c.* 19. in Matutino festi duplicis, vel semiduplicis.

v. Bon. *p.* 2. *n.* 6. Dian. *p.* 2. *tr.* 12. *R.* 30. & 43. Verùm hæc probare non ausim (Meritò non probat, quia damnata deinde sunt ab Innoc. XI. Prop. 54. inter 65.) sed potiùs, quod docet Bon. *d.* 1. *q.* 6. *p.* 2. impeditum ex aliqua dictarum causarum, si possit dicere partem notabilem ad id teneri, aliàs ad nihil. Denique si quis careret Breviario, quo utì solet, v. g. Romano, tenetur legere aliud, quod habere potest: quia per utrumvis impletur substantia præcepti. Creus. Escob. Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 25.

5. Dispensatio: quam sinè causa, solus Papa dat validè: cum causa, Episcopi. Et sic Subdiaconum, qui ex dispensatione Pontificis ducit uxorem, hoc ipso liberari ab onere Horarum, contra Bonac. & Azor, docet Sanch. *de Matr. l.* 8. *d.* 8. Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 34.

ARTICULUS IV.

Quomodo recitandæ sint Horæ?

RESp. In recitatione Horarum sequentes circumstantiæ sunt servandæ: 1. Ut recitentur juxta præscriptum Breviarii Romani, jussu Pii V. editi, saltèm publicè. Excipe Religiosos, qui habent peculiare Breviarium Ordinis: & Ecclesias, quæ 200. annis ante institutionem Breviarii per Pium V. peculiare habuerunt: eæ enim sinè consensu Episcopi illud mutare non possunt. Privatim tamen omnibus etiam regularibus probabile est, licere ex consuetudine uti Romano, ùt docet Less. *c.* 37. *d.* 12. Rodr. & Sa, V. *Horæ*. Bon. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 1. Adde: quòd, qui eo utitur, ne quidem in choro obligetur, ad psalmos pœnitentiales, graduales, officium defunctorum (excepto die animarum) Officium tamen B. V. in choro recitari debet, ubi est consuetudo. Ità Fill. & Bon. ex Bulla Pii V. & Clementis VIII. Itèm tenetur ad Litanias die-

bus Rogationum: tum quia sunt pars officii eo die; tum quia peculiaris de ea re est constitutio. Ità Bon. *l. c.* ex Fill. Etsi contrarium probabile esse dicat Dian. *p.* 2. *t.* 12. *R* 42 ex Vasq. item Escob. *t.* 5. *E.* 6. Quòd si ex inadvertentia vel necessitate, v. g. quia lectiones de festo nullas habes, officium mutes, ità ut dicas de feria, quando erat dicendum de Sancto, vel contrà, nullum erit peccatum, nec obligatio repetendi, licèt consultum sit repetere ea, quæ ad proprium officium pertinent; si verò consultò idem mutes, aliud sentiendum videtur, cùm ratio non sit eadem. Quanquam quòd eò casu venialiter tantùm pecces, nec tenearis repetere, vel restituere quidquam; eò quòd substantia præcepti sit impleta, probabile esse censeat Escob. *t.* 5. *E.* 6. *c.* 5. Dian. *p.* 3. *t.* 12. *R.* 3. Itèm Cajet. Sylv. Binsfeld. Azor, Val. Lay. Fill. &c. citati à Bon. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 1. *n.* 17. & Dian. *l c.* contra alios multos, quos citat & sequitur Barb. Laym. verò *l.* 4. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 4. cum Suar. limitat, nisì per fraudem, quasi multò longius in multò brevius: v. g. paschale mutetur (licèt Caram. apud Dian. *p.* 7. *t.* 11. *Res.* 6. contra communem sentiat, etiam sic præceptum impleri, & venialiter tantùm peccari) aut idem pro libitu toto anno dicatur: quia est gravis inordinatio. Trull *d.* 14. *n.* 11. ubi docet, eum, qui per errorem legit hodie de Sancto, qui cras v. g. colitur, posse cras legere de Sancto, qui hodie celebratur, nè is hoc anno omittatur; imò ità faciendum esse vult Quintan *t* 8. *sing.* 10. Verùm contrarium rectiùs tenet Villalob. eò quòd præstet semel, quàm bis errare: ídque multis bene confirmat C. Lug. *Resp. m. l.* 5. *d* 8. Similiter eum, qui per errorem vel oblivionem de festo duplici, vel semiduplici non recitavit de proprio, posse de eo legere primo die non impedito 9. lectionum officio, docet idem Quintan. *t.* 8. *s.* 9. esse probabile. Verùm & hoc merito rejicit C. Lugo *l. c.* & ipse Quintan. contrariam sententiam

tiam agnoſcit probabiliorem. Denique, qui in aliquibus horis erravit, (legendo v. g. de feria, quando erat de feſto, vel contrà,) agnoſcens errorem, non debet eum continuare, ſed reliquas horas legere juxta officium eo die currens, ut in iis ſaltèm conformet ſe toti Eccleſiæ, vel communitati, cujus eſt pars, & obſervet legem, quantum poteſt. C. Lugo. *l. c.*

2. Pronuntiatio vocalis exterior; ea enim eſt de ſubſtantia præcepti. Et ſi quidem cum ſocio legis (quòd rectè fit, & eſt conforme primæ inſtitutioni Eccleſiæ, ac publico orandi ritui, éſtque licitum, etiamſi is ad eam non obligetur, nec interiùs attendat. Bonac. *q.* 3. *p.* 2. §. 1.) ea pronuntiatio adhibenda eſt, ut ab eo exaudiri poſſis, eúmque audire viciſſim. Sa tamen *V. Horæ*, putat ſatisfieri, etſi quædam non percipias, quæ à ſocio dicuntur; neque ideo aliquid ſcrupuloſè repetendum eſſe. Si verò ſolus legas, ità legendas eſſe, ut audire teipſum poſſis, docent Regin. & Suar. ſed probabile eſt, id non requiri: cùm Eccleſia id non præcipiat, ùt docent Azor, *p.* 1. *l.* 10. *c.* 11. q. 4. Bon. & Dian. *reſ.* 11. admittítque Fill. *tr.* 23. *c.* 3. *mor.* 117. pro ſcrupuloſis. Si plures duobus recitent officium ſimul, non debet unus unum, alter alterum, tertius tertium verſum recitare, ſed alternatim facto duplici tantùm choro, ſive plures ſint ex una parte, ſive pauciores: quia ſic habet uſus, & praxis Eccleſiæ. Secùs eſt de lectionibus, quarum primus primam, ſecundus ſecundam, tertius tertiam recitat, imò alicubi conſvetudo permittit, ut omnes ab uno recitentur aliis audientibus. Bon. *d.* 1. *q.* 5. *p.* 2. §. 1. ex Suar. Azor, & Laym. addens etiam ſatisfacere eum, qui lectiones, vel orationes, vel capitula, vel reſponſoria tantùm audit, & non recitat. v. Bon. *loc. cit.* Trull. *d.* 16. *n.* 17.

3. Pronuntiatio integra, ſinè ſyncopa, & abbreviatione verborum & ſyllabarum, & abſque præcipitan-

tia. Bon. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. §. 1. Ex hoc tamen defectu in publico faciliùs peccari poteſt mortaliter, ratione ſcandali, & ſeverioris præcepti Eccleſiæ, quàm in privato. Azor, & Fill. *t.* 2. *l.* 23. *c.* 2. Eſcob. Dian. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 32. ubi addit 1. Eum, qui cum tali, qui ultimas ſyllabas abſcindit, recitat officium, ſatisfacere ſuo officio, nec teneri repetere. 2. Quando in cantu, propter nimiam celeritatem & abſciſſionem ſyllabarum, (vel alia de cauſa) audientes non poſſunt verba percipere, & attendere, ordinariè tantùm eſſe peccatum veniale, neque obligari ad iteratam recitationem officii; nisì adſit contemptus, vel grave ſcandalum, ſeu notabilis corruptio, & deformatio verborum, in toto cantu. v. Dian. *l. c.* Sylv. & Trull. *d.* 15. ubi ex Navar. Azor, Leſſ. & Palao, negat ſatisfacere eos, qui cum ſociis recitant ità feſtinanter, ut nondum expletis à ſocio verſiculis, ipſi incipiant; quia pars, quo anticipatur, non communicatur cum ſocio, qui eam audire nequit. Excuſat autem ex Navar. Sa & Suar. ſurdum, qui alios in choro canentes non intelligit, nec ſequi poteſt.

4. Pronuntiatio continuata unius Horæ: ſi autem interruptio notabili tempore, ſinè cauſa fiat, erit tamen veniale tantùm, ùt ajunt Fern. Lay. & Leſſ. *d.* 10. quia ſinguli pſalmi ſuam completam ſignificationem habent: ſi juſta ex cauſa fiat, nulla culpa erit, nec repetenda priora. Quod verum eſt, etiamſi animo repetendi interrupiſſes: conſilii tamen eſt, ſi interruptio longa eſſet, repetere ab initio pſalmi vel nocturni; imò probabile eſt, nocturnos ſingulos ſeparatim, ſaltèm intrà trium horarum ſpatium dici poſſe, quod certum videtur (ſi juſta cauſa concurrat) quia ſecundùm quoſdam antiquitus ità fiebat, ùt docet Fill. *t.* 23. *c.* 6. & Bon. *q.* 5. *p.* 3. Eſcob. &c. Addit Quintanad. *t.* 8. *ſ.* 3. lectiones ſive tres ſint, ſive novem, poſſe abſque culpa gravi, ſinè cauſa, & cum hac

abſque

absque ulla culpa dividi à psalmodia ejusdem matutini. Divisio autem matutini à Laudibus, non dicit interruptionem officii; unde privatim fieri potest sinè causa. Dian. *p.* 5. *t.* 14. *Res.* 48. ex Bon. Fill. Sanch. &c. Itèm Trull. *l.* 1. *c.* 7. *d.* 11.

5. Nè invertatur ordo Horarum absque justa causa: quod si tamen fiat, erit tantùm veniale: quia ordo iste, saltèm extra chorum, non est sub præcepto, nisi secundariò, & tanquam circumstantia minoris momenti. Quòd si autem per inadvertentiam, vel ex justa causa mutes, v. g. ut amico, vel ægro, qui tecum legere cupit, satisfacias, nullum erit peccatum: vel si in choro dicantur posteriores Horæ, cùm tu necdum dixeris priores; vel si inter orandum advertas te aliquid omisisse, vel priorem horam nondum dixisse: perges enim, & supplebis in fine. Similiter si causa vel necessitas instet Horas dicendi, potes dicere Laudes, dilatis lectionibus, vel aliquo simili, quod ad manus non est. Bon. *q.* 3. *p.* 4.

6. Ut, nisi justa causa excuset, dicantur tempore præfixo à jure, vel consuetudine: quæ nunc obtinuit, ùt Matutinum, & Laudes, absoluto Completorio in Ecclesia horâ circiter quartâ, & secundùm Bon. etiam tertiâ dicantur: & hyeme quidem, mediâ horâ ante solis occasum dici posse, ait Fill. ex communi sententia; cùm etiam privilegium quibusdam concedatur, ut horâ ante occasum dicant. Quod tamen non est signum, id sinè privilegio fieri non posse: quia talia sæpe dantur ad tollendos scrupulos, & dubia, quæ sequuntur ex varietate opinionum. Juxta eandem sententiam non peccabit, ait Bon. qui primam tertiam, sextam, & nonam duabus vel tribus horis post ortum solis dicit: tum quia est moderata & consueta postpositio: tum quia tempus à jure præscriptum magnam latitudinem, teste consuetudine, habet: erit tamen veniale, Matutinum, sinè causa, ad

vesperum differre, vel ante prandium sinè causa Vesperas & Completorium dicere: quia hæc est insueta inversio. In Quadragesima autem Vesperæ legi possunt privatim post prandium, cùm rubrica Breviarii feria IV. Cinerum non imponat præceptum. Nav. Sanch. Trull *d.* 18. *n.* 6.

Dixi, *sine causa*: quia si iter, aliáve causa urgeat, secundùm Cajet. & alios, omnes Horæ manè dici possunt, usque ad Vesperas inclusivè. Denique ad vitandum mortale, sufficit dici omnes à media nocte, usque ad alteram mediam noctem; præterquam quòd matutinum pridie possit anticipari. Quòd si intrà dictum tempus quis horas non dixerit, peccavit quidem, non tamen tenetur postmodum dicere: quia sunt onus affixum diei; etsi supplendo possit, secundùm quosdam, restitutionem subterfugere, eò quòd rependat æquale. Moises. 3. *t.* 2. itèm Major. Palud. Ledesma, &c. apud Henriq. *l.* 13. *c.* 13. Bonac. *d.* 1. *q.* 5. *p.* 2. *n.* 5. ubi dicit, eam sententiam esse probabilem, citátque pro ea Suar. & Fill. sed malè: quia hi vel loquuntur tantùm de primo medio anno; vel spectato solo jure naturæ, & secluso jure positivo. Expressè autem eam sequitur Quintan. *t.* 8. *s.* 6. vocátque veriorem contrariam. Vide etiam Dian. *p.* 2. *t.* 12. *res.* 24.

7. Ut devotè, & cum attentione interna, virtuali saltèm, recitentur, sive ad Deum sit, sive ad sensum verborum, sive, ùt ait Cajet. ad verba solùm. Quam postremam sufficere, rectè notat Less. supposito tamen animo orandi, & vacandi Deo. Unde attentionem confusam saltèm ad Deum, & ad verba includit; cùm alioqui attentio præcisè ad sola verba, nihil ab externa attentione differre videatur. Ità communiter contrà Nav. Sylv. & Kon. qui nullam attentionem internam requirunt, sed tantùm externam, quæ excludat omnem actionem incompossibilem cum at-

ten

tentione interna, licèt animo voluntariè interea distraharis. Quæ sententia, secundùm Laym & Less. non est improbabilis; & utilis, tum scrupulosis, tum confessariis, nè beneficiatis sinè attentione Horas recitantibus, imperent restitutionem fructuum: partim ob Doctorum authoritatem, partim quòd hoc præcepto tantùm materiales quædam preces, earúmque externa pronuntiatio, (per quam, sicut per hymnos organo cantatos, à Deo aliquid Ecclesia potest impetrare) præcipi videantur; devotio verò tanquam finis præcepti extrinsecus ad ejus substantiam non pertineat. Verùm nostra sententia est communior, & probabilior. Et probatur: sinè oratione enim interna, nulla est oratio; ergo hoc ipso, quòd sub mortali ad orationem obligaris, sub mortali itèm ad aliquam attentionem ex prædictis obligaberis. Nec refert, quòd Ecclesia non possit per se actus internos præcipere; potest enim eos præcipere, ùt sunt necessarii ad actus externos debitè præstandos, ut sint actus virtutis. Quo modo cùm possit præcipere confessionem, potest etiam contritionem. Dixi: *cum attentione interna, virtuali saltèm*: etsi enim melior sit actualis, sufficit tamen virtualis; quam Bon. & alii communiter dicunt manere ex actuali, quamdiu non revocatur expressè, vel tacitè per distractionem voluntariam, vel actionem cum debita attentione incompossibilem. Unde licèt involuntariè distraharis, virtualiter tamen attendis 1. Si in genere intenderis officium dicere, modo consueto, vel animo laudandi Deum, vel satisfaciendi tuo muneri. 2. Si cum confusa aliqua apprehensione & proposito, opus consuetum faciendi, recites. vide Bon. *d*. 1. *q*. 3. *p*. 3. Ex dictis resolves:

1. Is, qui dubitat ob evagationem mentis, an aliquid omiserit, si probabilem conjecturam habeat, se dixisse, vel quia proposuit initio attendere, vel quia

se reperit in fine, v. g. psalmi, præsumere potest, se dixisse, si ex libro, vel memoria, cæteroqui non errare solita, dixit; proindéque melius erit, si non repetat, ad vitandas anxias consuetudines, & scrupulos, & ut totum officium sinè perturbatione decurratur. Ità Binsfeld. *c.* 11. *d.* 13. Laym. *c.* 5.

2. Qui sponte distractus nullam harum attentionum habuit, graviter peccavit, tenetúrque secundùm sententiam communem Horas repetere, nec fructus facit suos: quia non fecit opus præceptum, quod erat, ùt devotè oraret. Sot. Nav. Reg. Fern. Suar. Bon. & Trull. *l.* 1. *c.* 7. *d.* 17. ubi ex Nav. addit, non excusari à mortali eum, qui recitationem Horarum ità differt, vel ità se componit, ut advertat se somno præoccupandum; v. g. si completorium vesperì reservet dicendum in lecto, sciens se tunc somno solere obrui. Quidam tamen Doct. paulò antè citati negant, eo casu necessariam esse repetitionem, eò quòd substantia operis sit impleta, absque circumstantia devotionis. Multóque magìs ac probabiliùs iidem negant obligationem restitutionis; eò quòd ad illam tantùm teneantur, qui officium omiserunt, non qui distractè dixerunt. v. Bon. *l. c.* Less. Lay. & Dian. *t. de Horis. R.* 1. *&* 2. Escob. *t.* 5. *E* 6. *c. ult. n.* 62.

5. Cum recitatione officii conjungere actiones, quæ notabiliter non impediunt, (v. g. induendi, abluendi,) veniale est, si fiat sinè causa; aliàs nullum. Escob. *l. c. c.* 7. Qui verò advertenter occupat se aliqua re incompossibili cum attentione interna, v. g. scriptione, lectione, &c. graviter peccat, & præcepto non satisfacit; atque adeò tenetur repetere. Na. Suar. Bon. Trull. *l. c.*

DUBIUM III.

Quid Clerici possint circa dispositionem fructuum suorum Beneficiorum?

Resp.

REſp. 1. Clerici Beneficiarii, quoad eam partem bonorum Eccleſiaſticorum, quæ neceſſaria eſt ad congruam ſuſtentationem, & decentiam ſtatûs, ità fiunt domini, ut de iis poſſint liberè diſponere. Ubi rectè notat Navarr. hanc congruitatem & decentiam habere latitudinem, & ſuos gradus; proindéque, ſi infimum congruæ ſuſtentationis pretium ſint floreni 300. medium 400. ſummum 500. Clericus autem infimo vivat, de reliquo liberè poſſe diſponere. Ità comm. quia id acquiſivit ùt ſtipendium ſuſtentationis, quaſi mercedem operis præſtiti.

Reſp. 2. Probabilius etiam eſt, contra Navar. & multos Canoniſtas, Beneficiarios non regulares (ſecùs enim eſt de Regularibus, ùt ait C. Lug. *t.* 1. *d.* 4. *ſ.* 1. *n.* 2.) abſolutè eſſe dominos omnium ſuorum proventuum, ideóque etſi in profanos uſus expendant, non teneri ad reſtitutionem. Eſt communior inter recentiores, apud Binsfeld. Mald. & Bon. *d* 4. *p.* 1. ex S. Thom. Sot. Molin. &c. tum quia fructus faciunt ſuos, ùt ſupponit Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 12. tum quia alioqui non poſſent fructuum dominium in alios transferre (extra pios uſus) omnéſque eorum donationes & contractus eſſet invalidi, & ùt tales à judice declarandi, & bona Eccleſiæ reſtituenda: quod cùm nunquam ſit factum, præſumi non debet eſſe faciendum, C. Lug. *d.* 4. *n.* 1. Quo non obſtante, teneri eos bona Eccleſiaſtica, congruæ ſuſtentationi ſuperflua, expendere in pios uſus, tam eſt communis ſententia, ut C. Lugo, *d.* 4. *n.* 10. dicat, nimis ſingularem eſſe ſententiam Petri Hurt. & Dian. dicentium, eos ſatisfacere, ſi (ſeclusis gravibus neceſſitatibus) erogent in communibus neceſſitatibus quartam partem redituum Eccleſiaſticorum, vel certè dimidium ejus, quod congruæ ſuſtentationi ſupereſt, v. C. Lugo *l. c.* ubi plurimis pro ſe citatis Auth. oſtendit, Tol. Mol. & Bon. malè citari pro contraria ſententia: imò ipſum-

ipsummet Hurt. & Dian. in ea non perstitisse, atque nulla vel authoritate, vel ratione fulciri: ac denique suam multis probat præsertim ex Trid. *sess.* 21. *c.* 5. *de Ref.* ostenditque, istam obligationem nasci ex jure, non tantùm humano, sed etiam divino naturali. Vide Bon. *l. c. p.* 2. Porrò congrua sustentatio Clerici censetur, quæ necessaria est ad statûs & familiæ sustentationem, secundùm conditionem statûs, gradûs, dignitatis, qualitatis, & regionis, in qua habitat. Bon. *l. c.* Mol. Laym. C. Lugo &c. Unde resolvuntur hi Casus:

1. Congrua sustentatio non est æqualis respectu omnium: quia plùs requirit Episcopus, quàm Decanus; Decanus, quam Canonicus; Canonicus in Ecclesia principali, quàm Parochus; debilis & tener, quàm robustus & valens: & quod sufficit in uno loco, non sufficit in alio. Quapropter attendi debet ad usum aliorum timoratæ conscientiæ, in eodem gradu, &c. Nec obstat, quòd beneficiarius emerserit ex humili, quò minùs possit statui suo convenientes sumptus facere, ùt ex Molin. docet C. Lugo *l. c.* v. Bon. *l. c. n.* 8.

2. Nomine congruæ sustentationis, etiam intelligitur debita hospitalitas, non tantùm in pauperes peregrinos (qui maximè commendantur Clericis à Trid.) sed etiam urbanos. C. Lugo *n.* 66.

3. Debita, quæ Clericus contraxit pro sua sustentatione, vel ob piam causam, potest solvere ex reditibus Ecclesiasticis; non itèm, quæ contraxit ante beneficium obtentum, nisì sit pauper. *Ibid. n.* 67.

4. Potest Clericus ex bonis superfluis licitè in studiis alere suos consanguineos, si aliunde non habent, eò quòd parentes vel nolint, vel non possint alere in studiis. *Ibid.* & Bon. *p.* 2. *n.* 13.

5. Si habet sorores pauperes, vel filios spurios, ex fructibus Beneficii dotare licet, si aliunde non potest: quia

quia naturali Jure debet illis alimenta, in quorum locum succedit dos. Molin. Binsfeld. &c. Cavendum tamen sub mortali, nè vel illas notabiliter supra statum exaltet: vel hos legitimis æquet: etsi nobilis plùs possit dare, quàm alius infimæ sortis. v. Laym. *l.* 4. *tr.* 2. *c.* 3. *n.* 4.

6. Si bona superflua expendat in usus profanos, v. g. in venationes, canes, equos, parasitos, ludiones, luxum, amicos, cognatósque ditandos, &c. (quod intellige de quantitate notabili in genere prodigalitatis, quæ longè major est, quàm in genere furti) graviter peccat quidem, non tamen tenetur ad restitutionem: quia est dominus fructuum; & consequenter neque is, qui accepit. Ità contra Nav. &c. communiter Doct. alii, ex Trid. *sess.* 21. *c.* 2. Azor, *t.* 2. *l.* 7. *c.* *t. q.* 2. v. Laym. *l.* 4. *t.* 2. *c.* 3. *n.* 4. Bon. *d.* 4. *p.* 2. *n.* 9. *& p* 4. *n.* 1 *&c.*

Quæres 1. Quæ teneantur in pios usus expendere? Resp. Ea omnia, quæ acceperunt, sive ab Ecclesia, sive ab aliis; tanquam procuratores cultûs divini; non autem illa, quæ vel in cultum divinum oblata non sunt, vel jam ab Ecclesia in cultum divinum sunt expensa. C. Lugo *d* 4. Ratio est: quia priora habent annexam obligationem religionis, posteriora non, vel si habuerunt, ea jam est extincta per expensionem in pios usus. Unde resolves:

1. In profanos usus expendi possunt à Clericis bona patrimonialia, eáque, quæ hæreditate, industriâ, donatione, alióve modo, ùt Laici, acquirunt, vivendo interim ex Beneficiis. Item quasi patrimonialia, hoc est: quæ acquirunt quidem ùt Clerici, non tamen, ùt reditus Beneficii, sed ùt stipendia alicujus officii Clericalis, v. g. ratione concionis, pro Missa, funere, officio defunctorum, administratione Sacramentorum, anniversariis, &c. Sanch. C. Lugo. *l. c.* *n.* 23. Bon. *p.* 2. *n.* 19.

 2. Pro-

2 Probabilius est, in profanos usus posse expendi distributiones, sive præsentias (ùt vocant) quæ Beneficiariis ob præsentiam in Chŏro distribuuntur. Ità Sylv. Bon. C. Lugo *n.* 24. Bon. *p.* 2. *n.* 17. contra Sanch. &c.

3. Fructus, qui dantur ob Capellaniam, vel Vicariam non collativam, sed ad nutum amovibilem, possunt expendi in usus profanos: quia non sunt fructus Beneficii, (hoc enim confertur per collationem Canonicam) sed bona quasi patrimonialia. v. C. Lugo *n.* 28.

4. Probabiliter etiam Pensionarius licitè suam pensionem expendit in usus profanos: quia eam Papa extrahit ex reditibus Beneficii, & dat alteri, qui id Beneficium non habet. C. Lugo *l. c.* contra Bon. &c. Secùs est de eo, qui Beneficium habet in commendam: quia substituitur loco beneficiarii. *Ibid.*

5. Partem, quam Clericus parcè vivendo, sibi servat ex congrua sustentatione, licitè expendit in usus profanos: quia expensa est jam antè in usus pios. *Ibid.* & Bon. *d.* 4. *p.* 2. *n.* 14. ex Molin.

Quæres 2. Quid intelligatur nomine usûs pii?

Resp. Qui vel ad cultum divinum, vel misericordiam spiritualem, aut corporalem ordinatur: v. g. ad cultum templorum, necessitatem pauperum, hoc est: eorum, qui non habent necessaria, sive ad naturam, sive ad statum servandum: itèm in usum Religiosorum, in Capellanias, Missas, suffragia pro defunctis, hospitalia, &c. Unde resolvuntur sequentes Casus:

1. Si Clericus superflua expenderit in usus profanos, verbi gratiâ, emerit sibi bona immobilia, non potest hæc retinere: quia obligationi bonis iis annexæ non satisfecit, & adhuc potest satisfacere, cùm bona empta pretio æquivaleant. C. Lugo *n.* 43. v. Bon. *n.* 20.

2. Qui in usum profanum à Clerico bona accipit dono ex superfluis, potest excusari à peccato, si eum non induxit ad talem donationem, neque per eam Clericus redditur impotens ad superflua expendenda in usus pios. v. C. Lugo. *n.* 40. Quia Clericus ex patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus potest substituere.

3. Clerici quidem ex consuetudine multis locis recepta, licitè possunt testari de reditibus Beneficiorum, non tamen nisì ad causas pias; etsi enim, ubi consuetudo invaluit, etiam in usus profanos validè testentur, peccant tamen mortaliter. v. Less. *l.* 2. *c.* 19. *d.* 4. Laym. *l. cit.* Bon. *d.* 4. *p.* 3. *n.* 2. & 5. Trid. *sess.* 25. *c.* 1. *de ref.* & sequitur ex dictis, nisì tamen fecerint cum facultate Papæ; quæ licèt superveniat testamento jam condito, facit tamen illud convalescere. v. Sanch. Sal Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 99. suprà *l.* 3. *t.* 5. *c.* 4.

DUBIUM IV.

Quis sit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur?

RESP. 1. Clericos majoribus Ordinibus initiatos, vel etiam minoribus, si habeant beneficium, quoad habitum obligari ad ferendum tonsuram, & vestem Clericalem, quæ non debet esse virgata, in qua diversi coloris virgæ ducantur, nec partita seu dissecta.

Resp. 2. Quoad artes, prohibentur macellariorum, tabernariorum, joculatorum, quorum etiam ludis, utì & hastiludiis, prohibentur interesse. Itèm medicorum aut chirurgorum, ubi opus est incisione aut adustione; nisì, ùt habet Nav. erga pauperes, aut propinquos, aut in necessitate.

Resp. 3. Quoad officia, prohibetur (si sint beneficiati, vel initiati sacris,) officium Judicis in causa sanguinis, Advocatorum, Patronorum, Tabellio-

num, seu Notariorum, in placitis sæcularibus. Quod addo: quia in specialibus quibusdam casibus hæc licent; v. g. advocare pro Ecclesia, pro personis conjunctis & miserabilibus. Ratio autem est: quia Clericus non debet se immiscere negotiis sæcularibus. Sayr. *lib.* 12. *c.* 25. *n.* 6. (qui tamen concedit instrumenta ab eo facta valere) Bon. *in præc. d.* 10. *q.* 3. *p. ult.* Laym. *l.* 2. *t.* 1 *c.* 8. *n.* 3. & notat consuetudine inductum esse, ut officio Cancellarii, Consiliarii, imò etiam Judicis fungi possint in causis civilibus.

Resp. 4. Quoad actiones prohibentur arma portare, nisì in itinere, tabernas intrare, venationi clamosæ vacare (quod addo: quia venatio sinè strepitu recreationis causâ, permittitur) accipitres vel falcones alere pro venatione, aleis aut taxillis ludere, mercaturam aut negatiationem lucri causâ, (non tamen necessitatis) exercere, cohabitare mulieri, nisì sit mater, soror, amita, aut certè talis, quacum nullum periculum, aut scandalum immineat. Less. *l.* 2. *c.* 5. *d.* 9. *n.* 40. Cajet. tamen *V. Clericus.* contra Angl. & Nav. docet, horum & similium transgressionem non esse mortalem, si absit temeritas, contumacia, contemptus, & scandalum. vid. Laym. *l.* 5. *tr.* 8. *c.* 12. *n.* 2. *&* 3. Nec refert, ait, quòd transgressor sit excommunicandus: quia hæc pœna est sententiæ ferendæ, quam non nisì contumax post monitionem incurrit. Quod tamen universim Navar. putat esse laxius, maximè cùm Canones utantur verbo, Præcipio. Unde ait esse mortale, si habitum vel tonsuram non gestent. Quod restringit Bonac. *disp.* 8. *de Sacram. q.* 1. *p. ult. n.* 8. si sint initiati majoribus Ordinibus, aut habeant Beneficium, & tonsuram, vel habitum longo tempore, absque justa causa, non gestent, tunc enim peccant mortaliter; citátque pro se Reg. Navar. Henriq. Vasq. Negat tamen Sylv. & Laym. *l. c.* si non sit notabilis excessus supra loci consuetudinem. Negotiari

ri verò esse mortale, concedit idem Laym. *l.* 3. *t.* 4. *c.* 17. & alii comm. Sed de hoc v. suprà *l.* 3. *c.* 3. *n.* 7. de emptione & venditione.

CAPUT III.

De statu & officio Personarum sæcularium quarundam, præsertim judicialium,

DUBIUM I.

Quæ requirantur ad legitimum judicium?

RESP. Hæc tria. Primum est: Jurisdictio, sinè qua sententia nulla est, & peccatur mortaliter, ùt ex D. Th. 2. 2. *q.* 60. habet communis. Quare peccat Judex sæcularis, si personas, aut causas, merè Ecclesiasticas, ad se trahat: utì & Ecclesiasticus, si merè civiles; nisì fortè per accidens, ob defectum justitiæ in foro sæculari, aut nisì sint causæ miserabilium personarum. Porrò quæ causæ dicantur merè civiles, quæ Ecclesiasticæ, & quæ mixtæ, nôsse oportet Judices, & Jurisperitos, potéstque videri apud Laym. *l.* 4. *c.* 2. C. de Lugo, *d.* 37. *f.* 3.

Secundum: Rectus processus, v. g. ut citetur Reus, & audiatur, &c. Nisì fortè expediat aliquando, cùm delicta sunt atrocia, in flagranti crimine deprehensos, subitò plectere, vel in criminibus exceptis, communem procedendi modum mutare: nam Judici supremo (dummodo crimen sit publicum) aliquando licere, sinè citatione, defensione, & omni processu, Reum morti adjudicare, eò quòd factum notorium & publicum sit locò accusatorum & testium, neque Reo jus defendendi se in judicio relinquat, ùt docent Nav. *c.* 25. *n.* 10. Less. Fill. Bon. *d.* 10. *in præcep. q.* 2. *p.* 2. *n.* 5. v. etiam C. de Lugo, *d.* 37. *f.* 5. Trull. *l.* 8. *c.* 1. *d.* 13. Ubi tamen bene notandum, quòd etsi talia crimina excipiantur à comuni dispositione legis positivæ, & juris communis, non tamen legis seu juris naturæ: ideóque graviter peccare Judicem, qui in tali processu,

v. g. contra ſagas, quidvis licere putat. v. Cautionem criminalem *c.* 17. 18. 37. *& ſeq.*

Tertium: Recta intentio, ut ſcilicet procedatur ex intentione juſtitiæ. Unde ſi judex procedat ex odio, alióve ſine malo, v. g. ob inanem gloriam, peccabit: non quidem contra juſtitiam, ſed charitatem, aliámve virtutem, mortaliter aut venialiter, prout finis illius mortalis, aut venialis erit. Bon. *d.* 10. *q.* 2. *p.* 3.

DUBIUM II.

De Poteſtate & Officio Judicis.

ARTICULUS I.

Quid requiratur in Judice?

RESp. 1. Præter tria dicta ſuperiore dubio, requiritur ſcientia, quâ ſciat ſuo munere rectè fungi. Ità commun. Doct. & Bon. *d.* 10. *q.* 2 *p.* 3. Ratio eſt: quia quilibet tenetur ſcire ea, quæ pertinent ad proprium officium, & ſinè quorum cognitione nullus ſuum & officium exercere non poteſt. Unde reſolvuntur ſequentes Caſus:

1. Petens, aut ſuſcipiens officium Judicis (*idem eſt de medico & chirurgo* ùt v. infrà *dub.* 7.) quo indignus eſt, ità ut probabile ſit, indè notabile damnum proximi ſecuturum, peccat mortaliter. Navar. *c.* 25. Anton. C. de Lugo, *d.* 37 *n.* 1.

2. Judex carens neceſſariâ ſcientiâ, non debet abſolvi, niſì facta renuntiatione officii, vel niſì firmum habeat propoſitum renuntiandi. Ità S. Th. 2. 2. *q.* 76. *a.* 2. Cajet. Clavis regia *l.* 12. *c.* 13. *n.* 4. Reg. *d.* 25. *n.* 675. Nav. *c.* 25. Farin. *p.* 3. *q.* 3. *art.* 16. Ratio eſt: quia nullus poteſt officium, cujus munia obire non poteſt, retinere, præſertim cum damno vel periculo proximi.

3. Si Judex ex magna imperitia malè judicet, tenetur

netur ad intereſſe parti læſæ, & ad expenſas litis; uti etiam quotieſcunque notabile damnum, ſive in ſubſtantia litis, ſive in ſuperfluis expenſis, propter ejus culpabilem ignorantiam, partibus litigantibus accidit. Bon. C. Lugo *ll. cc.*

4. Si Judex agnoſcat errorem à ſe (etſi ſinè gravi culpa) commiſſum in præjudicium litigantis, tenetur, ſi poteſt citra infamiam, impedire errorem, v. g. monendo occultè partem læſam, ut ſibi appellatione, vel aliter conſulat: quia id pertinet ad debitam muneris executionem. C. de Lugo *l. c. n.* 3.

Reſp. 2. Judex tenetur cauſas judicare, & celeriter expedire: quia ex officio tenetur cuique tribuere ſuum; quod non facit, ſi ſententiam ſinè juſta cauſa differt. Unde reſolvuntur ſequentes Caſus:

1. Judex mortaliter peccat contra officium ſuum, differendo valde notabiliter cauſarum expeditionem, ſinè juſta cauſa. Sylv. V. *Iudex, quæſt.* 12. Clavis Reg. *c.* 12. *n.* 8. Navar. *c.* 25. *n.* 14. *&c.* cum. Bon. *d.* 10. *q.* 2. *p.* 3.

2. In caſu dicto, idem Judex tenetur parti læſæ damna & expenſas, quæ ex iniqua dilatione ſecutæ ſunt, reſtituere: quia eſt earum injuſta cauſa. *Ibid.* Auth. *ll. cc.*

3. Si Judex in exequenda cauſa, & proferenda ſententia negligens, aut iniquus ſit, non tantùm parti læſæ, ſed interdum etiam fiſco tenetur, ùt v. g. ſi mulctam pecuniariam, quam ex conſvetudine, vel lege communi debebat imponere reo, ſinè cauſa remiſit. S. Th. 2. 2. *q.* 67. *a.* 4. *ad* 3. Sylv. V. *pœna, q.* 28. Salon. Laym. *l.* 3. *t.* 2. *c.* 5. *n.* 7. contra Azor.

ARTICULUS II.

Quid Judici ſervandum circa Inquiſitionem?

TRibus modis procedi poteſt contra criminoſos, 1. Viâ accuſationis, cùm eſt aliquis actor, qui ſpon-

 det

det se objecta probaturum. 2. Via denuntiationis, cùm deferens crimen, non vult suscipere onus probandi. 3. Viâ inquisitionis, quæ triplex est: 1. Generalis, quando in genere quæritur, an leges serventur? 2 Specialis, quando de certa persona, & certo crimine quæritur. 3. Mixta, quando vel sola persona, vel crimen solum est speciale, ùt si quæratur: quis Cajum occiderit?

Resp. 1. Judex sinè ulla data occasione, ex solo officio suo, potest instituere inquisitionē generalem: in qua tamen ejus potestas non extendit se ad occulta elicienda, de quibus nulla est fama. Ratio prioris est: quia id necessarium est Reipub nec cuiquam fit injuria. Ac licèt quorundam scelera detegantur; id fit per accidens, præter intentionem: cui incommodo bonum commune prævalet. Ratio posterioris est: quia indè maxima sequerentur incomoda. Farin. Less. *l.* 2. *c.* 28. *d.* 13. Unde resolves:

1. In hac inquisitione, subditus etiam rogatus sub juramento, non tenetur, imò nec potest prodere criminosum occultum. Laym. *l.* 3. *t.* 6. *c.* 2. Less. *l. c.*

2. Si tamen revelet, peccat contra justitiam (nisì fortè cederet non tam in pœnam, quàm certam ejus, qui deliquit, emendationem, vel ad grave malum ab aliis avertendum,) cùm enim crimen, ùt ponitur, probari non possit, ac proinde ex ejus revelatione non possit aliud sequi, quàm infamia, nullum habet jus revelandi, Lay. *Ibid. & t.* 3. *p.* 2. *c.* 4.

3. Si in hac inquisitione ex relatione duorum, vel trium, deprehendatur alicujus criminis author, potest per tales testes contra illum procedi, ùt habet praxis communis. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *c* 4. *n.* 12.

Resp. 2. Quando crimen est manifestum, & ignoratur auctor, licèt Judici quærere in genere, quis fecerit? non tamen in particulari, v. g. an Petrus fecerit? nisì infamia aliqua aut indicia præcesserint. Pars prior

prior patet, tum ex praxi Judicum, tum ex incommodis contrarii. Ratio posterioris patebit ex sequentibus. v. Bon. *d.* 10. *in* 8. *præceptum q.* 2. *p.* 5.

Resp. 3 Ut Judex faciat inquisitionem specialem debet saltèm regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, quod justam det causam. Ratio est: tum quia alioqui diffamaret sinè causa: tum quia Judex procedere debet ex scientia publica, quam non habet, nisi per accusationem vel confessionem Rei, vel evidentiam facti, vel per infamiam; ad quam non sufficiunt duo testes, qui jurent se vidisse crimen admitti: quia adhuc est occultum; sed requiritur, ut rumor sit sparsus per majorem partem communitatis, id est: civitatis, viciniæ, vel monasterii, neque à maledicis sit exortus; etsi hac in re tutum sit, sequi praxim communem bonorum virorum, & Rerumpubl. ùt habet Laym. *l. c.* & Less. *dub.* 15. *a.* 19. ex aliis. Bon. *l. c.* Unde resolves Casus:

1. Antequam Judex procedat ad inquisitionem specialem vi infamiæ, ipsa infamia priùs examinari debet, & probari per testes saltèm duos; qui nominent personas, à quibus id publicè audiverint. Nav. Rub. *de jud.* Trull. *l.* 8. *c.* 1. *d.* 17.

2. Judex infamatum de uno crimine, v. g. adulterio, non potest interrogare de alio, de quo non est infamatus, v. g. furto: quia esset inquisitio specialis sinè prævia infamia. Salon. Cajet. Trull. *l.* 8. *c.* 1. *d.* 18. nisì tamen crimina sint connexa, vel unum sit circumstantia alterius. *Ibid.* & Sanch. 2. *p. conf. l.* 6. *c.* 3. *d.* 21.

Dixi in Resp. *Regulariter*: quia ad specialem inquisitionem non requiritur infamia prævia in casibus certis, quos v. apud Less. *l.* 2. *c.* 29. *d.* 15. Bon. *t.* 2. *d.* 10. *p.* 5. Sanch. 1. *p. conf. l.* 6. *c.* 3. *d.* 19. Trull. *l. c.*

ARTICULUS III.

Quid liceat Judici circa quæstiones, sive torturam?

RESP. 1. Ad torquendum reum (si tamen torqueri potest) requiruntur alicujus gravis criminis ea saltèm indicia, quæ faciant semiplenam probationem, id est: reddant rem plùs quàm probabilem: qualia habentur, v. g. testis unus omni exceptione major, Rei confessio extra judicium, itèm probabiliter etiam assertio duorum vel trium criminis sociorum in criminibus exceptis; præterquam veneficii, (in quo, an ex sola denuntiatione complicum, & quo modo procedere liceat, vid. Tan. *to.* 3. *d.* 4. *de just. dub.* 2. *&* 3. Laym. *l.* 3. *t.* 6. *c.* 5.) itèm fama publica à viris honestis orta, ac per testes probata, cum alterius indicii adminiculo (nam fama sola non probat, sed habet se instar accusatoris) Laym. *l.* 3. *tr.* 6. *c.* 5. *n.* 9. ex variis. Ratio responsi est: quia tortura instituta est ad subsidium probationis, quando argumenta & indicia sunt valde efficacia, ut sic plena probatio eliciatur: nam confessio Rei (si eam ratificet extra torturam, maneátque in ea usque ad sequentem diem) ex semiplena probatione facit plenam. Less. *l.* 2. *c.* 29. *d.* 17. Delrio *l.* 5. *s.* 3. Laym. *l. c.*

Dixi in respõsione, *si tamen torqueri potest*: quia quædam personæ prohibentur torqueri, nisì in criminibus exceptis: tales sunt viri in magna dignitate constituti, Officiales Principum, Urbium Gubernatores, Nobiles Equestris Ordinis, Milites, Doctores, eorúmque liberi; itèm impuberes, senes, memoriâ vacillantes, prægnantes, & nondum confirmatæ à partu. Delrio *s.* 9. Binsf. *c.* 6. C. de Lug. *d.* 37. *s.* 14. Unde resolves:

1. Peccat Judex graviter, si non priùs omnia alia media mitiora detegendæ veritatis tentet, quàm ad torturam descendat.

2. Tor-

2. Torturâ simpliciter abstinendum est, quando adest plena probatio criminis: quia ad hanc ordinatur tortura. Nav. Less. *l. c.*

2. Insufficientia ad torturam indicia sunt, si cadaver occisi sangvinet ad præsentiam alicujus; si sagæ non possint lacrymari. Item illicita est probatio per aquas, &c. de quibus v. Delrio *lib.* 5. Less. *n.* 156. Trull. *l.* 8. *c.* 1. *d.* 21.

4. Peccant Judices, qui in causis criminalibus, aut notabilis infamiæ, reum comprehensum, antequam habeant probationem contra ipsum, juramento adstringunt, ad dicendam veritatem, de omnibus pertinentibus ad causam, ob quam comprehensus est. Navar. *cap.* 18. *nu.* 41. *& cap.* 25. *n.* 36. Additque idem esse, si (*etsi sinè juramento*) minis, terroribus, tormentorum ostensione, hominem turbent, & implicent, ut sibi contradicens circumstantiam aliquam revelet, quâ convincatur, & puniatur. v. C. de Lug. *d.* 40. *n.* 1.

5. Si Judex extorserit confessionem per injuriam, v. g. si torserit exemptos, si sinè sufficientibus indiciis, si dolo malo, mendaciis, ficta impunitatis promissione induxit ad fatendum, vel aliter (sive quoad substantiam, sive quoad modum) notabiliter excesserit in tortura, confessio nulla est, nec potest ex ea procedi, imò tenetur Judex ad compensationem damnorum, ùt docet Card. de Lug. *d.* 17. *s.* 14. *n.* 157. v. Less. *c.* 29. *d.* 18. Laym. *l.* 3. *t.* 6. *c.* 5. ubi etiam dolos bonos, quos Delrio suggerit Judici, planè rejicit. v. Tan. t. 5. *d.* 4. *q.* 2. Trull. *l. c.*

6. Licèt reus confessionem injustè extortam postridie ratificet, nihilominus Judex non potest procedere ad punitionem Rei, vel complicis occulti: quia cùm confessio fuerit irrita, consequenter etiam ratificatio ex ea orta, ex *l. penult. ff. de quæstione;* atque adeò etiam cognitio per illud medium parta, est injusta. Nav, Salon, Less. Sayr, Trull. *l. c. d.* 10. Resp.

Resp. 2. Graviùs torqueri potest, contra quem graviora sunt indicia; non tamen ità, ut moraliter sit impossibile tormenta sustinere, habita ratione personarum. Unde si hìc excedatur, confessio extorta erit involuntaria, & habenda pro nulla, etiamsi extra tormenta coram judice ratificet, metu novæ torturæ. Laym. *c.* 5. *n.* 11.

Resp. 3. Semel tortus, si nihil est fassus, iterum torqueri non debet, nisì nova criminis indicia superveniant: quia per torturam priora elisit. Si verò crimen in tortura fassus, extra eam revocet coram Judice, repeti tortura potest: tum quia indicia manent in suo vigore; tum ob inconstantiam. Si verò tertiò tortus ac confessus, tertiò retractet, absolvendus est: quia præsumendum est, vi tormentorum coactam fuisse confessionem, ideóque nullam. Less. *c.* 29. *d.* 17. Excipiunt quidam: si indicia sint gravissima, quæ violentam præsumptionem pariant, crimen malitiosè à Reo negari. Laym. *l. c.* vid. Card. de Lug. *dub.* 37. *num.* 156. Dian. *t.* 3. *tr.* 6. *R.* 16. *&* 23. Trull. *loc. cit.* vid. infrà *hic dub.* 6. *&* 7. An, quando, & quommodo Judex possit interrogare Reum de complicibus, vid. Trull. *l.* 18. *c.* 1. *d.* 22.

ARTICULUS IV.

Quid servandum Judici circa sententiam, & pœnam?

RESp. 1. Judex debet judicare secundùm leges. Unde inferior Judex ordinariè non potest pœnam relaxare, vel minuere, etiamsi actor consentiat, nisì aliquando ad bonum Reipub. aliud necessarium esse dictaret epiikia, vel nisì de privata tantùm injuria actoris ageretur. S. Thom. 2. 2. *q.* 65. *art.* 5. Regin *l.* 25. *num.* 643. Bon. &c. Trull. *l.* 8. *c.* 1. *d.* 12.

Dixi, *inferior:* quia supremus, ob justam causam id potest: sinè causa tamen graviter peccaret, secundùm

dùm Cajet. V. *Judex*: quia animaret delinquentes, & concurreret ad peccatum. An autem liceat intercedere apud Judicem pro liberatione Rei? vide Bon. *l. c.* Trull. *l. c.*

Resp. 2. Si in aliqua causa fuit Advocatus, in eadem Judex esse, & sententiam ferre non potest. *L. eos in princ. C. de appell. & L. Prætor de jurisd.* quia judicium ejus habetur suspectum, propter affectum ad unam partem, ùt ex communi Doct. docet Sanch. *l.* 3. *Consil. c. un. dub.* 26. (addítque *n.* 3. sententiam non fore validam: quod tamen alii negant, si sit Judex ordinarius) Card. de Lugo, *de just. d.* 41. *s.* 1. *n.* 4. vide etiam Dian. *p.* 3. *tr.* 5. *misc. R.* 56. ubi ex Corduba sentit talem judicem in conscientia non peccare, si sinè affectu secundùm leges, altera parte inscia judicet.

Resp. 3. Quem Judex privata sententia scit esse nocentem, si juridicè sit probatus innocens, non potest condemnare: quia judicat ùt persona publica, ideóque sequi debet scientiam publicam, ac procedere secundùm allegata, & probata, præsertim in favorem Rei. D. Th. 2. 2. *q.* 67. Nav. *c.* 15. Cajet. Fill. Less. Bon. *d.* 10. *q.* 2. *p.* 2.

Resp. 4. Quem Judex privatim scit esse innocencentem, si juridicè probatus sit nocens, tenetur omni modo liberare, si potest, v. g. impediendo accusationem, extrahendo judicium, aperiendo carcerem, (si sinè majore malo potest) remittendo causam ad superiorem: & si sic nihil efficiat, probabiliter quidem plurrmi Doctores tenent, cum S. Th. *l. c.* ob rationem paulò ante datam, quòd possit condemnare: verius tamen videtur contrarium, quod cum aliis docent Less. *l.* 2. *c.* 19. *d.* 10 Sa, V. *Judex*. Petr. Nav. Fill. Bon. *d.* 10. *q.* 2. *p.* 2. *n.* 2. Tol. &c. v. C. de Lugo, *d.* 37. *s.* 14. quia directè occidere innocentem, est intrinsecè malum; ergo quomodocunque sciatur esse innocens,

cens, erit peccatum. Leff. *l.c.* In caufis tamen civilibus, & criminalibus minoribus, ubi tantùm agitur de pœnis pecuniariis, poteft etiam Judex, fecundùm hos Authores, fimpliciter procedere fecundùm allegata & probata: tum quia innocens per appellationem poteft reftitui in integrum; tum quia Refp. habet poteftatem in bona fuorum civium, quando bonum publicum id requirit; ùt in hoc cafu, nè forma publicorum judiciorum cum populi fcandalo evertatur. vide Laym. *c.* 2, *n.* 8. Leff. *d.* 10. Bon. *l.* 5. *n.* 4.

Quæres 1. Quid faciendum Judici, cùm utrinque funt fententiæ probabiles in quæftione juris, v. g. an ex teftamento minùs folemni debeatur hæreditas?

Refp. Debet ferre fententiam fecundùm opinionem de jure probabiliorem, faltèm fi fit Judex fupremus. Neque tunc videtur tenendum, quod quidam docent, eum fatisfacere confcientiæ, fi caufam adjudicet defendenti fe probabiliter, licèt altera probabiliùs. Ratio eft: quia Judex eft conftitutus, ut fecundùm merita caufæ, & fententiam, quæ ei maximè videtur rationi confona, caufam decidat: quia alioquin eft acceptor perfonarum.

Dixi, *fi fupremus fit*: quia fi fententia aliqua communiter fit recepta in tribunali fuperiore, Judex inferior videtur fecundùm eam poffe judicare, licèt minùs probabilem: quia videt probabiliorem, cum honoris fui præjudicio, revocandam in fuperiore tribunali. Laym. *l.* 1. *tr.* 1. *cap.* 5. §. 3. *n.* 16. ex Sylv. Vafq. &c. v. tamen C. Lugo, *d.* 37. *f.* 10. & Inn. XI. *p.* 2.

Refp. 2. Si opiniones oppofitæ æquè probabiles videantur, non licebit uni eorum adjudicare totum pro fuo arbitrio, cùm uterque æquale jus habeat, fed fuadebit compofitionem: imò etiam imperabit, in cafu nimis intricato; (aliàs enim non licet) vel uni di-

dimidium, & alteri alterum dimidium juris, aut rei, de qua lis eſt, adjudicabit: memor interim axiomatis: quòd, ſi partium jura ſint obſcura, potiùs favendum ſit Reo, quàm actori. *Ibid.* Ban. de peccatis, *d.* 2, *q.* 4. *p.* 9.

Quæres 2. Ad quid teneatur Judex, qui ſententiam injuſtam tulit?

Reſp. 1. Si dolo, vel (ùt dixi *d.* 2. *a.* 1.) magnâ imperitiâ id fecit, litem fecit ſuam, id eſt: damnum partis læſæ in ſe tranſtulit, cui tenetur reſtituere. Bonac. *d.* 10. *q.* 2. *p.* 4. ex S. Th. &c. vide ſuprà *d.* 2. *art.* 1.

Reſp. 2. Si alioqui dignus ſuo munere, tametſi id petens impetraverit aliis dignioribus neglectis) per oblivionem, ex humana fragilitate erraverit, non obligatur in conſciētia ad reſtitutionem ex propriis; cùm injuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali ſententia acceperit, vel potiùs (ſecundùm alios) cùm culpam Theologicam non commiſerit; debet tamen revocare ſententiam, ſi poteſt ſine gravi incommodo. Laym. *l.* 3. *tr.* 6. *c.* 2. *n.* 11.

Quæres 3. An ſententia Judicis injuſta obliget in foro conſcientiæ.

Reſp. Sententia injuſta ex natura rei, aut ex omiſſione ordinis juris ſimpliciter neceſſarii, ſive feratur per falsò allegata, & probata, ſive ex Judicis iniquitate, nullum habet robur in foro conſcientiæ, manétque parti læſæ, tametſi non appellet, jus ſuum, licebítq; ſi abſque ſcandalo poſſit, recuperare bona. S. Thom. Sayr. Bon. *d.* 10. *q.* 2. *p.* 4. Trull. *l.* 8. *c.* 1. *d.* 7. Ratio eſt: quia ſententia eatenus obligat in conſcientia, quatenus habet rationem judicii, hoc eſt: ùt eſt determinatio juris, & definitio juſti.

Dixi, *in foro conſcientiæ:* quia in foro externo, ubi non tam veritas facti, quàm probatio juridica ſpectatur, ſententia prolata ſervanda eſt, ad evitanda

ſcan-

ſcandala, & incommoda. Neque elapſo termino, (intrà quem appellare licebat) actio ei conceditur, lege ſic ſtatuente, tum in pœnam pigritiæ, tum ob bonum publicum, ut litium ſit finis. Trull. *l.* 8. *c.* 4. *d.*7. ex Sayr. &c. Unde reſolves:

1. Is, cujus bona per ſententiam manifeſtè injuſtam adjudicata ſunt alteri, poteſt (nisì alter juſtè præſcripſerit) per occultam compenſationem ea recipere: quia recuperat jus ſuum. *Ibid.*

2. Qui ſciens per injuſtam ſententiam mala fide accepit bona, tenetur ea ſemper reſtituere, nec unquam præſcribere poteſt: quia ſunt aliena; & poſſeſſor malæ fidei nunquam præſcribet: imò tenetur expenſas reſtituere, & compenſare damna, etiamſi pars læſa nō appellaverit: cùm non renuntiet ideo juri ſuo.

3. Qui bona fide rem poſtulaverit à Judice, & bona fide accepit, intelligítque ante tempus præſcriptionis finitum fuiſſe ſententiam injuſtam, tenetur eam, non tamen expenſas, reſtituere. Si verò poſſedit rem bona fide, tempore ad præſcribendum neceſſario, non tenetur reſtituere: quia legitimè præſcripſit. Salon. Sayr. Trull. *l. c.*

Quæres 4. Quid liceat Judici circa munera?

Reſp. 1. Etſi à partibus munera liberalia accipiens aliquando peccet, vel ob ſcandalum, vel periculum pervertendi juſtitiam: acceptorum tamen dominium comparat, ſpectato jure naturæ.

Reſp. 2. Etſi lex poſitiva munerum acceptionem prohibeat; accipiens tamen non tenetur ad reſtitutionem ante ſententiam Judicis, nisì lex exprimat, quòd non illicita tantùm, ſed etiam invalida ſit acceptio. vide Bon. *in* 8 *præceptum q.* 2. *p.* 8. Lay. *l.* 3. *tr.* 4. *c.* 4. *n.* 9. & 10.

Reſp. 3. Si Judex injuſtè extorqueat munera, nolens facere, quod juſtum eſt, & debet, nisì ea dentur, te-

tenetur restituere: utì etiam, si quid datum sit ad redimendam vexam, v. g. nè injustè faveat parti adversæ, nè causam nimis differat. Quanquam hoc casu interdum præsumi possit, datorem remittere obligationem restituendi. Lay. *l. c.* ex Gab. & Reb. &c.

DUBIUM III.

Quid sit officium Advocati?

SUppono secundùm omnes, in Advocato quatuor requiri: scilicet scientiam convenientem, justitiam causæ, fidelitatem, & pretium justum: quod si taxatum est, non licet ultra hoc accipere: ubi non est taxatum, sufficit justum naturale, ùt vide apud Bonac.

Resp. 1. Non potest sub gravi peccato suscipere causam, quam scit esse injustam. Ex causis autem civilibus, in utramque partem probabilibus, & dubiis potest utramvis, etiam minùs probabilem tueri; dummodo cliens de minore probabilitate moneatur. Vasq. Salas, Card. de Lug. Dian. *t.* 1. *p.* 2. *R.* 4. Quia utraque pars habet jus proferendi suas rationes in Judicio; ergo etiam Advocatus patrocinandi; neque semper est verius, quod videtur probabilius; & fortè aliud erit judicium Judicis, Bon. *de pec. d.* 2. *q.* 4. *p.* 9. *&* *suprà l.* 1. *c.* 2. *d.* 2. *&* Bon. *t.* 2. *in præcepta d.* 10. *q.* 3. *p.* 4.

Dixi, *Civilibus:* quia in causa criminali dubia non licet tueri partes actoris, qui in tali casu graviter peccat contra reum; ergo etiam Advocatus. Fill. *t.* 40. *c.* 1. Neque quando actor contra possessorem agens scit se posse nihil evincere, sed rem mansuram semper dubiam: quia tunc injustè vexatur possessor, pro quo tandem judex debebit judicare, ùt v. C. de Lugo, *de just. d.* 41. *n.* 7. Sal. *in t.* 2. *d.* 1. *f. ult. n.* 108.

Resp. 1. In causa criminali, potest Reum etiam sontem defendere, ut mortem, aliámve pœnam evadat: quia Reus non tenetur ad pœnam, nisi convictus; ergo potest per se, vel alium, eam avertere, donec convincatur. Bon. *d.* 10. *q.* 3. *p.* 4 *n.* 7.

Resp 3. Advocatus tenetur pauperibus in extrema, vel gravi necessitate, gratìs patrocinari, sinè notabili tamen suo incommodo. Ratio est: lex charitatis, Nav. Cajet. Fill. Bon. *l. c.* Unde resolves:

1. Advocatus, qui sciens patrocinatur causæ injustæ, tenetur ad compensationem omnium damnorum indè consequentium. Unde parti contrariæ restituere debet ex peccato commissionis: quia fuit illi causa positiva damni, (similitérque si causam dubiam tueatur, eámque obtineat fraude: quia intercedit injustitia, ratione partis adversæ) Clienti verò tenetur restituere ex peccato omissionis: quia ex suo officio tenebatur monere ignorantem causæ injustitiam. Quod addo: quia si clienti constabat causæ injustitia, non tenetur illi restituere. Bon. *d.* 10. *q.* 3. *p.* 4. Less. *l.* 2. *c.* 3. *d.* 5. Fill. Laym. Tann. *q.* 4. *dub.* 6. *n.* 127.

2. Similiter peccare, & ad restitutionem teneri, quando defendit articulum justum causæ injustæ, ut sic Adversarium vexet, impediat, differat, aut pervertat, docet Trull *l.* 8. *c* 3. *d* 3. Cajet. Sayr. &c. Quia censetur defendere causam injustam.

3. Quando causa nihil ferè habet probabilitatis, itā ut vix moraliter sit spes obtinendi, eò quòd apud Judices semper rejiciatur, regulariter non licet suscipere: tum quia facit, ut cliens sinè fructu tempus & pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. C. Lugo, *de just. d.* 14. Quando autem cliens habet bonum jus in causa possessionis, non tamen in proprietate, an liceat advocato eum defendere in causa possessoria, (dum de proprietate

non

non agitur) quidam affirmant, negant alii: vide Fag. in p. 8. c. 47. n. 13. Mol. t. 1. tr. 2. d. 18. C. de Lugo, l. c. n. 10.

4. Advocatus, antequam patrocinium causæ suscipiat, tenetur examinare ejus æquitatem, & probabilitatem, eámque clienti indicare sincerè: si enim falsa promissione, vel inani spe victoriæ, sumptibus involvat, tenetur ad restitutionem. Bon. de pec. d. 2. p. 9. utì & si qualitatem ac statum causæ, seu periculum ejus perdendæ indicare neglexerit, & cliens eo cognito litigaturus non fuisset. Quòd si dubium sit, an eo casu litem prosecuturus fuisset, neque id ullâ diligentiâ cognosci possit, non teneri advocatum ad damna resarcienda, docet Bard. d. 4. c. 29. Quòd melior sit conditio possidentis, dum de damno illato non constat.

5. Si clientis causam minùs probabilem, dicat esse omnino justam, tenetur de damno, si cliens cognito causæ dubio non fuisset litigaturus. Bon. l. c.

6. Si in progressu causæ iniquitatem videat, tenetur mox monere clientem, & suadere, ut desistat; aliàs ad restitutionem damnorum obligabitur: quia cùm stipendio sit conductus, tenetur ex justitia monere. Tan. l. c. Neque potest vel ipse, vel Judex suadere compositionem, cum damno partis: quia compositio non habet locum, nisì quando res dubia est. Si verò inducat ad transactionem, sinè damno, deceptione, vi & metu, non tenetur: quia nulli facit injuriam. Valent. Azor, Less. Lay. Bon. l. c.

7. Non potest absolvi, qui paratus est quasvis causas defendendas suscipere. Sayr. l. 12. c. 23. n. 18.

8. Non licet cùm cliente convenire de pretio, post inchoatam litem, sed vel ante cœptam, vel post finitam, ex cap. infames. 3. q. 7. quia postquam sua instrumenta ostendit, cogetur quolibet pretio stare, nè prodatur. Nec pacisci de parte aliquota, v. g. dimi-

dia, tertia, vel quarta litis, pro pretio, si victoria obtigerit: quia id graviter prohibetur *L. Sumptus. ff de pactis*, *L. Item c. de proc. c. Arceatur.* 3 *q.* 7. *L. Si qui cod. de post.* Ratio est: nè præbeatur occasio, per fas & nefas, procurandi victoriam. Hoc tamen casu non obligatur ad restitutionem, si justum pretium non excedat, & dolus ac fraus absit v. Sylv. V. *Advocatus.* Navar *c* 15. Fill. Laym Bonac. Sanch. *l.* 6. *consil. c.* 7. *d.* 9. *n.* 3. *&* 7. & Card. de Lugo, *l. c.*

9. Peccat Advocatus 1. Si, cùm non sit idoneus, officium Advocati exerceat & patrocinetur. *L. Nemini ff. de Advoc.* S. Thom. 2. 2. *q.* 71. éstque peccatum ex genere suo mortale. 2 Si defendat causam injustam secundùm dicta *cap* 1. 3 Si ob nimias dilationes, illicitas subornationes testium, &c. notabiliter officiat parti adversæ, habenti alias justam causam, &c. v. Nav. *c* 25 Fill. *q.* 3. 4. Si utrique patri patrocinetur: quia repugnat, ut utramque partem æquè defendat, Sylv. Sanch. *consil p.* 2. *l.* 6 *c.* 7. *d.* 7. In diversis tamen causis secluso scandalo, non repugnat. 5. Si in eadem causa, in qua est Judex, vel Assessor, agat Advocatum: quia duo officia contraria in eadem causa exercere non licet. Sylv. v. *Advoc. q.* 2. 6. Si (tametsi defendat causam justam) producat scripturas, vel testes falsos, aut instrumenta; non tamen peccat, si in causa manifestè justa Adversarium decipiat, dummodo nulla utatur falsitate, v. g. allegando falsa, &c. S. Thom. 2. 2. *q.* 71. *art.* 3. Sylv. Sanch. *cons. p.* 2. *l.* 6. *c.* 7. *d.* 8. 7. Si adducat leges falsas vel abrogatas, vel doctrinam reprobatam; vel leges bonas in falsos sensus, sciens, prudens detorqueat. 8. Si in gravamen alterius partis quærat dilationes ad rem non facientes. v. Fill. Trull. *l. c.* 9. Si accipiat mercedem injustam. Quando autem à lege pretium nullum taxatum est, censetur illud justum, quod habetur tale judicio prudentum, attenta quali-

tate

tate negotii, dignitate scientiâ, & peritiâ Advocati, & labore, quem impendit, ac demum consuetudine approbata. v. Brull. *l. c. d.* 5. 10. Si contractum usurarium, vel aliter iniquum suadeat, aut probet. 11. Si leges statuta, & consuetudines patriæ ignoret, (unde, si grave damnum clienti obveniat, tenetur compensare) vel intelligere non studeat.

10. Peccat Advocatus contra justitiam, si rationes & fundamenta clientis, quem justè defendit, vel secreta causæ detegat adversario, ut ex aliis probat Fag. *in p.* 8. *c.* 47. *n.* 13. v. etiam C. de Lug *l. c. n.* 6. tenetúrque ad restitutionem; si eam ob causam cliens causam perdidit, victurus aliàs: quia fecit contra officium, nec adhibuit diligentiam ad causam obtinendam in favorem clientis. Azor, Fill.&c. *ll. cc.* Limitant tamen aliqui, nisi periculum sit, nè pars adversa grave damnum iniquè patiatur: quia ajunt, quilibet potest sinè suo damno grave damnum alterius prohibere. v. Less. *p.* 2. *c.* 31. Azor, Regin. Fill. Laym. *l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 28. Verùm hanc limitationem, cum S. Th. alii non admittunt, nisi fortè reus, capite plectendus esset, & accusator injustè procederet: tunc enim ajunt, Advocatus accusatoris deberet falsitatem prodere, si tamen spes esset profuturum, accusatore priùs monito, ut desistat. v. Card. de Lugo, *l. c.*

11. Advocatus, si causarum expeditiones, cum præjudicio clientum, differat, postponat, vel plures acceptet, quàm expedire possit, peccat, ac tenetur ad restitutionem: utì & omnium damnorum, quæ per ejus imperitiam, malitiam, vel negligentiam, cliens aut actor incurrit; non tamen tenetur in omnibus causis adhibere eandem diligentiam, sed majorem, vel minorem pro causæ qualitate. Vide Fill. Bonac. *in præc.* 8. *d.* 10. *q.* 3. Less. *l.* 2. *cap.* 19. *d.* 9. Laym. *L.* 1. *t.* 1. *cap.* 3.

DUBIUM IV.

Quæ sit obligatio Referentis, Secretarii, Notarii, & Procuratoris?

RESp. Tenentur ii omnes justè fideliterque exercere suum officium, sive ex debito muneris tantùm, sive etiam ex juramento. Itèm tenentur scire ea, quæ ad suũ officium spectant, debitámque diligentiam adhibere, præstando omnia necessaria, terminos justos petendo, & appellando, cùm fuerit necessarium. Bon. Escob. & comm. Unde resolvuntur sequentes Casus:

1. Peccant, si odio, vel amore, spe, vel timore, abutantur officiis suis; si secreta servanda non servent; si partibus, vel earum sollicitatoribus, aliísve tradant processus, vel scripturas originales, quas non debent; accipiant stipendium majus justo, vel ultra pretium taxatum; si lites iniquas suadeant; &c.

2. Referens peccat 1. si defectu studii, vel per incuriam, malè referat, vel aliquid substantiale prætermittat. 2. Si sit partialis, conetúrque unius partis justitiam magìs, quàm alterius explicare. 3. Si sententiam alterutri parti manifestet, priusquam evulgetur, unde possint gravia incommoda sequi, v. g. Judex recusari, &c. v. Escob.

3. Secretarius peccat 1. Si juramentum violet. 2. Si arcanum prodat. 3. Si sententiam nondum publicatam manifestet. 4. Si processus, aut sententias non custodiat, vel partibus, sinè præscripto Judicis, ostendat. 5. Si testimonia non fideliter transcribat, sive exaggerando, vel imminuendo, sive immutando, aut invertendo. v. Escob.

4. Tabellio, sive Notarius publicus peccat 1. Si sinè sufficienti peritia (v. g. clausulas communes &c, ignorans) suscipiat officium. 2. Si juramentum violet. 3. Si in depositione testium, aliquid addat, vel detrahat, non levis momenti. 4. Si ministro transcri-

ptori (cum erroris periculo) examen committat. 5. Si protocolla, & acta negligenter custodiat cum damno partium. 6 Si differat causarum expeditionem, ut pecuniam extorqueat 7. Si testamentum scribat hominis rationis usu destituti. 8. Si testes falsos admittat. 9. Si solennitates necessarias ex ignorantia culpabili, vel malitia prætermittat. 10. Si testimonium aliquod necessarium, unius rogatu, & alterius damno, non exhibeat; si conficiat instrumentum usurarium, vel falsum, præsertim in damnum tertii; si faciat, ut processus, & causæ veniant ad alios Judices, vel Referentes, &c. quàm ordo illius tribunalis postulat: quia multùm interest habere hunc, vel illum Judicem. Escob. v. Laym. *l.* 8. *t.* 6. *c.* 2. Bon. *in præc. disp. ult. p. ult.* 11. Si secretum violet, v. g. aperiendo parti adversæ, dicta testium, ante eorum publicationem; quod esse mortale contra justitiam docet Trull. *l.* 8. *c.* 7. *n.* 3. ex Navar. *cap.* 25. *n.* 52. 12. Si parti petenti instrumenta occultet; præsertim quæ continent legata, Nav. *l c. n.* 53. Sylv. verb. *Tabellio.* Trull. *l. c.* 13. Si acta occultet, vel parti petenti transumptum processûs neget. 14. Peccat graviter, si amisso instrumento antiquo publico, vel testamento, aliud simile confingat.

5. Procurator peccat 1. Si litem procuret injustam. 2. Si plures causas suscipiat, quàm possit expedire. 3. Si plus mercedis accipiat, quàm justum. 4. Si suadeat reo, vel parti, ut injustè veritatem negent. 5. Si suâ incuriâ, negligentiâ, aliáve culpâ, causa sit, ut lis perdatur. 6 Si nomine partis juret, sinè particulari ejus informatione, cum periculo pejerandi. 7. Si culpabiliter tribunali non adsit, futuri incommodi metu, &c. v. Escob. Laym. *l c.* Bon. *q.* 3. *p.* 4. 8. Si partes adducat ad concordiam iniquam. 9. Si differat causam, vel pervertat Judicem, vel petat terminos impertinentes, aut dilationes superfluas. 10.

Si falſos teſtes inducat. v. Sylv. *l.* 12. *c.* 24. Fill. *t.* 41. *c.* 10. *n.* 294. Trull. *lib.* 8. *cap.* 6. *dub.* 1.

DUBIUM V.

Quod ſit officium Accuſatoris?

RESp. Ut in accuſatione ſervetur juſtitia, cavenda ſunt tria: Primum eſt, calumnia, id eſt: impoſitio falſi criminis; vel ejus, quod ſufficienter probari nequit. Et hæc inducit obligationem reſtituendi, & ſubeundi, vel pœnam talionis, vel aliam, arbitrio Judicis. Secundum eſt prævaricatio, id eſt: colluſio cum Reo, & ſimulata tantùm accuſatio. Quæ in criminalibus, ſi Reipub. damnum ſequatur, obligationem reſtitutionis inducit. Tertium eſt tergiverſatio accuſationis inchoatæ, abſque juſta cauſa. Quod addo: quia cum cauſa, v. g. ob imperium Principis, vel Judicis, quòd interſit Reipubl. talem perſonam non puniri, vel infamari, vel quòd in accuſatione defectus ſubſtantialis ſit commiſſus, poteſt deſiſtere, imò tenetur, ſi in progreſſu cauſæ cognoſcat ſe erráſſe, ſi incipiat dubitare de crimine, ſi videat ſe non poſſe probare. Fill. *t.* 40. *c.* 7. *n.* 205.

Quæres: An, & quis teneatur alterum accuſare?

Reſp. 1. Privatum raò ad id teneri: tum ex praxi timoratorum: tum quia aliàs tribunalia eſſent plena accuſationibus, cum perturbatione reipubl.

Dixi, *Privatum*: quia ſi quis à Republ. ſtipendium ob hoc accipiat, v. g. Fiſcalis, &c. tenetur ex juſtitia, & conſequenter ad damna ex omiſſione accuſationis ſecuta. Fill. Bonac. *in* 8. *præc. d.* 10. *q.* 1. *part.* 1.

Dixi 2. *Rarò*: quia ſi ità exigat bonum publicum, v. g. ſi proditio imminens, vel grave damnum vitæ innocentis, aliter averti non poſſit, & crimen facilè probari poſſit, tenetur etiam privatus accuſare, vel ſaltèm denuntiare, ídque tamen ex charitate tantùm, quæ reſtitutionem non importat. Fill. Bon. *l. c.*

Reſp.

Refp. 2. Accufare prohibentur 1. Excommunicati, proditores, infames; ídque in pœnam criminis. 2. Filii, fervi, fuos parentes vel dominos, ob reverentiam. 3. Clerici in caufa fanguinis, ob indecentiam. Leff. *l.* 2. *c.* 3. *d.* 5. Bon. *l. c.*

Refp. 3. Non teneris, imò nec debes etiam pofito fuperioris præcepto, denuntiare crimen 1. Si delinquens emendatus eft, finè periculo recidendi, & parti læfæ fatisfactum: nec periculum imminet aliis: nec crimen eft notorium; quia finè caufa proximi infamia fequeretur. v. fuprà, *l.* 2. *t.* 3. *c.* 2. *d.* 4. 2. Si crimen nôfti fub fecreto naturali, tanquam confultor, advocatus, &c. Nisì tamen is, qui fecretum commifit, innocentem, vel rempubl. injuftè vexaret, nec vellet defiftere. C. de Lug. *de juft. d.* 14. *n.* 14. 3. Si indè immineat grave periculum honoris, vitæ, & rerum tuarum. 4. Si etiam probare cogereris, nec poffes. v. C. de Lugo, *d.* 38. *f.* 2.

DUBIUM VI.

De Teftibus.

SUppono, ad legitimam & plenam in judicio probationem, requiri duos teftes, eófque debere 1. Externo fenfu percipiffe id, de quo teftantur. 2. De eodem facto & crimine, cum iifdem circumftantiis, deponere; alioqui erunt teftes tantùm fingulares, ùt vocant, qui non faciunt plenam probationem. 3. Effe omni exceptione majores, in quibus fcilicet nulla defideretur conditio, quò minùs teftari poffint, jùxta verfum vulgarem:

Conditio, fexus, ætas, difcretio, fama,
Et fortuna, fides, in teftibus illa requiret?

Hinc à teftando rejiciuntur 1. Servi. 2. Mulieres. 3. Minores 20. añis, in criminalibus; in civilibus autem impuberes. 4. Inimici. 5. Sanguine juncti & domeftici; exceptis quibufdam cafibus, apud Leff. *l.* 24. *c.*

3. *num.* 38. 6. Infames. 7. Perjuri. 8. Socii criminis. 9. Personæ inopes & viles. 10. Deliri & semifatui: ex quibus tamen ii, qui solo jure positivo ad testandum sunt inhabiles, possunt admitti in criminibus exceptis. Quo supposito:

Quæritur 1. An, & quando teneatur quis testari? 2. Ad quid teneatur, qui non vult testari? aut qui falsa est testatus?

Resp. 1. Non tenetur quis testari, nisi vel ex charitate, cùm ità necessarium est, ad avertendum grande malum proximi, aut Reip. vel ex præcepto, cùm Judex, seu Superior habens potestatem, ità legitimè præcipit. In quo ultimo casu, si fugias, aut occultes te, antequam ad testandum citeris, non peccabis contra justitiam; ideóque nec teneberis restituere, ùt contra multos docent Valent. & Less. Ratio est: quia tibi necdum est præceptum: si quod autem jus nascatur parti ex tuo testimonio, id ex præcepto oritur. Imò, etsi sit communis sententia, ad restitutionem teneri eum, qui à judice citatus fugit, vel testimonium fraude declinavit, cùm sit efficax, & moralis causa, ut Judex sententiam ferat in alterius damnum: non tamen est improbabile, quod docent Mol. & Less. non teneri. Ratio est: quia citatio intimata non inducit obligationem justitiæ, sed tantùm obedientiæ; proindéque non comparens, contumax tantùm est, & inobediens, non autem injustus. Less. *l.* 2. *c.* 17. *&* 30. v. Bon. Laym. *ll. cc.*

Resp. 2. Etiam legitimè & juridicè interrogatus non teneris testari sequentibus casibus 1. Si scias rem ex confessione. 2. Si accepisti sub secreto naturali, ùt Consiliarius, Advocatus, Medicus, &c. modò tamen non sit necessarium, ad magnum Reipub. vel proximi malum avertendum; tunc enim licet tale secretum detegere, etiamsi jurâsses te nulli dictu-rum: quia tale juramentum non obligat, cùm ju-

re na-

re naturæ tenearis ad contrarium. Vide Lay. *c.* 4. *n.* 9. 3. Si ex teſtimonio tibi, vel tuis, immineat notabile damnum: niſi tamen damnum publicum, vel privatum alienum prævaleat, ùt notat C. de Lugo, de juſtitia, *diſp.* 39. *n.* 10. Unde communiter non teneris teſtari contra conſanguineum. 4. à Si à viris non ſat fide dignis accepiſti: tunc enim potes te habere, ac ſi nihil ſcires. 5 Si factum intellexiſti per injuriam, verbi gratiâ, aperiendo literas, cogendo alium ad revelationem, &c. Laym. *lib.* 3. *t.* 6. *c.* 4. *n.* 5. Mol. *d.* 5. *n.* 5. 6. Si alter probabiliter in facto non peccaverit, vel propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in occultam compenſationem debiti, ex quo tanquam de fure inquiratur. Ratio eſt: quia mens Judicis eſt inquirere de delicto. vid. Azor, *p.* 3. *l.* 13. *c.* 27. Fill. Bon. *d.* 10. *q.* 3. *p.* 3. Laym. *l. c.*

Reſp. 3. Qui ſciens falſum teſtatus eſt, per quod alteri fuit efficax cauſa damni, tenetur ad impeditionem, vel reparationem omnium damnorum, quæ cauſantur. Itèm tenetur revocare cum pari ſuo damno, & periculo etiam vitæ, ſi reus de ea periclitetur: & putetur rovocando aliquid effecturus. Ità communiter. Ratio eſt: quia in damno æquali, potiùs habenda eſt ratio innocentis. v. *dub. ſeq.*

Dixi 1. *Sciens*: quia ſi ex ignorantia, inadvertentia, aut oblivione inculpabili, falſum eſt teſtatus, etſi teneatur impedire, ſi poſſit; non tamen ad reſtitutionem, etiamſi reus damnetur. Ratio eſt: quia neque tenetur ex re accepta, neque delicto.

Dixi 2. *Cauſa efficax*: quia ſi à parte rei falſum illud teſtimonium nihil effeciſſet, v. g. quia per falſa teſtimonia aliorum, jam tota cauſa damni erat data, ità ut Judex ex hoc teſtimonio nihil fuerit motus, ad nihil tenebitur. Leſſ. *l.* 2. *c.* 30. Laym. *l.* 3. *t.* 5. *c.* 8. & alii.

Teſtis peccat, 1. Si affirmet, quod ignorat. 2. Si verita-

veritatem, quam debebat celare, aperiat. 3 Si se occultet, nè rogetur, casu quo tenetur testari. 4. Si Judici justè interroganti non obediat. 5. Si pretium pro dicenda veritate accipiat.

DUBIUM VII.

De Reo.

ARTICULUS I.

An, & quomodo reus teneatur fateri veritatem?

RESP 1. Si non interrogent legitimè, non tenetur fateri suum crimen, sed potest Judicem eludere vel ambiguis verbis, vel etiam negando, cum aliqua restrictione, & in bono sensu, ut mendacium absit. Ratio est: quia tunc Judex non habet jus interrogandi, aut obligationem imponendi reo. Ità Less. & Lay. *t.* 6. *l.* 3. *c.* 5. Bon. *d.* 10. *q.* 3. *p.* 2. Unde resolves:

1. Reus non tenetur fateri crimen suum, 1. Si Judex non sit legitimus. 2. Si à seipso litis processum inchoët, sinè prævia accusatione, saltèm virtuali. 3. Si non præcessit semiplena probatio, nec infamiá, nec manifesta criminis indicia extent. Ratio est: quia in his Judex non interrogat legitimè. Azor, Less. Fill. Lay. Bon. *ll. cc.* Card. de Lugo *d.* 40. *n.* 1.

2. Nec tenetur, si dubitet, an Judex legitimè interroget? quia non tenetur parere cum gravi suo damno, nisì constet Superiorem posse præcipere. Ità Less. Fill. Lay. *l. c.* Sanch. *l. c. cons. c.* 3. *d.* 31. Salas. C. de Lugo, &c. contra Sylv. Bon. & alios.

3. Judex tenetur Reo manifestare statum causæ, & quæ sint indicia, quo modo probetur delictum, &c. ut Reo constet, an legitimè interrogetur: quia non tenebitur respondere alioqui, & seipsum honore, aliisve bonis, quæ bona fide possidet, spoliare. Cajet. Nav. *c.* 25. *n.* 43. C. de Lugo *d.* 10. *n.* 1.

4. Si reum juridicè quidem interroget Judex, sed non nisì ex falsa præsumptione delicti, v. g. an exierit

ex

ex tali domo? ſtricto enſe? poteſt Reus (idem eſt de teſte) licèt ſciat ſemiplenè probatum eſſe, id negare, ſi exiit quidem, non tamen facto delicto, ſed ob aliam cauſam: quia ſi Judex veritatem ſciret, non poſſet interrogare. Ità cùm S. Thom. *q.* 69. *art.* 1. Sot. Fagund. *p.* 8. *c.* 34. Dian. *p.* 3. *tom.* 5. *miſc. R.* 66. C. de Lugo *dub.* 40. *n.* 4.

Reſp. 2. Etſi communior & verior ſententia ſit S. Thom. 2. 2. *q.* 69. ſi Reus legitimè interrogetur à Judice, teneri in conſcientia apertè veritatem dicere, probabile tamen eſt etiam, quod ex Sylv. docent Sa, & Leſſ. non teneri, ſaltèm ſub mortali, in cauſis capitalibus, & gravioribus, ſi ſit ſpes evadendi, & nullum grave damnum Reipubl. timeatur. Tan. *d.* 4. *q.* 4. *d.* 5. Card. de Lug. *d.* 40. *num.* 15. ubi dicit eſſe ſententiam valde probabilem, & in praxi tutam. Ratio eſt: quia lex humana communiter non obligat cum tanto periculo, v. g. mortis; tum quia inhumanum videtur, ut, qui convinci non poteſt, teneatur præbere arma, contra ſe, quibus occidatur, aut gravem pœnam, v. g. perpetui carceris, ſubeat; tum quia non videtur tam heroicus actus præcipi poſſe. Bon. *in* 8. *præc. d.* 10. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 17.

Dixi 1. In *Capitalibus*: quia aliud eſt de cauſis, in quibus agitur de pœna Eccleſiaſtica, quæ eſt medicinalis.

Dixi 2. *Si ſpes ſit evadendi:* quia abſque ea, ceſſat ratio celandi veritatem. Unde reſolves:

1. Non ſemper opus eſt (juxta dicta Reſp. 2.) ùt Confeſſarius reum urgeat ad crimen fatendum. C. de Lugo *d.* 40. *n.* 20.

2. Poſt ſententiam latam reus non tenetur confiteri crimen, quod antè injuſtè negavit: quia finito judicio, finitur obligatio rei. Laym. *l. c.* Imò probabile eſt: nec ante ſententiam ad id teneri (etiamſi adhuc ſit in poteſtate Judicis) donec iterum interrogetur. Card. de Lugo, *d.* 40. *num.* 17.

Resp. 3. Si quis ad evitanda tormenta gravia, mentitus falsum sibi crimen imposuit, per quod sit morte plectendus, non videtur mortale. Ità contra Nav. & alios docet Anglus, Sylv. Less. *l.* 2. *c.* 11. *d* 7. Tann. *de just. d.* 4. *q.* 4. *dub.* 5. Ratio: quia non est mentitus perniciosè; cùm non teneatur tantis tormentis vitam conservare. vid. Card. de Lugo *l. c.* Unde resolves:

1. Talis non tenetur postea crimen revocare, quamvìs antea perjurio confirmâsset, si prudenter metuit, nè ad tormenta revocetur: quia etsi pejeratione graviter peccârit, hoc jam transiit; & non retractando nemini facit injuriam, ideóque sufficit, coram Deo pœnitere. v. Less. Tann. *l. c. & q.* 5. *d.* 4.

2. Si ex illa falsi criminis confessione grave damnum aliis sequeretur, v. g. bonum Reipub. aut fama religionis vel familiæ notabiliter læderetur; aut aliqui ideo in hæresin lapsuri essent, quævis potiùs tormenta perferenda essent. Tann. *l. c. & q.* 5. *d.* 4.

3. Si reus tormentis coactus denuntiavit alium innocentem; tenetur sub mortali, ante suam condemnationem, & si tum non facit, etiam post sententiam damnationis, revocare; ad quod etiam à Confessario est obligandus. Ità ex communi Tol. *l.* 5. *c.* 66. *n.* 7. Less. *cap. ult. d.* 15. Tann. *d,* 4. *q.* 5. *dub.* 4. *n.* 103. Ubi subjungit 1. Si quis tamen sequatur, ipsáque praxi servari advertat eam sententiam, quæ negat per revocationem in extremo vitæ factam tolli, vel infirmari denuntiationem antè factam, ùt docet Delrio *l.* 5. *s.* 5. Valent. *d.* 6. *q.* 13. *p.* 4. is consequenter existimare poterit, denuntiantem in mortis articulo (saltèm cum suo incommodo, & sub peccato mortali) obligatum non esse ad revocationem: quia esset inutilis. Ità Tann. *l. c.* Licèt ipse rectè censeat, fundamentum istius sententiæ minùs esse probabile.

2. Mo-

2 Monet idem Tann. *num.* 105. cavendum esse Confessario, nè vel importunè sæpiùs reo damnato inculcet retractationem denuntiationis iniquè factæ; vel retractationem factam imprudenter, & cum scandalo evulget.

Quæres: An reus teneatur revelare complices?

Resp. 1 Si omnino occulti sint, nec aliis indiciis, aut testimoniis convinci possint, non potest, nec tenetur: si tamen vi tormentorum coactus prodat, ordinariè non peccabit. Less. *l. c.* & Laym. *l.* 3. *t.* 5. *c.* 5.

Resp. 2. Si crimen sit exceptum, tenetur etiam non rogatus; ideóque si nolit, secundùm Nav. non erit absolvendus.

ARTICULUS II.

Quid liceat reo circa fugam pœnæ?

RESP. Quando sententia est materialiter injusta, lata tamen secundùm allegata & probata, etsi in conscientia non obliget, non potest reus Judici positivè resistere, tum ob scandalum; tum quia tali casu Judex habet jus sententiam exequendi, & ad id tenetur. Ità communiter Less. Sanch. contra Vict. Bon. Card de Lugo, *d.* 4. *n.* 39

Dixi, *positivè*: quia reo, etiamsi verè reus sit, licet ante & post sententiam (quoad mortem, vel pœnam morti æquivalentem, v. g. perpetuum carcerem) fugere. Ratio: quia quilibet tam magnum jus habet ad vitæ suæ conservationem, ut nulla potestas humana obligare possit ad eam non conservandam, si spes commoda ostendatur; nisì tamen bonum publicum aliud postulet. Less. *l.* 2. *c* 31 *d* 5. Unde resolves:

1. Regulariter reo licet fugere, etiamsi custos carceris grave damnum indè passurus sit, (saltèm nisì juraverit se mansurum) quia utitur suo jure, & nulli

facit

facit injuriam. Fill. *t.* 40. *c.* 4. *n.* 274. Azor, Less. *d.* 5. *n.* 31. nisi tamen charitas aliud suadeat, ob damnum custodis præponderans. v. Bon. *d.* 10. *q.* 3. *p.* 2. *numero* 13. Less. *l. c.*

2. Multò magìs licet fugere, nè capiatur, vel etiam à ministro apprehendente se excutere, non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, &c. *Ibid.* & Reg. *l.* 24. *n.* 4.

3. Licet etiam saltèm in foro conscientiæ, custodes (præcisa vi & injuriâ) decipere, tradendo v. g. cibum & potum, ut sopiantur, vel procurando, ut absint; itèm vincula & carceres effringere: quia cum finis est licitus, etiam media sunt licita. Et licèt alii captivi per effractum parietem simul elabantur, non tenebitur de damno: quia tantùm est ejus causa per accidens, cùm jure suo utatur. Nec refert, quòd leges, & magistratus quidam tales effractores graviter puniant: id enim fit, quòd vel contrariam sententiam sequantur; vel ex præsumptione, quòd vim intulerint custodibus; vel quòd propter bonum reipub. ea pœna statuta sit. Fill. *l. c.* Tan. *d.* 4. *q.* 4. *dub.* 5. ex aliis multis. v Card. de Lugo, *d.* 40. *s.* 4.

4. Illis, qui non sunt ministri justitiæ, licet non solùm consilio juvare reum, ut fugiat, sed etiam suppeditatis instrumentis, v. g. funibus, limâ, &c. quia finem alteri licitum illi suadere, & ad eundem media proponere licet. Less. *l. c. d.* 6. *num.* 40. Tann. *l. c.* Sylv. Turr. Vasq.

5. Non tamen licet juvare in effractione carceris, ùt habet communis: tum quia executio ipsa effractionis soli reo licita est, propter jus vitæ conservandæ: tum nè alioqui omnis securitas carceris pereat. Less. *l. c.* Bon. *d.* 10. *q.* 3. *p.* 1.

Quæres: An Reo liceat appellare?

Resp. Si sciat sententiam esse justam, & justè processum esse, non licet, (licet tamen supplicare) quia id

quia id esset Judici calumniam imponere. Imò injustè appellans tenetur de damno. Si verò putet sententiam iniquam esse, aut injustè processum esse, aut si diversæ sint opiniones, potest appellare. v. Tann. *l. c. n.* 100. Ç. Lugo, *l. c. a.* 14. Sanch.

DUBIUM VIII.

Quomodo Confessario agendum cum reo?

RESp. Observanda sequentia: 1. Instruat eum, quòd, quæ secum in foro conscientiæ agit, cum Judicibus non communicentur; ideóque sive sit nocens, sive innocens, id ei nec prodesse, nec obesse possit. Ratio: quia aliàs multi conarētur se falsò probare innocentes, ut à Confessario juventur: alii contrà falsò se nocentes dicunt, quòd timeant, nè Confessarius conferat cum Judicibus, ipsíque revocentur ad torturam. Unde expedit 1. Ut non temerè evulget Confessarius accepta extra confessionem. 2. Ut ad confessionem sacramentalem reum non admittat; nisi postquam in foro profano res sunt liquidæ: vix enim adigi poterit, ut omnia fateatur ob timorem, nè vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Judici: antè tamen de contritione agendum est. Delrio *l.* 6. *c.* 1. *f.* 3. Tann. *d.* 4. *q.* 5. *d.* 4.

2. Nè cogat importunis modis reos, ut se tales fateantur: tum quia verè quidam rei non sunt; & victi illa importunitate, nè moriantur incommunicati, vel à confessario in extremis deserantur, confitentur sacrilegè; tum quia frustrà est confessio, nisì fiat ex contritione, & vera ad Deum conversione: de hac ergo laboret, & sequetur bona confessio, non autem contrà. Tan. *l. c.*

3. Caveat, nè coram reo censeat modum procedendi judicialem, proindéque communiter non admittat querelas de injuria facta, cùm non sit Confessarii ea judicare, sed ad pœnitentiam disponere.

4. Etsi quidam auctores permittant Judici uti dolis bonis, ad crimen eliciendum; non tamen id licet Confessario, nè ministerium ejus infametur.

5. Non licet (secundùm Conc. Ast. Can. 33. *& c.* 34. Non licet.) palàm interesse tormentis, aut suggerere modum torquendi, nisì mitiorem. v. Tan. *d.* 4. *q. ult. d.* 5. *n.* 128.

6. Expedit habere cognita indicia, & probationes deprehensas in judicio, ipsúmque modum processûs, ut & prudentiùs possit in suo foro agere, & Judicem, sicubi opus, prudenter admonere.

7. In confessione examinet 1. An consortes criminis prodiderit, (si secundùm suprà dicta tenebatur) & quidem si falsò alios infamârit, inducat ad revocationem, etiam cum periculo torturæ. v. Tan. *d.* 4. *q.* 5. *dub.* 4. *n.* 103. & dicta *dub. superiore.* 2. Si saga sit, quo tempore, qua occasione, in magiam sit lapsa? ut, si postea neget, convinci possit in eodem foro. 3. In qualitatem superstitionis: an ex animo Christianæ fidei renuntiârit? dæmonem adoraverit? falsa de Deo, æternitate senserit? rebus sacris abusa sit? hominibus nocuerit, præsertim conjunctis, ùt marito, liberis? & an alios seduxerit? Itèm de peccatis carnalibus. Denique confessæ aperiat fraudes dæmonis, instruátque, quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter cætera suadeat fidei professionem, & frequentem Symboli repetitionem.

8. Sæpe non expedit post supplicium Judici significare, reum in extremis denuntiationes revocâsse: tum quia Judices id parvi faciunt; (quàm rectè, vide Laym. & Tann. *l. c.*) tum quia frangit sigillum sacramentale, si non petitâ licentiâ, innocentiam denuntiari evulget, cùm eo ipso revelet peccatum denuntiantis. Quare si aliquando Judicem monere expediat, rogandus est reus, ut id extra confessionem, & coram testibus dicat, eo fine, ut Judex moneatur.

9. Si alicujus innocentiam ex confeſſione colligeret, (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe, docet Tann. *d.* 4. *q.* 5. *d.* 5. *n.* 85.) id Judici aperire, ac pro eo intercedere, periculoſum eſt: tum quia poſt publicatam rei confeſſionem, ei non credetur; tum quia, ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli; tum quia ſi rei cognoſcant, eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient, eum callidè ſua facinora celandi. vid. Laym. *l.* 3. *t.* 6. *c.* 5. Tann. *d.* 4. *q.* 5. *d.* 4. *num.* 65.

10. Etſi pro reis, etiam juſtè damnatis, intercedere aliquando poſſit, maximè apud magiſtratum ſupremum, juxta ſcripturam Prov. 24. *Erue eos*, &c. valde tamen prudenter, & moderatè id faciendum: quia relaxatio poteſt eſſe illicita, Judéxque (non tamen Confeſſarius, niſi eà præviderit) fieri reus malorum omnium, quæ ex liberatione ſequuntur, imò & ipſi imputabuntur, cùm ex officio debuerit impedire. v. Bonac. *in* 8. *præc. d.* 10. *q.* 2. *&* 3. Tan. *de juſt. d.* 4. *q.* 5. *d.* 4.

DUBIUM IX.

Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopæorum, & Chirurgorum.

RESP. Tenentur ii imprimìs, quando tale officium petunt, vel ſuſcipiunt, ſub gravi obligatione, ſufficientem habere ſcientiam, ſive peritiam. Navar. *c.* 25. C. Lugo, *d.* 27. *numer.* 1. Deinde in curandis infirmis, ſervare ſequentes regulas: 1. Ordinariè debent ſequi opiniones medicorum ſecuras & tutas. Ratio eſt: periculum, & damnum proximi. Bonac. Laym. Sanch. 1. *mor. cap.* 9. 2. Quando certum aliquod eſt pharmacum, quod nimirum certò infirmis profuturum eſt, tenetur illud adhibere, omiſſo eo, de quo dubitatur: quia aliàs imprudenter proximum

in periculo relinquerent. 3. Si non sint certa pharmaca, debent adhibere probabiliora, & tutiora: tum quia alioqui salutem proximi in discrimen adducerent; tum quia tenentur fungi officio, quantùm possunt, cum minimo proximi periculo & damno. 4. Quando nulla est spes de salute infirmi, nec adest remedium nisì dubium, de quo scilicet dubitatur, num profuturum, an nociturum sit, possunt, imò debent illud adhibere. Ratio: quia sic infirmi negotium utiliter geritur; & si mors sequatur, ipsis nō imputabitur, cùm aliàs spem vitæ non habeat. Laym *lib.* 1. *tr.* 1. *cap.* 5. Fill. *n.* 152. Bon. *de pec. d.* 2. *q.* 4. *p.* 9. Unde resolves:

1. Medicus peccat, 1. Si absque sufficienti peritia gravem morbum curare tentet. 2. Si occurrente gravi & insolito morbo, speciali studio operam non impendat. 3. Si det pharmacum infirmo, quod probabiliùs creditur nociturum, quàm profuturum. 4. Si medicamenta inexplorata, explorandi gratiâ adhibeat, præsertim, quando de iis non est opinio probabilis, & habet medicamenta probabiliter utilia. 5. Si non bene perspectâ morbi naturâ, temerè adhibeat remedia obvia, vel periculosa, præsertim cum discrimine vitæ, vel gravis læsionis. 6. Si agnito ægroti periculo opportunè non adsit, aut necessariam curationem negligat, aut medicos alios adhiberi non permittat. 7. Si aliquid suadeat Dei honori, vel præcepto contrarium, v. g. incantationem, pollutionem, superstitionem, &c. 8. Si facilè, & sinè necessitate, à jejunio absolvat, carnium esum permittat. 9. Si ægrotantem pauperem in periculo constitutum contemnat. vid. Bonac. *l. c.* Navar. *cap.* 15. Azor, 1. *p. l.* 2. *cap.* 17. Escob. *l.* 2. *E.* 3. *c.* 9.

2. Pharmacopola peccat, 1. Si rudis & ignarus munus exerceat. 2. Sinè arte, vel diligentia, medicamenta conficiat. 3. Melle in potionibus pro saccha-

ro

ro utatur. 4. Si unum medicamentũ pro alio (nisi tamen esset æquè bonum, & non majoris pretii) contra medici præscriptum, cum gravis damni periculo porrigat. v. Salas *dub.* 34. 5. Si medicamenta ad non pariendum, vel ad fœtum expellendum vendat. 6. Si pharmaca vendat inutilia, &c. v. Escob. *l. c.*

3. Peccât Chirurgus, 1. Si sinè scientia & peritia sufficienti vulnera curare tentet, cum periculo erroris. 2. Si Medicum, quando gravitas vulneris exigit, non cõsulat. 3. Si lucri amore curationem protrahat. 4. Si mercedem justô majorem exigat. 5. Si abortûs causâ venam aperiat, aliúdve remedium adhibeat. v. Escob. *l. c.*

DUBIUM X.

Quæ obligationes Mercatorum, Opificum, & cæterorum sæcularium?

RESp. Eæ patent ex dictis de septimo præcepto: ex quibus resolves:

1. Mercator peccat 1. Si venenum, vel alia prohibita vendat, cum suspicione pravi usûs. 2. Si paratus sit quodcunque pretium, etiam injustum, ab emptore accipere. 3. Rem cariùs, quàm supremo pretio vendat ob dilatam solutionem. 4. Mercium defectum gravem occultum non aperiat, pondus & mensuram imminuat. 5. Si in emptorum injuriam monopolium injustum, merces omnes unius generis sibi comparet immoderato questu pro libitu vendendas. 6. Si merces ab eo, qui non novit, emat pretio minore, vel cariore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres & inutiles novis admisceat, & vendat eodem pretio utrasque. 8. Si justa tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cùm possit, non solvat creditoribus, cum gravi eorum damno. 10. Si mercibus solvat, quod pecuniâ debet, contra creditoris voluntatem. 11. Si diebus festis publicè emat, vel vendat contra

consvetudinem permissam. 12. Si juret falsò se tanto pretio merces comparâsse. 13. Si contractum ineat quemcumque, dubitans de ejus justitia. 14. Si emat res furtivas, &c. v. Escob. *t.* 2. *E.* 3. *c.* 12.

2. Bibliopola peccat 1. Si vendat libros prohibitos, vel lascivos. 2. Si librum defectu laborantem vendat pro integro, &c. v. Escob. *cap.* 13.

3. Argentarius, sive Aurifaber peccat 1. Si æs pro auro vel argento vendat. 2 Auro vel argento plus æris misceat, quàm ars requirit, & emptoribus mixtionem non significet, neque minuat pretium. 3. Si ex rebus furtivis aliquid emat mala fide. 4. Si communem lapillum pro pretioso vendat, vel pretiosum pro vili emat, &c.

4. Sartor, Sutor, & cæteri opifices peccant 1. Si jurent se tali die opus perfecturos, quod sciunt, (vel dubitant) non futurum. 2. Si plus materiæ exigant, quàm ad opus sit necessarium; aut partes alicujus momenti, quæ supersunt, retineant, sinè voluntate domini. 3. Si diem festum sinè gravi causa violent, per se, vel per suos famulos, &c. v. Escob. *l.* 1. *cap.* 15.

LIBER

LIBER V.

De ratione cognoſcendi & diſcernendi peccata.

CAPUT I.

De Peccato in genere.

DUBIUM I.

Quid ſit peccatum?

RESpondeo: Eſt tranſgreſſio legis, ſive, ùt ait Tol. eſt voluntarius receſſus à regula divina: per regulam intelligitur præceptum, tam naturale quam regulam intelligitur præceptum, tam naturale & humanum, quàm divinum: per receſſum, intelligitur actus, (vel ejus omiſſio) qui ſit non tantùm voluntarius, ſed etiam liber, cum aliqua actuali advertentia malitiæ. Quod addo: quia ùt docet Sanch. 1. *moral. cap* 16. cum Vaſq. Bonac. *d*. 2. *q*. 2. *p*. 3. *n*. 3. *&* 12. &c. non ſufficit ad actum peccaminoſum libertas & advertentia quævis virtualis, vel interpretativa, quâ ſcilicet quis advertere poterat, & debebat; nec quæcunque actualis, quâ ſcilicet intellectus rationes commodi, & incommodi in objecto attendat: ſed requiritur, ut advertat moralem malitiam objecti, aut ſaltèm de ea dubium, vel ſcrupulum concipiat. Ratio eſt: tum quia ſinè iſta advertentia non eſt voluntarium, cùm non ſit cognitum; tum quia, quamdiu talis cogitatio intellectui non occurrit, non eſt ſufficiens principium deliberandi de malitia, ideóque nec libertas, ac proinde nec culpa; & cenſetur illa inadvertentia naturalis, & invincibilis oblivio. Ad-

dit tamen Tann. *d.* 4. *de pec. d.* 5. *q.* 5. *dub.* 5. *n.* 106. non esse necesse, ut consideratio illa maneat actu, dum peccatum durat; sed satis esse, ut vel actu, vel virtute maneat, ità ut cum ea, vel actus peccati fuerit inchoatus, vel saltèm causa data: ùt fit in ebrio, qui peccat, non vi præsentis, sed præteritæ deliberationis. vid. Bald. *l.* 1. *d.* 36. Verùm recentiores communiter docent, talem, v. g. ebrium, non peccare formaliter, quando usu rationis caret, sed malitiam eorum, quæ tunc fiunt, contraxisse antè, dum prævidens malum, quod commissurus erat, ejus causam dedit, ajúntque, dum quis actu peccat, semper esse ac manere advertentiam aliquam malitiæ tenuem, vel confusam, ùt v. apud Schol. nam in ordine ad praxim, parùm refert, utro libet modo loquaris.

Resp. 2. Ad peccatum requiruntur tres conditiones, ùt patet ex prima responsione, 1. Ut sit voluntarium, id est: ut fiat à voluntate consentiente. 2. Ut sit liberum, id est: ut sit in potestate voluntatis facere, vel non. 3. Ut advertatur malitia. Ex quibus resolves:

1. Defectu primæ conditionis, nullus actus, qui neque est in, neque à voluntate, est peccatum, nisì voluntas eum acceptet: ideóque nec impedit communionem, sive is sit internus: ùt cogitationes contra fidem, blasphemæ, obscœnæ, motus carnis, etiam usque ad effusionem seminis; sive externus, ac violentus, v. g. stuprum virgini per vim illatum.

2. Defectu secundæ conditionis, subinde à peccato excusantur vehementissimi motus iræ, aut concupiscentiæ, quibus usus rationis perturbatur, & libertas tollitur.

3. Defectu tertiæ non peccat, qui die jejunii de præcepto nihil cogitans cœnat, vel carnes comedit, etsi advertat eas sibi delectabiles. Itèm qui lapidem

projicit per fenestram, non advertens periculum læsionis; vel qui contractum usurarium celebrat, non advertens esse talem. Sanch. *l.* 2. *c.* 16. *n.* 12. Reg. *l.* 15. *n.* 75.

4. Damna & eventus (licèt alioqui frequentes) ex ebrietate secuti, & nullo modo prævisi, inculpabiles sunt: quia nec in se, nec in causis sunt liberi. Sunt verò culpabiles, si sint prævisi, nec diligentia sufficiens ex præscripto prudentiæ sit adhibita, nè sequerentur: eâ verò adhibitâ, etsi postea eveniant, culpâ vacant. Utì etiam, quando juxta loci & temporis circumstantias non apparet periculum mali, ideóque nulla cautela est adhibita. Vasq. 1. 2. *d.* 124. *cap.* 2. Quibus conformiter Less. *l.* 4. *c.* 3. docet, si negligentia, ebrietatem, aut eventus ex ea sequi solitos præcavendi, fuerit tantùm venialis, etiam mala, quæ prævideri poterant, tantùm venialia fore: quia cùm non in se, sed tantùm in causa sint libera, non possunt habere majorem culpam, quàm ipsa causa.

DUBIUM II.

An, & quando desideria & delectationes sint peccata?

PEr desiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propositum efficax rei malæ: per delectationem verò, simplex amor & complacentia objecti cogitati, fruendo ejus dulcedine, absque desiderio executionis: solétque dici morosa, non à mora temporis, cùm momento possit perfici; sed quòd voluntas, post plenam advertentiam rationis ei immoretur.

ARTICULUS I.

Quale peccatum sit desiderium malum?

REsp. 1. Desiderium absolutum, sive cogitatio cum voluntate consentiente absolutè in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente, habet eandem speciem ac malitiam pecca-

ti mortalem, vel venialem, quam habet actus exterior, in quem fertur. Est communis, & constat ex *Matt.* 5. *Qui viderit, &c.* Ratio est: quia actus interior habet suam bonitatem, & malitiam ab actu externo, tanquam objecto. Ità commun.

Resp. 2. Desiderium cum consensu conditionali, quo quis aliquid concupiscit, sub tali conditione, quæ omnem malitiam objecti auferat, non est peccatum, saltèm mortale: v. g. vellem prædari, si à Deo mihi permitteretur; si Judex essem, malefactorem istum occiderem. Valent. Tom. 2 *d.* 6. *q.* 4. *p.* 4. Sayrus, Salas *in* 1. 2. *tract.* 13. *d.* 16. *f.* 27. Vasq. *dub.* 116. *cap.* 2. Si verò conditio malitiam non auferat, est peccatum: ùt v. g. si cogites: si non esset infernus, mœcharer; si non haberem rationem mei statûs, ulciscerer, occiderem te. Itèm si id mihi fecisses in adolescentia, vel antequam religionem ingrederer, vindicâssem, (intellige, si, dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ sumendæ, si esset in tali statu: secùs enim est, si tantùm ostendit, quid facturus fuisset in alio statu) Bon. *de matr. q.* 4. *p.* 8. *num.* 9. Ratio responsionis est: quia etsi consensus conditionatus nihil ponat in rerum natura ex parte objecti voliti; in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum, præcisa conditione non auferente malitiam; ac proinde talis erit culpa, qualis esset illud amare absque conditione. Cajet. Sanch. 1. *mor. c.* 2. Vasq. Laym. *l.* 1. *tr.* 3. *c.* 6. *n.* 10. Ex quibus resolvuntur hi Casus:

1. In omnibus, solo jure positivo prohibitis, licitum est desiderium cum conditione hac, *si prohibitum non esset*, v. g. ederem carnes die Veneris, si Ecclesia non vetuisset. Ratio: quia conditio omnem malitiam, quæ à sola prohibitione est, aufert. Azor, *l.* 4. *c.* 6. *q.* 10. Sanch. *l.* 2. *c.* 2. Vasq. *d.* 116. *cap.* 2.

2. Idem valet in prohibitis quidem jure naturali, lici-

licitis tamen in aliquo casu, aut statu, si is pro conditione apponatur, v. g. occiderem Petrum, si Deus mandaret; suspenderem furem, si essem Judex; ducerem uxorem, si liceret, si non essem Sacerdos, si essem liber à voto. Ratio: quia hæc sub illo statu sunt licita. Rectè tamen monet *Sà V. Peccatum*, hujusmodi desideria esse periculosa, & vitanda, atque, ùt ait Cajetan. *ibidem*, esse fatuas & diabolicas tentationes. *Ibid.* & Laym. *l.* 1. *t.* 3. *c.* 6. *in* 10.

3. Etsi idem quidam, ùt Cajet. Sal. & Vasq. universim affirment de omnibus jure naturæ, & simpliciter prohibitis, si conditio impossibilis apposita tollat rationem peccati ab objecto, ùt si dicas: si non esset peccatum, fornicarer; eò quòd tunc consensius non videatur ferri in malum: probabilius tamen videtur, quod docet Azor, Sanch. & Laym. esse peccatum; eò quòd sit intrinsecè malum, nec malitiâ suâ, (quæ in consensum circa tale objectum traheret, nisi Dei lex arceret) exui possit: ideóque voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, si efficaciter feratur: quia si tantùm sit significatio propensionis naturalis in illud objectum, non est peccatum. Sanch. *l.* 1. *c.* 2. *n.* 25. Lay. *l.* 1. *t.* 3. *c.* 6. *n.* 11. *v.* Card. de Lugo, *d.* 16. *n.* 376.

4. Gaudere, & delectari de opere malo, sub conditione, *si liceret*, v. g. in prædictis desideriis efficacibus illicitis, quando conditio est possibilis, etsi possit excusari à peccato, secundùm quosdam Doctores, si fiat tantùm secundùm appetitum rationalem, sive voluntatem, (secluso omni alio periculo consensûs illiciti, & turpis motûs; qui tamen quia communiter & connaturaliter sequitur, vix tutum videtur in praxi) non potest tamen excusari, si sit delectatio voluntaria appetitûs sensitivi, quæ propriè delectatio dicitur, fitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio discriminis est: quia voluntas

tas poteſt ferri in objectum abſtractum à malitia, cùm ſequatur intellectum, cujus eſt abſtrahere; appetitus verò, quia ſequitur imaginationem, non fertur in objectum ſub aliqua certa conditione ſtatûs, vel temporis apprehenſum, ſed ùt eſt in ſe, ideóque talis delectatio eſt de objecto abſolutè malo. vid. Laym. & Bonac. *de matr. q.* 4. *p.* 8.

ARTICULUS II.

An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum?

RESp. Si terminetur ad cogitatum opus malum ſecundùm ſe, eſt peccatum mortale, vel veniale, prout ipſum opus mortale, vel veniale eſt. Ità commun. ex D. Thom. 1. 2. *q.* 78. *a.* 8.

Dixi, *ſecundùm ſe*: quia ſi delectatio ſit tantùm de ipſa cogitatione, non autem de opere, non eſt peccatum: quia ſicut cogitatio v. g. de rebus obſcœnis, in ordine ad doctionem, vel concionem, &c. bona eſt, cogitatio autem de iiſdem rebus ex curioſitate, eſt mala venialiter: ità conſequenter, delectatio de tali cogitatione tanquam objecto, non eſt mala, ſed quandoque bona, quandoque venialiter mala. Similiter nec peccatum erit, ſi delectatio verſetur circa modum malè operandi, non circa ipſum opus malum: quo modo ſinè peccato ſæpe nos delectant fabulæ, comœdiæ, bella, homicidia, fraudes, furta, lapſus hominis, v.g. ex equo, &c. non ſecundùm ſe, ſed modus furandi, rapiendi, artificioſus & induſtrius, modus cadendi inopinatus. Laym. *l.* 1. *t.* 3. *c.* 6. *n* 2. Ex quibus reſolves:

1. Licitum eſt gaudere, & delectari morosè de effectu bono, ſecuto ex opere malo: quia tunc delectatio non eſt de objecto malo.

2. Si talis effectus ſecutus ſit ex opere ſecundùm ſe quidem malo, hìc tamen & nunc culpâ vacante: ùt v. g. quia factum eſt in ſomno, amentia, ebrietate, incul-

inculpabili ignorantiâ, tunc etiam de ipso actu licere aliquando delectari, (vide Prop. 15. inter 65.) non quidem secundùm se, sed ùt est causa talis boni effectûs, docent Less. *l.* 4. *c.* 3. *n.* 105. *&* 106. ex Vasq. 1. 2. *d.* 105. *cap.* 2. v. g. de solutione naturæ facta in somno. Ratio: quia objectum delectationis istius non est malum. v. Bon. *de Mat. d.* 4. *p.* 8. *n.* 8. Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 2. *n.* 18. Card. de Lugo, *de pœn. d.* 16. *n.* 389. Imò addunt, licere aliquando desiderare (affectu simplici, & inefficaci desiderio,) ut tale quid fiat sinè culpa; v. g. ut in somno eveniat naturæ solutio, ob finem bonum; dummodo desiderium non sit tam intensum, ut tale quid probabiliter causet, neque sit periculum consentiendi in talem voluptatem. Ratio est, ajunt: quia objectum hujus desiderii, aut gaudii non est malum. vid. Less. & Bonac. *loc. cit.*

3. Non est peccatum, saltèm mortale, si conjuges delectentur appetitu tantùm rationali, de actu conjugii præterito, futuro, vel possibili, respectu compartis præsentis vel absentis. Itèm si sponsus desideret copulam futuram, aut de ea delectetur; vel vidua de præterita. Ratio: quia hi actus habent objectum licitum.

Dixi, *appetitu rationali*: quia si sponsus, aut vidua, voluntariè consentiat in delectationem sensitivam, & carnalem, (quæ recordatione copulæ futuræ, aut præteritæ, naturaliter oritur) mortaliter peccat, ùt docet Less. *l. c. t.* 3. *cap.* 6. Bon. Tann. Palaus. v. Dian. *t.* 5. *misc. R.* 2. contra Med. &c. Quia verò ad supradictam voluntatis oblectationem, sensitiva & carnalis ùt plurimùm, imò etiam periculum consensûs in fornicationem, consequitur, oblectationem illam voluntatis in praxi vix locum habere, saltèm in vidua, & sponsis: inter conjuges tamen, modò periculum pollutionis absit, etiam sensitivam & veneream delectationem non esse mortale docet Fill. Bonac.

de Matr.

de Matr. *q.* 4. Sanch. Leſſ. *l. c. d.* 1. & Dian. *p.* 2. *t.* 3. *miſc. R.* 36. tum quia ſtatus matrimonii hæc excuſat, utì etiam tactus impudicos, ſolius voluptatis causâ inſtitutos: tum quia hæc tendunt per ſe ad opus conjugale, licèt per accidens opus non exerceatur.

4. Delectatio moroſa de rebus ſolo jure poſitivo prohibitis, non eſt illicita, modò non fiat ſub ratione prohibitionis: v. g. ſi Carthuſianus, vel alius, die jejunii ſe oblectet de cognito eſu carnium: quia non eſt de opere malo, cùm lex tantùm vetet comeſtionem externam. Laym. *l.* 1. *t.* 3. *c.* 6. *n.* 9. Leſſ. *l.* 4. *c.* 3. *d.* 14. *n.* 111. *&* *n.* 113.

5. Qui delectationem moroſam mortalem confitetur, addere debet circumſtantias operis, de quo fuit delectatio, v. g. in materia iræ: an fuerit de occidendo fratre, an alio? uno, an pluribus? in materia carnis: an de conjugata, moniali, conſanguinea? Quod tamen limitat Azor, Sa V. Luxuria, Salas *t.* 2. *t.* 13. *d.* 16. *ſ.* 6. *n.* 59. *&c.* ſi delectatio feratur in objectum apprehenſum ſecundùm totam ſuam malitiam, non autem ſi tantùm ſecundùm partem, v. g. in fæminam apprehenſam, ùt non ſuam, non tamen ùt alteri nuptam, vel ùt monialem: tunc enim probabile eſſe ait, delectationes tales reduci ad ſpeciem ſimplicis fornicationis. Ità etiam Fill. Leſſ. Bon. Dian. Palaus, v. Card. de Lugo, *d.* 16. *n.* 363. Aliud eſt de ipſo opere externo, quod ſemper fertur in objectum, ſecundùm totam ſuam malitiam; aut etiam de deſiderio efficaci, quod fertur in opus externum ſecundùm ſe, & ùt eſt à parte rei, ac proinde eſt ejuſdem cum illo ſpeciei, ideóque ejus circumſtantiæ ſemper fatendæ ſunt. v. Auth. *cit.*

Reſp. 2. Si quis ſinè cauſa & neceſſitate actionem exerceat, ex qua intelligit delectationem carnis naturaliter orituram, (v. g. ex curioſitate legit, vel audit turpia) tamen ſinè directa intentione, & periculo

con-

consensûs, peccat venialiter; si verò justam causam habeat, nihil peccat. vid. suprà *in* 6. *præc. l.* 3. *t.* 4. *cap.* 2. *d.* 4.

Quæres: An voluntas delectationem carnalem positivè reprimere teneatur?

Resp. 1. Si voluntas plenè eam advertens, negativè & permissivè se habeat, ut nec approbet, nec repellat, dummodo id non permittat ex ipsius delectationis complacentia, nec periculum sit ulterioris consensûs, probabile est, quod docet Cajet. & Sanch. 1. *Mor. cap.* 12. non peccare mortaliter: tum quia non consentit in delectationem; tum quia moraliter est impossibile, omnes illos motus evitare; tum quia ex justa causa illos licet permittere, etiam secundùm adversarios.

Resp. 2. In praxi tamen verius videtur, quod docet Vasq. Azor, Less. Bec. 1. 2. *t.* 2. *cap.* 5. *quæst.* 5. sinè justa causa eis non resistere, esse mortale: quia ferè semper voluntas est exposita periculo consensûs; & contrarium credere, est nimia sui confidentia, & præsumptio. Moderatè Laym. utramque sententiam probabilem fatetur, nisì saltèm actum simplicis displicentiæ circa illam eliçias; etsi efficaciter animum ad alia divertere negligas, cùm facilè possis, & speres te tali modo posse depellere. v. Laym. *l.* 1. *t.* 3. *c.* 6.

DUBIUM III.

De distinctione peccatorum.

ARTICULUS I.

Quæ peccata distinguantur specie?

RESp. Peccata, quoad materiale, sive entitatem positivam, specie distinguuntur ex objectis formalibus, & circumstantiis speciem variantibus, quatenus eæ objecti formalis rationem habent. Quoad for-

formale autem, proximè distinguuntur ab oppositis formis, sive rectitudine virtutis, quâ privant; remotè autem & fundamentaliter, ex objectis. Ità Tann. *d. 4. de pec d. 1. q. 2.* Ratio primæ partis est: quia omnes actus specie distinguuntur ex objectis; peccata autem, quoad materiale, dicunt ipsos actus. Ratio secundæ partis: quia privationes proximè distinguuntur specie ex formis, quibus privant; sed peccata formaliter sunt privationes rectitudinum oppositarum. Ratio tertiæ partis: quia rectitudo virtutis specificatur proximè ex objecto; ergo privatio rectitudinis ex eodem remotè. Ex quibus resolves:

Peccata specie differunt, non tantùm quæ diversis virtutibus, sed etiam quæ eidem opponuntur extremè; ùt prodigalitas, & avaritia: vel ratione diversæ difformitatis, id est: quæ adeò diversa ratione & malitiâ ejusdem virtutis materiam attingunt, ut, quantum est ex natura ejusdem peccati, non sit eadem facilitas, moraliter loquendo, neque propensio utrumque peccatum committendi; qualia sunt homicidium, furtum, adulterium, detractio.

ARTICULUS II.

Quæ peccata distinguantur numero?

RESP. Numero distinguuntur duobus modis 1. Ex diversis objectis numero totalibus, non materialiter & physicè tantùm, sed etiam formaliter & moraliter distinctis. 2. Per interruptionem actuum molem. Fill. *t. 21. cap. 8.*

Dico *moralem*: quia etsi ad distinctionem numericam physicè sufficiat quævis interruptio; in ordine tamen ad confessionem, non multiplicatur, nisì moraliter multi sint: quia sicut in confessione actus moralis, ità etiam multiplicatio & distinctio moralis attendi debet.

Porrò actus moraliter interrumpuntur, ità ut nec virtu-

virtualiter, nec interpretativè manere censeantur, 1. Per contrariam voluntatem, & propositum. 2. Per cessationem ab actu, voluntariam, & liberam. 3. Per cessationem involuntariam & naturalem, sive ea fiat per somnum, sive per distractionem ad alia. Per somnum quidem: quia, cùm in illo cesset usus rationis, non continuatur actio libera & moralis; per distractionem verò: quia per illam prior cogitatio fit involuntaria, ideóque si ad eam redeatur, fit voluntaria, & moraliter multiplicatur. Ità Vasq. &c. Quæ sententia etsi in peccatis externis tenenda sit, in internis tamen non habet locum, secundùm Fill. *tr.* 21. *cap* 8. *n.* 317. Ratio: quia, etsi per hanc interruptionem physicè actus multiplicetur, non tamen moraliter; quia hoc ipso, quòd animus involuntariè distrahitur, remanet interpretativè prior voluntas, cùm non sit retractata, aut aliter interrupta. vid. etiam Baldell. *d.* 21. *numer.* 3. Ex dictis resolves:

1. Unum numero peccatum committit, qui uno actu odii, vel detractionis, fertur in 10 homines; qui uno ictu duos occidit; qui uno actu vult omittere officium horarium per mensem, jejunium per Quadragesimam: quia etsi hæc objecta physicè sint plura, sunt tamen unum moraliter & formaliter, quatenus in uno actu hìc & nunc conjunguntur. Ità Navar. Fill. Bon. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 1. contra Azor, Vasq. &c. qui satìs probabiliter dicunt esse peccata distincta. Verùm sive 10. peccata dicas, odisse v. g. 10. homines, sive unum, parùm refert, cùm unum hoc illis decem æquivaleat, proindéque objecti gravitas in confessione exprimenda sit, quippe quæ actum in suo esse individuali constituit, ùt notat Fill. Bonac. Suar. *de pœn. d.* 22. *s.* 3.

2. Actus voluntatis internus sæpiùs interruptus, & repetitus, licèt physicè sit multiplex, moraliter tamen est unum numero peccatum in ordine ad con-

 fessi-

fessionem, si consummetur in opere aliquo externo, per eum intento & causato, aut etiam in pluribus a-ctibus externis, sibi invicem subordinatis ad eundem finem: hinc v. g. qui furatur bibliothecam per totam noctem, etsi sæpiùs voluntatem furandi renovet, unum furtum; & qui ad occidendum alium pergens, sæpe voluntatem renovat, unum homicidium committit. Ratio: quia est una actio externa, ab internis intenta & causata, in qua internæ omnes complentur, & moraliter uniuntur. vid. Baldell. *d.* 21. *n.* 4.

3. Actiones externæ, licèt numero distinctæ, ad eundem tamen finem & actum principalem relatæ, modò non habeant distinctam ab illo malitiam, non distinguuntur ab ipso fine, & actu principali, moraliter loquendo, & in ordine ad confessionem: hinc oscula, tactus, verba impudica, &c. copulam carnalem præcedentia, imò etiam comitantia, & subsequentia, tanquam complementa & appendices operis, unum numero peccatum sunt, ùt docent Navar. *cap.* 6. *n.* 17. Azor, *lib.* 4. *cap.* 4. *q.* 6. Fill. &c. Ratio: quia sunt vel initia, vel partes, vel complementa, & appendices operis, ejusdem actûs humani & objecti, in quo omnia prædicta mortaliter utuntur.

Dixi, *complementa*: quia si similes actus non sunt initia vel partes copulatæ subsecuturæ, aut ex actu præterito ex natura rei non consequantur, distinguuntur numero; ùt v. g. si quis de fornicatione glorietur: proindéque illi in confessione explicandi sunt separatim, non autem priores, ùt docet Suar. *tom.* 4. *de pœn. d.* 22. *f.* 1.

CAPUT II.

De peccatis in specie, mortali, & veniali.

DUBIUM I.

Quid sit peccatum mortale, & veniale?

Resp.

RESp. 1. Mortale est, quod ob sui gravitatem, gratiam, & amicitiam cum Deo solvit, pœnámque æternam meretur. Dicitur *mortale*: quia spiritualis vitæ principium, gratiam scilicet habitualem tollit, & mortem animæ affert.

Veniale est, quod ob suam levitatem gratiam & amicitiam non tollit, etsi fervorem charitatis minuat, & temporalem pœnam mereatur. Dicitur *veniale*: quia salvo vitæ spiritualis principio, scilicet gratiâ, languorem animæ facilè curabilem infert, veniámque facilè consequitur.

Resp. 2. Mortale peccatum duplex est: aliud est mortale ex genere suo: aliud ex accidente. Mortale ex genere suo est, quod per se lædit Charitatem Dei, vel proximi, quoad personam, res, aut jura, vel nos ipsos corrumpit graviter. Ità Azor, *l.* 4. *cap.* 9. Sanch. 1. *Mor. cap. c.* Unde resolves:

2. Peccata contra bonum proprium commissa, ùt plurimùm sunt venialia ex genere suo, ùt v. g. inutilis & vana concupiscentia, vana oblectatio, prodigalitas, curiositas, superfluitas cultûs & vestitûs, nugæ, otium, excessus in cibo, potu, somno, risu, usu conjugii, timore, tristitiâ, appetitu pecuniæ, laudis, &c.

2. Peccata contra virtutes Theologicas, sunt mortalia ex genere suo: quia nocent bono alicui interno Dei, v. g. veracitati, misericordiæ, charitati. Itèm ferè omnia, quæ fiunt contra Decalogum: quia quæ committuntur contra tria prima præcepta, nocent similiter Deitati, scientiæ, omnipotentiæ divinæ, ejúsque honori externo, vel interno: quæ verò contr reliqua præcepta fiunt, nocent personæ, bono, aut juri proximi.

3. Peccata illa septem, quæ dicuntur Capitalia, non omnia sunt mortalia ex genere suo: quia non omnia graviter Deum, aut proximum lædunt, vel nos ipsos corrumpunt.

Resp. 3. Mortale ex accidente dicitur: cùm actus aliquis venialis, aut indifferens, fit per accidens mortalis: de quo infrà.

DUBIUM II.

Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale, fiat per accidens veniale?

RESP. 1. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum si unum desit, fit veniale, quod aliàs ex se est mortale, 1. Ex parte intellectûs, plena advertentia & deliberatio. 2. Ex parte voluntatis perfectus consensus. 3. Gravitas materiæ, saltèm ùt plurimùm. Ratio primæ & secundæ partis est: quia spectata fragilitate humana, non videtur decere divinam bonitatem, æternis suppliciis punire hominem, absque plena consideratione & consensu. Ratio tertiæ partis: quia, ubi materia parvi est momenti, ibi moraliter modica offensio esse reputatur ùt plurimùm.

Resp. 2. Peccatum ex genere suo mortale, tribus ex causis fieri potest veniale, ùt patet ex dictis. Prima est: si ex parte intellectûs non sit perfecta advertentia malitiæ, seu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis sunt: 1. Si tenuiter, & quasi semidormiens apprehendisti esse malum. 2. Si pòst, ubi meliùs consideras, judicas te non fuisse facturum, si ità apprehendisses. 3. Si vehementissima passione, apprehensione, vel distractione laborâsti, vel turbatus fuisti, ità ut ferè nesciveris, quid ageres.

Secunda causa est ex parte voluntatis: si non sit perfectus consensus. Signa autem imperfecti consensûs sunt: 1. si ità dispositus fueris, ut, licet facilè potueris exequi peccatum, non tamen sis executus. 2. Si quis dubitet, num consenserit, præsertim si sit vir timoratus. 3. Si quis soleat esse ità affectus, ut malit mo-

mori, quàm expressè mortaliter peccare: quia talis non facilè consentit. 4. Si quis valde timidè & suspensè processisse se meminit. 5. Si semisomnis fuit, non plenè sui compos, &c. judicétque se id non fuisse facturum, si plenè vigilâsset. v. Sanch. 1. *Mor. cap.* 10. Baldell. *l.* 10. *d.* 8.

Tertia causa ex parte materiæ: si hæc sit parvi momenti. Quando autem talis sit, discernendum est morali judicio prudentis, cui sequentes regulæ servient: 1. Ut de materia judicetur, non tantùm ipsa secundùm se absolutè est consideranda, sed etiam respectivè ad finem intentum: ad quem si parùm facit, levis est: gravis autem, si multùm, ùt docet Vasq. 1. 2. *d.* 158. 2. Attendendæ sunt circumstantiæ: quia sæpe fit, ut res ex se levis, attentis circumstantiis boni communis, vitandi scandali, &c. fiat gravis. 3. An pars aliqua rei præceptæ sit gravis, ea spectanda est tum absolutè, & secundùm se, tum etiam in ordine ad totum. 4. In transgressionibus repetitis, si plures materiæ parvæ, vel secundùm se, vel secundùm effectus à se productos moraliter conjungantur, fit materia gravis: quia tunc omnes moraliter reputantur pro una. Contrà verò non censetur materia gravis, si parvæ materiæ, nec secundùm se, nec secundùm effectus relictos, inter se uniantur. Ex dictis resolves:

1. Peccas mortaliter, ità ut fiat materia gravis, si sæpe modicum furaris, & non restituis, juxta dicta *l.* 5. *t.* 5. *c.* 1. *d.* 3. *casu* 1. itèm si interruptim psalmos aliquot ex eodem officio omittas; si eodem die jejunii sæpiùs parùm comedas, eodem festo sæpiùs parùm labores.

2. Non peccas graviter, si diversis festis modicum labores; si quotidie in Quadragesima parùm comedas. Quod verum est, etiamsi simul haberes propositum ità faciendi: quia cùm ista moraliter inter se non uniantur, singula sunt parva. v. Sanch, *l. c.*

3. Non peccat mortaliter, qui diversis diebus violat votum, quotidie aut singulis diebus modicum quid orandi, vel parvam eleemosynam dandi, si sit onus affixum diei: quia, cùm quotidie cujusque diei obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum est, etsi proponat semper omittere: quia illud propositum non fertur in rem gravem. Imò contra Sanch. id quidam verum putant, etsi quis 100. vota diversæ speciei, in materiis valde levibus uno die implenda haberet: quia materiæ illæ, cùm sint independentes à se, non uniuntur. Si tamen similia vota non sint onus affixum diei, sed tantùm dies præfigatur ùt terminus, ultra quem executio non differatur, erit peccatum mortale, postquam ad materiam notabilem perventum fuerit.

4. Probabile est, eum, qui ter vel quater 1000. aureos in causas pias vovisset, non peccaturum mortaliter, si tres non solveret: quia etsi talis pars, absolutè in se spectata, sit notabilis, comparatione tamen totius, morali judicio non valde videtur æstimanda. v. Laym. *l.* 1. *t.* 3. *cap.* 5.

DUBIUM III.

Quibus modis peccatum ex genere suo veniale, aut actus indifferens, transeat per accidens in mortale?

QUinque modis id fieri communiter docet Sanch. &c. 1. Ratione finis adjuncti 2. Ratione finis ultimi. 3. Ratione contemptûs. 4. Ratione scandali. 5. Ratione periculi. De singulis dicam breviter.

Resp. 1. Peccatum veniale transit in mortale, ratione finis adjuncti; ùt si quis leviter mentiatur, ad copulam carnalem extorquendam: quia, cùm finis mortalis ametur, mortale est. Non tamen necessarium

um eſt in confeſſione exprimere illud mendacium, ſed ſolum deſiderium fornicationis: quia ſeclusâ malitiâ mortali finis, manet veniale.

Reſp. 2. Tranſit itèm in mortale, ratione nimii affectûs in rem aliquam, ùt ſi v. g. ultimum finem in ea conſtituas. Ad quod non ſufficit valde intensè & & vehementer ferri in objectum; ſed requiritur, ut appretiativè illud ità æſtimet, ſaltèm virtualiter, ut paratus ſit, ejus causâ tranſgredi præceptum obligans ſub mortali: ùt ſi quis ità inordinatè afficiatur ad fabulas, luſum, perſonam, ut malit feſto omittere ſacrum, &c. quàm illis privari. Notat autem Bonac. hunc affectum, non tantùm habitualem, ſed actualem eſſe debere, ut peccatum contrahatur: quia non imputatur ad culpam id, ad quod committendum, habitu tantùm es paratus.

Reſp 3 Peccatum veniale fit mortale, ratione contemptûs abſoluti & formalis.

Dico autem *contemptum abſolutum & formalem*: quando nimirum ideo formaliter & abſolutè præceptum violatur, quia ipſi, aut ſuperiori ſubjici renuis, quod eſt peccatum ſuperbiæ conſummatæ; vel quando ideo non vis obedire præcepto, quia præceptum eſt, & eſt peccatum inobedientiæ formalis: quorum utrumque graviter pugnat cum charitate debita ſuperiori. Ex quibus reſolves:

1. Non eſt mortale, ſi velis quidem obedire, & ſubjici abſolutè, nolis tamen hìc & nunc in re modica; aut ſi authoritatem legis, vel præcipientis admittas, executionem tamen hìc & nunc contemnas. Ratio: quia non eſt contemptus abſolutus & ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid.

2. Si præcisè ex indignatione, malitia, prava conſuetudine, aliáve cauſa, præceptum violetur, & non ex contemptu poteſtatis ſuperioris, non eſt mortale, quia non eſt contemptus formalis, ſed tantùm interpretativus.

3. Est mortale, facere vel omittere aliquid ex contemptu justæ legis humanæ; itèm ex contemptu Dei præcipientis, vel etiam consulentis, (quod præterea tacitam blasphemiam continet, quasi Deus inutilia præciperet, aut consuleret) & denique facere aliquid ex contemptu Prælati ùt sic, & ùt à Deo auctoritatem habentis, non tamen ùt talis hominis, indocti, imprudentis, imperfecti: quia hoc posterius, non est contemnere absolutè & simpliciter, sed tantùm secundùm quid. v. Sanch. 1. *Mor. c.* 5. Bon. *de pec. d.* 2. *q.* 3. *p.* 5.

Resp. 4. Peccatum, vel opus indifferens, habens mali speciem, transit per accidens in mortale, si ruina per illud proximo causanda sit mortalis. Ratio: quia tali operi superadditur aliquid graviter repugnans Charitati. v. dicta de scandalo, & Fill. *t.* 21. *c.* 6. *q.* 10. *num.* 212.

Resp. 5. Veniale, vel opus indifferens, transit in mortale, ratione periculi incidendi in mortale, quando quis sinè sufficienti cautela, aut necessitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter: quia talis salutem animæ contemnit, cùm tam probabili ejus periculo temerè se exponat. Unde in confessione explicanda est species peccati, cujus periculo se objecit: quia eodem genere peccati peccavit. Proximum autem periculum censetur, quod frequenter homines similis conditionis in peccatum mortale inducit.

CAPUT IV.

De peccatis Capitalibus in specie.

DUBIUM I.

Quid sit Superbia, & quale peccatum?

RESP. 1. Superbia est appetitus inordinatus pro-

priæ excellentiæ, mortalis ex genere suo, si sit consummata & perfecta, id est, si quis ità excellere appetat, ut Deo, Superioribus, eorúmque legibus subjici nolit. Imperfecta tamen, quâ quis subjici non renuens iis, quibus debet, & in suo tantùm affectu sese magnificat, est tantùm veniale, ùt docet Cajet. V. *Superbia*: quia sinè Dei & aliorum despectu, plùs justo se efferre, non est gravis inordinatio: esset tamen gravis, si fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abjectione.

Resp. 2. Filiæ superbiæ sunt tres: 1. Est præsumptio, quæ est appetitus aggrediendi aliquid supra vires. Est communiter veniale tantùm; fit tamen mortale, si damnum Deo aut proximo afferat, v. g. si præsumas jurisdictionem Ecclesiasticam, potestatem ordinis sacri, itèm officium Medici, Advocati, Confessarii, &c. sinè debita peritia. Less. *l.* 3. *cap.* 2. *d.* 3. *& suprà l.* 4. *t.* 3. *d.* 9.

2. Est ambitio, quæ est inordinatus appetitus dignitatis & honoris non debiti, vel debito majoris; ùt si ambias Beneficium, vel officium, quo es indignus, vel illicito modo & medio, v. g. per simoniam. Est per se peccatum veniale: fit autem mortale, vel ratione materiæ, ex qua, vel ratione medii, per quod honor quæritur, vel ratione damni, quod proximo infertur. Denique si moderatè honor appetatur ob honestum finem, erit actus magnanimitatis, ùt docet Laym.

3. Est Vana gloria, scilicet cupiditas inanis gloriæ; cujus finis est manifestatio inordinata propriæ excellentiæ, sivè veræ, sive fictæ. Dicitur, *vana*, quando quæritur ex re mala, falsa, aut ficta; aut quæ non est digna gloriâ; vel non tantâ, ùt ex opibus, nugis, &c. aut apud eos, qui non bene de re judicant, aut sinè debito fine. Est peccatum per se veniale, mortale sæpe per accidens, ùt dictum de ambitione.

Imò ùt contra Anglum rectè docet Sylv. *c.* 17. *&c.* est tantùm veniale res etiam sacras principaliter facere ob gloriam vanam. v. g. concionari.

Porrò per vanam gloriam dupliciter peccatur, juxta D. Thom. 1. 2. *q.* 13.

1. Directè; ídque vel per verba, éstque jactantia, quæ est venialis per se, si sit de rebus bonis, v. g. jejunio, oratione, &c. etsi per accidens sæpe ratione damni, si sit falsa, fiat mortalis; utì etiam 1. si quid dicas contra gloriam Dei; ùt Ezech. 28. *Deus ego sum.* 2. si prorumpat in contumelias, v. g. non sum sicut cæteri hominum, adulter, &c. ùt & hic. 3. ex fine malo. 4. si cum notabili damno proximi fiat. 5. si de re mortaliter mala: quia approbatio operis eandem cum illo speciem habet; (quæ proinde in confessione debet exprimi, saltèm quando cum jactantia de peccato conjuncta fuit complacentia ejusdem; quod addo: quia si absque ea fuit, Navar. Palaus, & Diana, *tom.* 2. *tract.* 4. *R.* 116. docent contra Sanch. Lopez. Rodriq. &c. non necessariò explicari, vid. Card. de Lugo, *d.* 16. *num.* 267.) vel per facta, quæ si vera sunt, & aliquid admirationis habent, dicitur inventio novitatum; hæc enim solet vulgus admirari, ùt peregrinas vestes, opiniones, &c. mortale, si notabiliter corrumpat juventutem, vel mores. Si verò facta falsa sint, est Hypocrisis; v. g. si quis boni aliquid faciat, ut videatur bonus, etsi non sit; quæ ex se venialis est, nisì sit cum injuria, vel contemptu Dei, & proximi.

2. Indirectè, in quantum quis altero non vult esse minor. Quod fit quadrupliciter, 1. Per intellectum, & est pertinacia, quâ quis nimis tenaciter adhæret suæ sententiæ: quæ est mortalis, si oppugnetur veritas magni momenti; vel si sit conjuncta cum periculo tertii, v. g. si medicus cum periculo ægroti maneat

in ſententia. 2. Per voluntatem, & eſt diſcordia: quâ peccatur mortaliter, quando eſt circa bonum Dei, vel proximi, in quo deberent eſſe concordes. 3. Per verba, & eſt contentio: quæ eſt mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad fidem, vel ſalutem animæ, aut corporis. 4. Per facta, dum quis non vult exequi, quod & eſt inobedientia. v. Baldell.

Reſp. 3. His tribus ſuperbiæ filiabus reſpondet puſillanimitas, quâ quis nimiùm ſibi diffidens detrectat honores, gloriam, vel officium, quo dignus eſt: veniale eſt ex genere ſuo, & fit mortale, ſi detrectes, ad quod teneris ſub mortali, v. Leſſ. *l.* 3. *c.* 2. Laym. *l.* 3. *ſ.* 5. Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus:

1. Audiens laudem alterius, vel ſuam, de re mortaliter mala, peccat mortaliter, ſi approbet, ſuſcipiat, admiretur ùt laude dignum. Sanch. Bald. *d.*29. *l.*3.

2 Vituperans alium ob vindictam non ſumptam, aliúdve grave malum, vel peccatum omiſſum, v. g. fornicationem, peccat mortaliter: quia eſt ſpecies jactantiæ, & eſt cum approbatione peccati; & occaſio committendi. *Ibid.*

3. Inducens in civitatem novos habitus, & prævidens, quòd ſuo exemplo moralem neceſſitatem imponat aliis, ut ſumptus faciant ſupra vires, & poſtea non poſſint alere, quos debent, vel creditoribus non ſatisfacere, peccat graviter. Baldell. *l. c.*

4. Exornare ſe nimiùm ex animi levitate, vel vanitate, per ſe tantùm eſt veniale. *Ibid.*

5. Simulare ſanctitatem cum voluntate non habendi, mortale eſſe dicit Baldell. *l. c.*

6. Simulare improbitatem, eſt peccatum: quia eſt mendacium, & quidem ſcandaloſum, potéſtque eſſe mortale. Neque id fecerunt Sancti, niſi faciendo id, quod ex ſe eſt indifferens, & permittendo ab a-

liis

liis accipi ùt ſignum improbitatis, cùm tamen nec ex natura ſua, nec ex eorum intentione eſſet tale.

DUBIUM II.

Quid Avaritia ?

RESp. 1. Eſt inordinatus appetitus temporalium. Unde ex hoc, & regula ſuprà tradita, de peccato mortali, reſolves ſequentes Caſus:

1. Eſt ipſa ex genere ſuo venialis.

2. Cùm verò eò excreſcit, ut ejus causâ divinas leges prævaricari non dubites, fit mortalis.

3. Prodigalitas, quæ opponitur avaritiæ, & conſiſtit in defectu conſervandi, & exceſſu erogandi, eſt ex genere ſuo venialis: levior quàm avaritia: quia minùs abit à virtute liberalitatis. Interim mortalis fit, ſi liberis & uxori pauperiem crees; ſi impotentem te reddas ad ſolvenda debita; ſi profundas bona Eccleſiaſtica, piis cauſis obnoxia. v. Leſſ. *l.* 2. *cap.* 47. *d.* 8.

Reſp. 2. Filiæ Avaritiæ ſunt ſequentes:

1. Obduratio cordis, (contra miſericordiam) egenis & pauperibus non compatiendo, eos objurgando, debita durè nimis exigendo, quando creditor non eſt ſolvendo, &c. Hac aliquando peccari poteſt mortaliter, quando præceptum eleemoſynæ, vel charitatis urget, & tamen ex tali duritia non ſubvenitur. Navar. *cap.* 27. Tol. *l.* 8. *c.* 26. v. dicta de charitate proximi.

2. Inquietudo cordis, hoc eſt: vehemens & inordinata applicatio mentis ad acquirendas, vel conſervandas divitias, cum inani & vano timore, nè non acquirantur, vel perdantur. Eſt mortalis, quando retrahit à ſpiritualibus, vel aliis, ad quæ ex præcepto gravi obligamur, (v. g. auditione Miſſæ) vel inducit ſuperfluum timorem, & ex hoc diffidentiam erga

Deum:

Deum. Venialis est, si sit de re bona, sed tempore vel loco indebito; v. g. de familia, messe, vindemia, quando quis est in templo, vel vacandum est Deo. S. Thom. 2. 2. *q.* 55. *a.* 6. Regin. *l.* 23. *c.* 2. *q.* 3. Escob.

3. Violentia: mortalis est, quando est injusta, & circa materiam gravem.

4. Fallacia, sive dolus in verbis, potest esse mortalis, ratione finis, vel mediorum.

5. Fraus, sive dolus in facto, est mortalis ex genere suo, contingitque multipliciter in contractibus, tam ratione materiæ (v. g. si ea vitium habet, vel non sit, qualis existimatur) quàm ratione pretii. Nav. *c.* 23. Tol. *l.* 8. *c.* 47. Escob.

6. Proditio, quæ est deceptio contra fidem datam, aut debitam, in damnum illius: mortalis est ex genere suo. Contingit ferè tripliciter. 1. Circa personas; quomodo Judas Christum, Dalila Samsonem prodidit. 2. Circa res vel immobiles (ùt si miles manifestet hosti modum capiendi arcem) vel mobiles, ùt si pecuniam, vestem, &c. cujuspiam absconditam, prædoni ostendas. 3. Circa secretum: vel sibi commissum revelando (quod est contra fidelitatem, & justitiam, si quidem promissum fuit: quia est pactum onerosum, ùt docet Card. de Lugo, *d.* 14. *num.* 139. & quidem mortale, si prævidere possis indè secuturum notabile aliorum damnum, vel discordiam, aliàs veniale) vel alienas literas aperiendo, & legendo. Quod postremum, si fiat ideo, ut sciat secreta alterius, est curiositas; & si sit in re gravi, per se est mortale. Quod quia communiter antè aperitionem nescitur, communiter esse mortale, docet Tol. *l.* 8. *c.* 45. Baldell. *l.* 3. *d.* 11. Navar. *c. pen. d.* 6. *de pœn.* Mol. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 1. *cap.* 4 (qui addit, eum, qui dolosè alienas literas aperit, & legit, cum alterius injuria vel damno, crimen falsi committere) Dixi, *per se esse mortale*: quia per accidens potest esse venia-

niale, vel nullum, si legitima auctoritate, & justa ex causa fiat. Unde resolvuntur Casus seq.

1. Literas alienas aperire, & legere, sæpe non est peccatum, si probabiliter scias, scriptas esse in tuum injustum damnum, vel in injuriam tuam cedere, quam intendas avertere: quia potes tibi consulere. Sic Princeps potest aperire literas, non tantùm hostium, sed etiam aliorum, quæ tempore belli, ex locis finitimis hostium veniunt. Itèm ministri publici, quoties bono publico necessarium esse judicant. Navar. *c.* 18. Reg. *l.* 24. *num.* 60. Escob. Card. de Lugo, *d.* 14. *n.* 148.

2. Communiter etiam peccatum non est, si consensus expressus habeatur ejus, à quo, vel ad quem mittuntur, (neque lex specialis vetet, C. de Lugo *l. c.*) vel tacitus saltèm: ùt si facias sub ratihabitione, confidens rationabiliter, habitum iri ratum. Ità Escob. ex Nav. Regin. &c. *l. c.*

3. Superior Religiosus, literas suorum subditorum (dummodo non mittantur ad superiorem majorem, vel talem, quem statuta eximant, nec ab eo veniant) licitè aperit, & legit: sive ex Religionis statuto, aut consuetudine: sive ex suspicione probabili, quòd mali aliquid contineant. v. Peyrin. *de relig. tom.* 1. *q.* 2. *c.* 1. Dian. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 55.

4. Nec est peccatum, si necesse sit, vel expediat ad injuriam alteri imminentem avertendam: dummodo non plus legatur, quam ad eum finem necesse est. C. de Lugo, *l. c.*

5. Qui aperit, & legit, existimans non contineri res magni momenti, venialiter tantùm peccat. C. de Lugo, *l. c.*

6. Si literas ab alio dilaceratas, & in publicum à domino abjectas, recolligas, & junctis partibus legas, ex sola curiositate, peccatum veniale est: nullum autem (per se) si, ut ex illa notitia tibi provide-

as:

as: quia, quod pro derelicto habetur, in usum suum convertere licet. Bald. ex S.Ant. & Ros. Sylv. *V. emptio q.* 17. Laym. *l.* 3 *s.* 5. *t.* 3. *p.* 1. *c.* 4. *n.* 4. Dian. *t.* 2. *tr.* 6. *misc. R.* 55. Rectè tamen notat Laym. *l. c.* talem ex charitate teneri, non manifestare secretum iis contentum, si damnum indè cujuspiam provenire possit. Imò (addit) revelans ejusmodi secretum (cujus notitiam etiam justè acquisivit) contra justitiam peccabit, si intelligat, audientes eâ notitiâ usuros, & damnum injustè inferendum. v. Laym. *l. c.*

Dixi 1. *à Domino projectas*: quia si vel ab alio projectæ (Domino inscio) vel ab ipsomet, casu perditæ fuerint, non licet legere.

Dixi 2. *in locum publicum*: quia si in ignem, vel fornacem v. g. projectæ sint, ut comburantur, peccas, si extrahas, & legas. v. C. de Lugo, *d.* 15. *n.* 150.

Dixi 3. *Per se*: quia fieri potest, ut ea contineantur, quorum lectio sit pernitiosa.

7. Qui furtivè scripta alterius secreta, ipso invito legit, peccat; & 1. quidem peccato curiositatis, etsi faciat animo discendi, & sinè suspicione damni. 2. Injustitiæ: quia quisque habet jus secreti in suis scriptis; quæ aliis non vult esse communia. Nav. *c.* 15. Mol. *t.* 5. *d.* 36. *n.* 2. Reg. *l.* 24. *c.* 6. *n.* 19. potéstque aliquando esse mortale, si nimirum fiat cum notabili damno; vel alter valde cupiat esse secreta, gravissiméque sit laturus. Bald. *d.* 11. v. etiam C. de Lug. *l. c.*

8. Quicunque secretum violat absque justa causa cum alterius damno, vel qui literas alterius injustè aperit, ex quo damnum alteri sequitur, tenetur ad restitutionem. Bon. *d.* 2. *de rest. q.* 1. *p.* 1. Trull. *l.* 7. *c.* 10. *d.* 32.

DUBIUM III.

Quid sit Luxuria?

Resp.

Resp. Est appetitus inordinatus venereorum, quorum usus cùm ex natura sua institutus sit ad conservationem generis humani, quod est magnum bonum hominum, & externum Dei, proinde qui abutitur, lædit Deum & homines. Est mortalis ex genere suo. v. suprà *l. 3. t. 4. c. 2. & lib. 5. c. 1. d. 2.*

Resp. 2. Filiæ Luxuriæ, quæ eam plerumque sequuntur, sunt octo: quatuor ex parte intellectûs, & quatuor ex parte voluntatis.

1. Cæcitas mentis: cùm quis adeò est addictus turpitudini, ut de cælestibus non cogitet.

2. Præcipitatio, quâ quis ex eadem causa, sinè consilio operatur.

3. Inconsideratio, quando in modo delinquit, inconsideratè agens, quæ statum vel personam decent.

4. Inconstantia, quando quis ex eodem affectu voluptatum, à piis propositis mox deficit.

5. Amor sui, talis enim homo ob voluptates, se ipsum finem suarum actionum facit, non Deum.

6. Odium Dei: lascivus enim solet à rebus divinis abhorrere, imò ab ipso Deo, tanquam peccatorum vindice.

7. Affectus præsentis sæculi, amor enim voluptatum carnalium, ità animum afficit, ut subinde etiam beatitudinis æternæ paratus esset renuntiare, si præsentibus frui semper permitteretur.

8. Horror futuri sæculi; quando voluptatibus immersus, mortem inordinatè timet, & de ea nolens cogitare, vitam illicitis mediis propagare studet, &c.

Priores quatuor sunt mortales, quando finis ultimus in creatura ponitur, vel præceptum aliquod Dei, graviter obligans, prætermittitur. Posteriores quatuor, si plenus sit voluntatis consensus, per se sunt mortales; ex indeliberatione, vel alia actuum imperfectione, sæpe veniales. v. Esc. & Bald. *ll. cc.*

DU-

DUBIUM IV.

Quid sit Invidia?

RESP. Est tristitia de alterius bono, prout illud est diminutivum propriæ excellentiæ, ità ut hæc directè sit contra charitatem: hæc enim gaudet de bono proximi, quod invidia destructum optat, vel non destructum dolet. Unde resolves:

1. Est ex genere suo mortalis, & gravissima quidem, atque in Spiritum sanctum, si sit de ipsa gratia vel auxilio Dei.

2. Filiæ similiter ex genere suo mortales sunt, ac numerantur hæ: 1. Odium, de quo suprà 2. Detractio, de qua *in præc. lib.* 3. 3. Gaudium in malis proximi. 4. Susurratio, quæ est oblocutio mala de proximo, ad tollendam amicitiam ipsius cum aliis; quam proinde susurro restituere tenetur, & iterum reconciliare, non secùs ac detractor famam. vide *in præc. lib.* 3.

3. Si tristitia sit de bono alterius, in quantum ex eo tibi, vel aliis times nocumentum (v. g. inimicus tuus est evectus ad officium, ut tibi faciliùs possit nocere) non est invidia, sed timor, qui per se non est peccatum, nisì sit inordinatus. Laym. *l.* 3. *tr.* 3. *c.* 10.

4. Si tristitia sit ex eo, quòd nobis deñit bonum, quod alter habet, ità tamen, ut illud alteri non discupiamus, non est invidia, sed æmulatio, seu zelus: qui si est circa bonum honestum, est laudabilis; si autem circa temporalia, interdum est veniale: ùt si bonum dolenti sit improportionatum, quale esset, si rusticus doleret se non esse Regem. Laym. *l.* 3. *tr.* 3. *c.* 10 *n.* 2.

5. Si tristitia est ex bono alterius, in quantum ille est indignus, non est invidia, sed indignatio; quæ non est peccatum: erit tamen, & quidem mortale, si vel Dei providentiam arguat, (éstque blasphemia) vel si ità afficiat, ut ducat homines ad malum imitandum. Cajet. Lay. *l. c.*

6. Si doleas, quòd alter tibi æqualis, vel non multùm inæqualis, in excellentia crescat, ità ut te fiat superior, & ipsum incrementum excellentiæ apprehendas, ùt tibi malum, est propriè dicta invidia; invidus enim dicitur, quòd non sit videns: quia bona alterius sinè tristitia videre non potest. Baldel. *d.* 29. *l.* 3. & sic peccare solent 1. Ambitiosi, & qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cùm in eo ponant, ut in illa re sint soli, ac singulares, dolent, & tristantur, si alii accedant. 2. Pusillanimes, quibus cùm omnia videantur magna, quovis bono alterius putant minui suum: sic mulieres v. g. facilè apprehendunt, ac dolent, se superari bono alterius v. g. formositate. 3. Senes respectu juvenum, & quicunque aliquid difficulter obtinuerunt, quod alii facilè consequuntur. Bald. *l. c.*

7. Qui in adversis suis, vel ob aliorum prosperitatem, optat se non fuisse natum, vel se brutum animal factum fuisse, vel diem esse maledictum, quo natus est, vel alterum primò vidit, aut conjugem accepit, si tantùm intendat maledicere irrationali creaturæ, v. g. diei (sive sit nativitatis, sive conjugii) qui tot mala culpæ vel pœnæ protulit, videtur esse tantùm veniale (aliquando etiam nullum, ùt Jobi) si autem deliberatè intendat optare malum homini, sive sibi, sive alteri, illo die natis, vel conjugatis, mortale est. Escob. & Marchant. *man. c.* 3.

DUBIUM V.
De Gula.

ARTICULUS I.
Quid sit Gula?

RESp. Ea est inordinatus appetitus cibi & potûs, opponitúrque abstinentiæ, & committitur 5. modis:

1. Si

1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquisita. 3. Si plus justo. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquisitè præparata. Lay. *l.* 3. *s.* 4. *n.* 5. Unde resolves:

1. Gula ex genere suo est peccatum tantùm veniale: quia nullus horum modorum repugnat præcisè charitati Dei, vel proximi.

2. Hinc probabile est, quod docent Navar. Tol. &c. & non repugnat Laym. secluso scandalo, & aliis, veniale tantùm esse, usque ad vomitum se cibo & potu implere; ídque etiam, si quis vomat, ut iteratò possit bibere: quod tamen *V. Comedere*, Sa, aliíque multi putant mortale. v. Bald. Escob. *tom.* 2. *E.* 2. *cap.* 5.

3. Vix dubium est, licere esu aut potu, alitérve creare vomitum, si is salubris esse judicetur.

4. Mortalis interim censetur crapula ex accidente, & nimia inordinatione, in his casibus: 1. Si quis gulæ causâ violet jejunia Ecclesiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas sub mortali tenetur. 3. Si quis valde graviter valetudini noceat, id advertens; secùs, si leviter tantùm; ùt v. g. si febricitans haustu aquæ morbum augeat. 4. Si continuæ fiant comessationes, & compotationes, ità ut venter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat ad perfectam ebrietatem, de qua infrà. 6. Si quis ex mera gula vescatur carnibus, aut sanguine humano: tum quia id repugnat pietati defunctis debitæ: tum quia est contra instinctum naturæ abhorrentis. Excusandum autem erit, si fiat causâ medicinæ, aliáve justâ causâ, v. g. extremæ famis in obsidione: in qua tamen sic vitam conservare non teneberis. Sanch. 1. *mor. c.* 18. Less. Lay. *l.* 3. *s.* 4. Sa, Bon. Bald. *l.* 3. *c.* 29. Sic etiam excusant quidam lictores illos, qui, ut officium suum meliùs administrent, haustu sanguinis humani se animare dicuntur; præsertim cùm sanguis, secundùm multos, animatus non fuerit. V. Aut. *cit.*

5. Ex genere quoque ſuo venialia ſunt, quæ filiæ Gulæ dicuntur; nimirum ex parte animæ, 1. Hebetudo mentis, ſeu ſtupiditas nata ex crapula, v. g. ut non poſſit orare, &c. quæ fit mortalis, quando quis inordinatè bibendo, vel comedendo voluntariè, fit ineptus ad intelligenda vel præſtanda ea, quæ ad ſalutem illi ſunt neceſſaria, vel ad quæ ex officio, aut aliàs ſub gravi peccato tenetur. Bald. *d.* 29. *l.* 3. *nu.* 15.

2. Inepta lætitia, per quam intelligitur non quævis inordinata, quæ omne peccatum ſequitur; ſed quæ movet ad cantiones obſcœnas, actus turpes, ſaltus, vel choreas inhoneſtas, &c. ſitque mortalis, quando eſt inductiva alterius ad conſenſum, vel delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur. *Ibid.*

3. Multiloquium.

4. Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, & multiloquio differt, quòd illa ſit in appetitu, iſtud in verbis, hæc in verbis, & geſtibus, dicitque ſemper aliquam inhoneſtatem, licèt (per ſe, & ſecluſo ſcandalo) venialem, v. g. ſcurrilia dicere, vel canere, ventrum emittere, &c. ex levitate ad riſum excitandum: mortale tamen eſſet, ſi fieret cauſâ delectationis venereæ. Baldell. *l. c.* Eſcob. *tom.* 2. *E.* 2. *c.* 4.

Ex parte corporis, immunditia, vomitus, & ſeminis effuſio. Quæ ultima, ſi voluntaria ſit, mortale eſt. v. Lay. *l.* 3. *ſ.* 4. Leſſ. *l.* 3. *c.* 3. Bald. *l.* 3. *c.* 29.

ARTICULUS II.

Quid ſit ebrietas?

RESp. Malitia ebrietatis plenæ & perfectæ, in eo conſiſtit, quòd quis ſinè juſta & gravi cauſa, tantùm ob voluptatem, aut ingluviem, ſciens, volens, privet ſe uſu rationis, non ſimpliciter, id quod fit in modo naturali inſtituto ab authore naturæ, ad virium & imaginis Dei conſervationem: ſed violenter,

ter, & modo innaturali, rationem perturbando, & Dei imaginem deturpando, in modum amentis bruti, ac simul insuper privando se proxima potestate utendi ratione, ad omnem subitam necessitatem. Ità docent commun. Doct. Unde resolves:

1. Perfecta ebrietas, quâ prædicto modo ratio planè sopitur, est ex genere suo mortale: quia censetur Deo injurium, ejus imaginem sic deturpare. Est communis Doct.

2. Non est peccatum, inebriare se ex præscripto medicorum, si aliter sanitas recuperari non possit. Sylv. Cajet. Laym.

2. Nec itèm est peccatum, si quis cogatur intento ense, v. Less. *lib.* 4. *c.* 3. *d.* 4. *n.* 37. Azor, Reg. Bald.

4. Mortale est alium inebriare velle, vel provocare ad æquales haustus, cum intentione inebriandi, aut advertentia securutæ ebrietatis in se, alióve. Less. *l. c.*

5. Si justa causa est, ùt v. g. si grande malum non possit aliter impediri, nisì author inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem, quæ saltèm ipsi non sit voluntaria, ut scilicet præter intentionem, ideóque inculpabiliter inebrietur; v. g. vinum fortissimum, aut medicatum propinando, cujus vi ignorata decipiatur. Unde sic posses inebriare eos, qui alioqui essent prodituri urbem, vel te abducturi. Less. *l. c.* Sanch. *l.* 2. *de Matr. d.* 11. An verò hoc casu liceat inducere ad ebrietatem ipsi voluntariam, dubium est. Less. *l.* 4. *c.* 3 *dub.* 4 *n.* 32. affirmat: quia, inquit, licet suadere, & inducere ad minus malum, ut impediatur majus. Laym. *l.* 3. *f.* 4. *n.* 6. rectiùs negat: quia nullo casu licet inducere ad peccatum.

6. Si quis non prævidit periculum ebrietatis, & sic vino captus est, aut in auram exiens, vento turbatus est, nec hoc prævidit, vacat culpâ. Unde multi excusantur, qui prudenter sæpe judicant, adhuc se

haustulum facere posse sinè noxa: desinent tamen prudenter id judicare, si contrariam de se experientiam habeant.

7. Si quis post potum discernere adhuc possit inter bonum & malum, licèt nonnihil phantasia turbata sit, aut sequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondum plena est ebrietas; ideóque tantùm peccatum veniale, quamvìs ex gravioribus, si deliberatè sit commissum. v. Laym. *l. c.*

8. Plena ebrietas notatur ex his signis, quæ dat Less. *dub.* 2. *n.* 30. & Reg. 1. Si quis non meminerit dictorum, factorum, quomodo, vel quando domum deductus? 2. Si commisit ea, quæ nunquam aliàs sana mente solet, v. g. si præter morem turpia sit locutus, turbârit domum, uxorem verberaverit, &c.

6. Mala in ebrietate commissa, si prævisa non sunt, aut sit adhibita cautio, culpâ vacant.

DUBIUM VI.

Quid sit Ira?

Resp. Est inordinatus appetitus vindictæ. Quæ inordinatio, secundùm D. Thom. dupliciter fieri potest, 1. Ex parte modi irascendi, ùt v. g. si nimiùm interiùs exardescas, vel exteriùs per signa nimis patefacias. 2. Ex parte objecti, ùt si vindictam appetas planè injustam ob causam; vel si justo majorem, v.g. optando inimico mortem, quam non est meritus; vel exequendam propria authoritate; vel denique licèt vindicta justa sit, non tamen eam appetas ùt justam, sed ùt satiativam animi tui malevoli. Unde resolves:

1. Si ordinatè appetatur vindicta, non est peccatum iræ: ùt cùm superiores irascuntur culpis subditorum, eósque puniunt, seu vindicant.

2. Ira inordinata, primo modo antè dicto, est ex genere suo peccatum veniale; potest tamen fieri mortale

tale ex accidente, ùtsi addatur blaſphemia, maledictio, ſcandalum.

3. Ira inordinata ſecundo modo, eſt ex genere ſuo mortale: quia eſt directè contra charitatem. Bald. l. 3. d.21.

4. De filiabus iræ, quæ partim ſunt in corde, ùt Indignatio, & Tumor mentis; partim in ore, ùt Clamor, Blaſphemia, Contumelia, Maledictio; partim in opere, ùt Rixæ, Pugnæ, Seditiones, Vulnera, diverſimodè loquendum eſt, ſecundùm regulam ſuprà datam. Nam 1. Indignatio, quæ eſt inordinatus affectus ex eo, quòd quis reputet ſe indignè à tali tractari, communiter eſt veniale: imò ſi ex juſto rationis judicio procedat, nullum eſt. Poſſet tamen eſſe mortale, ſi creſceret uſque ad deliberatum odium, & contemptum perſonæ gravem. 2. Tumor mentis, quo quis morosè excogitat diverſas vias vindictæ, iiſque cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum ſit, judicandum eſt ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur. v. Tol. l. 8 cap. 58. 3. Clamor, cùm iratus extollit vocem, multa inordinatè, & confusè effundens, eſt veniale communiter, nisì aliud addatur. 4. Blaſphemia eſt mortale, de qua ſuprà, l. 3. t. 2. c. 1. t. 5. Contumelia, quâ quis proximo malum aliquod objicit, cum intentione illum inhonorandi, eſt ex genere ſuo mortale.

Dixi, *animo inhonorandi*: quia animo corrigendi, humiliandi, aliáve ratione, poteſt ſuperior verbum aliquod aliàs contumelioſum objicere: quomodo Chriſtus vocavit Apoſtolos ſtultos; & Apoſtolus Galatas inſenſatos. In quo tamen peccari poteſt, ſi modus debitæ correctionis excedatur, vel ſubditus graviùs dehonoretur, quàm per delictum meruit. v. Bald. d. 34. n.16. Itèm, ùt docet Cajet. poteſt contumelia eſſe venialis tantùm, ſi ſit parva tantùm: vel ſi ſit tantùm materialis, ſinè intentione dehonorandi: modò

non ſequatur læſio notabilis honoris proximi. Et ſic excuſantur, ſaltèm à mortali, multi parentes, dum filios vocant aſinos, &c. itèm mulieres, pueri, & infimæ ſortis homines, conviciis ſe onerantes: quia cùm fides iis non habeatur, non læditur graviter honor. v. Bon. *tom.* 3. *q.* 2. *p.* 5. Denique ſi joci causâ, & per convenientem recreationem, leves defectus objiciantur, inurbanitas eſt, ſecundùm D. Th. 2. 2. *q.* 72. *art.* 2. dummodo alter non contriſtetur, nec ad iram moveatur.

5. Contumelia etiam fit facto, tum indirectè, ùt ſi imaginem, vel literas alterius conculces, comburas: tum directè, ùt ſi virum honeſtum fuſte cædas, ad januam ejus cornua, &c. apponas, vel repræſentes aliquid, quod honorem alterius lædat. Huc ſpectat ſubſanatio, illuſio, & deriſio, quando fit ſignis, ùt naſo tugato, labris extenſis, &c. intendendo proximi confuſionem: quæ ſi ſit gravis, vel ſaltèm proximus eâ graviter contriſtetur, mortalia ſunt. Bon. Molin. Baldell. *l.* 3. *d.* 3. &c. ex S. Thom. Circa quæ, Nota: quòd, qui per contumeliam læſit alterius honorem, teneatur hunc reſtituere, etiamſi fama non ſit læſa. Hoc autem fieri poteſt, vel per honorificam, & amicam ſalutationem, vel invitationem ad menſam, vel petitionem veniæ, (etiam ſubinde flexis genibus, & coram teſtibus) prout læſio fuit gravis. v. C. de Lugo, *d.* 15. *n.* 53. Adde: quòd contumeliæ mortalis qualitatem in confeſſione explicare, non ſit neceſſarium, ùt contra Fill. docent Azor, Sa, Mol. C. de Lugo, *d.* 16. *de pœn. n.* 269.

6. Maledictio, quâ quis optat, vel imprecatur alteri malum, ſub ratione mali, eſt ex genere ſuo mortale.

8. Rixæ, ſi modum non excedant, utì & leviculæ pugnæ, veniales ſunt; ſecùs, ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, cædes. Súntque hæc communiter

pec-

peccata ex parte insipientis rixam: alter enim poteſt ſe defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ.

DUBIUM VII.

Quid ſit Acedia?

RESP. Acedia, ſive animi tædium, poteſt ex D. Thom. 2. 2. *q.* 35. *art.* 2. dupliciter uſurpari: 1. Generaliter, pro omni animi remiſſione in exercitio virtutum, eò quòd labor aliquis ſit adjunctus. 2. Particulariter, pro triſtitia & tædio de divina amicitia, eò quòd per virtutum exercitia laborioſa ſervari debeat; & ſic amicitiam illam non curet. Unde reſolvuntur:

1. Acedia accepta primo modo, tum demum eſt peccatum mortale, cùm ideo committitur opus vetitum ſub mortali.

2. Acedia accepta ſecundo modo, ex ſe eſt mortale: quia repugnat charitati Dei.

Ex quo de filiabus Acediæ quoque facilè judicari poteſt, quæ ſunt ſequentes:

1. Malitia, quâ quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe; aut quâ ipſum pœnitet bene feciſſe, vel impleviſſe id, quod tenebatur; aut quâ contemnit Dei beneficium, v. g. deſiderando non fuiſſe natum, aut non agnoviſſe Chriſtum, &c. Eſt autem ex genere ſuo mortale.

2. Puſillanimitas, & deſperatio de ſalute, quæ mortale quoque eſt.

3. Rancor, quo ii ſunt faſtidio, qui ad ſpiritualia inducunt.

4. Torpor, cùm bona fiunt, non cum debito fervore.

5. Evagatio mentis, quâ quis in exercitio ſpiritualium evagatur circa illicita; ſive per cogitationem, & dicitur curioſitas; ſive per locutionem, & dicitur verboſitas; ſive per inquietudinem, & dicitur in-

quietudo: quæ communiter sunt venialia, v. D. Thom. *q.* 35. Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 9. Tol. *l.* 8.

Culpabilis autem evagatio, mortalis erit, quando notabilis est, & attentio requiritur ad implendum præceptum obligans sub mortali, v. g. in recitandis Horis canonicis, celebranda, vel audienda Missa. Regin. Palaus *de char. t.* 6. *d.* 1. *p.* 3. Trull. *lib.* 1. *c.* 6. *d.* 1. contra Tambur. *de exped. sacrif. l.* 2. *c.* 3. ubi docet distractum esse voluntariè, & per notabile tempus inter sacrificandum extra Canonem, esse tantùm veniale; licèt concedat, sub Canone, præsertim circa consecrationem esse mortale, propter gravem irreverentiam, & periculum erroris.

Dixi *ad implendum præceptum:* nam in oratione vel non præcepta, vel sub obligatione tantùm veniali, est peccatum veniale tantùm. S. Th. Navar. Suar. Less. *l.* 2. *c.* 37. *d.* 11. imò nullum, si non tam intendat orare, quàm verba precum recitando, pio exercitio se occupare: quia non formaliter, sed materialiter tantùm orat, v. g. cùm quis manibus laborans, psalmos, aliásve preces recitat, aut cantat, non animo orandi, sed cavendi cogitationes vanas, vel recreandi se. Sanch. *cons. p.* 2. *l.* 7. *c.* 2. *d.* 31. Trull. *l.* 1. *c.* 7. *dub.* 10. v. suprà. *l.* 4. *c.* 2. *d.* 2.

LIBER

LIBER VI.

De Sacramentis.

HAbebit hic liber Tractatus ſex, 1. agetur de Sacramentis in genere. 2. De Baptiſmo & Confirmatione. 3. De Euchariſtia. 4. De Pœnitentia. 5. De Extrema unctione, & Ordine. 6. De Matrimonio.

TRACTATUS I.

De Sacramentis in genere.

CAPUT I.

De natura Sacramenti novæ legis.

DUBIUM I.

Quid ſit Sacramentum?

REſp. Eſt res ſenſibilis, quæ ex ſtabili inſtitutione Chriſti, vim habet ſanctitatis, ſive gratiæ juſtificantis efficiendæ, & per conſequens ſignificandæ. Unde reſolves:

1. Ad eſſentiam Sacramenti requiri tria: 1. Ut ſit ſignum ſtabile. 2. Ut ſignificet veram ſanctitatem. 3. Ut eandem efficiat ex opere operato, id eſt: uſu ſuo & applicatione, per propriam efficaciam, & non ex opere operantis, ſive per actum, aut diſpoſitionem miniſtrantis, vel ſuſcipientis: quæ etſi ad effectum Sacramenti requiratur, non tamen ùt cauſa, ſed ùt conditio, ſinè qua non.

2. A definitione talis Sacramenti excludi, 1. Sacrificia tam novæ, quàm veteris legis: quia hæc non ſunt inſtituta ad gratiam ex opere operato conferendam, (etſi nihilominus ſacrificium novæ legis ſic eam impetret ei, pro quo offertur, non ùt Sacramentum,

uſu

usu suo & applicatione, sed per modum impetrationis) sed ad cultum Deo præstandum, Kon. *d.* 60. *art.* 22. 2. Figuras & Sacramenta veteris legis, v. g. circumcisionem, transitum maris rubri, agnum paschalem, varias itèm purificationes, & consecrationes sacerdotum: tum quia à Christo non sunt instituta; tum quia veram sanctitatem non efficiebant. Ac licèt Circumcisio aliquando sustulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato simpliciter, & rigorosè: tum quia non continuit gratiam, ùt causa physica, vel ùt causa moralis; quia nondum erat exhibita passio Christi, & meritum, ex quo gratia pendebat; sed tantùm ex speciali privilegio: tum quia non contulit gratiam formaliter, quâ Circumcisio, & ex sua institutione, sed quatenus erat professio fidei: neque vi applicationis & usûs sui: alioquin enim omni non ponenti obicem, & quidem præter omne meritum contulisset, quod est falsum. v. Fill. *t.* 1. *c.* 1. *&* 5. *q* 8. & *c.* 8. 3. Ea, quæ dicuntur sacramentalia, v. g. benedictio Abbatis, consecratio virginis: quia præcisè ex usu suo, & operè operato; gratiam non conferunt; utì nec actus virtutum; præterquam quòd hi sensibiles non sint. 4. Lotionem pedum Apostolicorum, insufflationem Christi in Apostolos, per quam Spiritum Sanctum illis dedit. Itèm verba Christi ad Magdalenam & Paralyticum: *Remittuntur tibi peccata:* quia non fuerunt signa instituta stabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium, ob eandem causam: estò enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen est specialiter ad hoc institutum. v. Schol.

DUBIUM II.

Quid circa materiam, & formam Sacramentorum servandum?

Sup-

SUppono, Sacramentum dupliciter ſumi, 1. Per-modum compoſiti phyſici, in quo res ſenſibilis & actio (v. g. in Baptiſmo, aqua & ablutio: in Unctione oleum & unctio,) dicitur materia: Et quidem oleum & aqua, materia remota; actio verò illa, materia proxima; verba autem, aut quod eorum locò ponitur (ùt in Matrimonio, ſignum conſensûs) dicuntur forma. 2. Permodum compoſiti artificialis, & tunc dicta materia & forma, id eſt, res & verba, ſimul habent ſe inſtar materiæ; ſignificatio verò eorum, inſtar formæ. Hic quæritur de materia, & forma priore ſenſu.

Reſp. 1. Ut Sacramentum ſit validum, debet inter materiam & formam, v. g. inter affuſionem aquæ, & pronuntiationem verborum, tanta eſſe conjunctio, ut ſecundùm moralem hominum æſtimationem, ſpectatâ naturâ cujuſcunque Sacramenti, una alteram afficiat; hoc eſt: ut verba cenſeantur cadere in talem rem, & cum ea unum totale ſignum conſtituere. v. Bon. *d.* 1. *q.* 2. *p.* 2. Suarez, Kon. &c. Unde reſolves:

1. In Baptiſmo, Confirmatione, Unctione, & Ordine, requiritur talis conjunctio, ut, dum miniſter verba pronuntiat, moraliter cenſeatur etiam lavare, &c.

2. In Pœnitentia, abſolutio ſatis diu poteſt differri, ſicut in judiciis, ſententia poſt examen cauſæ.

3. In Matrimonio, unius conſenſus poteſt alterius conſenſum tamdiu ſequi, quamdiu hìc moraliter permanere cenſetur, ſicut in aliis contractibus. vide Kon. *hic art.* 3.

Reſp. 2. Ut valeat Sacramentum, non debet fieri ſubſtantialis, ſeu eſſentialis mutatio materiæ, vel formæ: accidentalis verò mutatio, etſi ſæpe illicita ſit, non tamen invalidum facit Sacramentum. Porrò ſubſtantialis mutatio materiæ dicitur, quando ſecundùm communem uſum & æſtimationem hominum,

num, differt nomine, & re, ab ea, quam Christus præscripsit. Accidentalis dicitur, quando cum ea eundem retinet usum & nomen. Formæ mutatio essentialis est, quando non manet idem sensus: accidentalis, quando manet. Laym. *l.* 5. *t.* 1. *c.* 4. ex communi. Unde resolves:

1. Nullum est Sacramentum, si materia cruda consecretur, sive hæc differat specie substantiali à pane, sive non: quia communiter non censetur, aut dicitur panis. Itèm si aquæ artificiales adhibeantur in Baptismo: quia non habent communem usum, & nomen aquæ elementaris; esto physicè specie non discrepent. v. infrà de Baptismo.

2. Valet Sacramentum, etsi aqua Baptismi sit calida, &c. Itèm si panis Eucharisticus sit ater, fermentatus, &c.

3. Defectu formæ, Sacramentum est nullum, *1.* Si literæ aliquæ mutentur, variantes sensum; quod facilè fit in initialibus, v. g. in nomine matris, milii, &c. 2. Si magna fiat interruptio verborum, ità, ut moraliter non videantur cohærere. 3. Si forma divisim pronuntietur, v. g. unus dicat: Ego te Baptizo: alter: In nomine patris, &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ, & sensus falsus. Fill. *l.* 1. *c.* 4. *q.* 5. Bon. *q.* 2. *p.* 1.

4. Forma valet, etsi non liceat, 1. Si omittas voces non essentiales, v. g. *Ego, & Amen.* in Baptismo: *Enim* in forma Eucharistiæ. Bon. *d.*4. *q.* 3. *p.* 1. *n.*9. & 10. ex Suar. &c. 2. Si quid addas, v. g. In nomine Patris *qui te creavit*, &c. 2. Si substituas synonyma, v. g. *abluo*, pro baptizo. 4. Si tantùm transponas, ùt: *Hoc meum est corpus: Te ego baptizo.* Si verba corrumpas ob præcipitantiam, & balbutiem: v. g. *Hoc est corpus mèus*, vel *hic est enim calix meus.* 6. Si interruptio fiat parva, v. g. *Ego te baptizo*, & interponat, *ista aqua est nimis frigida*, vel *Custos verte folium*, in nomine Patris, &c. Fill. *l. c.* vide Bon. *l. c.*

CAPUT II.

De Ministro Sacramentorum.

DUBIUM I.

Quid requiratur, ut Minister det validè Sacramentum?

RESP. Ad valorem Sacramenti in Ministro, non fides vel probitas, sed præter potestatem (& jurisdictionem in quibusdam) requiritur intentio, seu voluntas, saltèm virtualis, & absoluta, vel huic æquivalens, faciendi non tantùm externum illum actum, sed Sacramentum, vel saltèm id, quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit. Est communis ex Trid. *sess.* 7. *can.* 11. Ratio prioris partis est: quia Sacramenta operantur, non ex dispositione Ministri, sed virtute divina, secundùm institutionem & meritum Christi. Ratio posterioris: quia ad confectionem Sacramenti requiritur talis intentio, quæ actionem determinet ad esse Sacramentale, tollátque indifferentiam verborum & actionum; talis autem non est intentio solius actionis externæ, quæ ad alios fines, v. g. ad ludum potest referri.

Dixi 1. *saltèm virtualis*: tum, quia non sufficit interpretativa, vel habitualis: (qualis etiam potest esse in ebrio, & dormiente) cùm actus ab ea procedens non sit humanus & deliberatus, seu liber in se: tum quia actualis, quâ scilicet actu intendis, & vis hoc facere, etsi melior sit, & consulta, non tamen requiritur: cùm enim ea non sit in nostra potestate, & homo facilè distrahatur, nimis durum & plenum scrupulis fuisset, si hanc Christus requisivisset. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vi illius incepta, & continuata; ùt si ex intentione baptizandi, vel celebrandi, vadas ad Ecclesiam, sacras vestés induas, altare vel baptisterium accedas, etsi interim omnia alia cogites.

tes. Ratio est: quia hoc sufficit, ut actio illa sit humana, & moralis. Laym. *l.* 5. *t.* 1. *c.* 5. Unde resolves:

1. Si Sacerdos habens fortè ante se panem, recitet factum, & verba Christi, non ideo consecrat.

2. Impotens rationis, ebrius, vel somnians, non conficit Sacramentum, etiamsi ante ebrietatem, vel somnum id intenderit: quia non agit humano modo. Laym. *l. c.*

3. S. Athanasius in lusu puerili verè baptizavit: quia intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Episcopo.

4. Hæreticus validè baptizat, & contrahit matrimonium, etsi non credat hoc esse Sacramentum, rideat, & contemnat: imò etsi nolit facere, quod facit Ecclesia Romana, sed quod sua, falsò putans, non Romanam, sed suam esse veram; etsi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio est: quia intentio generalis, quâ vult, quod Christus instituit, prævalet intentioni provenienti ex errore privato. Bon. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 9. Suar. Fill. &c.

5. Non debet repetere sub conditione consecrationem, qui in ipsa fuit distractus; vel qui minores hostias ad altare detulit, de quibus majorem consecrans, non explicitè cogitavit, nec detexit.

Dixi 2. *Absoluta*: quia conditionata suspendit effectum, quod, præterquam in matrimonio, fieri non potest. Unde resolves:

1. Validum est Sacramentum, collatum sub conditione præterita, aut præsenti necessaria, vel contingente, si conditio verè sit impleta: v. g. absolvo te, si vis dimittere concubinam, si capax es: baptizo te, si non es baptizatus. Bon. *l. c. n.* 18.

2. Nullum est Sacramentum, datum sub conditione futura, sive sit hæc contingens, ùt absolvo te, si restitues, si dimittes concubinam, &c. sive necessa-

ria, adjecta animo suspendendi Sacramentum, ùt absolvo te, si cras sol orietur. Bon. *Ibid.* Suar. Kon. &c.

3. Dubium est Sacramentum, collatum sub conditione occulta, humano modo incognoscibili, v. g. baptizo, si es prædestinatus, si Deus videt te hoc anno moriturum.

4. Graviter peccat, qui administrat Sacramentum (excepto Matrimonio) sub conditione, non solùm futura, (quod semper est mortale) sed etiam præsenti, aut præterita; sive in se sit prorsus occulta, quod etiam est mortale: sive humano modo cognoscibilis; quod tamen nullum est, si fiat ex causa rationabili; rarò veniale, sæpiùs mortale, si absque ulla causa. Ratio est: quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, sed non sinè nugatione in re gravi. v. Bonac. *l. c.* Suar. Kon. &c. Schol.

DUBIUM II.

Quid requiratur in Ministro, ut licitè ministret?

RESp. 1. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, sive ut sit in gratia: tum quia Christo, cujus est Minister, debet se conformare; tum quia sancta sanctè sunt tractanda: tum quia ad hoc quidam singulariter ordinantur, & gratiâ peculiari donantur, ac proinde hoc curare præ aliis sunt obligati. Ità Laym. *l. c.* & commun. Unde resolves:

1. Peccat graviter, qui conficit Sacramenta, non habens sufficientem jurisdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui censurâ est prohibitus.

3. Non licet Sacerdoti administrare Sacramenta, cum attritione cognita: quia adhuc est extra statum gratiæ. Bon. *q.* 3. *punct.* 2. §. 1.

3. Non tamen necessariò præmittit confessionem (nisi velit celebrare) etsi consultiùs: quia de hoc

nullum est præceptum, & ad delendum mortale sufficit contritio. Vasq. *d.* 136. *c.* 1. C. de Lug. *d.* 8. *s.* 9.

4. Minister Sacramenti ad id ordinatus, si conficiat, & ministret solemniter in mortali, v. g. si baptizet, vel celebret, peccat mortaliter toties, quoties, (quod etiam verum esse volunt Sayr. Ledes. & Bon. Gran. *cont.* 3. *t.* 5. *d.* 5. de Diacono ex speciali commissione baptizante) nisì fortè periculum sit in mora, nec possit tam citò confiteri, aut conteri: eo enim casu baptizare, vel etiam absolvere moribundum, in statu peccati, non esse irreverentiam, docet C. de Lugo, *d.* 8. *sect.* 9. n. 151.

Dixi 1. *ad id ordinatus*: etsi enim Laicus in necessitate baptizet, cum conscientia peccati mortalis, non peccare mottaliter, docent Kon. *l. c.* Fill. *t.* 1. *c.* 5. *q.* 10. ex Suar. &c.

Dixi 2. *solemniter*: nam si sinè solemnitate baptizet, excusant à mortali Suar. Kon. Fill. *l. c.*

5. Alii, qui conficiunt, & ministrant, non peccant mortaliter, v. g. cùm Laici in necessitate baptizant, vel ministrant sibi invicem Matrimonium, in mortali, ità contra Sylv. Vasq. & alios, docet Suar. cum aliis: qui tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali suscipiunt. Ità etiam Fill. Fern. Sanch. Kon. *q.* 64. *a.* 6. *d.* 1.

6. Qui ministrat, etsi non conficiat Eucharistiam in mortali, peccat mortaliter, ùt habet communis, Suar. Fill. Laym. Bon. & aliorum, contra Vasq. cujus sententiam Dian. rectè notat esse probabilem, sive sit Sacerdos, sive Diaconus, ùt v *p.* 3. *t.* 4. *R.* 159. Idem docet C. de Lugo, *d.* 8. *n.* 155. Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur: quod minùs videtur probabile, cùm moraliter non sit, nisì una distributio, & una indigna administratio. Ità Tann. 2. 2. Henr. Fill. *n.* 87. &c. contra Kon. & Bon.

7. Etsi

7. Etsi probabile sit, quod docent Sylv. Cajet. Fill. *tom.* 1. *t.* 1. *c.* 6. *n.* 87. Nav. & Sa, *V. Ordo.* Diaconum & Subdiaconum, si actum mortali in ordine suo ministret; itèm Sacerdotem, & Episcopum, si Sacramentalia exerceat, nuptias, aquam benedicat, altaria, templa, vasa consecret, concionetur, Eucharistiam de loco in locum transferat, peccare mortaliter; contrarium tamen videtur verius, ùt docent Suar. Vasq. Laym. Kon. *q.* 64. *a.* 6. *dub.* 1. C. de Lug. *l. c.* Ratio est: quia hæ actiones non tendunt proximè ad sanctificationem animæ, ex opere operato, sicut actiones sacramentales.

8. Non videtur vera esse sententia, quæ docet esse mortale tangere in mortali corporalia, calices, reliquias, &c. Sayr. Suar. Bon. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. Quòd si quis in mortali, (etiam laicus in necessitate) elevat de terra Eucharistiam, non videtur aliud agere, quàm si Christum in hac vita lapsum elevâsset: secùs tamen, si quis id extra necessitatem temerè præsumat, exemplo Ozæ. Bon. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 12.

Resp. 2. Requiritur præterea, ut exhibeat, ac curet, non tantùm quæ ad substantiam Sacramenti sunt necessaria, sed etiam quæ ad decorem, sive ex natura rei, sive ex præcepto Ecclesiæ, spectant. Ratio prioris est: quia alioqui Sacramenta dehonestat, & tractat indignè. Ratio posterioris: quia Sacramenta sanctè sunt tractanda; & præcepta Ecclesiæ obligant in conscientia. Unde resolves:

1. Peccat ministrans mortaliter, 1. si utatur materiâ, vel formâ falsâ, vel (extra necessitatem) dubiâ. Bon. *d.* 1. *q.* 2. *p.* 1. *n.* 32. 2. si omittat intentionem requisitam. Quòd si verò dubium oriatur, & non tantùm inanis scrupulus, (is enim rejici debet) an forma fuerit legitima? vel an legitimè & integrè prolata? tunc, etsi speculativè probabile sit, formam esse legitimam; in praxi tamen iteranda erit sub conditione: quia tutius hìc eligendum est.

2. Peccat quoque, (graviter vel leviter pro gravitate materiæ) 1. qui verba formæ corruptè, inarticulatè, indevotè pronuntiat. 2. qui materiam, vel formam, vel cæremonias, contra Ecclesiæ morem, quamvìs accidentaliter, sinè causa mutat, vel omittit? Quod si fiat ex contemptu, est mortale; si ex negligentia, sæpe est mortale, quando ea magna est, & in re gravi. v. infrà. *t.* 2. *c.* 1. *d.* 5.

3. Peccat graviter, qui ministrat Sacramentum publico peccatori, vel aliter indigno, nisì indignitas sciatur ex confessione, vel sit occulta indignitas, & ex negatione sequeretur infamia; ùt patet ex praxi Ecclesiæ, & Christi, qui Judæ Eucharistiam dedit. Graviùs peccaret, qui, nè daret indigno, porrigeret ei hostiam non consecratam, etsi sic cum eo convenisset; aut qui non audens indignè celebrare, simularet Missam, elevans hostiam non consecratam: quia quantum est ex se, dat occasionem idololatriæ. v. Bon. *d.* 1. *q.* 6. *p.* 4. Suar. Kon. &c. Schol.

CAPUT III.

De suscipiente Sacramentum.

DUBIUM I.

Quæ dispositio requiratur ad valorem Sacramenti in suscipiente?

RRsp. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione utentibus intentio percipiendi sacramentum interpretativa saltèm, requiritur, & sufficit, (excipe Pœnitentiam, de qua infrà.) Ità commun. Theologi omnes cum D. Thoma contra Cajet. qui putat in suscipiente nullam intentionem requiri, modò contrariam non habeat. Ratio responsionis est: quia, sicut adultus non justificatur sinè proprio consensu; ità nec per Sacramentum initiatur, & consecratur Deo, sinè eodem consensu, si ejus sit capax. Bon. *d.* 1. *q.* 6. *p.* 1.

Dixi

Dixi *adultis*, *&c.* quia, cùm tantùm requirantur conditiones juxta subjecti capacitatem; parvuli autem & perpetuò amentes non sint capaces propriæ intentionis, sufficit illis intentio Christi, & Ecclesiæ. Fill. *t.* 1. *c.* 8. Unde resolves:

1. Parvuli, uti & perpetuò amentes validè baptizantur, confirmantur, communicantur, ordinantur, (quod ultimum nefas esset, priora autem olim permittebantur) Bon. *l. c.*

2. Ægris ratione jam privatis, rectè datur Unctio, non tantùm si antè petierint, sed etiam, si fuerint Catholici, neque consiet esse in mortali: nam hoc ipso censentur interpretativè voluisse, & petiisse, quod alii Christiani, etiamsi de ea nunquam audierint. Card. de Lugo, *de Sacramentis in genere d.* 9. *n.* 122. &c. comm.

3 Invalidum est Sacramentum, 1. quod quis suscipit cum intentione neutrali habens se negativè. 2. quod suscipit fictè, id est: simulatè, non tamen quod fictè, id est: indispositè. 3. quod per meram vim, animo omnino repugnante, suscipitur. Bon. *l. c.*

4. Validum est Sacramentum, 1. Quod qui accipit, vult, quod Christiani accipiunt; etsi non credat, aut non velit Sacramentum. 2. quod quis per metum coactus suscipit; cùm metus non tollat voluntarium; Matrimonium tamen gravi metu, v. g. injustæ mortis, initum, censetur irritum, ùt docent Sanch. *l.* 4. *de matr. d.* 12. *&* 14. C. de Lugo, *d.* 9. *n.* 133. Et qui Ordines gravi metu coactus suscepit, etsi characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, potéstque secluso scandalo nubere, ùt suo loco dicam.

DUBIUM II.

Quid requiratur, ut licitè, & cum fructu suscipiatur?

RESP. Ad effectum Baptismi, & Pœnitentiæ, re-

quiritur, & sufficit, præter voluntatem sumendi Sacramenti, dispositio fidei, spei, & attritionis: non autem requiritur charitas, sive ut gratiam habeat: quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quòd ipsa primam gratiam, seu vitam donent. Ad reliqua verò Sacramenta, quæ dicuntur vivorum, requiritur, ut sit in gratia: quia illa non primam, sed secundam tantùm gratiam, id est: augmentum tantùm gratiæ conferunt. Etsi subinde per accidens dent primam, cùm quis putat bona fide se carere mortali. Laym. *d.* 6. Bon. *d.* 1. *q.* 6. *p.* 2. Unde resolves:

1. Etsi æqualiter dispositi, æqualem; magìs tamen dispositi, majorem Sacramenti fructum, præter characterem, consequuntur: tum quia congruum est, Sacramenta ità instituta esse, ut uberior gratia detur pro dispositione subjecti; tum quia non videtur is, qui vehementem attritionem ad Baptismum, vel pœnitentiam affert, omni fructu carere.

2. Qui sumit hostiam, quam nescit esse consecratam, cùm instar alterius animalis, sinè intentione sumendi Sacramentum sumat, accipit quidem materialiter rem, quæ est Sacramentum, non tamen sacramentaliter & cum fructu. Idem docet Bon. de eo, qui sumit Sacramentum ex causa famis; quod videtur intelligendum, si ex ea sola: neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti privari, etsi sumpturus calicem, simul etiam levare sitim intenderet. Vide Bon. *l. c. n.* 3.

CAPUT IV.

Quid sint Sacramentalia, & quid efficiant?

RESp. Cæremoniæ Ecclesiasticæ, quæ vulgò dicuntur Sacramentalia, sunt actus externi religionis, ad colendum Deum accommodati. Tales autem communiter vocantur, oratio Dominica, aqua benedicta, esus eulogiarum olim in usu, confessio genera-

neralis, eleemoſyna, benedictio ab Epiſcopo, vel Abbate conſecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia, & continentur hoc verſu:

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens.

Ad quæ etiam revocantur, tunſio pectoris, unctio in Regem; & ſimiles; itèm multæ aliæ cæremoniæ, & res etiam ipſæ ſacræ, quæ in Eccleſia partim ab Apoſtolis traditæ, partim poſtea inſtitutæ ſunt, ùt Exorciſmi, inſufflationes, prima tonſura, benedictiones, & conſecrationes variarum rerum, & perſonarum, ùt Eccleſiæ, calicum &c. ipſæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Joannis, cerei agni, ſignum S. Crucis. Quæritur ergo: quam vim habeant, non ex opere operantis, cùm certum ſit, ſicuti per alia pia opera, ſic etiam iis nos mereri, ſed ex opere operato?

Reſp. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam, aut remittendi peccata vi ſua & per ſe, ſed tantùm, quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris eſt: tum quia nuſquam promiſſio gratiæ aut remiſſionis peccatorum, iis facta reperitur; tum quia peccatum etiam veniale non remittitur ſinè infuſione gratiæ, quam conferendi ea nullam per ſe habent vim. Ratio poſterioris eſt: quia id accommodàtum eſt Sacramentalium inſtitutioni & conſecrationi, quæ fit per preces Eccleſiæ, quibus ipſa nobis tales motus precatur. Kon. *q.* 71. *a.* 3. Unde reſolves:

1. Gratiæ prævenientes, & pii motus, conferuntur per Sacramentalia permodum impetrationis, quæ non omnino infallibilem effectum habent.

2. Peccat graviter, qui Sacramentalibus falſam materiam ſupponit, ùt pro aqua luſtrali facienda, urinam.

3. Sacramentalia quandoque operantur beneficia corporalia v. g. ſanitàtem, per modum impetrationis,

nis ratione precum Ecclesiæ. Imò quædam etiam vim habere, (v. g. fugandi dæmonem) per modum operis operati, ex singulari privilegio, docent Henr. *l.* 1. *c.* 2. Sotus & alii: quia, inquiunt, etiam Ethnici, in quibus nec intercesserunt preces Ecclesiæ, nec meritum operantium, quandoque signo Crucis (quod quidam etiam putant de nomine JESU) à dæmone liberati fuisse dicuntur: quod tamen alii eorum virtuti objectivæ, quasi naturali adscribunt; de quo plura apud Scholasticos. vide Mærat. *d.* 10. *s.* 8.

TRACTATUS II.
De Baptismo, & Confirmatione.

CAPUT I.
De Baptismo.

NOn agitur hìc de Baptismo sanguinis, id est: Martyrio; nec de flaminis, seu spiritûs, id est: contritione, cum voto Baptismi, vel desiderio: quia non sunt Sacramenta; sed de Baptismo fluminis, qui definitur: Ablutio corporis exterior, facta sub præscripta forma verborum.

DUBIUM I.
Quæ sit materia Baptismi?

REsp. Materia remota licita, est aqua consecrata, si haberi potest; valida est omnis & sola aqua elementaris, quæ morali hominum æstimatione sit naturalis & usualis, qualis est putei, maris, paludis, pluviæ, &c. itèm resoluta ex nive, grandine, glacie, licèt accidentaliter quoad calorem, saporem, & odorem, alterata sit, ùt aqua sulphurea, lixivium, jusculum ex aqua ità tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ità modicè admixta, ut usum communem & æstimationem aquæ retineat. Ratio responsionis est ex Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua.* &c. Quam

S. Th.

S. Th. confirmat triplici congruentia, 1. eſt maxima commoditas aquæ. 2. ejus facillimus uſus. 3. aptitudo ad ſignificandum effectum, qui eſt emundatio à peccato. Unde reſolves:

1. Inepta materia Baptiſmi eſt: ſaliva, lotium, lachrymæ, ſudor, cerviſia, itèm aqua ſic permixta, ut non ampliùs ſit apta ablutioni, nec vocetur aqua, v. g. lutum, brodium, vinum lymphatum, itèm aquæ artificiales ex roſis, herbis, ſuccíſque expreſſæ, deniquę nix, grando, glacies non reſoluta. Ratio eſt: quia morali hominum æſtimatione non cenſentur aqua naturalis & uſualis. Laym. *l.* 5. *t.* 2. *c.* 3. Bon. *d.* 2. *q.* 2. *p.* 3.

2. Quia de quibusdam tum ex dictis, tum aliis dubium eſt, v. g. de juſculo & cerviſia valde tenui, lixivio, (& ſecundùm *Granad. in* 3. *p. c.* 4. *tr.* 1. *d.* 3. *dub.* 2. aqua roſacea:) hinc in neceſſitate licèt illis uti, etſi poſtea Baptiſmus ſub conditione ſit repetendus. v. Eſcob. Laym. Bon. *ll. cc.*

3. Uti aquâ impurâ, vel non conſecratâ, cùm alia haberi poteſt, eſt grave peccatum, ob Sacramenti irreverentiam. Bon. *l.* 1. *c.* 1. *n.* 7. Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 33. & alii quinque, licèt Granad. & Quintanad. putent non eſſe mortale uti non benedictâ.

Reſp. 2. Proxima materia Baptiſmi eſt ablutio, quæ validè fit tribus modis, ſcilicet immerſione, aſperſione, infuſione, juxta praxim diverſarum Eccleſiarum, quæ ſervanda eſt, ità ut morali hominum judicio cenſeatur eſſe lotus. Ex præcepto tamen caput abluendum eſt, quod praxis Eccleſiæ habet. Ratio eſt: quia quolibet horum modorum fieri poteſt ablutio. Et quidem trinam merſionem non eſſe neceſſariam, conſtat ex Concilio Toletano. Ubi tamen trina immerſio, vel infuſio uſitata eſt, ſinè gravi peccato extra neceſſitatem, non poteſt prætermitti, ùt docet D. Th. etſi alii, ſecluſo ſcandalo & contemptu

dicant esse tantùm veniale. Laym. *l. c. n.* 4. Bon. *l. c.* Unde resolves:

5. Non verè baptizatur, cujus nulla pars immediatè tangitur, v. g. infans in utero, vel cista; vel adultus, cujus vestes tantùm sunt aspersæ. Laym. Bon. *ll. cc.*

2. Non requiritur ad valorem, ut, qui baptizatur, emergat ex aqua: quod tamen grave peccatum est, esto nihilominus moriturus esset baptizandus. Laym. *c.* 3. *n.* 5. utì etiam matrem nihilominus morituram, vel mortis ream, aperire, ut infans baptizetur. Lay. *l.* 5. *t.* 2 *c.* 3. *n.* 2. ubi unicum casum excipit, si nimirum mater sit morte digna, & si supplicium differatur, infans certò sit moriturus ante nativitatem. Verùm rectè addit ex Suar. casum hunc vix moralem & practicum esse. vid. *l. c.*

3. Invalidus est Baptismus, 1. Si quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronuntiet. 2. Si formam pronuntians teneat puerum, & alter abluat, aut aquam affundat. 3. Si aqua è fonte prosiliente, aut stillicidio decidente, baptizandus ei se submittat. Ratio est: quia in his non tu, sed alter abluit. Bon. *punct.* 3.

4. Ob probabilem utrimque sententiam, dubius est Baptismus, ideóque si in necessitate sit datus, repetendus sub conditione, 1. Si tantùm una vel altera gutta sit adhibita, v. g. si more aquæ lustralis multitudo sit aspersa. Quod sinè necessitate non licet, cùm ad ablutionem non videatur sufficere quicunque aquæ contactus, sed requiri successivus, cum aliquo motu. Bon. *l. c. n.* 13. ex Suar. Kon. &c. In casu tamen necessitatis, sic baptizare concedit Mærat. *t.* 3. *d.* 2. *sess.* 4. Granadus in *p.* 3. *c.* 4. *tr.* 1. *d.* 4. *n.* 12. 2. Si tantùm sit abluta pars minùs principalis, v. g. digitus, manus, vel pes. Nam si principalis, v. g. scapulæ, vel pectus, nemo dubitat. 3. Si tantùm crines sint tin-

tincti, licèt C. de Lugo, *Resp. mor. l.* 1. *d.* 1 hunc validum esse contendat. 4. Si infans tinctus sit involutus adhuc secundinæ suæ, id est: pelliculæ corpori annatæ, in necessitate tamen, in prædictis casibus Baptismus debet conferri sub conditione. Hurt. *de Bapt. l.* 1. *diff.* 12. v. Laym. *loc. c.*

5. Cùm terna usurpatur affusio, aut immersio, ad nomen Patris, & Filii, & Spiritûs sancti, juxta praxim Ecclesiæ, cavendum, nè ter, sed semel tantùm pronuntietur forma. Quæ rectiùs ità profertur, ut ante tertiam ablutionem non finiatur: quia forma, cum quacunque prima ablutione, Baptismum constituit. Reg. *l.* 27. *c.* 3. Laym. *l.* 5. *t.* 1. *c.* 3.

DUBIUM II.

Quid sit forma Baptismi?

RESp. Forma necessaria Baptismi est hæc: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti, Amen.* A qua non differt illa Græcorum substantialiter: *Baptizetur* (vel ùt Arcudius vult *baptizatur*) *servus Christi, in nomine Patris*, &c. Porrò quinque sunt, quæ significantur in prolatione formæ, juxta quæ valor ejus debet expendi 1. Persona baptizantis, saltèm implicitè: quod in forma Græcorum non negligitur, cùm *Tò* baptizetur idem valeat, ac baptizetur à me. 2. Actus baptizandi: quia alioqui forma non haberet connexionem cum materia, eámque non determinaret, cùm ablutio ad varios fines possit referri. 3. Persona baptizandi, quia utì ablutio, ità forma circa certam personam versari debet. 4. Unitas divinæ naturæ: quod fit per voces, *in nomine.* 5. Trinitas personarum: ídque explicitè & distinctè vulgaribus vocabulis. Fill. *c.* 3. Laym. *c.* 4. Bon. *p.* 4. Unde resolves:

1. Validè baptizat, etsi venialiter peccet, qui pro Baptismo, dicit abluo, mergo, &c. vel pro *te* utitur com-

communi Græcorum more, vel proprio; vel baptizo Petrum, vel qui honoris causâ dicit, baptizo dominationem vestram. Lay.*c.*4.*n.*6. Bon. *p.*4.*n.*9. & seq.

2. Valet forma, etsi omittat, Ego, & Amen: quia omnia significata per formam salvantur, secùs, si omittat Te: quia non significatur persona baptizandi. *Ibid.*

3. Non valent hæ formæ: Baptizo te in nominibus Patris, & Filii &c. quia multiplicatur natura, seu essentia divina. 2. Baptizo te in Patre, & Filio, &c. vel cum Patre &c. vel per Patrem: vel in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto; vel in fide, virtute, Majestate Patris, &c. (quam tamen alii dubiam esse volunt) Ratio est: quia significatur diversitas essentiæ, aut certè unitas non satìs exprimitur. 3. Baptizo te in nomine Dei, vel Sanctissimæ Trinitatis, vel in nomine Dei unius & trini: vel in nomine trium personarum: vel Patris & Filii, omissâ personâ Spiritûs S. Ratio est: quia non exprimuntur distinctè tres personæ. 4. In nomine Domini nostri JEsu Christi: quâ tamen formâ olim Apostolos usos, sed ex speciali privilegio, multi docent, alii negant, dicúntque eos baptizâsse in nomine Christi, addendo illud nomini secundæ personæ, non omissis nominibus aliarum personarum. Cùm ergo Nicolaus Papa dixit eam formam valere, vel intellexit, si pro nomine Filii ponatur nomen Christi, vel in nomine Christi, pro vice Christi, intellexit: vel locutus est, ùt doctor privatus. v. Aut. cit.

4. Dubiæ sunt formæ, ob sententiam utrimque probabilem Auctorum: 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritûs sancti, vel Baptizo te in nomine Patris, baptizo te in nomine Filii &c. Ratio est: quia non exprimitur unitas essentiæ. 2. Baptizo te in nomine genitoris, geniti, & spirati: vel in nomine omnipoten-

tis

tis, sapientis, & boni; vel in nomine ingeniti, geniti & doni. Ratio est: quia trinitas personarum non explicatur vocibus, quibus à fidelibus omnibus debet, & potest apprehendi. 3. Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, & Mariæ Virginis: quia dubium est de intentione Ministri: qui si eo sensu voluit dicere Mariæ: quo Patris, & Filii, & Spiritûs sancti, non valet, cùm sit contra sensum essentialem à Christo intentum: si verò tantùm voluit illam invocare, ùt coadjutricem gratiæ impetrandæ, vel aliter, valet, cùm tantùm sit mutatio accidentalis. Fill. *t.* 2. *c.* 3. *n.* 50. v. etiam Laym. & Bon. *ll. cc.*

DUBIUM III.

De Ministro Baptismi.

ARTICULUS I.

Quis sit Minister Baptismi?

RESp. Validè ministrat omnis homo ratione utens, cujuscunque fidei, vel infidelitatis, statûs, aut sexûs. Licitè, tanquam minister ordinarius, & ex officio Sacerdos habens jurisdictionem, aut commissionem: vel ex ejus commissione Diaconus. In casu tamen extremæ necessitatis, omnis, qui potest validè, etiam facit licitè, tenetúrque, ut proximo succurrat. Laym. *l.* 5. *t.* 2. *c.* 7. Unde resolves:

1. Non tantùm Diaconus, sed nec Parochus, aut Episcopus, absque commissione, extra suam Diœcesim, vel Parochiam, (vel intrà eam alienos) licitè baptizat: ideóque etiam peccant parentes, qui sinè licentia sui Prælati, alieno deferunt prolem baptizandam, cùm violent jus Parochi. Laym. *l. c.*

2. Diaconus non tantùm in extrema necessitate, sed etiam in alia notabili, baptizare potest. Et quidem cum solemnitate, ex commissione Episcopi, vel Parochi, ùt si v. g. ob multitudinem baptizandorum, aliúdve grave impedimentum, id ipsi facere non possint, Laym. *l. c.*

3. Cùm

3. Cùm in necessitate confertur Baptismus, servandus est ordo, ità ut, si adsit, & non detrectet Sacerdos vel Diaconus, is reliquos præcedat. Sic etiam Clericus Laicum, vir mulierem, fidelis infidelem, nisì fortè inferior meliùs noverit modum, ùt solent obstetrices (quæ proinde examinari, & approbari debent à Pastoribus) vel alia justa causa sit, ùt quia virum ad parientem ingredi non decet. Quòd si laicus baptizet præsente Sacerdote, & secundùm quosdam etiam præsente Diacono, censent esse mortale: quia id laico tantùm competit, ob defectum Sacerdotis, qui sinè injuria Ordinis & Sacramenti talem licentiam dare non potest. In reliquis, perversio illius ordinis est tantùm veniale, præterquam si coram fideli hæreticus adhiberetur, quod volunt esse mortale Lay. *c.* 7. *n.* 4. Kon.

ARTICULUS II.

An duo possint simul unum baptizare?

RESP. 1. Si alter applicet materiam, alter formam, nullus erit Baptismus: quia dicens se abluere, cùm non abluat, formam habet falsam, etiamsi usurpet Græcorum: *baptizetur servus Christi*: vel quæ putatur illi æquivalere, *Baptizet te Christus*, subintelligitur enim *per me*; alioqui si excludatur persona Ministri, ut sensus sit (baptizet te Christus, & non Ego, sive non per me; forma nulla est. In casu tamen necessitatis, posse sub conditione ità Baptismum conferri, v. g. mutus formam nesciens ablueret, cœcus autem formam pronuntiaret, docet Hurt. *d.* 2. *diff.* 6. addítque: debere talem elapso periculo, iterum sub conditione baptizari. v. Fill. *cap.* 4. Dian. *p.* 5. *tom.* 5. *R.* 26. ex Chapeavil. Marsil. &c. Bon. *tom.* 1. *de bapt. d.* 2. *q.* 2. *p.* 4. *n.* 23. Laym. *c.* 7.

Resp. 2. Si plures ministri singuli abluant, & formam pronuntient, graviter peccant contra ritum Eccle-

clesiæ. De valore hic solet distingui, 1. Si quilibet intendit baptizare, dependenter ab alio, ùt causa particularis, invalidè baptizant, sive singuli dicant: Ego te baptizo, sive nos te baptizamus: quia forma, cujus sensus censetur esse absolutè & independenter baptizare, non combatizare, est falsa. 2. Si quisque per se intendat baptizare, independenter ab alio, validè baptizat: quia omnia requisita ponit. Ut patet à simili in Missa ordinationis, quâ Sacerdotes noviter ordinati simul consecrant cum Episcopo, dummodo simul eodem instanti formam absolvant: si autem non simul absolvant, is tantùm consecrat, vel baptizat, qui priùs absolvit v. Fill. *t.* 2. *c.* 4. *n.* 72. & Bon. *l. c. n.* 25. Laym. *c.* 7.

DUBIUM IV.

Quod sit subjectum Baptismi?

RESp. 1. Subjectum capax Baptismi, est solus homo vivus, ab Adamo descendens, nondum baptizatus.

Resp. 2. Validè baptizantur infantes, itèm perpetuò amentes, qui nunquam usi sunt ratione: quia censentur ejusdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando sint usi ratione, non valet Baptismus, nisì ante amentiam petiverint. v. Bon. *d.* 2. *q.* 2. *p.* 6. Laym. *c.* 6. Unde resolves:

1. Si puer inter baptizandum, nondum finitâ formâ moriatur, Baptismus est nullus.

2. Non valet baptismus iteratus, ideóque uterque tum rebaptizans tum rebaptizatus peccant mortaliter, fiúntque irregulares, & in iure civili subjacent pœnæ mortis. Quas tamen pœnas non videtur incurrere is, qui sinè justa causa, rebaptizat sub conditione: quia intelliguntur de Baptismo absolutè dato, quando moraliter constat priorem Baptismum fuisse validum. v. Laym. *c.* 5. Bon. *p.* 5.

3. Non

3, Nondum perfectè natus est baptizandus, si sit periculum, dummodo pars aliqua possit ablui: quia est homo vivus, nec certò constat esse incapacem.

4. Si dubium sit, an infans vivat, baptizandus est sub conditione.

5. Validè baptizatur, quem minister putat esse alium, aut licèt sit puella, quam putat esse puerum: quia intendit baptizare præsentem. Aliud est in Matrimonio: quia intendit contrahere cum illa, quam putat. Bon. *p.* 4. *n.* 26.

6. Validè, etsi extra necessitatem illicitè, plures simul baptizantur, hac forma, *Ego vos baptizo*, &c. Bon. *p.* 4.

7. Monstrum, quod capite & pectore formam hominis refert, est baptizandum, secùs si bestialem refert. Quòd si verò caput tantùm sit ferinum, putat esse baptizandum Comitolus. Nav. tamen & alii volunt differendum, donec certiùs cognoscatur; nisi periculum mortis immineret, tunc sub conditione baptizandum esse. Quòd si habeat membra hominis geminata, & dubitetur, num sit unus homo, aut duo? duplex Baptismus conferendus est, unus absolutè, alter sub conditione, in ea parte, quâ membra apparent imperfectiora. Vide Laym. *l.* 5. *tr.* 2. *c.* 3. Bon. *p.* 6. & Rituale Romanum. *tit. de Baptismo.*

Resp. 3. Extra mortis periculum, validè, non tamen licitè, baptizantur Ethnicorum infantes, invitis parentibus. Ratio est: quia vel auferuntur parentibus, & fit illis injuria; vel relinquuntur, & fit injuria Sacramento, quod exponitur irreverentiæ. Quòd si tamen possint Christianè educari (ad quod tunc obligaberis) licebit in his casibus, 1. Si parentes sint tua mancipia, tunc enim tui potiùs sunt, quàm illorum. 2. Si parentes aliquando fuerunt baptizati, vel uterque, vel saltèm alteruter: quia tunc Ecclesia jus in eos habet. 3. Si alter parentum petat; tunc enim

justa ejus voluntas injustæ alterius præferenda est, in favorem prolis & fidei. 4. Si infans sit in periculo mortis. 5. Si rationis jam compos puer petat: quia in negotio religionis est sui juris. In dubio autem de usu rationis, sufficit esse 7. annorum. vide Laym. *l. c.* Fill. *t.* 2. *c.* 6. Bon. *p.* 6. *n.* 12.

Quæres: an Baptismus aliquando repeti possit, & quâ formâ?

Resp. Cùm temerè rebaptizare sit mortale ex objecto: quia est in genere sacrilegii, dum conaris ministrare Sacramentum incapaci, hinc ad hoc, ut non liceat baptizare, non requiritur certitudo de Baptismo, sed sufficit, si pro eo sint conjecturæ, ùt v.g. quòd quis natus, & educatus sit inter fideles, nec pro contraria parte rationes alicujus momenti occurrant; leve enim, vel metaphysicum dubium non sufficit; sed requiritur grave & morale, vel saltèm rationabile. In quo inclinandum esse in favorem baptizandi, rectè monet Laym. *c.* 3. ex Suar. & aliis. Unde resolves:

1. Sub conditione baptizandi sunt, 1. qui cum materia & forma, aut intentione dubia (secundùm suprà dicta) sunt baptizati. 2. Infantes expositi, & reperti sinè scheda testante de Baptismo; secùs si cum ea. Ità communiter. Quintan. tamen *t.* 1. *f.* 16. *&* 14. contendit etiam hos esse rebaptizandos. 3. Baptizati ab obstetricibus veneficis, præsertim si fassæ, vel convictæ fuerint, aliquando non rectè baptizâsse. Laym. *c.* 5. *n.* 3.

2. Infantes ab obstetricibus, vel parentibus, vel cognatis, &c. ob necessitatem baptizatos, promiscuè omnes sub conditione rebaptizare, (quando obstetrices bonæ, & bene instructæ censentur) non licet: quia de valore baptismi prudenter & rationabiliter dubitari non potest. Suar. Laym. *l.* 5. *t.* 2. *c.* 5. qui tamen contrariam consuetudinem quorundam Paro-

chorum damnare non audet, eò quòd experientiâ didicerint, obstetrices non rarò fuisse deceptas à diabolo, ideóque, revera periculum aliquod sit animæ, ob quod irreverentia cessat; addítque, eam consvetudinem approbatam fuisse à Pastorali Romano edito Antverpiæ 1607. eámque sententiam tenet Sylvest. apud Dian. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 86. & ipse Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 35. cum aliis 2. censet eam probabilem, habeɾéque locum in omnibus baptizatis ab hæreticis, licèt sint adulti; quod C. de Lugo, *R. mor. l.* 1. *d.* 2. rectè limitat ad illas circumstantias, in quibus prudenter dubitari possit de defectu materiæ, formæ, vel intentionis. Denique etiam Quintan. *t.* 1. *s.* 6. docet infantes supradictos ferè omnes rebaptizari posse sub conditione.

3. Peccat graviter Minister, 1. qui non rebaptizat eum, de quo rationabile dubium juris, vel facti manet, num validè sit baptizatus: quia tenetur proximum liberare probabili periculo gravis mali, cùm facilè potest. Lay. *l. c.* Quintan. *l. c.* 2. si non diligenter inquirat in talis Baptismi valorem, nisi de hoc aliunde constet. Quintan. *t.* 1. *s.* 6. *&* 7.

4. Non est rebaptizandus, de cujus Baptismo habetur testimonium unius oculati testis, licèt fœminæ; dummodo non sit suspecta, nec aliud obstet. Laym. *l. c.*

5. Qui verè, & rationabiliter dubitat de suo Baptismo; tenetur petere baptismum, & Parochus ei conferre. Quintan. *l. c. s.* 13. *&* 19. & interea abstinere ab usu aliorum Sacramentorum.

Resp. 2. Baptismus sub conditione, hac forma conferendus est: Si baptizatus es, non te baptizo, si nondum es baptizatus, Ego te baptizo, in nomine, &c. Ac licèt sufficiat sola mente conditionem apponere, si ex omissione non timeatur scandalum; tutiùs tamen est exprimere verba saltèm ista: Si non es bapti-

baptizatus, &c. v. Tol. *l.* 2. *c.* 19. Laym. *l. c.* Suar. *d.* 3. Fill. *t.* 2. *c.* 4. *q.* 9. Patrinus autem in hoc Baptismo necessarius non est, nec adhibendus. Quintan. *l. c. f.* 18.

DUBIUM V.
De Cæremoniis Baptismi.

ARTICULUS I.
Quæ servanda circa Cæremonias baptizandi?

RESP. Cæremoniæ baptismi petendæ sunt ex Agenda cujusque Ecclesiæ. Universim tamen circa eas servanda sequentia: 1. Baptismum extra necessitatem absque peccato non posse conferri, nisi in aqua consecrata; quæ cùm deest, habetur formula brevis in quibusdam Agendis, ex tempore aliam consecrandi, pro casu necessitatis. Quòd si etiam hac formula careas, adhiberi potest aqua communis benedicta. 2. Baptismum solemnem non conferendum, nisi in templo, & loco ad id deputato, nisi filiis Regum, & Principum: quibus adde filios Catholicorum, in locis hæreticis; interim quoad hoc in magnatibus & nobilibus connivetur in multis locis. Laym. *c.* 8. *n.* 8. 3. Infantes ex consuetudine deferendos ad Baptismum, circa diem octavum, nisi priùs sit necesse, vel nisi sit gravis causa dilationis (v. g. quia patrini sunt expectandi) in qua tamen non licet communiter extra necessitatem privatim baptizare, & postea adhibere solemnitates, sed præstat expectare aliquam diu. Laym. *c.* 6. *n.* 8.

4. Baptizanti non licet adhibere cæremonias aliquas omissis aliis: quia vel fiet in baptismo solemni, quod prohibet Trid. *sess.* 7. *c.* 3. vel privato: sed in hoc prohibet *Clementina unica*, illas adhibere, nisi sit filius Regis, aut Principis. De patrino tamen usus habet, ut & tunc adhiberi possit, etsi non sit necesse. Et multi putant, adhibitum non contrahere

cognationem spiritualem, nec verè patrinum effici, ùt Sanch. Rodriq. contra Laym. & Suar. quorum tamen sententia videtur probabilior.

5. Cùm in necessitate, vel aliam ob causam, (nam ob gravem causam, v. g. justum timorem infamiæ, aliquando licitè fit) baptismus sinè cæremoniis est collatus, ea cessante, illæ solemniter in templis sunt supplendæ. Quod tamen non est moris in hæreticis conversis, nè plebs putet: nos eorum baptismum improbare, Lay. *c.* 8. *n.* 10. Imò in aliis omittere, secluso contemptu, esse tantùm veniale docet Possev. *de Off. Cur. c.* 6. *n.* 33. Qui autem tenet more Patrini infantem, dum cæremoniæ supplentur, non contrahere cum eo cognationem spiritualem. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 260. ex Pontio dicit esse probabile.

6. Si Baptismus collatus deprehendatur fuisse invalidus, non ideo repetendæ sunt cæremoniæ.

ARTICULUS II.

Qui Patrini, & quod eorum officium?

RESP. 1. Patrini sunt quasi patres spirituales, qui baptizatum de fonte suscipiunt in suam curam. Unde eorum officium est, baptizatum de rebus fidei instruere, orationem Dominicam & Symbolum docere; ad quod obligantur, si id ab aliis non fiat. Lay. *l.* 5. *t.* 2. *c.* 9.

Resp. 2. Ut quis validè sit Patrinus, non certa ætas: sed requiritur 1. Usus rationis. 2. Ut ipse sit baptizatus (quia non potest esse pater, qui ipse nondum sit natus,) & quidem, ut ejus Baptismus fuerit validus: quia accessorium sequitur principale. 3. Ut à parentibus, vel Parocho, ad hoc designatus sit: ad quod videtur sufficere, si etiam ultro se ingerens, sit admissus; designatos autem rite à parentibus, Parochus non validè mutat. Dian. *p.* 9. *t.* 7. *R.* 50. 4. Ut in ipso Baptismo (quia non sufficit, ut in solis cæremoniis)

niis) per se, vel procuratorem tangat, teneat, aut de manu baptizantis suscipiat. 5. Ut id non materialiter tantùm, sed animo susceptoris, sive cum intentione id munus gerendi faciat. Laym. *c.* 9. *n.* 8.

Resp. 3. Validè quidem, sed illicitè sunt Patrini, 1. Abbas & Monachus; quo nomine veniunt Mendicantes: etsi Laym. omnes claustrales comprehensos velit: & quoad Abbates, in multis locis consuetudo sit contraria. 2. Conjuges respectu conjugum, & parentes respectu filiorum, nisì sit necessitas. 3. Moribus infames. 4. Apostatæ & hæretici, qui nullo casu videntur advocandi: quia ea advocatio, esset protestatio, quasi falsæ religionis, cùm non nisì de falsa fide sint sponsuri: etsi Laym. hìc *cap.* 6. *n.* 7. probabiliter dicat, posse subinde ob gravem causam admitti. Catholici verò ob rationabilem causam infantem hæretici, baptizante Prædicante, suscipere possunt, saltèm in Germania. Laym. *cap.* 9. *num.* 6. 5. Plures quàm duo; quia Trid. non nisì unum, aut summum unum & unam permittit, propter cognationem spiritualem indè oriri solitam. Ideóque mandat Parochis, sub pœna arbitrio Ordinarii infligenda, ut, si plures se offerant, petat ab iis, ad quos spectat, patrinos designare, ut unum, vel duos nominent, eósque tantùm admittant, qui soli cognationem contrahant, eorúmque nomina in librum referant, eósque de contracta spirituali cognatione instruant: scilicet, quòd ea impediat, dirimátque Matrimonium, non quidem inter se, sed inter ipsos, & baptizatum, ejúsque patrem & matrem, sicut etiam inter baptizantem, baptizatum, baptizatíque patrem & matrem. Excipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem suscipiunt in necessitate. v. Laym. *ll.* infrà citandis. Unde resolves:

1. In privato Baptismo, ob necessitatem dato, pater non debet suscipere, aut tenere tanquam patri-

nus infantem; cùm in hoc casu nulla sit patrini necessitas, ideóque si id vel tunc, vel etiam in Baptismo publico temerè faciat, (idem est, si prolem suam ipse baptizet) graviter peccat, & insuper contrahit in posteriore casu, cognationem cum conjuge, atque ùt docet Sanch. *de Matr. d.* 26. & alii communiter, privatur jure petendi debitum: quod tamen negant Kon. & Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 3. v. Bon. *de matr. q.* 3. *p.* 5. §. 2. Escob. *tr.* 7. *E.* 2. ubi citat Suar. negantem.

2. Si inter multos patrinos nulli certi à parentibus, aut in eorum defectu, à Parocho designentur, qui aliis seclusis cognationem contrahant, & sic multi simul ex ignorantia, vel parochi negligentia levent, probabile est omnes contrahere cognationem, (nisì tamen assistant tantùm, & non tangant) vid. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 4. *c.* 8. *& tr.* 2. *c.* 9. *n.* 4. Dian. tamen *p.* 9 *t.* 7. *R.* 5. ex Suar. Mærat. & Perez, dicit eo casu nullum contrahere cognationem.

3. Parochus graviter peccat, 1. Si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum referre in librum: tum ob legem Trid. in re gravi, & sub pœna gravi; tum ob incommoda, & damna indè sequentia. Quintan. *t.* 2. *f.* 2. 2. Si ejus culpâ Patrini plures adhibeantur. Quintan. *l. c.* Ac licèt Perez & Serra apud Dian. *p.* 9. *t.* 7. *R.* 5. dicant esse probabile, quòd tantùm peccet venialiter, alii tamen mortalis eum damnant.

CAPUT II.
De Confirmatione.
DUBIUM I.
Quid sit, & quæ ejus materia & forma?

RESP. 1. Confirmatio est unctio Chrismatis, sub præscripta forma verborum in fronte baptizati, ab Episcopo, quâ is ex Christi institutione gratiæ augmentum & robur accipit.

Resp.

Resp. 2. Materia ejus remota essentialis, est Chrisma confectum ex balsamo & oleo olivarum benedictum ab Episcopo. Ità commun. Doct. Unde resolves:

1. Non sufficit solum balsamum, ùt voluit Canus: nec solum oleum, ùt voluerunt Cajet. Sot. Nav.

2. Etiam benedictio Episcopalis est de essentia, ùt habet communis contra Cajet. ideóque nulla delegatione sive Episcopi, sive Papæ, simplex Sacerdos potest conficere chrisma. Kon. *d.* 72. *a.* 3. *d.* 1. *c.* 4.

3. Perinde est ad substantiam Sacramenti, sive Chrisma sit novum, sive vetus, licèt graviter peccet, qui utitur alio quàm novo, id est illo anno consecrato. In quem finem quotannis in die Cœnæ consecratur, veteri combusto.

Resp. 3. Materia proxima est unctio in fronte, per manum Episcopi, (unde etiam hoc Sacramentum, manûs impositio dicitur à S. Luca act. 8.) in formam crucis facta. Quæ omnia sunt de necessitate Sacramenti, ùt habet communis. Unde resolves:

1. Etsi ex necessitate præcepti, unctio fieri debeat pollice manûs dextræ; valida tamen esset, si fieret digito etiam sinistræ manûs: quia verè fieret per impositionem manûs Episcopalis. Ità Præp. & alii contra Suar. Peccabit tamen Episcopus graviter contra universalis Ecclesiæ morem. v. Laym. *hìc c.* 1. Escob. *tom.* 7. *E.* 3. ubi docet, probabile esse, non peccare mortaliter.

2. Probabile est, requiri ad valorem Sacramenti, ut unctio fiat ab Episcopo immediatè, nullo instrumento mediante. Ità Fill. & Laym. contra quosdam: quia debet fieri per impositionem manûs. Escob. *t.* 7. *E.* 3.

Resp. 4. Forma vera & necessaria, in Ecclesia Latina est: Signo (ùt habet Trid.) vel consigno (ùt habet S. Th.) te signo Crucis, & confirmo te chrismate

ſalutis, in nomine Patris, &c. In qua utrùm de eſſentia ſit, ut utraque actio ſignandi & ungendi, expreſsè ſignificetur, diſputant Scholaſtici. Laym. & Fill. *t.* 3. *d.* 10. Kon. *l. c. art.* 4. *Dian. R.* 27.

DUBIUM II.

Quis ſit miniſter, & quod ſubjectum?

RESp. 1. Miniſter ordinarius validæ Confirmationis, eſt ſolus & omnis Epiſcopus, etiam excommunicatus, vel hæreticus: ex commiſſione autem vel delegatione Pontificis, etiam ſimplex Sacerdos. Eſt communis, v. Fern. Laym. *l.* 5. *t.* 3. *c.* 6. Bon. *d.* 3. *p.* 2. Unde reſolves:

1. Etſi Epiſcopus graviter peccet, ſi vel in aliena Diœceſi, vel ſibi non ſubditos confirmet, ſinè proprii Epiſcopi conſenſu ſaltèm tacito, propter defectum juriſdictionis; valida tamen eſt Confirmatio: quia iſta non requiritur neceſſitate Sacramenti, ſed præcepti tantùm.

2. Excuſatur à peccato Epiſcopus, ſi ex alia diœceſi accurrentes confirmet: quia præſumitur tacitus conſenſus alterius Epiſcopi, cui id gratum eſſe cenſetur: præſertim ſi conſuetudine ità receptum ſit, vel à proprio ægre confirmari poſſint. Ità contrà Bon. *d.* 3. *de ſacr.* docent Tann. in *p.* 3. *d.* 4. *q.* 4. *dub.* 3. Sa, V. *Confirmatio*, & alii.

3. Peccat graviter Epiſcopus, ſi longo tempore non confirmet: quia ſubditos ingenti bono privat.

Reſp. 2. Validè confirmantur omnes, & ſoli baptizati, nondum confirmati. Ratio eſt: tum ex illo Act. 2. *Replevit totam domum*, tum ex uſu & traditione Eccleſiæ: tum quia omnes indigent ejus effectu, & ſunt capaces. Licitè verò confirmantur iidem, qui validè, dummodo conſtet non ponere obicem, ſive Sacramento, ſive ejus effectui. Ratio patet ex dictis. Unde reſolves:

1. Eti-

1. Etiam infantes, & rationis impotes, validè hoc Sacramentum suscipiunt.

2. Etsi quoad infantes, consultiùs sit differre usque ad rationis usum: tum ob irreverentiam Sacramenti; tum ob periculum iterationis; tum ob Ecclesiæ usum: nihilominus ob rationabilem causam etiam antè iis licitè datur, v. g. si timeatur diuturna absentia Episcopi; vel hic ad ista loca raro veniat: itèm si infans sit in periculo mortis, (in quo quidem dicunt debere dari) denique si sit filius Principis. Laym. *hic t.* 3. *c.* 6. Fill. *t.* 1 *tr.* 3 *c.* 2.

3. Etiam perpetuò amentes (præsertim si aliquando usum rationis habuerint) confirmantur: etsi per accidens nunquam sint spiritualiter pugnaturi. Ità Suar. Fill. Laym. *l. c.* Kon. *q.* 72. *a.* 8. *n.* 83.

DUBIUM III.

Quæ Confirmationis est necessitas, & cæremonia?

RESp. 1. Nec est necessaria ad salutem, necessitate medii, neque per se præcepti. Est communis S. Th. & aliorum, cont. Scot. & Sylv. Ratio est: tum quia Ecclesia non urget ejus susceptionem ullis pœnis: tum quia nec ex Scriptura, nec traditione, neque fine, aut institutione Sacramenti, tale præceptum colligitur. Et Canones, qui in contrarium afferuntur, satìs explicantur de necessitate ad meliùs esse.

Dixi, *per se*: quia per accidens aliquando potest esse necessaria ad salutem, ex præcepto charitatis sui, vel proximi, vel alio, v. g. ad cavendum scandalum; vel ratione conscientiæ, quâ quis valde metuit, nè in tormentis deficiat sinè hoc Sacramento. Unde resolves:

1. Negligere hoc Sacramentum, secluso scandalo & contemptu, non est mortale. Suar. Lay. *l.* 5. *t.* 3. *c.* 5. Bon. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 2. ubi ex aliis multis docent, nullum esse præceptum illud suscipiendi.

2. Etsi omissio ex contemptu, v. g. si quis id nihili faciat, aut puerile, aut vile habeat, sit mortalis: talis tamen non censetur esse, cùm quis ejus oblatam occasionem, quam postea non facilè habiturus est, negligit. Ità Commun. Sylv. V. *Confirm.* & Tol. *l.* 2. *c.* 4.

4. Præceptum, quod habetur in Trident. *sess.* 23. *c.* 4. *de reform.* non ligat omnes, cùm sit hypotheticum; sed tantùm ordinandos vel initiandos primâ tonsurâ, cujus omissionem non esse mortalem contra Tann. docent Henriq. Valent. Suar. *d.* 38. *s.* 1. Nav. *c.* 22. qui addit, nec quidem Episcopum peccare mortaliter, ordinando non confirmatum: aut si ipse non confirmatus ordinet. v. Reg. *l.* 28. *c.* 3.

Resp. 2. Circa cæremonias Confirmationis, scienda sunt sequentia: 1. Etsi servandi sint ritus in Pontificali præscripti, peccétque graviter Episcopus, si confirmet sinè pluviali, mitra, vel pedo; utì &, si ordines sacros conferat cum solis indumentis Missæ, Dian. *p.* 7. *t.* 10. *R.* 31. non tamen semper erit mortalis alicujus omissio, v. g. alapæ, aut cerei. Potest autem conferri loco quovis decenti, etiam extra Ecclesiam; & à prandio non jejunis, omni anni tempore. 2. Sub gravi culpa, ùt docet Navar. *c.* 22. ex communi requiritur Patrinus, isque unus tantùm, (licèt Tol. duos admittat) qui si confirmatus non sit, peccat graviter secundùm communem (Escob. tamen ex Kon. docet, non esse mortale) quod probabile esse docet Quintan. *t.* 2. *sect.* 7. imò nullum, si fiat in necessitate, & non contrahit cognationem, ùt docent Sanch. Suar. contra Sylv. Sa: & alios. debétque esse diversus à patrino Baptismi, saltèm extra necessitatem, licèt cum Bon. & Hurt. id neget Quintan. *t.* 2. *sect.* 7. & 14. & secùs facientem non peccare mortaliter, dicat Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 21. & non Monachus (nisì factus Episcopus) admitti tamen & illos,

&

& moniales posse sinè culpa, docet idem Quintan. *l. c. f.* 18. nisì in eorum Religione sit prohibitum. Eo autem nomine non excludi Mendicantes notat Kon. & alii quinque cum Dian. *p. 9. t. 6. R.* 32. Nec refert, seclusa consuetudine, num vir sit, aut fœmina. Neque etiam contrahit obligationem instruendi confirmatum; sed tantùm cognationem spiritualem cum eo, & ejus parentibus, dummodo tamen eum tangat. 3. Frons confirmati obliganda est fasciâ lineâ cruce notatâ, gestanda uno, tribus, vel septem diebus pro consuetudine, illota interim frone; potest etiam, si ratio subsit, statim auferri, & frons ablui: ipsa autem comburi, vel honestè asservari debet, nec ad profanos usus adbiberi, propter contactum chrismatis, neque solvens illam contrahit cognationem. v. Præp. *in* 3. *p. q.* 2. *art.* 12. 4. Parochos teneri in librum referre nomina confirmatorum, & patrinorum suæ Parochiæ, (eámque curam ad Episcopos etiam pertinere) tùm propter sciendam cognationem spiritualem, tum propter ordines suscipiendos, docet Quintan. *tom.* 2. *sect.* 18. ex Barb. &c. ac denique licere mutare nomen in confirmatione. *Ibid. f.* 10.

TRACTATUS III.
De Eucharistia.

CAPUT I.
De Essentia Eucharistiæ.

DUBIUM I.
Quid sit Eucharistia?

RESp. Est Sacramentum corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini, ad spiritualem animæ refectionem divinitus institutum. Ità communiter Scholast. Unde resolves sequentia:

1. Tam

1. Tam species consecratæ, quàm corpus & sanguis Christi, intrinsecè & essentialiter constituunt hoc Sacramentum: adeóque falsum est, quod docuit Waldensis, Corpus & Sanguinem Christi esse totum Sacramentum. Ratio est: tum quia Trid. docet, corpus & sanguinem contineri hoc Sacramento; tum quia, quatenus continetur, non est sensibile. Itèm falsum est, quod docent Marsilius, & Sotus, solas species constituere hoc Sacramentum: tum quia Eucharistia est cibus cælestis; tum quia adorari debet latriâ, ùt docet Trid.

2. Usus, sive sumptio Eucharistiæ, non est propriè ipsum Sacramentum, neque aliud Sacramentum ab eo distinctum, ùt vult Gabriel: nec pars illius, sive essentialis, sive integralis, ùt Aureolus; sed tantùm applicatio, sive conditio, ut Sacramentum operetur.

3. Etsi quælibet species, imò quævis pars speciei, sit integrum & essentialiter perfectum Sacramentum, adeóque Sacramentum Eucharistiæ, sub speciebus panis & vini, physicè & materialiter specie differat; moraliter tamen, & in ratione Sacramenti est unum specie infima Sacramentum: tum quia est unum signum rei sacræ: tum quia ordinatur ad unum specie infima finem. vid. S. Th. *q.* 73. *art.* 2.

4. Etsi physicè loquendo, tot sint numero Sacramenta, quot numero species, vel etiam partes specierum: moraliter tamen unum numero Sacramentum est, quod permodum unius proponitur, & sumitur: quia id ad unum finem, scilicet unam refectionem spiritualem refertur.

5. Hostiæ in diversis altaribus, rectè concipiuntur ùt distincta Sacramenta; contrà verò, si Sacerdos unam hostiam in plures partes dividat, vel plures hostias simul sumat (eadem est ratio plurium specierum diversæ rationis) non ideo dicitur accepisse plura numero Sacramenta.

DU-

DUBIUM II.

Quæ materia Euchariſtiæ?

NOta: ſicut in aliis Sacramentis eſt duplex materia, proxima, & remota: ità etiam hìc, ſed ordine inverſo: nam in aliis, materia remota eſt res permanens, proxima verò ejus uſus, qui tranſit; hìc verò remota tranſit, & proxima manet: ſcilicet ſpecies panis & vini. Quæritur ergo tantùm de remota, illa ſcilicet, quæ facta conſecratione tranſit in corpus & ſanguinem Chriſti.

Reſp. Materia Euchariſtiæ eſt tantùm panis & vinum. Eſt de fide, & probatur ex inſtitutione Chriſti, *Matth.* 26. *&* *Luc.* 22. Et quidem utraque materia, panis & vinum, eſt ità neceſſaria ad hoc Sacramentum conficiendum, ut per ſe nunquam licitè poſſit una conſecrari abſque alia, quod patet tum ex facto Chriſti *Luc.* 22. tum ex Trid. *ſeſſ.* 23. Unde reſolves:

1. Conſecratio utriuſque ſpeciei eſt juris divini: quia ratio ſacrificii, ſinè quo non fit, exigit utramque.

2. Non licet alteram tantùm ſpeciem conſecrare, in neceſſitate etiam gravi, v. g. ùt moribundo detur Viaticum: Suar. &c. commun.

3. Nec Pontifex in eo poteſt diſpenſare ullo caſu, Ità commun. Suar. *p.* 3. *d.* 55. *ſ.* 4. *&c.* contra quoſdam.

Dixi, 1. *per ſe*: quia per accidens, & præter intentionem quaſi, aliquando unam poſſe ſolam conſecrari abſque peccato, docet Tan. *d.* 5. *q.* 2. *dub.* 5. *n.* 27. dicítque eſſe communem v. g. in his caſibus:

1. Si quis aquam, vel alium liquorem pro vino conſecrâſſet, neque defectum intelligeret, niſì diu pòſt, aut poſtquam advertiſſet, neque poſſet haberi aliud vinum; vel quamvìs haberet, non poſſet tamen illo

illo uti, sinè gravi scandalo, vel vitæ periculo. 2. Si post consecratam hostiam, subitum mortis periculum ab hostibus, vel incendium immineat, secluso tamen scandalo, & contemptu fidei. Reg. *l.* 29. *c.* 4. 3. Si sacerdos hostiâ consecratâ moriatur, vel animo deficiens, loquelam perdat, vel in amentiam incidat; nec sit alius, qui possit sacrificium perficere. Suar. Vasq. &c. Si autem alius suppleret, & Sacerdos infirmus communionem suscipere potest, debet hostia dividi, eíque pars dari. Tamb. *de exped. sacrif. l.* 2. *cap.* 8.

Dixi 2. *Licitè:* quia validè alterutram tantùm consecrari, est certum: ùt, patet tum ex facto Christi, qui panem antè consecravit, tum ex praxi Ecclesiæ, quæ corpus ante sanguinem proponit adorandum.

DUBIUM III.

Qualis debeat esse panis in materia Eucharistiæ?

RESp. 1. Solus panis triticeus, in conviviis communiter usitatus, qualis morali hominum judicio tantùm censetur ille, qui ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne tostus, sive assus, atque in sua specie incorruptus est: quia hic solus simpliciter dicitur panis; alius verò non nisi cum addito, v. g. hordeaceus. Unde resolves:

1. Falsum est, quod docuit Cajet. Eucharistiam posse consecrari ex quovis pane, cujusvis speciei, dummodo sit aptus ad vescendum.

2. Non est apta materia ad validam consecrationem, 1. Panis ex oriza, avena, milio, pisis, fabis, amygdalis, aliisque leguminibus, & arborum fructibus, vel etiam ex hordeo confectus: quia hæc omnia, communi usu & opinione, censentur specie distingui à tritico, Laym. Bon. de Lugo, *d.* 4 *s.* 1. 2. Massa triticea cruda, vel non cocta per modum panis, sed

frixa

frixa, vel elixa, ùt ſunt placentæ, libum &c. ſive differant ſpecie, ſive non. 3. Panis ſubactus aquis artificialibus vel oleo, butyro, lacte, vel ovis, ſaccharo, alióve liquore, qui aqua naturalis non ſit, mixtus: quia non eſt panis uſualis. ità Laym. *l.* 5. *tr.* 4. *c.* 9. Cajet. tamen, & quidam recentiores contrarium docent: quare eſt ſaltèm materia dubia. Idque confirmat Miſſale Rom. *tit. de defect.* & C. de Lugo. *d.* 4. *ſ.* 1. *num.* 4. Unde qui hoſtias emunt, certi ſint, quòd aqua naturali, & non roſaceâ confectæ ſint. 4. Similiter hoſtiæ rubræ, quibus ſigillantur literæ, non ſunt materia valida, vel minimùm dubia: quia per admiſtionem cinnabaris notabiliter alterantur. C. de Lugo, *d.* 4. *ſ.* 1. quod Ant. Perez apud Dian. *p.* 7. *t.* 12. *R.* 1. limitat, ſi multum cinnabaris ſit mixtum: ſi autem ſit valde parùm cenſet probabile, quòd ſit materia valida, illicita tamen. 5. Panis ſubſtantialiter corruptus. 6. Panis ſubactus aquâ marinâ. Fagund. apud Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 58. ubi ipſe contrarium docet, eò quòd illa ſit naturalis aqua.

3. Panis ex farre, ſive ſpelta, itèm ex ſiligine, eſt materia dubia: quia alii dicunt, ſolis accidentibus differre, propter loci ſterilitatem: alii ſpecie diſtingui à tritico, ideóque non licet ſaltèm uti pro ſacramento: quia hoc exponeretur periculo. v. Aut. cit.

4. Valida, ſed illicita eſt materia 1. ſi aliquot grana, vel guttæ, alterius ſpeciei, cùm tritico & aqua miſceantur, ità ut triticum tamen & aqua plurimùm prædominetur, quia ſi major pars non ſit triticum & aqua, non erit materia valida, de quo monendi ſunt illi, qui hoſtias coquunt. Bon. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 1. *n.* 8. Lay. *c.* 2. 2. Panis mucidus, qui ad corruptionem diſponitur. Bon. *p.* 2. *n.* 5.

5. Perinde eſt ad valorem Sacramenti, ſive panis ſit azymus, ſive fermentatus, ùt definivit Trident. quia uterque eſt uſualis, & propriè dictus panis. Interim

in suis Ecclesiis Latini in azymo, & Græci in fermentato conficere tenentur, sub præcepto gravi, & culpa mortali, à qua non excusat necessitas, v. g. dandi viaticum, v. Bon. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 1. Fill. *t.* 4. *c.* 4. *q.* 8. C. de Lugo, *l. c.*

Resp. 2. Ex præcepto Ecclesiæ, panis consecrandus debet esse figura orbiculari, (in Ecclesia Latina) & integrâ. Dixi *Latina:* quia Græci quadratam adhibent, & in particulis triangularem, ùt habet Arcudius. Licere etiam in hostia minore, qualis datur Laicis (quando alia haberi non potest, & scandalum abest) celebrare privatim, imò si causa urgeat, etiam publicè die festo, docet Marchan. in candel. *t.* 4 *c.* 5. *q.* 3. Dian. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 80. *& p.* 6. *t.* 7. *R.* 17. & Tamb. *exped. sacrif. l.* 2. *c.* 8. & Avers. *quæst.* 11. *s.* 12. eò quòd nullum sit præceptum, neque constet de consuetudine obligante sub præcepto: quo casu elevare adorandam majorem ab alio præconsecratam, licere vult idem Tamb. *l. c.* contra March. & Dian. *ll. cc.* Non licet autem parvam sumere, & majorem relinquere (v. g. ad exponendam in hierotheca) nisi ipse eâdem Missâ etiam istam consecraverit: quia debet comunicare de suo sacrificio. Tamb. *l.c.* Quare malè facit Parochus, qui renovaturus Eucharistiam, hostiam ab alio consecratam ipse sumit, & à se consecratam reponit in sacrario, vel hierotheca. Tamb. *l. c.* C. de Lugo, *d.* 19. *s.* 4.

DUBIUM IV.

Quale vinum sit materia Eucharistiæ?

RESP. 1. Solum vinum vitis, ùt docet fides, & definitum est in Florentino. Unde resolves:

1. Non est materia apta ad validam consecrationem 1. Sicera, & quicunque liquor ex moris, malogranatis, &c. sive dicatur vinum, sive non. 2. Agresta

greſta ſive omphacium, id eſt: ſuccus ex uvis immaturis expreſſus: quia non eſt vinum, ſed in via ad vinum, cujus naturam nondum induit, habétque ſe ſicut maſſa cruda reſpectu panis. Laym. *l.* 5. *t.* 4. *cap.* 2. *n.* 5. *&* 6. ſuccum tamen ex uvis paſſis expreſſum conſecrabilem eſſe putat Franc. Amicus apud Dian. *p.* 7. *t.* 12. *R.* 8. eò quòd verum ſit vinum. 3. Acetum; quia eſt vinum ſubſtantialiter corruptum. *Ibid.* Quòd ſi poſt ſumptionem, (imò etiam ante eam, poſt conſecrationem calicis) dubium incidat, fueritne acetum, an vinum, eſſe præſumendum, quòd fuerit vinum, docet Tamb. *lib.* 2. *exped. ſacrif. cap.* 8. 4. Uvæ ſeu vinum intrà uvas contentum, vel imbibitum in offa panis; tum quia non tam eſt potus, quàm cibus; tum quia ſuccus ille non dicitur propriè vinum; donec ſit expreſſus: tum quia in eo ſtatu non ſatis ad ſenſum demonſtratur per formam. C. de Lugo, *d.* 4. *n.* 11. *&* 12. Laym. *&c.* 5. Sapa, ſeu defrutum, id eſt muſtum ad dimidiam, ſeu tertiam partem decoctum; quia non eſt ampliùs vinum, nec potus, ſed cibus: Bon. *l. c.* 6. Lora, id eſt: aqua expreſſis acinis ſuperfuſa. Fill. *t.* 4. *c.* 3. C. de Lug. *d.* 4. *ſ.* 1. *n.* 9.

2. Valida quidem conſecratio, ſed illicita eſt, 1. in muſto: quia non eſt vinum ſimpliciter, ſed impurum, habens admixtas fæces, non conſecrabiles, ideóque obſtat præceptum Eccleſiæ, obligans ſecundùm Suar. ſub mortali, ſaltèm extra neceſſitatem; qualis eſſet defectus vini veteris; & ſecundùm quoſdam etiam devotio populi, quo modo multi excuſant contra Suar. quòd in quibuſdam locis, primitiæ uvarum in calice exprimantur, v. Bon. *l. c.* 2. In vino liquoribus aliis, vel aromatibus ità modicè permixto, ut naturam vini retineat. Si verò permixtio ſit immodica, erit materia dubia. 3. In vino aceſcente: quia adhuc eſt vinum, ſicut panis mucidus eſt panis. 4. Probabiliùs etiam in vino congelato, (etſi

à quibusdam propter negantium authoritatem, dicatur esse materia dubia) tum quia adhuc retinet substantiam, & denominationem vini, éstque naturâ suâ potabile; tum quia Christus sub eo antè consecrato manet. C. de Lugo, *l. c.* Nec refert 1. quòd aqua congelata non sit materia Baptismi: quia hic essentialiter consistit in ablutione. Eucharistia verò non in sumptione. Nec refert 2. quòd non sit proximè potabile: quia est per accidens, & facilè tolli potest, éstque par ratio in pane indurato. Non est autem idem in liquore nondum ex uvis expresso: quia cùm non sit vinum simpliciter, & per se ac naturâ suâ non sit potabilis, sed comestibilis, quod vino congelato non convenit, alioquin enim jejunium frangeret. Bon. *l. c. p.* 2. *n.* 21.

Peccat tamen, qui in congelato consecrat, ideóque si hyeme congelatur calix, calore manuum, aut halitûs, alióve modo solvendus est. Fill. *t.* 4. *c.* 3. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 2.

3. Valida & licita est consecratio in vino, sive albo, sive rubro; etsi etiam specie physica differant, cùm utrumque habeatur, & sit simpliciter vinum de vite. Bon. *p.* 2. *n.* 2. Card. de Lug. *l.* 4.

Resp. 2. Vino consecrando debet, non ex necessitate Sacramenti, sed gravis præcepti, sub mortali obligantis, secundùm Card. de Lugo, *de Euch. d.* 1. *s.* 2. *n.* 22. misceri aqua. Idque cæremonialiter constat ex in ordine ad sacrificium. Est certum, ùt constat ex Trid. *sess.* 22. *cap.* 7. & 9. An autem aqua ista immediatè convertatur in sanguinem, nec nè, disputant Schol. vid. Kon. vel Præp. *hìc* Card. de Lugo, *d.* 4. *s.* 3. Unde resolves:

1. Si mixtio hæc omittatur, valida tamen est consecratio, etsi illicita mortaliter. Ità omnes commun.

2. Miscenda est aqua naturalis, eáque modicissima, ùt habet Florent. una scilicet, vel altera gutta, ità

ta-

tamen, ut ſit ſenſibilis, & ſaltèm non excedat tertiam partem vini; alioquin reddet materiam dubiam. Bon. *p.*4. *n.*4. ex S. Th. Kon. &c. Qui autem miſceret roſaceam, vel aliam artificialem, etſi in neceſſitate, etſi validè conſecraret, peccaret tamen mortaliter. D.Th. Mol. Dian. *p.* 6. *t.* 7. *R.* 18. quia ageret contra præceptum, & conſuetudinem Eccleſiæ in re gravi. Quam ob cauſam etiam mortale cenſet Fag. *p.* 2. *lib.* 2. *c.* 4. *Perſic. &c.* miſcere calidam; quod tamen aliis quibuſdam nimis durum videtur, apud Dian. *l. c.* ubi addit ipſe, ſi in frigidiſſima regione conſuetudo id habeat, nè fortè vinum congelaſcat, poſſe ſinè ullo peccato fieri.

3. Mixtio illa facienda eſt, non in dolio vel ampulla, alióve vaſe; ſed in ipſo calice, neque domi, ſed in ipſo Sacro, ùt fit communiter, vel ante offertorium, vel certè immediatè ante ſacrum, ùt fit apud quoſdam. Idque vel ab ipſo Sacerdote, ùt in Miſſa privata; vel à Subdiacono, ùt in ſolemni: neque enim ſufficit, ſi caupo illud diluerit. Bon. *l. c.*

4. Si mixtio hæc ſit omiſſa, ídque notetur ante conſecrationem calicis, adhuc facienda eſt, ſecùs, ſi pòſt. Bon. *l. c. n.* 5.

5. Præceptum hoc mixtionis non extenditur ad illam, quæ fit poſt communionem, ad ablutionem oris & digitorum. Vide de his Miſſ. Rom. Itèm Bon. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 4. Laym. *lib.* 5. *tr.* 4. *c.* 2.

DUBIUM V.

Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur?

RESp. 1. Ad validam conſecrationem requiruntur duæ conditiones, 1. Eſt: ut materia Sacerdoti conſecranti, moraliter & ſenſibiliter ſit præſens. Ità communiter, & eſt certum. Ratio petitur tum ex inſtitutione Chriſti, & verbis formæ: *Hoc & Hic*, quæ

non vèrificarentur, cùm sint demonstrativa: tum ex perpetua Ecclesiæ praxi, nunquam consecrantis, vel etiam benedicentis res absentes; tum etiam ratione sacrificii, quod requirit hostiam præsentem. v. Bon. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 6. Laym. *c.* 2. Unde resolves:

1. Validè consecratur vinum in calice cooperto, vase, vel cantharo clauso, panis in canistro, hostiæ in ciborio, vel in cumulo sub aliis latentes, aut aliter tectæ, v. g. sub corporali vel mappa, vel etiam in Missali, ùt ex Suar. Henriq. Kon. docet Bon. contra Laym. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 2. (unde hoc postremum dubium videri potest: & saltèm peccare graviter, qui sic tectas, aut latentes consecraret) Itèm validè consecrantur hostiæ præsentes à cœco vel alio Sacerdote in tenebris. Ratio horum omnium est, quia ad præsentiam & sensibilitatem non requiritur, ut materia videatur, vel tangatur, vel feriatur sono verborum, (unde communiter non probatur praxis eorum, qui os proximè admovent, ut halitum in calicem & panem inspirent) dummodo videri possit, sive in se, sive in alio v. g. in suo toto, vel continente, vel vase ad illam continendam destinato. v. Bon. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 5

2. Invalidè consecratur, 1. materia post parietem, aut post tergum posita, vel clausa in tabernaculo, ùt docet Fili. Bon. *q.* 2. *p.* 6. & alii. Ratio est: quia moraliter censetur abesse, cùm non possit demonstrari per τὸ *hoc*, & *hic*; neque paries habeat se ùt continens, aut tegens. 2. materia valde procul, v. g. 100. passibus distans, etsi videri possit. Ratio est eadem. Quanta autem propinquitas sufficiat? dubium est, & ex morali prudentium judicio pendet. Henr. *lib.* 8 *cap.* 34. docet 20. aut 30. passuum: quod Bon. *l. c.* & alii putant non esse certum. vid. Schol. 3. Materia tam modica, ut sensu percipi non possit: tum quia non potest demonstrari; tum quia Sacramentum debet esse signum sensibile. Ità Suar. Vasq. & alii con-

tra Sotum. Henriq. Quod intellige, si non sit in toto, sed extra illud; quia in toto etiam minimæ ejus particulæ consecrantur, ùt constat ex Trid. *sess.* 13. *c.* 3. & 4. Bon. *l. c.*

Secunda conditio: ut materia sit certa, & à consecrantis intentione, & in individuo determinata. Est communis, apud Bon. & alios: tum quia hoc requirunt pronomina *Hoc & Hic*: tum quia actiones sunt circa singularia, quæ debent esse certa & determinata. v. Bon. *l. c. p.* 5. Unde resolves:

1. Invalidè consecraret, qui vellet tantùm consecrare tertiam, vel mediam hostiæ partem, eam non determinando; vel ex multis: v. g. viginti præsentibus, tantùm quatuor aut quinque, nullas designando: quia non est ratio, cur una magìs, quàm altera consecraretur. Itèm, qui ex multis hostiis intenderet illas consecrare, vel illas partes hostiarum aut vini, quas Deus elegerit, aut Titius designârit, aut partes illas, quæ fractis speciebus sunt mansuræ in continuo, non quæ excident: quia nòn est materia definita. Bonac. *l. c. punct.* 5.

2. Non consecratur hostia, inscio Sacerdote posita, sive in corporali (sejuncta tamen à cumulo) sive infra illud. Kon. 3 *p. q.* 74. *art.* 2. *d.* 3. & alii. Ratio est: quia non est determinata in mente Sacerdotis, cujus voluntas non fertur in incognitum. Similiter non consecrantur guttæ, quæ exteriùs calici adhærent, quia non intenduntur. Imò ùt probabiliùs docent Suar. Reg. *t.* 2. *l.* 29. Laym. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 2. Kon. *q.* 74. *a.* 2. contra Tan. & Bon. nec eæ guttæ, quæ interiùs adhærent: quia intentio Ecclesiæ esse videtur, ideóque & Sacerdotis esse debet, consecrare id, quod per modum unius continui est in calice. Unde nè opus sit de detergendis guttis solicitum esse, bene faciet Sacerdos, si semel pro semper intendat eas non consecrare; utì nec micas hostiæ adhærentes, v. Dian.

p. 2. *t.* 3. *misc. R.* 16 & *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 32. Escob. *t.* 7. *E.* 6. ubi docet, Sacerdotem vi particulæ *Hic*, tantùm intendere id consecrare, quod permodum unius con-continui potabilis est in calice, ideóque guttulas illas non consecrari. Quæ sententia probabilis est, ex Reg. Suar. & Laym. *l.* 5. *tr.* 4. *c.* 2. *n.* 15.

5. Valida est consecratio 1. Si Sacerdos intendat consecrare ex pluribus hostis præsentibus tantùm quinque, eas determinando: vel omnes, præter infimam & supremam cumuli: vel omnes pares, v. g. secundam, quartam, sextam, si sint ordine collocatæ, & determinetur, unde numerandi initium sumendum sit: quod tamen grave peccatum erit. Quòd si autem hoc vel alio casu, non consecratæ misceantur consecratis, totus cumulus ad altare est deferendus, ut Sacerdos intendat consecrare non consecratas, vel potiùs totum cumulum consecret sub conditione, si non sint consecratæ, Card. de Lugo, *d.* 4. *de Euchar.* *n.* 36. 2. Etsi putet unam vel duas, vel sex hostias consecrandas adesse, cùm sint plures sive à se, sive ab alio positæ: quia error speculativus & privatus non obstat intentioni practicæ & absolutæ consecrandi omnes præsentes. Quam tanquam Ecclesiæ consuetudini conformem, quisque censetur habere implicitè, ùt docent Sylv. Henriq. & Suar. Unde si sacerdos advertat post consecrationem, esse duas simul junctas, utramque ùt consecratam sumet, ùt habet Missale. Si verò ante consecrationem, postquam obtulit, advertat; alteram seponet, & post Missam, ipse vel alius sumat tanquam panem benedictum. 3. Si quis plures hostias ad altare tulerit, aut rationabili modo adverterit, ab alio adferri à se consecrandas, vel ante sacrificium monitus fuerit, de consecrandis in altari jam positis. Ratio: omnes enim consecrantur, etsi dum consecrat, earum non itá expressè meminerit, aut etiam ad oblationem non detegat, modò

dò fint præfentes in corporali, vel faltèm in altari. Ità Reg. *l.* 29. *n.* 19. Laym. *lib.* 5. *t.* 4. *c.* 2. Bon. *t.* 1. *d.* 4. *q.* 2. *p.* 2. & alii ab ipfo citati; éftque fententia in praxi tuta: quia intentio præcedens, refpectu illarum virtualiter perfeverat. 4. Si parvæ hoftiæ pro communicando populo afferantur Sacerdoti paulò pòft factam oblationem, (addit Averfa *q.* 11. *f.* 12. ante cœptam præfationem) licitè eas confecrari fuppleta oblatione mentaliter, ex Gavant. & Poffev. docent Dian. *p.* 2. *tom.* 14. *Ref.* 71. & Tamb. *de exped. facrif. lib.* 2. *c.* 5.

Refp. 2. Ad licitam materiæ confecrationem requiritur 1. Ut non fit major quantitas, quàm tempore opportuno poffit abfumi: quia periculum effet, nè fpecies computrefcerent. Bon. *l. c.* 2. Ut ab ufu Ecclefiæ, præfertim in Miffali præfcripto, non recedat. Ex dictis refolves:

Peccat 1. qui vas, in quo hoftiæ confecrandæ funt, non aperit. 2. Qui confecrat materiam pofitam extra corporale. 3. Qui intendit confecrare guttas, calici adhærentes exteriùs, quod effet grave: de interiùs adhærentibus eft dubium, (quia non conftat fatìs de mente Ecclefiæ) ad quod evitandum Gavant. *p.* 2. *t.* 7. jubet eas abftergi, quod confuetudo probat. Qui tamen id omittit, eum non peccare docet Tam. *lib.* 2. *c.* 1. §. 3. imò nec expedire, fi eas advertas, quando difcooperto calice, jamjam es confecraturus, & elevationem populus expectat. Poft confecrationem autem nullo modo funt abftergendæ. 4. Qui ante confecrationem ità ftatueret: nolo confecrare hoftias appofitas, nisì tempore confecrationis, vel faltèm oblationis fuero memor. Ità Præp. *hic art.* 2. *d.* 3. Laym. *l. c.* etfi Tamb. *de exped. facrif. cap.* §. 3. eò cafu nullum peccatum agnofcat.

DUBIUM VI.

Quæ fit forma confecrationis Eucharifliæ?

RESp. Est duplex, una panis, & est hæc: *Hoc est enim corpus meum.* Ubi omnia sunt de essentia, præter τὸ *enim*, cujus omissio est veniale. Altera vini, & est hæc: *Hic est enim calix sanguinis mei, novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Ubi etsi verior & communior sit sententia S. Bonav. Suar. Bell. & aliorum, contra S. Th. & Thomist. quòd essentialia sint tantùm hæc: *Hic est calix sanguinis mei* (vel: *Hic est sanguis meus*, aut his æquivalentia) graviter tamen peccat, qui aliqua ex reliquis omitteret, vel mutaret. Debent autem formæ proferri in persona Christi formaliter, & significativè, licèt, quæ in Canone præcedunt, dicantur tantùm recitativè, seu historicè. v. Laym. *c.* 3. Bon. *q.* 3. *p.* 2. C. de Lug. *d.* 11. *s.* 5. Unde resolves:

1. Valida, sed illicita est consecratio 1. si consecrans dicat: hic cibus, hic potus, hic calix, vel hæc res, vel contentum sub his speciebus, est corpus meum, vel sanguis meus, Bon. *l. c. p.* 1. 2. Si dicat: Hic calix est novum testamentum in sanguine meo, ùt habet S. Lucas *c.* 22. 3. Hoc est corpus meum, quod de Virgine sumpsi: hic est sanguis meus infiniti valoris. 4. Hoc est meum corpus: hic est sanguis, vel: hoc est sanguis meus. Ratio horum est: quia manet idem sensus, nec fit mutatio, substantialis. Bonac. *l. c.*

2. Invalida erit consecratio, si dicas: Hic (adverbialiter) est corpus meum. Si autem τὸ *Hic* ponatur masculinè, pro neutro valet, etsi non secundùm Grammaticam. Escob. Gran. 2. Hoc corpus est meum; hic sanguis est meus. Fag. *p.* 3. *q.* 78. *c.* 2. 3. Ecce corpus meum: ecce Sanguis meus. 4. Hoc sit, vel hoc fit corpus meum: vel hic panis convertitur in Corpus meum, vel hic ponitur corpus meum. 5. Il-

lud

lud est Corpus meum : ille est Sanguis meus. 6. Hoc est substantia mea ; vel hoc est corpus Christi. Bon. *l.c. p.* 3.

3. Dubia erit consecratio 1. Illud est Corpus meum ; iste est Sanguis meus. 2. Hæc est caro mea, quam tamen Lay. contra Kon. putat valere. 3. Secundùm quosdam forma ex Luca primo casu allata. v. Bon. *q.* 3. *p.* 1. *&* 2. Reg. *l.* 29. *n.* 33.

DUBIUM VII.

Quamdiu maneat Christus in Eucharistia?

RESP. 1. Manet sub speciebus etiam divisis, & sub quavis earum minima parte, donec tanta earum fiat mutatio, ut consueta substantia panis & vini corrumpatur. Ità commun. cum S. Th. Et est certum. Unde resolves :

1. Gratia datur in prima manducatione etiam primæ partis ; cùm sit totum Sacramentum. Manducatio autem dicitur trajectio ex ore versùs stomachum ; etsi alii dicant gratiam tum primùm dari, cùm pars aliqua est in stomachum recepta. Dian. *p.* 3. *t.* 6. *misc. R.* 96. ex Henr. Sylv. & Fagund. Itèm Card. de Lug. *d.* 12. *s.* 2.

2. Species non sunt retinendæ in ore tamdiu, donec penitùs pereant : quia tunc non manducaretur Christus : nec gratia Sacramenti conferretur ; utì neque, si moriaris, dum hostia adhuc est in ore. Dian. *l. c.* contra Bec. *c.* 22. v. Bon. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 2. *n.* 2.

3. Si quis partem vini, vel hostiæ sumpsisset indispositus, & deinde se disponeret, acciperet adhuc gratiam in sumptione alterius partis. Quod etiam aliqui, ùt Gav. Cajet. & alii, probabiliter dicunt futurum, si se disponat antè, quàm species consumantur in stomacho. Dian. *l. c. R.* 96. ex Nug. vide Card. de Lug. *d.* 12. *s.* 2. *n.* 46. 53. *&* 64. ubi illud posterius negat. v. Bon. *l. c.*

4. Non videtur reprehendendus laicus, qui desiderat esse Sacerdos, ut possit communicare sub utraque specie, quòd putet plus gratiæ dari sub utraque, quàm sub una: quia id fieri, non est improbabile, ùt docent Vasq. Mær. C. de Lug. *d.* 12. *s.* 3. & alii; utì nec carpenda devotio illius, qui multum materiæ sumit ad consecrationem, ea mente, nè tam citò in stomacho species consumantur, & sic diutiùs secum Christus maneat, & sæpiùs gratiam augeat: quod fieri non est improbabile, si dispositio subjecti fiat melior; ùt docent Suar. Kon. Itèm Fag. & Bec. apud Dian. *p.* 3. *d.* 6. *misc. R.* 97.

5. Species per vomitum rejectæ, si tales sint, ut sub illis panis, vel vinum posset existere, verè sunt adorandæ; & si iterum sumantur, iterum conferre gratiam, docet Card. de Lug. *l. c. n.* 53.

6. Etsi, si modicum vini consecrati misceatur perfectè cum alio liquore, ità ut non maneret substantia vini, desinat ibi esse Christus, non tamen desinit, si misceatur cum vino alio, saltèm ejusdem speciei, C. de Lug. *d.* 10. *s.* 3. Unde si gutta consecrata lapsa sit in dolium vini ejusdem speciei, totum illud vinum adhibendum tantùm est pro sacrificio; licèt quidam dicant bibi posse à laicis.

7. Si species consecratæ liquorem specie diversum sibi permixtum convertant in vinum, similis substantiæ ei, in quo facta est consecratio, species priores manent consecratæ, non itèm posteriores adjunctæ.

CAPUT K.

De Causis, & subjecto Eucharistiæ.

DUBIUM I.

De Causis.

Ago hìc tantùm de efficiente, id est Ministro: in quo quid requiratur ad confectionem validam, con-

constat tum ex dictis de Sacramentis in genere, tum ex superioris capitis *dub.* 5. Quid ad licitam requiratur, patebit ex sequenti dubio desubjecto suscipiente Eucharistiam: quia omnes dispositiones, quæ ad dignè suscipiendam sunt necessariæ, requiruntur etiam ad licitam confectionem, cùm conficiens necessariò suscipere debeat. Hìc ergo tantùm quæritur: 1. Cujus sit dispensare Eucharistiam? 2. Quid ex parte Ministri requiratur ad licitam dispensationem?

ARTICULUS I.

Ad quem spectet dispensatio Eucharistiæ?

RESp. Eucharistiam dispensare ex officio potest solus Sacerdos habens jurisdictionem ordinariam, delegatam, aut saltèm rationabiliter præsumptam, vel privilegium. Ratio est: quia Pastorum proprium est pascere, quod præcipuè fit per Sacramenta. v. Bon. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 1. & de Lug. *d.* 18. *s.* 2. Unde resolves:

1. Peccat mortaliter, qui sinè omni jurisdictione Eucharistiam dispensat. Bon. *l. c. p.* 2. quia violat alterius jurisdictionem, in re gravi. Inferior autem Sacerdote incurret insuper irregularitatem, ùt docet Kon. *hìc.* Religiosi etiam ipso facto incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, si (scilicet sinè licentia Parochi, & quidem speciali,) præsumant Clericis, aut laicis dare extremam Unctionem, vel Eucharistiam, vel Matrimonia solennizare, nisì habeant privilegium, vel Parochus absit: aut injustè nolit in articulo mortis. A dicta tamen excommunicatione excusare ignorantiam, etiam crassam, ex Præpos. &c. notat Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 51. idque propter verbum præsumant.

2. Licitè ministrat Echaristiam, qui præsumit rationabiliter Pastorem factum suum approbaturum esse, Reginald. *l.* 29. *n.* 91. Bon. *l. c. n.* 7.

3. Si infirmus sacro Viatico muniendus sit, & proprius

prius Pastor absit, vel præsens non possit deferre Eucharistiam, quivis alius Sacerdos, vel Regularis, vel sæcularis, & hoc deficiente etiam Diaconus, ei conferre potest: quia tunc præsumitur voluntas Episcopi, aut Papæ. Ità Laym. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 7. Bon. *l. c. n.* 10. ex Suar.

Dixi in Responsione *ex officio*: quia extraordinariè, in statu necessitatis, id potest Diaconus ex commissione Parochi, (& secundùm Quintan. si absit, sinè ea) v. g. in magno festo, quo Sacerdos confessionibus, concionibus, &c. est occupatus. Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 39. ex Præpos. In extrema verò necessitate v. g. articulo mortis, si non esset alius, etiam Diacono, imò laico licere (secluso scandalo) & alios, & seipsum communicare, probabile est; ùt contra Henriq. Vasq. & Sa docent Suar. Kon. Lay. Præpos. *hìc d.* 2. *c.* 11. confirmátque Dian. *p.* 8 *t.* 1. *R.* 48. ex Aversa & Franc. Lugo. Sed Amic. limitat ad casum, quo moriturus peccati mortalis conscius aliud Sacramentum suscipere non posset. v. Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 39. In praxi tamen id non facilè faciendum, ob contrariam consuetudinem. C. de Lug. *d.* 18. *s.* 2. Bon. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 1. Unde resolves;

Probabile est, etiam extra mortis articulum, ex gravi causa, licere Sacerdoti, præciso scandalo, sacram hostiam sumere ex sacrario, vel à Diacono allatam, sibi ipsi dare, v. g. si in longo morbo diu non communicâsset, ùt contra Suar. & Kon. docent Fagund. *p.* 3. *l.* 3. *c.* 3. Præp. Escob. *t.* 7. *E.* 6. Bon. *l. c.*

Dixi 2. *Vel privilegium*, quia habent religiosi Mendicantes, & nominatim Societ. JESU, ex Pauli III. Bulla & aliorum, ut scilicet in suis templis, per se, vel per alios Sacerdotes, illic celebrantes, communicare possint quoscunque Christi fideles, præterquam in mortis articulo, (in quo tamen, si urgeat necessitas, præsumitur ratihabitio Papæ: etiam invito Pa-

to Parocho, ùt habet Bon. hìc) & festo Paschatis. v. C. de Lug. *l. c. s.* 2. *n.* 38. *&* 49. Porrò per festum Paschatis Pontifices hìc videntur intelligere, & prohibere communionem illam, quâ satisfit præcepto annuæ communionis, ùt docent Sa, Fill. & comm. Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proximè instat, & moraliter certa & inevitabilis est; vel quo est mortis periculum, id est probabile dubium de vitæ conservatione tali casu, quo valde frequenter mors solet accidere, Suar. *t.* 4. *de rel. l.* 2. *c.* 3. *& p.* 3. *d.* 26. *s.* 4. & alii.

Ex Dictis resolves: quòd regulares licitè dent Eucharistiam in articulo mortis, utì & in Paschate sequentibus casibus:

1. Si extrema sit necessitas, ùt: si periclitetur de salute æterna.

2. Si sit gravis necessitas, id est: probabile mortis periculum, & Parochus nolit, vel non possit dare. C. de Lugo, *d.* 18. *s.* 2. *n.* 53.

3. Si à Pontifice, vel Episcopo, habeant privilegium: quale hoc tempore habent Religiosi aliqui, quibusdam locis ab Episcopis dandi communionem Paschalem.

4. Si quis in Paschate non possit in sua parochia communicare, nec petere veniam à Parocho.

5. Si ratione communionis Paschalis Parochiæ suæ ante satisfecerint, aut postea satisfacturi patentur: quia tunc Parochis nihil decedit, cum ipso die Paschæ abstinere à communione possint. Sic contra Henr. & Nav. docent Sa, Fill. & Laym. qui addit: nisì constaret Parochum esse invitum, ac rationabiliter id prohibere, v. g. quod aliàs rationem communicantium habere in sua Parochia non possit: tunc enim ad Parochiam esse rejiciendos. C. de Lugo, *d.* 8. *s.* 2. *n.* 50. Bon. *l. c.*

6. Si ægrotus necdum pervenerit ad eum statum,

ut

ut ex præcepto teneatur ad communionem : etsi tunc maneat obligatus suscipere communionem ex manu Parochi, in articulo mortis.

6. Si ægrotus satisfecerit præcepto de viatico, cum intentione illud implendi : quia administratio Eucharistiæ tantùm est vetita regularibus, quando præceptum communionis obligat. Nunquam tamen, sinè licentia Episcopi, vel Parochi, licet religiosis publicè Eucharistiam deferre per plateas, cùm id juri Parochorum consuetudine obtento deroget; proinde eo casu in ægroti oratorio, alióve honesto domûs loco, de licentia Ordinarii privatim facto sacro, Eucharistia est danda. Ità Suar. v. Dian. *t.* 4. *p.* 4. *R.* 14. & *p.* 9. *t.* 9. *R.* 63.

8. Quibusdam, qui frequenter communicant apud religiosos, nec possunt adduci, ut communicent in Parochia; ídque ex tacito & præsumpto consensu, quem Laym. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 7. *n.* 4. putat faciliùs posse præsumi in militibus præsidiariis, itèm in aulicis, studiosis, aliísque Academicis, &c. qui frequenter communicantes extra suspicionem esse solent. v. Laym. *l. c.*

9. Si in Paschate sint vagi, peregrini, & advenæ, secundùm sententiam probabilem multorum, ùt Sanch. *de matr. l.* 3. *d.* 37. Fagund. *præc.* 1. *Eccl. l.* 1. *c.* 8. C. de Lug *l. c.* Dian. *p.* 2. *t.* 2. *R.* 14.

10. Si sint famuli, vel domestici, vel familiares eorum, qui circa tales habent privilegium. v. Compend. privil. Societatis. V. *familiaris*, & Dian. *p.* 2. *t.* 2. de dubiis regularium *R.* 12.

ARTICULUS II.

Quid requiratur in Ministro, ad licitam administrationem Eucharistiæ?

RESp. 1. Ut minister circa Eucharistiæ distributionem non peccet, præter gratiam, etiam reve-

rentiam in eo, tum ratio, tum Canones requirunt; ità ut præstet hoc Sacramentum omitti, (cùm ejus susceptio sæpe non sit necessaria ad salutem) quàm admitti positivam irreverentiam. Unde resolves;

1. Eucharistia non est ferenda ad infirmum, nisi cum habitu decenti, id est: cum stola, & superpelliceo, ac præcedente lumine (secùs est de extrema unctione, cujus materia cùm non sit Sacramentum, non requirit tantam venerationem.) Putant tamen quidam, si habitus haberi non possit, aut sit tempestas, aut iter faciendum, non fore irreverentiam, si Sacerdos Eucharistiam in pyxide, vel corporali involutam, in sinu suo clàm deferat. Quòd certius videtur licere in locis hæreticis, ubi etiam in necessitate, & clàm præciso scandalo, poterit porrigere sinè stola, & superpellicio, etsi nullo modo celebrandum sit sinè vestibus sacris ob viaticum dandum. Bon. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 2.

2. Præstat ægrum non communicatum mori, quàm Sacerdotem in habitu, cum Sacramento per publicum currere, (etsi festinare valde debeat, ùt dicit Quin. *t.* 4. *f.* 8.) Secùs est in Baptismo & pœnitentia, si probabiliter timeretur, nè ægrotus decederet in mortali, tunc enim currendum esset, ùt habet Bon. *l. c.* ex S. Thom. Possev. & aliis.

3. Ad infirmum longè distantem licere Parocho Eucharistiam deferre in equo mansueto, ità ut non sit periculum lapsûs, docet Quintan. *t.* 4. *f.* 8. Sed negant Possev. & Barbosa, nisì loci consuetudo permittat; addúntque: non licere pyxidem dare portandam Laico, quantumvís Pastor sit fatigatus, sed potiùs ex collo suspendendam bursam.

4. Eucharistia non est deferenda ad ægrum, venerationis tantùm causâ, ut adoret, vel osculetur, si sumere non possit. Quod etiam prohibuit Congregatio Cardinalium: quæ tamen non videtur prohibere, ut

ut venerationis causâ deferatur ad lectum, si in domo celebretur.

5. Non licet dare Eucharistiam aliis digitis, si indice & pollice, ob chiragram dari non possit, ùt docent Bonac. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 2. Possevinus, contra Tol. cujus sententia tuta videtur, si aliàs æger sinè viatico esset moriturus, præsertim si tunc detur duobus indicibus.

6. Non licet tempore pestis porrigere Eucharistiam medio aliquo instrumento, (multò minùs deponere alicubi in scutella, ut ab ipsomet ægro sumatur) sed manu danda est, ùt docet Bonac. *d.* 4. *q.* 5 *p.* 2. ex Suar. & aliis. Quamvìs Possev. *c.* 8. non improbabiliter dicat posse præciso scandalo & periculo lapsûs in terram, instrumento ad id rite confecto dari. v. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *res.* 114. Bon. *loc. cit. p.* 2. quod in praxi pro ægroto, qui non potest trajicere hostiam, ut scilicet ei detur Eucharistia impositâ particulâ hostiæ cum vino in cochleari, admittit Præp. *in* 3. *p. q.* 80. *art.* 5. *dub.* 6. Escob. *t.* 7. *q.* 6. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 104.

7. Sacerdos podagrâ laborans, potest deferri ad altare, ubi Eucharistiam administret; seclusa tamen alia prohibitione. Ità Possev. *c.* 5. *n.* 50. Bon. *l. c.*

Resp. 2. Requiritur præterea, ùt eam dispenset ritu Ecclesiæ consueto; deinde, ut eam neget (per se loquendo) indispositis, animo vel corpore: denique si Pastor sit, ut ministret eam ovibus, quoties rationabiliter petunt. Bon. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 1. *n.* 15.

Dixi, 1. *Ritu Ecclesiæ*: quia legitimus Ecclesiæ ordo sub peccato obligat. Unde resolves:

Peccat 1. qui Eucharistiam dat sub utraque specie, locis vel personis, quibus à Pontifice non est concessum. Itèm si morituro, qui ob linguæ ariditatem non potest hostiam trajicere, dat species vini, licèt talem à mortali excusare conetur Amicus apud Dian. *p.* 8 *t.* 1. *R.* 24.

R. 24. Bon. *l. c.* Sanch. Possev. Barbos. contra ipsum Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 64. 2. Qui dispensat sinè veste sacra, vel lumine, aut prævia confessionis generalis formula. 3. Qui laico dat hostiam majorem. In necessitate tamen, vel in casu magnæ devotionis, licet ex majore particulam defractam dare, vel etiam in defectu minorum, plures majores consecrare, easque deinde in minores partes (non tamen adeò parvas, ut honestè dari non possint) divisas distribuere. Ità Sa. V. *Eucharistia. d.* 4. *q.* 5. *p.* 1. *n.* 14.

Dixi 2. *Per se neget*: quia aliàs cooperabitur peccato. Per accidens tamen sæpe dare potest, v. g. si sinè scandalo, aut gravi damno suo, vel pœnitentis, negare non possit. v. Bon. *l. c.* Possev. *c.* 5. *n.* 8. Unde resolves:

1. Peccat 1. qui dat pueris, ante annum discretionis (nisì in articulo mortis, ùt v. *dub. seq. a.* 3.) qui fortè circa annum decimum incipit. 2 Qui dat amentibus, quando nunquam sunt usi ratione. Si verò usi sint, potest, & debet illis dari in articulo mortis, si possit sinè periculo irreverentiæ suscipere, & non constet incidisse in amentiam in statu peccati mortalis. Lay. *hic c.* 4. *n.* 4. 3. Qui dat peccatori publico v. g. histrioni, turpes comœdias cum mortali repræsentanti, usurario, meretrici, concubinario, de quibus vide Fill. *t.* 4. *n.* 166. & *seq.*

Dixi *Publico*: quia si occultè tantùm scias esse indispositum, occultè quidem, non tamen publicè petenti, est neganda; nisì indispositio ex confessione sit nota: tunc enim extra eam nè quidem licet monere, ùt docet Sanch. Bon. Laym. *l* 5. *t.* 4. *c.* 6. Card. de Lugo, *d.* 8 *de Sacr. s.* 8.

2. Peccat itèm, qui negat reis morte plectendis (quibus etiam potest dari aliquot, imò unâ horâ ante mortem, ùt habet Sa; danda verò est, si fieri potest,

non in carcere, vel alio loco inhonesto) etiam ob crimen sagarum captis : dummodo pœnitentiam præ se ferant : etiam si crimen negent ; & violenta duret suspicio. Tan. *t.* 3. *q.* 5. *d.* 4.

3. Rectè facit 1. qui raró, v. g. in Paschate, dat communionem semifatuis, & qui debilem habent rationis usum, si saltèm hunc cibum à profano distinguere nôrint, ùt habent Henr. & Possev. Idem ferè dicendum est de surdis & mutis à nativitate. v. Laym. *hic.* 2. Qui dat insessis à dæmone, dummodo sinè irreverentia possint sumere. Ità Suar. Bon. Reg.

Dixi 3. *Si Pastor sit.* Unde resolves :

1. Talis peccat graviter contra justitiam & charitatem, si subditis in periculo mortis, licèt peste infectis, non det. Alius verò Sacerdos, qui in tali casu, absente, vel nolente Parocho, nollet dare, peccaret tantùm contra charitatem, etsi secundùm Chapeavillum mortaliter, *q.* 37. *n.* 2.

2. Pastor ut Eucharistiam opportunè petentibus possit ministrare, tenetur eam asservare, cum lumine in Ecclesia (nec licet alibi, nè quidem in Sacellis nobilium, vel choro Monialium, aut inter septa Monasterii earum, ùt habet Trid. *sess.* 15. *de reform.* c. 10. nisì cum facultate in solemni festo) in pyxide ; quæ non necessariò est consecrata, licèt, si consecrata non sit, debeat interiùs vestiri vittâ lineâ, ex tela consecrata, ùt ex S. Th. docent Vasq. Azor, Regin. *in Praxi tom.* 2. *l.* 29. *c.* 9.

3. Si ob graviter culpabilem negligentiam Parochi (vel ejus, cui ista cura commissa est) integro die vel aliquot integris noctibus, lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum, peccare eum mortaliter (secùs si per horam tantùm) docet Quintan. *t.* 4. *f.* 1. & 7. itèm Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 34. licèt Marchan. *in resol. Pastor. t.* 4. *c.* 5. *q.* 4. obligationem & consuetudinem tam universalem neget : utì & de lumine præferendo,

quando

quando defertur Sacramentum foràs; atque ex causa id posse omitti, ùt cùm defertur ad ægrum longè distantem, nec commodè fieri potest cum lumine.

DUBIUM II.

De subjecto, sive suscipiente Eucharistiam.

ARTICULUS I.

Quæ requiratur in eo dispositio animæ?

RESp. Qui est in mortali, tenetur sub mortali ante sumptionem Eucharistiæ confiteri, nisì sit necessitas celebrandi, vel communicandi, & Confessarius desit. Ità Trid. *sess.* 13. *c.* 7. *&* *Can.* 11. ubi contrarium docentes, excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo 1. Corint. 11. *Probet autem seipsum homo.* Et parùm refert ad praxim, utrùm tantùm sit præceptum Ecclesiasticum, an tantùm divinum? quod est probabiliter, ùt docet Suar. Fill. & alii comm.

Dixi 1. *In peccato mortali*; tum quia Eucharistia delet venialia, ex opere operato; tum quia venialia (esto comitentur, imò reddant venialiter malam ipsam sumptionem) non ponunt obicem gratiæ sanctificanti. Quòd si tamen multa sint, & intrà genus suum gravia, de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem devotionem & fructum majorem impediunt, Suar. Lay. & alii. Unde resolves:

1. Qui dubitat, an peccârit mortaliter, vel an mortale sit rite confessus? tenetur ante communionem confiteri. Ità Bon. *d.* 4. *q:* 6, *p.* 1. ex Sanch. Regin. Suar. & aliis.

Dixi 2. *Nisì sit necessitas*: (non quæcunque, v. g. festi celebritas, vel magna devotio, ùt quidam volunt) sed gravis, sive urgens, qualis esse censetur insequentibus casibus, præmissa tamen semper contritione; ad quam tunc teneris, nisì de peccato, quod occurrit,

fueris antè contritus, Præp. C. de Lug. *d.* 14. *f.* 6. *n.* 122.

1. Periculum mortis, vel ut consecretur hostia pro morituro. Suar. Kon. C. de Lug. *d.* 4. *f.* 5. *n.* 107.

2. Si Sacrificium, vel communio non possit omitti, absque gravi infamia, vel scandalo. Iid. Aut.

3. Si Parochus debeat celebrare ex officio, ut populus sacrum audiat. *Ibid.* Ob quam causam etiam alteri, qui non est Parochus, id licere putat Dian. cum aliis 11. *P.* 9. *t.* 3. *Ref.* 9. contra Palaum, Aversam, &c.

4. Si urgeat præceptum de annua communione, ùt docet Henr. & probabile putat Præp. vel si Sacerdos non possit audire missam, nisì celebret; ùt habet Henriq. & Sotus, Dian. *R.* 63. *&* 64. nec improbat C. de Lug, *l. c.* Probabiliùs tamen videntur docere Kon. Sa, Suar. & alii, cessante scandalo & infamiâ, præstare tunc sacrum, & communionem etiam Paschalem intermittere, eò quòd hæc præcepta non obligent, quando non possunt impleri convenienter juri divino.

5. Si Sacerdos post consecrationem committat mortale, vel antè commissi recordetur, tenetur, elicita contritione, sacrificium prosequi. Si verò id fiat ante consecrationem, & præsertim ante Canonem debet confiteri, si absque nota infamiæ potest, vel recedere. ùt docent Sylv. Nav. Dian. & alii, contra Sotum & Henriq. qui negant teneri, ob honorem sacrificii, putántque practicè esse probabile Laym & Bon. eò quòd vix sinè aliqua nota confessio decenter fieri posset: nisì fortè in Missa solemni, sub cantu, vel concione: quo casu tenebitur confiteri, ùt notat Sylv. Quòd si verò nec contritionem possit elicere, secundùm communem sententiam, esset confitendum, vel desistendum, licèt Vasq. *in p.* 3. *t.* 3. *d.* 27. & Hurt. *de Euch. d.* 8. putet probabile esse, saltèm non

pec-

peccaturum mortaliter, quando non potest sinè nota recedere: intellige, si conatus sit elicere, vel fecit, quod potuit. v. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *resol.* 98. C. de Lugo, *d.* 9. *s.* 2. *n.* 8. ubi idem docet. Nota tautem Dian. ex Præp. satìs esse, si quis bona fide putet se esse contritum, licèt subdubitet.

6. Si in scamno comunicantium recorderis peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec sinè nota, aut scandalo gravi possis recedere, ùt habet Nav. Fill. Regin. de Lugo, *l. c. num.* 12. & alii: porrigenti autem Eucharistiam confiteri non expedit, nec decet, quo casu, etiamsi nè quidem possis elicere contritionem, excusat à peccato Hurt. *l. c.* Imò quidam DD. apud Henriq. excusant laicum ante confessum, etiam præcisâ notâ, & scandalo, non recedentem, eò quòd is dicatur justificatus, & probatus per confessionem. Quam sententiam probat Tamb. in *exped. com. c.* 1. §. 8. potéstque servire pro scrupulosis. v. Regin. *l.* 29. *n* 105. Bon. *d.* 4. *p.* 10. Esc. *t.* 7. *c.* 6.

Dixi 3. *Et desit confessarius:* deesse autem censetur non ùt quidam volunt, si absit is, cui solet, & cuperet confiteri; vel cui devotiùs, aut utiliùs confiteretur; neque etsi Religiosus non possit nisì sæculari confiteri peccata gravia, cum aliqua infamia Religionis. Amicus, Dian. *p* 9 *t.* 3. *R.* 13. sequentibus casibus:

1. Si nullus sit præsens, ad absentem verò sinè magna difficultate (spectata tum debilitate, ætate, & negotiis personæ, tum aliis circumstantiis, ùt aëris, brevitatis temporis) adire non possis. Bon. *l. c. n.* 30. ex Suar. Kon. &c

2. Si non adsit nisì ignarus idiomatis, vel carens jurisdictione, vel excommunicatus, vel non approbatus, vel cui non possis confiteri sinè gravi damno tuo, vel alieno, vel si habes peccatum tantùm reservatum, nec pateat aditus ad Superiorem, vel Superior

semel iterúmque per pium Confessarium rogatus negaverit potestatem absolvendi. Tamb. *in exped. com.* c. 1. §. 6. ex Fag. Limitat autem Dian. *part.* 9. *t.* 3. *R.* 15. si absque gravi nota prætermittere non possis. Ità Sylv. & alii. Requiritur tamen, in his etiam casibus, contritio & propositum confitendi, imò ex præcepto Trid. Sacerdos, qui in tali celebravit, tenetur prima occasione confiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad Laicos, vel Sacerdotes communicantes tantùm, ùt contra Nav. & Fagund. docet Sylv. Dian. & Bon. *d.* 4. *p.* 6. *q.* 1.

ARTICULUS II.

Quæ requiratur dispositio corporis?

RESP. 1. Nulla corporis macula per se impedit susceptionem Eucharistiæ, cùm parùm faciat ad bonitatem, vel malitiam moralem, potest tamen aliquando per accidens impedire, propter effectus secutos. Ità comm. Unde resolves:

1. Non impedit pollutio involuntaria, imò nec voluntaria per pœnitentiam expiata, nisi effectum malignum, v. g. turpem recordationem, ac delectationem, vel distractionem, & perturbationem animi relinquat; eo enim casu, utì & semper post culpabilem, præstat, ac secundùm sententiam communem sub veniali debet differri, nisì aliud suadeat justa aliqua causa, v. g. magnus fructus festivitatis, regula ordinis, Indulgentia plenaria; vel si à dæmone excitata putetur, ad communionis frequentiam impediendam. Sanch. 9. *l. de matr. d.* 13. Bon. *d.* 4. *q.* 6. *p.* 2. C. de Lug. *d.* 15. *f.* 1.

2. Neque actus conjugalis impedit, etsi decens, & consilii sit abstinuisse saltèm nocte proximè antecedente, si raro communicet. Ità Fill. & Sanch. *l. c.* Escob. *t.* 7. *E.* 6. *R.* 83. intellige, si debitum petitum ex necessitate reddidit, nec ullam indè animi perturbationem

tionem, aut affectum ad res venereas patitur: si verò voluptatis causâ fecisset, eò die abstinendum esse, (præsertim si magnus effectus subsecutus fuisset) docet rectè Reg. *l.* 29. *t.* 117. Laym. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 6. *n.* 10. & 16. Mart. Perez. *d.* 49. *s.* 3. *n.* 8. addens esse tantùm veniale; imò indecentiam justâ causâ posse resarciri.

3. Similiter etsi decens & consilii sit, sumpta communione abstinere eo die à copula; licita nihilominus est ex bono fine, v. g. ex amore prolis, ad vitandum incontinentiæ periculum, vel ad debitum reddendum. Tamb. *c.* 3. §. 6. ex Sanch. *l.* 9. *d.* 13. & Marchan.

Resp. 2. Ex præcepto Ecclesiæ tenetur communicaturus sub mortali regulariter esse jejunus, jejunio naturali, id est: ut à medio noctis nihil omnino per modum cibi, potûs, aut medicinæ sumpserit. Ità commun. Est certum ex Conciliis: quæ vide apud Fill. Laym. Bon. C. de Lug. *loc. cit.* Unde resolves:

1. Etsi parvitas materiæ non excuset hìc; non obstat tamen communioni 1. Reliquias ciborum inter dentes hærentes trajicere casu, (negant enim Præp. Vasq. & alii, si fiat de industria, contra Tann. Kon. *q.* 80. *art.* 8 *n.* 47. & Dian. qui contrarium probabile affirmant) licet eas exspuere omnino deceat. Dian. *t.* 4. *de Sacr. res.* 37. & *p.* 4. *t.* 4. *resol.* 104. vide Esc. *tr.* 7. *E.* 6. & C. de Lug. *n.* 36. ubi notat sententiam istam Tann. & Dian. ad hoc servire, ut studiosè dentes ante expurgare, nè quid fortè casu decidat, non tenearis.

2. Sanguinem vel alium humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ, aut vini, casu per ablutionem oris, vel guttulam jusculi, dum sapor exploratur, per modum salivæ, cui mixta est, vel culicem inter respirandum trajicere. Ratio est: quia hæc aut non sumuntur, scilicet ab extrinseco, aut non per modum cibi, aut potûs. Vide Fag. *præc.* 3. *c.* 5. Card.

de Lug. *loc. cit. n.* 29. 3. Si aromata, vel folium tabaci, ex causa ori imponas, mastices, vel quid aliud gustes, modò nihil transmittas. Præp. in *p.* 3. *q.* 80. *a.* 8. *d.* 1. *n.* 39 C. de Lugo, *R. Mor. l.* 1. *d.* 9. Idem de fumo tabaci, docet Gran. *in p.* 3. *c.* 5. *t.* 10. *d.* 8 *n.* 4. (licèt indecens valde id videatur, nisì justa ex causa fiat) & Escob. *t.* 7. *E* 6. ubi de ejusdem pulvere per nares attracto idem colligit, ex Suar. & Fag. Idem tenet Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 3. C. de Lug. *R. m. l.* 1. *d.* 9.

2. Probabile est, non impedire communionem, si frustulum ligni, chartæ, unguium, vel lapillum deglutias: quia non habet rationem cibi, vel potûs. Dian. *l. c. Res.* 38. *& tr. de celeb. Res.* 52. Ledesm. & Sanch. contra Henriq. Reg. Laym. & alios, quorum sententia tutior est. v. C. de Lug. & Escob.

3. Non licet communicare his casibus 1. Si saccharum, liquorem glycyrrhizæ ore solutum cum saliva trajicias. Si verò dubium sit, num quid deglutiveris, vel an factum sit post duodecimam, probabiliter docet Laym. *l.* 1. *t.* 1. *c.* 1. contra Sanch. Fagund. non impedire communionem, vel sacrificium; vide Dian. *l. c. Res.* 29. suprà *l.* 1. *t.* 1. *c.* 2. *d.* 3. 2. Si vesperì decumbens aliquid ori contra raucedinem imposueris: nisì certus sis; post medium noctis te nihil transmisisse. Ità Suar. Fill. C. de Lugo, *l. c. n.* 37. & alii. Licitum autem est, inter horologia dissonantia quodvis sequi, etiam ultimum, modò non constet errare: quia habet sic ùt auctor bonus, faciens opinionem probabilem, ùt habet Sanch. *l.* 2. *d* 1. *de Matr.* Fag. Io. Sancius, Card. de Lug. *n.* 45. Dian. *l. c. resol.* 36. 3. Si aliquid sumpseris, licèt mox rejeceris. 4. Si tabaci fumum in stomachum trajeceris, ùt docet Præp. etsi alii meritò dubitent. Tan. *t.* 4. *d.* 5. Gran. autem *in* 3. *p. c.* 6. *t.* 10 *d.* 8 negat. 5. Si Sacerdos nocte Nativitatis in prima Missa ablutionem, vel lambendo digitos mo-

modicum aquæ aut vini sumpserit. v. Bon. *d.* 4 *q.* 6. *p.* 2.

4. Non est peccatum, per se loquendo, cibum sumere (vel exspuere Tamb. *c.* 1. *p.* 1.) statim à communione, ùt ex S. Th. docent Azor, Sanch. Bon. *d.* 4. *q.* 6. *p.* 1. *n.* 25. Unde eum, qui paulò ante medium noctis cœnâsset in Dominica pridie Nativitatis Domini, posse nihilominus statim post mediam noctem celebrare, docent Dian. & alii 3. *P.* 3. *t.* 4. *R.* 44. etsi ob Sacramenti reverentiam, consilii sit abstinere, donec species sint consumptæ: quod saltèm intrà dimidium quadrantem in laico (in Sacerdote intrà quadrantem) fieri certum videtur. C. de Lug. *d.* 12. *s.* 3. *n.* 54. ex judicio Medicorum à se consultorum; Tamb. autem *c.* 3. *par.* 4. Sanch. *d.* 38. notat citiùs à valido, quàm debili stomacho, regulariter tamen ab omnibus intrà horam consumi, refértque infirmum quendam post mediam horam species integras rejecisse.

Dixi in Resp. *regulariter*: quia non jejunus licitè communicat in sequentibus casibus, siquidem jejunus non possit sinè notabili incommodo, ùt monet Kon. & Bon. apud Dian. *p.* 9 *t.* 6. *Res.* 42.

1. In periculo mortis, sive illud sit ex morbo, vulnere, veneno, sive ex sententia judicis. Et quidem in eodem morbo, etsi non tenearis, potes tamen post aliquot v. g. 6. 7. vel etiam, ùt putat Laym. duos dies (etsi quoad hoc potissimùm attendendum esse ad consuetudinem moneat C. de Lugo) repetere viaticum non jejunus, dummodo nequeas jejunus sumere, & periculum mortis recurrat, ùt docetur communiter, vel etsi maneat, ut contra Vasp. Præp. & alios docent Nav. Tol. Regin. Suar. C. de Lugo *s.* 3. *n.* 65. Imò etsi non liceat ægro ex sola devotione communicare fracto jejunio, si tamen morbus esset diuturnus, nec posset dari communio, nisì post medicinam,

probabile esse id licere, docent Armilla, Tol. Kon. Reginald. Henriq. Suarez, Escob. &c. quorum aliqui exigunt longum intervallum, v. g. 30. dierum, ùt Navar. & Villalob. Alii 8. vel 10. dies, ùt Suar. Henriq. Fag. Alii 7. ùt Sylv. Alii 6. ùt Arm. Zamb. Possev. & Fill. quos sequitur Dian. *de celebr. R.* 77. Alii permittunt toties, quoties sano posset dari jejuno: ità Escob. *t.* 7. *E.* 6. ex Hurt. Alii denique, posse sequenti statim die dari, ob justam causam, ùt, si propter consuetudinem, & desiderium, aut devotionem difficulter abstineat, & moraliter instare periculum mortis; sic Laym. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 9. *n.* 20. Verùm ea in re loci consuetudo spectanda est, quæ nunc saltèm videtur permittere, ut, quando morbus, & periculum diu protrahitur, post 7. vel 8. dies iterum detur communio non jejuno. v. C. de Lug. *d.* 15. *f.* 3. *de Euch.*

Denique, licèt, probabile videatur Fill. *t.* 1. *tr.* 4. *n.* 242. & C. de Lugo id, quod docet Maj. *in* 4. *d.* 9. *c.* 3. Fern. de hæred. &c. (Laym. verò *l.* 5. *t.* 4. *c.* 6. *n.* 21. limitat ad casum necessitatis, quo moriturus aliud Sacramentum suscipere non posset, & scandalum cessaret) posse non jejunum celebrare, ad dandum alteri viaticum, eò quòd hoc sit juris divini, jejunium verò Ecclesiastici tantùm; ideóque non tantùm posse, sed etiam teneri, dicat Gran. *in* 3. *p. c.* 6. *t.* 30. *d.* 8. *n.* 12. Id tamen meritò communiter rejicitur: tum quia contrarium probat praxis; tum quia major est habenda ratio Sacramenti, quàm aliqualis necessitatis proximi; tum quia præceptum viatici non obligat, quando non potest rite dari. Ità Bon. ex Kon. Hurt. *De Euch. d.* 9. *dif.* 17. Suar. Vasq. &c. comm. docétque C. de Lugo, esse probabilius. vide Dian. *t.* 1. *tr.* 4. *Ref.* 33. Sacerdos autem morti (sive naturali, sive violentæ) vicinus, celebrare sinè dubio potest non jejunus, ad dandum sibi viaticum, si illud aliter ha-

haberi non potest: quia non plùs est celebrare, quàm communicare sumpto cibo. C. de Lugo, *d.* 15. *s.* 4. Lay. Dian. *p.* 5. ☉ 3. *R.* 36.

2. Si periculum sit, nè Eucharistia pereat, vel malè tractetur, potest sumi à non jejuno, etiam laico, si alius desit: imò probabiliter potest etiam à præsente Sacerdote laicus accipere, ùt docent C. de Lugo, *n.* 87. Suar. & Vasq. *d.* 221. *n.* 48.

3. Si grave scandalum sit oriturum ex omissione sacrificii, vel communionis. Quod tamen quidam putant vix fieri posse, eò quòd occurri possit scandalo, dicendo Sacerdotem casu aliquid sumpsisse, ideóque impediri.

Dixi, *scandalum*: quia turbationem vel incommodum aliquod secuturum, v. g. si celebraturus primitias aliquid sumpsisset, non sufficere, notat Præp.

4. Si perfectio sacrificii, vel communionis urgeat. Quod fieri potest quinque modis 1. Si pro speciebus vini sumpsit aquam: (quam si advertat, dum habet in ore, non est exspuenda ob periculum ejiciendi fragmentum hostiæ, & irreverentiam; sed deglutienda. Tamb. *de exped. sacrif. l.* 2. *c.* 8. C. de Lug. *d.* 15. *sect.* 4.) tunc enim tenetur denuo consecrare; quod fieri etiam potest, consecrando, & offerendo statim, sinè nova hostia. vide apud Suar. Quòd si id post Missam sam conclusam advertas in Sacristia, omittas. Si autem intrà Missam post sumptionem, vel etiam ante eam, post consecrationem tamen dubites, an fuerit vinum, pro vino præsumendum esse & pergendū, ait Tamb. 2. Si celebrans post consecrationem deficiat; tunc enim tenetur alius, etiam non jejunus, si jejunus haberi nequeat, perficere. 3. Si post consecrationem etiam unius speciei recordetur se non esse jejunum: tenetur enim pergere; imò etiam potest pergere, si ante consecrationem recordetur, & absque scandalo, & nota non possit desistere, v. g. in solemni

lemni ſacro, ùt docent Suar. Kon. &c. Si tamen privatim celebret, & commodè poſſit abrumpere, tenetur, uti ex S. Thom. *q.* 83. *a.* 6. docetur comm. 4. Si poſt ablutionem ſumptam, licèt diu comūnionem diſtribueris, ſumendæ ſunt reliquiæ, etiam grandiores, conſecratæ eodem ſacro (quod addo: quia non licet tunc ſumere particulas alterius ſacrificii, quæ ſunt in ciborio, ad illud expurgandum, ùt docet Suar. C. de Lugo, *l. c.* cum communi, licèt contrarium probabile dicat Tamb. *de expedita com. c.* 2. §. 8. Marchan. *t.* 3. *p.* 3. *c.* 3. uti nec ejuſdem ſacrificii, ſi illud planè ſit abſolutum, & ab altari receſſerit) ſed debent ſervari, donec ſumantur à jejuno. Eſcob. *t.* 7. *E.* 6. Fagund. &c. quia convivium jam finitum eſt. Nisì tamen aliud ſuadeat periçulum indecentiæ, v. g. ſi plures Miſſæ eodem die iſtic futuræ non eſſent, & Sacramentum aſſervari non ſoleret: tunc enim minore irreverentia ſumeret, quàm aſſervaret. Imò Card. de Lugo, *d.* 14 *p.* 4. *n.* 82. & Gran. non damnant Sacerdotem, qui priùs, quàm ſacras veſtes exuit, particulam inventam abſumit, eò quòd non ſit communio nova, ſed complementum præcedentis. vid. Bon. C. de Lugo, Eſcob. *ll. cc.* 5. Si pars hoſtiæ poſt ablutionem ſumptam, calici, aut palato adhæreat: (quæ decentiùs nova ablutione, quàm digito propellitur, ùt doçet Bonac. & Fill. & alii, quamvìs Miſſale etiam permittat, ut digito attrahatur ad labium calicis, & ſumatur ante ablutionem) quomodo etiam ii excuſantur, qui ex devotione hoſtiam in ore diu retinentes, caſu præmittunt aliquid ablutionis. Sponte tamen id non licet, nisì bona fides, & ſancta ſimplicitas excuſet. Ratio horum omnium eſt: quia talis ſumptio, moraliter cenſetur completio unius ſacrificii. Reg. *l. c. n.* 123. Bon. *l.* 1. *d.* 4. *q.* 6. *p.* 2.

Unus caſus eſt, in metu mortis, ad quem evadendum,

dum, sicut sinè altari, vel calice consecrato, aut vestibus sacris, ità etiam non jejunum posse celebrare, docet Dian. cum Sylv. &c. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 48. *& p.* 5. *t.* 3. *R.* 39. dummodo celebratio non exigatur in contemptum Religionis, Ecclesiæ, vel ejus præceptorum.

ARTICULUS III.

Quæ, & quanta sit obligatio sumendi Euchastiam?

RESP. 1. Sumptio Eucharistiæ fidelibus adultis est necessaria, necessitate non medii, sed præcepti divini, obligantis tum in articulo mortis per modum Viatici, tum etiam sæpiùs in vita, ùt docent Suar. Vasq. Laym. Fag. & alii commun. probántque tum ex Scriptura, tum ex Concil. Nicæno & Trid. *sess.* 13. *c.*6. tum ex praxi Ecclesiæ: tum quia est instituta per modum cibi, cujus usus sæpiùs est necessarius. Bon. *d.* 4. *q.* 7. *p.* 1. *n* 8. Unde resolves:

1. Quisque fidelis in periculo vitæ, quod prævidet, vel meritò timet, v.g. in gravi morbo, ante conflictum, vel puerperium, præsertim primum, ante navigationem, &c. tenetur sub mortali comunicare. Suar. Vasq. *dub.* 214. Nisì tamen paucis, v. g. octo diebus antè communicâsset: talis enim communio censetur habere rationem Viatici, ùt docent Suar. Reg. Fill. contra quosdam, ùt Gasp. Hurt. *d.* 10. *dif.* 2. *&c.* apud Escob. qui dicunt, eum, qui manè communicavit, si à prandio incurrat periculum vitæ, teneri iterum sumere communionem, tanquam viaticum: imò Sa & Sylv. *V. Euch.* Fumus, &c. & Cajet. *V. Communio*, putant non esse saltèm mortale, communionem omittere, dummodo in Paschate sumpserit.

2. Si in ægro esset periculum vomitûs, docet Sancius apud Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R* 55 posse ei parvam particulam

culam dari; quæ stomachum alteratura non putetur, aut si de hoc ipso dubium sit, securitatis causâ priùs dari particulam non consecratam; quam si rejiciat, nullo modo dandam consecratam: secùs si retineat. Si verò independenter à cibo perpetuò evomat, nullo modo dandam, nisi fortè per sex saltèm horas liber à vomitu fuisset.

3. Pueris doli capacibus, qui sciunt distinguere Eucharistiam ab alio cibo, probabilius est in periculo mortis eam esse dandam pro Viatico, ùt contra Vasq. insinuat Lay. *t.* 4. *de Euch. c.* 4. & expressè docet Suar. *d.* 40. *s.* 1. confirmátque Card. de Lugo, *d.* 13. *s.* 4. *n.* 38. & addit, (contra Sanch.) si de capacitate pueri sit dubium, posse nihilominus dari, etsi non sit necesse.

4. Qui post Viaticum sumptum peccavit mortaliter, non tenetur denuo communicare. Ità Reg. Fill. C. de Lugo, & alii.

5. Qui non communicavit in periculo mortis, non tenetur postea supplere. Ità Bon. *d.* 4. *q.* 7. *p.* 1. ex Henriq. Reg. &c.

6. Judex tenetur, per se loquendo, reis concedere tempus communicandi, ùt docent Suar. *l. c.* & alii communiter, contra Nav. quòd si reus noluerit, potest judex procedere. Fill. *t.* 4. *c.* 8. *q.* 11. *n.* 238.

Resp. 2. Etsi Christus tempus communionis, extra periculum mortis, non præceperit; Ecclesia tamen pro eo determinavit tempus Paschale, quod communiter numeratur à Dominica Palmarum, usque ad Dominicam in Albis inclusivè: alicubi tamen totam Quadragesimam comprehendit; alibi extenditur ex consuetudiue, vel indulto; potéstque Confessarius, ex justa causa, extendere, ùt docent Sa, & alii. vide Bon. *d.* 4. *q.* 7. *p.* 2. Unde resolves:

1. Præceptum hoc impletur etiam per communionem sacrilegam, ùt habet communis, contra Durand.

& Sylv.

& Sylv. Et patet, quia Ecclesia tantùm præcipit actum externum; nec finis præcepti cadit sub præceptum. Verùm damnata est recenter hæc opinio ab Innocentio XI. ùtì videre est in proposit. 55. An verò, qui non satisfecit, teneatur postea implere, utrinque probabiliter defenditur, etsi affirmativa videatur probabilior. Bon. *l. c.* Suar. Kon. Card. de Lug. &c.

2. Non tenetur prævenire, qui prævidet tempore Paschali se impediendum, ùt contra Vasq. Sylv. & Fagund. probabiliter docet Azor, *t.* 1. *l.* 17. *cap.* 41. Suar. &c. Qui verò sic prævenisset, & postea tolleretur impedimentum, teneretur rursus communicare, secundùm Lay. *l.* 5. *t.* 4. *c.* 5. Card. de Lug. *s.* 4. *n.* 78. quia non satisfecit præcepto obliganti ad communionem, & ad illud tempus. Negat tamen Dian. citans Fern. & Suar.

Resp. 3. Tenetur quis communionem Paschalem sumere in Parochia, à Pastore suo, nisì hujus licentiâ, privilegio, aut consuetudine eximatur. Navar. Suar. *d.* 72. *s.* 2. *&c.* Unde resolves:

1. Sacerdos ubivis celebrando satisfacit. Bon. *d.* 4. *q.* 7. *p.* 2.

2. Eximuntur peregrini & vagi, qui Parochiam non habent, aut ab ea absunt. Bon. *l. c.*

3. Non eximuntur laici inservientes religiosis, ùt habet Sa, *V. Euch.* nisì, ùt dicit Bon. degant in monasteriis, aliísque locis, à cura Parochorum exemptis. v. Sanch. *de matr. d.* 23. *n.* 12.

4. Non satisfacit huic præcepto, qui in Paschate extra Parochiam, sinè consensu Pastoris, communicat, ùt habent Nav. Azor, & alii commun. nisì tamen communicet in Cathedrali Ecclesia: hunc enim satisfacere præcepto, censet Bon. *l. c.* sed negat C. de Lug. *l.* 1. *Resp. mor.* nisì Episcopus expresè vel tacitè consentiat. v. suprà *c.* 2. *d.* 1. *art.* 1. *casu* 7. 8. *&* 9. Bon. *l. c.*

Dixi,

Dixi, *sinè consensu Pastoris*: quia cum consensu summi Pontificis, vel Episcopi, sive Ordinarii, aut ejus Vicarii generalis, vel Parochi (hi enim omnes intelliguntur nomine Pastoris) extra Parochiam communicando satisfieri præcepto, Doctores concedunt. Et quidem sufficere consensum interpretativum, sive præsumptum, notat Tamb. *de exped. com. c.* 4. §. 4. Imò Bann. *in Theol. moral. p.* 1. *t.* 5. *q.* 19. Beja, & quidam alii apud Tamb. *l. c.* & C. de Lug. *d.* 18. *s.* 2. *n.* 49. itèm Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 73. *& p.* 7. *tr.* 7. *R.* 58. putant posse satisfieri præcepto communionis Paschalis (præsertim extra diem Paschæ) apud Mendicantes, ex privilegio Nicolai V. Pii V. & Pauli IV. certis concesso, quod cæteri participent. Verùm hoc alii communiter negant, v. Aversf. *q.* 10. *s.* 4.

CAPUT III.

De Eucharistia, ùt est Sacrificium.

DUBIUM I.

Quid sit Missa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam?

RESp. Missa est sacrificium, consistens in consecratione panis & vini: éstque actus latriæ, qui fit in recognitionem supremi dominii Dei, & signum nostræ servitutis. Quod non obstat, quin secundariò possit etiam ad alium finem partialem offerri, ùt ad agendas gratias, vel impetrationem beneficii, ad remissionem peccatorum, ad Sanctos honorandos, &c. Principalis fructus Missæ, ex operè operato, est independens à probitate Sacerdotis, à quo pro omnibus seu vivis seu defunctis, etiam accepto stipendio, applicabilis est: éstque actu, tam intensivè, quàm extensivè finitus: etsi enim hostia ipsa, & principalis offerens, id est Christus, infinitè sit Deo gratus, atque

ità Deus per hoc sacrificium infinito honore afficiatur; videtur tamen Christi esse voluntas, ut offeratur, & prosit tantùm ad certum & finitum effectum. Quod etiam patet ex usu & sensu Ecclesiæ, dum Missæ pro eadem re repetuntur; quod signum est, non habere infinitum effectum. v. Bon. *d.* 4. *q. ult. p.* 4. Unde resolves:

1. Sacerdotes ordinariè peccant graviter, si non aliquoties in anno, saltèm ter, vel quater, solemnioribus festis celebrent, nisi legitimè sint impediti. Ità Sylv. Regin. Suar. Kon. & alii commun. contra Angles, Bon. Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 19. itèm C. de Lug. & Tamb. *l.* 1. *exped. com. c.* 6. qui excusant saltèm à mortali, dummodo communicent in Paschate, absítque contemptus & scandalum. Imò ubi Tridentinum est receptum, tenentur ex mandato Episcopi, sub gravi culpa, celebrare saltèm Dominis & festis: excusantur tamen, si Episcopi nullum mandatum extet.

2. Etsi in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis, & Conventualibus, (ubi est competens Sacerdotum numerus) quotidie debeat una saltèm Missa privata celebrari, & altera cantari, peccéntque mortaliter dictarum Ecclesiarum Rectores, si in hoc deficiant: Suar. Kon. Laym. March. &c. non esse tamen mortale (præscindendo à peculiari obligatione talis Ecclesiæ) semel vel bis in hebdomada omittere alterutram, docet Tamb. *l.* 1. *c.* 6. utì neque si in Ecclesiis Collegiatis die festo cadente in feriam privilegiatam, v. g. Vigiliæ: quatuor temporum, Quadragesimæ, vel Rogationum, Missa solemnis de feria post Nonam canenda, semel omittatur. Ibid. ex Abbat. March. &c.

3. Peccat graviter, qui tenetur pro alio offerre Missam, fructum tamen principalem applicat aliis: quia id alii est fraudi in re gravi.

4. Graviter peccat 1. qui ad sacrum ex justitia obligatus, illud diu differt: quia magno fructu alterum privat. Sylv. Regin. *l.* 23. *n.* 336. Fern. &c. multóque magìs si planè omittit; tenetúrque hoc casu ad stipendii restitutionem. Tam. *de exped. sacrif. l.* 3. *c.* 1. §. 8. 2. Si quis accipiat plura stipendia, quibus non nisi post longum tempus possit satisfacere. Ratio eadem est. Sylv. Regin. Fern. *p.* 3. *c.* 5. 3. Qui sacrum animo se obligandi promisit, & non præstat. Bon. *d.* 4. *q. ult. p.* 8. etsi probabile sit, hoc non esse mortale, ùt habet Sanch. *de matr. l.* 1. *d.* 5. vid. Dian. *tr.* 3. *misc. R.* 9. itèm *p.* 4. *t.* 4. *R.* 196. & *p.* 6. *t.* 6. *R.* 6. *p.* 5. *t.* 14. *R.* 81. ubi citat Cajet. Vasq. Hurt. &c. affirmantes, quòd, qui pluribus Missam gratìs promisit, possit unicâ satisfacere: quod tamen alii commun. negant.

5. Si quis det justum stipendium, (id à consuetudine, vel lege taxatum esse debet, aut si non est, secundùm Sotum & Cajet. est frugalis victus unius diei; quod Suar. Laym. & alii reprobant, putántque sufficere mediam, vel tertiam partem sustentationis diei) ut pro se dicatur Missa, non potest secundum accipi ab alio, & pro duobus una tantùm Missa dici. C. de Lugo *d.* 19. *n.* 239. Secùs, si ambo dimidium tantùm justi darent, utì contra Vasq. Reg. & alios probabiliter docent Sotus, Henriq. Fill. Kon. C. de Lugo, *l. c.* quod tamen jam est prohibitum per Bullam Urb. VIII. v. Bon. Dian. *t.* 14. *R.* 7.

6. Qui pecuniam ab alio accepit, ut pro illo celebret, aut fieri curet, per se loquendo, potest curare Missam per alium bonum Sacerdotem dici, minùs dando, quàm accepit.

Dixi 1. *Per se*: quia Urb. VIII. ob speciem turpis quæstûs, id fieri vetuit.

Dixi 2. *Bonum*: quia si per malum curet, perditur fructus, qui est ex opere operantis, v. C. de Lug. *l. c.*

7. Beneficiati, etiam Curati, ad Missas obligati, possunt

possunt pro iis accipere stipendium, & applicare, cui volunt: quia non semper habent obligationem applicandi ad certam intentionem; nisì tamen contrarium constet, ùt de Missa conventuali docet Bon. Ità Card. de Lug. *d.* 81. *s.* 1. *n.* 21. ex Suar. Vasq. &c. contra Gavant. Barb. & Dian. qui negant de Parocho: refertque Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 232. determinâsse Congregationem Card. quòd ei non liceat pro Missa accipere eleemosynam manualem, quando tenetur celebrare: de Missa tamen conventuali, contra Bon. &c. ipse affirmat *p.* 5. *t.* 13. ex aliis 3.

8. Qui stipendium pro sacro accepit, tenetur dicere Missam pro defunctis, vel votivam, vel in hoc aut isto altari, prout pecuniam offerens petivit (quantùm tamen rubricæ permittunt, quibus neglectis Ecclesiæ ordinem invertere, ob alterius devotionem non convenit) quia ob ejus devotionem, & speciales orationes, major fructus provenire solet. Si tamen aliter faciat, non erit grave, imò nullum, si fiat de justa causa. v. Dian. *de celebrat. Miss. res.* 31. Card. de Lug. *l. c. n.* 35.

9. Is, qui quoad locum, tempus, intentionem, qualitatem Missæ, non satisfacit sinè justa causa voluntati fundatoris, peccat, & quidem graviter, si sæpe faciat; estò consentiant hæredes; cùm ii in hoc voluntati testatoris non possint derogare, ùt docent Sylv. Navar. Azor, &c. Episcopus tamen potest in hoc dispensare ex causa, ùt habent Henr. Sylv. & Tann. Quòd si quis quoad locum impediatur, tenetur in alio, ùt habet Azor, *t.* 1. *l.* 10. *c.* 14. & Sa, *V. Missa.* Dian. *l. c. res.* 29. ubi docent ex Nav. Rodriq. Fagund. & Azor, esse mortale celebrare in alio templo vel altari, quàm quis tenetur; quod negat C. de Lug. si rarò & ex causa fiat, v. *n.* 360. imò nec esse veniale, si obligatur quotidie celebrare, raro & ex rationabili causa celebret alibi. Similiter Tambur. *de exped. sac*

l. 3. *c.* 2. excusat à mortali eum, qui uno alteróve die singulis mensibus alibi celebrat, nisì tamen teneatur celebrare in altari privilegiato; notátque posse Sacerdotem contra hoc onus Missarum, v. g. certum earum numerum, præscribere annis 30. si adsit possessio, titulus, & bona fides.

10. Beneficiatus ex justitia obligatur sub mortali, & pœna compensationis, ad eum numerum Missarum, per se, vel (prout mens fundatoris ex verbis colligenda permittit) saltèm per alium, quem numerum literæ fundationis requirunt: eum verò numerum ex justa causa, v. g. si reditus jam non sufficientes respondeant, potest minuere Episcopus in Synodo: quam potestatem Bon. restringit ad Missas defunctorum, & quidem post Trid. impositas. vid. Bon. *d.* 4. *q. ult. p.* 8.

11. Qui ratione beneficii tenetur quotidie celebrare, tenetur etiam Missam pro fundatore (nisì de hujus intentione contraria constet) applicare. Bon. & alii 4. cum Dian. *p.6.tr.6.R.*13. qui tamen concedit, posse eum pro seipso quater, aut sexies in anno, & in die Commemorationis omnium defunctorum pro particulari defuncto celebrare: itèm quavis hebdomada unam Missam omittere devotionis & reverentiæ causâ: ídque ex præsumpta intentione fundatoris; quod Tamb. *l.* 3. *exped. sacrif. c.* 3. §. 1. ex Gavant. *p.* 3. *t.* 12. limitat, nisì de contraria fundatoris voluntate constet, vel sit onus Ecclesiæ, aut Monasterii, curare Missam quotidianam. v. Tamb. *l. c.* Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 28. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 86. *& p.5.t.5. R.*23. *& t.*13. *R.* 51. 2. idipsum limitat C. de Lugo, *R. mor. l.* 5. *d.* 9. si obligatio dirigatur ad ipsum Sacerdotem, v. g. si dicatur: (Qui debet quotidie celebrare) quo casu concedit: si verò dirigatur ad celebrationem in tali loco, v. g. volo, ut in tali Ecclesia celebretur quotidie Missa, teneri eum pro se alium substituere eo die, quo ipse non celebrat.

12. Qui

12. Qui non potest fundationi satisfacere propter morbum, non tenetur, si brevis sit, (v. g. 15. dierum, ùt docet Bon. aut etiam unius alteriúsve mensis, ùt probabiliter docet C. de Lugo, *n.* 49.) aut substituere alium, aut compensare; cùm tam strictè nec Domini quidem honesti cum famulis agant: secùs tamen, si sit diuturnus morbus; nisì reditus sint nimis tenues, aut in morbum absumantur, ùt contra Sylv. & Azor, docet Bon. ex Rodriq. Impeditus verò aliis negotiis, licèt justis (cùm hæc non debeant obesse fundatori) debet satisfacere per alium, vel compensare postea, præsertim si fiat sæpiùs. Ità Bon. *d.* 4. *q. ult. p.* 7.

DUBIUM II.

Cujus sit applicare fructum Sacrificii?

RESP. Solus Sacerdos offerens validè id facit, per suam intentionem: quia est actus potestatis sacerdotalis. Ità commun. Suar. C. de Lugo, *d.* 19. *s.* 10. *n.* 211. &c. Unde resolves:

1. Is validè applicat, etsi peccet sacrificando, vel applicet contra voluntatem superiorum. Ità Suar. Laym. Dian. C. de Lugo *l. c.* contra Nav. Ledesma, & alios, quorum sententiam probabilem dicit Dian. *t.* 1. *res.* 72.

2. Sacrificium, quod neque formaliter, neque virtualiter ulli applicatum est, vel ante, vel in ipsa consecratione, saltèm secundæ speciei, non potest postea ulli applicari, saltèm adæquatè: quia producit effectum, quando existit, neque is suspenditur: ideóque nec licèt accipere stipendium pro Missa præterita. Laym.

Dixi, *vel ante*: quia non requiritur, ut applicatio fiat in ipso sacrificio: sufficítque si pridie facta sit, etsi ipso die de ea non cogitet. Bon. *q.* 3. *p.* 2. ex Suar. & Dian. *l. c. res.* 47. contra Vasq.

3. Si nulli applicetur, vel incapaci, fructus manet in thesauro Ecclesiæ; ùt docet Suar. vel cedit ipsi Sacerdoti, vel illis, pro quibus tenetur specialiter offerre, quòd ità implicitè censeatur intendisse. Ità Lay. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 2. vide C. de Lugo, *n.* 215.

4. Applicatio sub conditione jam impleta, est valida, v. g. ad intentionem, quam habuit hodie superior, non autem sub conditione futura contingente, v. g. applico illi, cui Titius interrogatus voluerit: vel ei, qui priùs morietur; vel qui primò stipendium offert. Ità Suar. *in* 3. *p. tom.* 3. *d.* 79. *f.* 9. Laym. *loc. cit.* Dian. *l. c. resol.* 15. C. de Lugo, *d.* 19. *n.* 209. contra Bon. *q. ult. p.* 7 §. 5. qui tamen ipse in praxi dissuadet.

5. Non satisfacit, qui te mortuum putans, Missas, quas pro defuncto teneretur, celebravit.

6. Sacerdotes Societatis non satisfaciunt, celebrando pro defunctis per anticipationem: nisì tamen jam mortui sint, etsi postea promulgentur. Lay. *l. c.*

7. Non omnes Sacerdotes tenentur die animarum applicare Missam pro omnibus defunctis. Tam. *l.* 3. *exped. sacrif. c.* 3. §. 2. contra praxim & Gau. *p.* 4. *tract.* 15.

8. Missa celebrata in altari privilegiato pro defunctis, non suffragatur illis, nec satisfit indulto, nisì sit de Requiem quando per rubricas esse potest. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *Res.* 233. ex declar. Card. & *p.* 9. *t.* 2. *R.* 8.

DUBIUM III.

Quando, & quoties liceat celebrare?

RESp. 1. Ordinariè non licet celebrare post meridiem, sed debet inchoari ante duodecimam; nec ante auroram; quam ante solis ortum Reg. quadrantem horæ, Henriquez, Konin. mediam horam, Azor, horam cum quadrante, Suarez & Fernand. & Posseu. sesqui horam comprehendere dicunt, & consequenter

ter cùm secundùm Henriquez, Suarez & alios, Missa possit inchoari tantò ante auroram, ut sub ejus initium finiatur, licere duabus horis ante solis ortum incipere. Ità Rodriq. & alii. Unde ulteriùs inferunt quidam, cum Suar. Religiosis habentibus privilegium celebrandi horâ ante diem, licere tribus horis ante ortum Solis incipere: quòd C. de Lugo, *dub.* 20. *sect.* 1. *num.* 32. non improbat, etsi Layman. tantùm permittat horis duabus cum dimidia, Dian. verò duabus horis post mediam noctem. C. de Lug. *loc. cit.* Quacunque autem horâ licitè (sive ex, sive sinè privilegio) celebrant, eâdem etiam, (atque adeò in Missa, quæ nocte Nativitatis, cæterísque, quæ post illam celebrantur) licere iis Eucharistiam aliis ministrare, contra Bordon. docet Dian. *part.* 9. *tract.* 7. *Res.* 43.

Dixi, *ordinariè*: quia antevertere licet sequentibus casibus, in quibus etiam paulò post meridiem, v. g. uno vel altero quadrante, inchoari potest, uti etiam secundùm Sotum & Palud. ex quavis rationabili causa, v. g. ob supplicationem, vel concionem publicam protractam ultra meridiem, ob funus Principis, vel quia Sacerdos die festo propter iter fuit impeditus, quo casu etiam integrâ horâ pòst, licere inchoare dicunt. vid. Laym. *l. c.* Fern. hìc *cap.* 3.

1. In necessitate, v. g. ut morituro detur viaticum, quo casu licere media nocte celebrare, ait Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 33. ex Laym. &c.

2. Ubi est mos rationabilis, ut opifices & famuli summo manè possint audire sacrum. Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 4. *n.* 3. ex Nav. &c. (v. Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 34.) non tamen idcirco post meridiem licebit.

3. Ex privilegio, de quo suprà.

4. In nocte Nativitatis, in qua omnes tres Missas ante auroram dici posse, probabiliter docent Suar. Kon. Laym. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 236. contra Sylv. Fernand. & alios. Unde resolves:

1. Gra-

1. Graviter peccat, qui sinè aliqua harum, aut saltèm justa causa citiùs manè, vel seriùs post prandium celebrat: ubi Azor tertiam horæ partem. Lay. mediam horam, Bonac. tres quadrantes, Sylvius horam, requirit, ut differendo peccet mortaliter. vid. Dian. *t.* 14. *res.* 34. ubi notat Religiosos ex suis privilegiis, posse celebrare usque ad tres horas post meridiem, post tertiam verò nullo modo. vide Bon. *l. c.*

2. Non est peccatum, celebrare ante dictam Primam; vel etsi ob infirmitatem non possis Horas dicere; vel etiam ante Matutinum, si causa subsit, sinè qua erit veniale, ùt docent Fill. Lay. & alii, videtúrque sententia tuta, contra multos, dicentes esse mortale.

Resp. 2. Per se loquendo, quotidie licet celebrare. Dico *per se*: quia præcepto obligante sub mortali, prohibemur die Veneris Sancto (non tamen Eucharistiam sumere, vel aliis præbere, ùt habent Hurt. *de sacrif. d.* 4. *dif.* 3. Quint. ex Suar. Vasq. Tan. &c. licèt suppositis Declarationibus Card. non licere ministrare nisì solis infirmis, velit Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 237. *p.* 6. *t.* 6 *R.* 19. *& p.* 9. *t.* 9. *R.* 24. ex Barb. Gavant. &c.) in Cœna Domini verò, etsi ex consuetudine uno celebrante reliqui communicare debeant; plures tamen ex causa licitè privatim celebrant, non tamen post finitam Missam solemnem, & sacrarium reconditum, ùt vult Palaus: licèt alii id non admittant, apud Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 24. De Sabbatho sancto alii negant licere, ùt Vasq. &c. alii probabiliùs affirmant, ùt Suar. Fagund. Dian. Gasp. Hurt. *d.* 4. *dif.* 3. Palaus (qui non vult fieri ante inchoatam Missam solemnem) & C. de Lugo, *f.* 1. *n.* 18. qui addit, non esse tunc legendas prophetias, quia non sunt pars Missæ; neque benedictionem cerei; imò nec Litanias: quia est ratio eadem. v. *l. c. n.* 20. & Bon. *p.* 2. ubi notat, quod usus id vix habeat. vide etiam Dian. *p.* 4. *t.* 4.

R. 237.

R. 237. ubi cum Mercero contra alios permittit eo die ante Missam solemnem celebrare de Sancto incidente, vel votivam.

Resp. 3. Sæpiùs in die celebrare non licet ordinariè; quod addo: quia, si sis jejunus, licitum est sequentibus casibus bis, vel etiam ter, requisito tamen, si facilè haberi possit, Episcopi judicio, præterquam in primo.

1. Nocte Nativitatis: quâ tamen non tenetur, nè Parochus quidem, celebrare tres Missas, sed potest aliquam pro arbitrio omittere. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 236. Neque ter communicare, vel semel communicare, & bis celebrare. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 87.

2. Si Pastor habeat duas Parochias dissitas. Fill. C. de Lugo, *d.* 20 *n.* 45.

3. Si concursus populi sit tantus, ut Ecclesia non capiat, ùt habet Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 4. *n.* 6. *&* vide C. de Lug. *loc. cit.* etsi tunc potiùs expediat celebrare extrà.

4. Si ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, & suam jam hostiam sumpserit; nec sit alius Sacerdos. Sylv. Nav. Sed casum esse metaphysicum, dicit C. de Lugo. *d.* 20 *n.* 44.

5. Si die festo adveniant personæ, quas non deceat sacrum omittere, v. g. Rex aut Princeps; quamvìs hic ultimus dicatur non esse in usu. vide Bon. *d.* 4. *q. ult. p.* 7. *n.* 9. C. de Lug. *l. c.* & Layman. *t.* 5. *c.* 4. Konin. Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 56. ubi rectè monet, in his omnibus attendendum ad loci consuetudinem, quæ ferè omnes nunc sustulerit.

Quæres: An aliquando liceat interrumpere Missam?

Resp. Etsi abrumpere essentialiter, sive unam tantùm speciem consecrare, nullo casu liceat, ùt dictum est suprà *c.* 1. *d.* 2. accidentaliter tamen abrumpere, vel etiam interrumpere, aliquid interponendo, licet his casibus:

1. Ob concionem, post Euangelium, vel processionem excipiendam.

2. In gratiam supervenientis principis, vel turbæ peregrinorum die festo, quo aliàs Missam audire non possent, vel simili justa causa; ex qua, si non sit facta oblatio, posse incipere de novo, ut totum sacrum audiant, etsi non teneantur, docent varii Authores cum Sa, apud Bon. *d.* 4. *q. ult. p.* 7. *n.* 9. qui bene monet, consuetudini locorum standum. Henriq. autem docet, id tantùm licere finitâ Epistolâ, vel Evangelio: Tamb. planè improbat.

3. Si ante Canonem Sacerdos recordetur alicujus impedimenti, v. g. se non esse jejunum, vel in gratia, vel irregularem, vel excommunicatum; vel excommunicatus non toleratus præsumat interesse, nec posset expelli.

4. Si urgeat gravis necessitas, vel propria, v. g. morbus, vel proximi, ùt si moriturus sit baptizandus, vel absolvendus. Trull. Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 70. In aliis tamen Sacramentis non ità necessariis, non decet inter consecrationem & sumptionem interrumpere, nisì moriturus esset in propinquo, nec opus esset vestes exuere, vel nisì pœnitentiæ Sacramentum, ob phrenesim suscipere non possit. Laym. Tamb. *l.* 2. *exped. sacrif. c.* 7. Revertens autem ad sacrificium Sacerdos, si fuerit antè facta consecratio, incipiet ubi desierat, utì & si facta non fuerit, & parva mora intercesserit, v. g. minor quàm unius horæ; si autem longior, ordietur ab initio. Tamb. *l.* 2. *exped. sacrif. c.* 8. §. 7.

DUBIUM IV.

Quo loco celebrandum sit?

RESP. Communiter non licet celebrare, nisì in Ecclesia, eáque consecrata, vel saltèm benedicta, & non violata, vel exsecrata, nec interdicta, patet ex Trid. *sess.* 21.

Dixi,

Dixi *communiter*: quia in decenti loco & altari portatili (quod semper sub mortali requiritur) cum licentia Episcopi, si adsit, vel sinè ea, si absit, licet sequentibus casibus: extra quos si fiat, esse mortale, docent Fill. Laym. & alii communiter contra Sotum, & Sa.

Primò: si sit necessitas, qualis esse censetur, 1. Si Ecclesiæ dirutæ sint. 2. Si populum in solemni festo templum non capit. 3. In Castris pro exercitu: sed festis tantùm diebus. Fagund. C. de Lug. &c. licèt Pasqual. apud Dian. *p*. 9. *t*.1. *R*. 44. etiam non festis censeat posse permitti Generalibus, & primariis Ducibus, in suis tentoriis. 4. In portu pro appulsu navis; non tamen in flumine, vel mari, propter periculum effusionis sanguinis, ùt comm. docetur apud Bon. Contrarium tamen dicitur jam habere praxis Lusitanorum, euntium in Indiam, ex permissione Clementis VIII. & Pauli V. ex qua licitè nunc fieri docet Fagund. Gran. nec improbat C. de Lugo, *l. c.* Limitat autem Dian. *p*. 5. *t*. 3. *R*.40. cum Hurt. Mercer. Trull. &c. si magna sit tranquillitas sinè ullo tempestatis indicio, adsítque præter celebrantem Sacerdos alius, qui post consecrationem firmiter teneat calicem. Cum qua cautione etiam Episcopum posse ad hoc concedere facultatem in necessitate (v. g. nè magna multitudo non audiat sacrum, vel moribundus decedat sinè viatico) docet Gran. apud Dian. *loc. cit.* contra Konin. & Tur. qui soli Papæ eam reservatam volunt. v. etiam Dian. *p*. 9. *tr*. 4. *R*. 45. ubi adducit declarationem Cardinalium, quâ jubentur Episcopi id prohibere.

Secundò: ex dispensatione Episcopi, ob rationabilem causam; etsi in Trid. *sess*.12. id permittere prohibeantur, nisì ex justa causa, in Oratoriis privatis divino cultui destinatis: licèt non benedictis. Verùm etiam hanc potestatem illis nunc esse ademptam, docet

docet Gavantus *l. c.* & Dian. *p.* 9. *t.* 1. *R.* 42. Eo tamen non obſtante, poſſe eos in aliquo caſu particulari, ex juſta cauſa permittere, ut celebretur extra Eccleſiam in altari portatili, docet idem Dian. *l. c. R.*41. ex Marchan. Garc. Hurt. Card. de Lugo, Averſa, Perſic. &c.

Tertiò: ex privilegio, quale dicuntur habere Minores, & qui cum iis participant: quod eſſe revocatum à Trid. *ſeſſ.* 22. *c.* 8. licèt multi velint: negant tamen Dian. *p.* 3 *t.* 2. *R.* 80. *&* *p.* 4. *t.* 4. *reſol.* 106. Joannes Salas, Rodriq. &c. Idque ſecundùm C. de Lug. *d.* 20. *ſ.* 2. *n.* 51. probabiliter, & Tamb. *de exped. celebr. l.* 1. *c.* 3. §. 3. probabiliùs. v. Barboſam in Trid. *l. c.* Itèm Religioſi Societatis à Greg. XIII. ut poſſint tum in miſſionibus, cum facultate ſuperioris in quovis loco decenti, tum in domibus ſuis in loco honeſto, à Provinciali deſignato, Miſſas dicere; in quo idem licebit aliis.

Dixi 2. *non violata*: quia in Eccleſia interiùs violata, niſì priùs reconcilietur, non licet ſub gravi peccato, ùt Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 5. *n.* 7. ex Navar. Suar. Kon. &c. niſì in neceſſitate, cum venia Epiſcopi (ſi is adiri poſſit; alioqui ſinè ea, ùt habet C. de Lugo, *l. c. n.* 36.) celebrare, aut mortuos ſepelire.

Addo 1. *Eccleſia*; quia Oratoria, etſi deputata ad cultum divinum, cùm tamen benedicta non fuerint, niſì in ipſis extet altare ad facienda divina, ùt Bon. *de matr. q.* 4. *reſ. ult. n.* 9. non ſunt capacia violationum. Quod etiam conſequenter de hoſpitalibus docent Navar. Sotus, &c. ſed probabiliùs contrarium docent alii, cum C. de Lug. *l. c.*

Addo 2. *Interiùs*: quia quod fit in turri, ſacriſtia, ſupra tectum, vel fornicem, in crypta, ſub pavimento, (niſì ſit ſepultura, aut ſingulariter benedicta) non violat Eccleſiam.

Addo 3. *Niſì reconcilietur*: quod fieri debet ab Epiſco-

piſcopo, vel Sacerdote ex privilegio Papæ (quale Superiores Regularium pro ſuis templis habere, ex Avila notat Dian. p. 4. t. 4. R. 91.) ſi fuit conſecrata: (quod præſumendum eſt, ſi celebretur feſtum Dedicationis) ſi verò tantùm fuerit benedicta, poteſt fieri reconciliatio à ſimplici Sacerdote, aſperſione aquæ benedictæ, cum facultate Epiſcopi, vel ſinè ea ſecundùm Dian. *part.* 4. *t.* 4. *reſol.* 91. Cenſeri etiam reconciliatam, ſi ſacrificium in ea peractum fuerit, docet Tamb. *l. c. c.* 2. §. 4. ex Henr. Sa, & Dian. eſſe probabile: negat autem C. de Lug. de Euch. *d.* 20. *ſ.* 2.

Porrò Eccleſia, utì & cæmeterium, violantur ſeu polluuntur ſequentibus caſibus, non tamen, niſì poſtquam res evulgata fuerit. Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 5.

1. Per factum in ea homicidium mortaliter malum, ſeu injurioſum, ſaltèm immunitati Eccleſiæ; quale etiam eſt, quod aliàs juſtum eſſet per ſententiam Judicis: niſì tamen Reipub. perturbator aliter capi non poſſet. Non eſt autem tale 1. quod fit caſu, vel ab amente. 2. quod in ſui defenſionem. 3. cujus cauſa data eſt extra Eccleſiam: quia requiritur, ut vulnus, ſive cauſa phyſica fiat intrà Eccleſiam. v. C. de Lugo, *d.* 20. *ſ.* 2.

2. Per mortaliter malam effuſionem proprii, vel alterius ſanguinis, vel ſeminis, cauſatam, vel factam in templo, licèt non in templum. Unde non violat, 1. Si pauculæ guttæ effluant: quia non eſt effuſio. 2. Si ex percuſſione, vel vulnere levi, v. g. narium, in rixa puerorum, etiamſi copioſus ſanguis effluat. 3. Si fiat ex ſectione venæ. 4. Actus conjugalis, quando excuſatur à ſacrilegio. 5. Fornicatio facta ab amente. 6. Pollutio inculpata. v. Card. de Lug. *d.* 20. *n.* 54. & 55.

3. Per ſepulturam excommunicati non tolerati, vel infidelis, (quo nomine hìc non comprehendi hæreticum, docet C. de Lugo, *l. c. n.* 57.) etiam infantis;

tis; ùt ex *c. Ecclesiam. de consecratione*, docet Præp. Quamvis, si pueri parentes sint infideles, neget Sayr. v. Bon. *de Euch. & mat. d. 4. q. 4. p. ult.*

4. Per destructionem Ecclesiæ ex toto, vel majore parte, (quanquam eo casu dicatur potiùs exsecrari, quàm pollui) non autem, si solum tectum, vel si successivè per partes modicas destruatur, & reficiatur: neque etiam per desolationem, exercitium hæreticum, spurcitias hominum, vel animalium istic stabulatorum, &c. etsi deceat, & praxis habeat, ut per Episcopum, vel saltèm Sacerdotem, cum aliqua cæremonia reconcilientur, & abluantur; quod in simili casu intellige de altari. Laym. *l. 5. t. 5. c. 5.*

Quæres: Quid sit, & quando fiat exsecratio, seu resecratio.

Resp. Exsecratio dicitur, cùm res sacra perdit suam consecrationem, ità ut de novo consecrari debeat, quod fit, quando ità destruitur, ut formam & usum suum perdat. Unde resolves:

1. Pollutâ Ecclesiâ, polluta etiam sunt altaria ejus fixa: non tamen exsecratâ Ecclesiâ exsecrantur altaria; nec contrà.

2. Exsecrantur, si parietes secundùm majorem partem destruantur, vel omnis eorum crusta, aut major saltèm pars simul auferatur. Secùs autem, si una post alteram. v. Lugo, *d. 20. n. 65.* non autem, si tectum corruat, quia consecratio est in parietibus. v. Laym. *l. c.*

3. Altare exsecratur, 1. Si cùm fixum est, lapis consecratus removeatur ab inferiore structura. 2. Si ità frangatur, sive fixum, sive portatile sit, ut in nulla ejus integra parte calix cum patena possit consistere. 3. Si spolietur sepulchrum; quod tamen quidam negant, ùt Lugo, Tamb. *l. 1. c. 5.*

4. Calix exsecratur, si notabiliter frangatur, vel ità ut fiat inutilis ad usum sacrificii. v. g. si foramen sit

ſit in fundo, licèt minutiſſimum; vel figura deſtruatur: non tamen ſi in tornatili pes ſeparetur à cuppa: quia in tornatili conſecratur ſola cuppa. Bon. *d. c. q. ult. p.* 9. ex Suar. &c. Neque exſecratur, ſi pereat inauratio. Unde licèt communiter calix & patena, poſt novam inaurationem. quoad eam partem, quam Chriſti Corpus, vel Sanguinem contingunt, denuo conſecrentur; id tamen neceſſarium non eſſe, docent Durand. Konin. & alii contra Suar. Bonac. & alios: etſi deceat, ut abluantur aquâ benedictâ. Ità Dian. *t.* 1. *miſcel. reſol.* 3. & Lay. *hìc.* Itèm Lug. *d.* 20. *ſ.* 4. *n.* 94.

5. Veſtes ſacræ exſecrantur, quando ità deſtruuntur, ut perdant ſuum uſum; ùt ſi cinguli parte te non ampliùs cingere poſſis; vel ſi manica ab alba ſeparetur, etiamſi poſtea reparetur. Non perdunt autem, ſi attritis pars aliqua aſſuatur: vel cinguli parti aptæ adhuc ad cingendum, altera annectatur: quia tunc acceſſorium ſequitur principale. Lugo, Tamb. *de exped. ſacrif. l.* 1. *c.* 3. §. 2. Similiter ſi ſtola, vel caſula duplicata, facili ſeparatione fiant duæ, quarum utraque apta ſit ad ſacrificium, non perdunt benedictionem. Tamb. *l. c.*

6. Partes vulſæ à re conſecrata, deſtructâ ejus formâ, deſinunt eſſe ſacræ, v. g. ligna & lapides Eccleſiæ dirutæ, vel altaris: ob reſpectum tamen ad rem ſacram, cujus ſunt reliquiæ, non poſſunt applicari ad uſus profanos, aut divendi, ſinè licentia Papæ. Statuæ autem ſacræ, & imagines templi deſtructi, debent in alio collocari; & in loco Eccleſiæ Crux erigi. Lacera etiam paramenta, aut vetuſtate conſumpta, debent igne abſumi, & non adhiberi ad uſus profanos, ùt habetur in *c. Altaris. de Conſecr. diſ.* 1. v. Suar. & Sa, *V. Miſſa*, & Laym. *l. c. c.* 6. Tamb. tamen *l.* 5. *de exped. ſacrif. c.* 2. §. 3. ex Palao: itèm Dian. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 76. docet, probabile eſſe, quòd non ſit ſaltèm

faltèm mortale, si mutatâ formâ ad profanos usus applicentur, v. g. calix confractus, alba dissoluta, frustula corporalis, &c. vide suprà *l. 3. tract. 1. c. 1. d. 2.*

DUBIUM V.

Quæ sint requisita ad Missam?

RESP. Hæc sequentia, 1. Et quidem sub gravi sacrilegio, altare consecratum ab Episcopo vel Abbate, (hunc enim altaria, calices & campanas posse consecrare, etiam ad usum alienarum Ecclesiarum, docet Dian. *p. 3. tr. 2. R. 15.* cum Barb. & aliis 4. ex declaratione Cardin. & privilegio Innocent. III.) vel Sacerdote privilegiato, stabile vel portatile: utrumque tamen ex integro lapide, quantum ad superiorem mensam, quæ consecratur: debétque esse tanta, ut possit capere calicem cum patena. Non sufficit autem hostias esse in ara consecrata, dum consecrantur, verùm etiam debent, tam parvæ, quàm magnæ, in eadem relinqui tempore sacrificii, & non alibi (licèt supra aliud corporale) deponi; v. g. propter loci angustias: quia omnes sunt unica victima, & per modum unius offeruntur. Quapropter rubricæ Missalis eas supra corporale, ante vel post calicem poni volunt. Hinc etiam minùs rectè faciunt, qui consecratione facta, mox hostias minores à se consecratas, dant alteri Sacerdoti distribuendas populo: quia sicut Sacerdos non debet de sua hostia dare, priusquam ipse sumpserit, sic nec de aliis: cùm sint una victima & hostia, omnésque orationes, oblationes, & benedictiones sequentes non minùs spectent ad parvas hostias, quàm ad magnam: neque ante sumptionem Sacerdotis perfectè & integrè sacrificata sit victima, C. de Lug. *q. 20. sect. 2. n. 69.* Eum tamen, qui contrarium fecerit, à peccato saltèm mortali, imò si necessitas fuit expediendi communionem populi, ab

ab omni excusat Tamb. *l.* 5. *exped. sacrif. c.* 5.

2. Mappa linea triplex: etsi enim secundùm quosdam, una duplicata, imò secundùm Sa, Angl. Azor, *c.* 28. *q.* 8. & Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 6. *n.* 17. una simplex sufficiat in necessitate; Missale tamen Romanum, authoritate Clementis VIII. & Pii V. editum, expresè tres requirit, *tit. de defect.* utì & Gavant. v. C. de Lugo. Ut ea benedicta sit, non est omnino necessarium, ùt habet Sylv. Unde in necessitate vulgaris adhiberi potest, & aliis usibus reddi. Laym. *l. c.*

3. Sub gravi sacrilegio, vestes sacræ (hoc est: benedictæ ab Episcopo, vel Sacerdote habente privilegium, ùt habent Mendicantium, saltèm Superiores sive Prælati. v. Tamb. *l.* 1. *c.* 3. §. 2. *exped. sacr.*) quarum tamen colores non esse præcepti, sed directionis notat Homob. apud Dian. *p.* 2. *tr.* 14. *R.* 57. In gravi autem necessitate, etsi præstet, si sinè scandalo fieri possit, Missam (cujus audiendi, vel faciendi obligatio tunc cessat) omittere, licere celebrare sinè stola vel manipulo, vel etiam uti cingulo non benedicto, vel si fractum sit, rursus connectere, vel stolâ pro cingulo, & manipulo pro stola, docet Laym, *l.* 4. *t.* 5. *c.* 6. Dian. *p.* 1. *tr.* 14. *R.* 57. *&* 68. contra Fill. *t.* 1. *l.* 5. *c.* 5. qui tamen concedit in necessitate, sinè una vel altera ex minoribus, v. g. stola vel cingulo celebrare, non esse mortale. v. Dian. *p.* 5. *t.* 5. *R.* 62. ubi contra Fill. ex Henr. & aliis sex, docet esse probabile, quòd ex parvitate materiæ excusari possit à mortali, qui (secluso scandalo, & contemptu) aliquam harum citra necessitatem omittit, v. g. qui celebrat cum cingulo non benedicto, vel ejus locò utitur alia re. Denique metu mortis, aut gravissimi damni, licere aliquando celebrare sinè sacris vestibus & altari, (dummodo non fiat in contemptum Religionis) ex Azor, *t.* 1. *l.* 2. *c.* 11. *q.* 11. docet Escob. *E.* 2. *c.* 2. Navar. Hurt, &c. Limitat

autem Tamb. *de exped. sacrif. l.* 1. *c.* 5. §. 1. ità ut permittat sinè aliqua ex gravioribus, non tamen sinè omnibus fieri, ob scandalum & irreverentiam. v. Dian. *p.* 3. *t.* 6. *R.* 48. *& p.* 5. *t.* 3. *R.* 39. Porrò hujusmodi sacras vestes conficere ex profanis, v. g. planetam ex veste serica muliebri, non est prohibitum. Suar. Pala. Tamb. *de exped. sacrif. lib.* 1. *c.* 2. §. 4. qui monet *l. c.* §. 1. cavendum esse, nè sint valde attritæ; ùt & nè reliqua supellex sacra sit valde immunda, in quo graviter peccari potest. Suar. Lay. Tamb. *l. c.*

4. Sub mortali requiritur calix & patena consecrata; si tamen in nondum consecratis aliquis bonâ, imò addunt Bordon. & Tambur. mala fide celebrâsset (licèt sic celebrando peccâsset mortaliter) probabile esse, quòd hoc ipso censeantur consecrata, liceátque in iis celebrare, contra Card. de Lugo, & Lay. docet Dian. *p.* 2. *t.* 14. *p.* 5. *t.* 13. *R.* 60. *& p.* 9. *t.* 7. *R.* 18. *ex aliis octo.* Idémque de sacris vestibus, itèm de corporali, pyxide, &c. quæ immediatè tangunt species, censet Tamb. *de exped. sacrif. l.* 1. *c.* 3. §. 1. Ac licèt decens sit, ut etiam pyxis, sive ciborium, & luna seu sphærula hierothecæ, & quodcunque vas continens & immediatè tangens Eucharistiam, utì etiam secundùm Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 6. vasculum Chrisma continens benedicatur (benedicere autem præter ea, in quibus unctio adhibetur, potest idem, qui cætera ornamenta) cùm in Rituali Romano propria sit pyxidis benedictio; id tamen necesse esse, negant Suar. Hurt. Lugo, Tamb. *l.* 1. *exped. sacrif. c.* 1. §. 6. nec esse necesse imponere pyxidi vas lineum benedictum benedictione corporalis. Porrò calix & patena confecta esse debet ex auro, argento, vel stanno, saltèm quoad cuppam (admittunt etiam aliqui ex plumbo) sed non ex ære, *cap. ut calix, de consecr. d.* 1. quamvis Tamb. *l.* 1. *exped. sacrif. c.* 1. cum Hurt. Fagund. &

Gavant.

Gavant. admittat etiam ex gemma, quæ æquè pretiosa sit, ac aurum vel argentum, modò species non imbibat, nec sit periculum, nè effringatur. Ac licèt Rubrica præscribat, ut saltèm cuppa, & superior pars patenæ sit deaurata: eam tamen non obligare sub mortali Gran. imò nec sub veniali, propter usum contrarium, vult Tamb. *l. c.*

5. Corporale lineum, saltèm quoad eam partem, quâ hostiam vel calicem tangit *c. consulto, de consecrat. dist.* 1. (nam in extremitatibus potest esse sericum, vel auro elaboratum) & benedictum ab Episcopo vel privilegiato (v. Compend. privil. Societ. JESU. V. *Bened*) non tamen iterum benedicendum post lotionem, nec nisì notabiliter rumpatur. S. Th. Sylv. Bon, *d.* 4. *q. ult. punct.* 9. Lug. *d.* 20. *sect.* 2. *n.* 76. & Gavant. *p.* 2. *t.* 1. ubi addit ex Sa, (& dicit esse communem) peccare mortaliter, qui utitur notabiliter immundo.

6. Palla itèm linea, quâ parte calicem tegit (superiore enim parte potest auro constare, vel serico) quæ cùm habeat communem cum corporali benedictionem, utpote cujus pars antiquitus fuit, pro eodem servire posse, docet idem Lugo, *l. c.* si sit satìs capax.

7. Purificatorium itèm lineum, non tamen necessariò benedictum, ùt contra Laym. docent Suar. Gavant. & Lug. neque ulla reperitur in ritualibus ejus benedictio.

8. Sub gravi peccato Missale, Canonem saltèm continens, ùt habet Bon. & alii commun. etsi Ledes. & Lay. doceant in gravi necessitate, licitum esse celebrare sinè libro ei, qui moraliter sit certus se non erraturum: & sic Lugo *l. c.* cum Dian. &c. probabiliter excusat eum, qui propter visûs debilitatem legere non potest.

9. Minister (secundùm Navar. Fag. & Zerol. sub

mortali) & quidem masculus; in necessitate tamen gravi, v. g. diei festi, vel dandi viaticum, posset quis sibi ipsi respondere, inquit Sa, Bon. & Dian. *t.* 14. *Res.* 43. ex aliis. In quo casu etiam fœminam adhiberi posse, docet Nugnus *a.* 6. *d.* 1. & Sylv. (idque quibusdam Belgii partibus consuetudine inductum esse, docet Marchan. *Res. past. c.* 4.) contra communem, apud Lay. Fern. & Dian. *l. c.* Tamb. *l. c.* & Marchin. *de ord. t.* 3. *c.* 15. ubi vult id esse mortale. Ministrante tamen circa altare viro, qui nesciat respondere, Moniales ex choro respondere, non esse prohibitum notat Lug. & Tamb. *l. c.* ubi etiam cum Henriq. & Hurt. permittit celebranti Missam cœptam prosequi sinè ministro, si hic fortè abiit, & aliquantulùm expectatus non revertatur.

10. Crucifixus, (nisì sit expositum Venerabile Sacramentum) non tamen sub obligatione gravi. Imò etsi sit expositum, adesse tamen debere statuit S. R. C. 14. Maji 1707. Idem est de velo. Lug. *d.* 20. *f.* 2. *n.* 79. Gav.

11. Candela accensa duplex ex cera, & quidem secundùm Fagund. Regin. Vasq. & alios, sub mortali, contra Nugnum & Marchinum. In necessitate tamen, præciso scandalo, sufficit una, etiam ex sebo; vel lucerna, aut lampas ex oleo. vide Dian. *l. c.* Laym. *c.* 16. *n.* 17. Azor, *c.* 28. *q.* 15. Sinè omni autem lumine celebrare nunquam licet. Lug. *d.* 30. *f.* 2. adeò ut, si extingueretur ante consecrationem, & aliud haberi non posset, Missam esse relinquendam, etiam in necessitate consecrandi pro moribundo Viaticum, dicat Fag. *p.* 22. *cap.* 22. & Quintan. *t.* 4. *f.* 1.

12. Requiritur etiam antipendium, pulvillus, candelabra, bursa, velum, manutergium; sed non benedicta, & si quid de his desit, ex profanis congruenter mundis mutuò accipi, & deinde priori usui reddi potest. Tamb. *l.* 1. *c.* 1. §. 3.

13. Operto capite celebrare non licet, etiam in infir-

firmitate, sinè licentia, ùt docet Fagund. Laym. Dian. *Res.* 58. Et quidem summi Pontificis, ùt ex Declaratione Cardinalium notat Gavant. & Tamb. *de exped. sacrif. l.* 1. licèt Lay. & Scot. Episcopis, & cum Regularibus eorum Prælatis permittant. Quod Tamb. *l. c.* rectè limitat ad casum necessitatis, in quo ad Papam difficilis sit recursus. Qui tamen sinè venia faceret, eum non peccare mortaliter (secluso contemptu & scandalo) vult Ledes. & Tambur. *l.c.* Quod Dian. *p.* 2. *t.* 14 *R.* 58. censet probabile, si tempus Canonis excipiatur.

Plura de his omnibus, v. apud Aut. cit. Gavant. Dian. Lay. Bon. de Lugo, *d.* 20. *s.* 4. Escob. *E.* 11. ubi notat, etsi gravis sit obligatio, servandi ritum celebrandi præscriptum in rubricis Missalis, ideóque grave sit, omittere v. g. oblationem hostiæ, vel calicis, vel infusionem modicæ aquæ, Tamb. *de exped. sacrif. l.* 2. *c.* 5. nihilominus levitatem materiæ sæpe excusare à culpa mortali omissionem etiam intrà Canonem monet Escob. *l. c.* Unde veniale tantùm erit:

1. Omittere orationes dici solitas, dum Sacerdos se induit, ùt contra Navar. Sylv. & Azor, docent Layman. Fagund. Dian. *Res.* 14. *&c.* Lotionem autem manuum ante vel post Missam (etsi facilè omitti non debeat) non videri sufficientem materiam rigorosi præcepti, tenent Suarez, & Tambur. *§.* 6.

2. Omittere Gloria vel Credo; vel in Canone nomen alicujus Sancti; vel ea, quæ tempore Paschali interponuntur inter Communicantes; aut infra actionem. Dian. *p.* 2. *t.* 14. *R.* 49. *&* 80. ex Fill. Quintan. &c. In Missa autem, quæ canitur, non legere Euangelium submissa voce, Dian. *l. c. R.* 4. negat esse peccatum, ex Sanch. & aliis 10. quòd rubrica sit tantùm directiva. Si quis autem in Missa advertat aliquid à se omissum, regulariter non esse repetendum ait Suar. Tamb. *de exped. sacrif. l.* 2. *c.* 5. Dicit *regulariter*:

quia 1. si sit de substantia, v. g. aliquid pertinens ad consecrationem, certum est debere repeti. 2. Si, dum secretò orat, post pauca verba certò advertat, se aliquid notabile omisisse, (v. g. die Paschæ, Communicantes) paululùm regrediendum esse, & repetendum censet Tamb. *l. c.* ità Fill. Dian. *R.* 59. Escob.

3. Ex devotione leve aliquid in Missa (etiam dum secretò orat) addere v. g orationem Dominicam, vel Psalmum aliquem; vel in Canone nominibus Sanctorum nomen Patroni loci. Tamb. *l. c. de exped. sacrif. c.* 5. Dixi *leve*: quia notabiliter addere, esse mortale vult idem Tamb. *l. c.* ex Bon. *d.* 4 *q. ult.*

4. Celebrare ante dictum Matutinum, ùt contra Azor, & Reg. docent Sylv. Valent. Suar. Vasq. Less. Fag. Laym. &c. quorum plerique tamen cum Palao dicunt esse veniale, si fiat sinè causa: licèt & hoc Tamb. *l.* 1. *a.* 7. §. 1. *de exped. sacrif.* in dubium vocet.

5. Quæ alta voce dicenda præscribuntur, adeò submissâ dicere, ut adstantes audire non possint. Tamb. *de exped. sacrif. l.* 2. *c.* 9. quidquid dicat Nav. apud Sa, *V. Missa.* Imò notat idem Tamb. ex Card. de Lugo, *d.* 22. *s.* 2. à timoratis passim sinè scrupulo voce depressa legi.

6. Mutare Missam, & die Dominico, vel Festo duplici, vel iis diebus, quibus prohibetur fieri de festo duplici (v. g. infra octavas Epiphaniæ, Paschatis, &c. Feria IV. Cinerum infrà hebdomadam majorem, Vigiliâ Nativitatis Domini) sinè gravi causâ legere votivam, vel pro defunctis, vel de alio Sancto in numerum SS. relato. Suar. Dian. C. de Lugo, *l. c.* Escob. contra Quintan. qui *t.* 7. *s.* 40. putat in hebdomada sancta licere legere votivum: quod refutant Gavant. & Dian. *p* 9. *t.* 8. *R.* 53. ex Declarat. Card. *Vid. Rubr. Miss. jussu Clem. XI. edit.*

Dixi 1. *sinè gravi causa*: talis autem censetur, 1. quæ spectat ad bonum Reipub. vel Principis: v. g. necessi-

necessitas pluviæ, ingruentis belli, vel pestis, vel similis mali universalis: itèm solemnis gratiarum actio, solemnis expositio Eucharistiæ, (v.g. diebus Antecineralibus in oratione 40. horarum) Tamb. *l.c.* *c.6.* 2. Quando cadaver præsens est in Ecclesia, ubi usus obtinuit. Gavant. *p.* 1, *t.* 5. 3. Si quis celebret in Ecclesia, in qua agitur dies festus loci proprius: hunc enim non tantùm posse, sed debere ex congruitate conformare se loco, notat *Gavant.* v. Tamb. *l.* 2. *c.* 6. qui §. 2. & 4. addit: etiamsi Sacerdos (accepto stipendio) homini promiserit votivam, vel pro defunctis, etiam in altari privilegiato, non solùm posse, sed debere celebrare Missam currentem diebus, quibus istæ prohibentur. Imò etsi Deo per votum tales Missas promiserit, non tamen ad eas obligari istis diebus, eò quòd votum non obliget, quando impedit bonum majus, quale esse dicit conformitatem officii cum Missa; secùs diebus aliis.

Dixi 2. *In numerum Sanctorum relato:* quia si sit Beatificatus tantùm, de certis Sacerdotibus (v. g. quorum Ordinis fuit) concessum sit Missam legere, docet Gran. 2. 2. *cont.* 1. *c.* 7. *d.* 4. *s.* 2. *n.* 2. & Escob. contra Palaum, non licere aliis Sacerdotibus, etsi nullum aliud sit festum, de quo legatur: eò quòd sic expressè determinârit Sacra Rituũ Congregat. apud Gav. v. Escob. *n.* 41. & Tamb. *l. c. c.* 6. ubi Palaum sequens dicit contrarium esse probabilius, ac magìs pium. Imò de Sanctis Societatis certum esse, si celebrent in templis ejusdem Societ. ex concessione Pontificum. Idem tenet Quintan. *t.* 7. *sing. l. c.*

7. Si quis violet rubricam spectantem ad essentiam, vel quasi essentiam Missæ; vel si nullam planè servet, peccat mortaliter. Escob. ex Fag. *præc.* 1. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 7.

TRACTATUS IV.
De Sacramento Pœnitentiæ.
CAPUT I.
De Essentia hujus Sacramenti.
DUBIUM I.
Quæ sit ejus materia & forma?

RESpondeo: Materia remota,& necessaria,est omne peccatum mortale, post baptismum commissum, & non confessum. Materia sufficiens, etsi non necessaria, est omne veniale post baptismum commissum; vel etiam mortale, aliàs rite confessum. Materia proxima sunt actus pœnitentis; contritio, confessio, & satisfactio; quarum ultima est integralis tantùm, (ùt patet in infirmo,qui,si ratione destituatur,solet absolvi absque satisfactione) duæ priores sunt essentiales, ùt communiter docetur contra Scotum, qui totam essentiam ponit in absolutione. Porrò peccata sunt tantùm materia, circa quam, actus verò pœnitentis materia, ex qua. Lay. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 4. ex communi Unde resolves:

1. Etsi peccatum mortale remissum quomodocunque sit, teneris tamen confiteri, si non fecisti. Trid. *sess.* 14. *c.* 5.

2. Omitti possunt venialia, vel omnia, vel aliqua: itèm mortalia semel rite confessa, v. g. in Confessione generali, ùt docent Dian. *p.* 3. *t.* 4. *Ref.* 56. C. de Lug. *d.* 16 *num.* 56 contra Victor, Ledes. & alios. In qua etiam non esse necessarium, addere peccato mortali, quòd post ultimam confessionem sit commissum, docent Bon. *d.* 5. *q.* 5. *f.* 2. *p.* 2. Dian. *t.* 2. *tr.* 4. *R.* 62. & *tom.* 3. *t.* 3. *R.* 65. C. de Lug. *d.* 16. *f.* 2. *n.* 47. ex Sanch. & Kon. quod est probabile; nisì circumstantia aliqua, v. g. speciem mutans, vel reservatio casûs, vel proxima peccandi occasio, aliud requirat, & pœnitentia

tia ſufficiens imponatur. C. de Lugo, Tamb. *de exped. conf. l.* 2. *c.* 1. Tutiùs tamen eſt nova ab antiquis ſecernere.

3. Ponenda ſemper eſt materia certa; qualem eſſe negat Sancius *in ſel. d.* 7. apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 52. quòd quis non reſponderit divinis inſpirationibus, non fecerit bonum, quod potuit, & ſimiles imperfectiones. In quibus tamen exponendis, non tenetur Confeſſarius impedire pœnitentem, ùt docet C. de Lugo, *l. c. n.* 103. contra Sancium. Quòd ſi haberi certa non poſſit, pro ratione dubii danda eſt abſolutio, ſub dubio, ſi materia prorſus dubia ſit, vel abſoluta, ſi certa videatur. Ità Suar. Laym. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 3. & alii commun.

Reſp. 2. Forma Sacramenti Pœnitentiæ ſunt verba abſolutionis: *Ego te abſolvo à Peccatis tuis*, (ubi licèt de eſſentia tantùm ſit, *Abſolvo Te*: debent tamen addi reliqua, præſertim in articulo mortis, ſecundùm quoſdam ſub mortali, ſecundùm alios ſub veniali, ùt v. Gran.) voce prolata in præſentem, abſentem enim Clemens VIII. abſolvi prohibuit, ſub pœna excommunicationis. Unde reſolves:

1. Invalidum eſt abſolvere nutu, ſigno aut ſcripto; itèm abſolvere abſentem: quod docuit Alenſis. Medin. & alii, ſed vetitum nunc, ùt modò dictum.

2. Valida eſt abſolutio, ſi reverentiæ causâ dicas: Abſolvo dominationem, excellentiam, vel majeſtatem veſtram, &c. quia non mutatur eſſentialiter, & ſunt verba æquivalentia. Averſa. v. ſuprà *tr.* 1. *c.* 1. *d.* 2. Non valet autem, ſi dicas: Abſolvat te Deus, vel: abſolvat te Chriſtus. Averſa, *q.* 12. *ſ.* 2.

3. Orationes prævię, & ſubſequentes formam, ùt Miſereatur tui, &c. & Paſſio Domini, &c. quæ ſecundùm Trid. laudabiliter adduntur, non ſunt neceſſitatis, & ex cauſa rationabili omitti poſſunt, v. g. ſi breves ſint confeſſiones, vel multi confitentes (ùt v.

Dian. *p.* 3. *t.* 3. *R.* 97. tunc enim sufficit dicere: Absolvo te à peccatis tuis in nomine, &c.) vel si timeatur censura: Absolvo te à vinculo excommunicationis; deinde à peccatis tuis, &c. vid. Sa. *V. Absolutio.*

4. Elevatio manûs, ejúsque impositio in caput, itèm formatio Crucis, est libera, etsi debeat servari consuetudo. Ità Laym. *c.* 5. ubi idem dicit de apertione capitis. Forma autem Clement. VIII. ùt tradit Sa, & Rituale Romanum, est hæc: quâ ut omnes utantur, suadet Paulus V. ideóque omnibus tenenda memoriter: *Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam Amen:* deinde elevata manu pergit: *Indulgentiam absolutionem & remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & misericors Dominus, Amen. Dominus noster JEsus Christus te absolvat, & ego authoritate ipsius, te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis,* (quæ vox circa laicos omittitur) *& interdicti, in quantum possum, & tu indiges: Deinde ego te absolvo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti Amen. Passio Domini nostri JESU Christi, & merita B. V.* & *omnium SS. & quicquid boni feceris, & mali sustinueris, sit tibi in remedium peccatorum, in augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.*

DUBIUM II.

Qualis contritio requiratur?

SUppono, quòd Contritio in communi, sit dolor ac detestatio peccati commissi, cum proposito emendandi, ùt habet Trid. *sess.* 14. Ubi eam dividit in Perfectam, quæ absolutè sic dicitur; & in Imperfectam, quæ attritio dicitur. Perfecta est, quæ elicitur ex motivo charitatis, propter Deum summè dilectum & hæc se sola mox justificat, etsi cum voto & ordine

ad

ad confeſſionem, quam deinde facere teneris. Imperfecta eſt, quæ ex inferiore motivo, ſupernaturali tamen, concipitur.

Reſp. Ad Sacramentum hoc ſufficit, & requiritur ſaltèm attritio formalis, ſupernaturalis, efficax, & univerſalis, (reſpectu mortalium) concepta in ordine ad confeſſionem, vel ſaltèm abſolutionem. Eſt communis. v. Bon. *d.* 5. *q.* 5. & Schol. ac colligitur ex Trid. *l. c.* Unde reſolves:

1. Non requiritur contritio exiſtimata, ùt voluit Gabriel.

2. Non ſufficit 1. Attritio exiſtimata tantùm, licèt inculpabiliter: quia vera attritio eſt pars eſſentialis 2. Nec deſiderium abſolutionis ſinè affectu ad peccata; ídque etiamſi tantùm confitearis venialia, ùt habet ſententia communis contra Angles, & quoſdam alios, quos ſequitur Tamb. *l. c. de exped. conf. c.* 3. vid. Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 31. Unde peccat graviter, qui etiam ſola venialia, vel ſola mortalia aliàs confeſſa, ſinè omni formali dolore confitetur: quia non ponit materiam Sacramenti, & ſaltèm periculo ſacrilegii ſe exponit. Ità C. de Lug. *d.* 14. *ſ.* 8. &c. comm. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 116. Bon. *d.* 5. *q.* 5. *ſ.* 1. *p.* 3. Non tamen eſt neceſſe, ut dolor ſe extendat ad omnia venialia, quorum ſibi pœnitens eſt conſcius. Suar. Laym. Lug. Imò notat Tamb. *l. c.* ſatìs eſſe de uno veniali dolere formaliter, etſi plurium ſis conſcius, de quibus nec dolorem, nec propoſitum emendandi habeas, ſive ea confitearis, ſive non.

3. Non abſolvitur, qui dolet, licèt intenſiſſimè, tantùm propter infamiam, damna, aliâſve pœnas temporales præcisè, etſi ex inculpabili ignorantia: quia non eſt dolor ſupernaturalis; nec ignorantia, aut bona fides poteſt ſupplere defectum eſſentialem. Bonac. *l. c. &c.* Limitat tamen Reginald. cum Tamb. *de exped. conf. l.* 1. *cap.* 1. niſì doleas propter iſtas ùt à Deo inflictas, vel infligendas.

4. Ad attritionem non requiritur ulla intensio, vel duratio temporis, ùt vult Durand.

5. Etsi debeat esse de omnibus peccatis mortalibus, non requiruntur tamen singuli dolores de singulis, ùt vult Angles: sed sufficit unus actus de omnibus simul sumpti, etiam oblitis: ideóque peccat graviter, qui sciens prudens non atteritur universaliter, de omnibus mortalibus nondum remissis. Bon. &c. *ll. cc.*

6. Non sufficit dolere, quòd non doleas, ùt habent Nav. & Sa, nec velleitas non peccandi. Ratio utriusque est: quia non est dolor de peccatis commissis, cum quo affectus ad ea stare potest. Henr. Vasq. Bon. *l. c. n.* 7. Ubi rectè notat: cum actu, quo quis dolet se non dolere de peccatis, plerumque conjunctum esse dolorem de peccatis, etsi pœnitens eum non dignoscat.

7. Etsi dolor hic debeat esse summus appretiativè, ità ut nihil magìs detesteris, quàm peccatum, malísque omnia mala hujus mundi perpeti, quàm mortaliter contra Deum peccare; non tamen opus est, imò nec expedit, particulares facere collationes, verbi gratiâ: mallem hoc, vel illud malum subire, quàm mortaliter peccare: quia periculosæ sunt.

8. Qui non vult occasiones proximas peccandi à se amoliri, vel non remittere ex animo, vel non restituere, aut satisfacere, quibus debet: vel non habet formale (licèt probabiliter cum Lug. *l. c. s.* 5. Laym. Dian. aliqui dicant, virtuale in contritione universali inclusum sufficere, saltèm quando non occurrit cogitatio de peccatis vitandis) propositum, peccata mortalia, (quando talia confitetur) vitandi efficax, id est: cum quo non possit consistere affectus actualis erga aliquod mortale, non est sufficienter attritus. Ratio est: quia non est dolor & detestatio efficax, quippe cum quo possit stare voluntas peccandi: nec is

is ſe ex toto corde convertit ad Deum, deteſtans peccatum ſuper omne deteſtabile. Suar. Fernand. Laym. *lib.* 5. *tract.* 6. c. 4. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *reſ.* 119. &c. commun. Et licèt ſola venialia confitearis, teneris tamen, ſicut dolorem, ità etiam propoſitum, ſaltèm virtuale, circa illa habere. Lug. *d.* 14. *ſ.* 8. *&* 9. & alii.

9. Redire ſæpe cum eodem mortali non eſt certum indicium deeſſe attritionem, etſi magna præſumptio, præſertim in iis, qui coguntur confiteri à parentibus, magiſtris, &c. itèm in iis, qui aliquoties moniti concubinam non ſeparant, aut reſtitutionem non faciunt, quibus proinde abſolutio differenda eſt, niſì id actu præſtent. Quanquam poſſint eſſe alia ſigna veri doloris, v. g. ſi media præſcripta ſint adhibita, occaſiones vitatæ, ſi numerus peccatorum imminutus, ſi pœnitens omnino aſſerat, cui plerumque credi debet, cùm ipſe ſit ſui accuſator, defenſor, & teſtis. Qua in re opus eſt magnâ prudentiâ Confeſſarii, nè pœnitentem ſeveritate avertat, neque etiam lenitate ſeducat, & peccet, pereátque cum illo. Suar. *in* 3. *p. d.* 2. *ſ.* 2. Sanch. *l.* 2. *in dec. c.* 32. *& l.* 3. *cap.* 5. Lug. *l. c. num.* 166. *&* 169. contra quorum, aliorúmque communem, docent apud Dian. Viva Idus, & Joannes Sancius *d.* 10. *n.* 16. poſſe toties, quoties confitetur, abſolvi: etiamſi nullus appareat profectus: eò quòd ſinè illo poſſit eſſe verum propoſitum; ſicut eſt in iis, qui venialia ſemper afferunt eadem. Verùm id probare non auſim, (& meritò ob damnatas nuper ab Innoc. XI. propoſ. 60. & 61.) nec videtur eſſe par ratio. v. Kon. *d.* 1. *dub.* 14. Dian. *p.* 1. *t.* 7. *R.* 15. *& p.* 2. *t.* 1. *miſc. R.* 45. *& p.* 3. *t.* 4.

10. Abſolvendi ſunt ii, qui ex officio, domo, vel negotio, in quo propinquum peccati periculum imminet, diſcedere nolunt, eò quòd ſinè maxima difficultate non poſſint, parati interim media præſcribenda

da adhibere. Ratio est: quia occasio, etiam propinqua, non necessitat ad peccatum, ideóque stare potest cum proposito peccata vitandi. Nec refert, quòd quis putet, vel timeat, se unum, vel plura peccata non vitaturum: quia propositum est actus voluntatis, existimatio autem illa, est actus intellectûs, qui ex illo proposito, ob humanæ voluntatis mutabilitatem, non necessariò consequitur. Interim qui certus est, impossibile sibi esse, in tali occasione peccata vitare, debet eam deserere, nisi velit perire. Ità Laym. *l. c.* Lugo, *l. c. n.* 152.

11. Non requiritur dolor sensibilis, sufficit enim intellectivus: qui cùm sit internus, ac spiritualis, scrupulosi non facilè debent angi, quasi sinè dolore accedant ad Sacramentum, eò quòd nullum sentiant.

12. Is, qui nihil cogitans de confessione, attritionem elicuit, non referens eam ad Sacramentum, non potest sinè novo dolore ad id accedere: quia pars debet referri ad compartem. Ità Suar. *d.* 20. *s.* 4. Bon. *d.* 5. *q.* 3. *p.* 2. Contrarium tamen videtur docere Lugo, *d.* 14. *s.* 4. *num.* 37. quod non est improbabile, Tamb. *l.* 1. *c.* 2.

13. Non sufficit ad Sacramentum dolor, qui sequitur absolutionem: imò secundùm sententiam saltèm tutiorem, quàm docent Laym. *l.* 5. *t.* 4. & Kon. debet antecedere etiam confessionem (etsi contrarium etiam probabiliter docent Vasq. Fill. Fag. Lugo, *de pœn. d.* 14. *s.* 2. & Gasp. Hurt. *d.* 6. *dif.* 5. apud Dian. & Esc. *t.* 7. *E.* 6.) Unde pœnitentes initio ad dolorem excitandi, aut si post peccatorum narrationem fiat, repetant verbo confessionem, dicendo se dolere de peccatis expositis v. Laym. *l. c.*

14. Probabile est, eum, qui paulò ante confessus iterum confitetur, vel eadem peccata, vel quæ exciderant, de quibus antè (explicitè, & in particulari)

non

non doluit, teneri elicere novum dolorem. C. Lug. *d.* 14. *ſ.* 3. Dian. *p.* 9. *t.* 3. *R.* 50. *&* 51. & conſequenter poteſt moribundus propter periculum inſtantis mortis abſolvi, audito tantùm uno alteróve peccato; & deinde, ſi ſuperſtes maneat, auditis reliquis iteratò abſolvi in virtute doloris præcedentis. Tamb.

DUBIUM III.
Qualis confeſſio requiratur?
ARTICULUS I.
An debeat eſſe integra materialiter?

RESp. Ad confeſſionem, per ſe, & ordinariè requiquiritur integritas materialis, ſita in eo, ut, poſtquam diligentiùs te excuſſeris, & conſcientiæ tuæ ſinus & latebras (ità loquitur Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 5.) exploraveris, confitearis omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confeſſa, eorúmque numerum, & circumſtantias, quæ ſpeciem mutant. Patet ex Trid. *l. c.* & eſt certum. Ratio eſt: quia aliàs nec judicium ſacramentale rectè adminiſtrari, nec æquitas in pœnis ſtatuendis ſervari poteſt.

Dicitur 1. *per ſe*, *& ordinariè*: quia per accidens, & extraordinariè, ſufficit integritas formalis. *V. dub. ſeq.*

Dicitur 2. *numerum*: intellige certum, qui ſi non conſtet, dic probabilem, addendo, *plus minus*. Quòd ſi deinde deprehendas te erràſſe, non teneris iterum confiteri, niſi notabiliter fuerit major. Fag. Sanch. Hurt. contra Regin. Fill. & Sa, qui dicunt, verba illa, *plus minus*, tantùm extendi ad unum vel duo ſuprà numerum indicatum. Sed quamvìs hoc ſit verum in numero parvo, denario v. g. non tamen in aliis, v. g. centenario, millenario, &c. quia verba illa non habent ſenſum abſolutum, ſed reſpectivum ad numerum, cui adduntur; qui quantò fuerit major, tantò etiam major verbis illis intelligetur, dummodo tamen

ſit

sit parvus respectu alterius, cui adjungitur, quod prudentis arbitrio æstimandum est. Ità Dian. *p.* 3. *t.* 3. *R.*194 ex Nav. &c. Itèm C. de Lugo, *d.* 16. *n.* 94. Quòd si autem nec probabilis haberi potest, dicenda est consuetudo peccandi, tempus, & frequentia in die, septimana, mense, vel anno. v. Fill. *t.* 7. *c.* 4. Dian. *p* 3. *t.* 4. *Res.* 94. Gasp. Hurt. *d.*9. *dif.*5. Lug. *d.* 16. *n* 79.

Dicitur 3. *Quæ speciem mutant:* quia etsi probabile sit, quod docent Suar. Kon. & alii, etiam eas, quæ notabiliter in eadem specie aggravant, (hoc est: quæ juxta cujusque conscientiam excedunt ordinarium peccandi modum) esse explicandas, ob rationem allatam in responsione; contraria tamen sententia, quam ex D. Thom. Sylv. docent Vasq. Regin. Bonac. Lugo, *d.* 16. *f.* 3. etiam probabilis est, & tuta: saltèm si excipias 1. Gradus consanguinitatis in incestu. 2. Quantitatem furti, injuriæ, &c. quæ egent satisfactione. 3. Quando uno actu plures sunt occisi, vel infamati, vel apud plures. 4. Odium diuturnum: quia tunc solent plures actus fieri. vid. Regin. *l. c.* 5. Peccatum inter confessarium & pœnitentem. Vide Fill. *de imped. mat. c.* 5. *q.* 5. 6. Si circumstantia invehat censuram, vel reservationem, vel ad necessariam pœnitentis directionem, à confessario prudenter interrogetur. Unde resolves:

1. Ad integritatem confessionis prærequiritur diligens examen, pro capacitate pœnitentis, temporis mora, & cæteris circumstantiis. Ad id autem sufficit diligentia mediocris, qualem vir prudens in arduis negotiis adhibet, & qualem moraliter loquendo, docti & timorati adhibere solent, etiamsi quis putet, majore diligentia plura se reperturum. Bon. *t.* 1. *d.* 5. *q.* 5. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 8. Post mediocrem autem istam diligentiam non tenetur de antè acta vita ulteriùs cogitare: & si quid occurrat, quod videatur non esse in con-

confeſſione explicatum, poteſt ſibi perſuadere, cum cæteris id memoratum fuiſſe. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 107. ex Sancio.

2. Examen hoc à confeſſario poteſt ſuppleri: quod tamen Suar. reprobat, in confeſſionibus longis diligentiorum, eò quòd impoſſibile ferè ſit, ut quis repentè rogatus omnia recordetur; & tantùm admittit in rudibus, quos etiam monet Sa, V. *Confeſſio*, bona fide confeſſos, non nimis rogandos de confeſſionibus præteritis, nisì intelligatur aliquid neceſſarium defuiſſe. vide Fag. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 89.

3. Non eſt neceſſarium peccata ſcribere, nè memoriâ excidant, ùt contra Bonac. docent Suarez, Vaſq. & alii. Imò Sotus dicit, id non conſulendum, ob periculum evulgationis. Meliùs tamen Laym. Kon. & alii aſſerunt ſuadendum eſſe: dummodo vitetur anxietas nimia, propter quam ſcrupuloſis prohiberi poteſt.

4. Invalida eſt confeſſio non integra, ex ignorantia, vel negligentia mortaliter culpabili, ùt veriùs docent Suar. & alii communiter contra Sotum, & Canum: quia Trid. requirit diligens examen.

5. Non officit Integritati, per ſe loquendo, ſi quis ſubinde graviùs lapſus, id alteri priùs confiteatur, & deinde ordinario ſuo venialia tantùm (qui imprudenter id ægre feret, prohibebit, aut reprehendet) nisì tamen ea occaſione, maneat in mortali occaſione peccandi, aut ideo circumeat, ut liberiùs peccet: tunc enim graviter peccabit, & ob defectum attritionis confeſſio erit nulla. Ità Fill. Lay. *l.* 5. *t.* 6. Card. de Lugo, *d.* 16. *n.* 57.

6. Ex circumſtantiis minuentibus illæ tantùm explicandæ ſunt, quæ vel omnino tollunt malitiam, vel ex mortali faciunt venialem, ùt parvitas materiæ, indeliberatio, &c. (verbi gratiâ, ſi die veneris ignorans comediſſet carnes) vel alioqui notabiliter mu-

tant judicium Confessarii, saltèm quoad speciem.

7. Ad servandam integritatem confessionis, peccata mortalia dubia, ùt dubia (loquendo de dubio propriè dicto) sunt aperienda, ùt docet Suar. *in* 3. *p. t.* 4. *d.* 22. *s.* 9. *n.* 7. Sanch. Dian. Card. de Lug. *d.* 16. *n.* 63. Bon. *d.* 3. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 2. *diff.* 4. & alii commun. contra Kon. Ratio est: tum quia peccata, quæ sunt in conscientia, debent manifestari; at dubia sunt ùt dubia in conscientia; tum quia in negotio salutis in medio ad hanc necessario, non tam habet locum illud axioma: *Melior est conditio possidentis*: quàm hoc: *In dubio tutior pars eligenda est.* (Excipiuntur tamen scrupulosi, & ii, quibus diu post patratum peccatum suboritur aliquod dubium, si aliàs soliti sint sollicitè confessionem instituere: quia non est dubium prudens) Quòd si postmodum accipiat notitiam certam, idem rursus esse confitendum tanquam certum, docet Turr. & Sanch. 1. *mor. cap.* 10. *num.* 69. Dubitat tamen Card. de Lug. *d.* 16. *s.* 2. *n.* 79. *&* 92. suadétque id ùt securius. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 60. *&* 107. Si verò peccatum confessus est ùt certum, & postea de eo dubitet, an fecerit, non tenetur iterum confiteri ùt dubium. Lug. Tamb. *de exped. conf. d.* 1. *c.* 1. qui idem censent, etsi postmodum certò comperiat se non fecisse. Monet autem Suar. & Tamb. *l.* c. si quis sola peccata dubia confiteatur, monendum, ut addat aliquod certum ex aliàs confessis. Quòd si id haberi non possit, absolvendum sub conditione.

ARTICULUS II.

Quando sufficiat confessio integra formaliter?

RESP. Etsi ad hoc Sacramentum requiratur semper aliqua confessio, non tamen semper opus est, ut ea sit integra materialiter, modò sit talis formaliter,

seu

ſeu moraliter, id eſt: quantùm moraliter loquendo hìc & nunc poteſt fieri; etſi poſtea debeas, ſi poſſis, ſupplere defectum, non ſtatim, ſed quando rurſum confiteri obligaberis, aut voles. Porrò quando talis confeſſio ſufficiat, ſequentes regulæ docent.

Prima: Quandocunque quis ad materialiter integrè confitendum phyſicè eſt impotens, ſufficit integritas formalis: quia præceptum divinum non obligat ad impoſſibile. Unde poſſunt in ſequentibus caſibus abſolvi 1. Mutus, etſi unum tantùm vel alterum peccatum per nutus ſignficaverit: niſì tamen ſcripto poſſit confeſſario exhibere; ad quod tunc eum teneri probabile eſt, ùt communiter docetur, contra Caj. Navarr. & alios. 2. Surdus, qui non poteſt omnia explicare. Lay. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 8. 3. Ignarus idiomatis, tempore præcepti, vel alterius neceſſitatis, etſi non integre intelligatur, ſi neque confeſſarius linguæ gnarus, neque interpres haberi poſſit; imò etſi adſit interpres; non enim tenetur per eum confiteri, ùt docent Suar. Vaſq. Dian. niſì fortè in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri ſufficiet. Vide Lugo, *d.* 15. *n.* 61. 4. Moribundus, uſu linguæ ſubitò deſtitutus, ſi petat abſolvi, ac det ſigna doloris, vel antè dederit coram aliis; modò id fecerit in ordine ad Sacramentum, quod de quovis in eo ſtatu præſumendum videtur. Quo caſu ſi (ſaltèm coram ipſo infirmo) ſive ab uno, ſive pluribus, mediatis vel imediatis teſtibus detur teſtimonium, Sacerdotem non tantùm poſſe, ſed probabiliter etiam teneri abſolvere, (ſaltèm ſub conditione) docent Dian. & Lugo *d* 18. *n.* 84. *&c.* ex multis aliis. Itèm Bon. citans declarationem Cardinalium pro ſe, & Præp. *q.* 4 *dub.* 5. *&c.* eò quòd ſic & ægri neceſſitati, & reverentiæ Sacramenti conſulatur. Dixi, *ſaltem*: quia Tamb. *l.* 2. *de exped. confeſſ.* citans Kon. Præp. & Lugo docet, poſſe,

debere abſolvi abſolutè, etſi ſit abſens, qui de ſigno coram ſe dato teſtatus fuit. Denique ſi nullum ſignum dederit, nullo modo abſolvendus eſt: cùm actus judicialis non exerceatur, nisi præceſſerit accuſatio: licèt enim recentiores quidam, ùt Tambur. *de exped. conf. lib.* 2. *cap.* 10. citans Homobonum & Moleſ. itèm Phil. Servius *in amico fideli. p.* 3. *c.* 1. Anton. *de litt.* Barth. de S. Fauſto, &c. cenſeant poſſe, imò debere abſolvi ſub conditione, dummodo aliàs probè & chriſtianè vixerit, eò quòd præſumi poſſit interiùs elicuiſſe contritionem, ídque Dian. *p.* 4. *t.*4. *Reſ.* 92. *& part.* 9. *tr.* 6. *reſ.* 20. ex aliis 12. judicet probabile; ab aliis tamen meritò rejicitur, ùt Suar. Vaſq. Koninck. Mercer. Lug. *d.* 17. *ſect.* 3. Malder. &c. ipsóque Dian. *loc. cit.* & aliis 12. apud Averſam: quia deeſt omnis externa confeſſio, quam eſſe partem eſſentialem hujus Sacramenti, conſtat ex Trid. *ſeſſ.* 14. *canon.* 9. & ex nullo ſigno rationabiliter præſumi poteſt, ùt ſuppono. Vide Lug. *l. c.* Averſam *q.* 10. *ſect.* 18. ubi notat, abſolutionem, quæ iis, qui inſcripti ſunt in Societatem Roſarii, ſolet in infirmitate impendi ſinè omni confeſſione, non dari tanquam Sacramentalem, nec in ordine ad conficiendum Sacramentum, ſed ad indulgentiam, & remiſſionem pœnæ conſequendam.

Secunda: Quando vel pœnitenti, vel Confeſſario imminet periculum vitæ, quod nec illum integrè confiteri, nec hunc audire patiatur, ſufficit integritas formalis. Ratio eſt: quia tunc materialis non eſt poſſibilis moraliter; quod valet ſequentibus caſibus:

1. Si pœnitens, v. g. infirmus, uno alteróve peccato dicto deficiat, vel ſit grave periculum, nè deficiat.

2. Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur Viaticum, deprehendatur multas confeſſiones feciſſe invalidas, & gravitas morbi non patiatur dilationem

nem abſolutionis. Gran. Zam. Dian. *p*. 5. *t*. 3. *reſ*. 75.

3. Si ipſe Sacerdos in periculo conſtitutus, videatur ante moriturus, quàm pœnitens abſolvatur.

4. Si tempore peſtis, prudentum judicio moraliter certum periculum ſit, nè Confeſſarius inficiatur: qui, ſi tamen totum audire velit, tenebitur ad eam pœnitens.

5. Si immineat conflictus, vel ſit multitudo moribundorum, v. g. in naufragio, nec poſſint omnes audiri. In quo caſu poſſent etiam omnes ſimul dicto uno peccato, quod minùs infamat, (vel etiam ſecundùm quoſdam, ſi aliter fieri non poſſit, dicendo in genere, ſe eſſe peccatores) abſolvi dicendo: *Ego vos abſolvo*, &c. vide Sa, V. *Abſolutio*, & Kon. *de ſac. d.* 7. *dub*. 9.

Tertia: Quando ex confeſſione certi peccati, vel circumſtantiæ, timetur meritò grave damnum proprium, vel alienum, ſive confeſſarii, ſive alterius, corporale vel ſpirituale, poteſt id reticeri. Ratio eſt: quia præceptum divinum de integritate non obligat cum tanto incommodo, quod tantum eſſe poſſet, ut peccares confitendo, verbi gratiâ: 1. Si Sacerdos certum peccatum ſit revelaturus, (intellige cum Koninck, Card. de Lug. *d*. 16. *n*. 526. quod pœnitens ipſe non teneatur revelare.) 2. Si ſciat, verbi gratiâ mulier, ex certo peccato ſibi, vel confeſſario fore periculum ruinæ. 3. Si pœnitenti indè immineat grave damnum, vel periculum, vitæ vel famæ. In his tamen caſibus videtur requiri neceſſitas confitendi, v. g. ob communionem annuam, vel ſi longo tempore alioqui eſſet differenda. v. Fill. *t*. 27. *cap*. 6. C. de Lugo, *loc. cit.* Ubi monet, talia damna, aut pericula non facilè fingenda eſſe; & quidem in Religioſo vix poſſe locum habere.

Quarta: Si quis aliquod peccatum, vel circumstantiam, non potest confiteri sinè violatione sigilli, v. g. si invalidè absolvisses simoniacum, nec posses confiteri, nisì illi, qui facilè indè posset conjicere, quisnam ille esset.

Ex omnibus suprà dictis sequitur excusari etiam sequentes ab integritate materiali: 1. Qui habent casum reservatum, de quo infrà, & Laym. *l.* 5. *tract.* 6. *c.* 12. 2. Scrupulosum, qui perpetuò angitur de oblitis. 3. Quem Sacerdos absolvit ante finem, nolens omnia audire, ùt habet Bon. *hic.* 4. Quem fallit memoria, ità ut dicat, se scire in genere, quòd peccaverit mortaliter, non occurrere autem speciem peccati; etsi tunc veniale aliquod addere sit consultum. Ità Kon. & Laym. *l. c.* contra Sot. & Medin. 5. Eum, qui extremè rudis, vel simplex dicit se dolere de peccatis, nullum tamen in specie, nè veniale quidem sciat dicere: qui etsi speculativè loquendo possit absolvi, practicè tamen non expedit, sed data benedictione permittatur communicare. Ità Laym. *l. c.* 6. Qui aliquod peccatum non potest confiteri sinè complicis infamatione; v. g. si peccâsses cum matre, vel sorore, quam Confessarius nôsset: tunc enim (si alium Confessarium non potes habere, quem aliàs adire tenereris) sufficeret; imò deberet dici, quòd animo cum ea, vel in genere, cum aliqua fornicationem, vel incestum commisisses, reticendo gradum primum vel secundum, quoad licebit sinè manifestatione complicis, cum proposito confitendi integrè Sacerdoti alteri proxima occasione. Ità probabiliter Navar. *c.* 7. Bon. Can. Valent. Præp. *hic q.* 5. *dub.* 6. Gormaz. &c. Ratio est: quia quando duo præcepta divina concurrunt, naturale & positivum, quæ simul servari non possunt, præferendum est naturale: quia strictiùs obligat. Etsi probabiliùs contrarium doceant Fill. Suar. Vasq. Less. Lugo, *art.* 16 *n.* 394. Hurt.

Kon.

Kon. & alii commun. Unde talis saltèm non tenebitur tacere id peccatum, nè complicem infamet, nisì commodè possit, (quod Lugo extendit etiam ad non complicem, sinè cujus manifestatione peccatum explicari non potest) ideóque Confessario curandum, nè nominentur personæ; nisì ad pœnitentis directionem opus esset: tunc enim infamia ista non tanti æstimatur, eámque sibi imputet, qui peccavit. Conferendum tamen est commodum directionis cum infamia. Ratio suprà dictorum omnium est: quia in his casibus moraliter non potest fieri confessio materialiter integra. Lay. *c.* 8. Fagund. *p.* 1. *c.* 3. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 64. *&* 131. *& par.* 1. *t.* 7. *R.* 49. Less. *l.* 2. *c.* 11. *d.* 11. Tamb. *de exped. conf. l.* 2. *c.* 9 §. 2. ubi docet probabile esse, quòd talis pœnitens propter solam consolationem, quam sentit ab amico vel docto Confessario, possit ei confiteri, etsi alium habere possit.

ARTICULUS III.

Quæ sint reliquæ conditiones Confessionis?

RESp. Præter integritatem sunt hæ tres:

Prima: *ut sit vocalis:* scilicet ordinariè: ídque propter usum, & praxin Ecclesiæ graviter obligantem, nisì subsit justa causa, ùt impotentia, sive physica, sive moralis; quæ si adsit, potest fieri nutu, scripto, alióve signo, v. g. si quis ob anxietatem loqui non possit, aut puella suprà modum verecunda aliter se non possit explicare, quàm scripto, quo à Confessario lecto, addat voce, de his me accuso. Suar. Vasq. C. Lug. Lay. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 7. *num.* 3. Imò qui aliter non potest, tenetur juxta communem sententiam confiteri per nutus aut scriptum, tempore præcepti: etsi id quoad scripturam non admittant Nav. Tol. Sot. Valent. Dian. extra articulum mortis. vide Lugo, *d.* 15. *n.* 87. Similiter suadendum esse surdis, ut confiteantur

antur ſcripto, (licèt ad id non teneantur) nè ab aliis audiantur. Eandémque ob cauſam eos non interrogandos nisì de planè neceſſariis, ex Poſſev. docet Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 127. & *p.* 5. *t.* 6. *R.* 5. Unde reſolves hunc Caſum;

Is, qui extra neceſſitatem totam confeſſionem facit nutu, vel ſcripto, mortaliter peccat, ac conſequenter non abſolvitur. Dian. *par.* 3. *t.* 4. *R.* 127. ex Sylv. v. Fill. *tom.* 3. *t.* 7. *c.* 1. Kon. *d.* 6. *dub.* 1. Suar. *d.* 21. *ſ.* 3 *n.* 5.

Secunda conditio: *ut ſit ſecreta*, id eſt: ut fiat ſoli Sacerdoti, non quidem ex neceſſitate, ſed uſu Eccleſiæ. Publica autem, qualis in naufragio, prælio, hoſpitali, ubi alii adjacent, vel per interpretem fit, non obligat (ſaltèm reſpectu peccatorum occultorum) nisì ex charitate ſui eum, qui in articulo mortis dubitat de contritione; ac tum adhuc ſufficit ea confiteri, quæ minorem pariunt infamiam. Ità Suar. Fagund. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 29. Unde reſolves:

Si quis peccata in prioribus confeſſionibus oblitus eſſet, non tenetur, etiam in articulo mortis, ea confiteri publicè, vel per interpretem: quia peccatorum oblitorum confeſſio tantùm obligat ex præcepto poſitivo Divino, quod in hoc caſu ceſſat. v. Laym. *c.* 6. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 128. & 129.

Tertia conditio: *ut ſit vera*; quod requiritur eſſentialiter in materia ſubſtantiali & neceſſaria; quia aliàs in re gravi decipietur judex, neque eſſet confeſſio integra, ideóque irrita. Non tamen in materialibus; tum quia falſitas ſigni in accuſatione circa materiam acceſſoriam, non facit ſententiam irritam; tum quia talis tantùm peccat venialiter, cùm non ſit graviter injurius Sacerdoti, nec Sacramento. Ità Nav. Suar. &c. Unde reſolves:

1. Non eſt mortale, nec irritat Sacramentum 1. Si in confeſſione mentiaris leviter, circa res non pertinen-

tinentes, aut non neceſſarias ad Sacramentum, v. g. ſi hiſtoriam falſam narres, vel ſi neges veniale, vel mortale, quod non teneris confiteri. 2. Si falsò te accuſes de veniali: quod tamen mortale grave erit, ſi id facias non dando aliam materiam, cùm ſic formam reddas irritam, & Sacramentum: nisì tamen facias ex ſcrupulo, perturbatione, &c. Ità Suar. Fill. *t.* 1. *tr.* 7. *c.* 4. Lay. *l.* 4. *t.* 6. *c.* 8. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 96.

2. Sacrilegium eſt, & abſolutio nulla. 1. Si mortale, quod confiteri teneris, & putas eſſe, neges, aut tegas, nè intelligatur. 2. Ut communiter docetur contra Sylv. ſi mortale tibi falsò imponas; nisì tamen fiat ex ſimplicitate, ſcrupulo, &c. 3. Si neges, vel mentiaris circa peccata aliàs rite abſoluta, quando Confeſſarius, ùt Judex vel Medicus de iis aliquid, ùt neceſſarium ad præſentem confeſſionem, interrogat, C. de Lugo, *d.* 14. *ſ.* 10. Tamb. *l.* 2. *c.* 10. §. 2. ſecùs ſi ad ad præſentem confeſſionem non faciat. *Ibid.*

ARTICULUS IV.

Quando confeſſio ſit invalida, & quomodo iteranda?

RESp. 1. Id contingit ex duplici capite, primò: ex parte confeſſarii, ſi jurisdictionem non habuit, vel certè impeditam per cenſuram: vel ſi formam ſubſtantialiter vitiavit: vel non intendit abſolvere: vel peccatum nullum intellexit.

Dico, *nullum*: quia ſi ob ſurditatem, ſomnum, vel diſtractionem, aliqua licèt mortalia non intellexerit, ſinè culpa pœnitentis, probabilius eſt, valuiſſe abſolutionem, ac poſtea tantùm repetenda eſſe non audita, ùt contra Sylv. Ant. Nav. & alios, docent Henriq. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 9. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *reſ.* 198. Addo, *ſinè culpa*: quia ſi ſemidormienti mala fide confitearis, peccas, & confeſſio eſt invalida, id-

eóque repetenda. *l.* 1. *c.* 10. §. 3. Denique addunt aliqui cum Tol. si Confessarius indoctus non potuit discernere mortale & veniale, invalidam esse. Verùm id Suar. Laym. & alii passim rejiciunt, & quidem, etiamsi Confessarius putâsset esse veniale, quod fuit mortale, ideóque confessionem bona fide tali factam, non esse opus repetere. Ità & Henr. Sanch. 1. *mor. c.* 10. *num.* 69. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 121. contra Vasq. Dixi, *bona fide*: quia si mala fide, v. g. quia quæsivisti talem Confessarium, qui tibi mederi non possit, debes repetere; cùm enim actu peccaveris, dum confiteteris, non fuisti rite dispositus, ideóque nec absolutus. Tamb. *l.* 2. *c.* 10. §. 3. Denique si finita confessione intelligas Confessarium aliqua non percepisse, sive propter somnum, sive distractionem, nescias autem, quæ sint illa, teneris repetere confessionem, si brevis fuerit: quia de singulis prudenter potes dubitare: si autem longa fuerit, ait Tamb. *l. c.* non teneri, ob rationem contrariam; & satìs esse confiteri, quòd dubites, an aliquod ex tuis peccatis Confessor perceperit?

Secundò: Invalida est ex parte pœnitentis, si fuit excommunicatus, de quo infrà: si mortale tacuit, vel de eo se falsò accusavit: si mortaliter negligens fuit in examinanda conscientia: itèm si non fuit attritus (quod patere solet indè, si sponte quæsierit Confessarium surdum, indoctum, cœcum, &c. vid. Sanch. *l. c.* si nolit tollere occasiones, &c. v. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 201.) quibus addi potest ùt plurimùm, si peccatum carnale confessus sit suo complici.

Resp. 2. Si confessio apud eundem confessarium iteretur, sufficit uno verbo in communi se accusare de peccatis antè illi cognitis: dummodo is eorum recordetur, saltèm in confuso, aut statûs ac vitæ hominis in communi, aut pœnitentiæ à se impositæ, ùt docent Vasq. Tol. Lay. Sa, Dian. *p.* 5 *t.* 4. *res.* 123.

Imò

Imò si nihil horum, sed tantùm, quòd sibi confessus fuerit, recordetur, validè, etsi illicitè, absolutum putant, Laym. & Dian. l. c. Idem absolutè docet Gran. & Mercerus in 3. p. q. 9. n. 1. cum quibus Dian. p. 5. t. 14. R. 51. se retractans, probabile censet, quòd etiam licitè possit absolvere.

Resp. 3. Rarò obest defectus ex parte Confessarii, si pœnitens eum inculpabiliter ignorat: quia in confessione sequenti absolvetur etiam ab iis, à quibus se bona fide absolutum putabat. Unde resolves:

Is, qui à puero peccatum aliquod grave, v. g. mollitiem, inculpabiliter omisit, ùt quia putavit leve esse, vel nullum, non ideo tenetur repetere alia peccata (vel confessiones intermedias) sed hæc tantùm, ùt docent Bon. Sanch. t. 1. l. 1. c. 10. Vasq. in 1. p. t. 4. q. 92. Sanch. Lay. hìc c. 9. addens: si simplex rusticus, qui totâ vitâ tantùm fecit confessiones generales, nihil confitens in specie, nec aliter instructus sit, etsi validè is sit absolutus, cum onere, ut, cùm meliùs cognoverit, omnia subjiciat clavibus; si tamen veniat, quando ingens est copia pœnitentium, ut tunc dispodi non possit ad omnia repetenda, posse eum absolvi, auditis tamen peccatis ab ultima confessione factis, cum obligatione, ut meliùs faciat. Ità Laym. l. c. cap. 9. n. 4. vid. Dian. p. 3. t. 4. R. 108. ubi addit ex Nav. Sylv. Bec. Vasq. Reg. t. 1. l. 6. c. 5. f. 3. n. 153. & Joan. Sancio, etsi ex errore culpabili mortaliter, peccatum tale v. g. mollitiei, vel numerum, aliámve circumstantiam necessariam omiseris, non ideo teneris repetere confessiones intermedias, bona fide, & legitimè factas (in quibus ex naturali oblivione defectum illum non fueris confessus) cùm validæ fuerint, & maneant validæ.

DUBIUM IV.
De Satisfactione.

ARTI-

ARTICULUS I.

Quæ ejus necessitas, & quantitas?

RESp. 1. Satisfactio seu pœnitentia à Confessario data, est necessaria necessitate non sacramenti, sed præcepti; ideóque à Confessario regulariter imponenda est (secundùm Suar. & Regin. *t.* 1. *l.* 7. *n.* 12. sub mortali; C. tamen Lug. concedit, ex parvitate materiæ posse venialiter peccari, ùt v. *d.* 25. *n.* 47. v.g. si ob peccata venialia levis pœnitentia esset injungenda: ejus enim voluntariam omissionem venialem tantùm esse. Ità etiam Dian. *p.* 6. *t.* 6. *R.* 44.) & quidem proportionata, tum peccatis, tum facultati pœnitentis. Ratio prioris est: quia est pars Sacramenti non essentialis, sed integralis tantùm habens effectum ex opere operato, & majorem vi Sacramenti, quàm sinè eo. Ratio posterioris est: tum ex Trid. *sess.* 14. *c.* 8. tum quia Sacerdos tenetur curare integritatem Sacramenti, & tam vindicare, quàm mederi. Bon. *t.* 1. *d.* 5. *q.* 5. §. 3. *p.* 2. Unde resolves:

1. Excusatur aliquando Confessarius, si levissimam (vel etiam nullam) pœnitentiam injungat; v.g. 1. Si pœnitentem vehementissimè contritum, aut aliter satisfecisse advertat. Cajet. Nav. Suar. Reg. Bonac. *de pœnit. d.* 5. *q.* 5. *f.* 3. *p.* 2. *n.* 1. & 2. Escob. *c.* 6. *n.* 41. Cùm verò id rarò, vel nunquam constare satìs possit, tutius est aliquam semper injungere, ùt rectè monet Lugo, *d.* 25. *f.* 4. *n.* 48. 2. Si pœnitens sit mentis impos, aut aliter impotens, aut morti proximus, aut valde debilis: cui tamen prudenter injungi levem saltèm pœnitentiam, v. g. percussionem pectoris, invocationem nominis JESU (saltèm corde) alióſve pios motus, vel ut per hæredes sacrificia, eleemosynas, & similia opera pia curet, monent Suar. Laym. & Bon. *l. c.* & Navar. qui addit: posse injungi, ut patienter ferat infirmitatem: quod tamen Bon. *l. c.*

non

non probat; cùm fieri possit, ut id valde angat infirmum, timentem se non rite satisfacere. 3. Quando scrupulosus sæpiùs intrà eandem horam redit cum novis culpis: quia supponitur satìs imposita in præcedentibus. Tamb. *lib.* 4. *c.* 1. ex Fagund.

2. Etsi Confessarius peccet ex communi, si pro magnis peccatis valde parvam pœnitentiam imponat: excusari tamen eum posse, putat Dian. *p.* 3. *t.* 4. *res.* 92. si addat illud: *quidquid boni feceris*: &c. Verùm hæc regula universaliter admitti non potest, ùt bene notat C. de Lugo, *d.* 25. *n.* 57. Kon. Tan. Palaus &c. (contra quos Dian. pro se citat Bauny & Leand. *p.* 6. *t.* 7. *R.* 5. *& p.* 9. *t.* 9. *R.* 54.) & ab aliis non immeritò rejicitur, eò quòd verba, utpote merè deprecatoria, non habeant vim elevandi omnia opera bona ad efficaciam Sacramentalem. Aversa *q.* 13. *s.* 7.

3. Minor justo licitè datur ex causa, qualis v. g. est 1. Magna contritio. 2. Fragilitas animi vel corporis, ob quam timetur majorem non impleturus. 3. Tempus Jubilæi, vel Indulgentiæ plenariæ. Ità Suar. Henriq. Laym.

4. Non potest injungi 1. Ingressus religionis, ùt docet Sa, V. *Satisfactio*: quia id nimis durum videtur. 2. Pœnitentia publica, si sit periculum revelandæ confessionis: aliàs interdum pro publico peccato, potest, & expedit.

5. Etsi possit, & aliquando ob fragilitatem pœnitentis etiam expediat, injungi opus aliàs debitum, seu præceptum, v. g. Missæ auditionem die festo, &c. ùt docent Suar. Vasq. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 15. & alii, unde si scrupulosus sæpiùs redeat ad Confessarium, intrà breve tempus semper nova confitendo, non semper necesse est imponere pœnitentiam novam, cùm opus antè debitum possit injungi. Bon. Henriq. C. de Lug. Dian. *p.* 6. *t.* 7. *R.* 6. contra Suar. Regin. & Bauny. Si tamen Confessarius non exprimat, censetur

tur imperâsse opus liberum, ùt docent iidem, & Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 84. v. Kon. *d.* 10. *dub.* 9. & Dian. *part.* 4. *t.* 4. *ref.* 241.

6. Etsi etiam possit injungi opus internum, uti contra Mærat. & alios docent Kon. Hurt. & Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 24. communiter tamen debet esse externum, & afflictivum, v. g. oratio, jejunium, eleemosyna. Nam avaris eleemosyna, luxuriosis afflictio corporis convenit. Utrùm verò licitè imponantur preces recitandæ pro defunctis, dubitari potest. Vega, *t.* 2. *c.* 64. & Joan. Sancius *d.* 16. *n.* 1. negant. Affirmant probabiliùs Turr. *de pœn. d.* 37. *dub.* 4. C. de Lug. *d.* 35. *f.* 5. vid. Dian. *t.* 4. *p.* 3. *R.* 54.

7. Potest etiam aliquando injungi cessatio ab aliquo bono opere, v. g. nimia corporis afflictione, vel abstinentia aliqua vice à communione, ad promovendum majus bonum pœnitentis, si prudens Confessarius ad eum finem expedire judicet. Salas, de Lugo, Dian. &c. cum Aversa *q.* 13. *f.* 3. contra Joan. Sancium.

8. Etsi possit immediatè post absolutionem adhuc injungi, debet tamen fieri antè, ut servetur ordo judicii. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 136. *& p.* 5. *t.* 13. *R.* 36. ubi ex cap. finali, & Ochag. docet, etsi consuetudo habeat, ut ità fiat, illam tamen non induxisse obligationem.

Resp. 2. Pœnitens communiter tenetur sub gravi obligatione, pœnitentiam, si rationabilis sit, acceptare, & implere, ùt habet communis contra Cajet. Sylv. Nav. Quorum sententia ad hoc saltèm serviet, ut neminem non absolutum dimittas, si levissimam subire velit, ùt notat Sotus, & Reg. *l.* 7. *c.* 2. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 51. *& p.* 2. *t.* 15. *R.* 52.

Dixi 1. *communiter*: quia probabile est, quod docent Lay. *l.* 4. *t.* 6. *c.* 15. Suar. & Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 136. contra Kon. Henriq. & alios pœnitentiam sub veniali tantùm obligare sequentibus casibus: 1. Si imposi-

ta ſit pro ſolis venialibus. Ità citati contra Henr. & Fagund. 2. Si pro mortalibus aliàs confeſſis. 3. Omiſſionem partis non gravis, in confeſſione mortalium, vel etiam omiſſionem totius, ſi levis ſit, v. g. unum Miſerere. Kon. Reg. Fag. cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 102. *& p.* 6. *t.* 8. *R.* 45. 4. Si Confeſſarius noluit obligare ſub mortali: quia cùm poſſit imponere pœnitentiam liberè, & ſinè omni obligatione, ùt probat Suar. *hìc. d.* 38. *ſ.* 7. Henriq. Fill. Fagund. Tan. Kon. *de ſacr. d.* 10. *dub.* 8. *n.* 65. contra Turr. & Vaſq. poteſt etiam ſub levi tantùm imponere. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *& p.* 4. *c.* 4. *R.* 82. 5. Eum, qui lucratur indulgentiam plenariam, liberari ob onere pœnitentiæ, (niſi ſit medicinalis) docet Dian. *p.* 5. *t.* 12. *R.* 3. *& p.* 9. *t.* 6. *R.* 36. ex Tan. Gran. Lugo, &c. contra Val. March. & Averſ.

Dixi 2. *Si rationabilis ſit*: quia ſi juſtò ſit gravior, ac difficilior, nec Confeſſarius eam moderari velit, non peccabit graviter pœnitens, ſi ſinè abſolutione diſcedens, alterius Sacerdotis judicio peccata ſubmittat, ùt docent Suar. Kon. Laym. Imò ad eam non obligabitur, ſi omnino injuſtam eſſe conſtet, aut ſi pœnitens eam non poſſit implere, vel illius ſit oblitus. Nec tunc ad aliud quicquam tenetur, etſi expediat, ut is, qui ſive culpabiliter, ſive ſinè culpa oblitus eſt, in ſequenti confeſſione ſimilem ſibi injungi petat. Ità Kon. Laym. Dian *p.* 4. *t.* 4. *R.* 241. contra Richardum & Sylv. qui putant talem confeſſionem eſſe repetendam; quod præter citatos negat etiam Lugo, *n.* 78. ex Vaſq. docens: talem ſatisfacere, ſi confiteatur illud peccatum oblivionis culpabilis. Unde reſolves:

1. Is, qui pœnitentiam implet in ſtatu peccati mortalis, probabiliter quidem ſatisfacit præcepto, cùm impleat ejus ſubſtantiam: peccat tamen, ſed venialiter, ùt docet Suar. Laym. *l. c.* quia Sacramenti partem

tem suscipit indignè, & obicem ponit effectui, scilicet remissioni pœnæ; (quem tamen, obice remoto, recuperari docent Nav. Tol. Cajet. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 85. Fagund. Suar. &c.) unde quàm primùm est implenda, potéstque graviter etiam peccari nimiùm differendo, quod ex variis circumstantiis judicandum. v. Dian. *p.* 2. *t.* 15. *res.* 53 *&* *p.* 5. *t.* 13 *res.* 38. Non esse autem grave seu mortale, si non differat ultra octiduum, docet Hurt. apud Dian. Imò posse differri per annum, (hoc est: quamdiu non tenetur ad novum Sacramentum pœnitentiæ) vult ipse Dian. *p.* 9. *t.* 7. *res.* 57. ex Amico, Leand. &c. Nisi tamen pœnitens dubitet, an postea possit implere: eo enim casu teneri, quàm primùm commodè potest. Similiter non esse mortale, si obligatus jejunare feriâ 6. differat in diem sequentem; vel obligatus communicare singulis mensibus; differat ad 6. vel 8. dies, affirmat Dian. *l. c.* ex Palao. Præsertim ex causa aliqua, tametsi levi.

2. Pœnitentiam (etiam medicinalem) impositam sub conditione hac, *si iterum labatur*: nec teneri acceptare, nec implere: eò quòd Confessarius nec Judex sit, nec Medicus peccatorum committendorum, docet Dian. *p.* 6. *t.* 7. *R.* 49. ex Palao, Trull. &c. Sed contrarium probabiliùs cum Suar. tenet Aversa *q.* 13. *s.* 4. quia non imponit eam pro peccatis committendis sed commissis, sub conditione reincidentiæ.

3. Qui non implevit intrà tempus præscriptum, non ideo deobligatur.

4. Potest satisfacere per alium, cui Confessor id concedit, vel qui per se non potest, ùt docent Regin. Fag. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 141. Hic tamen non tenetur, nisi Confessor id voluerit. An verò satisfaciens pro alio, simul pro se possit, alii ajunt, alii probabiliùs negant, ùt habet Sa.

5. Non

5. Non necessariò impletur ante communionem.

Quæres: Quis pœnitentiam possit commutare, & quomodo?

Resp. 1. Ex justâ causa, quivis Sacerdos id potest, si de novo ei confiteatur, ùt habet communis sententia contra Sotum & Vasq, saltèm si peccata non sint reservata: imò etiam probabiliter, etiamsi talia fuerint, ùt habet Fernand.

Resp. 2. Sinè nova Sacramenti administratione, potest id solus Sacerdos, qui injunxit, si adhuc recordetur statum pœnitentis, & hic ad eum recurrat tempore tam brevi, ut moraliter idem judicium censeri possit, v, g. intrà hebdomadam Henr. & alii 4. imò etsi post longius intervallum. de Lug. Aversa, & Dian. *p.* 6. *t.* 6. *R* 46. *&* *p.* 9. *t.* 6. *R.* 57. contra Palaum, &c. Ratio est: quia judex incognitâ causâ non potest ferre sententiam. Ità Sylv. Suar. Kon. Laym. Fill. Reg. Fag. & C. Lugo, contra Nav. Henr. Tol. Sa, Rodr. Beiam, Valer. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 53. *&* *p.* 2. *t.* 1. *misc. R.* 53. qui dicunt, etiam alium posse, non repetitis peccatis. Quæ sententia, etsi non ex ratione, ex principio tamen extrinseco videtur esse in praxi probabilis, (Dian. enim *loc. c.* pro ea adducit 14. Authores, dicítque esse usum, sive praxim Confessariorum) & Confessariis posse servire, quando pœnitens difficulter adduci potest ad repetenda peccata, vel tempus id non fert; præsertim si ex confessione (nam in ea, & non extra, debet fieri) aliorum peccatorum, & ex præsenti statu pœnitentis, ipsiúsque testimonio, habeant aliquam confusam notitiam peccatorum præteritæ confessionis. Ità Fagund. *p.* 2. *l.* 9. *c.* 4. *n.* 22. C. de Lug. *d.* 25. *s.* 6. *n.* 107. *&* 109.

Resp. 3. Ipse pœnitens non potest commutare pœnitentiam, etiam in evidenter meliorem, ùt docent Sanch. 4. *mor.* Kon. *d.* 10. *d.* 12. *n.* 13 Reg. & alii: etsi contrarium probabile dicat Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 53. *&* *p.* 2. *tr.*

2. *tr.* 15. *&* 1. Miſcellan. *R.* 53. ex Porc. & Villal. Sed hoc Turr. tem erarium; C. de Lugo communi Theologorum & fidelium ſenſui repugnare dicit. *d.* 25. *ſ.* 6. *a.* 75.

ARTICULUS II.
De Satisfactione per indulgentias.

§. I.

Quid ſit Indulgentia? & quid ad eam requiratur?

RESp. 1. Indulgentia eſt gratia, quâ, certo aliquo opere, quod concedens præſcribit, præſtito, debita Deo pœna temporalis, (non autem culpa) extra Sacramentum, ſacrificium, & martyrium, per applicationem ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum, remittitur: ídque vel per modum abſolutionis, erga ſubditos, ùt defunctos, & catechumenos, quibus proinde tantùm dantur Indulgentiæ per modum ſuffragii. Suar. Kon. Fill. Sanctarel. Bon. *d.* 6. *q.* 1. *p.* 1.

Reſp. 2. Ad valorem Indulgentiæ, requiritur cauſa pia & rationabilis, eáque, ùt habet ſententia communior Suar. & aliorum, proportionata effectui, & quantitati Indulgentiæ, ſaltèm ſecundùm concedentis prudentem æſtimationem, petendam non ex operis tantùm difficultate, ſed fine intento, & operis ad eum utilitas. Ratio deſumitur ex natura diſpenſationis bonorum, & quæ ſinè cauſa ab inferiore facta non valet, & eſt diſſipatio. Ità Aut. cit.

Reſp. 3. Ad lucrandas Indulgentias requiruntur hæ conditiones, 1. Ut ſit baptizatus. 2. Ut ſit ſubditus concedentis. 3. Ut non ſit ligatus excommunicatione majore, ùt habet communis: quia hæc privat communione bonorum ſpiritualium. 4. Ut ſit in gratia ſaltèm tunc, quando opus præſcriptum completur

pletur: quia pœna non remittitur ante culpam. 5. Ut opus injunctum, moraliter totum & integre impleatur. 6. Ut opus præscriptum sit honestum, saltèm ex objecto: nam sufficit vitiatum ex fine inhonesto veniali, vel ex alia circumstantia prava, (ùt docent Suar. & alii communiter contra Kon.) saltèm si nihilominus conducat ad finem Pontifici propositum, ùt limitat Laym. Ratio prioris est: quia illud opus plerumque complet causam Indulgentiæ, quæ debet esse pia. Ratio posterioris: quia ratio injuncti operis, est assecutio finis intenti à Pontifice. v. Lay. Bon. *d.* 6. *q.* 1. *p.* 5. Unde resolves:

1. Indulgentiis etiam frui potest, qui eas concessit.

2. Non exspirant morte concedentis, cùm sint gratiæ; nec ùt habet Sa, antè notitiam revocationis.

3. Etsi sint intelligendæ, ùt sonant; cùm tamen sint gratiæ, largè sunt interpretandæ (nisì sint de pœnitentiis injunctis, ùt ex Henr. &c. notat Amicus, *d.* 20. *n.* 77.) servata tamen verborum proprietate. Unde censendæ sunt perpetuæ, si datæ sunt sinè temporis restrictione.

4. Etsi data pro articulo mortis, secundùm Sa, exspiret, quando semel est accepta: contrarium tamen est probabile, ob rationem datam. Illa autem non requirit applicationem Confessarii, aut alterius ministerium. Quint. *in append. t.* 9. *d.* 3. Expediet tamen moribundos ad invocationem nominis Jesu & Mariæ sæpiùs excitare, simúlque in memoriam revocare intentionem lucrandi istas Indulgentias. *Ibid. d.* 4. Probabile enim est, si habeat plures imagines, grana, rosaria, &c. benedicta, posse (sive intuitu ejusdem concessionis, sive diversarum) toties lucrari, quoties nomen Jesu repetierit, vel præstiterit opus requisitum. *Ib. d.* 6. ex Suar. Gran. &c. Sufficit autem ad eas lucrandas quodvis tempus, in quo verificatur

mortis articulus, etsi pluribus diebus ab ipsa morte absit. Ibid. *d.* 5.

5. Possunt moribundi plures Indulgentias plenarias, ob plures titulos concessas simul lucrari; v. g. quia habent plura rosaria, vel grana, cruces, imaginésve, quibus sunt applicatæ; vel titulo suæ Religionis, Confraternitatis, &c. dummodo non requirant certa opera pro speciali necessitate applicanda. Quint. *in Append. t.* 9. *d.* 4. ídque etiamsi eas, vel earum aliquas ignoret, aut non recordetur. Ibid. ex Lug. Dian. & aliis 6. contra Rod. Trull. &c.

6. Requiritur autem, ut moribundus crucem, granum, imaginem, &c. secum habeat in articulo mortis, ut ratione illius lucretur: & quidem ut tutiùs ac certiùs obtineat, ejus habeat dominium, seu possessionem, & apud se teneat. Non tamen est necesse, ut collo appensa, brachio obvoluta, manúve apprehensa sint: (etsi aliquo horum modorum habere sit tutius) sed sufficit esse in lecto, vel juxta moribundum; licèt ipse nec videat, nec tangat, nec sciat, aut recordetur se habere (nisì aliud exprimatur) Sufficiet etiam habere commodata, seu quoad usum (præsertim si id in ipso indulto exprimatur, ùt in S. Caroli Borromæi, & quinque Sanctorum fit) Neque necesse est retinere, donec expiret (etsi & hoc sit tutius) sed sufficit in aliquo mortis articulo habere, in eóque nomen JESU (si hoc requiritur) invocare. Ibid. *d.* 6.

7. Concessæ vivis, non possunt applicare defunctis, nisì id exprimatur: quia pendent à voluntate concedentis.

8. Probabile est, concessam pro certo tempore posse sæpiùs obtineri, repetendo opera præscripta, v. g. eodem die, nisì addita sit restrictio: quia favores sunt ampliandi. Ità Henriq. & Rodriq. Contrarium tamen videtur probabilius, ob voluntatem concedendentis.

dentis contrariam rationabiliter præsumptam. v. C. Lugo, *d.* 27. *f.* 6.

9. Etsi consultum sit, ut opera omnia fiant in gratia; id tamen non videtur simpliciter necessarium. Laborandum tamen est Concionatoribus, & Confessariis, ut, cùm Indulgentiæ promulgantur, populum ad seriam confessionem excitent.

10. Ut quis lucretur pro defunctis, probabiliter non requiritur, ut sit in gratia: quia tantùm ponit opus tanquam conditionem, quo posito, Pontifex applicat defuncto Indulgentiam, sive satisfactiones Christi, & Sanctorum. Ità Escob. *t.* 7. *E.* 5. *c.* 7. *n.* 45. ex Suar. & Præp. *in* 3. *p.* *q.* 14 *dub.* 10. *n.* 93. Contrarium tamen docet Lugo, *d.* 17. *n.* 75. requirens statum gratiæ, saltèm in fine operis, quæ sententia tutior est.

11. Opus præscriptum dum fit, debet esse utile ad finem à concedente intentum; qualis est, v. g. eleemosyna præscripta pro redemptione captivorum, etsi fiat cum, aut in peccato (modò aliud opus ei injunctum, & præscriptum, in gratia fiat. vide Lugo *d.* 27. *n.* 84.) non autem oratio, præscripta ad placandum Deum, si ipsamet sit peccatum ex mala circumstantia; utì nec jejunium, si te inebries, nec itèm visitatio Ecclesiarum, si fiat sinè ulla devotione. Ità Laym. Bon. & alii.

12. Possunt uno & eodem opere plures Indulgentiæ, diversis viis concessæ, lucrifieri, si opus sit æquè utile ad finem utriusque Indulgentiæ, nec sit iterabile intrà idem tempus, v. g. jejunium, vel communio. Ità Præp. & Laym.

13. Non lucrantur Indulgentias 1. qui ex impotentia, vel ignorantia, sive totum opus præscriptum, sive notabilem ejus partem omittunt, v. g. si puer vel senex non jejunet: nisì tamen ob gravem difficultatem hoc opus ei in aliud est commutatum. Henriq. Cajet. Bonac. *p.* 5. *n.* 16. 2. Qui opera injuncta, alio

alio loco, tempore, vel ordine perficit, quàm præscriptum est; vel per alium, qui fuerit causa principalis: ùt si per alium jejunârit, Ecclesias visitârit. Nav. Reg. *l.* 7. Bon. *l.* 7. 3. Qui famulo tradidit eleemosynam erogandam, quam is retinuit, ùt habet Bonac. ex multis, contra Sa. 4. Qui aliquid omittit, quod secundùm sententiam probabilem, vel etiam probabiliorem, non est necessarium, si tamen sit necessarium reipsa: quia communis error non supplet defectum. Ità Bon. ex Suar. Sanch. & aliis.

14. Non obstat effectui Indulgentiæ 1. & si ex opere requisito modicum quid omittatur, v. g. cæremonia in sacro; vel si parùm comedas, in jejunio: quia opus ponitur moraliter integrum. 2. Si opus requisitum præstes per alium, habentem se ùt instrumentum, v. g. in eleemosyna danda. Bon. *l. c.* 3. Si eleemosynam des exiguam; nisi tamen in Bulla exprimatur, dandum esse pro cujusque facultate: tunc enim major danda est à divite, quàm alio. Fill. Suar. Sa, & alii. 4. Si Ecclesiam visitandam non possis ingredi, ob hominum multitudinem, dummodo oratio fiat ante fores, vel in cœmeterio. Bon. 5. Etsi in opere præstito non habueris intentionem consequendi Indulgentias, ùt docent Salas. Bon. & alii contra Suar. Et videtur certum, saltèm si habueris interpretativam, ùt habet Layman. 6. Etsi opera fuerint aliunde debita, v. g. ex præcepto Ecclesiæ. Ità Lay.

15. Quando datur potestas commutandi opera præscripta in alia, id non necessariò fit in confessione, & à Confessario, qui audit confitentem, sed potest fieri extra, & ab alio idoneo: ità enim declarat Greg. XIII. (utì & in Bulla Indulgentiæ, nomine Confessarii, intelligi quemvis approbatum) apud Henriq. *l.* 7. c. 10. *n.* 8. & Præpos. *q.* 14. *d.* 10. *n.* 88.

16. Probabilius est, eum, qui tantùm partem operis

ris præscripti facit, non lucrari partem Indulgentiæ: nisì tam parùm desit, ùt censeatur moraliter integrum. Ità Bon. p. 5. ex Nav. Suar. Kon. &c.

17. Dum præscribitur, ut visitentur aliquot altaria, sufficit ad illa se orando convertere ex eodem loco, ùt habet Sa, Bon. p. 1. Suar. Rodr. Dian. Limitat autem Lugo, si sit tali loco, & situ, ut moraliter censeri possit orare ad illa altaria. d. 27. n. 68.

18. Cùm confessio præscribitur, nisì in Bulla exprimatur *venialium*, probabilius est, non requiri ùt conditionem, sinè qua non, sed ùt dispositionem ad statum gratiæ. Bon. *l. c.*

19. Nemo consequitur plenariam Indulgentiam peccatorum omnium, nisì omni culpa etiam veniali, liber sit, quando ultimum opus explet. Unde consultum est, ut communio sit ultimum. v. Laym.

§ II.

Quotuplex Indulgentia, & quomodo differat à Jubilæo?

RESP. 1. Indulgentia alia est Totalis, sive plena, plenior, plenaria, plenissima, quæ non tantùm pœnitentiam injunctam per Confessarium, vel Canones, aut secundùm hos injungi debitam, sed etiam omnem purgatorii pœnam tollit. Nec differt à Jubilæo nisì accidentaliter, privilegiis quibusdam, ùt quòd in Jubilæo licita sit dispensatio in certis votis, absolutio à reservatis, & censuris, & quòd Confessarius quivis approbatus possit eligi. v. Sa, V. *Indulg.* Bon. *d. 6. q. 1. p. 2.*

Indulgentia alia est Partialis, qualis est unius, vel aliquot annorum: itèm septenæ, quadragenæ, carenæ, &c. itèm tertiæ partis peccatorum: per quas non significatur tolli tantam durationem Purgatorii, sed tantam pœnam remitti, quanta deleretur per jejunium unius, aut aliquot annorum, aut quadraginta

dierum in pane & aqua, secundùm Canones olim imponi solitum. Porrò, quando indulgentiis plenariis adduntur aliquot anni, vel remissio tertiæ partis peccatorum, id secundùm diversas sententias, vel ad diversos concedentes referendum est, vel facit ad cautelam, ut, si fortè causa Indulgentiæ non fuerit sufficiens, saltèm valeat ad illos annos lucrandos; vel ut adjuncta concedatur pro alio tempore, actione, & loco, vel denique, ut ea permodum suffragii possit aliis applicari. vide Bell. *c. 9.*

Resp. 2. Circa Jubilæum notanda sequentia:

1. Anno Jubilæo in Urbe durante, suspendi solent tantisper extra Urbem omnes Indulgentiæ plenariæ, quoad vivos, etiam in carceribus, (non tamen in periculo mortis constitutos, ùt contra Laym. *l. 5. t. 7. c. 8. n. 2.* docet Bon. *d. 6. q. 1. n. 2.* ex declaratione Urbani VIII. facta Anno 1625. neque quoad defunctos) itémque aliæ facultates, v. g. absolvendi à casibus Bullæ Cœnæ, commutandi vota, dispensandi, &c. concessæ in ordine ad lucrandas plenarias Indulgentias. Non suspenduntur autem Indulgentiæ personis particularibus, aut ab alio quàm Papa concessæ, nec privilegia Religiosorum, v. g. absolvendi à reservatis, &c. quia tantùm suspenduntur facultates concessæ in ordine ad indulgentias. Ità Sanch. Henriq. &c. apud Dian. *t. 1. tr. de Bulla Cruc.* Fill. Bon. *loc. cit.* Benzon. & denique Lugo, *d. 20. s. 8. n. 145.* ex declaratione Urbani VIII. Anno 1625. Similiter neque suspenditur facultas concessa Episcopis per Trid. *s. 24. c. 6.* absolvendi & dispensandi cum suis subditis, in omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis; itèm nec dispensandi in irregularitatibus, in impedimentis matrimonii, aut petendi debitum, &c. quæ ex jure communi illis competunt. Zerola V. *Annus S.* §. 4. Quint. *in append. t. 8. d. 16.*

2. Etsi

2. Etsi probabile sit, quod docet Navar. sæpius lucrifieri posse Indulgentias intrà Jubilæum, extensum ad duas septimanas; contrarium tamen verius est, quod Congregatio Cardinalium declaravit, ùt habet Bon. (ex Suar. Sanch.) *d.* 6. *q.* 1. *p.* 5. *n.* 32. qui tamen affirmat, in anno sancto posse obtineri toties, quoties opera præscripta præstantur, ídque ex declaratione Urbani VIII.

3. Satisfacere tunc, 1. qui Sabbatho ante primam Dominicam confitetur, ùt habet Lay. Bon. & praxis fidelium. Itèm: qui confitetur,& communicat ultimâ Dominicâ claudente Jubilæum. Cætera tamen opera debere fieri antè, & quidem intrà unam hebdomadam, docet Lug. *d.* 27. *n.* 105. contra Bon. *q.* 1. *p.* 5. 2. Qui ordinem inter opera præscripta non servavit. 3. Si quis intrà illud tempus cœperit confessionem, quàm materialiter imperfectam oporteat differri longiùs, potest tunc absolvi à reservatis, & commutari vota: postea verò extra tempus Jubilæi absolvi ab omnibus, etiam quæ oblitus est, reservatis, ac in oblitis etiam dispensari: imò potest postea omnia facere Confessor finita confessione, quæ antè: quia cœptâ causâ manet potestas delegati, donec finiatur. Ità Sa, Less. *l.* 2 *c.* 40. *dub.* 16. Bonac. Laym. Sanch. *l.* 4. *c.* 54. Dian. *t.* 2. *miscel.* *R.* 11.

4. Qui neglexit lucrari Jubilæum in patria, potest alibi, dum ibi durat, lucrari. Sanch. Ugel. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 151. Imò etiam in patria, si tempore publicationis ex invincibili ignorantia notitiam illius non habuit. Botten. Dian. *l. c.*

5. Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Jubilæa, quorum singula confessionem & communionem requirunt, non opus est bis confiteri, & communicare, dummodo perseveres in gratia; alia tamen opera repetenda sunt. Tur. *p.* 2. *d.* 32. *d.* 64. v. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 166.

CAPUT II.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quis sit Minister?

RESp. Est Sacerdos approbatus ab Episcopo (saltèm respectu sæcularium) & habens jurisdictionem. Est certum. Ratio primæ partis sumitur ex Joannis 21. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis, &c.* Ratio secundæ, ex Trid. *sess.* 23. *capite* 15. *de reform.* ubi decernit, nullum posse audire confessiones sæcularium, nisì habeat Beneficium parochiale, vel approbationem ab Episcopo. Addidi, *respectu sæcularium:* quia circa confessiones Regularium, Concilium nihil videtur mutâsse; unde ii cuivis, etiam non approbato, quem Prælatus præfecerit, possunt confiteri; intellige, quantum est ex vi Concilii: quia Gregorius XV. statuit, ut Monialium Confessarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis, ex Florentino & Trid. *l. c.* quia absolutio est actus judicialis, qui requirit subditos. Unde resolves:

1. Nullo casu, vel dispensatiooe, hoc Sacramentum validè administratur à non Sacerdote.

2. Ubi Trid. est receptum (secùs alibi) nullus Sacerdos, etiam Regularis, validè absolvit, nisì sit approbatus, vel Parochus; cui non solùm intrà, sed etiam extra diœcesim suam, validè delegatur jurisdictio, potéstque eligi in Confessarium, ab omni habente potestatem eligendi, quamdiu tamen retinet Parochiam. Ità Fill. *t.* 1. *c.* 7. Fagund. Suar. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 146.

DUBIUM II.

Quid sit approbatio, & à quo petenda?

RESp. 1. Approbatio non est collatio jurisdictionis, sed tantùm publicum judicium de aptitudine per-

personæ, ad audiendas confessiones, essentialiter prærequisitum (supposito jure Tridentini) ad jurisdictionem recipiendam. Ità Sanch. *l. 6. de mat. d.* 28. & alii. Unde resolves:

1. Etsi Doctores & Licentiati, hoc ipso, quòd promoventur, censeantur, secundùm quosdam, approbati à Papa, ùt notat Sa, V. *Confessor*, probabilius tamen est, quòd ipsi etiam egeant approbatione, licèt non deceat, ut ipsi, vel Lectores in Theologia examinentur.

2. Etiam Parochus, qui reliquit beneficium parochiale, debet approbari, si velit audire confessiones.

3. Non requiri hanc approbationem ad auditionem venialium, docet Dian. *p.* 2. *t.* 2. *misc. R.* 44. ex Valent. Et ratio esse videtur: quòd approbatio tantùm requiratur in ordine ad jurisdictionem; hanc autem quivis Sacerdos pro venialibus, (utì & mortalibus, à quibus rite quis est absolutus) habeat collatam ab Ecclesia in ipsa ordinatione, ideóque ab iis absolvere possit, ùt habet Bon. *d.* 5. *q.* 7. *p.* 2. *n.* 8. Vasq. Suar. Lugo, *d.* 18. *f.* 3. *d.* 21. *n.* 1. ubi docet, ab Ecclesia in Trid. non approbatum reddi incapacem jurisdictionis, tantùm in ordine ad mortalia non priùs confessa.

4. Parochi non possunt adsciscere cooperatores, nisì Parochos vel approbatos, ùt habet Fag. *p.* 2. *l.* 7. *n.* 42. Sanch. &c. ex declaratione Card. contra Led. & alios. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 146. & Bon. *d.* 5. *q.* 7. *p.* 4. §. 1.

5. Qui habet potestatem eligendi Confessarium, non potest eligere nisì approbatum, vel Parochum.

6. Ad approbationem non necessariò requiritur examen, modò adsit judicium prudens de sufficientia. Kon. Laym.

7. Non sufficit approbatio petita & negata, ùt docetur communiter, contra Navar. Henriq. & Dian.

t. 2.

t. 2. *t.* 2. *R.* 24. etsi probabiliter cum prædictis docuerint Kon. & Laym. regulares Mendicantes, si ab Episcopo repellantur, cùm manifeste idonei sint, & à Prælatis suis præsententur, posse nihilominus pro confessionibus sæcularium exponi, ùt habetur Clementinâ, *Dudum. §. statuimus.* Istis tamen privilegiis Trid. & Urbanum VIII. Anno 1628. derogâsse, notat Lugo, *de pœnit. d.* 21. *n.* 29. & 51.

Resp. 2. Approbatio petenda est ab Episcopo, & quidem proprio, scilicet Sacerdotis, ùt intelligunt Suar. Kon Regin. Fill. & alii; vel (ùt probabiliter vult Vasq.) pœnitentis. Ratio est: quia est actus jurisdictionis, vel saltèm auctoritativa declaratio; ergo debet fieri à superiore. Porrò nomine Episcopi, etiam intelliguntur Prælati, habentes jurisdictionem Episcopalem, ùt quidam Abbates, & Capitulum Sede vacante, non autem Provinciales; aut Generales Ordinum. Unde resolves:

1. Religiosi, etiam exempti, debent approbari ab Episcopo loci, in quo degunt: quia illius, quoad hunc actum, sunt subditi.

2. Episcopus in sua Diœcesi non potest approbare Sacerdotem alienum, nisi subdatur illi saltèm ad tempus.

3. Episcopus potest approbare per se, vel Vicarium generalem, vel alios quoscunque deputatos: quia non est actus ordinis, sed jurisdictionis.

4. Approbatio potest fieri cum restrictione ad certum genus personarum, locum, tempus &c. Navar. Suar. Vasq. contra Vegam.

5. Episcopus peccat, si Sacerdoti (præsertim Regulari) idoneo, sinè causa sufficienti neget approbationem. Bon. Vasq. *a.* 3. *d.* 3. Lugo, *d.* 21. *s.* 3. *n.* 34. Sanch. &c.

6. Approbatio semel absolutè concessa, non tantùm

tùm non extinguitur morte concedentis, ſed nec revocari poteſt, ſinè juſta cauſa: ex cauſa tamen v. g. mutatione morum, judicii, &c. poteſt, ùt docent Suar. Fill. & alii. Quòd ſi fiat abſque cauſa rationabili, Kon. Suar. & quidam alii, cenſent revocationem eſſe nullam: alii illicitam tantùm. Fill. *t.* 7. *c.* 9. *q.* 12. In dubio autem, an ex juſta cauſa revocatio ſit facta, præſumendum eſſe pro Prælato, docet C. de Lugo, *n.* 67.

7. Ex juſta cauſa poſſunt, præſertim à ſucceſſore Epiſcopo, ad examen revocari, non tantùm ſæculares, ſed etiam regulares. Docent tamen quidam, Mendicantes habere privilegium, ut non poſſint revocari ab eodem, à quo antè ſunt approbati; ſed contrarium docent Suar. & Lugo, *d.* 21. *n.* 61. *&* 62.

8. An approbatus ab uno Epiſcopo, poſſit in alia diœceſi ſinè nova approbatione recipere juriſdictionem, controvertunt DD. ac licèt utraque ſententia olim videri potuerit probabilis, poſt decretum tamen Urbani VIII. 1628. apud Lugo, *diſp.* 21. *ſect.* 2. *n.* 29. negativa omnino tenenda eſt. v. Averſam *q.* 26. *ſ.* 8.

DUBIUM III.

Quid, & Quotuplex Jurisdictio Confeſſarii, & unde eam habeat?

RESp. Eſt auctoritas aliqua in alium ùt ſubditum, in quem, in foro interno, accipit poteſtatem, diſtinctam à poteſtate Ordinis: hæc enim datur per Sacramentum Ordinis, & omni Sacerdoti, nec tolli poteſt, illa per externam conceſſionem Eccleſiæ, nec omnibus Sacerdotibus, potéſtque ab iis tolli; ac nisì adſit, invalida eſt abſolutio. ex Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 7. Eſt autem duplex: Ordinaria, & Delegata. Ordinaria eſt: quam habent ii, qui ex vi proprii officii curam animarum habent, ùt Papa, Epiſcopus, Parochus

(hue

(huc revocantur Archi-Episcopi., erga subditos suorum Episcoporum,tunc tantùm,quando actu visitant) Archi-Presbyteri, Archi-Diaconi, Prælati religionum, Vicarius perpetuus Episcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitimè datur ab habente ordinariam; ídque vel tacitè, vel expressè; ùt à Papa pro tota Ecclesia, ab Episcopo pro diœcesi, à Parocho pro Parochia: hoc discrimine, quòd Papa possit dare invitis Episcopis & Parochis, non contrà. Ac licèt exterior jurisdictio expiret morte delegantis, non tamen hæc interior, nisì successor revocet, ùt docet Sanch. Suar. Navar. Konin. contra Sylv. & Vasq. vide Layman. *cap.* 10. *num.* 22. Porrò hujusmodi potestatem delegatam absolvendi quemcumque, à quibuscunque peccatis, in articulo, seu periculo mortis, (hæc enim pro eodem sumuntur in jure, ùt v. Dian. *part.* 3. *tr.* 4. *R.* 57. 71. *&* 72.) habet ex jure communi quivis Sacerdos, etiam excommunicatus, & degradatus, si alius desit. Quod addo: quia præsente Parocho, vel proprio Sacerdote, id non posse, docent Vasq. Bonac. Kon. Regin. &c. commun. licèt contrarium probabile putet Dian. *p.* 1. *t.* 5. *R.* 5. *&* *p.* 4. *t.* 4. *res.* 167. ex Angl. Henriq. Comit. & Sa, confirmátque Tamb. *de exped. conf. l.* 3. *c.* 7. Ex consuetudine, quivis toleratus absolvere potest à venialibus, & mortalibus aliàs confessis. Ex privilegio, religiosi Mendicantes quosvis fideles absolvere possunt, juxta tenorem suorum privilegiorum. Ex concessione Ordinarii directa, quicunque Sacerdos approbatus, cui id ille committit. Denique ex indirecta is, qui audit eum, qui habet potestatem eligendi Confessarium, quales sunt 1. Ex jure, Episcopi omnes, etsi sint tantùm titulares; itèm superiores Episcopis, ùt Archi-Episcopi, &c. itèm Prælati iis inferiores exempti, ùt Abbas exemptus, (non tamen Abbatissa) Generalis, Provincialis, Prior, (salvis

tamen

tamen privilegiis Ordinum) vide Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *Res.* 1. & 2. 2. Ex consuetudine, Cardinales, (qui etiam domesticis de Confessore providere possunt) itèm Pastores, imò multis locis, etiam cæteri Sacerdotes sæculares, ùt docent Valent. Sa, Suar. *disp.* 27. *s.* 3. (Religiosi tamen tenentur eligere tales, quales illis permittunt statuta) itèm Reges & Principes, (quorum tamen privilegium ad familiam non extenditur) denique domestici Pontificis. 3. Ab homine eam habent, quibus sive Pontifex, sive Episcopus, sive Parochus concessit. Unde resolves:

1. Qui habet potestatem delegatam, non potest eam subdelegare alteri, cùm diversa sit potestas utendi jurisdictione, & eam delegandi. Excipitur, 1. nisì hoc ipsum concessum sit. 2. nisì sit delegatus ad universitatem causarum, ùt v. g. si cui committeretur officium Parochi absentis, vel nondum sacerdotis; talis enim aliqua exercitia jurisdictionis alteri, ex præsumpta voluntate Ordinarii, subdelegare posset, non tamen integrum officium. Vide Laym. *hìc lib.* 5. *t.* 6.

2. Cùm jurisdictio respiciat subditos, exerceri in eos potest tam à delegato, quàm ordinario, quocumque loco fuerit, ùt docent Sanch. Henriq. Suar. *in* 3. *p. t.* 4. *d.* 28. *s.* 1. & 7. & alii.

3. Probabile est, quòd absolutus in articulo mortis, non teneatur se postea sistere superiori, vel alteri pro reservatis, (nisì hæc habeant annexam censuram) ùt docent Nav. Suar. Merc. Fill. *t.* 7. *cap.* 10. *q.* 6. *n.* 288. Bon. *d.* 5. *q.* 7. *p.* 1. *n.* 13. quia directè absolutus fuit, contra Hurt. v. Dian. *t.* 4. *p.* 4. *R.* 199.

4. Improbitas aut inscitia proprii Sacerdotis, non dat jurisdictionem alteri, ideóque tali casu expectandum est, aut ad superiorem recurrendum. Si tamen ignorantia esset tanta, ut confessio illi facta foret invalida, aut illicita, neque esset alius privilegiatus, aut habens jurisdictionem, licere alteri confiteri, docet

cet Navar. Vasq. *in* 3. *p. t.* 4. *q.* 92. *art.* 2. *dub.* 3. Hurt. *d.* 10. *dis.* 15. v. Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *R.* 201. *& p.* 8. *t.* 1. *R.* 86. ex Cap. *Placuit*, *de Pœnit. dist.* 6. Idem licere, quando quis proprio non potest confiteri sine gravi periculo, docent Tol. Sylv. & Medin. qui idem concedit, quando proprius non vult, aut non potest audire, vel injustè negat facultatem confitendi alteri, v. g. Parochus concubinæ. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 79. ex Henr. & aliis 4. Verùm ista communiter refutantur ab aliis.

5. Etsi graviter peccare possit Parochus proprius, si neget suis facultatem adeundi alterum, modo præsumere possit eos justè petere; si tamen injustè neget, probabilius videtur, eos invalidè ab alieno absolvi, ut docent Sotus, Suar. Laym. etsi non improbabiliter Sylv. Henriq. Majol. Palud. Richar. Tol. & Dian *p.* 3. *t* 4. *resol.* 79. putent, quòd validè, præsertim si sinè periculo salutis, famæ, vel simili, non liceat suo proprio.

6. Cùm jurisdictio acquiratur ratione domicilii, vel quasi domicilii, vel etiam actualis habitationis; hinc ii, qui duobus locis habent domicilium, vel quasi, possunt utrobiq. absolvi, ùt scholares, milites mercatores: itèm vagi & peregrini possunt absolvi à Parocho loci, in quo versantur. v. Lay. hìc, Vasq. &c.

7. Validè absolvit is, qui audit confessiones, præsente vel sciente, & non contradicente Ordinario, v. g. Episcopo, vel Parocho, cui constet eum aliunde non habere jurisdictionem: quia tunc præsumitur tacitè eam dare: sufficit enim, ut rectè docet Fill. & Fag. *præc.* 2. *l.* 7. *c.* 2. facultas interpretativa, & præsumpta; modò præsentem, ùt fit in casu posito, (utì etiam, v. g. si Parochus, qui jam absens est, aliàs significaverit id sibi gratum esse) nam existimatio de futuro consensu, vel ratihabitione, quòd scilicet,

quan-

quando resciverit, futurus sit contentus, non sufficit: quia consensus futurus non dat jurisdictionem pro tempore præsente, quo datur absolutio. v. Dian. *p*. 3. *t*. 4. *Res*. 68. Sanch. *de mat*. *l*. 3. *d* 35. Bec. Kon. qui addit, peccare, si de consensu dubitans, incipiat audire.

8. Peccat, qui absolvit cum jurisdictione dubia, nisì necessitas urgeat: qualis est v. g. quia pœnitens diu non est confessus, vel debet communicare, nec alius adest, tunc enim licitè absolvit cum conditione hac: *si possum*; & cum onere (etsi Salas *t*. 2. *tr*. 8. *d*. 1. hoc onus non agnoscat) aliàs iterum confitendi habenti jurisdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adjicere, à quo directè, & à cæteris indirectè saltèm absolvatur. Ità Regin. Suar. Kon. *d*. 8. *dub*. 6. *n*. 43. Quodsi tamen ex probabili ratione dubium resolvat, (nimirum habere se jurisdictionem) etsi cum formidine oppositi, absolutè absolvit licitè, ùt docet Suar. & Præp. Lugo, *d*. 19. *n*. 49. tum quia tunc practicè, & moraliter est certus; tum quia Papa eo casu dat facultatem, utì & in sequentibus casibus: 1. Quando communi errore, v. g. ob titulum coloratum, putatur aliquis esse Pastor, seu habere jurisdictionem, qui non est, ob censuram, vel alium defectum. Bon. *d*. 5. *q*. 5. *s*. 2. *p*. 3. *n*. 11. Dian. *p*. 3. *t*. 4. *R*. 122. Quod etiam, si desit titulus coloratus, probabile esse docet Dian *p*. 3. *t*. 4. R. 122. ex Pontio Molfes. & Sanct. Itèm *p*. 2. *t*. 2. *misc*. *R*. 43. si quis bona fide tali confiteatur; verùm id comuniter ab aliis negatur. 2. Cùm quis ex consuetudine, præscriptione, aut bona fide, absolvit, aut nescit potestatem suam revocatam, ùt habent Sylv. Nav. Henriq. Mald. *in* 2. *p*. *q*. *art*. 5. Sanch. 1. *mor*. *lib*. 2. *c*. 9. *n*. 55. Sal. Vasq. Dian. *p*. 1. *t*. 13. *R*. 1. 3. Quando secundùm probabilem sententiam judicatur quis habere jurisdictionem, & Sacerdos sequitur favorabilem. Bonac.

l. c. quia, quando communis est error, Ecclesia dat jurisdictionem, propter publicam utilitatem. v. Suar. Dian. *ll. cc.* C. de Lugo, *disp.* 19. *n.* 25.

9. Nemo tenetur unquam Parocho confiteri, nè quidem in Paschate. Lugo *d.* 19. *s.* 2. *num.* 28. *&c.* cum Dian. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 88. Quare Parochi frustrà nolunt, ut Parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in Paschate, cùm habeant privilegium pro omnibus Christi fidelibus. Suar. Kon. Henr. Reg. Zerola *c.* 15. *q.* 3. & commun. apud Bon. *d.* 4. *q.* 1. *s.* 2. *p. ult.* adeò, ut, qui docent, confessos Regularibus, etiam in Paschate, teneri iterum eadem confiteri suo Parocho, fiant suspecti de hæresi. Dian. *p.* 4. *tit.* 8. *R.* 102. & alii. Vi tamen hujus privilegii non possunt absolvere eos Religiosos aut Religiosas, qui non habent facultatem extra suum Ordinem confitendi, ùt ex communi notat Rodr. & Comp. Priv. Societatis. *V. Absolutio* §. 1. & ex his Layman. hìc: quia privilegio generali non censetur derogari consuetudini, vel statuto particulari, nisì id exprimatur. Usus tamen fert, ut Regulares peregrinantes, ex præsumpta voluntate Superiorum, si Ordinis socium non habeant, à quovis alio etiam sæculari absolvantur, exceptis reservatis: in quæ, si Religiosi Societatis extra domicilium incidant, videant Ordinationes Præp. Generalium *c.* 6. *n.* 6. & Laym. *hìc.*

10. Quodsi Superiores Regularium Monialibus sibi subjectis (idem est de Monialibus subjectis Episcopo) non concedant aliquoties in anno alium Confessarium, potest, & tenetur illis eum dare Episcopus; quòd si nec is faciat, ipsæ eligere possunt. Quintan. *t.* 3. *s.* 26. ex Declaratione Cardinalium apud Barbos.

DU-

DUBIUM IV.

Quid sit reservatio casuum, & quis habeat potestatem reservandi, & absolvendi ab iis?

RESP. 1. Reservatio hæc est negatio jurisdictionis circa aliquod peccatum. Ac certum est, in Ecclesia potestatem esse quædam peccata reservandi, à quibus inferiores Confessarii non possunt absolvere, ut sic subditi meliùs dirigantur, & absterreantur à peccatis, quorum difficilem remissionem vident: quanquam nisì graves causæ sint, non debeat quivis, neque qui potest, quidvis facilè reservare, neque difficulter veniam dare absolvendi à reservatis, nè alioqui cedat in destructionem, quod debebat in ædificationem. Porrò etsi quivis Ordinarius potestatem habeat reservandi, in Parochis tamen consuetudo eam abrogavit. v. Suar. *d.* 30. *s.* 5. C. de Lug. *d.* 15. *s.* 6. §. 3. Unde resolves:

1. Cùm non sit obligatio confitendi venialia, ea frustrà reservantur, (etsi fortasse possint saltèm à Papa,) ideóque sola mortalia, eáque nonnisi externa graviora, opere consummata, prudenter reservantur. Unde Clem. VIII. statuit, ut Prælati Religionum, siquidem velint, undecim tantùm casus reservare possint, nec plures sinè consensu Capituli generalis pro tota Religione, vel Capituli provincialis pro Provincia. Quod tamen de culpa tantùm, & non censuris intelligendum est: potest enim Prælatus aliquid præcipere, sub excommunicatione sibi reservata. Casus autem Clementis sunt sequentes:

1. Apostasia à religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna ac furtiva è monasterio egressio. 3. Veneficia, incantationes, & sortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus monasterii. 6. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 7. Juramentum fal-

falſum in judicio legitimo. 8. Procuratio, conſilium, vel auxilium, ad abortum fœtûs animati, etiam effectu non ſecuto. 9. Occiſio, vel vulneratio, ſeu gravis percuſſio cujuſcunque perſonæ. 10. Falſificatio manûs, vel ſigilli officialium monaſterii. 11. Malitioſum impedimentum, retardatio, aut apertio literarum à Superioribus ad inferiores, vel contrà.

2. Is, qui confitetur reſervatum, mittendus eſt ad Superiorem, (ſuadebit tamen charitas, imò aliquando coget, ut ipſe Confeſſarius, tacitâ perſonâ & caſu, à Superiore veniam petat abſolvendi.) Quodſi Superior adiri non poſſit, & ſit cauſa urgens, v. g. timor infami, vel ſcandali ex omiſſione confeſſionis, vel communionis, tunc poteſt inferior abſolvere à reſervatis, cum onere, ut pœnitens ſe poſtea Superiori ſiſtat. Quod etiam verum eſt, quamvìs caſus cenſuram reſervatam annexam habeat. Porrò eo caſu peccata non reſervata tantùm confiteri, ſufficere putant probabiliter Sotus, Corduba, & Gab. Anton. Palaus, Dian. *tom.* 2. *t.* 4. *reſ.* 104. & Lug. *d.* 4. *de Euch. n.* 86. non improbat. D. Th. tamen, Suar. & alii commun. docent omnia eſſe confitenda, quòd tutius eſt.

3. Si ſuperior injuſtè neget facultatem abſolvendi à reſervato, poſſe ab alio Confeſſario, etiam directè abſolvi, affirmat Henriquez, & Dian. *p.* 2. *t.* 4. *reſ.* 29. eſſe probabile. Sed rectiùs negat Lay. *l.* 3. *tr.* 6. *c.* 13. Lugo, *d.* 20. *n.* 188.

4. Peccant Superiores, ſi ſinè juſta cauſa difficiles ſe præbeant in concedendis licentiis pro abſolutione reſervatorum. Quintan. *t.* 3. *ſing.* 13. ex Fag. Kon. & aliis 10. Et ſi ex negatione timeatur grave ſubditi detrimentum, peccant contra charitatem & juſtitiam. Lugo, Dian. *p.* 6. *t.* 6. *reſ.* 56.

5. Si Superior Confeſſario Regularium ad hoc deputato neget facultatem abſolvendi, Confeſſarius

autem judicet debere concedi, poteſt is pro iſta vice abſolvere. Averſa *q.* 17. *ſect.* 5. Lugo, *d.* 20. *ſ.* 4. referens ſic declaraſſe Clementem VIII. haberíque in quarto tomo Bullarii, Bulla 26. Urbani VIII. & Quintan. *t.* 3. *ſ.* 11. dicens non eſſe dubium ea de re: addítque ex aliis 7. probabile eſſe, idem poſſe, ſi viro Religioſo, pio, docto, & prudenti (licèt non ex deſignatis de facto) neget. Dian. *p.* 3. *t.* 2. *reſ.* 126. *p.* 6. *t.* 6. *reſ.* 56. *& p.* 9. *t.* 3. *Reſ.* 15. ex Pellizario (qui vult idem eſſe, ſi pœnitens ipſe petat) & aliis. Imò Quintan. *l. c.* cenſet probabile, quòd idem fieri poſſit, ſi Superior adiri nequeat, & urgeat tempus celebrationis, vel communionis, verbi gratiâ: quia ſinè nota non poteſt abſtinere, cùm alii omnes communicent. Ibid. ex Trull. & aliis 6. Denique Dian *p.* 3. *t.* 2. *R.* 126. notat ex Suar. *de Relig. tom.* 4. *l.* 2. *c.* 19. Regulares ſemel ſinè licentia ſuorum Superiorum poſſe abſolvi à reſervatis, putà eos, qui adhuc, & quatenus hoc privilegium commune habent cum FF. Minoribus, quorum id eſſe teſtatur Emmanuel Roder. *t.* 1. *qq.* Reg. *q.* 62. *art.* 6.

6. Nihilominus certum eſt, poſſe aliquando Superiorem juſtis de cauſis negare facultatem, & cogere ſubditum, ut ad ſe veniat. C. Lug. *l. c.* Nam, ſi ex caſu reſervato grave ſcandalum vel damnum communitatis timeatur, poteſt Superior negare abſolutionem, donec pœnitens per ſe, vel Confeſſarium Superiori det ſufficientem notitiam ad illud evitandum: aliàs non eſt ſatìs tutus, nec diſpoſitus ad abſolutionem. Quare ſi Confeſſarius eo caſu urgeat abſolutionem, debet is attendere, ut pœnitens obligationi ſuæ ſatisfaciat in adhibendo remedio communi malo, vel damno, ſi ſit ejus periculum: quia, niſì hoc faciat, non poteſt abſolvi, non ex defectu juriſdictionis, ſed quia non eſt diſpoſitus. Ad hoc tamen requiritur, ut & obligatio pœnitentis certa ſit, & alia remedia adhi-

beri non possint. Suar. *tom. 4. de Relig. l. 8. c. 5. n.* 10.

7. Peregrinus quoad reservationem judicandus est juxta diœcesim, in qua versatur: in qua, quæ reservata sint, discant Pastores ex Agendis, aut consuetudine.

8. Superior auditis solis reservatis, potest ab iis absolvere, & reliqua inferiori committere, ex causa urgente: qualis tamen non est multitudo negotiorum, ùt docent Suar. Fernand. & Fill. sed alia gravior; tum quia etiam occupatissimus potest dare facultatem adeundi alterum, cum onere postea comparendi; tum quia integritas confessionis est de jure divino.

9. Qui à Superiore absolutus est à reservatis, potest ab iisdem postea absolvi à quovis: quia non sunt ampliùs materia necessaria Confessionis.

10. Qui bona fide confitetur, nesciens suum casum esse reservatum, vel Sacerdotem carere potestate circa illum, validè quidem absolvitur, cum onere tamen comparendi. Præp. Similiter si Confessarius probabiliter credit non esse reservatum (esto revera sit) valet absolutio. Less. Dian. *p.* 9. *t.* 9. *R.* 29.

11. Qui confitens habenti potestatem ordinariam, delegatámve in reservata, oblitus est inculpabiliter reservatum, potest illum postea confiteri etiam inferiori, & absolvi. Quod etiam valet (saltèm si prior habuerit potestatem ordinariam) etiamsi prior absolutio ob indispositionem, vel alium defectum pœnitentis, invalida fuisset. Ratio est: quia is intendit absolvere, quantùm potuit; ergo saltèm sustulit reservationem, quod fieri potuit absque Sacramento. v. Præp. *in* 3. *p. q* 9. *d.* 4. *n.* 24. Mærat. *t.* 3. *d.* 30. *f.* 3. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *Ref.* 124.

Resp. 2. A reservatis absolvere potest 1. Ipse reservans. 2. Ejus in spirituali jurisdictione Superior. 3. Cui ipse delegavit. 4. Sacerdos inferior, quando Superior adiri non potest, v. g. à reservatis Papæ, ab-

sol-

ſolvere poteſt Epiſcopus eos, qui Romam ire non poſſunt.

Reſp. 3. Extra periculum mortis (de quo *vide dicta dubio ſuperiore*) nullus inferior per ſe directè abſolvere poteſt, nisì ex jure, vel privilegio concedatur.

Dicitur 1. *Per ſe:* quia de indirecta, & per accidens colligitur ex dictis.

Dicitur 2. *Nisì &c.* quia à caſibus Papalibus abſolvere poteſt Epiſcopus, per ſe, vel Vicarium, quando ſunt occulti, ùt docet Navar. *c.* 27. Unde reſolves:

Mendicantes ex vi juris communis non poſſunt abſolvere à reſervatis Epiſcopo: quia ùt ſic non habent poteſtatem majorem Parochis: & privilegium, quod circa hoc habuerunt, ſublatum eſt decreto Urbani VIII. Anno 1628. Excipit tamen Averſa cum Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 71. eos caſus, qui Epiſcopis à jure tantùm reſervantur. Imò Quin. *t.* 1. *tr.* 3. *ſ.* 14. affirmat Regulares adhuc poſſe abſolvere ſicut ante decretum, eò quòd hoc in Provinciis non ſit promulgatum, quod Dian. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 51. non audet probare, nisì ad Epiſcopum non pateat recurſus; tunc enim ab ipſi reſervatis poſſe abſolvere, ſicut poſſent à Papæ reſervatis. Gran. Dian. *p.* 5. *t.* 14. *R.* 58. v. etiam Præpoſ. *q.* 19. *d.* 1.

Reſp. 4. Si Confeſſarius dubitet, an pœnitens lapſus ſit in mortale reſervàtum, ſi quidem dubium ſit poſitivum, poteſt (ſequendo opinionem probabilem, & judicando probabiliter non eſſe reſervatum) abſolvere. Si verò dubium ſit negativum, poſſe abſolvere negant aliqui, ùt Arm. Cord. &c. Probabiliùs affirmant Suar. Fill. Henr. Hurt. Bonac. Lug. *d.* 20. *ſ.* 2.

DUBIUM V.

Quod ſit Officium, & obligatio Confeſſarii?

RESP. 1. Munus Confessarii est absolvere dispositum, & non alium; itèm curare rectitudinem istius judicii, præsertim quando cœptum est, & reos juvare, ac monere, cum prudentia tamen. Ratio primi est: nè sit injurius pœnitenti. Ratio secundi: nè fiat sacrilegus. Ratio tertii est eadem: & quia debet curare, ut absolutio sit efficax. Unde resolves:

1. Etsi interdum utiliter differatur absolutio, etiam ejus, qui potest licitè absolvi: id tamen raró, nec ferè nisì de pœnitentis consensu faciendum: quia potest vergere in grave ejus periculum, vel damnum. vid. Dian. *p.* 1. *t.* 4. *R.* 35.

2. Absolvendus est, qui adhæret sententiæ probabili: quia est dispositus.

3. Moraliter ei constare debet de bona dispositione pœnitentis, aliàs absolvendo peccabit mortaliter.

4. Non licet absolvere 1. qui nullam præbet materiam: qualis tamen non est, qui post absolutionem mox confitetur, cujus erat oblitus. 2. Qui cùm possit non est paratus restituere, & proximas peccandi occasiones fugere. v. Navar. *c.* 15. Suar. *d.* 32. *f.* 2. 3. Ignorantem ea, quæ omnes scire tenentur, v. g. decem præcepta, & quæ ad fructuosam confessionem & communionem spectant. Unde talis communiter priùs est instruendus, vel aliò mittendus ad instructionem. v. suprà *l.* 2. *t.* 1. *c.* 1.

5. Rudiores ordinariè juvandi sunt, nisi sint incapaces instructionis, vel ob pœnitentium multitudinem fieri non possit, nec videatur expedire, ut dimittantur; vel sint peregrini, qui mox communicare, & abire debent: tunc enim, si alioqui bona fide agunt, & temporis angustiæ, vel pœnitentium multitudo longum examen, vel instructionem non permittat, sufficere aliquando integritatem formalem, docet Laym. *c.* 13. *n.* 10. quâ scilicet, auditis aliquibus pecca-

peccatis, absolvantur, cum onere redeundi ad confessionem pleniorem.

6. Si Confessarius notet pœnitentem ignorare aliqua necessaria ad hoc Sacramentum, tenetur eum instruere, & admonere officii, quantum fieri potest; v. g. si nesciat illa, quæ necessitate medii sunt ad salutem necessaria, debet ea docere; itèm obligatos ad ponendum odium, ad restitutionem honoris, famæ, aut bonorum, aut ad occasionem peccatorum tollendam, aut movenda, vel reparanda scandala, aliáve damna, quæ intulit; aut ad corripiendos delinquentes, juvandos indigentes, ad denuntianda delicta, vel delinquentes in præjudicium communitatis, vel innocentium, & denique, si quam censuram incurrerit, &c. tenetur ea de re monere, & hortari ad satisfactionem; quam si recusent, negare absolutionem: quia alioqui se ipsorum criminum participem, & sacrilegii reum faciet. Aversa *q.* 16. *s.* 12.

7. Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili, est in malo statu: quia aliàs nec ipsi, nec Sacramento consulet, cùm pœnitens sit indispositus. Si verò ignorantia sit invincibilis v. g. si bona fide teneat rem alienam, aut sit in matrimonio irrito, tenetur quidem monere, & instruere, quando speratur fructus, nec timentur incommoda graviora: quæ si prudenter metuantur, aut fructus non speretur, non tenetur, imò non potest; (excipit Lugo, *de pœn. d.* 22. *n.* 24. nisì silentium officiat bono communi) quia debet bonum pœnitentis procurare, ac consequenter licitè etiam suadet, ut secundùm suam ignorantiam operetur, v. g. Cajæ, ut reddat debitum Titio, quem invincibiliter credit suum esse esse maritum, cùm non sit. Vide Sanch. *l.* 2. *de mat. d.* 38. Nec obstare, etiamsi sit in præjudicium tertii particularis, ait Lugo, & Tamb. *de exped. conf. l. c. c.* 4. Hinc si Confessor prævideat pœnitentem non restitu-

turum, si ipsi detegatur nullitas tituli, quem pro se esse putet, non esse illi talem nullitatem à Confessario non interrogato detegendam. Quodsi tamen pœnitens ipse dubitet, ac roget, tenetur dicere veritatem, (quia tacere, esset errorem approbare) prudenter tamen, non plus dicendo, quàm rogatur, v. g. si roget Titius: an post votum simplex castitatis matrimonium contractum valeat, possitque, ac teneatut reddere debitum, respondeas: quòd sic, tacendo obligationem non repetendi debiti. v. Lay. hìc, & Lug. *l. c.*

8. Quando Confessarii Principum, Prælatorum aliorúmque Magnatum sciunt ipsos non satisfacere officio, v. g. circa collationem Beneficiorum, electionem ministrorum, subditorum gubernationem, circa eleemosynas ex bonis Ecclesiasticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confessarius monere pœnitentem de sua obligatione; aliàs si absolvit, suis humeris peccata illa imponit, & cœcus cœcum ducens, ambo in foveam inferni cadunt. Ratio est: quia in talibus raò est ignorantia invincibilis: raò itèm contingit, ut illa secum non adferant scandalum in subditis, existimantibus illa licere; vel certè non afferant damnum commune. Si tamen videat ignorantiam esse invincibilem, neque ex illa sequi scandalum, aut damnum comnne: contrà verò, admonitionem fore in majus malum pœnitentis, aut allaturum scandala, vel incommoda, potest, secundùm paulò antè dicta, dissimulare, nisi interrogetur. Ità Lug. *d.* 22. *n.* 37.

9. Si etiam pœnitens teneretur (licèt sub peccato mortali) ad aliquid adeò difficile, ut non crederetur tunc æquo animo accepturus, & alia vice meliùs suscepturus, posset prudens Confessor tunc illum relinquere in bona fide excusante à peccato, & monitionem differre in tempus opportunius, nè territus à confessione abstineat, graviúsque detrimentum incurrat. Tamb. *c.* 14. Lugo, *d.* 22. *f.* 2. *n.* 27.

10. Mi-

10. Minùs rectè dispositus excitandus est ad dolorem, & propositum emendationis, proposita peccati fœditate, bonitate Dei, periculo damnationis, &c. Itèm remedia opportuna præscribenda contra peccata futura.

Resp. 2. Ut Confessarius licitè hoc Sacramentum administret, debet esse in gratia, alioqui peccabit mortaliter: itèm debet esse talis, ut per hoc non exponatur proximo periculo peccandi mortaliter. Pars prior constat ex dictis de Sacr. in gen. An verò audiens plures una quasi vice morali, tot numero peccata committat, alii negant, ùt Rodriq. alii affirmant; ùt Bon. hìc. Pars posterior patet. Unde resolvitur hic Casus:

Confessor conscius sibi peccati mortalis, tenetur antequam audiat, saltèm absolvat pœnitentem, ipse confiteri, vel conteri de suo peccato. Si tamen vocatus improvisò ad moribundum, recolligere se tam subitò non possit ad contritionem eliciendam (vel bona fide putet se elicuisse) non peccat absolvendo. Præp. Lugo, Tamb. *l.* 3. *c.* 2. §. 3.

Resp. 3. Si malè absolvit, committendo defectum essentialem, v. g. si non protulit formam, vel absolvit à reservatis, vel non subditum, tenetur inducere ad repetendam confessionem, si sinè scandalo, infamia, fractione sigilli, & nocumento suo possit; sin minùs, non tenetur. Si non absolvit à censura, potest ab eadem (si, vel quando habuerit potestatem) absolvere absentem. Bonac. *de cens. in com. d.* 1. *q.* 3. *p.* 6. ex Suar Fill. *tr.* 11. *c.* 10. *q.* 6. Regin. Nav. Rodriq.

Si non interrogavit sufficienter numerum, speciem, vel alias circumstantias, regulariter ad nihil tenetur, nisì ad pœnitentiam agendam: monere enim extra confessionem non debet, cùm judicium sit finitum. Si tamen redeat ad Confessionem idem pœnitens,

tens, debet moneri de defectu commisso: quia alioqui hæc confessio non erit integra, cùm quædam non sit debitè confessus.

Dixi: *si non interrogavit*: quia, si positivè dixit, non teneri confiteri numerum, speciem, &c. debet monere, si sinè gravi scandalo, & detrimento potest: quia est causa, quòd alter præceptum grave (scilicet confitendi illa peccata) violet. Lugo, *d.* 22. *s.* 3.

Si neglexit monere de restitutione, moneat, si quidem commodè potest, (vel in confessione, vel extrà, obtentâ priùs ab ipso veniâ; eâ verò negatâ, ad nihil ultrà teneri docet Tamb. *l.* 3. *c.* 8. ex Sanch. contra Suar.) quia tenetur ex charitate: si non commodè potest, Deo commendet. Lay. *l.* 3. *t.* 6. *c.* 9. Hen. Suar. Sylv. Mercer. *in* 3. *p. q.* 9. *a.* 1. Dian. *p.* 4. *R.* 198. *& p.* 3. *t.* 4. *R.* 109. Quòd si tamen (ex gravi seu mortali culpa, contra jus alterius) dixisset, eum non teneri ad restitutionom, vel aliter (v. g. opinionem falsam persuadendo) esset causa efficax, cur non restituat, vel aliunde detrimentum accipiat ipse, vel alius; tenetur ipsemet restituere, nisì moneat tempestivè, priusquam pœnitens fiat impotens: quia actione sua fuit injusta causa damni. Si verò sinè gravi culpa id facit, tenetur nihilominus monere pœnitentem, si commodè potest; alioqui ipse obligabitur, sicut casu priore. Si non commodè potest, excusabitur. v. Suar. Kon. *d.* 8. *d.* 17. Bon. Dian. *t.* 1. *misc. R.* 1. Lug. *d.* 22. *s.* 3. *n.* 61. & suprà *l.* 3. *t.* 5. *c.* 2. *d.* 1. *a.* 2. *casu* 12.

Quæres: Quæ & quanta sit obligatio Confessarii audiendi pœnitentes?

Resp. 1. Quivis Sacerdos (etiam simplex, quando non est alius paratus) tenetur in extrema necessitate, v. g. in periculo mortis, audire, & absolvere volentem confiteri. Ratio est lex charitatis.

Resp. 2. Parochus, & quivis Sacerdos curatus tenetur audire confessionem sui subditi, non tantùm in casu necessitatis, aut præcepto confessionis urgente, sed etiam (saltèm per se, vel alium) quoties pœnitens id rationabiliter petit; v. g. si sit in gravi aliqua difficultate spirituali, vel velit promereri Jubilæum, &c. quia tenetur ejus bonum spirituale promovere. Suar. Vasq. Lug. &c. Si tamen nimis frequenter, vel intempestivè peteret, excusaretur. Aversa, *q.* 16. *f.* 11. Quòd si etiam semel tantùm, vel bis negaret, aut differret, non peccaturum graviter, ob levitatem materiæ, docet Suar. contra Bon. admittítque Aversa *l. c.* si non petat ex urgenti occasione v. g. solemnis festi, &c.

Resp. 3. Quotiescunque pœnitens ex mera devotione vult confiteri, Parochum teneri illum audire, contra Sylv. Regin. &c. docent Azor, Suar. Kon. Bon. Molf. Lugo, &c. Sed rectè limitat Aversa. *l. c.* si non adsint alii Confessarii delegati, & Parochus non legitimè impediatur.

Resp. 4. Reliqui Sacerdotes, per se loquendo, non tenentur audire confessiones; si tamen audire cœperint, tenentur absolvere, nisì quid obstet, neque possunt remittere ad alium: quia pœnitens eò ipsò habet jus ad absolutionem, nec potest fructu & gratiâ Sacramenti privari. Aversa, *l. c.*

DUBIUM VI.

Quæ scientia, & prudentia requiratur in Confessario?

RESP. 1. Ut Sacerdos rite absolvat, debet, quantum moraliter fieri potest, omnia peccata pœnitentis intelligere: quia alioqui is frustrà teneretur recensere. Unde resolves:

1. Peccat, qui absolvit eum, cujus peccata per negligentiam non satìs intellexit: quia fert sententiam inco-

incognitâ causâ. Validam nihilominus esse absolutionem sive propter somnum, &c. ut dictum, suprà *c.* 1. *dub* 3. *a.* 4. sive propter cantum, vel linguam impeditam pœnitentis (sinè hujus tamen culpa) aliqua non intellexerit, docet Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 109. *&* *p.* 4. *t.* 4. *R.* 198. Itèm Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 9 ex Henr. Suar. Sylv. Merc. *in* 3. *p.* eò, quòd essentia & effectus Sacramenti consistere possit, absque integra & specifica peccatorum explicatione, si sinè culpa pœnitentis omittatur. v. Dian. *l. c.*

2. Si tamen pœnitens post Confessionem intelligat, unum vel plura mortalia non fuisse intellecta, debet ea repetere in sequenti Confessione, sive apud eundem, sive alium Confessarium. Laym. Dian. *ll. cc.*

3. Confessarius absolvens ex ignorantia, quem absolvere non poterat, dupliciter peccat, nimirum ignorantia eorum, quæ ad officium suum spectant, & indebitè absolvendo. Tann. *in* 1. 2. *d.* 4. *q.* 9. *d.* 1. *n* 12. Lugo, *d.* 16. *f.* 4. *n.* 185.

Resp. 2. Ut Confessarius validè absolvat, requiritur, & sufficit, cognoscere peccata, saltèm sub confusa ratione peccati. Ut verò licitè, requiritur ea scientia, ut possit ferre prudens judicium in hoc foro; ideóque scire debet 1. quæ sint mortalia, quæ venialia, saltèm ex genere suo. 2. Species & circumstantias necessariò explicandas. 3. Spectantia ad restitutionem bonorum & famæ. 4. Casus reservatos, & excommunicationes saltèm communiores. 5. Censuras & irregularitates communiores pro Sacerdotibus. 6. Requisita in pœnitente ad bonam dispositionem. 7. Remedia peccatis opportuna. Circa quæ omnia notantur hæc tria:

Primò sufficere: si ea sciat mediocriter ità, ut saltèm nôrit prudenter de omnibus dubitare, & doctiores se, vel libros consulere.

Secundò: majorem, minorémve requiri, ac sufficere sci-

re ſcientiam, pro diverſitate locorum, & pœnitentium. Bon. *d.* 5. *q.* 7. *p.* 4 §. 2.

Tertiò: graviter peccare tum eum, qui ſinè ſufficienti ſcientia huic muneri ſe ingerit: tum eum, qui talem ſinè neceſſitate conſtituit, aut, cùm poſſit corrigere, tolerat. Laym. *l.* 5, *c.* 13. Bon. *l. c.* Lugo. Unde reſolves:

1. Si pœnitens advertat, Sacerdotem non percipere pe ccati gravitatem, tenetur illum monere ſe peccâſſe mortaliter.

2. Qui ſciens prudens confitetur ei, quem ſcit ſuam conſcientiam dijudicare non poſſe, tenetur Confeſſionem repetere apud peritiorem: quia graviter peccavit ſic confitendo.

Reſp. 3. Prudentia requiritur, tum in inſtructione, monitione, curatione pœnitentis; tum in interrogatione. Et quidem ſi prudenter judicet integre eſſe confeſſum, v. g. quia bene inſtructus poteſt, & ſolet adhibere diligentiam debitam, non tenetur quidquam interrogare; aliàs tenetur, ùt habet communis (Dian. tamen *p.* 2. *t.* 15. *R.* 7. ex Nav. & Valero negat eſſe mortale, non examinare aliquam circumſtantiam ex oblivione. v. etiam Lugo, *d.* 22.) quia tanquam judex debet curare integritatem judicii, & tanquam medicus, ut morbi, & vulnera perfectè detegantur: cavendo interim 1. nè examen ſit curioſum, de non neceſſariis, unde Confeſſarii exiſtimatio, Sacramenti dignitas, & pœnitentis profectus minuatur. 2. Nè ſit indiſcretum, v. g. de iis, quæ moraliter certum eſt à tali non ſolere committi; vel ex quibus diſcat peccare pœnitens, vel de inverecundis inverecundè, vel numero nimis anxiè, ſi ex dictis probabiliter æſtimari poſſit. 3. Nè ſit intempeſtivum; & ſinatur priùs ſe explicare, quantùm poteſt, nè importunitate terreatur. Quod verò quidam monent, expedire, ut pœnitens inter confitendum non interrum-

rumpatur, id Lugo *d.* 2. *n.* 15. universim non probat, præsertim, si confessio non sit brevis: quia facilè aliqua excidunt è memoria. Unde resolves:

1. Si Sacerdos advertat, pœnitentem, etiam post sufficientem diligentiam, peccatum aliquod, aut circumstantiam necessariam omittere, probabilius ac verius est, per se loquendo, teneri interrogare; etsi negat Sa, *V. Confessor.* & Medin. docens, si diligenter examinatâ conscientiâ unius sit oblitus, non teneri Confessarium illud revocare in memoriam, nisì cedat in damnum proximi: quod Vasq. *q.* 93. *d.* 7. *n.* 3. videtur dicere esse probabile: verùm alii rejiciunt. v. Lugo, *d.* 22.

2. Etsi Confessarius, cui evidentur constat peccatum pœnitentis, quod tamen ipse negat, non debeat illum absolvere; quando verò ex aliorum relatione, vel suspicione id habet, standum sit pœnitentis confessioni, cui in hoc foro, tam pro, quàm contra se fides habetur. (Suar. *tom.* 4. *d.* 32. *f.* 3. Fagund. *p.* 1. *l.* 6. *c* 4. *n.* 38. citati à Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 105.) in utroque tamen casu prudentis Confessarii est 1. Cautè & à longè, tum propiùs interrogare. 2. Si nihilominus neget, prudenter judicare, annon potuerit oblivisci: vel confessus esse alteri, vel putare non esse peccatum, vel simili de causa excusari, ità ut debeat absolvi. Dian. *l. c.* ex Sylv. Nav. Tol. &c. 3. Si peccatum illud nôrit ex confessione complicis, non uti illâ scientiâ, nisì in genere quærendo, an aliud conscientiam gravet, & excitando ad majorem contritionem, ob periculum indirectæ revelationis; aut etsi complex dederit veniam, ob periculum scandali. Vid. Laym. *c.* 14.

3. Interrogationes in materia castitatis, debent esse paucæ, & cautæ, nè vel occasionem det investigandi, aut traducendi confessionem, aut ignorantem doceat, aut offendat, aut se, vel illum periculo exponat.

nat. Ac si hæc timeat, potiùs pati debet aliquid deesse integritati materiali. Et quidem si in hac materia negantur cogitationes, non opus est progredi ad opera. Rudiores tamen cogitationes negant, verba & opera rogati fatentur, quòd illas non æquè agnoscant, aut advertant. v. Laym. *hìc c.* 13. Kon. *d.* 7. *dub.* 7. Fagund. *l.* 4. *cap.* 2. Præp. *q.* 10. *d. un.* Dian. *p.* 3. *tract.* 4. *R.* 99.

CAPUT III.

De Adjunctis Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quid sit sigillum Confessionis, & qui ad illud teneantur?

RESp. 1. Sigillum hoc est obligatio juris divini strictissima in omni casu, etiam quo integri regni salus periclitaretur, ad tacendum, etiam post mortem pœnitentis, dicta in confessione (id est in ordine ad absolutionem sacramentalem) omnia, quorum revelatio Sacramentum redderet onerosum, vel odiosum. Unde resolves:

1. Violatio hujus sigilli duplicem habet malitiam: Sacrilegii, contra reverentiam Sacramento debitam, & injustitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem & Confessarium de secreto isto servando omni casu. Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *R.* 2. ex Fagund. Kellison. &c. Neque hìc datur parvitas materiæ. Diana, *p.* 5. *t.* 5. *R.* 8. ex Malder. Baldel. &c.

2. Non inducitur hæc obligatio 1. per confessionem factam fictè, v. g. ad furandum, illudendum, vel Sacerdotem pervertendum, etsi hoc casu adhuc prudenter tacendum sit. v. Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 26. 2. Si quis extra Confessionem accipiat aliquid sub sigillo Confessionis: quia tantùm est obligatio secreti naturalis, gravior aut levior, pro rei exigentia.

3. Non frangitur sigillum 1. Si in genere dicas

Titium tibi confeſſum eſſe venialia, aut eſſe probum innocentem: modò non dicas in iis circumſtantiis, ex quibus colligi poſſit, alios eſſe nocentes, vel confeſſos mortalia. 2. Si dicas N. tibi eſſe confeſſum, etſi in certis circumſtantiis hoc quoque periculoſum ſit. Laym. *c.* 14. *n.* 21. Imò ſi pœnitens verbo vel facto (v. g. clàm accedendo) ſignificaverit ſe nolle ſciri quòd ſit confeſſus, Confeſſarium revelare ſigillum volunt Regin. Navar. & Mercer. apud Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 47. Quia pœnitens confitendo Confeſſario extraordinario veniret in ſuſpicionem gravioris criminis, quod Tamb. *in append. c.* 9. dubiè confirmat, aſſerens, ſe vereri, nè talis accedat ad fractionem ſigilli. 3. Si peccata ità referas, ut moraliter loquendo, perſona innoteſcere non poſſit, neque communitas aliqua etiam parva infametur, ùt quòd ibi talia vitia regnent. vid. Dian. *p.* 2. *t.* 15. *R.* 13. id enim eſſet contra ſigillum. Unde Turr. apud Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 46. & Tamb. *in append. c.* 3. reprehendunt Superiorem localem, qui Provinciali fortè dicat, in ſua domo ſæpe poſtulari licentiam abſolvendi à reſervatis: quia poteſt redundare in ignominiam, & damnum domûs, etſi idem Tambur. *cap.* 4. *num.* 2. dicat probabile eſſe, quòd non ſit contra ſigillum, ſi dictæ licentiæ petitæ fuerint extra confeſſionem. 4. Si utaris notitiâ extra confeſſionem acquiſitâ, imò ipſum peccatum, quod aliunde tibi innotuit, aperias, modò nullam circumſtantiam ex ſola Confeſſione notam, nec certiùs referas, quàm extra confeſſionem nôſti: quo in caſu opus eſt magnâ cautelâ, & tutiſſimum eſt ſilere. Laym. *c.* 14. *n.* 16.

4. Quando plures, v. g. ſtudioſi vel aulici, &c. tenentur ferre teſtimonium confeſſionis, Confeſſarium teneri id dare, etiam iis, quos non abſolvit, docet Kon. *diſp.* 9. *dub.* 1. Fagund. & Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.*

22. tum

22. tum nè id negando prodat aliquo modo ſigillum & pœnitentem; tum quia dando non mentitur, cùm tantùm teſtetur, eſſe confeſſum. Verùm Bon. *a*. 5. *q*. 6. *ſ*. 5. *p*. 4. & Lugo, *d*. 23. *ſect*. 3. docent tali ſchedam negare, non eſſe contra ſigillum, (idémque concedit Averſ. *q*. 18. *ſ*. 2. ſi non conſtet pœnitentem acceſſiſſe hunc Confeſſarium) tum quia nihil dicit, ſed tantùm non approbat teſtimonio poſitivo confeſſionem, ad quod non tenetur; nec quidquam, facit ex quo poſſint cognoſci delicta pœnitentis: tum quia aliàs via aperiretur fraudibus, & multi improbi Parochos in Paſchate deciperent: tum quia poteſt eſſe conſuetudo, ut ſcribatur, abſolutum eſſe, quod falſum erit, ſi ſcribat; & ſi omittat, ſigillum franget; tum quia ſcandaloſum erit & iniquum, publicæ meretrici perſeveranti (utì & occulto peccatori, ſic pallianti ſuam iniquitatem) teſtimonium dare confeſſionis: neque Confeſſario imputandum erit, quòd eum poſitivè non defendat.

7. Sub ſigillum cadunt 1. omnia peccata pœnitentis, tam futura, quàm præterita: (ſiquidem hæc animo ſe accuſandi ſint manifeſtata, ſecùs ſi per modum ſimplicis narrationis, vel ut Confeſſarium ad ſimile peccatum induceret. Dian. *p*.5. *t*.11. *R*.25. ex Suar. & aliis 8°.) ideóque peccat mortaliter, qui ſive directè, ſive indirectè aperit aliquod veniale in particulari, etiam leve Titii: quia materia ſigilli parvitatem non habet, ùt eſt omnium ferè ſententia apud Dian. *p*. 5. *tract*. 5. *R*. 8. & Tamb. *in app*. *cap*. 8. vel qui in genere dicit, eum ſibi confeſſum eſſe aliquod mortale, caſum reſervatum, vel excommunicationem, vel non abſolutum ob indiſpoſitionem. Imò Confeſſorem qui dicat abſolutè: Ego Petrum non abſolvi, frangere ſigillum dicit Dian. *p*. 5. *tract*. 11. *R*. 42. ex Suar. & aliis 9. 2. Etiam peccata complicis, ſive prudenter, ſive imprudenter detecti. Suar. Vaſq. & commun. apud

pud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 111. An verò liceat interrogare de complice, ad ejus correctionem faciendam, illámque ex licentia pœnitentis facere, affirmant Suar. & Fagund. contra Bonac. Lorcam, Nugnum, & alios Thomistas. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 113. Lugo, *d.* 16. *n.* 426. ubi docet, posse aliquando pœnitentem à Confessario obligari, & cogi ad manifestandum complicem extra confessionem. 3. Pœnitentia imposita si gravis sit, hoc est: quæ consuevit injungi pro mortali (qualis nunc esset, ait Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 31. Corona B. V. non verò Miserere) Aversa *quæst.* 18. *s.* 6. 4. Peccatorum circumstantiæ, quas taceri pœnitentis interest, nisì dictæ sint post absolutionem, v. g. si spurius sacros Ordines susceperit, si nobilitatem jactaverit &c. Bona verò pœnitentis, & cætera impertinentia, quæ per accidens interponuntur, nec odium Sacramento pariunt, v. g. propositum religionis, vel matrimonii, sæpe quidem (si nimirum pœnitens ea tecta velit) sub obligationem secreti naturalis, non tamen Sacramentalis, cadunt. Excipiunt Tan. & Kon. nisì pœnitens talia dixerit in ordine ad explicanda peccata: tunc enim sigillo Sacramentali claudi tenent, cum Diana, *p.* 5. *t.* 11. *R.* 5. Idem de virtutibus, & vitiis affirmat Gran. contra Reg. & Mald. apud Dian. *l. c. R.* 30. de defectibus naturalibus (v. g. illegitimè natum esse) & de vitiis occultis corporis, Konin. Hurt. & Kellison. contra Gran. Mald. &c. quia ea sub sigillum cadere absolutè ajunt apud Dian. *l. c. R.* 29. Itèm de iis, quæ alios concernunt, & tamen peccata non sunt. Mald. & Dian. *l. c. R.* 38. Denique de scrupulis (contra Konin. & Gran. qui eos sigillo claudi absolutè affirmant, & contra Marchant. qui absolutè negat) idem tenet Lugo, nimirum si pœnitens scrupulositatem confiteatur, aut ad declaranda peccata, vel conscientiam afferat, ait cadere sub sigillum: quia est in obliquo saltèm

tèm materia confessionis. Secùs si non cognoscatur ex pœnitentis relatione, sed videatur, & percipiatur, v. g. ex modo confitendi. Idem dicit de aliis defectibus naturalibus, v. g. quòd sit blæsus, rudis, hebetis ingenii, &c. Et sic excusat Confessarium, qui de pœnitente dixit, quòd impertinentiis & næniis caput sibi frangat. vid. *d.* 23. *sect.* 3. *num.* 60. Gran. tamen id improbat, & Konin. apud Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 50. ait esse periculosum, & posse facilè frangi sigillum indirectè. Denique Tamb. *in appen. c.* 3. doctrinæ isti, ne quidem ùt probabili acquiescit, atque eam à Dian. *l. c.* immeritò vocari communem, cùm Gran. Hurt. Palaus, Bauny, &c. refragentur: alitérque limitans ipse ait: si isti defectus, v. g. esse blæsum, rudem, scrupulosum, &c. sint passim noti, non cadere sub sigillum; secùs, si sint ignoti: quia confessio immunis esse debet ab omni odio.

Resp. 2. Ad sigillum tenentur omnes, ad quos quomodocunque notitia sacramentalis confessionis pervenit: qualis est 1. Confessarius, qui, si de auditis in confessione rogetur, potest negare, etiam, si opus est, cum juramento, subintelligendo, quòd possit dicere, vel potiùs (ùt dicit Lug. *d.* 23. *s.* 4.) quòd sciat scientia utili ad respondendum interroganti extra confessionem, (excipit Henr. & Granad. cum Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 43. nisi ex illa negatione sequeretur confessionem non fuisse integram, v. g. si de publica meretrice rogaretur: an non esset confessa fornicationem? tunc enim declinando directam responsionem, dicendum esse, illam confessam esse peccata sua, & se functum officio suo) Imò si peccatum suum salvo sigillo non possit confiteri, debet omittere: quia sigillum strictiùs obligat, quàm integritas confessionis. 2. Superior, cui se sistit absolutus à reservato, vel à quo petitur licentia absolvendi à reservato. Suar. Lugo, &c. contra Henriq. Vasq. Kon. & Palaum, qui

ſecreto tantùm naturali teneri volunt. 3. Interpres. 4. Qui furtivè, vel caſu aliquid audit, licèt inculpatè. *R.* 15. 5. Omnes, quibus aliquid ſacrilegè revelatum eſt; unde de hoc nec inter ſe colloqui poſſunt. 6. Laicus, qui pro Sacerdote eſt habitus. 7. Doctor, vel alius, qui cum venia pœnitentis conſulitur, ùt habet communior ſententia, contra Vaſq. vid. Dian. *p* 2. *t.* 15. 8. Qui alterius rudis confeſſionem ſcripſit. 9. Qui ſcriptam invenit, ac legit, ùt docet Rod. Fag. Mald. &c. apud Dianam, *par.* 5. *t.* 4. *R.* 112. & *p.* 5. *t.* 11. *R.* 27. contra Suar. Bon. Laym. quorum ſententia probabilis eſt, juxta quam, etſi talis teneatur ſecreto naturali, peccétque mortaliter, ſi gravia ac diffamantia vulget: ſecùs tamen, ſi ſciens levia tantùm eſſe, ea legat ex curioſitate. Unde conſequenter in caſu graviſſimæ neceſſitatis, talem confeſſionem ſcritam liceret revelare, (excipit Lugo, nisì tamen per ſcripturam voluerit confiteri, ùt mutus, vel petere facultatem abſolvendi à reſervato. vid. *d.* 23. *num.* 48.) 10. Etiam ſecundùm aliquos, ipſe pœnitens. Verùm probabilius eſt, eum tantùm teneri ſecreto naturali, ratione materiæ, ſi ea id requirat, tacere audita à confeſſario. v. Lay. Dian. *p.* 5. *t.* 11. *reſ.* 8. Unde reſolves:

1. Extra confeſſionem, cum licentia Pœnitentis poteſt agi de auditis in confeſſione, ſive cum ipſomet, ſive cum quocumque alio, etſi periculoſum ſit. D. Th. Suar. Præp. Tan. &c. Circa quam licentiam requiritur 1. Ut ſit formalis & expreſſa: nam præſumpta, tacita, interpretativa, virtualis (etiam in bonum ipſiuſmet pœnitentis) non ſufficit. Fagund. *p.* 2. *l.* 6. Tann. Mald. & cæteri DD. communiter. 2. Ut ſit libera ac ſpontanea, non vi, injuriâ, dolo, vel per preces importunas extorta, vel etiam per metum reverentialem ipſius Confeſſarii obtenta. Henriq. Fagund. *l. c.* Dian. *p.* 5. *t.* 11. *R.* 10. & 24. 3. Non revocata

vocata; nam pœnitentem pro libitu etiam finè causa eam revocare semper posse, docent Fagund. & Dian. *ll. cc.* 4. Non opus esse, ut habeatur in scripto. Suar. Fagund. *ll. cc.* Imò si dubium sit, an Confessor cum licentia locutus fuerit, Sacerdoti potiùs, quàm pœnitenti credendum, ex Graff. & Henriq. affirmat Dian. *l. c. R.* 4. vel etiam quàm hæredibus, v. g. si ex licentia defuncti revelet restitutionem ab iis faciendam. Tann. & Mald. qui tamen monet, eo casu non esse dicendum; eam deberi ex delicto, sed solùm quòd talibus tantùm dari voluerit, satiúsque suaderi moribundis, ut talia secreto codicillo hæredibus injungant. Vide Dian. *l. c. R.* 32. 5. Perinde esse, sive ea licentia detur verbo, sive facto, quod quidem æquivaleat expressæ concessioni; v. g. si pœnitens extra confessionem incipiat loqui cum Confessario de dictis in confessione: tunc enim posse hunc prosequi, docent Aversa, *q.* 18. *f.* 7. Tamb. *in appen. c.* 1. ex Bon.

2. Frangitur sigillum, si cum pœnitente, extra confessionem, finè venia, agas de auditis in confessione, ea te scire ostendas. Quod verum putat Sanchez contra Suar. & Layman, etsi cum eo tractare velles de essentiali errore in ea commisso, quem illi significare, finè ejus venia, non licere, docent Regin. Fag. Bon. & alii contra Filliuc. Turrian. &c. apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *Ref.* 87. Dixi *Extra*: quia intrà confessionem potest fieri mentio præcedentium, ùt patet ex praxi Confessariorum, qui ob recidivam arguunt, & absolutionem aliquando negant. Ità Henr. Præpos. Gran. Mald. &c. apud Dian. *p.* 5. *tract.* 11. *R.* 20. Ubi ipse cum Fagund. negat id licere finè expressa licentia pœnitentis, nisì de iis, quæ is iterum confitetur, vel saltèm tangit, v. Dian. *l. c.* & *p.* 2. *tr.* 1. *misc. n.* 12. & *p.* 9. *tr.* 11. *R.* 18.

3. Frangit sigillum, qui dicit se in tali monasterio

audiviſſe grave peccatum, tametſi non nominet perſonam. Dian *p.* 5. *t.* 11. *R.* 33. & alii 3. cum Mald. additque, graviter peccare eum, qui dicit in hoc vel iſto Ordine Religioſo, hoc vel iſtud peccatum fuiſſe admiſſum, quod ex ſola confeſſione novit. Imò nec de civitate, vel certo loco, quo quis confeſſiones audivit, licere, quòd gravia fiant, vel talia & talia peccata committi ſoleant (niſi id aliunde conſtet) docent Hurt. Kelliſ. & Mald. apud Dian. *l.c.R.* 35. quia poteſt redundare in gravamen, & infamiam ipſius communitatis, & fortè etiam civium in particulari, quando civitas non eſt ampla, & pœnitentes ſuſpecti; atque adeò Confeſſio fieret illis odioſa. vid. Dian. *l. c. & R.* 36. ubi cum Mald. docet, Confeſſarium, qui paucos habet pœnitentes ſibi ſubditos, (v. g. Moniales hujus Monaſterii) ſcandalum dare, ſi coram illis concionetur de vitiis auditis in confeſſione: quia confeſſæ facilè ſuffunduntur pudore.

4. Notitiâ in ſola confeſſione acceptâ nullo caſu uti licet, ſi periculum ſit revelationis, ſaltèm indirectæ. Verùm ſi nullum ſit periculum, ut vel pœnitens, vel uſus ſcientiæ innoteſcat, etſi probabile ſit, licere uti ad alterius gubernationem, v. g. negando ſuffragium ei, quem ex ſola confeſſione ſcit indignum eſſe, vel claudendo oſtium, per quòd quis noctu ingreditur ad peccandum: itèm cognita proditione futura, monendo de diligenti cuſtodia, impediendo clàm matrimonium, quando ſcitur impedimentum, ùt docent Vaſq. Henr. Nav. &c. Contrarium tamen verius videtur, quod docent Fumus, Sanch. Kon. Laym. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 76. *& p.* 5. *c.* 11. *R.* 3. & alii: quia hæc doctrina poſſet pœnitentem abſterrere à confeſſione. Et quidem Superioribus Religionum talis gubernandi modus prohibitus eſt Anno 1594. cùm in Societ. JESU jam antè idem ſtatutum eſſet, prohibitúmque contrarium docere. v. Dian.

Dian. *p.* 4. *tr.* 4 *R.* 202. Contrà verò ad ſui ipſius gubernationem licere tali caſu eâ ſcientiâ uti, videri probabilius, v. g. abſtinendo à calice, in quo ſcitur eſſe venenum, deflectendo à ſylva, in qua paratam ſibi mortem ſciat ex unius latronis confeſſione, docent Sylv. Henriq. Konin. Lay. *hìc c.* 15. contra Suar. Dian. *p.* 5 *tr.* 11. *R.* 46. Excipit Lugo, niſì actio, vel omiſſio Confeſſarii inducat notitiam peccati, vel damnum afferat confitenti, contra Kon. *diſp.* 9. *dub* 4. &c. qui putat licere, etſi indè mors pœnitenti immineret à ſociis inferenda. v. *l. c. n.* 108.

5. Denique facere aliquid, ex quo ſoli pœnitenti innoteſcere poſſit, id fieri ex notitia confeſſionis, eſſe contra ſigillum negant D. Th. Bon. Sot. Vaſq. &c. affirmant Sylv. Val. Kon. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 46. ídque confirmant Fag. Gran. Lugo, & Averſ. *q.* 18. *ſ.* 8. ſi tale ſit, quod pœnitenti ruborem, vel moleſtiam afferat, v. g. ſi vultum ei auſteriorem oſtenderet, vel eum declinaret, ſecùs, ſi ei ſit gratum, vel ſaltèm confeſſionem odioſam, aut difficiliorem non reddat, v. g. ſi audiſſet eum ad indignationem, aut odium provocatum, vel in tentationem incidiſſe ex certo facto, vel dicto Confeſſarii, indéque ipſe à talibus factis, vel dictis abſtineat, &c.

DUBIUM II.

Quale ſit præceptum, & quæ obligatio Confeſſionis?

RESP. Præceptum confitendi, tum Divinum tum Eccleſiaſticum, ſub mortali obligat omnes, ac ſolos baptizatos, qui habent mortale: illud in articulo mortis; hoc verò poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint: & ſimul ut confiteantur proprio Sacerdoti vel alteri, cum ejus venia, ſemel in anno, computando ab una confeſſione ad aliam, ùt quidam docent; vel ab initio Januarii ad finem Decembris, ùt habet

habet communior; vel denique à Paſchate ad Paſcha, ùt conſuetudo ferè obtinuit, propter communionem. Suar. *d.* 35. *ſ.* 2. Vaſq. *q.* 90. *art.* 2. Lugo, *d.* 15. *ſ.* 3. 4. 6. & 7. Kon. *d.* 5. *dub.* 6. Unde reſolves:

1. Tenentur hoc præcepto 1. Hæretici & Apoſtatæ, pueri doli capaces, ſaltèm poſt ſeptennium, v. Dian. *p.* 4. *t.* 3. *R.* 52. Lug. *l. c. ſ.* 7. *n.* 145. & 149. 2. Ingrediens periculoſam navigationem, vel conflictum. 3. Mulier tenera, primùm paritura, vel quæ ſolet habere partus difficiles. 4. Reus morti adjudicatus. 5. Qui ſigna habet mortis naturalis.

2. Improbabile eſt, quod docet Sa, *V. Confeſſio*, Eccleſiam non obligare ante pubertatem, cùm anni diſcretionis citiùs attingantur, & conſtet mortaliter peccari poſſe, ſub annum nonum, vel decimum, imò antè. Unde ſi talis puer, craſſo ſaltèm modo, videatur cognoſcere, Deum per hoc vel illud offendi, oſtendátque dolorem, & propoſitum, ac præcipua fidei myſteria cognoſcat, debet abſolvi; ſecùs tamen, ſi non notetur ſufficiens uſus rationis; ſi verò dubium ſit, poteſt, (imò in articulo mortis debet) abſolvi ſub conditione. vid. Laym. *l.* 5. *t.* 6. *c.* 5. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 53. & Lug. *l. c.* & *d.* 17. *n.* 22. ubi docet, etiam extra articulum mortis & obligationem præcepti, talem eſſe ſub conditione abſolvendum, nè gratiâ ſacramentali privetur.

3. Non obligatur, qui tantùm habet venialia, etſi conſuetudo habeat, & cogi etiam quiſque poſſit, ut in Paſchate ſaltèm ſe ſiſtat Paſtori, ut cum reliquis eum ad communionem admittat; ad quod Paſtor tenetur, ſi alter dicat, ſe mortalis culpæ non eſſe conſcium. Suar. *d.* 36. *l.* 2. &c. communiter.

4. Probabile eſt, eum, qui uno anno, ſive cum, ſive ſinè culpa ſua, non ſatisfecit præcepto, teneri adhuc, quàm primùm poteſt, anno ſequente: quia terminus non apponitur, ad finiendam, ſed ad non diffe-

differendam obligationem. Ac proinde talem toties peccare mortaliter, quoties oblatam occaſionem negligit, docent Bon. *d.* 5. *q.* 5. *ſ.* 2. Suar. Vaſq. Lugo, *l. c. n.*177. contra Sylv. Valent. Lay. Dian. &c. qui dicunt perſeverare in uno eodémque peccato.

5. Satisfaciunt ii, qui confitentur Mendicantibus, etiam in Paſchate : quia hi habent facultatem à Sacerdote propriiſſimo omnium fidelium, & Paſtore Paſtorum. Ità communiter omnes contra Gloſſatorem, & Auctorem Parochiani obedientis, contra quos vid. in Reſponſis Franciſci Fontani, editis Viennæ Auſtriæ Anno 1634. allegatam authoritatem duorum Conciliorum Generalium Viennenſis & Tridentini, 20. Pontificum, 10. Doctorum, & præter totius orbis conſenſum, multorum quoque Parochorum, teſtantium, eos eſſe optimos Parochianos, qui Regulares adeunt, & ab iis inſtituuntur. v. ſup. *l.* 3. *t.* 3. *c.* 1. *dub.* 3. Itèm Nav. Azor, Fag. Trul. *l.* 3. *c.* 4. *d.* 2. *n.* 6. Dian. *p.* 8. *tr.* 1. *R.* 88.

6. Non obligatur ante finem anni, qui habens mortale, timet, nè illud obliviſcatur. Kon. Henr. Lugo, *d.* 14 *n.* 41. & alii contra Med. &c. Si tamen prævideret, ſe non habiturum occaſionem confitendi deinceps toto hoc anno, deberet prævenire etiam in medio anni. Lugo, *diſp.* 15. *ſ.* 6. *n.* 182.

7. Certum eſt, non ſatisfieri præcepto Eccleſiæ per confeſſionem invalidam, ùt docent Suar. *d.* 36. *ſ.* 7. Fill. Laym. Lugo, *d.* 15. *ſ.* 7. §. 5. etſi probabile contrarium (nunc damnatum ab Alex. VIII. prop. 14.) putârit eſſe Fagund. apud Dian. *p.* 3. *tract.* 4. *R.* 120. Itèm nec per confeſſionem venialium, ùt docet Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 226. ex Hurt. & Mercero.

8. Excuſantur ab hoc præcepto 1. qui phyſicè non poſſunt, v. g. quibus deeſt Confeſſarius. 2. qui moraliter non poſſunt : v. g. qui prudenter timent revelationem ſigilli, vel qui non poſſunt ſinè notabili in-
com-

commodo vitæ, fortunarum, &c. Kon. Tamb. *c.* 4. §. 3.

TRACTATUS V.
De Extrema Unctione, & Ordine.
CAPUT I.
Quid sit Extrema Unctio, & quæ circa eam observanda?

RESp. 1. Est Sacramentum à Christo institutum ad ægroto periclitanti de vita, conferendam salutem animæ, vel etiam corporis, per unctionem olei benedicti, & orationem Sacerdotis. S. Thom. *in* 4. *dist.* 23. *q.* 1. *art.* 1. Unde resolves:

1. Materia ejus remota, est Oleum benedictum, quod in pyxide chrismali signatur literâ I. (in cujus defectu non licet utì chrismate: si tamen usus sis, nihil repetendum esse, docet Laym. *lib.* 5. *tr.* 8. *c.* 2. *n.* 3) ídque renovandum est quotannis in Cœna Domini, veteri exusto, si tamen novum haberi non possit, aliud consecratum, vel in necessitate non consecratum, (in minore tamen quantitate quàm vetus est) addere. Etsi Dian. *p.* 6. *t.* 6. *R.* 44. ex Less. & aliis 4. dicat contrarium habere praxim Ecclesiæ, ut scilicet paulatim & per vices (si ità requirat necessitas propter copiam infirmorum) longè etiam major quantitas addatur, quàm ab Episcopo fuerit consecrata initio. Bon. *d.* 7. *q.* 1. *n.* 8. ex Possevino.

2. Materia proxima, est unctio certarum partium corporis, ac saltèm quinque sensuum: vel si mutilati sint, vicinarum partium, facta à Sacerdote, non simpliciter necessariò contactu immediato manûs, nam peste grassante potest utì virgâ oblongâ oleo tinctâ, quàm postea comburat, Sylv. Chapeavill. Dian. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 167. Quidam etiam Doctores putant,

tant, unam tantùm unctionem esse de essentia Sacramenti; ideóque in periculo pestis, & simili necessitate, sufficere unum tantùm organum magìs obvium, vel potiùs caput, quòd in eo sensus maximè vigeant, urgere dicendo: Per istam, &c. quicquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, tactum, &c. Et quidem pro hac sententia citantur varia Pastoralia, Agendæ, & Doctor. Lovan. Sylv. *in* 3. *part. q.* 32. *art.* 2. Laym. *lib.* 5. *tr.* 8. *c.* 3. qui eam non omnino improbabilem, Tan. & Marchant. *in Horto Pastorum*, qui omnino probabilem, & in praxi usitatam, Dian. *part.* 3. *t.* 4. *res.* 168. qui in praxi tutam dicit, citánsque pro ea *p.* 8. *tr.* 1. *R.* 21. Gran. Amic. Aversam, affirmat Pontificem id posse permittere; & denique Escob. (citans Becanum *c.* 25. *q.* 7. *num.* 6.) & Barbosa in Trid. *sess.* 14. *cap.* 1. id permittit. Verùm cùm alii Doctores communiter repugnent, tutius saltèm erit (quod suadent Laym. & Dian. *ll. cc.*) eo casu unum oculum, aurem, manum, narem, & os velociter sinè crucis forma ungere, dicendo unicam formam, complectentem reliquas. Illud verò certiùs est, pedes aut renes inungere, non esse essentiale, imò quoad renes, non est decens, prætertim in fœminis, & viris religiosis, ideóque omitti solet. Henriq. Sa, Tolet. Suar. Bellarm. *cap.* 10. *in fine.*

3. De essentia hujus Sacramenti est 1. ut organa 5. sensuum, quæ inunguntur nominentur. Palaus *t.* 4. *c.* 26. Aversa *f.* 4. &c. communit. licèt Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 56. ex Regin. contrarium censeat probabile, imò ad valorem sufficere, si inter ungendum omnes sensus dicas: Per istas sanctas unctiones indulgeat tibi. &c. 2. Verba illa: Per hanc sanctam unctionem, etsi Palaus *loc. cit.* dicat valere, si tantùm omittas τὸ sanctam. 3. Verba deprecativa, indulgeat tibi Deus. Hinc formam imperativam, v. g. Per hanc &c. remittatur tibi, quicquid, &c. non valere, dicit Palaus, *l. c.* Dian. *loc. cit.*

4. Hoc Sacramentum tantùm dandum est morti propinquis, ex morbo, vulnere, partu, vel senectute: quia hi soli sunt infirmi. Quòd morbo liberati rursus periclitentur, iterandum est: & quidem in diuturnis morbis, quoties erit periculum novum; neque expectandum, (sub gravi culpa, Quintan. *t.* 5. *f.* 9.) donec sensibus careant, vel omnino sint desperati. In dubio verò de vita, detur sub conditione, Laym. *l. c.* ex S. Thom. Sylv. Suar. *d.* 40.

5. Si conferatur infirmo communi morbo, sive non graviter vel periculosè laboranti, non est validum. Suar. Palaus, Gran. Amic. &c. comm. Ac licèt Less. Wigers, & Quint. contrarium putet probabile, concedunt tamen, sic inunctum iterum inungendum esse (etiam in eodem morbo) quando periculosè laborare cœperit, ob mutatum statum infirmitatis, additque Quint. mortaliter peccatum fuisse. vide Quint. *t.* 5. *sect.* 7. Dian. *p.* 9. *t.* 6. *res.* 54.

6. Ad Sacramentum hoc cum fructu recipiendum in eo, qui rationis est compos, & conscius peccati mortalis (si non confiteatur) requiritur contritio, saltèm existimata, neque sufficit attritio. Bon. *d.* 7. *q. un.* *p.* 5. *n.* 2. ex Reg. *l.* 28. *c. ult. a.* 73. Ordinariè autem, nisì obstet causa rationabilis (v.g. si ob vomitum cōmunicare non possit) præmittenda est confessio & communio, ob Ecclesiæ consuetudinem, quæ unctionem tanquam minùs necessariam ad salutem postponit. v. Bon. *l. c. n.* 15. Licèt autem per se loquendo confessio non necessariò præmittatur, cùm per contritionem se disponere possit, per accidens tamen requiri potest, v. g. si post viaticum peccâsset mortaliter, & timeretur post unctionem defuturum tempus confessioni: tunc enim priùs audiendus & absolvendus esset: quia Sacramenta magìs necessaria tali casu priùs sumenda sunt. Fill. Barb. Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 92.

7. Pu-

7. Pueris habentibus sufficientem rationis usum ad peccandum, tametsi sacram Eucharistiam non recipiant, non rectè negatur Extrema Unctio, cùm indè nonnunquam salus ipsorum dependere possit. Suar. 3. *p. t.* 3. *d.* 70. *s.* 1. Gras. Angl. Zamb. apud Lay. *l.* 5. *t.* 8. *c.* 4. *n.* 2. qui Parochos quorundam locorum excusat, per consuetudinem toleratam ab Episcopis, si non dent pueris ann. 14. vel 15. excepto casu necessitatis, quo puer, quem rationis usum consecutum esse constet, aliud Sacramentum ante mortem suscipere non possit. vide Chapeavill. *c.* 5. *q.* 17. Ac licèt Parochus in confessione cognoverit, puerum nunquam actualiter peccâsse, debere tamen illum inungere, contra Nugn. & Sancium, docent Suar. Reg. Fill. Kon. &c. cum Dian. *p.* 3. *l.* 4. *R.* 181. Si verò dubium sit, an puer usum rationis habeat, ungendus est sub conditione. Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 85. & Sanch. Zamb. & Lugo.

8. Minister, est solus Sacerdos proprius, sive Pastor; sinè cujus venia si extra necessitatem alius det, validum quidem est, sed graviter peccat. Sylv. Sot. Kon. *d.* 9. *n.* 28. & Religiosus incurrit excommunicationem Papalem. Suar. Reg. *l.* 18. *n.* 40. Posse tamen Regulares hoc Sacramentum (ùti & Viaticum) in articulo mortis suis familiaribus ministrare docet Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 52. ex Mancino, &c. In necessitate verò, ùt: si Pastor absit, vel dare nolit, nec Superior possit adiri pro petenda licentia, licitè ministrat quivis non excommunicatus, aut suspensus, (etiam Regularis, ùt contra Gav. docent Præp. Henr. Fern. Gran. Dian. *p.* 5. *t.* 3. *res.* 82.) censetur enim tunc Papa dare licentiam. Laym. Reg. Suar. &c. *l. c.* Dian. *R.* 176.

9. Sufficit Sacerdos sinè ministro, in necessitate, nec in ea fœmina adhibenda est; quodsi tamen fiat, veniale esse docet Quint. *t.* 5. *s.* 6. In ea posset etiam unus unam, alius aliam partem inungere, pronunci-

ando

ando tamen formam illi unctioni respondentem. Bon. *l.c.* &c. comm. Non tamen potest unus inungere aliquem sensum, & alius formam pronuntiare: neque unus unum oculum, & alter alterum. v. Dian. *p.* 9. *t.* 7. *c.* 56. Quodsi Sacerdos non possit progredi, supplenda erunt per alium, quæ restant. Tan. Præp. Mærat. qui apud Dian. *p.* 5. *t.* 3. *res.* 87. notat licere etiam alteri unctiones ab initio repetere, perinde ac si prior nullam earum inchoâsset.

10. Etsi in administratione hujus Sacramenti servanda sint omnia præscripta in Rituali, Agenda, vel Manuali, mortale tamen non esse, administrare in necessitate sinè superpelliceo vel stola, docent Quint. & Leand. concedítque Amicus. Et Dian. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 79. id excusat ab omni peccato, si infirmus non sit capax alterius Sacramenti, & ista haberi non possint, contra Suar. Reg. &c. Imò etiam extra necessitatem non esse mortale 1. omittere Psalmos pœnitentiales, Litanias, & cæteras preces docent Palaus & Gran. Dico: *Extra*: quia in necessitate gravi, v. g. tempore pestis, vel morte imminente, statim ungendus est sinè præmissis orationibus, quæ tamen postea supplendæ sunt, si supervivat infirmus. Bon. *d.* 7. *p.* 6. *n.* 8. 2. Deferre ad ægrum vel administrare sinè lumine. Leand. citans Possev. Quint. *t.* 5. *s.* 13. Barb. *de Of. Paroch. c.* 22. 3. Si solus sinè ministro administret: imò hoc in necessitate permittunt Tolet. Sa, &c. v. Dian. *parte nona*, *tractat.* 6. *Resolutione trigesima sexta.* 4. Si ungat aliter, quàm in formam crucis. Suar. Becan. Laym. v. Dian. *par.* 3. *tract.* 4. *Res.* 178.

11. Pastor ratione officii, tenetur sub mortali, dare iis, qui petunt, nisi justa causa excuset: etiam tempore pestis, modò possit absque periculo vitæ; cum eo enim non teneri, docent Tan. Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 93. Si peste infecti sint confessi, posse sinè peccato omitti absolutè docet idem Dian. *parte tertia*, *tractat.* 4.

Re-

Resolutione 174. *part.* 5. *tract.* 3 *Resol.* 83. *&* 93. *&* *part.* 8. *tract.* 1. *Resol.* 21. ex Villalob. Tanner. Amic. Franc. Lug. &c. Suar. Fill. Kon. Bon. Laym. *ll. cc.*

11. Sacerdos curatus peccat mortaliter, si petentem negligat inungere, vel differat cum probabili periculo, nè sinè unctione moriatur æger, (nisi justa causa excuset) quia in gravi non præstat id, ad quod tenetur ex justitia. Alius verò Sacerdos si absente Parocho licitè, & facilè possit, tenetur ex charitate, sed sub veniali tantùm: nisi tamen ægrotus valde indigeret, v. g. si alioqui sinè omnibus Sacramentis esset moriturus, quòd aliud nullum suscipere possit; tunc enim quidam graviorem obligationem agnoscere videntur. v. Dian *parte tertia*, *tract.* 4. *Resolut.* 170. Laym. *lib.* 5. *t.* 2. *cap.* 7. *num* 3.

13. Parocho vesperì timenti, nè noctu vocetur ad ægrum, non licet retinere domi sacrum oleum, ut vocatus possit venire expeditiùs, licèt venialem culpam in eo tantùm agnoscat Barbos. *de Par. c.* 22. ex Possev. itèm Quintanad. *tr.* 5. *sect.* 10. ubi tamen à mortali non audet excusare eum, qui semper domi retineret.

14. Decens est, ut stupa comburatur: quia ad singulas unctiones nova adhibenda est, nisi aliud habeatur in Agenda. Laym. *l. c.* Sa.

Resp. 2. Effectus ejus principalis est, roborare animam contra tentationes dæmonis in morte. Secundarius est 1. delere reliquias peccatorum. 2. Tollere pœnas restantes. 3. Aliquando etiam sanitatem corporis conferre, si expediat. S. Th. Sylv. Suar. *d.* 41. *s.* 1. Unde resolves:

Hujus Sacramenti non sunt capaces 1. Pueri, ante usum rationis, etsi sufficiat ea ætas, quâ possunt peccare. Nav. Suar. *l. c.* 2. Perpetuò amentes; aliis verò delirantibus, si antè petiverint, aut petituri fuissent, si cogitâssent, aut ostenderint signum doloris, dari

 potest

poteſt,& debet. Sylv. Henriq. Layman. Et ſi tales unctioni reſiſtant, ligandos eſſe, vel fortiter tenendos, ait Zamb. apud Dian. *part. 5. tract. 3. Reſol.* 34. qui cum Barboſ. *de Officio Parochi. cap.* 22. dicit eſſe neceſſarium, quando phreneticus non poteſt aliud Sacramentum ſuſcipere.

2. Muti, ſurdi, & cœci à nativitate ſunt capaces, atque adeò debent inungi prope organa ſenſuum quibus carent: etſi exteriùs per illa non peccârint, potuerunt tamen peccare per interiores potentias, quibus illa reſpondent. Poſſev. Nald. Præpoſ. Dian. *part. 2. tract. 6. Reſol.* 11.

3. Non ſuſcipere hoc Sacramentum, per ſe loquendo, ſeclusóque ſcandalo, & contemptu, non eſt peccatum mortale. Suar. Laym. Tann. Eſcob. &c. (multò minùs peccant mortaliter domeſtici, ſi id non procurent.) Veniale tamen eſſe, docet Konin. *d.* 19. *dub.* 10. contra Nugnum. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 170. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 58. *&* *p.* 5. *t.* 3. *R.* 97. ubi notat ex Tann. non non cenſeri contemnere, qui ſciens omittit tempore apto, & oblata commoditate. Contrarium tamen vult Tolet. Præſertim ſi probabiliter deinceps non ſit futura commoditas.

CAPUT II.
De Sacramento Ordinis.
DUBIUM I.

Quid Ordo, quotuplex, & quæ ejus materia?

RESP. 1. Ordo eſt Sacramentum, quo traditur poteſtas circa Euchariſtiam rite adminiſtrandam. Ordines univerſim ſunt ſeptem: Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium. Quod rurſus eſt duplex Minus, & Majus, ſive Epiſcopatus. Unde quidam octo numerant. Prima verò tonſura non eſt Ordo, niſi latè, ſed tantùm diſpoſitio ad Ordines, per quam quis

quis fit Clericus, & capax Beneficii Ecclesiastici, ac privilegiorum Clericalium. Ex iis tres posteriores dicuntur Majores, sive sacri, ob annexum votum solemne castitatis, (etsi ordinatus per gravem metum, vel nimiis blanditiis, & importunitate parentum, probabiliter eo non teneatur, nisi sponte ratificaverit. Sanch. *disp.* 29. Azor, Fill. *lib.* 10. *c.* 4. *q.* 3. Kon. *n.* 150. Bon. *de matr. q.* 3. *p.* 9.) reliqui Minores, quos cum Vasq. alii Sacramentum esse negant, alii cum Bell. Kon. Fill. &c. communiùs & probabiliùs affirmant. Et quidem unum, vel perfectione ac fine, vel unitate attributionis. v. Fill. *tr.* 9. *c.* 1. Bon. *d.* 8. *q.* 1.

Resp. 2. Materia remota Ordinum, est aliquod instrumentum, traditum ordinandis, in signum potestatis spiritualis. Proxima est ejusdem traditio & acceptio. Cujus contactum physicum & immediatum, etsi non esse essentialem aliqui probabiliter doceant, cum Sa, Henr. Reg. Lay. Dian. *tr.* 4. *de Sacram. n.* 185. & aliis, quos citat; contrarium tamen communius est, ac tutius, ut altera saltèm manu tangatur; imò ex præcepto ad scrupulum vitandum, utraque manu, & quidem omnia, v. g. calix, cum patena hæc cum hostia, ùt docet Fill. ídque simul cum prolatione verborum Episcopi. v. Laym. *lib.* 5. *t.* 9. *c.* 5. Bon. *d.* 8. *q. un. punct.* 3. v. Dian. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 40. *&* 42.

Resp. 3. Ostiarius ordinatur traditione clavium Ecclesiæ; Lector libri lectionum; Exorcista, libri exorcismorum; Acolythus, ampullarum vacuarum, vel saltèm unius, & candelabri cum cereo extincto: quia ejus est præparare lumen, vinum & aquam ad Missam; Subdiaconus, traditione calicis vacui, cum vacua patena superposita: quia illius est hæc ad Missam præpare; Diaconus impositione manûs, & traditione libri Euangeliorum: quia ejus est catechizare, cantare Euangelium, & cum facultate Parochi prædi-

care, baptizare, Eucharistiam dare, vide *suprà*. Sacerdos traditione calicis cum vino, & patenæ cum pane, additâ formâ, quâ datur potestas sacrificandi, deinde impositione manûs, additâ aliâ formâ, quâ datur potestas remittendi aliis peccata. v. Fill. *t.* 9. *c.* 2. Regin. Bon. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 186. 187. *&* 188. *& p.* 8. *l. c.* Ex dictis resolves:

1. Potest Episcopus extra diœcesim suis subditis conferre primam tonsuram: quia non est Ordo. Bonac. & alii 4. cum Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 143. contra Sanch. Barb. &c.

2. Quando dubium occurrit, an Ordo sit verè collatus, v. g. quia materia fuit dubia? iterari potest, & debet sub conditione. Quando verò sunt rationes utrinque probabiles pro nullitate & validitate, ait Dian. *p.* 5. *t.* 3. *R.* 47. ex Gran. posse iterari sub conditione, imò debere, si sit Episcopalis vel Sacerdotalis, v. g. si Sacerdos vel Episcopus non tetigisset vasa sacra, aut illud instrumentum, in cujus porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem, qui immediatè tetigit patenam, sed non hostiam. Eum verò, qui non tetigit calicem & patenam, dum forma proferebatur, sed paulò pòst, posse quidem ad majorem animi sui quietem sub conditione iterum ordinari, non tamen esse necessarium docet Lugo, *Resp. mor. l.* 1. *d.* 33. Rectè autem notat Dian. *l. c.* etiam si quis timeat, nè invalidè ordinatus sit, aut non recordetur se tetigisse sacra vasa, aut non tetigisse, imaginetur non illico iterandum esse Ordinem: cùm sola oblivio vel timor non sufficiat ad prudens, ac rationabile dubium, vel probabilitatem.

Resp. 4. Episcopus non potest ordinare nisì subditos, vel ratione originis (si scilicet in ejus diœcesi sint nati,) vel ratione domicilii, ex voluntate isthìc perpetuò habitandi, vel ratione beneficii in sua diœcesi existentis. Dian. *p.* 8. *t.* 2. *res.* 8. Laym. Præp. &c.

comm.

com. Quocunque autem horum modorum ſint ſubditi, licitè eos ordinat, ùt habetur in *in c. cum nullus. de tempore ord. in* 6. & ex communi Henr. Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 34. *d.* 19. Unde reſolves:

1. Qui in una diœceſi eſt natus, in altera habet domicilium, in tertia beneficium, à quovis trium iſtorum Epiſcoporum poteſt Ordines, vel dimiſſorias accipere. Præp. *q.* 1. *d.* 14. Laym. *l.* 5. *t.* 9. *c.* 9. Dian. *p.* 8. *t.* 2. *R.* 8. *&* 9. ubi cum Averſa & aliis 3. contra Barb. dicit, etſi ab uno eorum acceperit Ordinem unum, poſſe alterum ab alio accipere.

2. Poteſt quis ordinari ùt originarius, ubi ipſe vel pater ejus eſt natus. Barboſ. Zerola, Averſa, & alii 9. cum Dian. *p.* 8. *t.* 2. *R.* 12. Non tamen poteſt ordinari ab Epiſcopo, in cujus diœceſi natus eſt fortuitò, v. g. quia mater ibi itineris vel negotiorum causâ degebat: quia non contrahit ibi civilitatem originis, ſed ubi parentes domicilium habent, ibi enim natus eſſe cenſetur. Sanch. & alii 8. cum Dian. *p.* 8. *t.* 2. *reſ.* 11. contra Hurtad.

3. Qui in diverſis Epiſcopatibus habet duo domicilia, in quibus æqualiter (etſi non mathematicè) habitat, poteſt ab utriuslibet loci Epiſcopo ordinari: quia utrique eſt ſubditus ratione domicilii. Præp. *l. c.* Sanch. Averſa, &c. cum Dian. *p.* 8. *t.* 2. *R.* 14. ejus tamen filius ab illo tantùm, in cujus diœceſi eſt natus. Quòd ſi fortuitò extra utriuſque diœceſim ſit natus, ab utrovis poteſt ordinari: quia uterque cenſetur ejus Epiſcopus originis, cùm non ſit potior ratio de uno, quàm de alio. Præp. Dian. *l. c.* Natus autem ex fornicatione, matris potiùs, quàm patris domicilium ſequitur. Præp. Dian. *l. c. R.* 18.

4. Qui plura habet in diverſis diœceſibus beneficia, poteſt à quolibet illorum Epiſcoporum ordinari. Garc. Præp. *l. c.* &c. Dian. *p.* 8. *t.* 2. *R.* 25.

5. Studioſi, qui in Univerſitate habitant (etiam ul-

tra decennium) animo redeundi in patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque adeò ab ejus loci Episcopo ordinari non possunt. Imò si isthic ducant uxorem, nec filii eorum; sicut enim is non dicitur Episcopus domicilii respectu patris, ità nec Episcopus originis respectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio patris. Dian. *p.* 8. *t.* 2. *R.* 15. *&* 17.

DUBIUM II.

Quæ requirantur in Ordinando?

RESP. 1. Ad validam ordinationem requiritur, & sufficit, ut sit mas baptizatus. S. Thom. 3. *p. q.* 39. *a.* 2. Kon. *dist.* 20. *d.* 10. Vasq. Fill. *t.* 9. *c.* 4. *q.* 2. Unde resolves:

1. Incapax Ordinum est, & quidem jure divino 1. Fœmina. Vasq. Reginald. Fill. *loc. cit.* 2. Hermaphroditus, in quo sexus fœmineus prævalet. Fill. *l. c.* Quodsi autem in eo incipiat prævalere post ordinationem validam, non potest validè consecrare, vel absolvere; licèt characterem sacramentalem retineat. Lugo, *resp. mor. l.* 1. *d.* 31. 3. Non baptizatus. *Ibid.*

2. Validè ordinantur 1. perpetuò amentes, cœci, muti, privati manibus, etsi jure naturali sint inhabiles. 2. Irregulares, etsi jure Ecclesiastico sint inhabiles, maneántque ab eorum usu suspensi. 3. Pueri in cunis, qui tamen ad castitatem non tenebuntur vi voti, nisì id ratificaverint. Tol. Henr. Azor, *l.* 13. *c.* 14. Bon. *l. c.*

Resp. 2. Ut Ordo licitè, & secundùm jura Ecclesiæ rite sumatur, aut non incurratur censura, requiritur in recipiente, præter statum gratiæ, 1. ut non sit Neophytus, vel infamis, vel Hermaphroditus, vel irregularis, suspensus, excommunicatus. 2. animus clericandi. Trid. *sess.* 23. *c.* 4. sinè quo si primam tonsuram, vel Ordines minores accipiat, videtur peccare, saltèm

ſaltèm venialiter (nisì juſta cauſa excuſet) quia fraus eſt levis, v. ſuprà *l. 4. c. 2. d. 1. art.* 3. Similiter venialis inconſtantia videtur, ſinè juſta cauſa ſtatum Clericalem deſerere. 3. Ut ſit confirmatus. Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 4. & quidem ſecundùm Bon. *d.* 8. *p.* 5. *num.* 10. ſub mortali; ſecundùm Sotum, & Kon. ſub veniali. 4. Literæ dimiſſoriæ (etiam pro prima tonſura) Epiſcopi proprii, ſive originis, ſive beneficii, ſive domicilii. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4 *R.* 194. 5. Examen coram Epiſcopo, de ſcientia neceſſaria ad uſum cujuſque Ordinis: nam Trident. *ſeſſ.* 23. *c.* 4. pro prima tonſura requirit, ut ſciant fidei rudimenta: itèm legere, & ſcribere: & de quibus probabilis ſit conjectura, quòd Clericatum elegerint, non ſæcularis judicii fugiendi fraude, ſed ut Deo fidelem cultum præſtent. Pro Minoribus, ut linguam Latinam intelligant. Pro Subdiaconatu & Diaconatu, cognitionem eorum quæ ad iſtos Ordines ſpectant. Pro Sacerdotio tantam ſcientiam, ut populum docere poſſint neceſſaria ad ſalutem, & adminiſtrare Sacramenta. 6. Titulus ſuſtentationis, ùt beneficii, vel patrimonii, vel paupertatis, ùt in Regularibus. Trid. *ſeſſ.* 21. *c.* 2. v. Bon. 7. Ordo inter receptionem unius & alterius; cujus inverſio, v. g. ſuſcipere Diaconatum ante Subdiaconatum, erit mortale; Epiſcopatus ante Sacerdotium, erit etiam invalidus. 8. Tempus, ſic Minores conferuntur quavis Dominica vel Feſto, & quidem tali, quod ex præcepto Eccleſiæ celebretur etiam in foro, ùt Sylv. Azor, Barboſ. &c. comm. docent. Ac licèt Præpoſ. Fag. Tann. Gavant. &c. putent ſufficere quodvis Feſtum duplex in Eccleſia, eámque ſententiam Dian. *part.* 5. *tr.* 13. *R.* 47. vocet tutam in praxi, eam tamen ex decreto Urbani VIII. rejectam eſſe monet Card. Lugo, *lib.* 1. *Reſp. mor. d.* 43. Eoſdem autem poſſe ex recepta Epiſcoporum conſuetudine, etiam feria VI. veſpere ante Sabbatum, quo omnes Ordines

jure conferri possunt, notat Dian. *p.* 2. *t.* 16. *R.* 28. ex Henriq. Regin. &c. Majores verò Sabbatis quatuor temporum, & Dominicæ Passionis, ac Hebdomadæ Sanctæ. 9. Interstitia temporum. Sic Majores non nisi post annum ab alterius susceptione conferri possunt, ex Trid. *sess.* 13. *c.* 11. 13. *&* 14 in quo nihilominus Episcopus ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ, potest dispensare Eodem tamen die, non nisi de licentia Papæ, duo Ordines majores possunt dari. Minores verò omnes, dispensante Episcopo possunt dari eodem die, & si consuetudo sit, simul cum Subdiaconatu. Nav. *c.* 25. Henriq. *lib.* 10. *cap.* 11. Vasq. Suar. Sa, V. *Ordo.* Lay. *l* 5. *t.* 9. *c.* 8. 10. Locus, scilicet pro solemni collatione, Ecclesia; pro privata, Sacellum. 11. Ætas, in qua ordinariè Episcopus non potest dispensare, & sic pro prima tonsura & Minoribus, requiritur saltèm septennium completum, licèt Quintan. *t.* 6. *f.* 21. contra Sanch. &c. putet sufficere inchoatum. Pro Acolytho ann. 12. completus. Fill. *t.* 9. *c.* 4. *num.* 28. Pro Subdiaconatu vigesimus secundus, pro Diaconatu vigesimus tertius, pro Sacerdotio vigesimus quintus, omnes incepti, pro Episcopatu trigesimus completus, vide Bon. *d.* 8. *q.* 1. Fill. *tr.* 9. *c.* 4. Laym. *lib.* 5. *tr.* 9. *c.* 6. *&* 7. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 192. Si autem dubium sit, an quis ætatem requisitam habet, v. g. pro Sacerdotio an annum 25. ingressus sit, ordinari non potest. Laym. Bard. *d.* 6. *c.* 11. *p.* 6 §. 2. vide suprà *lib.* 1. *t.* 1. *cap.* 2. *dub.* 3. Peccat autem tam ordinans, quàm ordinatus, si ordinetur, qui non habet qualitates requisitas.

Quæres: *Quæ sint officia ordinatorum?*

Resp. 1. Ostiarii est claves templi servare, aperire & claudere ejus januas, arcere eos, quibus non licet interesse sacris, campanas pulsare, quæ intrà Ecclesiam sunt custodire, ei, qui prædicat, aperire librum. 2. Lectoris munus est, legere in Ecclesia lectiones veteris,

teris, & novi Teſtamenti: itèm docere catechumenos rudimenta fidei Chriſtianæ. 3. Exorciſtæ munus eſt, manus imponere ſupra vexatos à ſpiritibus immundis, ad illos adjurandos & ejiciendos, itèm ad exorcizandos catechumenos. 4. Acolythi munus eſt præparare ampullas vini & aquæ ad ſacrificium Miſſæ, & porrigere Subdiacono, ferre cereos ad idem ſacrificium, & illi miniſtrare; unde & ceroferarius dicitur. 5. Subdiaconi munus eſt, immediatè ſubordinari Diacono ad Sacrificium Miſſæ, calicem & patenam illi tradere, urceolum cum aqua præbere, aquam ad lavandas manus infundere, Epiſtolam ex officio & ſolemniter in Miſſa legere. 6. Diaconi munus eſt cantare ſolenniter Euangelium in Miſſa, miniſtrare immediatè Sacerdoti in omnibus, quæ pertinent ad Miſſæ ſacrificium, veſtire altaria, crucem ferre, & denique ex commiſſione Sacerdotis prædicare, & baptizare. 7. Presbyteri munus eſt offerre ſacrificium Miſſæ, abſolvere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ & ſimiles facere, populum doctrinâ, & exemplo paſcere. v. Eſcob. *Ex.* 8. *t.* 7. *c.* 1.

TRACTATUS VI.
De Matrimonio

CAPUT I.
De Sponſalibus.

DUBIUM I.
Quid ſint ſponſalia?

RESp. Sunt promiſſio voluntaria, deliberata, & mutua, ſigno ſenſibili expreſſa, futuri matrimonii inter perſonas jure habiles.

Dicitur 1. Promiſſio: quia propoſitum non ſufficit, cùm non inducat obligationem. Unde qui dice-

ret: *volo te accipere*, *habere*, aut *ducere in uxorem*, non contraheret sponsalia, ùt Bonac. *q*. 1. *p*. 1. docet ex aliis: quia hæc verba non promissionem, sed propositum promissionis tantùm significant, nisì tamen ex circumstantiis aliud colligatur.

Dicitur 2. Voluntaria & deliberata, scilicet deliberatione sufficiente ad peccatum mortale, cùm sponsalia sub mortali obligent. Dian. *p*. 3. *t*. 4. *R*. 273. ex Sanch. Pontio, &c. etsi Bon. *q*. 2. *p*. 4. *n*. 4. plus requirant. Unde regulariter non sunt valida ante septennium completum, ùt docet Kon. *dist*. 21. *art*. 5. Sanch. *lib*. 1. *d*. 16. nisì malitia & prudentia suppleant ætatem. Dian. *tr*. 4. *p*. 3. *R*. 274. Pontius, &c. (quod tamen quidam negant sufficere, cùm jus determinârit ætatem) imò nec post septennium, si de usu rationis sufficienti non constet; utì neque, si vi, dolo, errore, vel ignorantiâ circa substantiam, aut notabilem conditionem substantialem fiant, secundùm dicta de voto & Contractibus.

Dicitur 3. Mutua; unde si Titius promittat nuptias Cajæ, & hæc acceptet sinè repromissione, neuter obligatur: quia cùm contractus sponsalium sit onerosus, & reciprocus, non potest claudicare; involvit enim conditionem, si tu repromiseris. Quòd si tamen Titii promissio fuisset absoluta, ac gratuita, & acceptata à Caja, solus Titius obligaretur, non vi sponsalium, sed simplicis promissionis. Ità Sanch. *lib*. 3. *d*. 3. contra Pontium, apud Dianam *p*. 3. *tract*. 4. *res*. 244.

Dicitur 4. Signo expressa: quia contractus inter homines non fit nisì signo externo. Unde non sufficit ad sponsalia taciturnitas Cajæ, etiam cum consensu interno in promissionem matrimonii, quod Titius ei promittit. Si tamen pater, vel mater, pro filio, aut filia, aut Curator, pro eo, cujus curam habet, præsente, & non contradicente (dummodo metus

tus abſit) contrahat, valida erunt: quia in hoc caſu, jus accipit taciturnitatem, pro expreſſione conſenſûs. Sanch. *lib.* 1. *d.* 22. Dian. *part.* 3. *tr.* 4. *R.* 270. imò etiam, ſi pro abſente: ſaltèm ſi is reſciens id, expreſsè vel tacitè ſigno aliquo ſufficienti ratificet. Sanch. Pont. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 271. contra quos Sot. & Henriq. nè hoc quidem requirunt, ſed tantùm, ut reſciens, non contradicat. Quod Kon. admittit, ſi per ipſos tutores vel parentes iis proponatur; tunc enim, ſi taceant, cenſeri conſentire.

Dicitur 5. inter habiles, id eſt, quæ & ætatem à jure præſcriptam habent, & nullo impedimento prohibentur. Unde reſolves:

1. Quando verba, vel ſigna ſunt dubia, in foro conſcientiæ ſtandum eſt intentioni contrahentium, ſi de illa conſtet, in externo autem communi intelligentia, & ſenſu verborum, ità tamen, ut potiùs inclinetur in favorem matrimonii. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 205. Bonac. *q.* 1. *p.* 1.

2. Verba de præſenti, inter impuberes, apta ad Matrimonium, (cùm hoc ex jure poſitivo ſit nullum) habent vim ſponſalium. Ratio eſt ex interpretativa intentione contrahentium: quia actus, quando non valent eo pacto, quo fiunt, valent meliore modo, quo poſſunt; ſponſalia autem virtute continentur in matrimonio. Laym. *l. c. n.* 17.

3. Ad ſponſalia non ſufficit 1. Si dicas: non ducam aliam, quàm te: quia ſunt verba merè negativa, & potes ducere nullam. Bon. *q.* 1. *p.* 7. *n.* 13. 2. Dicere: contraham tecum, ſi Papa diſpenſaverit. Barboſ. & alii 10. cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 290. contra Sanch. Kon. & Pont. ac proinde licitum eſt utrique contrahenti, ante & poſt impetratam à Pontifice diſpenſationem, altero invito reſilire. Si tamen impenſæ magnæ factæ ſint causâ diſpenſationis, eas tenebitur refundere reſiliens. 3. Subarrhatio annuli, & miſſio munerum

rum jocalium, nisi consuetudo patriæ aliud habeat. Ratio est: quia potest fieri ex aliis causis. Quòd si tamen verba unius præcesserint, tunc commissio annuli, & verbum (*recipio*) operatur sponsalia, vel etiam matrimonium, pro ratione promissionis, ùt docet Fill. quia recipiendo sic annulum, tacitè consentit: itémque si habito inter amicos tractatu de matrimonio, sponsus misit arrhas, & munera jocalia, eáque sponsa acceptavit. Layman. *lib.* 5. *t.* 10. *cap.* 2. 4. Sponsalia metu gravi contracta, licèt juramento firmata, sunt invalida, quia juramentum metu extortum non firmat contractum, imò probabiliter nec obligat, adeóque relaxatione non indiget. Sanch. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 278. v. suprà *l.* 3. *t.* 2. *c.* 2.

DUBIUM II.

Quæ, & quanta sit obligatio Sponsalium?

RESp. 1. Obligant ad ineundem matrimonium sub peccato mortali; si tamen terminus non sit præfixus, sufficiet, si promittens impleat, quando à promissario requiretur, vel pro more regionis. Ratio prioris patet ex natura contractûs onerosi, in re gravi. Ratio posterioris est: quia id est commune omni debito. Sanch. *l.* 1. *d.* 28. Kon. *d.* 22. *dub.* 1. apud Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 245. Pontius tamen *ib.* vult obligari statim post contractum. Unde resolves:

1. Resiliens cogi potest ad matrimonium, etiam à judice per censuras; quod tamen raro expedit, ob periculum infelicis exitûs.

2. Si judex secundùm allegata & probata cogat ad matrimonium, licèt à parte rei revera coactio sit injusta, valet matrimonium. Sanch. & M. Perez, contra Texed. apud Dian. *par.* 9. *t.* 8. *R.* 26.

3. Fornicatio sponsæ, est circumstantia in confessione exprimenda; quia mutat speciem, & constituit inju-

injustitiam: quæ in sponsa gravis est, ideóque mortalis habetur, ùt si quis rem alteri promissam notabiliter corrumpat, quod tamen sponsus non censetur facere fornicando, cùm in viro fornicario non tanti æstimetur, nisì aliud accedat. Sanch. *l.* 1. *d.* 2. Kon. Fag. Fill. &c. probabiliter, contra Laym. Azor, &c. v. Lug. *d.* 16. *n.* 176.

4. Qui simulato animo promisit, per se loquendo, non obligatur ad nuptias, tametsi damnum creatum debeat resarcire. Dixi, *per se*: quia si facta promissione puellam induxit ad copulam, tenetur illam ducere. Bon. *l. c. p.* 2. Ubi excipit, si puella esset longè inferioris conditionis (v. g. quoad nobilitatem, vel divitias) tunc enim non teneri ducere, (v. g. virum nobilem filiam agricolæ) præsertim, si illa fuerit conscia disparis statûs, seu conditionis, eò quòd tum decipi potiùs voluerit, quàm decepta sit, unde nec teneri eo casu illam dotare. Secùs tamen, si ipsa inæqualitatem statûs ignoravit, aut si ipse non fictè, sed ex animo matrimonium promiserit. Ità Bon. *q.* 1. *p.* 3. *n.* 7. *& seq.* ex Vasq. Mol. *d.* 106. Sanch. *l.* 1. *d.* 10. vide Less. *l.* 2. *c.* 10. *d.* 3. Laym. *c.* 1. *n.* 10. & M. Per. *d.* 2. *s.* 3.

5. Sponsalia posteriora contra priorem fidem inita, tametsi jurata sint, aut copula etiam accesserit, sunt invalida. Sanch. & Villal. Contrarium tamen tenent Konin. & Pont. cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 210. matrimonium tamen post sponsalia contractum cum altera est validum, licèt injustum. Bonac. *p.* 5. *&* 7. Laym. *c.* 1. *n.* 5.

6. Liberi, qui parentibus insciis contraxerunt sponsalia, etiam cum iis, qui imparis sunt conditionis, v. g. ignobilis cum nobili, licèt peccârint, tamen obligantur: nec à parentibus possunt impediri, quo minùs servent fidem datam. Lay. *l. c. n.* 12. ex S. Th. &c. nisì scandalum magnum ex matrimonio timeretur.

tur. Dian. *p.* 9. *t.* 7. *R.* 71. ex Mol. Sanch. &c.

7. Resiliens culpabiliter à sponsalibus perdit suas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad restitutionem, quanti ejus intererat talem contractum impleri.

Resp. 2. Ubi Tridentinum non est receptum, sponsalia jure antiquo transeunt in matrimonium per quævis signa externa, maritali affectu exhibita, v. g. per copulam. Dico: ubi Trid. &c. quia ubi hoc receptum est, hæc signa non tenent, si sint clandestina: ideóque graviter in iis peccari potest. Unde sequens casus resolvitur.:

Sponsis non licent tactus impudici, cùm proximè disponant ad copulam, & pollutionem; etsi liceant amplexus, & oscula in signum amoris. Sanch. *l.* 9. *d.* 46. *&* 47. v. Dian. *p.* 2. *tract.* 17. *R.* 6. *&* *t.* 1. *misc. R.* 31. *&* *p.* 4. *R.* 131.

DUBIUM III.

Quomodo dissolvantur Sponsalia?

RESP. 1. Dissolvuntur sequentibus casibus 1. Per matrimonium validum cum alia initum. Bon. *p.* 7.

2. Per mutuum consensum, sicut quivis contractus. Laym. *c.* 2. *n.* 8.

3. Si superveniat impedimentum dirimens matrimonium. Bon. *p.* 8. *n.* 5.

4. Per atrox crimen alterius sponsi, solvuntur ex parte innocentis: quale censetur 1. fornicatio sive spiritualis, ùt hæresis, sive corporalis, tam sponsi, quàm sponsæ, post sponsalia; & sponsæ etiam ante illa, sed à sponso ignorata, licèt per vim facta. Bon. *p.* 8. Imò si sponsa permittat se tangi impudicè ab alio per oscula, & amplexus, potest sponsus resilire à sponsalibus, sed non vice versa: quia etsi sponsus id faciat, non est dedecus sponsæ, nec mutatio alicujus momenti. Reg. Sanch. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 285. Limi-

tant

tant autem Kon. & Laym. nisì talia oſcula & tactus ſint ità frequentes, ut indicent valde propenſum ſponſi animum in alteram, ut meritò timeri poſſit, nè ſponſæ non ſit fidem ſervaturus. Si autem uterque ſponſus fornicetur poſt ſponſalia, neutrum poſſe reſilire docent Palaus, & Bon. contra Kon. Regin. Sanch. Laym. & Pont. qui ſoli viro id eo caſu permittunt, eò quòd delicta ſint imparia, & longè gravius damnum immineat ipſi propter incertitudinem prolis. Dian. *l. c. R.* 284. 2. Furtum grave, homicidium, &c. vel ſimile, quod grave damnum, vel infamiam pariat. Bon. *p.* 8. *n.* 12.

5. Si notabilis mutatio accidat, vel detegatur, quæ ſi à principio cognita fuiſſet, à ſponſalibus deterruiſſet; qualis eſſet, v. g. 1. Inimicitia, vel odium grave inter ſponſos. Quò refertur morum aſperitas, vel ſævitia, poſt ſponſalia primùm cognita: itèm juſtus timor, nè ex matrimonio ſcandala, & gravia odia naſcantur inter parentes, vel conſanguineos. Lay. *c.* 1. *n.* 78. Bon. *p.* 8. *n.* 8. *&c.* 2. Si alteruter incidat in lepram, paralyſin, morbum Gallicum, &c. ſi graviter mutiletur, ùt amiſſione oculi, naſi, vel aliter graviter deformetur, præſertim ſponſa, vel ſponſus reddatur ineptus ad opificium exercendum, vel acquirendum officium, ad ſuſtentationem familiæ neceſſarium. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 85. Sanch. *l.* 1. *d.* 57. Kon. *d.* 23. *d.* 8. Lay. & Bon. *ll. cc.* Non tamen tenetur ſponte aperire tales defectus, qui reddant nuptias minùs quidem appetibiles, non tamen pernicioſas, præſertim ſi aliquam infamiam habeant adjunctam, (v. g. ſi ſponſa, vi, vel ſponte fuiſſet corrupta) dummodo tamen contrarium poſitivè verbo, factóve non ſimulet; potéſtque interrogatus licitè diſſimulare, & contrahere matrimonium. Si verò defectus ſint pernicioſi, v. g. morbus contagioſus, gravis infamia, ſive perſonalis, ſive generis aut familiæ, non licet (etiamſi

amsi post sponsalia contracta in eos inciderit) contrahere cum eorum ignaro, nisì similes defectus ipse patiatur. Kon. Pont. Dian. *p.* 5. *t.* 4 *res.* 28. ubi ex Kon. & Sanch. contra Pont. Nav. &c. infert, sponsam post sponsalia corruptam posse sponsum defectûs istius occulti ignarum cogere ad standum sponsalibus, & contrahendum matrimonium. 3. Si magna alterius debita detegantur, vel grave sit periculum fortunarum, famæ, morbi, paupertatis, &c. vel sponsa dotem promissam afferre nequeat, vel denique si sponsus incipiat vagari cum incommodo sponsæ. Bon. *l. c.* Quòd si defectu sponsæ detecto dubitet sponsus, an, si eum ab initio cognovisset, contracturus fuisset? tum si defectus ille censeatur gravis, ac notabilis, præsumetur pro sponso, cui liberum erit resilire. Sanch. Bon. Tancred. *t.* 1. *l.* 1. *d.* 65. secùs si defectus sit levis. Bard. *l.* 6. *c.* 11. *p.* 7.

6. Si alter sinè alterius licentia proficiscatur in terram longinquam: quia censetur renuntiare suo juri. Laym. *l. c.* Bon. *p.* 6.

7. Si sint inita cum conditione, certo tempore contrahendi matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non stetit, quò minùs sit contractum. Lay. *n.* 16.

8. Solvuntur, licèt sint jurata, per susceptionem Ordinis sacri, vel ingressum alterius in Religionem, aut votum eam ingrediendi. Laym. *l. c.* Bon. *p.* 5. Nec obstat, si hic postea ad sæculum redeat, ùt docet Sanch. *l.* 1. *d.* 24. licèt Præpositus, Fill. & alii putent, talem ex parte sua prioribus sponsalibus teneri, utì etiam ad damna resarcienda sponsæ, si quæ passa esset. Unde non posset ingredi Religionem, si sponsam defloràsset, nec aliter, quàm per matrimonium posset resarcire damnum. v. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 207. Bon. *l. c.*

9. Pro

9. Probabile est, solvi etiam per votum simplex castitatis, ùt docent Suar. Azor, aliique, cùm hoc sit de meliore bono: etsi contrarium doceant Fill. Sanch. Kon. & alii, eò quòd Deus non acceptet promissionem rei alteri promissæ, & in alterius præjudicium. Unde etiam in foro externo talis solet compelli, ut vel fidem servet, vel intret religionem. Interim post tale votum alteri parti datur jus sponsalia solvendi, eò quòd vovens resilierit, & censeatur juri suo renuntiâsse. vid. Bon. *p. 5. n.* 13.

10. Per matrimonium validum dissolvitur, saltèm quoad eum, qui non contraxit matrimonium; quoad eum verò, qui contraxit, non extingui obligationem, si alter expectet, sed suspendi, & matrimonio isto soluto, teneri ad implenda sponsalia priora, docet Pont. contra Sanch. qui vult omnino dissolvi. v. Dian. *p. 3. t. 4. R.* 209.

11. Si sponso nova superveniat hæreditas, ità ut illi sponsa jam sit inæqualis, non habet ideó jus resiliendi: quia non est deceptus in conditione sponsæ, in quâ nulla facta est mutatio. Idem est de sponsa, si ipsi hæreditas nova superveniat. Sanch. Kon. Regin. Dian. *p. 3. t. 4. R.* 286.

Resp. 2. In supradictis causis, quando manifestæ sunt, non requiritur authoritas Judicis ad dissolvenda sponsalia, alioqui requiritur. Quòd si sponsus cognito suo jure resiliendi, nihilominus carnaliter cognovit sponsam, censetur tacitè suo juri renuntiâsse, & sponsalia ratificâsse. Lay. *c. 2. n.* 23.

CAPUT II.

De Matrimonio secundùm se.

DUBIUM I.

Quid sit, quæ ejus materia, forma, & minister?

RESp. Est Sacramentum inter baptizatos, quo vir, & mulier sibi mutuò legitimè corpora sua tra-

dunt, ad perpetuam vitæ societatem, usum prolis suscipiendæ, & remedium concupiscentiæ. Materia ex qua, & proxima, est mutuus consensus, externis signis expressus, quatenus habet rationem traditionis. Forma autem est idem consensus, quatenus habet rationem acceptationis. Suar. *t.* 3. *d.* 2. *s.* 1. *art.* 1. Sanch. Vasq. Minister, non est Sacerdos, sed ipsi contrahentes: quia hi ponunt materiam & formam. Porrò matrimonium dicitur ratum, quando contractus est factus, etsi non sit secuta copula carnalis. Consummatum verò dicitur, quando ea secuta est. Unde resolves:

1. Validè & licitè contrahi potest cum pacto continentiæ, sinè intentione prolis, & remedii concupiscentiæ. Ratio est; quia non pugnat cum essentia Matrimonii. Et patet exemplo B. Virginis, & Sancti Josephi.

2. Non videtur licitum, contrahere tantùm propter voluptatem carnis, vel vanitatem: quia finis debet saltèm esse honestus. Nav. *c.* 22. *n.* 79. Sanch. *l.* 2. *d.* 29. *q.* 3.

3. Licitè contrahitur in remedium concupiscentiæ (nihil aliud intendendo) modò proles positivè non impediatur: hoc enim sub mortali non licet. Kon. *d.* 25. *d.* 2. *n.* 16. Pontius, *l.* 2. *c.* 21. Hurtad. 4. Perez, *d.* 18. *s.* 7. *n.* 6. ex 1. Corinth. 7. Hinc etiam conjuges possunt abstinere ab usu conjugii, & optare, nè plures accipiant liberos, quàm possint alere, dummodo, ùt dixi, positivè non impediant, nec abortum procurent. Perez, *l. c.* Bon. *q.* 4. *p.* 1. *n.* 12. Nav. *c.* 16. *&c.*

4. Licitè etiam contrahitur ob fines honestos extrinsecos, fini intrinseco Sacramenti (qui est mutua animorum conjunctio, & conjugum sanctificatio) non contrarios, v. g. ad pacem inter regna, vel illustres familias componendam, vel splendorem fami-

liæ

liæ conservandum. Ità contra Sanch. & Sylv. docent Præp. Pont. Gasp. Hurt. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 219. M. Perez, *dist.* 18. *s.* 7. *n.* 7. ubi cum Dian. *l. c.* etiam permittit ob divitias, & nobilitatem.

5. Validè, sed illicitè contrahitur cum intentione negandi debitum, vitandi prolem, vel etiam non educandi, mœchandi, &c. nisì tamen talis intentio in pactum deducatur: id est, nisì adjiciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium essentiæ matrimonii. Unde invalidè contrahit, qui vinculum matrimonii vult tantùm durare per annum, vel reservat sibi potestatem adulterandi, vel non reddendi debitum debitè exigenti. v. Perez *s.* 6. *&c. ll. cc.*

6. Contrahentes, ut non peccent, debent esse in gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt: quia verum Sacramentum suscipiunt, licèt dormiant. Secùs est de procuratore, per quem contrahunt; utì & de Sacerdote copulante: quia nec suscipit, nec administrat Sacramentum, sed tantùm ùt testis assistit. Card. de Lug. *de Sacr. d.* 8. *s.* 9. *n.* 155.

7. Conjux habet potestatem in alterius corpus, sed non ad exercendam libidinem, generationi adversantem.

8. Requiritur consensus de præsenti, verbo, scripto, aut nutibus expressus; sufficit tamen exprimere per alium, ùt si parentes pro filiis contrahant his tacentibus. v. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 272. Sufficit etiam 2. si alterius consensui præcedenti, & non revocato, alterius accedat. Unde si quis coram Parocho non verè consenserit, satisfacit consentiendo postea. v. Dian. *l. c.* *R.* 292.

Quæres: *An sufficiat consensus conditionatus?*

Resp. 1. Sufficit conditionatus, sub conditione de præterito, vel præsenti, stante conditione: quia tunc contractus non suspenditur.

Resp. 2. Sufficit sub conditione necessaria de futuro, dummodo contrahentes non intendant suspendere tantisper consensum, v. g. duco te, si cras sol oriatur. Item sub conditione de futuro impossibili v. g. Si cælum tetigeris, vel de futuro turpi, modò non repugnet substantiæ matrimonii, & consensus sit absolutus, v.g. si patrem occideris. Ratio est: quia tales conditiones habentur pro non adjectis. Sanch. *l.* 5. *d.* 15. Mol. Fill. Less. *l.* 2. *c.* 18. *d.* 15. Laym. Bon.

Resp. 3. Non sufficit sub conditione de futuro, quæ sit contra substantiam obligationis matrimonialis, v. g. si prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparare adulterio. Patet ex *cap. fin. de condit.* v. Sanch. *l.* 5. *d.* 9. Kon. *d.* 29. *dub.* 3. Fill. &c.

Resp. 4. Consensus sub conditione honesta de futuro, est contractus sponsalium tantùm, & non Matrimonii: quia hic debet esse de præsenti. Ob quam rationem non incipiet validari matrimonium sinè novo consensu, postquam conditio impleta fuerit, ùt docet D. Th. cum aliis apud Sanch. etsi Fill. Lay. & alii quidam putent contrarium esse probabile, eò quòd contractus celebratus sub conditione honesta futura, hac impleta, purificetur. Quod concedit Bon. *q.* 2. *p.* 10. *n.* 20. si contrahentes in eodem consensu manserint saltèm virtualiter.

DUBIUM II.
De usu Matrimonii.
ARTICULUS I.

An usus matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus?

Resp. Per se est licitus, & honestus. Quod est de fide, & patet ex 1. Cor. 7. *Uxori vir debitum reddat.* Per accidens est illicitus in sequentibus casibus:

1. Si

1. Si matrimonium à parte rei sit nullum: quod tamen si uterque ignorat, non peccat, nisì materialiter. Si uterque, vel alter, id certò sciat, non potest, quocunque etiam periculo proposito, uti matrimonio. Unde si non potest sinè periculo vitæ, aut famæ, detegere impedimentum, nec sperare dispensationem; debet vel ingredi religionem (si necdum consummavit) vel fugere, vel petere divortium, ob conjugis sævitiam, v.g. vel adulterium, si tale sit, vel certè omnia incommoda patienter sustinere. Bonac. *q*. 8. *p*. 8. *n*. 16.

2. Si matrimonium sit dubium; & quidem si alter tantùm dubitet, is non potest petere debitum; reddere tamen tenetur, cùm alter habeat jus petendi. Si uterque dubia fide contraxit, vel dubitat de ejus valore, neutri petere, aut reddere licet ante veritatis indagationem. Vasq. Sanch. Dian. Bard. *d*. 6. *c*. 11. *p*. 7. §. 3. Secùs post eam. Bon. *q*. 4. *p*. 4. v. suprà *l*. 1. *t*. 1. *c*. 2. *d*. 3.

3. Si fiat cum gravi periculo vitæ, aut sanitatis; nisì tamen sit causa gravis, cui damnum corporale videatur postponendum, v. g. periculum incontinentiæ in se, vel comparte. Bon. *p*. 6. *n*. 8. M. Perez, *d*. 50. *s*. 4. *n*. 5.

4. Si fiat pravo fine, v. g. tantùm voluptatis causâ. Quod tamen Doct. communiter, ùt Sanch. *l*. 9. *d*. 11. Bonac. *q*. 4. *p*. 6. censent esse tantùm veniale, contra Pontium, qui vult esse nullum: sed damnatus ab Innoc. XI. propos. 9. nullum autem erit si delectatio non quæsita sentiatur, vel ad eam se excitent, quando copula debita redditur. Sanch. *l*. 9. *d*. 11. *&c.* vide etiam Dian. *p*. 3. *t*. 4. *R*. 216. Bon. *p*. 6. M. Perez, *d*. 49. *s*. 2. *n*. 6.

5. Si exerceatur mente adultera, ùt si, dum accedit ad suam, imaginetur aliam, ut animum pascat, quod est mortale. Sanch. Bon. *p*. 6. *n*. 7.

6. Si fiat modo indebito, v. g. 1. Si non servetur vas naturale, quod multi docent esse veram Sodomiam, alii esse grave peccatum contra naturam. v. 6. *præcep.* 2. Si sinè justa causa, situs sit innaturalis, præposterus, &c. quod aliqui dicunt esse mortale, alii secluso periculo effusionis seminis, veniale tantùm, etsi grave, & graviter increpandum. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 204. 3. Si alter conjugum ex morositate, vel alia ratione seminationem cohibeat: quod quidam generatim dicunt esse mortale: quia finis actûs conjugalis, scilicet generatio impeditur: quidam tamen, ùt Præp. & Sanch. dicunt, in fœmina nullum esse. v. Bon. *p.* 6. *n.* 15. *&* *p.* 1.

7. Si loco indebito, v. g. sacro, qui indè violetur; vel in loco publico.

8. Si absque urgente causa fiat tempore indebito, 1. in magna solemnitate, ùt Paschæ, vel pridie communionis, v. Perez, *d.* 29. *f.* 3. 2. Quando uxor est gravida, saltèm si sit periculum abortûs. Navar. Sylv. Sanch. Kon. Fill. *n.* 337. Hoc enim si non sit, non erit saltèm mortale; quod enim tunc sine suo frustretur semen, non sequitur per se ex actu. Unde Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 204. & Kon. *d.* 34. *dub.* 9. nullum peccatum agnoscunt. 3. Quando uxor laborat fluxu menstruo. Quod tamen non esse mortale, contra Azor, docet Sanch. *l.* 9. *d.* 21. *n.* 2. Imò aliqui apud Dian. *loc. cit.* ùt Pontius *lib* 10. *cap.* 11. *&* *c.* 14. *n.* 5. *&* 6. docent, nec veniale esse, si periculum urgeat, quod Sanch. *loc. cit.* docet esse probabile, addítque M. Perez, si ob finem honestum fiat, nullum esse, & teneri reddere debitum uxorem, si maritus exigat. v. *d.* 49. *sect.* 3.

Ex dictis casibus consequenter resolvitur, licitum esse uti matrimonio 1. Prolis causâ, etsi hæc non necessariò debeat intendi, dum exercetur; dummodo positivè non impediatur; imò etiam aliquando sim-

ſimplici affectu licitè excludatur, v.g. à paupere, nè nimiùm prolibus gravetur. 2. Ad vitandum periculum incontinentiæ in ſe, vel comparte. Mart. Perez, *d.* 40. *ſect.* 2. ex Kon. Pont. Hurt. &c. contra Sanch. qui vult eſſe veniale, nisì tamen ſtimuli carnis aliter ſedari non poſſint. 3. Valetudinis causâ, vel propter alios fines extrinſecos: quia honeſtum ex natura ſua, & relatum ad unum finem, licitè refertur ad alium, iſti non repugnantem, ùt docent Sa, Kon. Laym. *lib.* 5. *t.* 10. *c.* 4. Mart. Perez, *d.* 49. *ſect.* 2. *n.* 4. v. Dian. *p.* 2. *t.* 4. *R.* 218. Solius tamen ſanitatis causâ uti, probabile eſt eſſe veniale, ùt docent S. Th. Henr. Laym. *l. c.* contra M. Perez, &c. *ll. cc.*

Quæres: *An, & quando liceant tactus, aſpectus, & verba turpia inter conjuges?*

Reſp. Tales actus per ſe iis licent: quia, cui licitus eſt finis, etiam licent media, & cui licet conſummatio, etiam licet inchoatio. Unde licitè talibus naturam excitant ad copulam; quodſi verò ſeparatim & ſinè ordine ad copulam, verbi gratiâ, voluptatis causâ tantùm fiant, ſunt venialia peccata, eò quòd ratione ſtatûs, qui illius actus cohoneſtat, habeant jus ad illos. Nisì tamen, ùt ſæpe contingit, ſint conjuncti cum periculo pollutionis, aut conjuges habeant votum caſtitatis: tunc enim ſunt mortalia, ùt dictum ſuprà *l.* 3. *t.* 4. *cap.* 2. *d.* 4. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 204. & *R.* 216. Unde reſolves:

1. Conjux venialiter tantùm peccat 1. tangendo ſeipſum ex volunptate, & tactum non ità expreſsè referendo ad copulam, ùt contra Vaſq. & alios probabiliter docet Sanch. *l.* 9. *d.* 41. 2. Oblectando ſe venereè, ſinè periculo pollutionis, de actu conjugali cogitato, dum abeſt compars, vel actu exerceri non poteſt. Fill. Laym. Tanner, Malder. cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 224. contra Navar. &c.

2. Peccat graviter 1. Vidua, quæ ſe venereè oble-

lectat de copula olim habita: quia est illi illicita per statum. 2. Bigamus, qui in actu conjugali cum secunda exercito, repræsentat sibi priorem, & de ea carnaliter delectatur: quia est permixtio cum aliena. Lay. *l.* 1. *t.* 9. *c.* 6. v. suprà *l.* 3. *t.* 4. *c.* 2. & *l.* 5. *c.* 1. *dub.* 2. *art.* 2.

ARTICULUS II.

An actus conjugalis sit præceptus, & debitus?

RESP. 1. Etsi conjuges nulla lege obligentur ad usum matrimonii, tenentur tamen per se ex justitia sibi reddere debitum, si alter ab altero expressè, vel tacitè, verecundia scilicet obstante, petat. Ratio prioris est: quia non tenentur uti suo jure. Ratio posterioris sequitur ex natura contractûs mutui. S. Thom. *in* 4. *d.* 32. *q.* 1. *art.* 2. &c. communiter ex 1. Cor. 7. Unde resolves:

1. Neuter tenetur per se loquendo ad petendum debitum, etsi per accidens aliquando teneatur, vel ex charitate: v. g. ad avertendum periculum incontinentiæ imminens conjugi. Mart. Perez, *d.* 50. *f.* 2. *n.* 4. & 5. vel ex justitia legali, eò quòd salus publica periclitetur, nisi proles nascatur.

2. Conjuges tenentur ad cohabitationem, nec potest alter ab altero invito diutiùs abesse, sinè necessitate: quia hæc obligatio sequitur ex obligatione reddendi debitum. Sanch. *l.* 9. *d.* 4. Kon. *d.* 34. *d.* 2. *n.* 19. Perez, *d.* 50. *f.* 3.

3. Peccat mortaliter, qui conjugi seriò & instanter petenti debitum negat: quia est res gravis, & debetur ex justitia: intellige, nisì petens, precibus aut alia ratione honesta, averti possit, & petitio non sit immoderata, (nam si sæpe petenti semel vel bis verbis negetur, citra periculum incontinentiæ, videtur tantùm veniale, ob levitatem materiæ; & aliquando si nimis immoderatè, & justo sæpius petat, nullum,

secun-

secundùm Perez, *d.* 50. *f.* 4.) nec sit alia justa causa negandi. Bonac. *q.* 4. *p.* 1. ex Sanch. Fill. &c. Justam autem (secluso periculo incontinentiæ utriusque) esse censet M. Perez, *l. c. n.* 6. si plures nascantur filii, quàm possint alere.

4. Peccat graviter vir vel mulier, si se impotentem reddat, etiam mediis aliàs licitis, v. g. jejuniis, &c. invita comparte. Imò si aliter non possit reddere debitum, licitè non observat jejunia Ecclesiæ; sicut & uxor, si notabiliter iis fiat deformior. Bon. *l. c.* Sanch. *l.* 9. *d.* 3. *n.* 11. Regin. Kon. Fill. *n.* 306. &c. Perez, *d.* 50. *f.* 2.

5. Conjux tenetur reddere debitum, quamvìs illicitè petenti, si redditio hìc & nunc non sit illicita, v. g. petenti voluptatis causâ, vel ligato castitatis voto, vel die festo, &c. vide Sanch. *l.* 9. *d.* 6. Pont. *l.* 10. *c.* 3. Kon. *d.* 34. *d.* 6. Perez, *d.* 50. *f.* 5. Quia malitia alterius non dat illi jus negandi, quod suum est. Non tamen tenetur reddere petenti, sinè gravi causa modo innaturali, vel in loco publico, vel sacro, &c.

6. Non tenetur reddere 1. Si alter alteri debitum remiserit, v. g. si consensu mutuo voverint castitatem, vel auctoritate publica celebrârint divortium. 2. Si petens sit amens: quia talis non est capax usûs dominii, nec petit cum ratione, & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen utì petere, ità & reddere licet, tam ebrio, quàm amenti: nisì esset periculum fœtus enecandi. Navar. *c.* 16. Sylv. Laym. *c.* 1. *n.* 9. 3. Si alter mœchatus sit: quia *frangenti fidem, fides frangitur eidem*: nisì tamen ipse quoque sit adulter, vel causa adulterii.

7. Etsi is, qui matrimonio contracto, sciens, prudens, voluntariè cognovit consanguineam uxoris, in primo vel secundo gradu, non possit petere debitum, tenetur tamen reddere. Idem est de eo, qui inscia comparte vovit castitatem, post matrimonium con-

ſummatum. Si tamen antè voviſſet, videtur obligari ad ingreſſum religionis, ſaltèm primo bimeſtri (niſì tamen matrimonium conſummaverit) imò etiam pòſt, ſi uxor conſentiat, de quo plura v. apud Laym. *c.* 11. *n.* 10.

Reſp. 2. Conjux non tenetur reddere debitum, ſi indè grave damnum, vel periculum ſibi, vel proli, meritò timeat. Perez, *d.* 50. *ſ.* 4. Unde non tenetur ſequentibus caſibus:

1. Si illud petat maritus morbo contagioſo laborans, v. g. Gallico, peſte, leprâ, &c. (niſì tamen hæc ante matrimonium fuerit cognita, & non ſit nimis gravis) Bon. *q.* 4. *p.* 1. *n.* 8. Perez, *d.* 50. Sanch. *l.* 9. *d.* 14. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 1.

2. Si petat ab uxore laborante febri vel alio morbo, cui copula noceret. Bon. *q.* 4. *p.* 1. *n.* 4. ex Sanch. &c. itèm Perez, *loc. cit.* aut, ùt quidam volunt, tempore menſtrui, Bon. *q.* 4. *p.* 3. *n.* 11. *&* *p.* 6. *num.* 10. contra Sanch. Hurt. Perez, *d.* 49. *ſ.* 3. aut cùm uxor eſt gravida, & ex redditione periculum mortis (vel etiam abortûs) probabile timetur proli jam conceptæ. Imò tunc nec petere, nec reddere licitum eſt, ùt per ſe patet, ait Laym. *c. l. n.* 7. & eſſe mortale dicit Perez, *d.* 49. *ſ.* 3. (addens ex Sanch. Kon. & Hurt. ceſſante periculo prolis, uſum matrimonii licitum eſſe) aut ſi non poſſit uxor edere fœtum, niſì mortuum. Bon. *q.* 4. *p.* 1. *&* 2. *n.* 14. (Laym. tamen *c.* 7. *n.* 7. dicit eo caſu licere reddere, imò & petere: quod Bon. *l. c.* concedit, ſi fiat ob periculum incontinentiæ) aut non poſſit edere, niſì cum præſenti periculo vitæ. Bon. *l. c. n.* 7. Laym. *l. c. n.* 6. Quod tamen ad vitandam incontinentiam, aut alia gravi ex cauſa, eam poſſe permittere, & debitum reddere, inſinuat Lay. *l. c.* ex Sanch. *l.* 7. *d.* 102. *n.* 11. Denique propter grave periculum morbi (non tamen propter ordinarios dolores partûs) poteſt conjux negare debitum, etiamſi in

altero esset periculum incontinentiæ. Sanch. Præp. Palaus, Dian. *p. 6. tr. 7. R. 64. & p. 9. t. 7. R. 4.*

3. Si alter debitum exigat innaturali modo, nisi tamen ex negatione timeantur graviora mala, v. g. rixæ, odium, incontinentia.

Quæres: *An aliquando liceat impedire prolis generationem?*

Resp. Possunt quidem conjuges ex gravi causa aliquid facere, ex quo per accidens sequatur effusio seminis: peccant tamen, si in usu matrimonii, vel post usum, faciant aliquid, quo impediatur conceptio, aut semen conceptum rejiciatur. Ratio prioris est: quia non impeditur generatio, nec quidem indirectè, sed tantùm permittitur, ut non fiat, quod licet ex causa rationabili. Ratio posterioris est: quia agunt contra finem principalem matrimonii. Unde tales non excusat paupertas imminens, aut periculum ex partu. Unde resolves:

1. Licitè interrumpitur actus conjugalis, etsi ex naturæ concitatione secutura sit pollutio, dummodo sit justa causa interrumpendi, verbi gratiâ, si ex continuatione immineat periculum morbi, vel mortis ab hoste, vel aliquis alius interveniat. Vide Perez, *d. 29. s. 9*

2. Peccat probabiliter fœmina, quæ in usu matrimonii animum aliò distrahit, ne natura excitetur, venialiter tamen, ùt ex Perez, *l. c. n. 7.* docet Sanch.

DUBIUM III.

An, & quibus ex causis possit fieri divortium?

RESP. 1. Etsi matrimonium consummatum, inter Christianos nullo casu solvi possit, quoad vinculum, vivente utroque conjuge (v. Sanch. & Perez, *d. 20. s. 9. & d. 55. s. 4.*) divortium tamen, seu potiùs separatio quoad torum, fit sequentibus casibus:

1. Si

1. Si alter conjux moriatur. De quo si est certum, rursus nubere potest; quòd si interim alter mortuus non sit, fama tamen & indicia sufficientia habeantur, excusatur nubens, neque ex dubio superveniente, an prior vivat, debent separari, cùm fortè non vivat, ideóque matrimonium sit validum.

2. Si ex conjugibus infidelibus altero ad fidem converso, alter maneat infidelis (saltèm nisì pacificè cohabitare velit, sinè contumelia Creatoris) ídque ex dispensatione divina, in favorem fidei, ùt patet ex 1. Cor. 7. 15. Perez, *d.* 26. *s.* 4. &c. commun.

3. Si ante Matrimonii consummationem (ad quam intrà primum bimestre, quod ad deliberationem datur, non tenentur, nec cogi possunt sinè injuria) alter intret religionem, in eáque profiteatur. Perez, *l. c.* &c. communiter.

4. Si Papa ex alia justa causa dispenset ante consummationem, sicuti eum posse probabilior sententia affirmat. Nav. Bell. Perez, *d.* 20. *s.* 7.

Resp. 2. Manente vinculo matrimonii, licitè fit divortium, & separatio quoad torum, & cohabitationem, ad tempus, vel in perpetuum, ob gravem & justam causam, qualis est

1. Alterius conjugis culpabile adulterium : (per quod hìc etiam intelligitur omnis species luxuriæ, in qua caro cum alia dividitur, qualis est bestialitas, sodomia, etiam intrà eundem sexum. Bon. *q.* 4. *p.* 5. *n.* 2. contra Fill. Sanch. Perez, *d.* 56. *s.* 1. *&* 2. ex Matth. 5. & ex *c. Gaudemus, c. Ex literis*, non tamen mollities, vel pollutio, oscula, tactus, vel amplexus impudici. Bon. Sanch. Perez, *ll. cc.* licèt propter similia ad tempus possit aliquando fieri separatio, ut nocens emendetur) tunc enim innocens religionem ingredi, aut sacros etiam Ordines suscipere potest, nocens verò non nisì cum innocentis consensu. Excipitur tamen ab hoc casu 1. Si uterque conjux particeps sit ejusdem

ejusdem criminis vel æqualis. Sanch. *l.* 10. *d.* 6. Bon. *l. c.* 2. Nisi innocens alteri condonârit. Quod aliqui eum fecisse censent, si eam post adulterium intellectum rursus cognoverit. Bon. ex Kon. Henr. Fill. Perez, *f.* 3. ubi vide plures casus exceptos.

2. Sævitia mariti, vel uxoris. Ex qua si grave periculum comparti immineat, potest separatio peti à judice; imò si mortem minetur, vel venenum paret, potest divertere ante judicis consensum. vide Bon. *l. c.* Laym. Perez, *f.* 5.

3. Si conjux compartem trahat in peccatum, v. g. solicitet ad hæresim, veneficium, &c. tunc enim innocens potest se separare, imò tenetur, si periculum sit grave. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 3. *c.* 7. *n.* 16.

4. Morbus contagiosus, v. g. lepra. Quòd si tamen sinè gravi detrimento possit cohabitare, ad id tenetur, aut saltèm adhabitare, & ministrare, nisi alter remittat.

5. Hæresis, vel apostasia superveniens matrimonio. Quo casu, si separatio facta sit judicio Ecclesiæ, non tenetur conjugem conversum recipere, saltèm ex justitia: nam ex charitate aliquando tenetur: ùt si sit periculum incontinentiæ. Bon. Laym. *loc. c.* Perez, *d.* 57. *f.* 1.

6. Mutuus consensus. Ex quo licitè se separant vel toro, sive ad tempus, sive in perpetuum, ob finem spiritualem, vel etiam habitatione. Quod tamen non solet permitti, nisi uterque ingrediatur religionem, vel uxore ad religionem transeunte, (aut si vetula sit, id est sexagenaria, Azor, &c. vel saltèm quinquagenaria, Sanch. Bon. Barb. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 73. manen te in sæculo, in voto continentiæ) maritus suscip iat sacros Ordines. Porrò apud quem, & cujus expensis, facto divortio liberi sint educandi, v. Lay. *hic l. c.* & Sanch. v. Perez, *d.* 58. & 59. Bon. *q.* 3. *p.* 5. *n.* 11.

Quæ-

Quæres : *An uxor teneatur sequi virum ad cohabitationem?*

Resp. Teneri, quia vir est caput familiæ, & uxoris. Excipiuntur tamen sequentes Casus:

1. Si ex sequela timeatur grave onus, vel periculum v. g. vitæ, pudicitiæ, vel salutis; vel uxor à viro peregre non alatur.

2. Si vir post matrimonium factus sit vagus, nec facile sit sequi; secùs tamen, si antè fuit vagus, idque ipsa scivit.

3. Si in contractu matrimonii additum fuit pactum de non mutando domicilio, & nulla gravis necessitas urgeat.

CAPUT III.

De impedimentis Matrimonii.

DUplicis generis sunt impedimenta; quædam illicitum tantùm, alia insuper irritum matrimonium reddunt. Priora dicuntur impedientia, posteriora dirimentia.

DUBIUM I.

Quæ sint impedimenta impedientia tantùm?

REsp. Præter peccatum mortale, & excommunicationem, sex potissimum reddunt matrimonium moraliter illicitum, scilicet:

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum,
Atque catechismus, crimen, sponsalia, votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur 1. *Vetitum*, id est, prohibitio Ecclesiæ, quæ fit ab Episcopo, vel Parocho, ob dubium impedimenti alicujus, vel inhabilitatis inter copulandos. Vide Bonac. *q.* 1. *p.* 14. *n.* 1.

Dicitur 2. *Tempus feriarum*: quod secundùm Trid. *sess.* 24. *c.* 10. *de reform.* incipit nunc ab Adventu Domini usque ad Epiphaniam inclusivè: & à die Cine-

Cinerum uſque ad octavam Paſchæ incluſivè. Quo tempore non prohibetur ipſe contractus, aut ejus conſummatio, ſed tantùm nuptiarum ſolemnitates, ùt eſt benedictio nuptiarum, ſolemnis ſponſæ in domum ſponſi traductio, ſolemniora convivia, & tripudia, &c. Neque Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. prohibet matrimonium conſummari ante benedictionem, ſed tantùm hortatur, nè fiat. v. Bon. *l. c.* Sanch. *l.* 7. *d.* 7. Kon. *d.* 30. Fill. *tr.* 10. *p.* 2. *cap* 9. M. Perez, *d.* 43. *ſ.* 10. *n.* 7.

Dicitur 3. *Catechiſmus.* Quod impedimentum contrahitur ab eo, qui reſpondet pro infante, quando ſupplentur cæremoniæ poſt baptiſmum collatum in neceſſitate: ſed videtur ſublatum per Trid. ſecundùm Sanch. Fag. Kon. Fill. &c. qui ideo monet Parochos, ut in libro diſtinguat patrinos Catechiſmi, à patrinis Baptiſmi. v. Bon. *l. c.*

Dicitur 4. *Crimen*, ùt 1. Inceſtus cum conſanguinea conjugis in primo vel ſecundo gradu, ſcienter admiſſus, (qui impedit matrimonium cum quacunq; alia perſona. v. Perez, *d.* 23. *ſ.* 5.) vel cum propria matre vel filia. 2. Raptus alienæ ſponſæ. 3. Uxoricidium. 4. Presbytericidium. 5. Suſceptio propriæ prolis ex Baptiſmo, ad impediendam redditionem debiti. 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat. 7. Matrimonium cum Moniali. Verùm hæc per non uſum ſunt ſublata. v. Lay. *hic c.* 15. ex Nav. Sanch. *l.* 7. *d.* 17. Kon. *d.* 30. *dub.* 3.

Dicitur 5. *Sponſalia*: ſi cum una contracta, & non diſſoluta. Kon. *d.* 30. *dub.* 3. Sanch. Fill. Bon. *l. c. n.* 5.

Dicitur 6. *Votum*, ſcilicet ſimplex, ſive caſtitatis, ſive religionis, ſive non nubendi. v. Sanch. *l.* 7. *d.* 13. Regin. *l.* 31. *c.* 24. *n.* 184. Bon. *l. c. n.* 7.

Dixi in reſponſione, *potiſſimùm*: quia præter ſuprà dicta, alia tria impedimenta numerantur.

Primum eſt: clandeſtinitas, etſi enim valeat matrimo-

trimonium clandestinè contractum, ubi Tridentinum non est receptum, non licet tamen sub mortali. Ubi autem Tridentinum est receptum, saltèm quoad punctum matrimonii, est irritum, de quo sequenti dubio.

Secundum: omissio benedictionis: quia sinè hac etsi validè, illicitè tamen contrahitur matrimonium saltèm primum, ùt ex *c. nostrates & c. sponsus q.* 5. docent Bonac. *q.* 4. *p.* 6. *n.* 2. Sanch. *l.* 7. *d.* 82. Sa, Henriq. Fill. &c. qui tamen concedunt non esse mortale, intellige, per se loquendo; nam per accidens ratione præcepti particularis, scandali, vel contemptûs (ùt si omittant nihili faciendo, ac si esset res vana, vel vile ac puerile haberent ei se subjicere) docet Perez, *d.* 43. *f.* 10. *n.* 4. posse esse mortale. Dixi *primum*: nam secundæ nuptiæ non benedicuntur, nisi primæ non fuissent benedictæ. Quòd si autem alter conjugum sit viduus, alter verò primas nuptias celebret, aut saltèm nunquam fuerit benedictus, etsi jure antiquo non licuerit, nunc tamen quibusdam locis consuetudo habet, ut benedicantur. v. Bon. *l. c.* Et patet ex Agenda. Debet autem fieri in templo à proprio Parocho, sinè cujus licentia si quis faciat, manet ipso facto suspensus, donec absolvatur ab Ordinario Parochi, à quo benedictio erat accipienda.

Tertium: si contrahatur matrimonium sinè prævijs proclamationibus: sinè quibus etsi valeat, non licet tamen sub mortali, ùt habet communis, (quamquàm Sanch. *l.* 3. *d.* 5. *n.* 7. & Gasp. Hurt. *d.* 5. *n.* 59. putent, non esse mortale unam omittere, quando certum est moraliter, nullum subesse impedimentum. [Sed contrarium docet Perez, *d.* 42. *f.* 1. *num.* 7. ex Kon. & Pontio) nisì Episcopus, vel ejus Vicarius dispenset, ùt patet ex Trid. *f.* 24. *c.* 1. quod circa eas præcepit sequentia: 1. Ut fiant in Ecclesia, inter Missarum solemnia. Possunt tamen etiam fieri in oratorio, vel

juxta Ecclesiam, alióve loco, confluente magno populo. 2. Ut fiant à proprio Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia. 3. Ut fiant in Parochia propria, & quidem utriusque contrahentis, uti declaravit Congregatio. 4. Ut fiant tribus diebus festivis, non immediatis, continuis tamen, id est: qui feriatis quidem diebus, nullo tamen festo, interpolentur. vid. Bon. *q*. 2. *p*. 6. Unde resolves:

1. Licet statim post ultimam proclamationem contrahere, etiam eadem die; non licet autem differre ultra 4. menses, intrà quos si non contrahant, repetendas esse denuntiationes, declaravit Congregatio *in Sess.* 24 *c.* 1. *de Reform.* Imò Rituale Romanum duos tantùm menses permittit, intrà quos si non contrahatur, jubet repetere denuntiationes, nisì videatur aliud Episcopo.

2. Post proclamationes, tenetur sub mortali, qui novit impedimentum, illico denuntiare, quantumvis secretum esset, ad impedienda gravia mala, v. g. incestum, sacrilegium, &c. Si tamen indè alteri periculum infamiæ nasceretur, is ex charitate priùs esset monendus, ut à matrimonio desisteret. Sanch. *l.* 3. *d.* 13. Fagund. *p.* 2. *l.* 6. *c.* 5. Henriq. Laym. *l.* 3. *tr.* 3. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 8. &c. comm. contra Pontium *d.* 5. *q.* 6. qui negat teneri denuntiare, si sit occultum. Idémque tenet Marr. Perez, *d.* 43. *f.* 6 *n.* 1. *& seq.* sed cum hac limitatione, si tantùm audivit, & nescit, à quo? vel si pro foro interno sit dispensatum, vel si metuat magnum scandalum aut periculum, vel si sciat contrahentes esse in bona fide.

3. Contrahens ipse, legitimè interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri, vel matrimonio abstinere, nisì dispensationem pro foro conscientiæ acceperit: tunc enim fateri non tenetur, nisì Judex aliunde habeat sufficientem probationem. Sanch. Sylv. Laym. *l. c. n.* 10. v. Bonac. *l. c.* Perez, *d.* 43. *f.* 7. *n.* 2.

4. Parochus cognito impedimento, tenetur prohibere matrimonium, & remittere ad Episcopum, vel ejus Officialem, neque potest assistere. Sanch. *l.* 7. *d.* 15. Mart. Perez, *d.* 43. *s.* 7. *n.* 6. *&c.* contra Pontium. Nisi tamen ex sola confessione nôsset: tunc enim nullo modo posset negare matrimonium, sive privatim petenti, neque illum admonere officii extra confessionem, licèt in confessione posset, ac deberet. Et tunc, si quidem sinè magno scandalo à matrimonio non possent desistere, nec vellent, suadere, ut contrahant communi consensu, sub conditione: si Papa dispenset, animo tantisper cohabitandi ùt fratres (non autem quoad torum) donec accedat dispensatio, & iterum contrahant. Ità ex Beja, & Pontio, *l.* 5. *c.* 35. Perez, *l. c.* qui addit: si id omnino nolint, persistántque petere, deberé Parochum adsistere.

5. Potest Episcopus, vel ejus Vicarius, non autem Decanus Ruralis dispensare, vel ut una tantùm fiat proclamatio, vel ut fiant post contractum subitò factum coram Parocho & testibus, antè consummationem, vel etiam ut planè omittantur, si justa causa subsit; v. g. timor, nè alioqui malitiosè impediatur matrimonium, pudor contrahentium, senium, inconstantia, status disparitas, metus scandali, infamiæ, incontinentiæ, &c. Bon. *l. c.*

6. Etsi, quando per dispensationem contractum est matrimonium ante proclamationes postea faciendas, conjux non teneatur, nec debeat alteri reddere debitum, priusquam factæ fuerint: quando tamen certi sunt nullum subesse impedimentum, non peccare mortaliter consummando, tenet Sor. Led. Texed. contra Sanch. apud Dian. *p.* 9. *t.* 8. *R.* 19.

7. Etsi Parochus dispensare non possit, potest tamen in casu necessitatis per Epiikiam declarare, præceptum hoc hìc & nunc non obligare, v. g. si moriturus

turus concubinam velit ducere, ob prolis legitimationem. Bon. *l. c.* ex Sylv. Sanch. &c.

DUBIUM II.

Quæ impedimenta dirimentia matrimonium?

RESp. Præter defectum consensûs, de quo *sup. c.* 2. *d.* 1. sunt, quæ sequentibus versibus comprehenduntur :

Error, conditio, votum, cognatio. crimen,
Cultûs disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Ætas, affines, si clandestinus, & impos,
Raptáve sit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Dicitur 1. *Error*, scilicet personæ: qui dirimit jure naturæ, v. g. si Cajo volenti ducere Annam, offerat se Maria, cum qua, putans esse Annam, contrahat: quia error aufert libertatem, & consensum requisitum jure naturæ ad contractum.

Dixi, *Personæ*: quia error qualitatis, seu conditionis personæ, (excipio servitutem) non irritat matrimonium, ùt v. g. si putetur esse nobilis, virgo, dives, &c. quam quis vult ducere, nec sit talis: quia hic error non tollit consensum in personam, & materiam contractûs. Aliud tamen esset, si absolutè nollet consentire in personam, nisì tali conditione affectam; aut si ipsa conditio, juxta intentionem contrahentis. transiret in conditionem personæ: ùt si quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliam; & tamen alia substitueretur, non subsisteret contractus. Bon. *q.* 3. *p.* 2. Sanch. *l.* 7. *d.* 18. Kon. *d.*31. Fill. &c.

Dicitur 2. *Conditio*, scilicet servilis, ùt si homo liber ignoranter contrahat cum serva, vel libera cum servo, nullum est matrimonium. Idque secundùm sententiam communiorem, jure tantùm Ecclesiastico, fundato tamen in jure naturali, cui est valde conforme. Ratio est: quia talis contractus adversatur

1. Bono Sacramenti, cùm servus invito domino nequeat cohabitare conjugi. 2. Bono fidei conjugalis, cùm non possit solvere debitum ad libitum alterius. 3. Bono prolis, cùm servus omnia acquirat domino. Ubi tamen *notandum*, non esse propriè servos, qui sunt coloni originarii, vel ascititii, vulgò dicti Leibeigene v. Laym. *l.* 5. *t.* 10. *p.* 4. *c.* 2.

Dicitur 3. *Votum*, scilicet solemne Castitatis, per susceptionem Ordinis sacri, vel per solemnem professionem in Religione approbata, sponte emissam.

Dico 1. *Sponte*: quia metus gravis irritat professionem, ùt v. suprà *l.* 5. *c.* 1. *d.* 2.

Dico 2. *Solemne*: quia votum simplex tantùm impedit, non dirimit (excipe tamen vota simplicia Societatis.) v. Laym. *l. c. c.* 3.

Dicitur 4. *Cognatio*: quæ triplex est:

Prima dicitur Legalis, quæ est propinquitas personarum, proveniens ex adoptione perfecta, (quâ scilicet persona extranea assumitur in filium, vel nepotem, ità ut transeat in potestatam adoptantis, eíque succedat, vel tanquam hæres necessarius ex testamento, in quarta parte, vel tanquam filius ab intestato in totum) ea enim dirimit matrimonium usque ad quartum gradum, inter adoptantem & adoptatum, ejúsque descendentes, *c. per adoptationem*, 3. *q.* 3. *diligere*. 30. *q.* 3. v. Bonac. *q.* 3. *p.* 5. § 3. *n.* 4. & 5. Vide etiam Lay. *c.* 7. & Dian *p.* 9. *t.* 6. *R.* 54. ubi contra communem sent. notat ex Henr. Less. &c. probabile esse, quòd post Trid. tantùm dirimat usque ad gradum secundum inclusivè, sicut cognatio spiritualis.

Secunda est cognatio spiritualis, quæ jure Ecclesiastico oritur inter personas aliquas, ratione Baptismi & Confirmationis, dirimítque matrimonium (ùt habetur *c. de cognatione spirituali in 6. c. veniens*. Et constat ex Trid. *s.* 24. *c.* 2. v. Bon. *q.* 3. *t.* 5. Sanch. *l.* 7. *d.* 34.

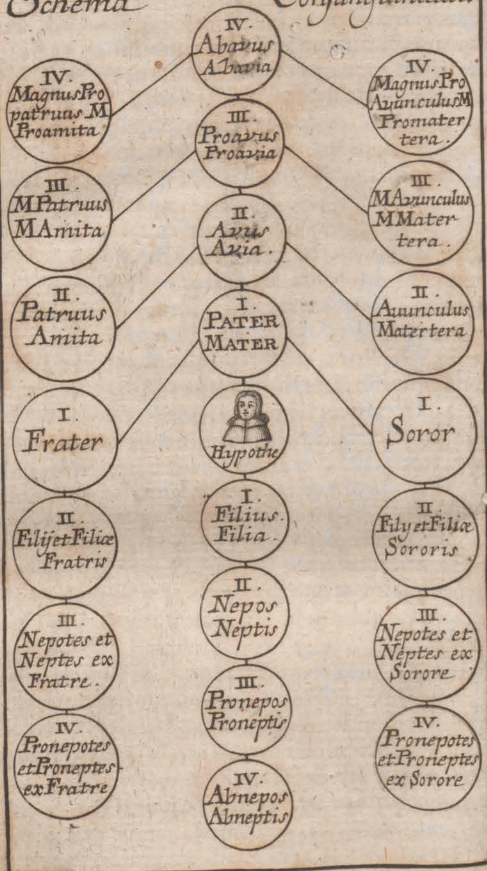
34. Suar. 3. *p. q.* 67.) inter baptizantem & baptizatum, & hujus patrem & matrem, itèm inter susceptorem & susceptum, & hujus patrem & matrem.

Tertia est cognatio consanguinitatis carnalis, quæ est vinculum personarum, ab eodem stipite proximo descendentium, dirimítque matrimonium usque ad quartum gradum lineæ transversæ inclusivè. Et quidem quoad primum fortassis jure naturæ: quoad reliquos tres, solo jure Ecclesiastico. Unde etiam Pontifex in his, ex justa causa, dispensare potest. Gradus verò lineæ rectæ, probabile est, omnes jure naturæ esse prohibitos. Porrò pro gradibus consanguinitatis dignoscendis statuuntur sequentes regulæ.

Prima. In linea recta tam ascendentium, quàm descendentium, quot sunt personæ, tot sunt gradus, unâ demptâ, scilicet stipite: v. g. pater & filius sunt consanguinei in primo gradu; nepos & avus in secundo, &c.

Secunda. In linea transversa æquali (quæ est inter personas à communi stipite æqualiter distantes) quot gradibus personæ singulæ à communi stipite distant, totidem distant inter se. Unde frater & soror sunt in primo gradu lineæ transversæ, patrueles & consobrini in secundo; filii eorundem in tertio.

Tertia. In linea transversa inæquali, inter personas inæqualiter distantes à communi stipite, quot gradibus remotior persona distat à stipite, tot gradibus distant inter se. Unde patruus & nepos, filius & soror patris, sunt consanguinei in secundo gradu, quæ omnia patent in adjuncto sequenti schemate.

Schema Consanguinitatis.
IV. Abavus Abavia
IV. Magnus Propatruus M. Proamita
IV. Magnus Pro Avunculus M. Promatertera.
III. Proavus Proavia
III. M Patruus M Amita
III. M Avunculus M Matertera.
II. Avus Avia.
II. Patruus Amita
II. Avunculus Matertera
I. PATER MATER
I. Frater
I. Soror
Hypothe
I. Filius. Filia.
II. Filij et Filiæ Fratris
II. Fily et Filiæ Sororis
II. Nepos Neptis
III. Nepotes et Neptes ex Fratre.
III. Nepotes et Neptes ex Sorore
III. Pronepos Proneptis
IV. Pronepotes et Proneptes ex Fratre
IV. Pronepotes et Proneptes ex Sorore
IV. Abnepos Abneptis

Dici-

Dicitur 5. *Crimen*, ídque triplex: Primum eſt homicidium conjugis ab altero conjuge, & alio tertio ſive phyſicè, v. g. gladio vel veneno, ſive moraliter, ùt imperio perfectum, eo conſilio, ut poſtea inter ſe matrimonium contrahant. Quòd ſi cædes tentata ſit, ſed non perfecta; vel perfecta, ſed abſque intentione matrimonii ineundi, vel cum intentione quidem ea, ſed non ſignificata exteriùs, vel non communi conſilio, ſed ab altero tantùm, non dirimit matrimonium, nisì etiam adulterium præceſſerit: tunc enim etſi unus tantùm cædem perfecerit, altero ignaro, dummodo id fecerit intentione matrimonii, verè dirimit. Ità Kon. Led. Sa, Sanch. *l.* 7. *d.* 78. *n.* 13. & *d.* 79.

Secundum eſt adulterium, quando nimirum duo carnaliter, ſe cognoſcunt vivente alterius conjuge & vel matrimonium ineunt de præſenti, vel ſaltèm dant fidem de ineundo poſt mortem conjugis. Sed in hoc caſu requiritur, ut promiſſio ſit acceptata, & uterque ſciat alterum eſſe conjugatum; ſi enim vel alteruter ignoret, non irritatur matrimonium, ſi quod poſtea ineatur conjuge mortua. Perez, Kon. *d.* 31. *n.* 57. & 61. Sanch. *l.* 7. *d.* 7. *n.* 12. Fill. *n.* 256. v. etiam Bon. *q.* 3. *p.* 6. *n.* 8. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 198. Excusátque ignorantia quævis, etiam facti. Sanch. M. Leo *in praxi p.* 2. *ſ.* 284. Sufficit autem, ſi adulter dubitet, utrùm tempore adulterii & promiſſionis de matrimonio cum adultera, vixerit alter conjux: quia præſumitur vixiſſe, nisì mors probetur. Nav. Sanch. *l.* 7. *de matrim. diſp.* 79. Bard. *d.* 6. *cap.* 11. §. 8.

Tertium eſt raptus, per quem perſona cum violentia abducitur, libidinis exercendæ, vel matrimonii ineundi causâ. S. Th. Mol. *t.* 3. *d.* 105. Durat autem hoc impedimentum, ſecundùm Trid. quamdiu rapta eſt in poteſtate raptoris, etiamſi liberè cônſentiat. Unde libertati reſtitutam ducere poteſt. Probabile tamen eſt, Tridentini decreto tantùm compre-

hendi raptum, qui fit causâ matrimonii. Sanch. *d.* 13. v. Laym.

Dicitur 6. *Disparitas* cultûs, sive Religionis; qui dirimit matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum, etiam catechumenum; idque jure tantùm Ecclesiastico non scripto. Bon. *q.* 5. *p.* 7. ex Kon. &c. inter baptizatos verò non dirimit, etsi impediat. Matrimonia verò cum hæreticis etsi illicita, sunt tamen valida. v. suprà *l.* 2. *t.* 1. *c.* 4. *dub.* 3.

Dicitur 7. *Vis*, sive violentia, & gravis metus injustè incussus, ad matrimonium extorquendum; irritátque in utroque foro. Et quidem jure naturæ, si à contrahente; positivo autem, si à tertio sit incussus.

Addo *gravis*, qualis scilicet cadit in virum constantem, v. g. mortis, perpetui carceris, amissionis bonorum, injustæ excommunicationis, enormis indignationis patris valde austeri. Quando verò metus est levis, contractus censetur spontaneus; idque ad cavendas lites, etiam in matrimonialibus, ut Sacramento consulatur. Reb. Sanch. Pont. &c. communiter cum Dian. *p* 3. *t.* 4. *R.* 230. *&* *t.* 5. *R.* 117. quamvis Nav. Gabr. & Covar. id negent, si metus ità extorserit consensum, ut absque eo non fuisset. Addidi 2. *injustè*: quia, si justè sit incussus, valet matrimonium: talis enim non tam infertur ab alio, quàm ab ipsomet, qui causam dedit, ùt si v. g. deprehenso in crimine cum filia mineris accusationem, nisi illam ducat. Addidi 3. *ad extorquendum*: quia matrimonium ex metu etiam gravissimo, undecunque, & quandocunque incusso, dummodo non ad matrimonium extorquendum, valet: tunc enim non tam contrahitur metu, qnam eligitur medium evadendi periculum: & matrimonium est simpliciter voluntarium. Unde resolvitur: valere matrimonium in sequentibus casibus. Vide Bon. *q.* 3. *p.* 8.

1. Si

1. Si concubinarius metu gehennæ, vel mortis in morbo, vel naufragio contrahat cum concubina. Bon. *l. c*

2. Si quis à medico persuasus, non diu se victurum, nisi ducta uxore, eam ducat. Bon. *l. c. n.* 19.

3. Si in carcerem conjectus, spe evadendi, contrahat cum filia lictoris. Sanch. *l.* 4. *d.* 12. *n.* 10. Kon. *d.* 28. *dub.* 1. *c.* 3.

4. Si ad mortem damnatus, ut evadat, ducat meretricem, aut aliam. Kon. *n.* 10. Fill. *c.* 4. *q.* 1.

5. Si Princeps obsessus offerat filiam in matrimonium obsidenti, ut liberetur obsidione. *Ibid.*

6. Si raptor, vel deflorator Virginis metu mortis offerat se judici ad eam ducendam. Bonac. *n.* 22. ex Regin Henriq. &c.

7. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici, aliàs illi mederi nolentis. Reb. Sanch. *d.* 12. Kon. Fill. *n.* 103. &c. etsi alii quidam negent.

8. Etsi metus gravis incussus fuerit tantùm ad contrahendum matrimonium in genere, contractum tamen nullum esse docent Sanch. Salas, Pal. Pont. &c. cum Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 33. contra Azor, & alios 4.

9. Quando matrimonium ex gravi metu contractum fuit, non teneri (in foro conscientiæ) per se loquendo, illud perficere, posséque altero invito resilire, etiam eum, qui liber à metu fuit, etiamsi ab ipso, seu ejus culpâ illatus fuerit, docent Sanch. Villal. Hurt. & Ochag. cum Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 229. *& p.* 9. *t.* 8 *R.* 27. contra Kon. & Pont.

Dicitur 8. *Ordo*, scilicet sacer, sive Major, quem qui non coactus suscepit, invalidè matrimonium contrahit, ùt v *suprà de Sacramento Ordinis*, & hìc, *impedimento tertio.*

Dicitur 9. *Ligamen*, propter quod, quamdiu quis ligatus est conjugi adhuc viventi, invalidè contrahit cum alio; quamquàm licitè, & sinè peccato, si moraliter

liter sit certus de morte conjugis: qui si postea compareat, tenetur ad eundem redire, dimisso posteriore. v. Bon. *p*. 10.

Dicitur 10. *Honestas*, hoc est: justitia publicæ honestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis illius, cum qua contraxit sponsalia, vel matrimonium ratum. Et quidem ante Tridentinum & jure antiquo, hoc impedimentum dirimit matrimonium inter sponsum & consanguineos sponsæ usque ad 4. gradum, oritúrque ex sponsalibus quibuscunque, etiam invalidis (præterquam ex defectu consensûs) jure verò novo Tridentini, non oritur, si sponsalia sint invalida, & irritat tantùm usque ad primum gradum, si ex sponsalibus; ad quartum verò, si ex matrimonio rato sequatur, v. Ban. *p*. 11. Sanch. *l*. 7. *d*. 68. Fill. *t*. 10. *part*. 2. *cap*. 6. Notat etiam Dian. non oriri ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis, *p*. 3. *t*. 4. *R*. 222. ex Pont. & aliis 3. contra Sanch. (quod tamen sustineri vix potest ùt probabile) utì neque ex conditionatis, donec conditio sit impleta, *p*. 9. *t*. 6. *R*. 25. ex Opatov. Oriri tamen ex matrimonio invalido, nisì sit tale ob defectum consensûs, *p*. 9. *t*. 6. *R*. 50. ex declaratione Pii V. atque adeò etiam ex clandestino. Ib. *R*. 53. ex Pont. Pal. Hurt. Perez, &c. contra Sanch. & Præp.

Dicitur 11. *Ætas*: quia ad valorem matrimonii, jure Ecclesiastico requiritur annus 14. viri, & 12. fœminæ completus: nisì tamen malitia ætatem suppleat, hoc est: adsit & doli capacitas, & potentia ad copulam, de quibus judicare prudentum est. Laym. *c*. 12. *n*. 1. *cap*. *De illis & c*. *ult*. *eodem cit*.

Dicitur 12. *Affines*: Est autem affinitas, propinquitas personarum nata ex copula carnali, sive licita sive illicita. Utraque, jure saltèm Ecclesiastico, dirimit matrimonium: illa usque ad 4. gradum inclusivè: hæc verò jure novo usque ad secundum tantùm.

Et quidem si antecedat matrimonium, nam si superveniat, v. g. si Titius cognoscat uxoris suæ cognatam in secundo gradu, non dirimit, licèt is, qui peccavit, non possit petere debitum, sed tantùm reddere. Porrò gradus & lineæ affinitatis accipiuntur, sicut in consanguinitate, ità ut, qui est uxoris consanguineus in primo gradu, sive rectæ, sive transversæ lineæ, is sit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ vel transversæ. Denique omnis affinitas, quæ oritur ex affinitate, sublata est per Concil. Lateranense. v. Laym. & Bon. *p.* 12. Unde resolves:

1. Is, qui fornicatus est cum sorore sponsæ suæ, cum neutra potest validè contrahere citra dispensationem; imò nec cum earum consobrina vel matertera.

2. Potest quis ducere affinem fratris sui, etiam in primo gradu, v. g. duo fratres possunt ducere duas sorores; imò pater & filius possunt ducere matrem & filiam. Laym. Bon. *l. c.*

3. Titius potest successivè ducere Titiam & Bertam, quæ fuerunt uxores Caji, & Sempronii fratrum.

4. Titius, qui duxerat sororem Caji, potest post mortem Caji, ejúsque sororis, ducere Bertam uxorem Caji.

Dicitur 13. *Si clandestinus*: quia Trid. irritat matrimonia eorum, qui contrahunt aliter, quàm coram Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius vel Ordinarii licentia, & duobus ad minimum testibus: vúltque graviter puniri eos, qui contra hoc contraxerint, vel etiam interfuerint. Unde resolves:

1. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordinariam jurisdictionem in contrahentes, utpote qui domicilium & habitationem habeant in ejus Parochia: itèm Episcopus, vel ejus Vicarius in sua diœcesi; uti & Papa: itèm Capitulum sede vacante, Cardinales in Ecclesiis sui tituli, Legati in sua Provincia. Sufficit etiam excommunicatus, aut non Sacerdos. Nec requi-

requiritur, ut à parte rei verè sit Parochus, sed sufficit, si habeat titulum saltèm coloratum, ità ut communi errore habeatur Parochus, nec sit intrusus absque omni titulo. v. Bon. *q.* 2. *p.* 8.

2. Parochus, vel quivis habens jurisdictionem ordinariam, potest alium sibi substituere; non tamen nisi Sacerdotem.

3. Cùm ad testes requisitos non addatur, debere esse omni exceptione majores, sufficiunt etiam infames, fœminæ, pueri habentes usum sufficientem rationis, parentes, domestici, ac servi.

4. Si duo sint Parochi ejusdem Parochiæ, potest utervis assumi. Similiter: qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat; vel domum, quæ partim pertinet ad unam Parochiam, partim ad alteram, potest alterutrùm accersere: quia uterque est proprius Parochus. Lay. Bon. *l. c.*

5. Etsi ex Præcepto adhibendus sit Parochus contrahentis illius, in cujus Parochia matrimonium celebratur; sufficit tamen ad valorem, si alterutrius Pastor assistat, ùt declaravit Congregatio Cardinalium, apud Rebel. & Bon. *q.* 2. *p.* 8. etiam extra suam Parochiam, vel Diœcesim: quia hic actus non est jurisdictionis contentiosæ. Non tamen licebit tunc nuptiis benedicere, sinè alterius licentia. Sanch. *l.* 3. *d.* 19.

6. Is, qui substituitur, debet habere expressam, vel saltèm tacitam licentiam ex ratihabitione de præsenti: quia non sufficit ratihabitio de futuro, quâ quis putet alterum postea ratum habiturum. Sanch. *d.* 35. Regin. Kon apud Bon. *l. c. n.* 11. licèt ipse neget tacitam sufficere.

7. Vagabundi possunt contrahere côram quolibet Parocho, (idque ùt Laym. *c.* 4. *n.* 3. docet ex Sanch. etsi alteruter tantùm sit vagus) hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, ùt monet

Trid.

Trid. an scilicet alibi sint conjuncti, &c. & deinde petere licentiam ab Episcopo assistendi, sinè qua licèt validè assistat, graviter tamen peccat. Ità Lay. *t.* 4. *l.* 3. ex Sanch. *d.* 19. *&* 25. *n.* 14.

8 Peregrini, qui ex causa exiguo tempore domo absunt, non possunt contrahere peregre coram Parocho loci: quia non est illorum verus. Aliud est de iis, qui alicubi habitationem figunt pro majore parte anni, aut eò venerunt animo manendi, saltèm majore anni parte, licèt postea contingat casu subitò recedere, v. g. famuli, ancillæ, studiosi. Bon. *q.* 1. *p* 8. *n.* 1. Sanch. *l.* 3. *d.* 23. *n.* 11. Ratio est: quia contrahunt ibi domicilium parochiale, & Pastor illius loci, est proprius illorum.

9. Parochus & testes sic debent esse præsentes, ut advertere possint, quid agatur, & de eo testari. Et quidem non est necesse, ut ipsi videant contrahentes, dummodo audiant verba contractûs, si voces contrahentium noverint. Sanchez, Fill. Pont. & alii 5. cum Dian. *p.* 8. *t.* 7. *R.* 68. contra Barb. Nec refert, etiamsi per metum, vim, dolum, aut injuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant, ac resistant; aut licèt prohibiti sint ab Ordinario, nè intersint. Bon. *l. c.* ex declar. Card. Kon. Fill. Sanch. *ll. cc. &c.*

10. Parochus tenetur utrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, Gutier. Sanch. Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 294. sed de mutuo consensu. Trid. *sess.* 24. *c.* 1. Ejus tamen omissio, quando de utriusque libero consensu, constat venialis tantùm est. Sanch. Kon. Dian. *l. c.* Similiter mortale non esse, etsi intellecto consensu non dicat: *Ego vos conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs S.* docet Sanch. Kon. Villal. Gut. Dian. *p.* 3. *t.* 4 *R.* 256. contra Rebell. &c.

Dicitur 14. *Et impos*, quod impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia. Quæ si perpetua sit, & ma-

& matrimonium antecedat, irritat illud jure naturæ, vel omne, & respectu cujuscunque, si sit absoluta: vel certum tantùm, si sit restricta seu respectiva; ídque, sive orta sit ab intrinseco, & vitio naturæ, sive ab extrinseco, operâ hominis vel diaboli, sive cognita alteri fuerit, sive non; sive sit ex parte utriusque contrahentis, sive alterius tantùm. Ratio est: quia matrimonium consistit in mutua traditione corporum, physicè aptorum ad generationem, sive in traditione potestatis corporis ad copulam conjugalem; hanc autem potestatem impotens non potest tradere, cùm eam non habeat.

Porrò impotentia in viro esse censetur, quando est Eunuchus, vel saltèm non potest seminare intrà naturale vas fœminæ: in fœmina verò, quando vel seminare non potest, (si verum est, semen fœminarum requiri ad generationem) vel propter arctitudinem non potest virum pati, aut ejus semen recipere.

Dixi 1. *Si sit perpetua*: qualis est, quæ nulla arte potest tolli. In dubio autem perpetuitatis, conceditur à jure triennium ad experiendum bona fide.

Dixi 2. *Si antecedat*: nam si subsequatur matrimonium, non irritat illud, etsi usum ità impediat, ut soli contactus, & oscula liceant, citra periculum pollutionis; ídque, quando impotentia est certa: nam si dubia sit, tamdiu licet conari ad copulam, quamdiu probabilis est spes seminandi intrà vas. Laym. *l. 5. t. 10. p. 4. c. 11.* ex Sanch. Nav. Henr. Unde resolves:

1. Invalidè contrahunt evirati, seu Eunuchi, quando carent utroque teste: quia non emittunt verum semen aptum generationi. Nec refert, quòd instar senum sterilium satisfaciant concupiscentiæ fœminæ: quia id non faciunt per copulam naturâ suâ aptam generationi, ob defectum seminis, quod senes

tamen emittunt, etsi semen senum per accidens non sit prolificum. Laym. *l. c.* Bon. *q.* 3. *p.* 13. *&c.*

2. Validè contrahunt 1. Steriles: quia, etsi sint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam, atque adeò sunt capaces omnis juris & obligationis matrimonii; & susceptio prolis licèt sit præcipuus, non tamen unicus, nec immediatus finis matrimonii. Bon. *q.* 3. *p.* 13. ex Henriq. Kon. Fill. &c. Eadem est ratio de iis, quæ non edunt fœtum, nisì mortuum, vel non nisì cum periculo vitæ. Bonac. &c. *ll. cc.* 2. Hermaphroditi: quia verè sunt potentes ad usum matrimonii; & quidem si alter sexus emineat, secundùm illum tantùm valebit: si uterque sit par, optio illis datur, ut utrolibet utantur, ità tamen, ut quem semel elegerint, semper retineant. Sanch. *l.* 10. *d.* 106. Bon. *l. c.* ex Henriq. Sanch. Kon. Fill. &c. 3. Is, qui paulò pòst est moriturus: quia in eo manet potentia ad coitum, etsi per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Ecclesiæ, quæ illis interdum suadet, ùt concubinas ducant. Laym. *l. c.* ex Sanch. *d.* 105. *n.* 3. Covar. &c.

3. Impuberes, si utantur ratione, non jure naturæ, sed Ecclesiastico tantùm invalidè contrahunt: quia impotentia illorum est tantùm temporalis. v. suprà *hoc dub. imped.* 3.

Quæres: *Quid censendum de matrimoniis, quæ contrahuntur in partibus hæreticis.*

Resp. Circa ea Congregatio Cardinalium resolvit sequentia: 1. Ubi hoc decretum Concilii nondum publicatum est in Parochia, v. g. in Saxonia & Anglia, valere matrimonium contractum absque forma præscripta. Publicatio autem decreti facta præsumitur, si id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilii fuit observatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia, Frisia, &c. teneri formam præscriptam

ptam servare. Unde consequenter ipsorum matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram Ministro hæretico, vel Magistratu contracta videntur esse nulla. Laym. tamen *l.* 5. *t.* 10. *p.* 2. *c.* 4. putat eam non esse mentem summorum Pontificum propter gravissima incommoda indè subsecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit observatum, proprio Parocho, & Episcopo careat, nullúsque istic sit, qui vices Episcopi vel Parochi suppleat, matrimonium valere absque præsentia Parochi; servatâ tamen, in in quibus potest, formâ Concilii, nempe adhibitis saltèm duobus testibus. Idem est, si Parochus & Episcopus metu hæreticorum lateat, ità ut verè ignoretur, ubi sit, vel eorum metu absit à diœcesi, & ad neutrum sit tutus accessus.

Dicitur 15. *Raptáve sit*, de quo v. suprà *in impedimento criminis.*

DUBIUM III.

Quomodo matrimonium invalidum sit revalidandum?

RESP. 1. Si fuit invalidum propter consensum fictum, vel metu extortum, sive ex una, sive ex utraque parte, potest revalidari per quodcunque signum veri & novi consensûs: quia si altera tantùm pars fictè contraxit, consensus unius partis habitualiter permansit; ergo accedente alterius consensu revalidatur. Sanch. *l.* 2. *d.* 32. *n.* 9. Kon. *d.* 24. *dub.* 10. *n.* 89. Nav. Fill. Bon. &c. Unde resolves:

1. Si metus, vel defectus consensûs fuerit alterius tantùm partis, curandum est, ut ea saltèm novum & liberum consensum eliciat, & externis signis prodat; alteri autem parti non opus est declarari, præstari novum consensum ad valorem matrimonii. Sanch. *l. c. n.* 10. Kon. Bon. *p.* 9. v. Mærat. *d.* 7. *s.* 15. *n.* 4.

2. Si uterque fictè, vel coactè consenserit, necesse est, ut uterque consensum renovet, & verbis exprimat: quia, cùm utriusque consensus planè nullus fuerit, æquè necesse est renovare, & declarare, acsi factum nunquam fuisset. Mærat. *l. c. n.* 3.

Resp. 2. Si invalidum fuit propter impedimentum consanguinitatis, v.g. vel aliud simile occultum dirimens, tunc eo per dispensationem, vel aliter sublato, atque ità personis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusque consensus, signo externo expressus: & quidem, ùt probabiliùs docet Sanch. *l.* 2. *d.* 36. absolutus, & independens ab antiquo. Ratio est: quia neutrius consensus antiquus fuit legitimus, cùm non caderet in legitimam materiam. Unde resolves:

Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti, vel dubitetur, an sciat, illa suaviter inducenda est ad novum consensum absolutè præstandum, dicendo v.g. Si mihi non nupsisses, nónne modò nuberes? vel: angor scrupulis de matrimonii nostri valore, ideóque renovemus consensum. Quodsi fiat, sufficere (præsertim si sequatur affectu maritali copula) docet Quint. *in append. t.* 7. *d. ult.* Si autem periculum sit, nè pars illa impedimentum ignorans detrectet, & scandala, gravésque molestiæ timeantur, licebit utì sententiâ contrariâ, quæ docet sufficere, ut sola pars impedimenti conscia consensum renovet, & alteri declaret. Sanch. *l.* 2. *d.* 26. *&* *l.* 8. *d.* 34. *n.* 61. Less. *l.* 2. *c.* 17. Kon. *d.* 24. *d.* 10. & Fill. *p.* 1. *n.* 92. &c. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 49.

Resp. 3. Ut matrimonium invalidum, quod coram testibus, & Parocho est celebratum, revalidetur, non opus est denuo coram Parocho, & testibus iniri, si impedimentum sit occultum; secùs si sit notum: quia prius matrimonium præsumptione Ecclesiæ censetur validum, non autem posterius. Nav. Sanch.

lib. 2. *d.* 37. Kon. *d.* 24. *dub.* 4. Regin. *lib.* 31. *n.* 183. Fill. *n.* 93.

DUBIUM IV.

A quo, & ob quam causam possit dispensari in impedimentis matrimonii?

RESP. 1. Papa non potest dispensare in impedimentis jure naturæ, vel divino dirimentibus, nisì ex speciali concessione; in iis verò, quæ jure Ecclesiastico dirimunt, potest. Ratio prioris est: quia inferior non dispensat in lege superioris: nec homo in lege naturæ. Addidi, *nisi ex speciali*: quia sic Pontifex (non tamen Episcopus) potest matrimonium ratum dissolvere, ex justa causa. Sanch. Less. Præp. *q.* 5. *d.* 8. Dian. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 52. & 93. Ratio posterioris est: quia Pontifex talia impedimenta inducit; ergo etiam potest tollere, & quidem solus. Unde resolves:

1. Episcopus in impedimentis dirimentibus matrimonium jam contractum, non potest ordinario jure dispensare, nisì ex tacita concessione in casu necessitatis, quando sequentia concurrunt: 1. Ut defectus sit dispensabilis. 2. Ut sit occultus, id est: non sit notorius, seu divulgatus. 3. Ut ex altera parte saltèm, matrimonium bona fide sit contractum. 4. Ut non sit facilis accessus ad Papam. Ità commun. Sanch. Kon. M. Perez, *d.* 4. *f.* 7. Quando autem contractum est dispensatione subreptitia, non potest Episcopus sua dispensatione priorem confirmare. Dian. *p.* 9. *t.* 7. *R.* 40. ex Præp. Perez, &c. In impedimentis verò dirimentibus matrimonii nondum contracti, videtur nunquam posse: imò nec Legatus à latere, nisì ex speciali facultate. Lay. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 6. & *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 22. Bonac. *q.* 3. *p.* 15. &c. contra quos Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 80. cum Præp. Villal. & Escob. *l.* 27. *f.* 2. *d.* 173.

2. *d.* 173. putat Episcopum id posse aliquando in casu raro, ex causa maximè urgente, si omnibus tentatis judicetur necessarium esse ad vitandam gravem infamiam, vel grave scandalum, cui aliter occurri non possit, ídque ex tacita Papæ licentia.

Resp. 2. In impedimentis non dirimentibus possunt Episcopi dispensare universaliter. Quod addo: quia excipiuntur illa, quæ in jure naturali & divino impediunt, ùt votum castitatis absolutum, & perfectum (Bon. *q.* 3. *p.* 15. ex Nav. Sanch. &c.) & sponsalia priora, ùt habet Tan. *d.* 8. *q.* 4 *d.* 2. *n.* 30. ex Sanch. *l.* 7. *n.* 7. & 8. Idem habet Fill. *t.* 10. *p.* 2. *c.* 10. *n.* 306. Laym. *l.* 5. *c.* 10. *p.* 4. *c.* 15: *n.* 2. sub finem. Similiter Episcopus potest dispensare in impedimentis, quæ matrimonio superveniunt, & impediunt petitionem debiti, v. g. cognationis spiritualis, vel affinitatis. Bon. *l. c.* Sanch. *l.* 8. *d.* 12. *n.* 16. Fill. *l. c.* ubi excipit incestum commissum (matrimonio consummato) cum consanguineis uxoris, in iis, qui non sunt juvenes.

Resp. 3. Possunt etiam Confessarii regulariter approbati, de licentia tamen suorum Provincialium, dispensare ad petendum debitum conjugale, propter cognitionem consanguinei conjugis in secundo gradu, ùt Rodriq. *Regul. tom.* 1. *q.* 63. *art.* 1. nullo modo tamen in impedimento ipso. v. M. Perez, *d.* 44. *s.* 7. *n.* 13. Dixi *Provincialium*: quia quod Molfes. Leo, &c. volunt, Confessarios Societatis JEsu, habere omnes hanc facultatem immediatè à P. Generali, id refutat Dian. *p.* 3. *tr.* 2. *R.* 14.

Resp. 4. Ut licitè dispensetur in impedimentis dirimentibus, requiritur justa causa: qualis secundùm Fill. *c.* 8. est v. g. extinctio magnæ litis, vel odii inter agnatos. 2. Ablatio scandali. 3. Inæqualitas matrimonii, nisì consanguineis vel affini-

bus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conservatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis dispensationem. Plures v. apud Sanch. *d.* 19. Kon. *d.* 33. Hurtad. *d.*26. M. Perez, *d.* 44. *f.* 5. ubi notat 1. Quantò gradus consanguinitatis vel affinitatis est propinquior, tantò requiri causam graviorem. 2. Sæpe plures aggregatas causas sufficere, quarum singulæ non sufficerent. v. etiam Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 93.

Resp. 5. Si quis dubitet, an habeat impedimentum dirimens, v. g. contrahendi matrimonium cum certa persona, & adhibitâ diligentiâ sufficienti non possit intelligere veritatem, probabile est posse cum ea contrahere sinè dispensatione, (nisì tamen præsumptio aliqua stet pro impedimento) quia possessio stat pro libertate contrahendi. Sanch. Sancius Franc. Lugo, Bard. *d.* 6. *c.* 11. *p.* 7. §. 11. contra Laym. & Palaum.

LI-

LIBER VII.

De Censuris Ecclesiasticis, & Irregularitatibus.

CAPUT I.

De Censuris in genere.

DUBIUM I.

Quid sit Censura Ecclesiastica?

RESp. Est pœna spiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti, ac contumaci, per potentiam Ecclesiasticam aufertur usus quorundam bonorum spiritualium. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 1. Unde resolves:

1. Per censuram non privatur homo bonis merè internis, v. g. charactere, potestate Ordinis, nec bonis propriis, ac privatis: v. g. fide, charitate, gratiâ, &c. sed quibusdam externis, & publicis, sive actionibus, quæ habent spiritualem aliquem effectum, vel commodum, ùt sunt sacrificium, officium divinum, beneficium, administratio & susceptio sacramentorum, indulgentia, publica Ecclesiæ suffragia: quia hæc, & non illa, subsunt dispositioni Ecclesiæ. Unde si interdum privetur bono aliquo temporali, v. g. convictu humano per excomunicationem, id tantùm fit secundariò.

2. Exilium, carcer, servitus, privatio beneficii, nisì adjunctam habeant suspensionem aliquam spiritualium actionum, non sunt censuræ: quia sunt pœnæ temporales.

3. Nec degradatio, vel depositio est censura: quia, etsi sit pœna spiritualis, non tamen medicinalis, sed per-

petua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, potest infligi.

4. Nec cessatio à divinis: quia non imponitur per modum medicinæ ad tollendam contumaciam, sed ad propulsandam injuriam Ecclesiæ factam.

5. Nec irregularitas, sive sit ex defectu: quia hæc non est pœnalis, sed tantùm impedimentum Canonicum; sive sit ex delicto: quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, sed punitivæ, & ex se perpetuæ. Unde nec tollitur per absolutionem, sicut censura, sed per dispensationem. Bon. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 1.

6. Quando in Jubilæis, vel privilegiis, datur potestas absolvendi à censuris, non comprehenditur irregularitas, nisì expresse addatur.

DUBIUM II.

Quotuplex sit Censura?

RESp. Dividitur 1. essentialiter in Excommunicationem, Suspensionem, & Interdictum. 2. Accidentaliter in eam, quæ est à jure, & fertur per Canones, vel statutaEcclesiastica, stabili ac permanente lege: & eam, quæ est ab homine, quæ scilicet fertur à judice, vel Prælato, per modum mandati, vel sententiæ judiciariæ. Estque vel particularis, circa factum aliquod particulare, aut certas personas; vel generalis, quæ nulla singularis facti aut personæ determinatione fertur. 3. In eam, quæ est sententiæ latæ, quam scilicet jus, aut Judex statuit ipso facto, (quo quis v. g. contra legem facit) sinè alia sententia incurrendam; & eam, quæ est ferendæ, quam jus aut Judex non vult ipso facto incurri, sed per sententiam infligi. Pro quibus dignoscendis, consideranda sunt verba, quibus censura fertur: quæ si includant alterius actionem seu ministerium, significant censuram esse sententiæ ferendæ, latæ verò, si non inclu-

dant. Si verò ambigua ſint, teneri poteſt regula 49. juris in 6. quòd in dubio circa pœnas, benignior interpretatio ſit facienda, Unde reſolves:

1. Eſt cenſura latæ ſententiæ 1. Si verba ſint præteriti, aut præſentis temporis, v. g. excommunicavimus, excommunicatus eſt, vel fuit, excommunico, ſuſpenduntur, indicuntur, volumus, aut jubemus eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, &c. 2 Si addatur particula, *ipſo jure, ipſo facto*, vel *ſinè alia ſententia*. 3. Si verba ſint imperativi modi, v. g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus, &c. Ratio: quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

2. Sententiæ ferendæ eſt ſaltèm ùt plurimùm 1. Si verba ſint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, ſuſpendetur. 2. Si dicatur excommunicetur, ſuſpendatur, volumus excommunicari. 3. Si verba ſint minatoria, v. g. ſub pœna excommunicationis, ſub interminatione anathematis, &c. niſi tamen ex adjunctis aliud colligatur.

DUBIUM III.

Qui poſſint ferre cenſuram, & in quos?

RESP. 1. Cenſuram ferre poteſt omnis, ac ſolus ſuperior Eccleſiaſticus, habens in foro externo, ſeu contentioſo, juriſdictionem, ſive ordinariam, ſive delegatam.

Porrò ordinariam, quæ eſt ratione officii, vel alterius juris, potéſtque delegari Clerico, Clericatûs privilegiis gaudenti (ùt Bon. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 2. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 3. *n.* 1. ex *C. Cùm Eccleſiarum*. S. Th. &c. docent) habet 1. Papa reſpectu totius Eccleſiæ. 2. Patriarchæ, Archi-Epiſcopi Epiſcopi, eorúmque Vicarii Generales. 3. Generales, Provinciales, & Superiores locales Religionum, reſpectu ſuorum ſubditorum. 4. Congregationes Religionum, Concilia provincialia Epiſcoporum, Capitula provincialia quorundam

Religiosorum, & denique 5. Quidam alii ex concessione, ùt multi Archi-Diaconi, Archi-Presbyteri, & Decani.

Delegatam habent, quibus ea committitur ab ordinariam habente, cujus morte expirat: nec delegatus potest alteri delegare, nisì habeat specialem hujus commissionem, ùt: si sit delegatus Papæ. Unde resolves:

1. Non possunt potestate ordinaria ferre censuram 1. Parochi. 2. Laici: quia non sunt capaces jurisdictionis Ecclesiasticæ; utì & Religiosi professi non habentes primam tonsuram. 3. Fœminæ, licèt sint Priorissæ, vel Abbatissæ: quia non sunt capaces jurisdictionis, seu potestatis clavium. Quando verò in jure dicuntur posse subjectos sibi Clericos suspendere ab officio, vel beneficio, suspensio non accipitur propriè pro censura, cujus violator irregularitatem incurrit, sed latè & impropriè, pro præcepto, quo Abbatissa Clerico sibi quodammodo subjecto prohibet celebrationem, donec satisfecerit, subtrahens ei redditus interea. v. Bon. *l. c.* Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 3. *n.* 3.

Resp. 2. In omnes, & solos subditos alicui Superiori Ecclesiastico, potest fieri censura: quia subjectio & jurisdictio sunt correlativa. Lay. *l. c. c.* 3. Undè resolves:

1. Non baptizati non incurrunt censuras, licèt sint catechumeni, nec mortui: quia non subsunt jurisdictioni Ecclesiæ. Nec refert, quòd quandoque mortui dicantur excomunicari; non enim de novo ligantur, sed excommunicatio prior tantùm declaratur, ac vivis prohibetur, nè cum iis agant, orando pro illis, sepeliendo, &c. Similiter dicuntur absolvi ab excommunicatione, quando sepultura, & orationes publicæ pro illis permittuntur. Laym. *l. c.*

2. Advenæ & peregrini brevi tempore alicubi com-

commorantes, non ligantur censuris locorum, generali sententia aut statuto decretis: quia non sunt subditi. Laym. *l. c. n.* 5.

3. Etsi subditi extra suam diœcesim, (vel in loco diœcesis exempto) delinquentes contra legem sui Episcopi non incurrant censuram, Superior tamen, saltèm regularis, potest suos subditos, ubicunque existant, per particularem sententiam censuris innodare. vid. Laym. *l. c.*

4. Hæretici, Apostatæ, & Schismatici, possunt affici censuris: quia per baptismum sunt subjecti Ecclesiæ. v. Laym. *l. c.*

5. Solus Papa non potest incurrere censuram, quia nulli est subjectus. Bon. *l. c.*

DUBIUM IV.

Ob quam causam possit ferri censura?

RESP. Ob solum peccatum externum, censuræ proportionatum, & conjunctum cum contumacia. Et quidem in interdicto locali potest esse alienum, v. g. Prælati, vel communitatis (non tamen hominis privati) aliàs requiritur proprium. Bon. *p.* 3. Unde resolves:

1. Non possunt censurari infantes, vel amentes: quia non peccant. Bon. *d.* 1. *q.* 1. *p.* 4. Laym. *c.* 4. *n.* 3. ex S. Thom. Suar. &c.

2. Etsi ob peccatum veniale interdum fieri possit levis suspensio, vel leve interdictum; excommunicatio tamen major, suspensio gravis, & interdictum personale speciale (quicquid sit de generali) non potest ferri, nisì ob culpam mortalem: quia alioqui pœna non esset proportionata culpæ. Imò, cùm sint pœnæ medicinales, non debent infligi pro quovis mortali, sed quibusdam tantùm, nè censuræ contemnantur, ùt monet Trid.

3. Actus peccati, ob quem censura fertur, debet

esse mortalis, non tantùm quoad actum internum, sed etiam quoad substantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leviter percutiens Clericum, etsi intentionem mortalem habuisset: utì nec, qui interiùs tantùm est lapsus in hæresim, quam exteriùs non significavit: quia Ecclesia tantùm judicat de externis. Bon. *l. c.*

4. Actus peccati in suo genere debet esse perfectus, & consummatus, nisì expressè aliud sonent verba legis: quia pœnæ & odia sunt restringenda. Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit favens, mandans, consulens, juvans, nec vulnerans lethaliter, nisì mors sequatur. Itèm quando excommunicatur mandans, consulens, &c. vel ferens suffragium pro indigno, subintellige efficaciter, seu effectu secuto: quia sinè eo mandatum, consilium, & suffragium, non est completum, & perfectum in genere homicidii, furti, &c. Alii tamen attendendum esse putant, utrùm in mandantes, consulentes, &c. principaliter, & per se feratur excommunicatio, an verò accessoriè tantùm? & dicunt priore casu esse excommunicatos, etsi non sequatur effectus: non itèm in posteriore; quæ sententia in praxi est tutior. Bon. *l. c.*

5. Quicquid excusat à peccato mortali, excusat etiam à gravi censura, v. g. materiæ parvitas, impotentia legem implendi, defectus advertentiæ & deliberationis, ignorantia invincibilis, sive ea sit facti, ùt v. g. si nescias, quem percutis, esse Clericum; sive juris, ùt si scias esse Clericum, téque mortaliter peccare percutiendo, nescias tamen percussionem illam sub excommunicatione prohibitam esse. Ratio: quia non es contumax.

Dixi *invincibilis*: quia ignorantia culpabilis, & crassa non excusat, nisì addatur in lege certus modus, v. g. qui hoc fecerit scienter, consultò, qui præsum-

sumpserit ausu temerario violare, (quæ verba, utpote in re odiosa, accipienda sunt strictè) talis autem non potest dici temerariè præsumere, nisì ignorantia esset affectata, formalem dolum includens. Esc. *t.* 4. *cap.* 6. *num.* 37. Sanch. *de Matr. t.* 3. *l.* 9. *d.* 32. *num.* 31.

6. Non incurritur censura, ob peccatum soli naturali, vel divino juri repugnans, sed requiritur præceptum Ecclesiæ, quod contumaciter violetur. Itèm nec ob peccatum merè præteritum potest censura infligi ab homine, nisì aliquo modo pendeat in futurum ratione scandali, vel restitutionis non factæ, vel perseverantiæ in peccato post monitionem: quia abest contumacia. Nec refert, quòd quis ob peccatum præteritum, vel etiam sinè peccato, (modò justa causa subsit) possit ad tempus arceri ab aliorum consortio, altari, communione, &c. ùt subinde fit in Religionibus: & in jure etiam vocatur excommunicatio, vel suspensio, sed latè: quia non est censura propriè dicta, cujus violatio inducat irregularitatem, sed simplex tantùm pœna. Fill. *t.* 11. *c.* 6. *n.* 186.

7. Non incurrit censuram, qui legem transgreditur ex gravi metu, licèt quandoque non excusetur à gravi culpa: quia non censetur contumax. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 5. *n.* 9. Bon. *d.* 1. *q.* 2. *p.* 3. *n.* 2. ex Suar. Kon. &c.

8. Censura invalida est ex triplici capite.

Primò: ob defectum ferentis, si scilicet careat jurisdictione, vel eam habeat impeditam per censuram, vel suspensam per legitimam appellationem, de qua v. Laym.

Secundò: si substantialis ordo judicii prætereatur, ùt si reus non citetur, nec moneatur sub comminatione censuræ. Ratio: quia non est contumax, qui antè non fuit monitus de præcepto, & pœna annexa.

Quod

Quod tamen intellige de censura ab homine lata per sententiam particularem: quia quæ fertur à jure, vel per sententiam generalem, vel etiam specialem, respectu tamen actûs futuri, non eget alia monitione; cùm lex aut sententia seipsa satis moneat. Idem est de sententia non illativa censuræ, sed declaratoria tantùm: quia absque alia monitione declarari potest censura incursa, quando crimen, cui est annexa, commissum esse evidenter constat. Porrò ut censura sit licita, requiritur 1. ut dicta monitio sit Canonica, id est: trina, juxta Canones; etsi aliquando ex justa causa sufficiat una tribus æquivalens, v. g. moneo te semel pro tribus vicibus. 2. ut ex scripto recitetur. 3. ut causa censuræ exprimatur 4. ut reo petenti exemplum scripturæ, intrà mensem tradatur; alioqui judex ipse suspenditur à divinis officiis. Fill. *t.* 11. *c.* 4.

Tertiò: ob defectum justæ causæ. Hæc autem deficere potest tripliciter: 1. Si nec à parte rei, nec secundùm allegationes fori externi subsistat. 2. Si à parte rei crimen subsistat quidem non tamen in ordine ad judicium: quia reus de eo non confitetur, nec legitimè de eo convincitur. 3. Si à parte rei non subsistat crimen, etsi juridicè probetur, ideóque titulum seu causam præsumptam habeat judex. In quo casu etsi sententia à parte rei sit injusta, ideóque probabiliùs censura non liget in foro conscientiæ, in foro tamen externo servari debet propter scandalum. v. Laym. *p.* 1. *c.* 6.

DUBIUM V.

Qui possint absolvere à Censuris?

RESP. 1. A censura lata per sententiam particularem ordinariè is tantùm potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus superior, vel successor, vel delegatus. Ab ea, quæ lata est à jure communi, vel ab homi-

ne

ne per sententiam generalem, si non sit reservata, potest absolvere quivis, qui censuratum potest absolvere à mortalibus; si verò sit reservata, ordinariè, & per se potest tantùm relaxari ab authore legis, vel vel ejus successore, vel delegato.

Dixi 1. *Ordinariè*: quia in articulo mortis quivis Sacerdos absolvere potest à quavis censura.

Dixi 2. *Per se*: quia per accidens, & ex privilegio, possunt etiam alii. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 7.

Resp. 2. Episcopi, secundùm Trid. *sess.* 24. *c.* 6. possunt 1. absolvere in foro conscientiæ per se, vel Vicarium, ab omnibus censuris occultis, etiam in Bulla Cœnæ, Papæ reservatis, excepta hæresi, à qua per seipsos tantùm absolvere possunt, (quantum est ex vi hujus decreti) Dicitur autem censura occulta, quæ contracta est ob delictum non publicum, nec ad forum contentiosum deductum; aut si deductum fuit, à quo reus ob defectum probationis fuit absolutus. Bonac. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 1. *n.* 15. *& p.* 2. *n.* 1. ex decl. Card &c. 2. Possunt etiam sæpe absolvere à censura Papæ reservata, propter impedimentum ejus, qui incurrit, vel quando propter senium, morbum, sexum, pauperiem, Pontifex non potest adiri. Bon. *l. c.* ex Navar. Sanch. Avila, Kon. &c.

Resp. 3. Multi Religiosi, præsertim Mendicantes, possunt ex suis privilegiis, (in foro tamen interno tantùm) à variis censuris absolvere v. Dian. *p.* 9. *t.* 4. *R.* 63. Quare à Superioribus suis illa privilegia petent, cùm ad confessiones audiendas exponentur, & circa ea sequentes regulas sequantur:

Prima: qui habet potestatem absolvendi à censuris reservatis Episcopo, non potest vi illius absolvere à reservatis Papæ.

Secunda: Qui habet potestatem absolvendi à reservatis Papæ, non censetur posse absolvere à censuris Bullæ Cœnæ; eò quòd hæ censeantur majores, nec

nec comprehendi in concessione generali. Dian. *p.* 5. *t.* 12. *R.* 34. ex Suar. &c. contra Bossium.

Tertia: Qui habet potestatem absolvendi à censuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibusvis Papalibus, & Episcopalibus à jure latis, etsi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæresim, de qua alii probabiliùs affirmant, præsertim pro regionibus septentrionalibus, pro quibus alioqui concessio in magnam partem esset inutilis.

Quarta: Possunt Regulares per sua privilegia, sicut ab aliis censuris Papæ reservatis, ità etiam absolvere duello certantes (idem de similibus casibus) post constitutionem Clementis VIII. sicut poterant ante eam; præterquam in Italia extra urbem, ìdque ex declaratione ipsiusmet Clementis apud Comitolum *l.* 6. *mor.* Reg. *l.* 21. *n.* 83. Fill. *t.* 1. *t.* 15. *c.* 5. Laym. *l.* 3. *t.* 3. *p.* 3. *c.* 5.

Resp. 4. Ampla etiam solet dari potestas à censuris absolvendi in Jubilæis: in quibus diligenter considerandum, quid, quantum, & quomodo concedatur. Si enim detur potestas absolvendi à casibus reservatis Papæ, etiam conceditur potestas absolvendi à censuris Papæ reservatis: quia is non solet reservare casus, nisi ratione censuræ adjunctæ. Porrò absolutio data confitenti bona fide in Jubilæo, cum intentione lucrandi illud, etsi postea, vel suâ negligentiâ, vel propter aliud impedimentum non lucretur, est valida, tollítque censuram. Secùs, si ab initio indulgentias lucrari noluerit; eo enim casu probabilius est absolutionem non valere, & tam peccata reservata, quàm censuram de novo debere tolli ab eo, qui potest extra Jubilæum.

DUBIUM VI.

Quomodo danda sit absolutio à censura?

RESP. Id statuendum esse ex natura, tum censuræ, tum

tum cujusvis absolutionis. Ex qua circa absolvendi modum resolves:

1. Ex natura rei non requiruntur certa verba, sed sufficiunt ea signa, quibus apertè significetur absolutio impendi. In foro tamen externo communiter servanda est forma cujusque Episcopatûs. In foro autem conscientiæ hæc ferè est in usu: *Ego te absolvo à vinculo*, v. g. *excommunicationis, suspensionis*, &c. *quam incurristi propter NN.* (talem causam) *&* (si sit excommunicatus) *restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & communioni fidelium*, aut (si sit suspensus) *executioni tuorum Ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum. In nomine Patris, &c.* In publica autem ac solemni absolutione, præmittitur Psalmus: *Miserere*, & ad singulos versus pœnitentis humeri denudati leviter percutiuntur (nisì ex justa causa talis cæremonia videatur omittenda, præsertim in fœminis) tum adjectis precibus absolvitur, & in Ecclesiam introducitur. Idem modus ferè servatur in absolutione mortuorum, nisì quòd sepulchrum virgâ percutiatur. v. Rituale Romanum.

2. Absolvi à censura potest absens, imò & invitus; etsi hoc communiter non liceat, nè censura contemnantur. Ratio: quia sicut pœna in absentem, & invitum potest statui, sic & auferri. Turr. Dian. *p.* 6. *t.* 9. *R.* 10.

3. Is, qui pluribus censuris est adstrictus, potest absolvi ab una, relictis aliis: quia inter eas non est necessaria connexio. Unde si dicatur, absolvo te ab omni vinculo &c. valet pro omnibus: ideóque si sit absolutus in Jubilæo, fortè omisisset invincibiliter peccatum, habens annexam censuram, id est excommunicationem, posset is postea ab eo peccato per quemvis approbatum absolvi: cùm non sit ampliùs reservatum, eò quòd censura, ratione cujus tantùm erat reservatum, sit sublata.

4. Abso-

4. Absolutio, vi aut metu gravi injustè incusso extorta, non valet; imò novam excommunicationem incurrit, qui metum incutit.

5. Absolutio data ab Ordinario, non præstita satisfactione, etsi sit illicita, valida tamen est; imò etiam data à delegato, modò non delegetur cum conditione satisfactionis: quæ si impossibilis sit, sufficit præstare cautionem, aut juramentum de satisfaciendo, cùm poterit.

6. Dari potest absolutio sub conditione de futuro contingenti, cùm sit actus jurisdictionis externæ, qui conditionatus esse potest. Communiter tamen non expedit sic absolvi: si enim reus absolutionem meretur, non debet apponi conditio; si non meretur, non debet absolvi.

7. Potest etiam dari absolutio ad reincidentiam, id est pro certo actu & tempore, quo transacto reincidat: itèm sub certo onere, quo non impleto censura reviviscat.

8. Probabilius est, eum, qui habet potestatem absolvendi in foro conscientiæ à censura, posse id facere etiam extra confessionem, ùt contra Navar. Suar. & alios docet Sanch. *l.8. de matr. d.16.* Kon. Dian. &c

CAPUT II.

De Excommunicatione.

DUBIUM I.

Quid sit, & quotuplex?

RESp. Excommunicatio est censura, per quam quis privatur communione Ecclesiæ. Estque duplex: Minor, quæ tantùm privat usu passivo, seu receptione Sacramentorum; Major, quæ etiam dicitur Anathema, ac in jure ferè semper nomine excommunicationis intelligitur, privátque omni communione Ecclesiastica, secundùm dicenda. Per hanc Majorem

rem excommunicatus, rursus est duplex: Toleratus, quem fideles non tenentur vitare. Non toleratus, quem tenentur vitare. Et quidem post Concilium Constantiense, non tolerati sunt hi tantùm: Notorius Clerici percussor, de quo infrà. 2. Quivis nominatim excommunicatus, & specialiter ac publicè denuntiatus. Unde resolves:

1. In Germania Catholici securè communicant cum iis, qui notoriè sunt Hæretici, & consequenter excommunicati: quia non sunt nominatim excommunicati, ac publicè denuntiati.

2. Non teneris vitare eum, quem scis peccâsse contra legem, per quam illi, etiam in particulari, sub pœna excommunicationis aliquid est vetitum vel præceptum: quia requiritur, ut per sententiam expressam, & specialem, contra personam in particulari, post peccatum commissum, censura sit publicata; v. g. ut Joannes sit denunciatus excommunicatus; vel saltèm ità exprimatur persona, ut non liceat de ea dubitare, v. g. excommunicamus talis loci Decanum, Prætorem.

3. Licèt dicatur: Excommunicamus Petrum, v. g. incendiarium, & ejus complices, solus Petrus vitandus est, non verò alii, etsi sint notorii: quia sententia quoad illos, est tantùm generalis, & non specialis contra certam personam.

4. Non teneris vitare eum, qui privatim in conclavi est denuntiatus: quia id non est factum publicè; ad hoc enim requiritur, ut sententia legatur, vel affigatur aliquo loco celebri, v.g. in templo, tempore concionis, vel aliter, pro morte regionis.

DUBIUM II.

Ob quam causam incurratur, & quem effectum habeat excommunicatio minor?

Resp. Incurritur ob unicam tantùm causam, si quis

quis nimirum cum excommunicato majore excommunicatione, communicet iis casibus, quibus non licet. Effectus ejus est, privatio sacramentorum perceptionis. v. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 2. *c.* 3. Unde resolves:

1. Cùm jura dicunt: communicantem cum excommunicato, incurrere similem excommunicationem, sensus est: quòd similiter, id est: verè excommunicetur, licèt excommunicatione minore.

2. Propter communicationem cum excommunicato minore excommunicatione, etiam nominatim denuntiato, nulla incurritur censura.

3. Etsi excommunicatus minore excommunicatione, recipiendo aliquod Sacramentum non incurrat irregularitatem, graviter tamen peccat: administrando verò, probabile est, nec venialiter peccare.

4. Incurritur hæc censura, etsi quis propter levitatem materiæ tantùm venialiter peccet, v. g. confabulando nominatim excommunicato, quando non licet: secùs si sit veniale propter imperfectum usum rationis: quia pœna infligitur propter actum, qui, quantum est ex se, sufficit ad mortale.

5. Etsi peccatum veniale, possit omitti in confessione, non tamen illud, cui hæc censura est annexa, nè Sacramentum in ea recipiatur. Unde etiam Confessarii ordinariè priùs absolvunt fideles ab omni vinculo excommunicationis etiam minoris, deinde à peccatis.

6. Ab hac excommunicatione lata à jure, absolvere potest Parochus, & quisquis potest à mortalibus: cùm non sit reservata. An verò, qui potest absolvere à veniali, habente annexam hanc excommunicationem, possit etiam ab ipsa: quidam affirmant, ùt Navar. & Tol. alii probabiliùs negant, ùt Suar. Kon. quia, sicut hæc absolutio est distincta à Sacramentali, ità etiam ad eam requiritur distincta jurisdictio, quæ nusquam conceditur omnibus Sacerdotibus. v. Lay. *l.* 1. *t.* 2. *p.* 2. *c.* 3.

DU-

DUBIUM III.

Quos effectus habeat excommunicatio Major?

RESP. Habet duplices: mediatos, & immediatos. Mediati, sive remoti sunt hi:

1. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exercendo actum alicujus Ordinis.

2. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter persistat, & ut jura loquuntur, insordescat, fit suspectus de hæresi, & contra eum, ut talem procedi potest, ex Trid. *sess.* 25. *c.* 3. ideóque (si crimen grave, & beneficii privatione dignum commisit) privandus est beneficio; imò etsi crimen non sit adeò grave, si tamen ad hæresis suspicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus privari debet. Bon. *d.* 2. *q.* 2. *p. ult.* ex Rebuff. Dian. Nav. &c.

Immediati effectus sunt sequentes:

1. Privat susceptione & usu passivo sacramentorum; unde nullus excommunicatus, sive toleratus, sive non, potest ea licitè recipere sub mortali: nisi excuset ignorantia invincibilis, metus mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, &c. quia censura non obligat cum tanto rigore. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 2. *c.* 2.

Dixi *licitè*: quia validè suscipit omnia, saltèm quoad substantiam, præter Pœnitentiæ; imò etiam hoc, si adsit ignorantia inculpabilis; dummodo cætera ad essentiam Sacramenti requisita non desint: quia per censuram non fit incapax absolutionis, etsi prohibeatur eam recipere, priusquam absolvatur à censura. Bon. *d.* 2. *q.* 2. *p.* 2. ex Fill. Suar. Kon. &c. Nec obstare, etiamsi excommunicatio sit reservata, vel confessarius sciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia absolvat, docet Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 78. ex Kon. Suar. &c. *p.* 5. *t.* 9. *R.* 53.

2. Privat (saltèm non toleratos) communibus Ecclesiæ suffragiis, orationibus, & fructu indulgentia-

rum, non tamen privatis. Unde non tantùm quivis privatus, sed etiam Sacerdos potest tanquam persona privata pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, & sacro; imò actionem sacrificandi, prout pendet à merito privato operantis, offerre, vel ejus in Memento in particulari meminisse.

Dixi, *tanquam privata*: quia ùt minister Ecclesiæ non potest. Hinc irritæ sunt, ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato in persona Ecclesiæ, intercedentis pro ipso, Deo offert, adeóque privatur omnibus bonis, quæ in gratiam Ecclesiæ Deus concessurus fuisset.

3. Privat usu activo Sacramentorum, & administratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, & ad id requisito, & se non ingerenti, quandóque est licita, v. g. si sit Pastor, cujus subditi teneantur audire sacrum, nec sit alius, qui celebret; imò si etiam non Parochus fortè rogetur, & invitetur ad celebrandum. Ac licèt communis doctrina sit apud Laym. *hìc c.* 4. peccare fideles, si sinè causa necessitatis, vel magnæ utilitatis, talem inducant ad Sacramentorum administrationem, quando alius minister haberi potest: contrarium tamen est probabile, ob facultatem concessam à Concil. Constant. cum talibus commumunicandi: & hinc nec illum, qui petit à tali Sacramentum, nec ipsummet excommunicatum, si conferat, præcisè ob censuram peccare. Laym. *l. c. n.* 5. ex Soto & Sanchez, *lib.* 7. *de matrim. d.* 9. *num.* 8. Idem docet Bon. *d.* 2. *q.* 2. *p.* 2. §. 2. ex Vasquez, Suar. &c. Non tolerato autem, illicita est Sacramenti administratio, præterquam in casu extremæ necessitatis: extra quam validè illud administrat, præterquam Pœnitentiam: quia hæc requirit jurisdictionem, quâ ipse caret. vide Laym. hìc *c.* 2. Bonac. *l. c.*

4. Privatio usûs divinorum officiorum, ità ut non tantùm careat eorum fructu, sed etiam sub mortali

iis nequeat interesse, parte notabili, ità ut moraliter censeatur cum aliis communicare: nisì excuset ignorantia, vel necessitas vitandi scandali, aliáve justa causa. Bon. *l. c. p.* 2. §. 1. ex Suar. Fill. &c. Similiter peccant etiam alii, qui cum excommunicato vitando eidem Missæ intersunt, ùt ex communi docet Bonac. *l. c. num.* 9. contra Durand. quia participant cum illo in divinis. Aliud tamen esset, si transiens per Ecclesiam aliud tractaret, vel breviter privatim, aut omnino separatim oraret, aut si aliis unum sacrum audientibus, ipse aliud audiret: quia sic moraliter non censetur communicare cum aliis, nec conjungi ad unam orationem fundendam. Bonac. *l. c. n.* 16. ex Suar. Henriq. Filliuc. Kon. &c. Ac licet peccatum hoc ex genere suo sit mortale, ex parvitate tamen materiæ subinde tantùm est veniale, ùt si exigua pars Missæ, v. g. usque ad Euangelium tantùm cum illo audiatur. Avila, Dian. *p.* 5. *t.* 5. *R.* 21. vel si Horæ privatim cum eo recitentur. Dian. *p.* 5. *t.* 9. *R.* 89. ex Suar. & aliis 9. Porrò per divina officia intelliguntur: sacrificium Missæ, publica oratio, processio, cantus Horarum, benedictio olei, aquæ, candelarum, & cætera annexa ordini Clericali, quæ solemniter fiunt (excepta concione) in quibus licèt alii fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen non toleratum sub mortali vitare, nisì vel levitas materiæ, vel ignorantia, aut simile quid excuset. Unde si talis præsens sit, moneri debet, ut recedat: si nolit, debet extrudi, vel exportari, licèt sit Sacerdos: nisì tamen gravius indè timeatur incommodum, ob quod si expelli non possit, omittendum est officium, etiam die festo, & celebrans nondum inchoato Canone debet abrumpere Missam; si inchoavit, potest cæteris abeuntibus, sacrum prosequi, vel abrumpere, ob sententiæ utriusque probabilitatem; si consecravit, debet, solo ministro manente, pergere usque

ad communionem inclusivè, & reliqua perficere in sacristia, vel alio decenti loco. Quodsi excommunicatus negligat procurare absolutionem eo fine, ut non audiat sacrum die festo, peccat mortaliter omissione sacri; secùs, si alia de causa negligat. Quòd si etiam obligatus est ad Horas, non excusatur ab illis, (etsi non debeat dicere *Dominus vobiscum*, sed *Domine exaudi &c.*) quas si cum alio privatim legat, venialiter tantùm videtur peccare.

5. Collatio beneficii facta excommunicato nulla est, uti & præsentatio, vel electio, institutio, & confirmatio. Ratio: quia excommunicatus etiam toleratus, non potest communicare in officio, proindéque incapax est beneficii, quod datur propter officium. Idque licèt ignoretur excommunicatio: quia ignorantia invincibilis,etsi excuset à culpa,non tamē supplet defectum conditionis requisitæ ad valorem actûs. v. Less. *l.* 2. *c.* 14. *d.* 22. Imò probabile est, excommunicatum, quamvìs beneficio antè obtento non privetur, fructus tamen & distributiones non facere suas, ideóque eas teneri restituere etiam ante sententiam judicis: quia est privatus officio; fructus autem dantur propter officium, velut merces propter opus.Ità Suar. & alii contra Sanch. & Kon. qui probabiliter putant, ex consuetudine non teneri ante sententiam, modò per se, vel alium inserviat beneficio.

6. Privat communicatione forensi. Unde excommunicatus nequit esse Judex, Advocatus, Procurator, (licèt pro semetipso respondere possit ipse. Kon. Præp. Dian. *p.* 5. *t.* 9. *R.* 111.) Actor, Tabellio, Testis, &c. ità ut contra excommunicatum, etiam toleratum, semper possit reus excipere. Quodsi non faciat, nec Judex eum repellat, valida ejus acta erunt, si sit toleratus: secùs est de judice non tolerato, cùm sit privatus jurisdictione. v. Lay. *c.* 2. Dian. *part.* 5. *t.* 9. *R.* 112.

R. 112. 113. Non poteſt etiam eſſe Tutor, aut Curator. Dian. *p.5.t.9.Reſ.*115.exSylv.Neq; teſtamenti executor. Dian. *p.* 8. *t.* 9. *R.* 2. ex Card. &c. contra Sanch. Lug. &c. Si tamen non fiat oppoſitio, validè exequitur. *Ibid.* Nec poteſt ipſe teſtari licitè, etſi faciat validè, etiam cum excommunicatum inſtituit hæredem. Suar. Vill. Merc. &c. cum Dian. *l. c. R.* 129. Denique contractus omnes ab eo facti (etſi ſint illiciti, & ratione eorum non detur actio in foro externo durante excommunicatione) valent, niſi fiant ab eo ùt perſona publica, vel Miniſtro ratione muneris vel beneficii: quia tunc ſpectant ad jurisdictionem, quæ ſuſpenſa eſt. Dian. *p.* 5. *tract.* 9. *R.* 128. ex Cov. Fill. Merc. &c.

7. Excommunicatus non toleratus privatur uſu jurisdictionis. Unde non poteſt validè eligere, conferre, præſentare, ferre leges, vel ſententiam: & qui ſic beneficium à non tolerato accepit, dicendus eſt intruſus, ac proinde tenetur, ſinè alia juris declaratione, beneficium unà cum fructibus relinquere.

Dixi, *non toleratus:* quia acta tolerati probabile eſt eſſe valida ob bonum commune; graviter tamen peccat, ſi abſque neceſſitate talia exerceat.

8. Non toleratus privatur Eccleſiaſticâ ſepulturâ, ut non poſſit in loco ſacro, ſeu benedicto ſepeliri, & ſi contrarium fiat, ac corpora diſcerni poſſint, debet exhumari, nec in eo loco divina peragi ante reconciliationem.

Dixi, *non toleratus*: quia Eccleſia non polluitur, etſi hæreticus, non ſpeciatim denunciatus, in ea ſepeliatur, ùt docent Suar. Laym. & alii: jure nihilominus id prohibent Epiſcopi in Germania, eò quòd inter cæteras pœnas non communicantium in Paſchâte, etiam ſtatuatur privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ.

9. Excommunicatus privatur omni alia civili

communicatione fidelium, ità ut ipse non possit cum aliis, & si non sit toleratus, etiam alii cum ipso non possint communicare: idque in casibus hoc versu comprehensis:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Dicitur 1. *Os*, per quod intelligitur osculum, & omne colloquium, etiam privatum, itèm per nutus, literas, internuntium, & quodvis signum benevolentiæ.

Dicitur 2. *Orare*, id est omnis communicatio in divinis, de qua suprà.

Dicitur 3. *Vale*, quod comprehendit omnem salutationem, (saltèm honorificam) verbo, vel signo, vel amplexum, & secundùm quosdam etiam resalutationem, eò quòd sit actus observantiæ. Sed contrarium videtur verius, quia est solutio debiti. Imò Sayr. &c. cum Dian *p. 5. t. 9. R.* 16. putant probabile; quòd sola verbalis salutatio sit prohibita, non autem alia signa, v. g. aperiendo caput, &c. quæ urbanitatis causâ fieri solent.

Dicitur 4. *Communio*, quæ comprehendit omnem contractum (qui tamen validus est, si fiat) itèm cohabitationem, cooperationem, societatem v. g. in contractibus, ità ut moraliter censeatur communicare, quod prudens æstimabit; unde nec iter cum eo, tanquam cum socio facere licet.

Dicitur 5. *Mensa*, per quam intelligitur omnis convictus, & convivia, permodum societatis & commercii; qualis non est, si casu incidas in idem hospitium, iter, mensam, imò lectum. vid. Bon. *d* 2. *q.* 2. *p.* 6. *§.* 1. *&* 2.

Quæres 1. *Quale peccatum sit communicare cum excommunicato non tolerato?*

Resp. Communicatio in divinis censetur mortale propter gravitatem materiæ; in civilibus autem, (etsi inducat minorem excommunicationem) secluso tamen

tamen contemptu, tantùm est veniale regulariter. Suar. Bann. &c. Dian. *p.* 7. *t.* 11. *R.* 47. Quod addo: quia aliquando est mortale, ùt si quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, v.g. si quis concubinam excommunicatam cognoscat.

Quæres 2. *An aliquando liceat cum tolerato communicare?*

Resp. Quòd sic, extra divina, in his quinque casibus: 1. In casu utilitatis, sive spiritualis ipsius excommunicati, v.g. ut convertatur; sive alterius, ut ab exmunicato consilium petat, quod ab alio habere non potest; sive etiam utilitatis temporalis, v.g. ut ab eo restitutio, vel debitum ex contractu petatur. Contractus tamen novos cum ipso inire non licet, etsi, si ineantur, sint validi, cùm nulla sit lex irritans. 2. In casu legis matrimonii, quomodo uxori licet communicare cum marito, & contrà, nisì factum sit divortium. Dian. *p.* 5. *tract* 9. *R.* 122. non tamen sponso de futuro cum sponsa, *l.c. R.* 136. ex Sayr. Sanch. & Fill. 3. In casu subjectionis: quomodo possunt filii, etiam emancipati, (addit Dian. *p.* 5. *t.* 9. *R.* 118. 119. ex Corn. Fill. Hurt. &c. etiam adoptivi, vel illegitimi: imò etiam nepotes, pronepotes, & in eodem genere affines:) communicare parenti, servi, & ancillæ domino, si ante excommunicationem fuerint in servitio. Similiter Religiosi Prælato: non tamen, nisì quoad eam communicationem, quæ ab habitantibus in eadem familia evitari non potest. Dian. *l.c. R.* 128. contra Sotum, v. Fill. *tr.* 12. *c.* 8. *n.* 203. Laym. & Bon. *l.c.* 4. In casu ignorantiæ, juris, vel facti. 5. In casu necessitatis, sive animæ, sive corporis, sive bonorum temporalium, qui casus hoc versu comprehenduntur:

Utile, lex, humilis, res ignorata, necesse.

DUBIUM IV.

Ob quas causas incurratur excommunicatio Major?

Cùm hæ multæ sint, variæ sunt etiam excommunicationes, quæ in 4. potissimùm classes dividuntur: nam aliæ nulli, aliæ Episcopo, aliæ Pontifici perBullam Cœnæ,aliæ eidem extra illam reservantur.

ARTICULUS I.

Quæ sint excommunicationes non reservatæ?

Resp. 1. Ex jure antiquo usitatiores sunt sequentes, Contra omnes: 1. In vexantes Ecclesiasticos, quòd non elegerint eum, pro quo rogati fuerant. 2. In directores Monialium, si foveant discordias in electione. 3. In extorquentes absolutionem à censura per vim, aut metum. 4. In compellentes Ecclesiasticos, ut laicis submittant jura Ecclesiæ. 5. In docentes leges, vel medicinam Religiosos, qui dimiserunt habitum, vel eos retinentes in suis scholis. 6. In sepelientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos non toleratos, vel manifestos usurarios. 7. In impedientes visitatores Monialium. 8. In contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus. 9. In edentes Glossas in Tridentinum. 10. In imprimentes libros sinè Superiorum licentia. 11. In præcipientes suis subditis, nè officia communia Reipub. exhibeant Ecclesiasticis, v. g. nè iis vendant, coquant panes, &c. 12. In Doctores,& Professores non facientes professionem fidei, ubi recepta est Bulla Pii IV. 13. In negligentes administrare justitiam Ecclesiasticis. 14. In potestates foventes usuras.

Contra Clericos 1. In Clericos in dignitate constitutos, aut Sacerdotes audientes publicè jus, aut medicinam. 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas secu-

ſæculares. 3. In Clericos minores Epiſcopis, locantes domos uſurariis. 4. In alienantes bona Eccleſiæ, vel locantes ultra triennium. 5. In impugnantes in concionibus montes pietatis. 6. In contrahentes matrimonium, ſi ſint in Sacris. 7. In fictè reſignantes, vel permutantes beneficia. 8. In præſumentes abſolvere à caſibus Bullæ Cœnæ.

Contra Religioſos 1. In audientes Leges, vel medicinam extra clauſtra. 2. In habitum temerè dimittentes, vel matrimonium contrahentes 3. In inſtituentes novum Ordinem. 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum ſuis monaſteriis, vel Prælatis. 5. Tenentes arma ſinè licentia intrà clauſtra. 6. Non ſervantes interdictum, quando ſervatur à Cathedrali. v. Fill. *tom.* 1. *t.* 14. 15. *c.* 84. Bon. *d.* 3. *p.* 5. §. 1. *n.* 36.

Reſp. 2. Supradictis adjectæ ſunt à Tridentino ſequentes, quæ valent, ubi illud eſt receptum 1. In imprimentes, imprimi mandantes, vendentes, apud ſe retinentes, vulgantes, libros de rebus ſacris, ſinè nomine authoris, & approbatione ab Ordinario obtenta. 2. In docentes, non eſſe neceſſariam confeſſionem ante ſumptionem Euchariſtiæ. 3. In raptores mulierum, juvantes, faventes. 4. In cogentes contrahere matrimonia, cum præſcriptis. 5. In magiſtratus, qui requiſiti non juvant Epiſcopos, ad reſtituendam, vel conſervandam clauſuram Monialium. 6. In ingredientes (cujuſcunque conditionis, vel ſexûs fuerint) monaſteria monialium, ſinè licentia in ſcripto obtenta. 7. In cogentes mulierem ingredi Monaſterium, & profiteri. 8. In impedientes, ſinè juſta cauſa, ſanctam voluntatem mulierum emittendi votum. 9. In dominos temporales, concedentes in terris ſuis locûm pro duello.

AR-

ARTICULUS II.

Quæ sint excommunicationes reservatæ Episcopis?

RESp. Sunt hæ: 1. Quæ contrahitur ex levi percussione Clerici, vel gravi, si sit mulier. 2. In eos, qui absoluti in articulo mortis (à censura, vel peccato habente censuram annexam) ab eo, qui aliàs non poterat, non præsentant Superiori se, postquam convaluerunt. v. Fill. *t.* 15. *c.* 10. *n.* 241. & 242. 3. In Fratres Minores, si admittant in suis Ecclesiis ad Officia divina Fratres tertii Ordinis. 4. In procurantes abortum fœtûs animati, effectu secuto. 5. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Episcopo. 6. Eæ omnes, quas ferunt Episcopi per propria statuta, & sibi reservant: quas Confessarii videant in Agendis.

ARTICULUS III.

Quæ sint Papæ reservatæ extra Bullam Cœnæ?

RESp. 1. *Contra omnes*, magis obviæ sunt sequentes: 1 In incendiarios. 2. In habentes literas Apostolicas falsas, & non destruentes; itèm in falsarios literarum Apostolicarum 3. In effringentes & spoliantes Ecclesias. 4. In communicantes eodem crimine cum excommunicatis à Papa. 5. In vexantes eos, qui censuram in alios tulerunt. 6. In absolutos ab excommunicatione, sub conditione, & non implentes. 7. In violantes interdictum Papale. 8. In dantes, & recipientes aliquid ex pacto, ob admissionem ad Religionem. 9. In Simoniacos reales, circa Ordinem vel beneficium. 10. In committentes simoniam confidentialem. 11. In impedientes executionem literarum sacræ Pœnitentiariæ. 12. In dantes & recipientes aliquid, pro gratia aut justitia, apud Sedem Apostolicam. 13. In committentes duellum, &

ad id

ad id cooperantes ſvadendo, &c. 14. In mulieres ingredientes Monaſteria Regularium. 15. In impugnantes Inſtitutum Societatis JESU. 16. In facientes jurare illicita, & contraria libertati Eccleſiaſticæ. 17. In rapientes bona Eccleſiaſtica, itèm in exigentes bona Eccleſiaſticis. 18. In violantes libertatem Eccleſiaſticam, quoad fugientes ad Eccleſiam. 19. In docentes, poſſe fieri confeſſionem in abſentia. 20. In eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Virginis damnant peccati mortalis, vel hæreſeos; itèm in eos, qui in concionibus, aliíſque publicis actibus, ùt lectionibus, concluſionibus, aſſerunt B. Virginem conceptam in originali. 21. In percuſſores Clericorum. Quæ cùm celebris ſit, & multa ſcitu neceſſaria habeat, agetur de ea peculiariter infrà.

Reſp. 2. *Contra Clericos & Religioſos* ſunt hæ: 1. In participantes in ſacris cum excommunicatis à Papa. 2. In procurantes alienationem Eccleſiarum. 3. In Concionatores, qui Scripturæ ſenſum à Doctorum interpretatione alienum circa tempus Antichriſti, & extremi judicii, aliáque ſimilia revelata prædicant. 4. In Parochos non implentes juramentum de reſidentia factum. 5. In Mendicantes tranſeuntes ad alium Ordinem, præter Carthuſianum. 6. In Moniales exeuntes clauſtra ſinè licentia. 7. In Religioſos, qui ſinè privilegio, vel ſpeciali licentia Parochi Clericis aut Laicis Sacramentum Euchariſtiæ, vel Unctionis miniſtràre, vel Matrimonia ſolemnizare præſumunt.

ARTICULUS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio percuſſoris Clericorum?

RESP. Ea ſic habet: Si quis ſuadente diabolo in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit,

anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum præsumat illum absolvere.

Dicitur 1. *Si quis*: intellige cujuscunque sexûs aut statûs, etiam impubes, dummodo rationis compos, & doli capax. Extenditur autem ad efficaciter mandantes, consulentes, consentientes, suo nomine factam ratihabentes, non impedientes, saltèm si ex officio aut justitia tenentur, ùt Reges, Judices, & cæteri Superiores. Itèm patres, tutores, heri, pædagogi, Parochi, &c. quibus aliorum cura demandata est. Ità Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 6. Bon. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 1. *n.* 8. ex Molin. &c. commun.

Dixi, *saltèm &c.* quia si ex charitate tantùm teneantur, etiam excommunicari docent, Suar. Cajet. Fill. Medin. Sayr. &c. Verùm id probabiliùs negat Bon. *l. c.* ex Nav. Kon. Regin. Henr. Molin. &c.

Dicitur 2. *Clericum*: quo nomine intelligitur omnis, primâ saltèm tonsurâ initiatus, (etiamsi conjugatus, dummodo cum unica virgine) & deferat habitum, serviátque alicui Ecclesiæ: itèm etiam excommunicatus, suspensus, interdictus, degradatus verbaliter tantùm.

Dicitur 3. *Monachum*: intellige quemvis Religiosum, etiam laicum, conversum, novitium, utriusque sexûs: itèm tertiarias S. Dominici, S. Francisci, si gestent habitum, & vivant in communitate; itèm Eremitas subjectos alicui regulæ, vel Superiori.

Dicitur 4. *Manus injecerit*: per quod intelligitur quævis contumeliosa actio exterior mortalis, circa Clerici personam, vel res ei adhærentes, sive fiat manu, sive baculo, gladio &c. Bon. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 1. Ex dictis resolvuntur sequentes Casus:

1. Hanc excommunicationem incurrit 1. Qui talem conspuit, conspergit aqua, pulvere, conspurcat luto, evellit crines, lacerat vestem, eripit aliquid per vim & injuriam de ejus corpore, v. g. pileum,

um, pallium, &c. ità ut actio sit graviter injuriosa. Bon. *l. c.* Laym. *c.* 5. *n.* 5. 2. Qui concludit, aut violenter detinet carcere, vel loco, unde sinè dedecore non potest exire. *Ib.* 3. Qui persequitur, ut in flumen vel fossam incidat, equo decidat, &c. 4. Qui manus violentas injicit in equum, cui is insidet, occidendo, vulnerando, cædendo, sistendo per frænum, quæ actio licèt sit levis respectu corporis, non tamen respectu honoris. *Ib.* 5. Qui aliquid supradictorum facit, etiam Clerico consentiente, dummodo sit injuriosum Ordini Clericali. Laym. *l. c.* 6 Clericus, si seipsum ex malitia vel passione (secùs si ex devotione) percutiat injuriosè. Laym. *l. c.* ex Nav. 7. Qui percutit Clericum etiam meritum, si fiat, vel per quem non debet, ùt si morte dignus puniatur à judice sæculari, vel modo illicito, ùt si à Prælato puniatur per laicum. Bon. *l. c.* ex Nav. Sayr. Suar. Fill. Kon. &c. v. Laym. *c.* 5.

2. Non incurrit 1. Fur, qui clàm abscindit crumenam, vel vestem tollit Clerico: quia non est actio violenta, sed fraudulenta. Bon. *l. c.* 2. Si percussio sit jocosa, vel casualis, v. g. janitor, vel apparitor turbam arcens percutiat Clericum: itèm si pueri habentes primam tonsuram se pugnis percutiant. Bon. *l. c.* ex Mol. Fill. Kon. &c. itèm si percussio sit ad defendendum se, vel vitam suam, vel uxoris, parentum, filiorum, vel res suas: cùm moderamine tamen inculpatæ tutelæ. Laym. *infrà.* Et denique quandocunque percussio ob levitatem, vel imperfectionem actûs non est mortalis, illata laico, ùt docent Cajet. Avila, & Sa, quod tamen Suar. universaliter non admittit. v. Bon. *l. c.* 4. Si fiat in tenebris, vel Clericum non agnoscas, quòd habitum non gestet; quia ignorantia excusat. 5. Si Prælatus, præceptor, pater, subditum in Minoribus constitutum correctionis causâ (licèt ira accedat) percutiat moderatè, habita ra-

ratione culpæ; imò Prælatus & Præceptor Ecclesiasticus potest etiam in Majoribus constitutum castigare. An idem possit pater, controvertitur in utramque partem probabiliter. v. Laym. *loc. mox citando.*
6. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus, vel exerceat publicè officium cauponis, vel macellarii, vel scurram, & ter monitus non cesset, vel inventus turpiter agens cum uxore, matre, sorore, vel filia, vel denique mulierem ipso facto sollicitans ad turpitudinem: quia perdit privilegium. v. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 2. *c.* 5. Fill. *l.* 15. *c.* 1.

Resp. 2. Etsi hæc excommunicatio sit reservata Papæ, potest tamen Episcopus ab ea absolvere his casibus: 1. Quando percussio, etsi sit mortalis, est tamen prudentum judicio levis, comparata cum enormi, v. g. si fiat palmâ, pugno, aut lapide, non relinquente vestigium, & secundùm Ant. & Dian. *p.* 9. *t.* 4. *R.* 19. nisì notabilem injuriam, & magnum scandalum pariat: qualem negat esse, si quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licèt guttæ sanguinis effluant. Enormis verò erit, si membrum præscindatur, copiosus sanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis personæ, ùt si percutiatur Episcopus, vel Abbas etiam alapâ. 2. Si percussor sit impubes, pauper, æger, senex, mulier, cæcus, claudus, servus, filius familias, vel non sui juris, utì & Regulares ac Moniales invicem verberantes: itèm si sint homines delicati, & quotquot habent legitimum impedimentum, ut non possint ire ad Papam, aut ejus Legatum; vel si dubium sit de excommunicatione. Fill. *l.* 15 *c.* 1. *n.* 35. *& sequent.* Denique si sit occulta vide suprà *hic c.* 1. *d.* 5. & Dian. *p.* 9. *t.* 4. *R.* 63. In quibus omnibus casibus pro foro conscientiæ, potest etiam facultas absolvendi impetrari (gratìs quidem) ex Pœnitentiaria Romana à majore Pœnitentiario, ùt suprà *hic l.* 1. *t.* 2. *c.* 4. *in append.*

AR-

ARTICULUS V.

Quæ sint excommunicationes Papæ reservatæ per Bullam Cœnæ?

RESp. Præcipua est in hæreticos: quæ extenditur non tantùm ad fautores, receptores, & defensores hæreticorum ùt sic, sed etiam in scienter retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, de religione tractantes, vel hæresim continentes. Ad quam excommunicationem incurrendam requiruntur 4. conditiones: 1. Ut Author libri sit hæreticus. 2. Ut liber hæresim expressè contineat, vel de religione agat. 3. Ut legatur materia notabilis, & sufficiens ad mortale. 4. Ut scienter legatur, imprimatur, vel retineatur. Laym. *l.* 2. *t.* 1. *c.* 15. *n.* 1. Unde resolves

1. Non excommunicaris 1. Si legas libros Catholicorum, referentes verba hæreticorum, etiamsi animo hæresim discendi legas Laym. *l. c.* ex Nav. Sanch. &c. 2. Si in Catholici scriptoris libro, vel alio, hac Bulla non contento, legas adjecta scholia, vel notas Authoris hæretici: quòd tamen Suar. *t.* 5 *d.* 21. *f.* 2 limitat, nisì scholia essent tam copiosa, ut ex iis potiùs, quàm ex textu liber constare videretur. Laym. *l. c.* ex Nav. Sanch. &c.

2. Non prohibentur hæreticorum libri philosophici, & alii hæresim non continentes. Laym. *l. c. n.* 3. Imò probabiliter nec ii, qui incidenter tantùm continent hæresim, non agentes ex professo de fide. Sayr. Graff. apud Laym. *l. c.* contra Suar. & Sanch. qui id confirmat pro Germania, ubi Bulla cum tanto rigore non est recepta. v. Bec. 2 2 *c.* 15. *q.* 8. Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reservatam Indicis librorum prohibitorum, ubi is receptus est; quod non videtur esse factum in Germania, saltèm cum isto rigore, ùt habet Laym. *l. c. n.* 8.

3. Excommunicatur 1. Qui in sufficiente quantitate solum proœmium, vel epistolam ad lectorem, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla est hæresis, legit, ùt habet Laym. *l. c.* & Bon. 2. Probabiliter etiam is, qui alterum jussu suo legentem audit, quia legit per alium. Laym. *l. c.* Azor, &c. contra Sanch.

4. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem, aut epistolam seorsim editam legit: quia non est liber. Laym. *l. c. n.* 3. ex Sanch.

5. Non sufficit una alteráve linea; imò secundùm Sanch. Rodr. & Sa, nec integra pagina, etiam magni voluminis: quod tamen Bon. & Laym. *l. c.* non concedunt; licèt hic fateatur, Confessario id posse ad hoc servire, ut non continuè damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curiositate unam paginam legit.

6. Non incurritur, si retinentur libri parvo tempore, v. g. uno alteróve die: quia sicut materiæ, ità & temporis parvitas excusat. Laym. *n.* 7. ex Graff. Sayr. Sanch.

7. Excusat ignorantia, etiam crassa, si vel nesciat esse hæreticum, vel tractare de religione. Esp. *n.* 4. v. Sanch. *l.* 2. *mor. c.* 10. & *l.* 9. *de matr. d.* 32.

8. Non excusatur is, qui librum, vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Itèm nec is, qui affirmat non esse pravum, non esse exurendum. Itèm, qui impedit, nè comburatur, qui disputationis causâ defendit. Ità Bon. qui tamen excusat eum, qui laudat stylum, vel ingenium Authoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo est, sed non quatenus in eo est; v. g. si dicas: hic liber esset bonus, si non haberet hæresim: quia talis non defendit. v. Lay. *l. c.* Bonac. *d.* 2. *q.* 5. *p.* 4.

CAPUT III.

De Suſpenſione, & Degradatione.

DUBIUM I.

Quid ſit ſuſpenſio, quotuplex, & unde dignoſcendum, qualis, & quanta ſit?

RESP. 1. Suſpenſio eſt cenſura, quâ Clericus functiones aliquas Eccleſiaſticas exercere prohibetur. v. Bonac. *d.* 3. *p.* 1. Lay*m. l.* 1, *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 1. Unde reſolves:

1. Solus Clericus poteſt ſuſpendi.

2. Suſpendere poſſunt, qui poſſunt ferre cenſuras.

3. Ex genere ſuo, & nisì parvitas materiæ excuſet, eſt peccatum grave, exercere actum per ſuſpenſionem prohibitum: unde & irregularitatem inducit. Si tamen ſuſpenſus toleratus ſe non ingerat in tales functiones, ſed ab aliis propter utilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cùm alii licitè requirant; imò etſi nominatim ſit denunciatus, & non toleratus. Alii tamen non tenentur ſub mortali eum vitare, nisì cenſeantur cooperare actui, à quo ſuſpenſus eſt; unde audire ejus Miſſam, non erit peccatum, (ſaltèm mortale) ſi non inſervias. Ità probabiliter Avila, Henr. Suar. Sayr. apud Bonac. *d.* 3. *p.* 4. *n.* 4. etiam Laym. *l. c. c.* 1. *n.* 7.

4. Suſpenſus non toleratus invalidè abſolvit: quia non habet juriſdictionem.

Reſp. 2. Suſpènſio 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapſo exſpirat: alia fertur abſolutè, ſeu indefinitè, manétque, donec per abſolutionem tollatur. 2. Alia eſt ab officio, ſive id ſit Ordinis, ſive jurisdictionis: alia à beneficio: alia ab utroque. 3 Suſpenſio ab officio, vel eſt à toto, vel à parte tantùm, ſcilicet à functione Ordinis, vel jurisdictionis. Itèm ſuſ-

pensio beneficii, vel est à beneficio absolutè, vel à quibusdam tantùm functionibus, ejus ratione competentibus. Laym. Bon. ll. cc.

Resp. 3. Quantitas & qualitas suspensionis colligi debet ex verbis, quibus fertur. Quæ utpote in re odiosa, non ampliùs sunt extendenda, quàm propriè accepta significent. Unde resolves:

1. Suspenso absolutè & in toto, prohibetur omne exercitium ratione officii proveniens, tam Ordinis, quàm jurisdictionis, & consequenter non potest celebrare, nec validè excommunicare, beneficia conferre, &c. Suspensus verò à parte beneficii determinata, verbi gratiâ, ab Ordine tantùm, vel jurisdictione, privatur tantùm illius officii functionibus. Unde Episcopus, verbi gratiâ, à jurisdictione suspensus, etsi non possit excommunicare, absolvere, delegare, &c. potest tamen exercere actus Ordinis, ùt consecrare templa, ordinare, &c. Kon. l. c.

2. Suspensus à certa functione Ordinis, v. g. à Sacramentorum administratione, non est suspensus à sacrificio. Similiter suspensus ab Ordine, potest nihilominus conferre primam tonsuram: quia non comprehenditur sub Ordine. Bon. p. 2. n. 6.

3. Suspensus ab officio simpliciter, non intelligitur suspensus à beneficio, seu fructibus ejus. Debet tamen per alium supplere, qui per se nequit, ut fructus percipiat. Bon. n. 10. ex Nav. Suar. Henr. Fill. &c.

4. Suspensus ab Ordine non videtur suspensus à beneficio; quia beneficium non fundatur in Ordine. Bon. tamen dicit, indirectè suspendi à fructibus ejus: quia, dum non potest facere officium, non potest percipere fructus. v. n. 5.

5. Suspensus à beneficio, etsi hoc ipso intelligatur suspensus à recipiendis fructibus ejus, non tamen ab officio, sive jurisdictionis, sive Ordinis, etiam quod illi

illi ratione ipsius beneficii competit. Unde tenetur legere Horas, & cætera onera beneficii præstare, licèt fructibus non fruatur : hoc enim debet sibi imputare. Non tamen privatur commodo, quod provenit ex anniversariis stipendiis Missarum, nec eo, quod datur propter onus personale Clerici : quia non sunt fructus beneficii. Secùs est de distributionibus quotidianis; licèt ex his, vel aliis beneficii fructibus possit ali, si aliunde sustentari nequeat. Bon. *l. c. n.* 12. Sayr. Fill. &c.

6. Suspensus à beneficio potest nihilominus eligere, præsentare, conferre beneficium : quia etsi hæc jura competant illi ratione beneficii, illi tamen actus non sunt beneficii, præcisè ùt sic, sed potiùs officii, & jurisdictionis. *Ibid.*

7. Suspensus à beneficio, vel Ordine absolutè, & sinè addito, intelligitur suspensus ab omni Beneficio, vel Ordine, nisì aliunde aliud constet. *Ibid. n.* 8.

8. Suspensus absolutè, intelligitur ab officio, & beneficio. Laym. *c.* 1. *n.* 2.

9. Suspenso Capitulo, vel Conventu, non censentur suspensi singuli, nisì sint in culpa, ait Sa. V. *Suspensio.* & Laym. *l. c. n.* 3.

10. Si Prælatus solo verbo dicat Sacerdoti: *suspendo te*, v. g. à celebratione, videtur esse simplex tantùm prohibitio, non censura : quia hæc licitè non fertur, nisì scripto. Prælatus autem non debet præsumi velle peccare, nisì aliud constet de ejus intentione; aut nisì religio habeat privilegium, absque scripto ferendi censuras. v. Bon. *de censuris in communi d.* 1. *q.* 1. *p.* 8.

DUBIUM II.

Quæ sint suspensiones in particulari, & quis ab eis possit absolvere?

RESP. 1. Suspensiones Juris communiores sunt sequentes :

 1. Cle-

1. Clerici ipso jure suspensi sunt 1. Recipientes Ordines sacros ab alieno, vel à proprio in aliena diœcesi, vel sinè ætate legitima, aut dimissoriis, aut titulo, vel extra tempora, aut non servatis interstitiis, vel per saltum, vel in censura, vel denique post matrimonium ratum, qui omnes suspensi sunt ab executione Ordinum, nisì fecerint absque dolo; & si ordine utantur, fiunt irregulares. 2. Excommunicans, suspendens, aut interdicens sinè scriptura, & causæ expressione, est suspensus per mensem ab ingressu Ecclesiæ, nisì sit Prælatus regularis. 3. Clerici scienter eligentes Episcopum, vel Parochum indignum, suspenduntur à beneficiis biennio. 4. Ordinans, & Ordinatus simoniacè, est suspensus ab Ordinibus. 5. Parochi jungentes sponsos alterius Parochiæ sinè licentia. 6. Gravantes alienis debitis Ecclesias sibi commissas. 7. Occupantes bona, vel census Ecclesiæ, beneficii, vel alterius pii loci. 8. Sodomiam exercentes, simoniaci, provocantes ad duellum, vel acceptantes raptores, vel præbentes auxilium. 9. Disputantes in alterutram partem in cœtu virorum ac mulierum, de immaculata Conceptione B. Virginis. 10. Visitantes, si accipiant pecuniam vel munera: qui si sint Episcopi, suspensi sunt ab ingressu Ecclesiæ, si inferiores Episcopo, ab Officio & beneficio, usque dum restituant duplum. 11. Judex Ecclesiasticus (non Episcopus) qui facit injuriam contra justitiam, & conscientiam parti litiganti. v. Bon. *d.* 3. *p.* 5.

2. Religiosi 1. Apostatæ recipientes Ordines in apostasia. 2. Admittentes ad professionem, ante annum probationis peractum. 3. Non utentes habitu, & vestitu, modo sibi præscripto. 4. Introducentes mulieres in Monasteria.

3. Episcopus 1. Ordinans non subditum, suspensus est à Pontificalibus per annum; ordinans verò in

invitum, suspensus est per annum à celebratione. 2. Admittens resignationes, contra formam præscriptam. 3. Intrans monasteria Monialium sinè necessitate. v. Fill. *t.* 17. *c.* 5.

Resp. 2. Præter has suspensiones aliæ sunt ab homine: quæ si sint graves, requirunt culpam mortalem, v. g. ut quis suspendatur ab omnibus actibus sui officii, vel fructibus unius anni. Potest tamen aliquis ob peccatum veniale privari uno actu, v. g. eligendi.

Resp. 3. Habens Episcopalem auctoritatem, potest absolvere à suspensione non reservata, & communiter Religiosi ex privilegiis possunt absolvere ab omni suspensione in foro conscientiæ: & Episcopus potest absolvere ab omni suspensione juris, si Sedi Apostolicæ specialiter reservata non sit. Laym. *c.* 4. *n.* 2. ex Nav. Suar. &c. Imò etiam ab hac, si proveniat ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentiosum. Bon. *d.* 3. *p. ult.* ex Trident. *sess.* 24. *c.* 6.

DUBIUM III.

Quid sit depositio, & degradatio, à quo, & ob quam causam fieri possit?

SUbjici solent Suspensioni Depositio, & Degradatio (etsi censuræ non sint,) ùt dictum est *c.* 1. ob similitudinem, quam habent cum suspensione, cùm utraque sit ab Ecclesiastico Ordine, aut beneficio. Differunt autem à suspensione, quod illæ auferant ipsum jus radicale, & titulum beneficii, ídque in perpetuum: suspensio non itèm. Porrò depositio genericè accepta, alia est Verbalis, quæ absolutè depositio dicitur: alia Realis, quæ dici solet degradatio.

Resp. 1. Degradatio est privatio executionis officiorum, & beneficiorum simpliciter, & in toto, & absque spe restitutionis, facta cum certa solemnitate, & pri-

privatione privilegii Clericalis, tam Canonis, quàm fori, ità ut sæculari curiæ subdatur.

Dixi, *Executionis:* quia Ordo ipse non potest tolli. Interim degradatus tenetur ad votum castitatis, si fuit in Sacris, & ad Horas, nisi has fortè pœna, ad quam damnatur, v. g. triremes, vel aliud impediat.

Resp. 2. Depositio verbalis est similis privatio, sed sinè solemnitate dicta, & relicto utroque privilegio, Canonis, & fori.

Resp. 3. Clerici possunt degradari à suo Episcopo, sed non ab inferioribus illo: deponi tamen possunt ab eodem per Vicarium.

Resp. 4. Depositio fieri potest in casibus jure expressis, & delictis: non tamen nisi gravioribus, arbitrio judicis. Ubi notat Laym. crimen debere esse enorme, id est: unum ex maximis. Degradatio similiter fieri potest in casibus tantùm gravissimis, quales sunt, v. g. crimen hæresis manifestum, falsificatio literarum Apostolicarum, Sodomia frequentata, gravis calumnia proprio Episcopo irrogata. v. Laym. *hic c.* 5. & Fill. *t.* 18. *c.* 8.

CAPUT IV.

De Interdicto.

DUBIUM I.

Quid sit, & quotuplex?

RESp. 1. Est censura Ecclesiastica, prohibens divinorum officiorum, Sacramentorum aliquorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ usum, quatenus talis est. Quod addo: quia excommunicatio eodem privat, quatenus est communicatio cum fidelibus: suspensio verò propriè non illum usum, sed exercitium potestatis Ecclesiasticæ impedit. V. Laym. *lib.* 1. *t.* 5 *p.* 4. *c.* 1. Bon *d.* 5. *p.* 1.

Resp. 2. Interdictum dividitur 1. In locale, quod imme-

immediatè locum afficit; & in Personale, quod immediatè afficit personas; & in Mixtum, quod immediatè afficit locum, & ejus incolas. Differt autem Locale à Personali: quòd in illo participatio sacrorum officiorum tum indigenis, tum alienigenis non absolutè, sed in loco tantùm interdicto, in hoc verò certis personis, aut communitati prohibeatur absolutè, & in omni loco. 2. Interdictum tam locale, quàm personale, subdividitur in Generale, & Particulare. Generale est, quo locus generalis, v. g. civitas, provincia; vel quo communitas, v. g. collegium, &c. interdicitur. Particulare, quo locus, aut persona particularis, aut particulares interdicuntur. Unde resolves:

1. Interdicta civitate, interdicuntur etiam suburbia; & interdictâ parochiâ, etiam sacellum, vel cœmeterium contiguum: quia accessorium sequitur naturam principalis.

2. Interdicto populo, non interdicuntur ii, qui non sunt pars populi, ùt studiosi, Clerici, peregrini, &c. Nec interdicto Clero, interdicuntur Religiosi: quia in favorabilibus tantùm nomine Clerici comprehenduntur.

3. Si dicatur: cives, v. g. Colonienses, sunt interdicti, ii nusquam possunt interesse divinis, (nisì tamen desinant esse istic cives, nec causam dederint interdicto) contrà verò, si civitas interdicto subjiciatur, licet civibus, aut incolis, qui causam interdicto non dederunt, aliò ire, & istic divinis interesse.

DUBIUM II.

Qui sint effectus interdicti?

RESP. Sunt sequentes: 1. Prohibitio divinorum officiorum. Unde etiam interdicti, ob alienam culpam non possunt interesse sacro. Clerici tamen & Religiosi, quando ipsi interdicti non sunt, possunt

ac debent ùt antè, Missas, divináque officia celebrare: sed januis clausis, non pulsatis campanis, (nisi ad concionem, salutationem Angelicam, vel obitum alicujus) submissa voce, & exclusis interdictis, Permittitur tamen, ut in festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis, & per octavam corporis Christi divina officia cantentur solemniter, admissis etiam interdictis, modò qui causam interdicto dederunt, altari nec appropinquent, nec veniant ad offertorium, vel communionem. 2. Prohibitio administrationis Sacramentorum, excepto Baptismo, Confirmatione, & Pœnitentia, quæ omnibus permittuntur, iis exceptis, qui interdicto causam dederunt, etiam auxilio, consilio, vel favore: Eucharistia tamen potest dari morituris, & deferri cum lumine,& campana. Nec improbabile est, interdictis licere contrahere Matrimonium, ùt Sanch. Kon. & Laym.docent,contra Suar. quia hoc Sacramentum secundùm substantiam non ab Ecclesia,sed ab ipsis contrahentibus ministratur. 3. Prohibitio sepulturæ Ecclesiasticæ, etiam respectu infantium, & amentium. Excipe tamen Clericos, qui in Interdicto locali, si nominatim interdicti non sunt, nec interdictum violârunt, possunt cum silentio sepeliri. Laym. *cap.* 2. *num.* 5. 4. Clerici violantes interdictum. peccant mortaliter; sicut etiam Religiosi utriusque sexûs; qui insuper excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem graviter, si contra interdictum personale recipiant Sacramenta: si verò tantùm violent locale, v. g. audiendo divina officia, probabilius est, tantùm esse veniale, dummodo ipsi personaliter interdicti non sint. Laym. *c.* 3. ex Sylv. Soto, Avila,&c.

DUBIUM III.

Quis censuram interdicti ferre, & quis tollere possit?

Resp.

Resp. 1. Interdicere possunt iidem, qui excommunicare, & suspendere. Et quidem ut determinata persona interdicatur, videtur requiri culpa mortalis: ut autem feratur Interdictum locale, vel generale in communitatem, requiritur peccatum valde grave, cum contumacia commissum à capite, vel præcipuis membris, licet reliqui culpâ vacent.

Resp. 2. Interdicta localia, & personalia generalia, qüæ jure communi sunt imposita, nec reservata, possunt tolli ab Episcopo, vel alio habente jurisdictionem in communitatem interdictam, non tamen à Religiosis privilegiatis: quia locus & communitas foro pœnitentiæ non subjicitur.

Resp. 3. Ab interdicto juris personali particulari, si reservatum non est, quivis approbatus potest absolvere. Denique per privilegium absolvendi ab omnibus censuris, non intelligitur potestas tollendi interdictum locale, aut personale communitatis.

CAPUT V.

De Irregularitate.

ETsi Irregularitas non sit censura, propter similitudinem tamen, quam cum ea habet, communiter eidem annectitur: quapropter & hìc subjungo.

DUBIUM I.

Quid & quotuplex sit Irregularitas?

REsp. 1. Est impedimentum Canonicum susceptionem Ordinum sacrorum, & susceptorum usum impediens. Unde sequitur non esse censuram, sed quasi inhabilitatem: etsi enim interdum imponatur per modum pœnæ: propriè tamen pœna non est. Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *c.* 1. Bon. *d.* 7. *q.* 1. *p.* 1.

Resp. 2. Dividitur 1. in eam, quæ est ex delicto, & quæ est ex defectu. 2. In totalem, seu propriè dictam, quæ omni Ordine suscipiendo, & suscepti exerci-

xercitio privat, v. g. homicidium, bigamia; & in partialem, quæ aliquo tantùm Ordinis ministerio privat, vel solo ascensu ad Ordinem superiorem: v. g. oculis, vel palmâ Sacerdos carens, inhabilis est ad Missam; non tamen ad confessiones audiendas; & Diaconus sinistro oculo carens, inhabilis est ad Sacerdotium, in suo tamen Ordine ministrare potest.

DUBIUM II.

Quinam effectus Irregularitatis?

RESp. Sunt sequentes 1. Inhabilitare ad Ordines suscipiendos, etiam primam tonsuram, & impedire exercitium Ordinum susceptorum. Unde Sacerdos irregularis, etsi validè, illicitè tamen absolvit. Bon. *l. c. n.* 4. *&* *p.* 4. 2. Quòd collatio beneficii, ad cujus functiones inhabilis est, facta irregulari, invalida sit secundùm sententiam communiorem, & tutiorem: etsi non improbabiliter quidam dicant, eam non ipso facto irritam esse, sed meritò irritandam. Laym. *loco citato, cap.* 1. *numer.* 2. *&* 3. Sylv. &c. Bonac. *p.* 4. Secundùm quam sententiam probabilem resolves

1. Is, qui beneficium impetravit in Irregularitate, potest, obtenta hujus dispensatione, illud in foro conscientiæ licitè retinere, sinè nova collatione, etiamsi in dispensationis impetratione non sit facta mentio beneficii. Itèm, si postea beneficio privetur, non tenetur fructus restituere.

2. Graviter peccat, qui in Irregularitate exercet actum Ordinis, aut suscipit; licèt Ordines ei collati, sint validi.

DUBIUM III.

Quomodo incurratur, & tollatur Irregularitas?

RESp. 1. Cùm ab homine non feratur, nulla incurritur, nisi in jure expressè habeatur. *Cap. is, qui*

de

de sententia excommunic. in 6. Unde in dubio sive facti, sive juris, tenere potes, quòd non sis irregularis: quia melior est conditio possidentis. Bon. *q*. 1. *p*. 5. ex Suar. Fill. &c. Excipe tamen, si dubites de homicidio, saltèm injusto à te commisso, ùt patet ex *cap. significâsti*. & ex *C. ad audientiam*. 2. *de homicidio*. v. Bon. *l. c*.

Resp. 2. Ut incurratur Irregularitas ex delicto, requiritur actus externus consummatus & mortalis, ùt habet communis contra Cajet. Ratio est: quia est gravis pœna, & difficulter relaxatur.

Resp. 3. Irregularitas non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem, hac vel simili forma: *Dispenso tecum in Irregularitate, quam, vel quas, ob hanc* vel *illam causam, incurristi*. Et siquidem dispensans intendat tollere omnes, ídque possit, omnes tollit: sin minùs, eam tantùm tollit, quam potest, & vult. Etsi verò hæc dispensatio ad Pontificem spectet; ex jure tamen novo Trident. ubi est receptum, potest Episcopus dispensare, in Irregularitatibus provenientibus ex delicto, & non deducto ad forum contentiosum; nisì tamen sit homicidium, directè, & in se volitum, Bonac. *q*. 5. *p*. 1. *n*. 3. ex Trident. *sess*. 24. *c*. 6. Suar. Sanch. Fill. &c. Laym. *cap*. 9. *n*. 4.

Præterea Irregularitas ex defectu natalium, tolli etiam potest per professionem in Religione approbata, sed quoad ordines tantùm, non quoad Prælaturas, *c*. 1. *de filiis Presbyterorum*. Bon. *p*. 2. Lay. *c*. 9 n. 6. Suar. Sanch. Less. contra Villal. qui apud Dian. *p*. 4. *t*. 2. R. 65. dicit tolli quoad omnia solita gubernari per Fratres illius Ordinis, ùt Prioratus, Præpositruras, Rectoratus, & cætera munia. Circa quæ Prælatos saltèm posse cum iis dispensare, in Capitulo tamen Generali, vel Provinciali, notat Dian. *l. c*. ex Barbos. Unde resolves:

1. Solus Papa, & qui ab eo accepit privilegium, potest dispensare in irregularitatibus ex defectu.

2. Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispensare, nisì habeat speciale privilegium à Papa.

DUBIUM IV.

Quæ sunt Irregularitates ex delicto?

RESp. Prima est: ob iteratum Baptismum seriò & scienter; éstque irregularis tam rebaptizans, quàm rebaptizatus, etsi in rebaptizante irregularitas tantùm sit causa partialis, nè Clericus ad altiorem Ordinem possit ascendere, neque incurratur, si rebaptizatio sit occulta. Covar. Tolet. M. Leo *p.* 5. *f.* 358. v. Bon. d. 7. *q.* 3. *p.* 3. Laym. *l.* 1. *t.* 5. *p.* 5. *c.* 2.

Secunda: ex violatione censuræ, v. g. si ea innodatus actum aliquem Ordinis solemniter exerceat, nisì invincibilis ignorantia excuset. Laym. *c.* 3.

Tertia: ob peccatum, quo Clericus seriò & scienter actum Ordinis sacri, quem non habet, solemniter exercet. Bon. *l. c. p.* 6. Laym. *l. c. cap.* 3.

Quarta: ob delictum, quo quis malè suscepit Ordines, v. g. in excommunicatione, suspensione, vel ab Episcopo non habente jurisdictionem, vel per saltum, (licèt hunc suspensum tantùm esse, quamdiu non ministrat in Ordine per saltum suscepto, satìs probabiliter doceant Avila, Navar. Bon.) vel ante legitimam ætatem, vel sinè dimissoriis, vel furtivè (Episcopo nesciente, nec approbante) & non examinatus. v. Bon. *d.* 7. *q.* 3. *p.* 4.

Quinta: propter enormia crimina, si sint notoria & publica, v. g. quæ à jure habent annexam infamiam, ùt adulterium, raptus, incestus, perjurium in judicio.

Sexta: oritur ex injusta mutilatione, vel homicidio, etiam indirectè tantùm voluntario, extenditúrque ad omnes, qui ad alterutrum, sive in bello injusto,

justo, sive extra illud, injustè concurrunt, consulendo, mandando. Mutilatio autem hìc intelligitur, quando à corpore separatur membrum aliquod principale, id est: pars corporis, quæ officium per se distinctum habet, v. g. pes, manus, oculus, auris, &c. M. Leo *in praxi p.* 3. *f.* 347. ex Cov. Nav. *de Cens. n.* 206. v. Bon. *p.* 8. Unde resolves:

1. Non fit irregularis, qui in rixa præscindit alteri digitum, pollicem, ungues, dentes, barbam, capillos, labia, nasum, auriculam (id est: cartilaginem, quæ tantùm deservit ad ornatum & tutelam auris) quia non sunt propriè membra, v. g. digitus est pars tantùm & officium membri. Avila, & alii 8. cum Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 26. Itèm M. Leo *l. c.* ex Glossa *c. ult. de hom. in* 6. *&* L. *quæritur herm.* 10. *l. Non sunt.* 14. *§. Partus, ff. de statu hom.*

2. Nec fit irregularis, qui excœcavit hominem solo visu privando, non autem oculum extrahendo: nec qui debilitat tantùm membrum, & non abscindit: quia non est mutilatio. Dian. *p.* 4. *t.* 4. *R.* 26. ex Megal. &c.

3. Quando plures (non ex consilio, sed in rixa) unum percutiunt, & unus lethale vulnus infligit, ex quo moritur; si constet, quis hoc fecerit, hunc solùm fieri irregularem docet Sayr. & alii 5. cum Dian. *p.* 2. *t.* 15. *R.* 18. contra Avilam, Suar. &c.

4. Qui infirmo bona fide dat aliquid, v. g. cibum, vel potum, vel eum movet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quo mors vel ejus acceleratio præter intentionem sequatur, non fit irregularis, nisi intervenerit lata culpa. Avila, Fill. & alii 4. cum Dian. *p.* 5. *t.* 3. *ref.* 117. ubi ex Bon. &c. notat, Sacerdotibus & Religiosis circa moribundos licere eadem, quæ laicis.

5. Qui amicum bono animo comitatur, nè periclitetur in rixa, non fit irregularis, etsi amicus occidat

dat alium. Avila, Henriq. &c. cum Dian. *p.* 4. *t.* 2. *R.* 17. Limitat autem Præpos. nisi suâ præsentiâ animaverit ad occidendum.

6. In bello injusto, si vel unus occidatur, totus exercitus sit irregularis, saltèm si aliqua ratione sit cooperatus. Bon. *q.* 4. *p.* 4. *n.* 3.

7. Irregularis fit, qui procurat abortum fœtûs animati anima rationali; secùs si animatus non sit. *C. Majores.* 32. *q.* 2. Bon. *l. c. p.* 8. *n.* 27. Kon. &c.

8. Qui dans operam rei licitæ (imò secundùm multos, etiam illicitæ) sufficientem diligentiam adhibuit, nè ex ea homicidium sequeretur, & tamen secutum est, non fit irregularis, ob defectum voluntarii: secùs tamen, si dictam diligentiam omisit, omissione mortali. Bonac. *q.* 4. *p.* 7. Less. *l.* 2. *cap.* 9. *dub.* 15. *&c.* Alii tamen dicunt, quòd dans operam rei illicitæ, ex quavis culpa, etiam levissima incurrat hanc irregularitatem. Panorm. Covar. M. Leo *p.* 5. *f.* 354.

9. Qui alterum mutilat, vel occidit, ad necessariam sui defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit hanc irregularitatem: quia hìc nulla est culpa; ergo nec pœna. M. Leo *p.* 3. *f.* 349.

DUBIUM V.

Quæ Irregularitates ex defectu?

RESP. *Prima* ex defectu animæ, ex quo irregulares sunt: 1. Amentes, phrenetici, arreptitii, & epileptici; qui tamen si ordinati sunt, & intrà annum eo morbo non laborârunt, præsumuntur liberati, & permittuntur ad Ordinum exercitium. Si verò laborent raró, & quidem sinè clamore, & spuma, permittuntur celebrare cum coadjutore, qui deficientibus ipsis suppleat Sacrificium. M. Leo *p.* 372. ex *C. illud.* 7. *q.* 1. & Glossa *Ib.* 2. Illiterati, qui non habent doctrinam necessariam pro Ordinibus. 3. Neophyti,

phyti, seu recenter conversi, usque dum judicio Episcopi sufficienter instructi sint.

Secunda ex defectu corporis: 1. Si propter eum ineptus est ad exercitium Ordinis, ùt, si sit cœcus, surdus, claudus, ità, ut sinè baculo nequeat ire ad altare. Itèm, si careat manu, pollice, indice, oculo, (non tamen, si ungula pollicis, vel indicis, vel oculo dextero tantùm) si verò sinistro, seu Canonico, aut ejus vi visiva careat, indiget dispensatione: quod tamen negant Valent. Henr. Sayr. siquidem dextero possit absque deformitate legere Canonem. 2. Si Ordinem nequit exercere sinè horrore, offensione, aut scandalo aliorum, ùt si careat auribus, naso, si notabiliter sit gibbosus, leprosus, paralyticus, si membra habeat superflua cum magna deformitate; in dubio verò, an deformitas sit sufficiens, Episcopi est judicare, saltèm in Clericis: nam in Regularibus id spectare ad eorum Prælatum contra Barb. &c. docent Suar. & alii 5. cum Dian. *p.* 4. *t.* 2. *R.* 73. licèt concedant Episcopum posse rejicere arbitrium Prælati; hunc autem, si gaudeat authoritate quasi Episcopali, posse in illa irregularitate dispensare, nisì deformitas sit tanta, ut scandalum generet. *Ibid.* ex Rodr. & aliis 4. v. Bon. Lay. M. Leo, *p.* 3. *f.* 370. Unde resolves:

1. Non videtur irregularis 1. qui habet 6. digitos, vel aliquos conjunctos, si non sit magna deformitas, & Ordinem exercere possit. 2. Qui habet in oculo maculam, visum non auferentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret ungulâ pollicis, si possit hostiam elevare, & frangere. 4. Qui per vim, aut infirmitatem factus est Eunuchus.

2. Irregularis est hermaphroditus: quia est monstrosus. 2. Gigas, Pygmæus, Æthiops: non tamen inter suos, sed alienos, ubi disparitas ludibrio est.

Tertia ex defectu natalium. Ex quo irregulares

 sunt

sunt omnes illegitimi, eò, quòd ratione originis reputentur viles. Tales autem communi jure legitimantur 1. per subsequens matrimonium inter eorum parentes, modò hi tempore conceptionis potuerint validè contrahere. 2. Per professionem religiosam: quamvis ad dignitates etiam in Religione, v. g. Abbatiam, Prioratum, &c. promoveri non possint, sinè dispensatione, vide suprà dub. 3. 3. Per dispensationem Pontificiam. Principes verò sæculares non possunt legitimare, nisì tantùm in ordine ad officia sæcularia, & hæreditates. Porrò, cùm dubium est, an quis sit legitimus, non censeri irregularem, contra Vasq. & alios 5. vult Dian. *p.* 4. *t.* 2. *R.* 59. ex Avila, eò, quòd quilibet præsumatur legitimus, donec contrarium probetur: neque teneri hac in re credere ipsimet matri, etiam in fine vitæ, nisì rationibus convincat, vel pater etiam asserat. *Ibid. ex communi.*

Quarta est ex defectu ætatis, de quo v. in Sacramento Ordinis.

Quinta ex defectu Sacramenti, sive significationis matrimonii, ratione bigamiæ, eò, quòd bigamus non perfectè repræsentet unionem Christi cum Ecclesia, quippe qui carnem suam divisit in plures uxores. Non sufficiunt autem ad hanc bigamiam sponsalia cùm pluribus, etiam secutâ copulâ; nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus: sed matrimonium verum, vel præsumptum, cum duabus, & consummatum. Dixi, *vel præsumptum*: quia licèt quandoque secundum matrimonium sit nullum, juris tamen fictione, & interpretatione, præsumitur bigamia, licèt impropriè dicta. Unde sequitur, irregulares fieri sequentibus casibus:

1. Qui vivente, vel mortua prima uxore cognita, secundam cognoscit, etsi matrimonium sit invalidum.

2. Qui

2. Qui viduam non virginem ducit, & cognoſcit.

3. Qui ducit uxorem priùs ab alio corruptam, etiam per fornicationem, & cognoſcit; non tamen ſi ipſe eam antè corrupit: quia tunc non eſt diviſio carnis in plures.

4. Qui propriam uxorem cognoſcit, poſtquam ab alio per adulterium cognita fuit: quia ipſa jam diviſit carnem in plures. Nec refert, etſi per vim vitiata fuit, vel vi corruptam, aut viduam eſſe ignoravit: quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, ſed ex defectu ſignificationis Sacramenti.

5. Qui poſt ſolemne votum caſtitatis defacto matrimonium contrahit, & conſummat, etiam cum virgine: quia interpretatione juris cenſetur duo matrimonia contraxiſſe, unum ſpirituale cum Chriſto, alterum carnale cum muliere. Nec refert, quòd invalidè contrahat: quia, quantum eſt in ipſo, effectus à parte rei ponitur.

Sexta oritur ex infamia, ſive juris (quæ vel ex delicto proprio vel parentum, vel vili conditione perſonæ naſcitur) ſive facti, modò crimen publicum ſit: ex occulto enim non oritur: ſi homicidium, & cenſuræ violationem excipias, ùt docent Navar. Kon. Laym. contra Sylv. & Suar. qui ex occulto etiam oriri putant, modò infamiam ipſo jure connexam habeat. Porrò infamia ob crimen notorium, vel per ſententiam judicis contracta, non tollitur, niſì per diſpenſationes Principis, cujus authoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex enormi crimine, & digno depoſitione, tollitur per publicam, & conſtantem vitæ emendationem.

Septima oritur ex defectu libertatis. Unde irregulares ſunt 1. omnes ſervi propriè dicti (& ſecundùm Laym. *l.* 2. *t.* 1. *c.* 8. etiam originarii,) donec conſequantur plenam libertatem. 2 Conjungati, niſì uxores conſentiant, & caſtitatem voveant. 3. Curiales,

les, id est: curiæ sæculari obligati, facto juramento, vel stipendio, ùt judices, advocati, &c. quamdiu talia officia habent. Excipe tamen, nisì habeant specialem dispensationem Papæ pro illis officiis, ut quidam Clerici in aulis Principum, in causis civilibus, non tamen criminalibus, occupati; vel nisì consuetudo, sciente Papa, id permittat. 4. Milites, saltèm quamdiu juramento tenentur; itèm thesaurarii, & depositarii publici, & qui Remp. administrant. Itèm apparitores, & similes, qui sæva, turpia exercuerunt, vel in causa sanguinis ministrârunt. M. Leo *p.* 3. *f.* 369.

Octava ex defectu lenitatis, scilicet ex licita mutilatione, vel homicidio in bello justo, vel judicio. Quod ideo statuit Ecclesia: quia Sacerdos gerit personam Christi, qui utpote lenissimus, neminem unquam læsit. Ad hanc autem requiritur, ut occisio, aut mutilatio defacto sequatur. Unde non sufficit voluntas, nec vulneratio gravis. Bon. *d.* 7. *q.* 4. Tann. *d.* 6. *q.* 10. *d.* 11. Unde resolves:

1. Non fit irregularis, qui mutilat, vel occidit in defensionem inculpatam honoris, vitæ, castitatis, &c. vel etiam proximi: quia in jure non statuitur irregularitas, nisì ob homicidium, in bello justo, vel judicio. Tann. *l. c.*

2. Irregularis fit in bello, qui mutilat, vel occidit propria manu; non autem Clericus exhortans ad fortiter pugnandum in bello justo (secùs tamen, si ad occidendum hunc, vel illum in particulari) idem est de Duce exercitûs, tubicine, &c. Bon. *p.* 4.

3. In judicio justo irregulares fiunt, qui ad mortem, vel mutilationem cooperantur activè, & efficaciter, & proximè, per actionem ex natura sua ad id ordinatam. Dicitur 1. *cooperantur*, ùt Judex ferens sententiam, Notarius eam scribens, ministri exequentes, testes, &c. Dicitur 2. *activè*, id est: ex par-

te occidentium: quia non fit irregularis, qui se tantùm habet passivè, & ex parte ejus, qui occiditur, ùt Confessarius hortans ad fatendam veritatem, vel ad acquiescendum sententiæ justæ, quam non potest differre, nisì appellatione injusta. Cornel. & Dian. *p.* 4. *t.* 2. *R.* 99. Dicitur 3. *Efficaciter*, quia adjuvans, v. g. ferens ligna, ut comburatur antè jam suffocatus, non fit irregularis; nec assistens supplicio, si suâ præsentiâ in illud non influat. Dicitur 4. *proximè:* quia, qui remotè tantùm cooperantur, non fiunt irregulares, ùt qui gladios faciunt, aut vendunt, itèm, legislator, leges capitales condens, concionator in genere dicens, puniendos esse malefactores, Confessarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, si respondeat judicem sinè acceptione personarum fungi debere suo munere: quia hi omnes sunt tantùm causa remota. Essent autem proxima, ideóque irregulares, si quid facerent, aut dicerent in particulari, ex quo mors alicujus sequeretur, aut etiam accelararetur, v. g. si quis efficaciter urgeret reum, ut scalam ascenderet, vel ad hoc illum juvaret, vel si judici in particulari responderet, hunc esse plectendum. Possunt tamen subinde etiam proximè cooperantes excusari ab irregularitate, v. g. 1. si fiat ex indeliberatione, aut cum semiplena tantùm advertentia, v. g. si dicat Confessarius, properemus, aut instiget jumentum, quo reus vehitur. 2. Si cooperatio sit valde exigua, ùt si jubeat reum adhuc unum gradum ascendere: quia minimum reputatur pro nihilo. Avila, & Henr. apud Bon. *q.* 4. *p.* 1. *n.* 9. Itèm Suar. Regin. Laym. &c. contra Vasq. Turr. Hurt. Bauni, &c. qui censent ex homicidio neminem fieri irregularem, nisì concurrat, ùt publicus minister justitiæ, sive ad causæ probationem, sive executionem; vel ùt privatus injustè, & cum peccato. Quam sententiam probabilem censet Dian. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 79. *& in addit. R.*

15. *& p. 8. t. 7. R. 62.* Hinc negant fieri irregularem 1. Confessarium, vel alium quemcunque, qui furem hortatur, ut scalam ascendat, caput supponat ad ictum excipiendum. 3. Eum, qui carnifici dicit, ut aliquid aptet, quò citiùs extinguatur reus. 3. Qui, dum reus ad supplicium ducitur, suggerit viam breviorem. 4. Qui vendit, vel commodat scalam, funes, enses, & cætera instrumeuta; etiam qui furcam fecit. 5. Qui interrogatus à judice, an teneatur eum condemnare, respondit, teneri. 6. Eum, qui carnifici putanti suspensum jam esse mortuum, significavit adhuc vivere, ex quo calcans iterum pede occidit.

Dicitur 5. *Per actionem ex natura sua* &c. id est: quæ per se sit causa talis effectus: quia effectus per accidens, non imputatur danti operam rei licitæ. Hinc non fit irregularis, dicens carnifici: nemo te impedit facere tuum officium, ego meum feci: nec Judices Ecclesiastici, degradatum tradentes brachio sæculari: nec Clerici accusantes aliquem in causa criminali, modò expressè protestentur, se non intendere, ut puniatur pœnâ sanguinis; sed tantùm, ut sibi, vel suis satisfiat, vel impediantur mala, sibi, aut aliis imminentia. vide Bonac. *q.* 4. Tan. *l. c. &c.*

SOLI DEO GLORIA.

AMI-

AMICE LECTOR.

Cùm forsan in meliorem tuam, aliorúmque directionem, Propositiones damnatas à Pio V. à Gregorio XIII. ab Alexandro VII. ab Innocentio XI. & Alexandro VIII. desideres, libuit easdem tibi in hac Medulla annectere.

Propositiones 79. Michaëlis Baji, & aliorum, quas damnavit Pius V. die 1 Oct. 1567. per Constit. Ex omnibus. *Quam damnationem confirmârunt Greg XIII. die 29. Jan. 1579. per Constit.* Provisionis nostræ: *& Urban. VIII. die 6. Martii 1641. per Bullam* : In eminenti.

1. NEc Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia.

2. Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.

3. Et bonis Angelis, & primo homini, si in statu illo perseverâsset usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, & non gratia.

4. Vita æterna homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.

5. In promissione facta Angelo, & primo homini continetur naturalis justitiæ constitutio, quâ pro bonis operibus, sinè alio respectu, vita æterna justis promittitur.

6. Naturali lege constitutum fuit homini, ut, si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

7. Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera, sed juxta modum loquendi Scripturæ sacræ non rectè vocantur gratia; quo fit, ut tantùm merita, non etiam gratia debeant nuncupari.

8. In redemptis per gratiā Christi, nullū inveniri potest bonū meritū, quod non sit gratìs indigno collatū.

9. Dona concessa homini integro, & Angelo, forsitan, non improbanda ratione, possunt dici gratia: sed

quia secundùm usum sacræ Scripturæ, nomine gratiæ, ea tantùm munera intelliguntur, quæ per Jesum Christum malè merentibus, & indignis conferuntur, ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debet.

10. Solutio pœnæ temporalis, quæ, peccato dimisso, sæpe remanet, & corporis resurrectio, propriè non nisì meritis Christi adscribenda est.

11. Quod piè & justè in hac vita mortali usq; in finē conversati, vitam consequimur æternam, id non propriè gratiæ Dei, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutæ, justo Dei judicio deputandū est; neque in hac retributione bonorum ad Christi meritū respicitur, sed tantùm ad primam institutionē generis humani, in qua, lege naturali constitutū est, ut justo Dei judicio obedientiæ mandatorū vita æterna reddatur.

12. Pelagii sententia est, opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non est regni cælestis meritorium.

13. Opera bona à filiis adoptionis facta, non accipiunt rationē meriti ex eo, quòd fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda Filiorum DEI, sed tantùm ex eo, quòd sunt conformia legi, quódque per ea præstatur obedientia legi.

14. Opera bona Justorum non accipiunt in die judicii extremi ampliorem mercedem, quàm justo Dei judicio mereantur accipere.

15. Ratio meriti non consistit in eo, quòd, qui bene operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum; sed in eo solùm, quòd obedit divinæ legi.

16. Nō est vera legis obedientia, quæ fit sinè charitate.

17. Sentiunt cum Pelagio, qui dicūnt, esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum Deificum.

18. Opera Catechumenorum, ùt fides, & pœnitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vitæ æternæ merita, quam vitam ipsi non consequentur, nisì priùs præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

19.

19. Opera Justitiæ & Temperantiæ, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt majorem valorem.

20. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.

21. Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, & non supernaturalis.

22. Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Romanos 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt*, intelligunt de gentibus, fidei gratiam non habentibus.

23. Absurda est eorum sententia, qui dicunt: hominē ab initio, dono quodam supernaturali, & gratuito, supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, ut Fide, Spe, & charitate Deum supernaturaliter coleret.

24. A vanis, & otiosis hominibus, secundùm insipientiam Philosophorum, excogitata est sententia, quæ ad Pelagianismū rejicienda est, hominem ab initio sic constitutū, ut per dona naturæ superaddita, fuerit largitate Conditoris sublimatus, & in Dei filiū adoptatus.

25. Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.

26. Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.

27. Liberum arbitrium sinè gratiæ Dei adjutorio, non nisì ad peccandum valet.

28. Pelagianus est error, dicere: quòd liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

29. Non soli fures ii sunt latrones, qui Christum, viam & ostium veritatis, & vitæ, negant; sed etiam quicunque aliunde, quàm per ipsum in viam justitiæ (hoc est: aliquam justitiam) conscendi posse docent.

30. Aut tentationi ulli, sinè gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur.

31. Charitas perfecta, & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quàm in pœnitentibus potest esse sinè remissione peccatorum.

32. Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

33. Catechumenus justè, rectè, & sanctè vivit, & mandata Dei observat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur.

34. Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ùt auctor naturæ; & gratuiti, quo Deus amatur ùt beatificator, vana est, & commentitia, & ad illudendum sacris Literis, & plurimis veterum testimoniis excogitata.

35. Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.

36. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humanæ, cum injuria Crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.

37. Cũ Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est: quod ex naturæ solius viribus ortũ ducit, agnoscit.

38. Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, quâ mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, quâ per Spiritum Sanctum in corde diffusâ, Deus amatur.

39. Quod voluntariè fit, etiamsi necessariò fiat, liberè tamen fit.

40. In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.

41. Is libertatis modus, qui est à necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, sed solum nomen libertatis à peccato.

42. Justitia, quâ justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum justitia, non autem in gratia aliqua animæ infusa,

fusi, qua adoptatur homo in Filium Dei, & secundùm interiorem hominem renovatur, ac divinæ naturæ cōsors efficitur, ut sic per Spiritum Sanctum renovatus, deinceps bene vivere, & Dei mandatis obedire possit.

43. In hominibus pœnitentibus, ante Sacramentum absolutionis; & in Catechumenis antè Baptismum, est vera justificatio, separata tamē à remissione peccatorū.

44. Operibus plerisque, quæ à fidelibus fiunt, solùm ut Dei mandatis pareant, cujusmodi sunt, obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, à furto, à fornicatione abstinere, justificantur quidem homines: quia sunt legis obedientia, & vera legis justitia; non tamen iis obtinent incrementa virtutum.

45. Sacrificium Missæ non alia ratione est Sacrificium, quàm generali illa, quâ omne opus, quod fit, ut sancta societate Deo homo inhæreat.

46. Ad rationem, & diffinitionē peccati non pertinet voluntariū; nec diffinitionis quæstio est, sed causæ, & originis, utrùm omne peccatū debeat esse voluntariū.

47. Unde peccatum originis verè habet rationem peccati sinè ulla ratione, ac respectu ad voluntatem, à qua originem habuit.

48. Peccatum originis est habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eò, quòd non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49. Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus discedens sinè regenerationis Sacramēto, quādo usum rationis consecutus erit, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet, & legi Dei repugnet.

50. Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto: *Non concupisces.*

51. Concupiscentia, sive lex membrorum, & prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.

52. Omne scelus est ejus conditionis, ut suum authorem, & omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecit prima transgressio.

53.

53. Quantum est ex vi transgressionis, tantùm meritorum malorum à generante contrahunt, qui cum minoribus nascuntur vitiis, quàm qui cum majoribus.

54. Diffinitiva hæc sententia: Deum homini nihil impossibile præcepisse, falsò tribuitur Augustino, cùm Pelagii sit.

55. Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.

56. In peccato duo sunt: actus, & reatus, transeunte autem actu, nihil manet nisì reatus, sive obligatio ad pœnam.

57. Unde in Sacramento Baptismi, aut Sacerdotis absolutione, propriè reatus peccati dumtaxat tollitur; & ministerium sacerdotum solùm liberat à reatu.

58. Peccator pœnitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis, sed à solo Deo, qui pœnitentiam suggerens, & inspirans, vivificat eum, & resuscitat; ministerio autem Sacerdotis solùm reatus tollitur.

59. Quando per eleemosynas, aliáque pœnitentiæ opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant, (nam alioqui essemus, saltèm aliqua ex parte, redemptores) sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur, & communicatur.

60. Per passiones Sanctorum in Indulgentiis communicatas non propriè redimuntur nostra delicta, sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impartiuntur, ut digni simus, qui pretio Sanguinis Christi à pœnis pro peccatis debitis liberemur.

61. Illa Doctorum distinctio, divinæ legis mandata bifariàm impleri, altero modo quãtùm ad præceptorũ operum substantiam tantùm; altero quantùm ad certum quemdam modum, videlicet secundùm quem valeant operantem perducere ad regnum æternum (hoc est: ad modũ meritorũ) commentitia est, & explodenda.

62. Illa quoque distinctio, quâ opus dicitur bifariam

am bonum, vel quia ex objecto, & omnibus circumſtantiis rectum eſt, & bonum, (quod moraliter bonum appellare conſueverunt,) vel quia eſt meritorium regni æterni, eò, quòd ſit à vivo Chriſti membro per Spiritum charitatis, rejicienda eſt.

63. Sed & illa diſtinctio duplicis juſtitiæ: alterius, quæ fit per Spiritum charitatis inhabitantem; alterius, quæ fit ex inſpiratione quidem Spiritûs Sancti, cor ad pœnitentiam excitantis, ſed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, quâ divinæ legis juſtificatio impleatur, ſimiliter rejicitur.

64. Itèm & illa diſtinctio duplicis vivificationis: alterius, quâ vivificatur peccator, dum ei pœnitentia, & vitæ novæ propoſitum, & inchoatio per Dei gratiam inſpiratur; alterius, quâ vivificatur, qui verè juſtificatur, & palmes vivus in vite Chriſto efficitur, pariter commentitia eſt, Scripturis minimè congruens.

65. Non niſì Pelagiano errore admitti poteſt uſus aliquis liberi arbitrii bonus, ſive non malus; & gratiæ Chriſti injuriam facit, qui ità ſentit, & docet.

66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

67 Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod neceſſariò facit.

68. Infidelitas purè negativa, in his, in quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.

69. Juſtificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, nō autem per occultā cōmunicationē, & inſpirationē gratiæ, quæ per eā juſtificatos facit implere legē.

70. Homo exiſtens in peccato mortali, ſive in reatu æternæ damnationis, poteſt habere veram charitatem; & charitas etiam perfecta, poteſt conſiſtere cum reatu æternæ damnationis.

71. Per contritionem, etiam cum charitate perfecta, & cum voto ſuſcipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra caſum neceſſitatis, aut martyrii, ſinè actuali ſuſceptione Sacramenti.

72. Omnes omnino justorum afflictiones, sunt ultiones peccatorum ipsorum; unde & Job, & Martyres, quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt.

73. Nemo, præter Christum, est absque peccato originali; hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum: omnésque ejus afflictiones in hac vita, sicut & aliorum Justorum, fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis.

74. Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut & alii habitus pravi.

75. Motus pravi concupiscentiæ sunt, pro statu hominis vitiati, prohibiti præcepto: *Non concupisces*; unde homo eos sentiens, & non consentiens, transgreditur præceptum: *Non concupisces*, quamvis transgressio in peccatum non deputetur.

76. Quamdiu aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est, non facit præceptum: *Diliges Dominum DEum tuum ex toto corde tuo.*

77. Satisfactiones laboriosæ justificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam condonatam.

78. Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.

79. Falsa est Doctorum sententia, primum hominem potuisse à Deo creari, & institui sine justitia naturali.

DECRETA
SANCTISS. IN CHRISTO PATRIS AC D. N. D.
ALEXANDRI PAPÆ VII.
In Congregationibus generalibus Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habitis, Feriâ V. die 24. Septembris, 1665.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitione habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram Sanctiss. D. N. Alexandro, Divinâ Providentiâ Papa VII. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana adversùs hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. audivit non sinà magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ Disciplinæ relaxativas, & Animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magìs excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus, modus opinandi irrepsit, alienus omnino ab Euangelica simplicitate, Sanctorúmque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens eruptura esset Christianæ vitæ corruptela. Quare nè ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema veritas DEus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu veriùs perverti contingeret; idem Sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa, latáque, per quam itur ad perditionem, via, pro Pastorali solicitudine in rectam semitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus seriò commisit: qui tantum negotium strenuè aggressi, eíque sedulò incumbentes, & maturè discussis, usque ad hanc diem infrà scriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim exposuerunt.

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis, ex vi præcepto-

ptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus, potest illud acceptare, nè timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia afferens, Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, Anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Emin. Card. visa, & tolerata est.

4. Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscunque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvìs evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in sacramentali Confessione tribuit Pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur solicitâsse in confessione; ac proinde non est denuntiandus.

7. Modus evitandi obligationem denuntiandæ solicitationis est, si solicitatus confiteatur cum solicitante, hìc potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructûs ipsimet Celebranti correspondentem, ídque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10. Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11.

11. Peccata in Confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti confeſſione exprimere.

12. Mendicantes poſſunt abſolvere à caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confeſſionis, qui confitetur Regulari Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſtè reprobato.

14. Qui facit Confeſſionem voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

15. Pœnitens propria auctoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui locò ipſius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere in Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario.

17. Eſt licitum Religioſo, vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, utì ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publicè, & coram graviſſimis Viris prædicta impingere, nisì occidatur.

18. Licet interficere falſum Accuſatorem, falſos Teſtes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò iminet ſententia, ſi aliâ viâ non poteſt innocens damnũ evitare.

19. Non peccat maritus, occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam.

20. Reſtitutio à Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eò quòd ſit pœna.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio literarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi Officiũ per aliũ recitet.

22. Non eſt contra Juſtitiam Beneficia non conferre gratìs, quia Collator conferens illa Beneficia Eccleſiaſtica, pecunia interveniente, non exigit illam pro col-

latione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, nō peccat mortaliter, nisì ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult se subjicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideóque sufficit dicere in Confessione, se procurâsse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulā.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium Propositionum examini cura, & studium impenderetur, interea idem Sanctissimus re maturè considerata statuit, & decrevit, prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ùt minimùm, tanquam scandalosas, esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet: ità ut, quicunque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisì forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisì à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis ac statûs, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, nè prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

*Joannes Lupus, Sanctæ Romanæ, & Univer-
salis Inquisitionis Not. &c.*

Locus (†) Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto, Indictione tertia, die verò 2. mensis Octobris, Pontificatûs autem Sanctiss. in Christo Patris D. N. D. Alexandri, Divinâ Providentiâ Papæ VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ; ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis, & consuetis Urbis, per me Carolum Melanum, ejusdem Sanctiss. D. N. Papæ, & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

FERIA QUINTA DIE DECIMA OCTAVA Martii, Anno 1666.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctiss. D. N. Alexandro Divinâ Providentiâ Papa VII. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana adversùs hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter Deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. post latum Decretum die XXIV. Septembris proximè elapo, quo viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt; examinatis sedulò, & accuratè usque ad hanc diem infrà scriptis aliis quadragesimum quintum numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos, & Reverendissimos DD. Cardinales adversùs hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

Propositio 29. In die Jejunii, qui sæpiùs modicum quid

quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.

31. Excuſantur abſolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.

32. Non eſt evidens, quòd conſuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima obliget.

33. Reſtitutio fructuum ob omiſſionem Horarum ſuppleri poteſt per quaſcunque eleemoſynas, quos antea Beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paſchale, ſatisfacit præcepto.

35. Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto, pro die præſenti, & craſtino.

36. Regulares poſſunt in foro conſcientiæ uti privilegiis ſuis, quæ ſunt expreſsè revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, eſt conſilium, non præceptum.

39. Illa particula *quamprimum*, intelligitur, cùm Sacerdos ſuo tempore confitebitur.

40. Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantùm veniale, oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſensûs ulterioris, & pollutionis.

41. Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgò *regalo*, dum deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio

dio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro Anima relictum, non durat plùs quàm per decem annos.

44. Quoad forum conscientiæ, reo correcto, ejúsque contumacia cessante, cessant censuræ.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibitâ diligentiâ corrigantur.

Quibus maturè pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit, prædictas propositiones, & unamquamque ipsarum, ùt minimùm, tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet: ità, ut quicunque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisì forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisì à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis, ac statûs, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, nè prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus, Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

Locus (†) Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, Indictione quartâ, die verò 23. mensis Martii, Pontificatûs autem Sanctiss. in Christo Patris D. N. D. Alexandri, Divinâ Providentiâ Pa-

Papæ VII. anno undecimo, ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis, per me Carolum Melanum, ejusdem Sanctiſſ. D. N. Papæ, & Sanctiſſimæ Inquiſitionis Curſorem.

Propoſitiones Damnatæ
à Sanctiſſimo Domino
INNOCENTIO,
Divinâ Providentiâ
PAPA XI.
Feriâ 5. Die 8. Martii, 1679.

In generali Congregatione Sanctæ Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolico Vaticano coram Sanctiſſimo D. N. D. Innocentio, Divinâ Providentiâ Papa XI. ac Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis Dominis S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Chriſtiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à S. Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

SAnctiſſimus D. N. INNOCENTIUS Papa XI. prædictus, ovium ſibi à Deo creditarum ſaluti ſedulò incumbens, & ſalubre opus in ſegregandis noxiis doctrinarum paſcuis ab innoxiis, à fel. record. Alexandro VII. Prædeceſſore ſuo inchoatum proſequi volens, plurimas propoſitiones partim ex diverſis, vel libris, vel theſibus, ſeu ſcriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſubjecit. Quibus propoſitionibus ſedulò, & accuratè ſæpiùs diſcuſſis, eorundem Eminentiſſimorum Cardinalium, & Theolo-

logorum votis per Sanctitatem Suam auditis. Idem Sanctissimus D. N. re postea maturè considerata, statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ùt minimùm tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas esse damnandas, & prohibendas; sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum aliàs propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati Suæ quomodolibet, & ex quacunque parte exhibitas, vel exhibendas ùllatenus approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisì id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantùm utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.

3. Generatim, dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvìs tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens, ductus opinione minùs probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actū dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare nō audemus.

6. Probabile est, nè singulis quidē rigorosè quinquēniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quâ justificari possumus.

8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitùs caret culpâ, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11. Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.

12. Vix in ſæcularibus invenies etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui. Et ità vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantùm ex ſuperfluo ſtatui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem Patris, non quidem, ùt malū Patris, ſed ùt bonum cupientis, quia nimirū ei obventura eſt pinguis hæreditas.

15. Licitum eſt filio gaudere de parricidio Parentis à ſe in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias indè ex hæreditate conſecutas.

16. Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundùm ſe.

17. Satìs eſt, actum fidei ſemel in vita elicere.

18. Si à poteſtate publica quis interrogaretur, fidem ingenuè confiteri, ùt Deo, & fidei glorioſum conſulo: tacere, ùt peccaminoſum per ſe non damno.

19. Voluntas non poteſt efficere, ùt aſſenſus fidei in ſeipſo ſit magìs firmus, quàm mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.

20. Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem.

21. Aſſenſus fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutē ſtat cum notitia ſolùm probabili revelationis; imò cū formidine, quâ quis formidet, nè non ſit locutus Deus.

22. Non niſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides latè dicta ex teſtimonio Creaturarum, ſimilive motivo ad juſtificationem ſufficit.

24. Vocare Deum in teſtem mendacii levis, non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.

25.

25. Cum causa licitum est jurare sinè animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis; sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causâ, sive quocunque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intrà se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ità ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis, est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis, fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solùm licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus; sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi, quàm legatario contra injustè impedientem, nè vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere; sicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam, contra eorum possessionem injustè impedientem.

34. Licet procurare abortũ ante animationẽ fœtûs, nè Puella deprehẽſa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primùm incipere eandem habere, cùm paritur; ac conſequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

36. Permiſſum eſt furari, non ſolùm in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.

37. Famuli, & famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcunque ſit magna ſumma totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati.

40. Contractus Moharræ licitus eſt, etiam reſpectu ejuſdem Perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævię inito, cum intentione lucri.

41. Cùm numerata pecunia pretioſior ſit numerandâ, & nullus ſit, qui nõ majoris faciat pecuniã præſentem, quàm futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortẽ à mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.

42. Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolùm ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.

43. Quidnî non nisì veniale ſit detrahentis auctoritatem magnam ſibi noxiam falſo crimine elidere?

44. Probabile eſt, non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat. Et ſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed duntaxat tanquam motivũ conferendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiã quando temporale ſit ſolùm gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut è contrà.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; imò etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.

47. Cùm dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisì quos digniores,& Ecclesiæ magìs utiles, ipsi judicaverint,ad Ecclesias promoverint; Concilium,vel primò videtur per hoc,digniores,non aliud significare velle, nisì dignitatem eligendorũ sumpto comparativo pro positivo; vel secundò locutione minùs propria ponit digniores,ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertiò, quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur,fornicationẽ secundùm se nullã involvere malitiam, & solùm esse malã, quia interdicta,ut cõtrariũ omnino rationi dissonũ videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium; adeóque sufficit in confessione dicere,se esse fornicatum.

51. Famulus,qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem,& multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta nè à Domino malè tractetur, nè torvis oculis aspiciatur, nè domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, ꝑposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam corporis Domini manducationem.

56. Frequens Confessio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem modò honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos, ratione magni concursûs Pœnitentiū, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut Indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere; quin imò directè, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi nō est fugienda, quādo causa aliqua utilis, aut honesta nō fugiēdi occurrit.

63. Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvìs laboret ignorantiâ Mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri JESU Christi.

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicunque autem cujusvis conditionis, statûs, & dignitatis, illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim, defenderit, vel ediderit, vel de iis disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, nisì forsan impugnando, ipso facto incidat in excommuni-

ni-

nicationem latæ ſententiæ, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisì pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute Sanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcunq; conditionis, dignitatis, & ſtatûs, etiā ſpeciali, & ſpecialiſſimâ notâ dignis, nè prædictas opiniones, aut aliquā ipſarū ad praxim deducāt.

Tandem ut ab injurioſis contentionibus Doctores, ſeu Scholaſtici, aut alii quicunque impoſterum ſe abſtineant, & ut paci, & charitati conſulatur, idem Sanctiſſimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manu ſcriptis, quàm in Theſibus, Diſputationibus, ac Prædicationibus caveāt ab omni cenſura, & nota, nec non à quibuscunq; convitiis contra eas propoſitiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc indè controvertuntur, donec à S. Sede recognitæ ſuper iiſdē propoſitionibus judiciū proferatur.

Franciſcus Ricardus S. Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis Notarius.

Locus (†) Sigilli.

ANno à Nativitate D. N. JESU Chriſti milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo nono, Indictione ſecunda, die verò 4. Menſis Martii, Pontificatûs autem Sanctiſſ. in Chriſto Patris, & D. N. D. Innocentii, divinâ Providentiâ Papæ XI. anno tertio, ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis, per me Franciſcum Perinum, ejuſdem Sanctiſſ. D. N. Papæ, & Sanct. Inquiſitionis Curſorem.

DECRETUM FERIA QUINTA, DIE VIGESIMA QUARTA Auguſti, Anno 1690.

In

In Congregatione Generali ſanctæ Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis coram ſanctiſſimo D. N. D. Alexandro, Divinâ Providentiâ Papa VIII. ac Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana adversùs Hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

SAnctiſſimus D. N. ALEXANDER Papa VIII. non ſinè magno animi ſui mœrore audivit duas Theſes, ſeu Propoſitiones, unam denuo, & in majorem Fidelium perniciem ſuſcitari, alteram de novo erumpere; & cùm ſui Paſtoralis Officii munus ſit, Oves ſibi creditas à noxiis paſcuis avertere, & ad ſalutaria ſemper dirigere, dictarum Theſium, ſive Propoſitionum examen pluribus in ſacra Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſedulò commiſit, qui pluries re maturè diſcuſſa infraſcriptis Theſibus, ſeu Propoſitionibus ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati ſuæ ſingillatim expoſuerunt.

1. Bonitas objectiva conſiſtit in convenientia objecti cum natura rationali: Formalis verò in conformitate actûs cum regula morum. Ad hoc ſufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè; HUNC HOMO NON TENETUR AMARE, NEQUE IN PRINCIPIO, NEQUE IN DECURSU VITÆ SUÆ MORALIS.

2. Peccatum Philoſophicum, ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum verò, & mortale eſt tranſgreſſio libera divinæ legis. Philoſophicum quantumvìs grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æternâ pœnâ dignum.

Qui-

Quibus peractis, Sanctissimus omnibus plenè, & maturè consideratis, primam Thesim, seu Propositionem declaravit hæreticam, & utì talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet sub Censuris, & pœnis contra Hæreticos, & eorum fautores Jure expressis; Secundam Thesim, seu Propositionem declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, & erroneam, & utì talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet, ità, ut, quicunque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam disputaverit publicè, seu privatim tractaverit, nisì forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam Dignitate fulgente, nisì à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi. Insuper districtè in virtute sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscunque Conditionis, Dignitatis, ac Statûs, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, nè prædictam Thesim, seu Propositionem ad praxim deducant.

Loco (†) Sigilli.

Alexander Speronus, S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

Die 24. *Augusti* 1690. *supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Palatii S. Officii, in acie Campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Franciscum Perinum, SS. D. N. Papæ & Sanctiss. Inquisition. Cursorem.*

DECRETUM FERIA QUINTA DIE OCTAVA

Decembris 1690.

In Congregatione Generali sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram sanctissimo D. N. D. Alexandro,

Di-

DivinâProv.Papa VIII.ac Eminentiss. & Reverendiss. DD. S. R. E. Cardinalibus,in totaRepublicaChristiana contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus,à sanctaSedeApostolica specialiter deputatis.

SAnctissimus D.N.ALEXANDER,divinâProvidentiâ Papa VIII. prædictus, pro pastorali cura oviũ à Christo Domino sibi comissa de earum salute sollicitus,ut inoffenso gradu per rectas semitas possint incedere, & pascua nimiùm perniciosa in pravis doctrinis exhibita vitare,unius supra triginta Propositionũ examen pluribus in sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis,ac Reverendissimis DD.Cardinalibus contra Hæreticam pravitatẽ Generalibus Inquisitoribus comisit,qui tantũ negotiũ diligenter aggressi, eíq; sedulò, ac pluries incumbentes, super unaquaq; ipsarũ sua suffragia Sanctitati suæ singillatim detulerunt.

Propositiones autem sunt infrascriptæ.

1. IN statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum sufficit illa libertas, quâ voluntarium,ac liberum fuit in causa sua, peccato originali,& voluntate Adami peccantis.

2. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ,hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa,non excusat à peccato formali.

3. Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.

4. Dedit semetipsum pro nobis oblationẽ Deo non pro solis Electis, sed pro omnibus,& solis Fidelibus.

5. Pagani, Judæi, Hæretici, aliíque hujus generis nullum omnino accipiunt à JEsu Christo influxum, adeóque hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sinè omni gratia sufficienti.

6. Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quàm perniciosa est, sic, ut proinde meritò possimus petere: à gratia sufficienti *Libera nos Domine.*

7. Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi; si Dei,charitas Patris est; si mundi,concupiscentia carnis,hoc est: mala est.

8. Nec

8. Necesse est infidelem in omni opere peccare.

9. Revera peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura, sinè ullo ad Deum offensum respectu.

10. Intentio, quâ quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ùt cælestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

11. Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ dilectionem operatur, peccatum est.

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides: & etiamsi videantur credere, non est fides divina, sed humana.

13. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licèt beatitudinis operatur.

14. Timor gehennæ non est supernaturalis.

15. Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, sinè dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.

16. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio naturæ rei id ipsum quodammodo dictans.

17. Per illam praxim mox absolvendi, ordo pœnitentiæ est inversus.

18. Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

19. Homo debet agere totâ vitâ pœnitentiam pro peccato originali.

20. Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

21. Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfa-

ctione, ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.

22. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23. Similiter arcendi sunt à sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

24. Oblatio in templo, quæ fiebat à B. V. Maria in die Purificationis suæ per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testantur, quòd indiguerit purificatione, quòd Filius, qui offerebatur, etiam maculâ Matris maculatus esset secundùm verba legis.

25. Dei Patris simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.

26. Laus, quæ defertur Mariæ ùt Mariæ, vana est.

27. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: *In nomine Patris, &c.* prætermissis illis: *Ego te baptizo.*

28. Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formámque baptizandi observat, intus verò in corde suo apud se resolvit: *Non intendo, quod facit Ecclesia.*

29. Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolutè potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31. Bulla Urbani VIII. *In eminenti*, est subreptitia.

Quibus maturè consideratis idem Sanctissimus statuit, & decrevit 31. supradictas Propositiones, tanquam temerarias, scandalosas, malè sonantes, injuriosas, Hæresi proximas, Hæresim sapientes, erroneas, Schismaticas, & Hæreticas respectivè esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet, ità ut, quicunque

illas,

illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisì forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisì à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, & statûs, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, nè prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctitas sua super hoc Decretum aliàs Propositiones in majori numero ultra supradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas approbare.

Alexander Speronus, S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis Not.
Locus (†) Sigilli.
Joannes Baptista de Comitibus
Mag. Cur.

URBANI VIII.
Bulla in Cœna Domini.

PAstoralis Romani Pontificis vigilantia, & solicitudo in omni Christianæ Reipublicæ pace & tranquillitate procuranda pro sui muneris officio assiduè versatur, tum potissimùm in Catholicæ fidei, sinè qua impossibile est placere Deo, unitate, atque integritate retinenda, maximè elucet. Nimirum ut fideles Christi non sint parvuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum ad circumventionem erroris, sed omnes recurrant in unitatem fidei, & agnitionis Filii DEI, in virum perfectum, neque se in hujus vitæ societate, & communio-

lædant, aut inter se alter alteri offensionem præbeat; sed potiùs in vinculo charitatis conjuncti, tanquam unius corporis membra, sub Christo Capite, Ejúsque in terris Vicario Romano Pontifice, Beatissimi Petri Successore, à quo totius Ecclesiæ unitas dimanat, augeantur in ædificationem; atque ità Divina gratia adjutrice, sic præsentis vitæ quiete gaudeant, ut futura quoque beatitudine perfruantur. Ob quas sanè causas Romani Pontifices Prædecessores Nostri, hodierna die, quæ anniversaria Dominicæ Cœnæ commemoratio solemnis est, spiritualem Ecclesiasticæ disciplinæ gladium, & salutaria justitiæ arma per ministerium Summi Apostolatûs ad DEI gloriam, & animarum salutem solemniter exercere consueverunt. Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quàm fidei inviolatam integritatem, publicam pacem, & justitiam DEO auctore tueri, vetustum & solemnem hunc morem sequentes:

§. 1. Excommunicamus, & anathematizamus, ex parte DEI Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ac Nostrâ, quoscunque Hussitas, Wicklephistas, Lutheranos, Zuinglianos, Calvinistas, Ugonottas, Anabaptistas, Trinitarios, & à Christiana fide apostatas, ac omnes & singulos alios Hæreticos, quocunque nomine censeantur, & cujuscunque sectæ existant, ac eis credentes, eorúmque receptatores, fautores, & generaliter quoslibet eorum defensores, ac eorundem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sinè Auctoritate Nostra, & Sedis Apostolicæ legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore, nec non Schismaticos, & eos, qui se à Nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

§. 2. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes

omnes & ſingulos, cujuscunque ſtatûs, gradûs, ſeu conditionis fuerint; Univerſitates verò, Collegia, & Capitula, quocunque nomine nuncupentur, interdicimus, ab Ordinationibus Noſtris, ac Romanorum Pontificum pro tempore exiſtentium ad univerſale futurum Concilium appellantes: nec non eos, quorum auxilio, conſilio, vel favore, appellatum fuerit.

§. 3. Itèm excommunicamus, & anathematizamus, omnes privatos, Curſarios, ac Latrunculos maritimos diſcurrentes mare noſtrum, præcipuè à monte Argentario, uſque ad Tarracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defenſores.

§. 4. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes, & ſingulos, qui Chriſtianorum quorumcunque navibus, tempeſtate, ſeu in transverſum (ùt dici ſolet) jactatis, vel quoquo modo naufragium paſſis, ſive in ipſis navibus, ſive ex eisdem rejecta in mari, vel in litore inventa, cujuscunque generis bona, tam in Noſtris Tyrrheni, & Adriatici, quàm in cæteris cujusque maris regionibus, & litoribus, ſurripuerint: ità, ut nec ob quodcunque privilegium, conſuetudinem, aut longiſſimi, etiam immemorabilis temporis poſſeſſionem, ſeu alium quemcunque prætextum excuſari poſſint.

§. 5. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris ſuis nova pedagia, ſeu gabellas, præterquam in caſibus ſibi à jure, ſeu ex ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia permiſſas, imponunt, vel augent, ſeu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

§. 6. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes falſarios literarum Apoſtolicarum, etiam in forma Brevis, ac Supplicationum, gratiam, vel juſtitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vice-Cancellarios, ſeu gerentes vices Eorum, aut de mandato Ejuſdem Romani Pontificis ſignatarum, nec non falsò fabricantes literas Apoſtolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falsò ſignantes ſupplicationes hujusmodi ſub nomine Romani Ponti-

tificis, seu Vice-Cancellarii, aut gerentium vices prædictorum.

§. 7. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel Hæreticos, per Nostras, sive hujus Sanctæ Sedis sententias expressè, & nominatim declaratos deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybem, omniáque alia metallorum genera, atque rebellica instrumenta, ligamina, cannabem, funes, tam ex ipso cannabe, quàm alia quacunque materia, & ipsam materiam, aliáque hujusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant; nec non illos, qui per se, vel alios de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimimicos, nec non Hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant. Non obstantibus quibuscunque privilegiis, quibusvis personis, Principibus, Rebuspublicis, per Nos, & Sedem prædictam hactenus concessis, de hujusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.

§. 8. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, seu invadentes eos, qui victualia, seu alia ad usum Romanæ Curiæ necessaria adducunt, ac etiam eos, qui, nè ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt, per se, vel alios, cujuscunque fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, & statûs, etiamsi Pontificali, seu Regali, aut alia quavis, Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

§. 9. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, & recedentes ab eadem, suâ, vel aliorum operâ interficiunt, mutilant, spoliant, capiunt, detinent; nec non illos

illos omnes, qui jurisdictionem ordinariam, vel delegatam à Nobis, vel Nostris Judicibus non habentes, illam sibi temerè vendicantes, similia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

§. 10. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem causâ devotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipsa recedentes, & his dantes auxilium, consilium, vel favorem.

§. 11. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archi-Episcopos, Episcopos, Sedísque Apostolicæ Legatos, vel Nuntios, aut eos à suis Diæcesibus, Territoriis, Terris, seu Dominiis ejicientes; nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eisdem auxilium, consilium, vel favorem.

§. 12. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, vel per alios, personas Ecclesiasticas quascunque, vel sæculares ad Romanam Curiam super eorum causis, & negotiis recurrentes, ac illa in eadem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorúmque gestores, Advocatos, Procuratores, & Agentes, seu etiam Auditores, vel Judices super dictis causis, vel negotiis Deputatos, occasione causarum, vel negotiorum hujusmodi occîdunt, seu quoquo modo percutiunt, spoliant, seu qui per se, vel per alios directè, vel indirectè delicta hujusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque præeminentiæ, & dignitatis fuerint.

§. 13. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Ecclesiasticos, quàm Sæculares, cujuscunque dignitatis, qui prætexentes frivolam quandam appe-

appellationem à gravamine, vel futura executione literarum Apoſtolicarum, etiam in forma Brevis, tam gratiam, quàm juſtitiam concernentium; nec non citationum, inhibitionum, ſequeſtrorum, monitoriorum, proceſſuum, executorialium, & aliorum Decretorum, à Nobis, & à Sede prædicta, ſeu Legatis, Nuntiis, Præſidentibus, Palatii Noſtri, & Cameræ Apoſtolicæ Auditoribus, Commiſſariis, aliísque Judicibus, & Delegatis Apoſtolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias ſæculares, & Laicam poteſtatem recurrunt, ab ea, inſtante etiam Fiſci Procuratore, vel Advocato, appellationes hujusmodi admitti, ac literas, citationes, inhibitiones, ſequeſtra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt, quíve illa ſimpliciter, vel ſinè eorum beneplacito, & conſenſu, vel examine executioni demandari, aut nè Tabelliones, & Notarii, ſuper hujusmodi literarum, & proceſſuum executione inſtrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cujus intereſt, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, aut etiam partes, ſeu eorum Agentes, conſanguineos, affines, familiares, Notarios, Executores, & Subexecutores, literarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex civitatibus, locis, & Regnis ejiciunt, bonis ſpoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per ſe, vel alium, ſeu alios, publicè, vel occultè, quíve aliis quibuscunque perſonis, in genere, vel in ſpecie, nè pro quibusvis eorum negotiis proſequendis, ſeu gratiis, vel literis impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recurſum habeant, ſeu gratias ipſas, vel literas à dicta Sede impetrent, ſeu impetratis utantur, directè, vel indirectè prohibere, ſtatuere, ſeu mandare, vel eas apud ſe, aut Notarios, ſeu Tabelliones, vel aliàs quomodolibet retinere præſumunt.

§. 14. Itèm excommunicamus, & anathematizamus om-

omnes, & singulos, qui per se, vel alios, auctoritate propria, ac defacto, quarumcunque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & literarum Apostolicarum prætextu, beneficiales, & decimarum, ac alias causas spirituales, & spiritualibus annexas ab Auditoribus, & Commissariis Nostris, aliisq; Judicibus Ecclesiasticis avocant, illorúmve cursum, & audientiam, ac personas, Capitula, Conventus, Collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se de illarum cognitione tanquam Judices interponunt: quíve partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias literas in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum eos, contra quos tales inhibitiones emanârunt, à censuris, & pœnis in illis contentis absolvi per statutum, vel aliàs compellunt, vel executionem literarum Apostolicarum, seu executorialium, processuum, ac decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt, vel suum ad id favorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum, seu etiam, donec ipsa ad Nos informandos, ùt dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisì supplicationes hujusmodi coram Nobis, & Sede Apostolica legitimè prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint Præsidentes Cancellariarum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vice-Cancellarii, Consiliarii ordinarii, vel extraordinarii, quorumcunque Principum sæcularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacunque præfulgeant dignitate, aut Archi-Episcopi, Episcopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarii fuerint.

§. 15. Quíve ex eorum prætenso officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcuque personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcunque coram se ad suum tribunal, Audientiam, Cancellariam, Consilium, vel Parlamentum

tum. præter juris Canonici diſpoſitionem, trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directè, vel indirectè quovis quæſito colore; nec non qui ſtatuta, ordinationes, conſtitutiones pragmaticas, ſeu quævis alia decreta in genere, vel in ſpecie, ex quavis cauſa, & quovis quæſito colore, ac etiam prætextu cujusvis conſuetudinis, aut privilegii, vel aliàs quomodolibet fecerint, ordinaverint, & publicaverint: vel factis, & ordinatis uſi fuerint, unde libertas Eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quovis modo reſtringitur, ſeu Noſtris, & dictæ Sedis, ac quarumcunque Eccleſiarum juribus, quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expreſsè præjudicatur.

§. 16. Nec non, qui Archi-Epiſcopos, Epiſcopos, alióſque Superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscunque Judices Eccleſiaſticos Ordinarios quomodolibet hac de cauſa directè, vel indirectè, carcerando, vel moleſtando eorum Agentes, Procuratores, familiares, nec non conſanguineos, vel affines, aut aliàs impediunt, quò minùs ſua jurisdictione Eccleſiaſtica contra quoscunque utantur, ſecundùm quod Canones, vel Sacræ conſtitutiones Eccleſiaſticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præſertim Tridentini, ſtatuunt; ac etiam eos, qui poſt ipſorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcunque ſententias & decreta, aut aliàs fori Eccleſiaſtici judicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias ſæculares recurrunt; & ab illis prohibitiones, & mandata, etiam pœnalia, Ordinariis, & Delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant; eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, ſeu dant auxilium, conſilium, patrocinium, & favorem in eisdem.

§. 17. Quíve jurisdictiones, ſeu fructus, redditus, & proventus ad Nos, & Sedem Apoſtolicam, & quascunque Eccleſiaſticas perſonas ratione Eccleſiarum, Mo-

Monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinentes, uſurpant, vel etiam quavis occaſione, vel causâ ſinè Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expreſſa licentia ſequeſtrant.

§. 18. Quíve collectas, decimas, talleas, præſtantias, & alia onera Clericis, Prælatis, & aliis perſonis Eccleſiaſticis, ac eorum, & Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum bonis, illorúmque fructibus, redditibus, & proventibus hujusmodi abſque ſimili Romani Pontificis, ſpeciali, & expreſſa licentia, imponunt, & diverſis etiam exquiſitis modis exigunt, aut ſic impoſita, etiam à ſponte dantibus, & concedentibus, recipiunt; nec non, qui per ſe, vel alios directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, conſilium, vel favorem præſtare non verentur, cujuscunque ſint præeminentiæ, dignitatis, Ordinis, conditionis, aut ſtatûs, etiamſi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, ſeu Principes, Duces, Comites, Barones, & alii Potentatus quicunque, etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & Terris quoquo modo Præſidentes, Conſiliarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitate inſigniti. Innovantes decreta ſuper his per Sacros Canones, tam in Lateranenſi noviſſimè celebrato, quàm Conciliis generalibus edicta, etiam cum cenſuris, & pœnis in eis contentis.

§. 19. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscunque Magiſtratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores quomodolibet ſe interponentes in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus contra perſonas Eccleſiaſticas, illas proceſſando, banniendo, capiendo, ſeu ſententias contra illos proferendo, vel exequendo, ſinè ſpeciali, ſpecifica, & expreſſa hujus Sanctæ Sedis Apoſtolicæ licentia, quíque hujusmodi licentiam ad perſonas, & caſus non expreſſos extendunt, vel aliàs illâ perpe-

ram abutuntur, etiamsi talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vice-Cancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.

§. 20. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios directè, vel indirectè, sub quocunque titulo, vel colore invadere, destruere, occupare, ac detinere, præsumpserint, in totum, vel in partem, Almam Urbem, Regnum Siciliæ, Insulas Sardiniæ, & Corsicæ, Terras citra Pharum, Patrimonium Beati Petri in Thuscia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venaysinum, Sabinensem, Marchiæ Anconitanæ, Massæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & maritimas Provincias, illarúmque Terras, & loca, ac Terras specialis commissionis, Arnulphorum, Civitatésque Nostras, Bononiam, Cæsenam, Ariminum, Beneventum, Perusium, Avenionem, Civitatem Castelli, Tudertum, Ferrariam, Comacium, & alias Civitates, Terras, & loca vel jura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictæque Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subjecta, nec non supremam jurisdictionem in illis Nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem defacto usurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis præsumunt, nec non adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstantes.

§. 21. Volentes præsentes Nostros processus, ac omnia, & quæcunque his literis contenta, quousque alii hujusmodi processus à Nobis, aut à Romano Pontifice pro tempore existente fiant, aut publicentur, durare, suósque effectus omnino sortiri.

§. 22. Cæterum à prædictis sententiis nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, nisì in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisì de stando Ecclesiæ mandatis, satisfaciendo cautione præstita, absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibuscunque Ecclesiasticis, sæcu-

cularibus, & quorumvis Ordinum, etiam Mendicantium, ac Militarium regularibus, etiam Episcopali, vel alia majori dignitate præditis; ipsísque Ordinibus, & eorum Monasteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus, Hospitalibus, & locis piis, nec non Laicis, etiam Imperiali, Regali, & aliâ mundanâ excellentiâ fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii Decreta, verbo, literis, aut alia quacunque Scriptura in genere, & in specie concessorum, & innovatorum, ac concedendorum, & innovandorum.

§. 23. Quòd si fortè aliqui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere defacto præsumpserint, eos excommunicationis sententiâ innodamus, graviùs contra eos, spiritualiter & temporaliter, prout expedire noverimus, processuri.

§. 24. Declarantes, ac protestantes, quamcunque absolutionem, etiam solemniter per Nos faciendam, prædictos excommunicatos sub præsentibus comprehensos, nisì priùs à præmissis, cum vero proposito ulteriùs similia non committendi, destiterint: ac quoad eos, qui contra Ecclesiasticam libertatem, ùt præmittitur, statuta fecerint, nisì priùs statuta & Ordinationes, constitutiones pragmaticas, & decreta hujusmodi publicè revocaverint, & ex Archivis, seu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, & cassari, ac Nos de revocatione hujusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per hujusmodi absolutionem, aut quoscunque alios actus contrarios, tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, & tolerantiam Nostram, vel Successorum Nostrorum quantocunque tempore continuatam, in præmissis omnibus, & singulis, ac quibuscunque juribus Sedis Apo-

Apoſtolicæ, ac S. R. E. undecunque, & quandocunque quæſitis, vel quærendis, nullatenus præjudicari poſſe, aut debere.

§. 25. Non obſtantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, & literis Apoſtolicis generalibus, vel ſpecialibus, ſuprà dictis, vel eorum alicui, ſeu aliquibus aliis, cujuscunque ordinis, ſtatûs, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiamſi, ùt præmittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, ſeu quavis Eccleſiaſtica, & mundana præfulgeant dignitate: vel eorum Regnis, Provinciis, Civitatibus, ſeu locis à prædicta Sede, ex quavis cauſa, etiam per viam contractûs, aut remunerationis, & ſub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibusvis clauſulis, etiam derogatoriarum derogatoriis conceſſis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non poſſint, per literas Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de privilegiis, indulgentiis, & indultis hujusmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus, & dignitatibus eorum, mentionem; nec non conſuetudinibus etiam immemorabilibus, ac præſcriptionibus quantumcunque longiſſimis, & aliis quibuslibet obſervantiis ſcriptis, vel non ſcriptis, per quæ contra hos noſtros proceſſus, ac ſententias, quò minùs includantur in iis, ſe juvare valeant, ac tueri.

Quæ omnia quoad hoc, eorum omnium tenores, acſi ad verbum nihil penitùs omiſſo, inſererentur præſentibus, pro expreſſis habentes, penitùs tollimus, & omnino revocamus, cæteráque contraria quæcunque.

§. 26. Ut verò præſentes noſtri proceſſus ad publicam omnium notitiam faciliùs deducantur, chartas, ſeu membranas proceſſus ipſos continentes, valvis Eccleſiæ S. Joannis Lateranenſis, & Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Urbe appendi faciemus, ut ii,

quos

quos processus hujusmodi concernunt, quòd ad ipsos non pervenerint, aut quòd ipsos ignoraverint, nullam possint excusationem prætendere, aut ignorantiam allegare, cùm non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur.

§. 27. Insuper, ut processus ipsi, & præsentes literæ, ac omnia & singula in eis contenta eò fiant notiora, quò in plerisque Civitatibus, & locis fuerint publicata, universis, & singulis, Patriarchis, Primatibus, Archi-Episcopis, Episcopis, & locorum Ordinariis, & Prælatis ubilibet constitutis, per hæc scripta committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo, mandamus, ut per se, vel per alium, seu alios præsentes literas, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut, si expedire viderint, etiam pluries in Ecclesiis suis, cùm in eis major populi multitudo ad divina convenerit, solenniter publicent, & ad Christi fidelium mentes reducant, nuntient, & declarent.

§. 28. Cæterùm Patriarchæ, Archi-Episcopi, Episcopi, aliique locorum Ordinarii, & Ecclesiarum Prælati, Rectores, cæterique curam animarum excercentes, ac Presbyteri sæculares, & quorumvis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum Confessiones, quavis Auctoritate deputati, transumptum præsentium Literarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant.

§. 29. Volentes earumdem præsentiū transumptis, etiam impressis, Notarii Publici manu scriptis, & sigillo Judicis Ordinarii Romanæ Curiæ, vel alterius personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eandem prorsus fidem in Judicio, & extra illud ubique locorum adhibendum fore, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ.

§. 30. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Nostræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innovationis, declarationis, protestatio-

tionis, sublationis, revocationis, commissionis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo vigesimo septimo. Kal. Aprilis. Pontificatûs Nostri anno 4.

SANCTISSIMI D. N. DOMINI CLEMENTIS Divinâ Providentiâ PAPÆ XI.

Constitutio *Unigenitus.*

CLEMENS EPISCOPUS Servus Servorum DEI.

Universis Christi Fidelibus salutem, & Apostolicam Benedictionem.

UNigenitus DEI Filius pro nostra, & totius mundi salute filius hominis factus, dum Discipulos suos doctrinâ veritatis instrueret, universámque Ecclesiam suam in Apostolis erudiret, præsentia disponens, & futura prospiciens, præclaro, ac saluberrimo documento Nos admonuit, ut attenderemus à falsis Prophetis, qui veniunt ad Nos in vestimentis ovium; quorum nomine potissimùm demonstrarentur Magistri illi mendaces, & in deceptione illusores, qui splendida pietatis specie prava dogmata latenter insinuantes, introducunt sectas perditionis sub imagine,

ne Sanctitatis; útque faciliùs incautis obrepant, quasi deponentes lupinam pellem, & sese Divinæ Legis sententiis, velut quibusdam ovium velleribus obvolventes, Sanctarum Scripturarum, adeóq; etiam ipsius novi Testamenti verbis, quæ multipliciter in suam, aliorúmque perditionem depravant, nequiter abutuntur: antiqui scilicet, à quo progeniti sunt, mendacii Parentis exemplo, ac magisterio edocti, nullam omnino esse ad fallendum expeditiorem viam, quàm ut, ubi nefarii erroris subintroducitur fraudulentia, ibi divinorum verborum prætendatur authoritas.

His Nos verè divinis monitis instructi, ubi primùm, non sinè intima cordis nostri amaritudine, accepimus, Librum quemdam Gallico idiomate olim impressum, & in plures Tomos distributum, sub titulo - - *Le Nouueau Testament en François, auec des reflexions morales sur chaque verset &c. A' Paris* 1699. Aliter verò: - - *Abbregé de la morale de l' Euangile, des Actes des Apostres, des Epistres de S. Paul, des Epistres Canoniques, e de l' Apocalypse, ou Pensees Chretiennes sur le Texte des ces Liures Sacrez &c. A' Paris* 1693. *&* 1694. tametsi aliàs à Nobis damnatum, ac revera Catholicis veritatibus pravarum doctrinarum mendacia multifariàm permiscentem, adhuc tamen tanquam ab omni errore immunem, à pluribus haberi, Christi fidelium manibus passim obtrudi, ac nonnullorum nova semper tentationum consilio, & operâ studiosè nimis quaquaversùm disseminari, etiam Latinè redditum, ut perniciosæ institutionis contagium, si fieri possit, pertranseat de gente in gentem, & de Regno ad populum alterum: versutis hujusmodi seductionibus, atque fallaciis creditum Nobis Dominicum Gregem in viam perditionis sensim abduci summopere doluimus: adeóque Pastoralis non minùs curæ Nostræ stimulis, quàm frequentibus Orthodoxæ Fidei Zelatorum querelis, maximè verò complurium Venerabilium Fratrum, præsertim Galliæ Episcoporum

rum, literis, ac precibus excitati, gliſcenti morbo, qui etiam aliquando poſſet in deteriora quæque proruere, validiori aliquo remedio obviàm ire decrevimus.

Et quidem ad ipſam ingruentis mali cauſam providæ noſtræ conſiderationis intuitum convertentes, perſpicuè novimus ſummam hujusmodi Libri perniciem ideo potiſſimùm progredi, & invaleſcere, quòd eadem intus lateat, & velut improba ſanies, non niſì ſecto ulcere foràs erumpat; cùm Liber ipſe primo aſpectu legentes ſpecie quadam pietatis alliciat; molliti enim ſunt ſermones ejus ſuper oleum: ſed ipſi ſunt jacula, & quidem intento arcu ità ad nocendum parata, ut ſagittent in obſcuro rectos corde. Nihil propterea opportunius, aut ſalubrius præſtari à Nobis poſſe arbitrati ſumus, quàm ſi fallacem Libri doctrinam generatim ſolummodo à Nobis hactenùs indicatam, pluribus ſingillatim ex eo excerptis Propoſitionibus, diſtinctiùs, & apertiùs explicaremus, atque univerſis Chriſti fidelibus noxia zizaniorum ſemina è medio tritici, quo tegebantur, educta, velut ob oculos exponeremus. Ità nimirum denudatis, & quaſi in propatulo poſitis, non uno quidem, aut altero, ſed plurimis, graviſſimiſque, tum pridem damnatis, tum etiam novè adinventis erroribus, planè confidimus, benedicente Domino, fore, ut omnes tandem apertæ jam, manifeſtæque veritati cedere compellantur.

Id ipſum maximè è re Catholica futurum, & ſedandis, præſertim in florentiſſimo Galliæ Regno exortis, ingeniorum variè opinantium, jámque in acerbiores ſciſſuras protendentium diſſidiis apprimè proficuum: Conſcientiarum denique tranquillitati perutile, & propemodum neceſſarium, non modò præfati Epiſcopi, ſed & ipſe in primis Chariſſimus in Chriſto Filius Noſter Ludovicus Francorum Rex Chriſtianiſſimus, cujus eximium in tuenda Catholicæ

Fi-

Fidei puritate, extirpandísque erroribus zelum satìs laudare non possumus, sæpiùs Nobis est contestatus; repetitis proptereà verè piis, & Christianissimo Rege dignis officiis, atque ardentibus votis à Nobis efflagitans, ut instanti animarum necessitati prolatâ quantocyùs Apostolici censurâ judicii consuleremus.

Hinc adspirante Domino, ejúsque cælesti ope confisi, salutare opus sedulò, diligentérque, ut rei magnitudo postulabat, aggressi sumus, ac plurimas ex prædicto Libro, juxta suprà recensitas respectivè editiones, fideliter extractas, & tum Gallico, tum Latino idiomate expressas Propositiones à compluribus in Sacra Theologia Magistris, primò quidem coram duobus ex Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus accuratè discuti: deinde verò coram Nobis, adhibito etiam aliorum plurium Cardinalium consilio, quàm maximâ diligentiâ, ac maturitate, singularum insuper Propositionum cum ipsomet Libri Textu exactissimè facta collatione, pluries iteratis Congregationibus, expendi, & examinari mandavimus. Hujusmodi autem Propositiones sunt, quæ sequuntur, videlicet - -

1. *QUid aliud remanet animæ, quæ DEum, atque ipsius gratiam amisit, nisì peccatum, & peccati consecutiones: superba paupertas, & segnis indigentia, hoc est: generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?*

2. *JESU Christi gratia, principium efficax boni cujuscumque generis, necessaria est ad omne opus bonum; absque illa, non solùm nihil fit, sed nec fieri potest.*

3. *In vanum Domine præcipis, si tu ipse non das, quod præcipis.*

4. *Ità Domine! omnia possibilia sunt ei, cui omnia possibilia facis, eadem operando in illo.*

5. *Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ suæ, exhortationes, & gratiæ exteriores non inserviunt, nisì ad illud magis obdurandum.*

6. Discrimen inter Fœdus Judaicum, & Christianum est, quòd in illo DEUS exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in sua impotentia: in isto verò DEUS peccatori dat, quod jubet, illum suâ gratiâ purificando.

7. Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo DEUS illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipsi suam legem? Quæ verò felicitas non est, admitti ad fœdus, in quo DEUS nobis donat, quod petit à nobis?

8. Nos non pertinemus ad novum fœdus, nisi in quantum participes sumus ipsius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod DEUS nobis præcipit.

9. Gratia Christi est gratia suprema, sinè qua confiteri Christum nunquam possumus, & cum qua nunquam illum abnegamus.

10. Gratia est operatio manûs Omnipotentis DEI, quam nihil impedire potest, aut retardare.

11. Gratia non est aliud, quàm voluntas Omnipotentis DEI, jubentis, & facientis, quod jubet.

12. Quando DEUS vult salvare animam, quocunque tempore, quocunque loco, effectus indubitabilis sequitur voluntatem DEI.

13. Quando DEUS vult animam salvam facere, & eam tangit interiori gratiæ suæ manu, nulla voluntas humana ei resistit.

14. Quantumcunque remotus à salute sit peccator obstinatus, quando JESUS se ei videndum exhibet lumine salutari suæ gratiæ, oportet, ut se dedat, accurrat, sese humiliet, & adoret Salvatorem suum.

15. Quando DEUS mandatum suum, & suam æternam locutionem comitatur unctione sui Spiritûs, & interiori vi gratiæ suæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit.

16. Nullæ sunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil resistit Omnipotenti.

17. Gratia est vox illa Patris, quæ homines interiùs do-

docet, ac eos venire facit ad JESUM Christum ; quicunque ad eum non venit , postquam audivit vocem exteriorem Filii, nullatenus est doctus à Patre.

18. *Semen verbi, quod manus DEI irrigat, semper affert fructum suum.*

19. *DEI gratia nihil aliud est, quàm ejus omnipotens voluntas: hæc est idea, quam DEUS ipse Nobis tradit in omnibus suis Scripturis.*

20. *Vera gratiæ idea est, quod DEUS vult sibi à nobis obediri, & obeditur ; imperat & omnia fiunt ; loquitur tanquam Dominus, & omnia sibi submissa sunt.*

21. *Gratia JESU Christi est gratia fortis, potens, suprema, invincibilis, utpote quæ est operatio voluntatis Omnipotentis, sequela, & imitatio operationis DEI incarnantis, & resuscitantis Filium suum.*

22 *Concordia omnipotentis operationis DEI in corde hominis, cum libero ipsius voluntatis consensu, demonstratur illico nobis, in Incarnatione, veluti in fonte, atque Archetypo omnium aliarum operationum misericordiæ, & gratiæ, quæ omnes ità dependentes à DEO sunt, sicut ipsa originalis operatio.*

23. *DEUS ipse nobis ideam tradidit omnipotentis operationis suæ gratiæ, eam significans per illam , qua creaturas e nihilo producit, & mortuis reddit vitam.*

24. *Justa idea, quam Centurio habet de Omnipotentia DEI, & JESU Christi, in sanandis corporibus solo motu suæ voluntatis, est imago ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia suæ gratiæ in sanandis animabus à cupiditate.*

25. *DEUS illuminat animam, & eam sanat æquè ac corpus sola sua voluntate ; jubet, & ipsi obtemperatur.*

26. *Nullæ dantur gratiæ, nisi per Fidem.*

27. *Fides est prima gratia, & fons omnium aliarum.*

28. *Prima gratia, quam DEUS concedit peccatori, est peccatorum remissio.*

29. *Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia.*

30. *Omnes, quos DEUS vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.*

31. *Desideria Christi semper habent suum effectum; pacem intimo cordium infert quando eis illam optat.*

32 *JESUS Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine Primogenitos, id est: Electos, de manu Angeli exterminatoris.*

33. *Proh! quantum oportet bonis terrenis, & sibimetipsi renunciâsse, ad hoc, ut quis fiduciam habeat sibi, ut ita dicam, appropiandi Christum JEsum, ejus amorem, mortem, & mysteria, ut facit Sanctus Paulus, dicens: Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.*

34. *Gratia Adami non producebat, nisi merita humana.*

35. *Gratia Adami est sequela creationis, & erat debita naturæ sanæ, & integræ.*

36. *Differentia essentialis inter gratiam Adami, & statûs innocentiæ, ac gratiam Christianam est, quòd primam unusquisque in propria persona recepisset: ista verò non recipitur, nisi in persona JESU Christi resuscitati, cui nos uniti sumus.*

37. *Gratia Adami, sanctificando illum in semetipso, erat illi proportionata: Gratia Christiana nos sanctificando in JEsu Christo est omnipotens, & digna Filio Dei.*

38. *Peccator non est liber, nisi ad malum, sinè gratia Liberatoris.*

39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum: ardoris, nisi ad se præcipitandum: virium, nisi ad se vulnerandum; est capax omnis mali & incapax ad omne bonum.*

40. *Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.*

41. *Omnis cognitio DEI, etiam naturalis, etiam in Philosophis Ethnicis, non potest venire, nisi à DEO, & sine gratia non producit, nisi præsumptionem, vanitatem, oppositionem ad ipsum DEUM, locò affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris.*

42. *Sola gratia Christi reddit hominem aptum ad Sacrificium Fidei; sine hoc nihil, nisi impuritas, nisi indignitas.*

43. *Pri-*

43. *Primus effectus gratiæ baptismalis est : facere, ut moriamur peccato ; adeò ut spiritus, cor, sensus non habeant plus vitæ pro peccato, quàm homo mortuus habeat pro rebus mundi.*

44. *Non sunt, nisì duo amores, unde volitiones, & actiones omnes nostræ nascuntur ; Amor DEI, qui omnia agit propter DEUM, quémque DEUS remuneratur : & Amor, quo nos ipsos, ac mundum diligimus, qui, quod ad DEUM referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus.*

45. *Amore DEI in corde peccatorum non ampliùs regnante, necesse est, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnésque actiones ejus corrumpat.*

46. *Cupiditas, aut Charitas, usum sensuum bonum, vel malum faciunt.*

47. *Obedientia legis profluere debet ex fonte ; & hic fons est Charitas. Quando DEI amor est illius principium interius, & DEI gloria ejus finis, tunc purum est, quod apparet exteriùs ; alioquin non est, nisì hypocrisis, aut falsa justitia.*

48. *Quid aliud esse possumus, nisì tenebræ, nisì aberratio, & nisì peccatum sine Fidei lumine, sine Christo, & sinè Charitate.*

49. *Ut nullum peccatum est sinè amore nostri, ità nullum est opus bonum sinè amore DEI.*

50. *Frustrà clamamus ad DEUM : Pater mi, si Spiritus Charitatis non est ille, qui clamat.*

51. *Fides justificat, quando operatur ; sed ipsa non operatur, nisì per Charitatem.*

52. *Omnia alia salutis media continentur in fide, tanquam in suo germine, & semine ; sed hæc fides non est absque amore, & fiducia.*

53. *Sola Charitas Christiano modo facit (actiones Christianas) per relationem ad DEUM, & JESUM Christum.*

54. *Sola Charitas est, quæ DEO loquitur, eam solam DEUS audit.*

55. *DEUS non coronat, nisi Charitatem; qui currit ex alio impulsu, & ex alio motivo, in vanum currit.*

56. *DEUS non remunerat nisi Charitatem, quoniam Charitas sola DEUM honorat.*

57. *Totum deest peccatori, quando ei deest spes; & non est spes in DEO, ubi non est amor DEI.*

58. *Nec DEUS est, nec Religio, ubi non est Charitas.*

59. *Oratio impiorum est novum peccatum, & quod DEUS illis concedit, est novum in eos judicium.*

60. *Si solus supplicii timor animat pœnitentiam, quò hæc est magis violenta, eò magis ducit ad desperationem.*

61. *Timor non nisi manum cohibet; cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiæ non ducitur.*

62. *Qui à malo non abstinet, nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, & jam est reus coram DEO.*

63. *Baptizatus adhuc est sub lege sicut Judæus, si legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo timore.*

64. *Sub maledicto legis, nunquam fit bonum, quia peccatur sive faciendo malum, sive illud non nisi ob timorem evitando.*

65. *Moyses, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui sunt, absque eo, quòd ullum DEO dederint filium, cùm non effecerint nisi mancipia per timorem.*

66. *Qui vult DEO appropinquare, nec debet ad ipsum venire cum brutalibus passionibus, neque adduci per instinctum naturalem, aut per timorem, sicuti bestiæ, sed per fidem, & per amorem, sicuti filii.*

67. *Timor servilis non sibi repræsentat DEum, nisi ùt Dominum durum, imperiosum, injustum, intractabilem.*

68 *DEI Bonitas abbreviavit viam salutis, claudendo totum in fide, & precibus.*

69 *Fides, usus, augmentum, & præmium fidei, totum est donum puræ liberalitatis DEI.*

70. *Nunquam DEUS affligit innocentes, & afflictiones semper serviunt, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem.*

71. *Homo ob sui conservationem potest sese dispensare ab ea lege, quam DEUS condidit propter ejus utilitatem.*

72. *Nota Ecclesiæ Christianæ est, quòd sit Catholica, comprehendens, & omnes Angelos Cæli & omnes Electos, & justos terræ & omnium sæculorum.*

73. *Quid est Ecclesia, nisi cœtus Filiorum DEI manentium in ejus sinu, adoptatorum in Christo, subsistentium in ejus persona, redemptorum ejus sanguine, viventium ejus spiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri sæculi.*

74. *Ecclesia, sive integer Christus, Incarnatum Verbum habet ùt Caput, omnes verò Sanctos ùt membra.*

75. *Ecclesia est unus solus homo compositus ex pluribus membris, quorum Christus est Caput, vita, subsistentia, & persona; unus solus Christus, compositus ex pluribus Sanctis, quorum est Sanctificator.*

76. *Nihil spatiosius Ecclesia DEI, quia omnes Electi, & Justi omnium sæculorum illam componunt.*

77. *Qui non ducit vitam dignam Filio DEI, & membro Christi, cessat interiùs habere DEUM pro Patre, & Christum pro Capite.*

78. *Separatur quis à Populo Electo, cujus figura fuit Populus Judaicus, & Caput est JEsus Christus, tam non vivendo secundùm Euangelium, quàm non credendo Euangelio.*

79. *Utile, & necessarium est omni tempore, omni loco, & omni personarum generi studere, & cognoscere spiritum, pietatem, & mysteria sacræ Scripturæ.*

80. *Lectio sacræ Scripturæ est pro omnibus.*

81. *Obscuritas sancta verbi DEI non est Laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus lectione.*

82. *Dies Dominicus à Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, & super omnia sanctarum Scripturarum. Damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere*

83. *Est illusio, sibi persuadere, quòd notitia Mysteriorum*

rum Religionis non debeat communicari fœminis, lectione sacrorum librorum. Non ex fœminarum simplicitate, sed ex superba virorum scientia, ortus est Scripturarum abusus, & natæ sunt hæreses.

84. *Abripere è Christianorum manibus novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare.*

85. *Interdicere Christianis lectionem sacræ Scripturæ, præsertim Euangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, & facere, ut patiantur speciem quandam excommunicationis.*

86. *Eripere simplici populo hoc solatium, jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ, & intentioni DEI.*

87. *Modus plenus sapientiâ, lumine, & Charitate, est dare animabus tempus portandi cum humilitate, & sentiendi statum peccati, petendi spiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minùs, satisfacere justitiæ DEI, antequam reconcilientur.*

88. *Ignoramus, quid sit peccatum, & vera pœnitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, & detrectamus separationis istius ferre confusionem.*

89. *Quartus decimus gradus conversionis peccatoris est, quòd, cùm sit jam reconciliatus, habet jus assistendi Sacrificio Ecclesiæ.*

90. *Ecclesia authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Pastores de consensu, saltèm præsumpto, totius Corporis.*

91. *Excommunicationis injustæ metus, nunquam debet nos impedire ab implendo debito nostro; nunquam eximus ab Ecclesia, etiam quando hominum nequitiâ videmur ab ea expulsi, quando DEO, JESU Christo, atque ipsi Ecclesiæ per Charitatem affixi sumus.*

92. *Pati potiùs in pace excommunicationem, & anathema injustum, quàm prodere veritatem, est imitari Sanctum Paulum: tantùm abest, ut sit erigere se contra Authoritatem, aut scindere unitatem.*

93. *JESUS quandoque sanat vulnera, quæ præceps primorum Pastorum festinatio infligit, sine ipsius mandato; JESUS restituit, quod ipsi inconsiderato zelo rescindunt.*

94. *Nihil pejorem de Ecclesia opinionem ingerit ejus inimicis, quàm videre illic dominatum exerceri supra fidem fidelium, & foveri divisiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores.*

95. *Veritates eò devenerunt, ut sint lingua quasi peregrina plerisque Christianis, & modus eas prædicandi est veluti idioma incognitum: adeò remotus est à simplicitate Apostolorum, & supra communem captum Fidelium; neque satis advertitur, quòd hic defectus sit unum ex signis maximè sensibilibus senectutis Ecclesiæ, & iræ DEI in filios suos.*

96. *DEUS permittit, ut omnes Potestates sint contrariæ Prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non possit, nisì Divinæ gratiæ.*

97. *Nimis sæpe contingit membra illa, quæ magìs sanctè, ac magìs strictè unita Ecclesiæ sunt, respici, atque tractari tanquam indigna, ut sint in Ecclesia, vel tanquam ab ea separata; sed Justus vivit ex fide, & non ex opinione hominum.*

98. *Status persecutionis, & pœnarum, quas quis tolerat, tanquam Hæreticus. flagitiosus, & impius, ultima plerumque probatio est, & maximè meritoria, utpote, quæ facit hominem magis conformem JESU Christo.*

99. *Pervicacia, præventio, obstinatio in nolendo, aut aliquid examinare, aut agnoscere se fuisse deceptum, mutant quotidie quoad multos in odorem mortis id, quod DEUS in sua Ecclesia posuit, ut in ea esset odor vitæ, v g. bonos libros, instructiones, sancta exempla, &c.*

100. *Tempus deplorabile, quo creditur honorari DEUS, persequendo veritatem, ejúsque discipulos. Tempus hoc advenit ---- haberi, & tractari à Religionis Ministris, tanquam impium, & indignum omni commercio cum DEO, tanquam membrum putridum, capax*

pax corrumpendi omnia in societate Sanctorum, est hominibus piis morte corporis mors terribilior. Frustrà quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate & zelo quodam Religionis, persequendo flammâ, ferróque viros probos, si propria passione est excœcatus, aut abreptus alienâ, propterea quòd nihil vult examinare. Frequenter credimus sacrificare DEO impium, & sacrificamus diabolo DEI servum.

101. *Nihil spiritui DEI, & doctrinæ JESU Christi magis opponitur, quàm communia facere juramenta in Ecclesia, quia hoc est multiplicare occasiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, & idiotis, & efficere, ut nomen, & veritas DEI aliquando deserviant consilio impiorum.*

Auditis itaque tum voce, tum scripto Nobis exhibitis præfatorum Cardinalium, aliorúmque Theologorum suffragiis, divinique in primis luminis, privatis ad eum finem, publicísque etiam indictis precibus, implorato præsidio; omnes, & singulas Propositiones præinsertas, tanquam falsas, captiosas, malè sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, temerarias, Ecclesiæ, & ejus praxi injuriosas, neque in Ecclesiam solùm, sed etiam in potestates sæculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemas, suspectas de hæresi, ac hæresim ipsam sapientes, nec non hæreticis, & hæresibus, ac etiam schismati faventes, erroneas, hæresi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, variásque hæreses, & potissimùm illas, quæ in famosis Jansenii propositionibus, & quidem in eo sensu, in quo hæ damnatæ fuerunt, acceptis, continentur, manifestè innovantes, respectivè, hac nostra perpetuò valitura Constitutione declaramus, damnamus, & reprobamus.

Mandantes omnibus utriusque sexûs Christi Fidelibus, nè de dictis Propositionibus sentire, docere, prædicare aliter præsumant, quàm in hac eadem Nostra Constitutione continetur; ità ut, quicunque illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim docuerit,

rit, defenderit, ediderit, aut de eis, etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisì forsan impugnando, Ecclesiasticis censuris, aliísque contra similia perpetrantes à Jure statutis pœnis ipso facto, absque alia declaratione subjaceat.

Cæterùm per expressam præfatarum Propositionum reprobationem alia in eodem Libro contenta nullatenus approbare intendimus; cùm præsertim in decursu examinis complures alias in eo deprehenderimus propositiones illis, quæ, ùt suprà damnatæ fuerunt, consimiles, & affines, iisdémque erroribus imbutas: nec sanè paucas sub imaginario quodam, veluti grassantis hodie persecutionis obtentu, inobedientiam, & pervicaciam nutrientes, eásque falso Christianæ patientiæ nomine prædicantes; quas propterea singulatim recensere, & nimis longum esse duximus, & minimè necessarium; ac demum, quod intolerabilius est, Sacrum ipsum novi Testamenti Textum damnabiliter vitiatum compererimus, & alteri dudum reprobatæ versioni Gallicæ Montensi in multis conformem: à Vulgata verò editione, quæ tot sæculorum usu in Ecclesia probata est, atque ab Orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipliciter discrepantem, & aberrantem, pluriésque in alienos, exoticos, ac sæpe noxios sensus, non sinè maxima perversitate detortum.

Eundem propterea Librũ, utpote per dulces sermones, & benedictiones, ùt Apostolus loquitur, hoc est: sub falsa piæ institutionis imagine, seducendis Innocentium cordibus longè accommodatũ, sive præmissis, sive alio quovis titulo inscriptum, ubicunque, & quocunque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hactenus impressum, aut in posterum (quod absit) imprimendum, auctoritate Apostolica tenore præsentium iterum prohibemus, ac similiter damnamus; quemadmodum etiam alios omnes, & singulos in ejus defensionem tam scripto, quàm typis editos, seu

ſeu forſan (quod DEUS avertat) edendos libros, ſeu libellos, eorúmque lectionem, deſcriptionem, retentionem, & uſum omnibus, & ſingulis Chriſti Fidelibus ſub pœna excommunicationis per contrafacientes ipſo facto incurrenda, prohibemus pariter, & interdicimus.

Præcipimus inſuper Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Archi-Epiſcopis, & Epiſcopis, aliiſque locorum Ordinariis, nec non hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, ut contradictores, & rebelles quoscunque per cenſuras, & pœnas præfatas, aliáque Juris, & facti remedia, invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, brachii ſæcularis auxilio, omnino coërceant, & compellant.

Volumus autem, ut earundem præſentium tranſſumptis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem fides prorſus adhibeatur, quæ ipſis originalibus literis adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam Noſtræ declarationis, damnationis, mandati, prohibitionis, & interdictionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo, ſeptingenteſimo decimo tertio, ſexto Idus Septembris, Pontificatûs Noſtri Anno Decimo tertio.

I. Card. Prodatarius.

F. Oliverius.

Viſa de Curia L. Sergardus.

Loco † Plumbi.

Regiſtrata in Secretaria Brevium.

L. Martinettus.

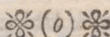
Anno

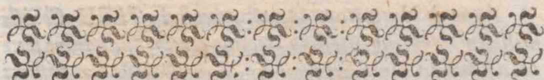
Anno à Nativitate Domini Nostri JESU Christi millesimo septingentesimo decimo tertio, Indictione sexta, die verò decima Septembris, Pontificatûs Sanctissimi in Christo Patris, & Domini Nostri Domini Clementis Divinâ Providentiâ Papæ XI. Anno decimo supradictæ Literæ Apostolicæ affixæ, & publicatæ fuerunt ad Valvas Ecclesiæ Lateranen. & Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, Curiæ Generalis in Monte Citatorio, in Acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis Urbis per me Petrum Romulatium Apostolicum Cursorem.

Antonius Placentinus Magister Cursorum.

INDEX

INDEX RERUM, QUÆ Hoc Libro continentur.

A.

An

Con-

Pro-

Qui

Vo-

FINIS.

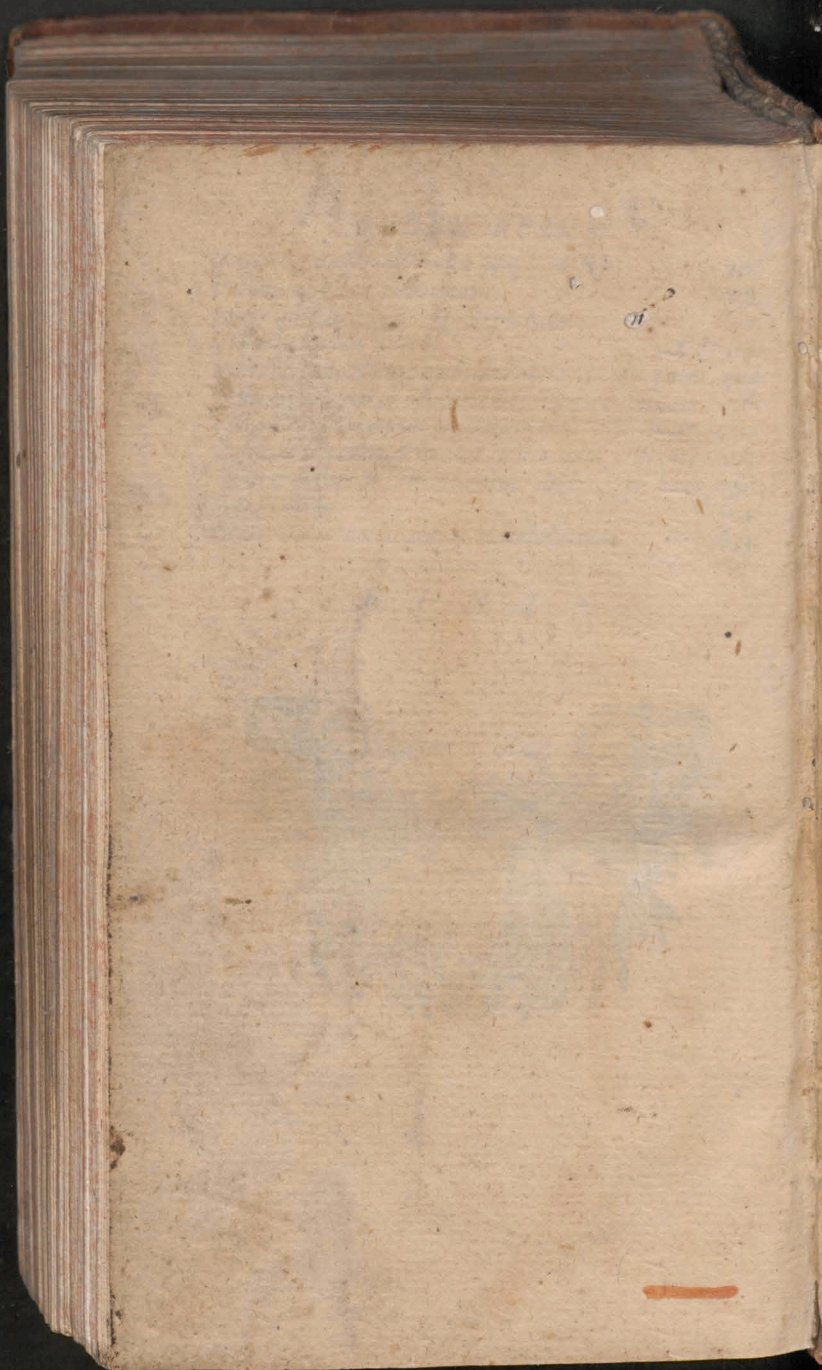
Di-

S.

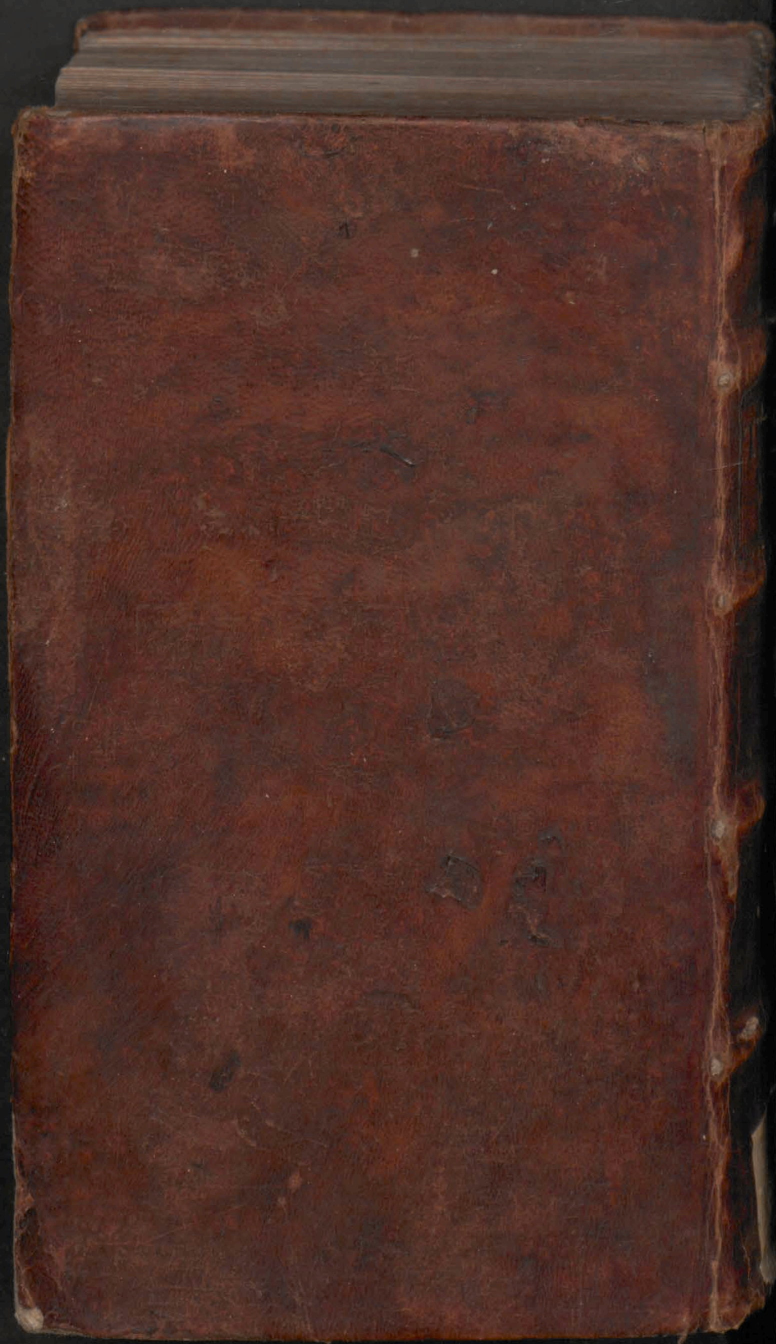
T.

F I N I S.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0027947

THEOLOGIA
MORALIS